

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

ZEYNEP CEMALİ'NİN ÇOCUK KİTAPLARININ
ÇOCUK EDEBİYATININ TEMEL ÖGELERİ
AÇISINDAN İNCELENMESİ

Arife ERDOĞAN HORASAN

DOKTORA TEZİ

Danışman
Doç. Dr. ZEHRA GÖRE

Konya - 2015

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Arife ERDOĞAN HORASAN	Numarası: 098303013002
	Ana Bilim/Bilim Dalı	Türkçe Eğitimi / Türkçe Eğitimi	
	Program	Tezli Yüksek Lisans ☐ Doktora ☒	
	Danışmanı	Doç. Dr. Zehra GÖRE	
Tezin Adı		Zeynep Cemali'nin Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Açısından İncelenmesi	

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Arife ERDOĞAN HORASAN
	Numarası	098303013002
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türkçe Eğitimi / Türkçe Eğitimi
	Programı	Doktora
	Tezin Adı	Zeynep Cemali'nin Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Açısından İncelenmesi

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası

(imza)

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Arife ERDOĞAN HORASAN	Numarası: 098303013002
	Ana Bilim/Bilim Dalı	Türkçe Eğitimi / Türkçe Eğitimi	
	Program	Tezli Yüksek Lisans ☐ Doktora ☒	
	Danışmanı	Doç. Dr. Zehra GÖRE	
Tezin Adı		Zeynep Cemali'nin Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Açısından İncelenmesi	

Öğrencinin	Adı Soyadı	Arife ERDOĞAN HORASAN
	Numarası	098303013002
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türkçe Eğitimi / Türkçe Eğitimi
	Programı	Doktora
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Zehra GÖRE
Tezin Adı		Zeynep Cemali'nin Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Açısından İncelenmesi

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan ^{Zeynep Cemali'nin Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Açısından İncelenmesi} başlıklı bu çalışma 17.11.2021 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı
Doç. Dr. Zehra GÖRE
Prof. Dr. Selahattin DİLDÜZELİN
Prof. Dr. Mehmet KIRBAYIK
Trd. Doç. Dr. Gülşiz PİLLEN
Trd. Doç. Dr. Murat ATEŞ

Danışman ve Üyeler
Danışman
Üye
Üye
Üye
Üye

İmza

ÖN SÖZ

Çocukların kişilik gelişiminde edebiyat önemli bir rol oynamaktadır. Çocuklar için yazılan edebî metinler, bir yandan eğitici bir kimlik taşıırken bir yandan da çocukların estetik anlayışını geliştirerek, seçiciliği çocuğun iç dünyasına yerleştirmeyi hedefler. Bu bağlamda çocuk edebiyatının temel amacı; düşünen, araştıran, sorgulayan, bilgiye ulaşmayı bilen, sosyal becerilere ve estetik algıya sahip okuyucuların yetişmesine kaynaklık etmektir.

Son dönemin önemli çocuk edebiyatı yazarlarından Zeynep Cemali, kendine özgü üslûbuyla edebiyat dünyasında yer etmiştir. Okurlarına hayatı, gerçekleri insancıl bir bakış açısıyla aktarmayı hedeflemiştir. Çocukları her şeyden önce bir birey olarak görmüş ve eserlerinde ders vermekten ziyade yaşamı, insanları, duyguları paylaşmayı tercih etmiştir.

Bu tez çalışmasıyla Zeynep Cemali'nin çocuk edebiyatına bakış açısı ve katkısı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmada yazarın dört çocuk romanı ve dört çocuk öyküsü eleştirel bir tavırla detaylı bir biçimde incelenmiştir. Bu çalışma, Zeynep Cemali'nin çocuk romanı ve öykülerinin biçim ve içerik, dil ve anlatım ve iletiler yönünden değerlendirilmesini kapsamaktadır. Bu eserler çocuk edebiyatı eserlerinde bulunması gereken temel öğeler ve eserlerin hitap ettiği çocukların özellikleri dikkate alınarak incelenmiştir. Bu incelemelerden yola çıkarak roman ve öykülerin biçim, içerik, iletiler, dil ve anlatım yönünden çocuk okuyucuların seviyesine uygunluğu değerlendirilmiştir.

Bu çalışma; giriş, üç bölüm, sonuç, öneriler, kaynakça ve ekler kısımlarından oluşmaktadır.

Tezin “Giriş” bölümünde “Konu, Amaç ve Yöntem” ile ilgili bilgi verilmiştir.

Birinci bölümde öncelikle “Çocuk Edebiyatı” hakkında bilgi verilmiş, “Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri” başlığı altında çocuk kitaplarında bulunması gereken temel unsurlar belirtilmiştir. Temel öğeler; biçim, içerik ve dil ve anlatım olmak üzere üç başlıkta toplanmıştır.

“Biçim” başlığının altında boyut, kâğıt, harfler, sayfa düzeni, yazım ve noktalama, kapak ve resimleme konusunda bilgiler; “İçerik” başlığı altında konu, ana fikir, olay, kahramanlar, yer ve zaman ve eserdeki iletiler konusunda bilgiler; “Dil ve Anlatım” başlığı altında ise atasözleri, deyimler, ikilemeler, benzetmeler konusunda bilgiler verilmiştir.

Tezin ikinci bölümünü Zeynep Cemali’nin Hayatı, Sanatı ve Eserleri ile ilgili bilgiler oluşturmaktadır.

Tezin üçüncü bölümünde ise “Zeynep Cemali’nin Çocuk Öykü ve Romanlarının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri” açısından incelenmesi yapılmıştır. İnceleme birinci bölümde bahsedilen “Biçim, İçerik, Dil ve Anlatım” başlıkları ve bunların alt başlıkları çerçevesinde yapılmıştır.

“Sonuç ve Öneriler” kısmında yazarın tüm çocuk öykü ve romanları dikkate alınarak Zeynep Cemali’nin çocuk edebiyatına bakış açısı ve katkısıyla ilgili ulaşılan yargılar ve öneriler verilmiştir.

İncelenen eserler ve çalışmada yararlanılan kaynaklar “Kaynakça” bölümünde verilmiştir.

“Ekler” bölümünde Zeynep Cemali’ye ait bazı özel resimler yer almıştır.

Bu çalışmanın konu tespitinde bana yardımcı olan, çalışma süresince beni yönlendiren, birikim ve deneyimlerini benimle paylaşan, hoşgörü ve sabrıyla beni destekleyen kıymetli hocam Doç. Dr. Zehra GÖRE’ ye; Tez İzleme Komitesinde yer alarak bana yol gösteren Prof. Dr. Mehmet KIRBIYIK ve Yrd. Doç. Dr. Gülhiz PİLTEN’e, çalışmam sırasında Zeynep CEMALİ’yle ilgili bilgilere ulaşmamı sağlayan Günışığı Kitaplığı editörü Mine SOYSAL’a; kıymetli annesiyle ilgili önemli bilgiler veren Kerem AKTAN’a ve her zaman yanımda olan aileme teşekkürlerimi sunarım.

Konya, 2015

Arife ERDOĞAN HORASAN

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Arife ERDOĞAN HORASAN	Numarası: 098303013002
	Ana Bilim/Bilim Dalı	Türkçe Eğitimi/ Türkçe Eğitimi	
	Program	Tezli Yüksek Lisans ☐ Doktora ☒	
	Danışmanı	Doç. Dr. Zehra GÖRE	
Tezin Adı		Zeynep Cemali'nin Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Açısından İncelenmesi	

ÖZET

Bu araştırma, son dönem çocuk edebiyatı yazarlarından Zeynep Cemali'nin roman ve öykülerini çocuk edebiyatının temel öğeleri olan biçim, içerik, dil anlatım ve ileti bakımından inceleyerek, yazarın eserlerinin değerini ortaya koymayı ve onun çocuk edebiyatımızdaki yerini belirlemeyi amaç edinerek hazırlanmıştır.

Bu amaç kapsamında, yazarın bütün çocuk roman ve öykülerinin biçim çözümlemesinde kapak, resimleme, boyut, kâğıt, sayfa düzeni, harfler, yazım ve noktalama unsurlarına; içerik çözümlemesinde konu, ana düşünce, olay, kahramanlar, yer ve zaman, bakış açısı ve anlatıcı, ileti unsurlarına yer verilmiştir. Eserlerin dil ve anlatım özellikleri incelenirken atasözleri, deyimler ve ikilemeler tespit edilmiştir.

Araştırmada kullanılan doküman incelemeye dayalı nitel bir çalışmayı içeren yöntem uyarınca elde edilen veriler, yazarın ele alınan tüm eserleri, çocuğa ve çocuk edebiyatına bakış açısı göz önünde bulundurularak yorumlanmıştır. Bu yorumlamada eserlerde değerlendirmeye alınan içerik, dil anlatım ve ileti özellikleri göz önünde tutulmuştur.

Zeynep Cemali edebiyat yaşamı boyunca sadece çocuk edebiyatıyla ilgilenmiştir. Çocuk romanı ve öykülerinden başka türde eserler vermemiştir. Yazarın çocuk roman ve öyküleri ile ilgili yaptığımız bu çalışma; onun çocuklara ve çocuk edebiyatına bakış açısını göstermesi, eserlerinin değerini ortaya koyması bakımından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Zeynep Cemali, Çocuk Edebiyatı, Çocuk Romanı, Çocuk Öyküsü

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Student's	Name Surname	Arife ERDOĞAN HORASAN	Numarası: 098303013002
	Department/Field	Türkçe Eğitimi/ Türkçe Eğitimi	
	Programme	Tezli Yüksek Lisans ☐ Doktora ☒	
	Advisor	Doç. Dr. Zehra GÖRE	
Research Title		The Study of Zeynep Cemali's Children Books According to the Basic Items of the Children Literature	

SUMMARY

This study was conducted in order to manifest the value of the works of Zeynep Cemali, one of the last era children's literature authors, and determine her place in Turkish children's literature by examining her novels and stories with regard to the key elements of children's literature which are style, content, language and expression and message.

Within the scope of this purpose, in the style analysis the elements of cover page, limning, size, paper, page layout, letters, spelling and punctuation and in content analysis the elements of topic, main idea, plot, characters, time and setting, view point and narrator, messages were included in all of the author's children's novels and stories. While language and expression features of the works were being examined, proverbs, idioms and reduplications were determined.

The data which was gathered in accordance with the method including a documan study based on the content analysis was interpreted by taking all the works of the author and her point of view about children and children's literature into consideration.

Content, language and expression and message features which were evaluated in these works were taken into account in this interpretation.

Zeynep Cemali was interested only in children's literature in all of her life. She never generated any other types of works rather than children's novels and stories. The study we did about the children's novels and stories of the author is significant in respect to the fact that it demonstrates her point of view about the children and children's literature and appreciates the value of her works.

Key Words: Zeynep Cemali, Children Literature, Children Novel, Children Story

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

BİLİMSEL ETİK SAYFASI	i
DOKTORA TEZİ KABUL FORMU	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
ÖN SÖZ	iii
ÖZET	v
SUMMARY	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇOCUK EDEBİYATI VE ÇOCUK EDEBİYATININ TEMEL ÖGELERİ

1.1. ÇOCUK EDEBİYATI	4
1.3. ÇOCUK EDEBİYATININ TEMEL ÖGELERİ	7
1.3.1. Biçim	7
1.3.1.1. Boyut	7
1.3.1.2. Kâğıt	8
1.3.1.3. Sayfa düzeni	8
1.3.1.4. Harfler	8
1.3.1.5. Yazım ve noktalama	9
1.3.1.6. Resim	9
1.3.1.7. Kapak	12
1.3.2. İçerik	12
1.3.2.1. Konu	12
1.3.2.2. Ana Fikir	13
1.3.2.3. Kahramanlar	14
1.3.2.4. Olay	15
1.3.2.5. Yer ve zaman	16

1.3.2.6. Anlatıcı ve bakış açısı	16
1.3.3. Dil ve Anlatım	17
1.3.3.1. Atasözü.....	18
1.3.3.2. Deyim.....	19
1.3.3.3. Benzetme.....	20
1.3.3.4. İkilemeler	20

İKİNCİ BÖLÜM

ZEYNEP CEMALİ'NİN HAYATI, ESERLERİ VE SANATI

2.1. HAYATI.....	22
2.2. ESERLERİ.....	24
2.3. SANATI	26

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ZEYNEP CEMALİ'NİN ÇOCUK ROMANLARININ VE HİKÂYELERİNİN ÇOCUK EDEBİYATININ TEMEL ÖGELERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

3.1. BALLI ÇÖREK KAFETERYASI	29
3.1.1. Biçim Çözümlemesi.....	29
3.1.2. İçerik Çözümlemesi	30
3.1.3. Dil ve Anlatım	53
3.2. PATENLİ KIZ.....	81
3.2.1. Biçim Çözümlemesi.....	81
3.2.2. İçerik Çözümlemesi	82
3.2.3. Dil ve Anlatım	111
3.3. GÜZELCE'DE BİR KAÇAK MEMO.....	129
3.3.1. Biçim Çözümlemesi.....	129
3.3.2. İçerik Çözümlemesi	130
3.3.3. Dil ve Anlatım	154
3.4. ANKARALI.....	181
3.4.1. Biçim Çözümlemesi.....	181

3.4.2. İçerik Çözümlemesi	182
3.4.3. Dil ve Anlatım	199
3.5. BEN, ÇINAR AĞACI VE PUF BÖREĞİ.....	219
3.5.1. Biçim Çözümlemesi.....	219
3.5.2. İçerik Çözümlemesi	220
Çelimsiz Çocuk.....	221
3.5.3. Dil ve anlatım	225
Krallığındaki Prensler.....	227
3.5.3. Dil ve Anlatım	230
Kaku Kite, Tako Tike, Mano Maki	232
3.5.3. Dil ve Anlatım	235
Ferdan.....	237
3.5.3. Dil ve Anlatım	242
Beyaz Kale’de Değişiklik.....	245
3.5.3 Dil ve Anlatım	248
Tanyeri Açarırken.....	250
3.5.3. Dil ve Anlatım	254
Gün Battı	257
3.5.3. Dil ve Anlatım	259
Ben, Çınar Ağacı ve Puf Böreği	263
3.5.3 Dil ve Anlatım	267
Çalgıcının Çantası	268
3.5.3. Dil ve Anlatım	273
3.6. GÜL SOKAĞI’NIN DİKENLERİ	277
3.6.1. Biçim Çözümlemesi.....	277
3.6.2. İçerik Çözümlemesi	278
Bir Şişe Mürekkep.....	279
3.6.3. Dil ve Anlatım	281
Fosil ile Tüysüz	284
3.6.3. Dil ve Anlatım	288

Küçük Bir Serüven	292
3.6.3. Dil ve Anlatım	295
Aileme Neler Oluyor?.....	299
3.6.3. Dil ve Anlatım	301
Gül Sokağı'nın Dikenleri	305
3.6.3. Dil ve Anlatım	308
Deniz Kulübünde Balo	312
3.6.3. Dil ve Anlatım	315
Küçük Kayabahlıkları.....	317
3.6.3. Dil ve Anlatım	320
Kardeşlik Bağları	322
3.6.3. Dil ve Anlatım	327
Çekirge Bir Sıçrar	330
3.6.3. Dil ve Anlatım	334
3.7. ÖYKÜ ÖYKÜ GEZEN KEDİ.....	338
3.7.1. Biçim Çözümlemesi.....	338
3.7.2. İçerik Çözümlemesi	339
Siyami Bey	339
3.7.3. Dil ve Anlatım	343
Bisiklet Aşkına.....	346
3.7.3. Dil ve Anlatım	350
Fındıkçı Güzeli	355
3.7.3. Dil ve Anlatım	359
Kırmızı Onluklar.....	364
3.7.3. Dil ve Anlatım	368
Natır Naciye'nin Torunu.....	371
3.7.3. Dil ve Anlatım	374
Kaportacı Kardeşler.....	378
3.7.3. Dil ve Anlatım	383
Çaycı ve Çocukları	388

3.7.3. Dil ve Anlatım	392
Bay Baykuş	396
3.7.3. Dil ve Anlatım	402
3.8. ÇILGIN BABAM.....	407
3.8.1. Biçim Çözümlemesi.....	407
3.8.2. İçerik Çözümlemesi	408
Çılgın Adamın Deli Kızı	409
3.8.3. Dil ve Anlatım	414
Küçük Patroniçe.....	416
3.8.3 Dil ve Anlatım	420
Benimle Evlenir misin?	422
3.8.3. Dil ve Anlatım	425
Işığıma Gel Oyunu	426
3.8.3. Dil ve Anlatım	429
Şıkır Şıkır Bileziğim	431
3.8.3. Dil ve Anlatım	434
Altınla Beslenen Kaz	437
3.8.3. Dil ve Anlatım	439
Araba Hırsızı	441
3.8.3. Dil ve Anlatım	444
Altın Diş	446
3.8.3. Dil ve Anlatım	449
Siyah Bisiklet	451
3.8.3. Dil ve Anlatım	454
Kocakulak Rıza	457
3.8.3. Dil ve Anlatım	460
Büyük Oyun.....	461
3.8.3. Dil ve Anlatım	465
Köprüden Sonrası Ateş Hattı!	468
3.8.3. Dil ve Anlatım	471

Karda Ayak İzleri.....	472
3.8.3. Dil ve Anlatım	475
İncir Ağacı Salkım Saçak.....	478
3.8.3. Dil ve Anlatım	481
Annem Katil Oldu	483
3.8.3. Dil ve Anlatım	486
Uyanık Turizmcisi.....	488
3.8.3. Dil ve Anlatım	491
Canip Dede	495
3.8.3. Dil ve Anlatım	499
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	502
SONUÇ.....	502
ÖNERİLER.....	507
KAYNAKÇA.....	509
EKLER	513
EK 1: Zeynep Cemali'nin çocukluk resmi	513
EK 2: Zeynep Cemali'nin gençlik resmi	513
EK 3: Zeynep Cemali'nin imza günlerinden resimler.....	513
EK 4: Zeynep Cemali'nin okurlarıyla buluşmalarından resimler	514
ÖZGEÇMİŞ	515

KISALTMALAR

- Cm** : Santim
Ç.B. : Çılgın Babam
s. : Sayfa
vb. : Ve benzeri
vd. : Ve diğerleri

GİRİŞ

Bu bölümde; araştırmanın konusu, amacı, önemi, sınırlılıkları ve yöntemi ile ilgili bilgiler yer alacaktır.

Araştırmanın Konusu

Bu tezin konusu, Zeynep Cemali'nin çocuk romanları ve öykülerini çocuk edebiyatının üç temel ögesi olan biçim, içerik, dil ve anlatım yönünden incelenmesidir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı; Zeynep Cemali'nin çocuk romanlarını ve öykülerini biçim, içerik ve dil anlatım yönünden inceleyerek özelliklerini tespit etmek ve bu eserlerin çocuk edebiyatına katkısını ortaya koymaktır. Ayrıca Zeynep Cemali'nin hayatı, eserleri ve sanatı ile ilgili bilgiler verilerek yazarın çocuk edebiyatındaki yerini tespit etmektir.

Araştırmanın Önemi

Çocuklar için yazılan edebî metinler, onların kişilik gelişiminde, hayata hazırlanmasında büyük öneme sahiptir. Bu nedenle çocuk edebiyatı ürünleri çocuğun kendini tanıyıp değerli bir varlık olduğunu hissettirebilecek özellikte olmalıdır. Ayrıca bu ürünlerin dili de çocukların iç dünyasına canlılık getirebilecek nitelikte olmalıdır.

Çocuk edebiyatımız adına son dönemde duyarlı çalışmalar yapmış, kıymetli eserler kaleme almış yazarlarımızdan biri de Zeynep Cemali'dir. Yazar çocuğa bakış açısı, kendine özgü samimi dili ve üslubuyla, dilin inceliklerini aktarış özellikleriyle çocuk edebiyatımızda önemli bir yer etmiştir. Bu nedenle Zeynep Cemali'nin çocuk romanları ve hikâyelerinin çocuk edebiyatının üç temel ögesi olan biçim, içerik ve dil anlatım yönünden incelenmesi; ana dili gelişimine katkılarının tespit edilmesi çocuk edebiyatımız açısından önemlidir.

Bu bağlamda çalışmamızda “Zeynep Cemali’nin çocuk kitaplarında çocuk edebiyatının temel öğeleri olan biçim, içerik, dil ve anlatım özellikleri nasıldır?” sorusuna cevap aranmaya çalışılmıştır.

Araştırmada Kullanılan Yöntem

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelenmesi kullanılmıştır. “Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Geleneksel olarak doküman incelemesi tarihçilerin, antropologların ve dilbilimcilerin kullandığı yöntem olarak bilinir... Doküman incelemesi ve analizi tek başına bir araştırma yöntemi olduğu gibi, diğer nitel yöntemlerin kullanıldığı durumlarda ek bilgi kaynağı olarak da işe yarayabilir”(Yıldırım ve Şimşek,2005:187).

Kavcar(1999: 43) ’a göre, bir edebiyat eserini incelerken şu temel noktaları göz önünde bulundurmak ve eseri bu açılardan değerlendirmek gerekir: “1. Ana Fikir, 2. Konu, 3. Olaylar ve düğümler, 4. Kişiler(Eserin kahramanları, 5. Tasvir, 6. Tahlil, 7. Dil, 8. Anlatım tarzı(Üslûp).” Sever (2003: 63)e göre, çocuk edebiyatını yapılandıran temel öğeler; “Konu, Karakterler, dil, anlatım, ileti ve resimlerdir.”

Tez çalışmasında bu çalışmalar ışığında Zeynep Cemali’nin çocuk kitaplarındaki biçim, içerik, dil ve anlatım özelliklerini saptamaya yönelik doküman incelemesi yapılmıştır. “Biçim” başlığının altında boyut, kâğıt, harfler, sayfa düzeni, yazım ve noktalama, kapak ve resimleme konusunda bilgiler; “İçerik” başlığı altında konu, ana fikir, olay, kahramanlar, yer ve zaman ve eserdeki iletiler konusunda bilgiler; “Dil ve Anlatım” başlığı altında ise atasözleri, deyimler, ikilemeler, benzetmeler konusunda bilgiler verilmiştir.

Kaynaklar sistematik bir şekilde düzenlendikten sonra Zeynep Cemali’nin çocuk kitaplarını çocuk edebiyatına katkısı yönünden incelemek üzere doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Cemali’nin, “Ballı Çörek Kafeteryası, Patenli Kız, Güzelce’de Bir Kaçak, Memo ve Ankaralı” adlı dört çocuk romanı; Ben, Çınar Ağacı ve Pufböresi, Gül Sokağı’nın Dikenleri, Öykü Öykü Gezen Kedi ve Çılgın Babam adlı dört çocuk öyküsü, çocuk edebiyatının temel öğeleri açısından incelenmiştir.

Yazarın roman ve öyküleri incelenerek bilgiler tasnif edilmiş ve ulaşılan sonuçlar bir bütün olarak yorumlanmıştır. Yorumlar rapor edilmek suretiyle çalışmanın metnini oluşturmuştur.

Yazarın hayatı, sanat anlayışı ve çocuk edebiyatı hakkındaki düşünceleri; yazdığı eserler, geçmişte yaptığı röportajlar ve yakınlarından elde edilen bilgilerden yola çıkılarak aktarılmıştır. Zeynep Cemali'nin hayatını yazarken en fazla çocukluğunu öyküleştirerek anlattığı "Çılgın Babam" adlı eserinden, dergi ve gazetelerde çıkan röportajlarından faydalanılmıştır. Ayrıca oğlu Kerem Aktan ve eserlerinin yayınevi olan Günışığı Kitaplığı editörü Mine Soysal ile irtibata geçilerek yazarımız ile ilgili değerli bilgilere ulaşılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇOCUK EDEBİYATI VE ÇOCUK EDEBİYATININ TEMEL ÖGELERİ

1.1. ÇOCUK EDEBİYATI

“Edebiyat; düşünce, duygu ve hayallerin söz veya yazı hâlinde, güzel ve etkili bir biçimde anlatılmasıdır. Toplumların temelini oluşturan çocukların eğitilmesi gereği açıktır. Çocuk yaşadığı çağda ve içinde bulunduğu toplumda bir yere sahip olacağını eğitim ve edebiyat aracılığıyla anlayabilecektir. Edebiyat; malzemesi dile dayanan, edebî ve estetik değeri olan, bayağılık ve çirkinlik kabul etmeyen sözlü ya da yazılı verimlerin tamamına denir” (Yalçın ve Aytaş, 2002: 5).

“Edebî metinler, yapısı gereği okurda duygusal çağrışımlar uyandırır; okuru yeni bir arayışa yöneltir. Kelimelerle kurulan yeni anlam örüntüleri, okuru da duymaya, düşünmeye çağırır. Okuma zevki kazanması istenen bir insana iyi kitapların verilmesi, onun bu eserler hakkında eleştirel bir görüşe sahip olabilmesi ve okudukları üzerinde düşünme alışkanlığı kazanması için gereklidir. Bu doğrultuda büyükler ve küçüklerin okuyacakları eserlerin değerlendirilmesinde kullanılacak ölçütler birbirinden farklı değildir. Çocuk edebiyatı eserleriyle diğer eserler arasında bir ayrılık yoktur; çünkü her eserin de edebiyat ürünü olması gerekir. Çocuk edebiyatı deyimiyle, 2-14 yaşları arasındaki kişilerin ihtiyaçlarını karşılayan bir edebiyat alanı anlatılmaktadır. Çocuk edebiyatı deyimi, çocukluk çağında bulunan kimselerin hayal, duygu ve düşüncelerine yönelik sözlü ya da yazılı bütün eserleri kapsar” (Oğuzkan, 2001:3).

Sever(2003:9)’e göre, “Çocuk edebiyatı, erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır.”

Şirin(2000:10-11)’e göre, “Çocuk edebiyatı, çocukların büyüme ve gelişmelerine, hayal, duygu, düşünce ve duyarlılıklarına, zevklerine, eğitilirken eğlenmelerine katkıda bulunmak amacıyla gerçekleştirilen edebiyattır. Çocuklara çocukluğu ya da çocuğu anlatan bir edebiyat değildir. Çocuk, her şeyden önce iyi, nitelikli çocuk kitabından ve yazarından, kendisini çocukluğundan çıkarmasını ve kendi dünyasına götürmesini

bekler. Çocuğa çocuk olduğunu hatırlatan, onu küçümseyen bir edebiyat çocuk dünyasını yansıtamaz.”

“Çocuk edebiyatı, edebiyatının bütün alanlarının niteliklerini içinde barındıran ancak kendisine seçtiği hedef kitlenin özelliklerini göz önünde bulunduran bir alandır. Hayata, ahlâka, çocuğun gelişimine ait değerlere daha çok önem vererek bunların öne çıkmasına dayanan bir edebiyattır. Bu edebiyat, çocukluğun ilk dönemlerinden başlayarak bütün çocukluk dönemini irdeler. Duyarlılıklarını ve deneyimlerini tartışarak, çocuğu bir bütün hâlinde kucaklar. Dolayısıyla çocuk edebiyatı yazarın; “Neleri yazmalıyım?” yerine “Nasıl, ne kadar ve niçin yazmalıyım?” diye düşündüğü ve kendisini sorguladığı bir yazma sürecinin adıdır” (Ciravoğlu, 1999: 9).

“Çocuk edebiyatı, çocukların keşfettiği bir edebiyattır. Çocuk kalbinin duyarlılıkları ve çocuksu bakış açısı, çocuk edebiyatına yön verir, çocuk dünyasının bütün zenginliklerini yansıtır. Öncelikle çocuğa göre yapılması gereken bir edebiyat türüdür. Çocuğu göre anlatımı, çocuksu fantezileri içinde taşır. Çocuğun eğilimlerinin anlatıma yansıdığı oranda çocukların ihtiyacını karşılayan bir edebiyat oluşur” (Şirin, 2000: 13).

“Çocuk edebiyatı ürünleri, çocuğun bedensel ve davranışsal gelişimine paralel olarak olumlu etkiler uyandırmalıdır. Çocuk edebiyatı bir rehberlik kaynağıdır ve bu nitelikte olmalıdır. Çocuğun kendi kişiliğini tanıyıp değerli ve yetenekli bir varlık olduğunu hissettirebilecek nitelikte olmalıdır. Çocuklar için hazırlanmış edebî eserlerin dili ve anlatımı, çocukların iç dünyasına canlılık getirebilecek özellikte olmalıdır. Böylece çocuk dünyasında yaşama sevinci ve heyecanı uyandırabilir. Ayrıca çocuk edebiyatı, içinde barındırdığı özellikler sayesinde çocuğa ilerideki hayatına hazırlayıcı özellik taşımalıdır. Çocuk edebiyatı, çocuğu günlük yaşam içinde eğlendirici bir öneme sahiptir. Çocuğu can sıkıntısından kurtaracak ona yaşama sevinci aşılacak bir değeri vardır. Çocuk edebiyatı sayesinde çocuklar hayatı tanımaya ve öğrenmeye yönelirler. Çocuk edebiyatı aynı zamanda çocuklar için bir rehberdir. Çocuk, bu edebiyat sayesinde kendini denetler, kendi dünyası içinde dinlediklerinden ders çıkarır. Çocuk edebiyatı, onların yaratıcı etkinliklerde bulunması için altyapı hazırlar” (Ciravoğlu, 1999: 10).

Çocuk edebiyatı da çocuk için doğrudan bir eğlence aracıdır. Çocuğun hayal dünyasını geliştirir, onu farklı dünyalara götürür. Her şeyden önce çocuğun kendi etrafındakileri fark etmesini sağladığı için çocuklar için vazgeçilmezdir. Bunlardan daha önemlisi çocuk edebiyatı, çocukta dil gelişimini sağlayan unsurlardan biridir. Çocuk edebiyatı vasıtasıyla alıcı dil gelişimine katkıda bulunmakla kalınmaz, aynı zamanda ifade edici dil gelişimi de desteklenmiş, kelime hazinesi de zenginleştirilmiş olur.

Dilidüzgün (2005)'e göre çocuk kitaplarında çocuk gerçeği ele alınmalı ve onun dünyasına paralel bir dünya kurgulanmaktadır. Çocuk kitaplarının çocuğa sanat eğitimi veren, onlara ilk sanatsal deneyimler kazandıran bir araç olması zorunludur. Çağdaş çocuk yazını çocuğa uygun olmalıdır. Çocukça anlayıştan uzak bir yaklaşımla, çocuğun kültür gelişimine, düş gücünün gelişimine ve okuma alışkanlığı kazanmasına katkı sağlamalıdır.

“Nitelikli çocuk edebiyatı ürünlerinde sözcükler ve çizgiler, ustaların elinde çocuğun yaşamını bütünleyen bir araca dönüşür. İnsanın günlük yaşamda sesiyle, jest ve mimikleriyle, bedensel hareketleriyle yansıttığı duygular; nitelikli edebiyat ürünlerinde sözcük ve çizgilerle yaşam bulur. Çocuğun karşısına duygusuyla, düşüncesiyle insan gerçeği çıkarılır.” (Sever: 2003:11).

“Çocuk gerçekliği, çocuklaşmak demek değildir. Çocuk gerçekliği çocukların gerçekmiş gibi alılmadıkları, fakat hiç de nesnel olmayan farkların yakalanmasıdır.”(Dilidüzgün, 2005:66).

“Çocuk edebiyatı kültürü içinde en duyarlı yaklaşımları, **çocuğa görelilik**, ilkesi belirler. Çocuğa göre deyince, çocuklar için yapılacak edebiyatın çocuğun büyüme ve gelişme çağlarına, psikolojisine, sözcük ve kavram bilgisine, algılama düzeyine uygun bir duyarlılık anlaşılmalıdır.” (Şirin, 2000: 19).

Sever (2003:22)' e göre, “Çocuğa görelilik onun ilgilerini, gereksinimlerini, dil evrenini göz önünde tutmayı, hazırlanacak okuma metnini bunlarla örtüştürmeyi amaçlar...Çocuğa göre yapıtlar vermek isteyen her sanatçı, kendisini anlatmak, anlatılacak olanı ve onu nasıl anlatacağını bulmak için öncelikle çocuk gerçekliğine inanmalıdır. Sanatçının amacı, sözcükleri çocuğa göre, onun ilgi ve gereksinimlerini

kuşatan bir anlayışla kullanabilmek, onu okumaya özendirebilmek; okuma eyleminden sonra çocuğun yüreğinde ve belleğinde insanca duyarlıklar ve düşünceler oluşturabilmek olmalıdır.”

“Görüleceği gibi çocuk kitaplarını yetişkin kitaplarından ayıran en temel özellik, yazın olma özelliklerine ek olarak çocuğun özel koşullarının dikkate alınması gerekliliğidir. Bu nedenle, çoğu çocuk yazarı ve araştırmacısının dediği gibi, çocuklar için yazmak, yetişkinler için yazmanın aynısıdır; aradaki fark, çocuklar için yazmanın biraz daha zor olmasıdır.” (Dilidüzgün, 2003: 41).

1.3. ÇOCUK EDEBİYATININ TEMEL ÖGELERİ

1.3.1. Biçim

“İyi bir çocuk kitabının biçimsel olarak bazı özellikler taşıması gerekir. Herhangi bir çocuk kitabını biçimsel olarak değerlendirmek için o kitabın boyutu, kâğıt cinsi, sayfa düzeni, içindeki resimlerin niteliği, metinde kullanılan yazının özelliği gibi hususlara bakmak gerekir (Şirin, 2000: 213).

1.3.1.1. Boyut

“Çocuk kitaplarının ebatları kolay elde tutulabilen, ilgiyi canlı tutabilecek ölçülerde olmalıdır. Çocuklar bu boyutlardaki kitaplara ilgiyle yaklaşmakta, onları okumaktan mutluluk duymaktadır (Ciravoğlu, 1999: 187).

“Çocuk kitaplarındaki içerik ile eserin büyüklüğü arasında belirli bir orantı bulunmalıdır. Çocuklar konusuna göre çeşitli büyüklükteki kitapları okumaktan zevk duyarlar. Bununla birlikte çocuk kitaplarının kolaylıkla okunmaya, resimlerine bakılmaya ve taşınmaya elverişli bir özelliği bulunmalıdır. İlke olarak, çocuk yayınlarında boyutların içerikle uyumlu olması istenir. Esasen çocukların sürekli olarak aynı boyutlarda hazırlanmış eserleri okumaktan hoşlanmadıkları gerçektir. Belli bir dizide çıkan kitapların aynı boyda ve hacimde olması, evlerinde kitaplık kurmaya çalışan çocuklar için önemlidir” (Oğuzkan, 2001: 364).

1.3.1.2. Kâğıt

Kitapta kullanılan kâğıdın birinci hamur olması çocukların ilgisini çekecektir. Bu özellik ayrıca kitabın dayanıklılık süresini de uzatır. Çocuk kitaplarında kullanılan kâğıdın mat olması gerekir. Böylelikle çocukların dikkatlerinin dağılması önlenir. Oğuzkan (2001:364)'a göre, ülkemizde yayınlanan çocuk kitaplarının basıldıkları zaman, okurlarda iyi bir izlenim bırakmamalarının başlıca sebeplerinden biri kullanılan kâğıtların kalite bakımından istenilen özellikleri taşımasıdır.

1.3.1.3. Sayfa düzeni

“Basım sanayinde sayfa düzenine “mizanpaj” da denilir. Sayfa düzeni, grafik etki açısından, çocuğun okuduklarını ve gördüklerini iyi anlaması yönünden önemli bir faktördür. Kitabın sayfa düzeni, içindeki metni en iyi okutabilecek biçimde olmalıdır. Çocuğun yazıları iyi izleyebilmesi ve metinle arasında sıcak bir bağ kurabilmesi yazı, resim, yerleştirme dengesinin en iyi biçimde ayarlanmasına bağlıdır” (Ciravoğlu, 1999: 187).

“Çocuk yayınlarında normal aralıklı veya normalden çok aralıklı satırlarla dizilmiş sayfalar tercih edilmelidir. Çocuk kitaplarında sayfa kenarlarında geniş boşluklar bırakılması uygun olur. Çift sütun olarak düzenlenen sayfalar yerine tek sütun olarak düzenlenen sayfalar okuma rahatlığı yönünden daha iyidir. Bir kitap ve derginin sayfa düzenini o sayfada bulunan resim ve fotoğraflar büyük ölçüde etkiler. Özellikle ilköğretim birinci kademe için hazırlanan kitaplarda kısa paragraflar yer almalıdır” (Oğuzkan, 2001: 364).

1.3.1.4. Harfler

“Çocuk kitaplarında yaş grubuna göre harf seçimi yapılır. Bu kitaplarda kullanılan harflerin özelliği de çok önemlidir. İlköğretim birinci, ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerine seslenen kitaplarda kullanılan harfler on iki puntodan daha küçük olmamalıdır. Dördüncü ve beşinci sınıflar için hazırlanan kitaplarda on puntoluk harfler kullanılabilir. İlköğretim ikinci kademeye devam eden öğrenciler için yayınlanan kitaplarda on punto büyüklüğünde harfler normal sayılmaktadır” (Şirin, 2000: 213).

1.3.1.5. Yazım ve noktalama

“Çocuk yayınlarında en dikkat isteyen konulardan biri de yazım kurallarıdır. Çocuk kitaplarında yazım ve noktalama işaretlerinin kullanılması konusunda çok titiz davranılması gerekir. Hazırlanan çocuk kitaplarında en küçük bir yazım yanlışlığı, büyük olumsuz sonuçlara yol açar. Küçük yaşlarda yanlış öğrenilen bir konu veya bir sözcük daha ileri yaşlarda bırakılmaz. Bu sebeple çocuk kitapları birkaç kez düzeltme yapılarak kontrol edilmelidir. Yazımda tutarlılık ve noktalama işaretlerinin kullanılmasında kurallara uygunluk, iyi bir çocuk kitabında aranılan özelliklerin başında gelir” (Ciravoğlu, 1999: 188).

Çocuk yayınlarında yer alan yazıların dilbilgisi bakımından aksak ve yanlış yönleri bulunmamalıdır, yazımda kesinlikle birlik sağlanmalıdır.

1.3.1.6. Resim

“Resim, sanatçının dünyasında yarattığı içeriği, görünür kılan bir ögedir. Yalnızca, kendi diliyle bir anlam dünyası yarattığı gibi, bir yazarın kurguladığı yaşam durumunu da görsel bir biçime dökebilir. Çocuk kitaplarında resim, kendi başına görsel bir öge olarak önemli bir işlevi yerine getirdiği gibi, metinle beraber düşünüldüğünde de anlamı tamamlayan, açıklayan, genişleten, bazen de metne yeni anlamlar katan estetik bir uyarıcı olur” (Sever, 2003: 159).

“Çocuk kitaplarında resmin rolü çok büyüktür. Resimli kitaplarda resmin görevi, metnin gerektirdiği ya da izin verdiği ölçüde durumları ve olayları daha belirgin hale getirerek zenginleştirip canlandırarak çocuğun yaşantılara katılıp çevreyle iletişim kurma yeteneğini arttırmaktır. Bu sebeple kitabın resimlemesi uzman kişiler tarafından yapılmalıdır. Çocukla kitap arasındaki iletişim sürecinde resmin kendisinden beklenen işlevi gerçekleştirmesi için, çocuk kitabı çizerlerinin çocuğun dünyasını iyi tanıyan, onun ilgi ve gereksinimlerini iyi bilen sanatçılar olması gerekir. Çocuk kitaplarındaki sanatçı duyarlılığı ile yapılmış resimler, çocukların görme duyularının eğitilmesine imkân sağlayan etkili bir araçtır. Kitaplarda karşılaşılan düzeye uygun resimler, çocuklar için bir sanat eğitimi ortamı yaratır. Çocuk kitaplarında resimlemeler yapılırken yaş seviyesi göz önünde bulundurulmalıdır. Küçük yaşlardaki çocuklar için

olan kitaplarda resimler büyük ve sayfaya yayılacak ölçüde yerleştirilmeli, daha büyük yaşlardaki çocuklar için daha küçük resimler seçilmelidir. Çocuklar okudukları kitaptaki gördükleri figürleri yadırgamamalı, bir ölçüde kendisine benzetmelidir” (Ciravoğlu, 1999: 189).

Oğuzkan, 2001:366’ a göre, “çocuk yayınlarında resimlerin sade, açık ve konuya uygun olması şartı aranır. Kitaplardaki resimler; eğlendirici, güldürücü ve sevimli olmalıdır. Resimler metnin ve sayfanın en uygun yerine konulmalıdır. Resim ile metin, sayfa düzeni bakımından bir bütün oluşturulmalıdır. Çocuk yayınlarında resimler işlevleri bakımından üç türe ayrılabilir:

- Süsleyici resimler: Bu tür resimler, bir konunun açıklanmasına yardımcı olmaktan çok, onun sembolik yönünü belirtmeye yarar. Bu resimler hayal gücünün artmasına, güzellik duygusunun gelişmesine katkıda bulunur. Bu resimlerin halk hikâyelerinde, şiirlerde kullanılması uygun olur.

- Metni açıklayıcı ve yorumlayıcı resimler: Resimler, bazen sözcüklerin yerini tutarak, bazen yorumlama görevini yerine getirerek veya yapılacak işleri göstererek bulunduğu metni türlü yollardan açıklayabilir. Okumayı yeni öğrenen bir çocuk sözcüklerin anlamını somut biçimde genellikle açıklayıcı resimlerin yardımıyla kavrar

- Metni tamamlayıcı resimler: Bu tür resimler yazıyla anlatılması kolay olmayan ayrıntılı ve karmaşık nesnelere ve olayların kolayca kavranması amacıyla yapılabileceği gibi birtakım doğa görüntülerinin, çeşitli varlıkların tanıtılması için de çizilebilir. Sözcük hazinesi sınırlı olan çocuklar için bu tip resimler eserlerin çekiciliğini de arttırmış olur.”

“Çocuk kitaplarındaki resimlerin değişmez özelliği estetik değeridir. Çocuk kitaplarındaki resimlerin çocuğun gelişim sürecine katkıları şöyle sıralanabilir:

- Çocuk, çevresindeki gördüğü nesne ve varlıkları görsel imgeleriyle belleğine yerleştirir. Resimler, yazısız kitaplardan başlayarak çocukların belleklerinde nesne ve varlıkların imgelerini oluşturur, kavramsal gelişimini destekler.

- Kitaplardaki resimlerle yaşanan iletişim süreci, çocukların duyu algılarını geliştirir. İşitme, bakma, görme, inceleme yetilerini geliştirmelerine olanak sağlar; soyut kavramları algılamalarını kolaylaştırır.

- Sözcüklerle aktarılmayan duyu ve düşüncelerini dışavurumuna, aktarılanların ise, çocuğun görme duyusuna da işleterek algılamasına katkı sağlar.

- Kitap okuma ya da okunanı dinleme sürecine, çocuğun birden çok duyuyla katılma duygusuyla katılmasını sağlar. Duyularla düşünmeye fırsat verecek görsel ortamlar oluşturur.

- Çocukların düşünme gücünü geliştirme alıştırmaları için ortam yaratır. Resimlerin düşündürdüklerinden hareketle; çocukların duyu ve düşünme isteğini hareketlendirir.

- Çocuğa, resmin duyu ve düşünceleri açıklamanın bir dili olduğuna, sanat dilinin de birden çok anlam içerebileceğine ilişkin ilk deneyimleri kazandırır.

- Resimler üzerine yapılan konuşmalar, çocukların konuşma ve dinleme becerilerini geliştirir

- Çocukları okumaya özendirir; yazınsal metinlerle kuracakları iletişime hazırlar” (Sever, 2003: 183).

Renk, resimlemede önemli faktörlerden biridir. İyi bir resimleme çocuğun iki şekilde dikkatini toplamalıdır. Görsel ve sözlü. Görsel algı çocuğu sözlü anlatıma sevk eder ve bilgi kaynağı olur. Görsel algı çocuğun estetik deneyimini geliştirir. İllüstrasyonlarda çok fazla renk kullanımı, renklerin bir araya getirilmesinde görsel yanlışlıklar, oran hataları kitapların görünümelerini olumsuz yönde etkilemektedir.

Okul öncesi dönemden başlayarak çocuklar; resmin yanında fotoğraf, karikatür gibi düzeylerine uygun mesaj içeren çalışmalarla da karşılaştırılmalıdır.

Bu tür çalışmalarla çizgilerin, görülenlerin ötesinde anlamlar içerdiğini kavrayabilmelidir.

1.3.1.7. Kapak

“Kapakta, kitabın içeriğini en iyi biçimde yansıtabilecek resimleme ve ona uygun kapak yazıları gerekir. Kapakta resimleme ve ona uygun kapak yazıları gerekir. Kapakta resmin dışında yazı olarak kitabın adı, yazarın ve yayınevinin adı verilmelidir. Resimleyenın adı da kapakta verilebilir. Kitabın sırt yazısı mümkün olduğunca unutulmamalıdır. Böylelikle çocukların kütüphanelerde kitaplara kolayca ulaşmaları sağlanabilir” (Ciravoğlu, 1999: 189).

1.3.2. İçerik

Bir edebiyat eseri teması, konusu, karakterleri ve planı ile kendine özgü bir kişilik kazanır. Çocuklara yararlı olması beklenen eserlerin biçim kadar içerik olarak da başarılı olması gerekir.

1.3.2.1. Konu

“Bir edebiyat eserinin düşünce, olay ve durumlardan oluşan iskeletine konu denir. Yazar; bir düşünceden, bir olaydan veya bir durumdan yola çıkarak bir eser meydana getirebilir. O zaman bir edebiyat eseri ortaya çıkar” (Ciravoğlu, 1999: 189).

“Çocuk edebiyatında konu, çocuğu metnin anlam evrenine çeken, kitapla ilişkisini sağlayan bir değişkendir. Ele alınan konular, çocuğun ilgi ve gereksinimleriyle ilişkilendirildiği sürece anlam kazanır.”(Sever, 2003:110).

Yetişkinler ve çocuklar için yazılan eserlerin konusunu oluşturan düşünce, olay ve durum unsurlarının temayla sıkı ilişkisi vardır. Ancak zihinde tasarlanan temadan sonra herhangi bir eserin konusu ayrıntısıyla düşünülebilir. Tema ile konu ilişkisi zayıf olan veya belirsiz eserlerden çocuklar ne sanat yönünden ne de eğitsel yönden kolayca yararlanamazlar.

Oğuzkan (2001: 367)’a göre çocuk yayınlarında konu seçimi önemlidir. Bu seçimde çocukların ruhsal özellikleri yanında, onların dünyasına ayrı bir renk, kişilik kazandıran ulusal kültür değerlerinin, içinde yaşadığı toplumun benimsediği ahlâk kurallarının, gelenek ve göreneklerin göz önünde tutulması gerekir. Çocuk yayınlarında ele alınan konular, genellikle eğlendirici ve dinlendirici nitelikte olmalıdır. Konuların

bir bölümü çocuğu düşünmeye yöneltmeli ve onların görüş kazanmalarını sağlamalıdır. Çocuklara sağlam ve geçerli inançlar aşılayacak, onların ulusal değerlere saygılarını daha güçlü hale getirecek konulara ağırlık verilmelidir. Bunun yanı sıra çocukların mizah duygusunu geliştirecek konular unutulmamalıdır.”

“Çocuk kitaplarının konuları çocuğun güncel hayatı ile doğrudan ilgili olmalı ve gerçeğe uygun düşmelidir. Yazar çocukların ilgilerini, beğenilerini, okuma eğilimlerini tespit ederek konularını bu tespit etrafında işlemelidir. Sağlam konuların işlenmesiyle meydana getirilmiş eserler sayesinde çocuklar, üstün değerlere ulaşırlar, içleri yurt ve insan sevgisi, çalışma azmi, dayanışma duygusu ile dolar” (Yalçın ve Aytaş, 2002: 32).

Çocuk edebiyatında konu, çocuğun dünyasına ve gelişim düzeyine uygun olmalıdır. Bu sebeple konu belirlenirken çocuğun zihinsel ve duygusal durumu ve dil gelişimi göz önünde bulundurulmalıdır.

1.3.2.2. Ana Fikir

“Yazarın eserinde sürekli olarak belirtmeye çalıştığı temel düşünce ve görüşlere, gösterdiği ana yönelimlere ana fikir denir. Yetişkinlere özgü eserlerde olduğu gibi çocuklar için yazılan eserlerde de ana fikrin önemli bir yeri vardır. Ana fikir hiçbir duraksamaya yol açmayacak biçimde, açık olmalıdır. Bir konuyu ele alıp onu belli bir yazı türünde işleyecek olan yazarların; okurlarına ne gibi düşünce ve görüşleri kazandırmak, onlarda ne gibi tavır ve alışkanlıkları geliştirmek istediğini bilmesi önemlidir. Ana fikri belirsiz veya değişik yorumlara elverişli eserler, çocuğu kararsızlığa ve yanlış anlamalara sürükler” (Oğuzkan, 2001: 364).

“İyi bir çocuk kitabı, yazarın üzerinde durmak istediği veya vurgulamaya çalıştığı bir ana fikri içermelidir. Çocuk edebiyatının asıl amaçlarından biri olan eğiticiliğin işlenen temaya bağlı olduğu unutulmamalıdır. Tema; evrensel, ahlâkî doğruları çocuğa kazandıracak, kişiliğini ve kimliğini geliştirerek onun toplum içinde saygın ve başarılı bir yere sahip olmasını sağlayıcı konulardan seçilmelidir” (Yalçın ve Aytaş, 2002: 31).

Şirin, 2000: 211’e göre, çocuk kitaplarında şu temalara yer verilmesi uygun olur: “Anne, baba, kardeş ve arkadaş sevgisi; aile değerlerine, inançlarına bağlılık doğayı sevmek, korumak ve geliştirmek; başkalarına karşı nazik, dürüst ve saygılı davranmak;

girişimci, atılımcı ve yaratıcı olmak; canlı varlıkların korunmasına ve bakımına ilgi göstermek vb.”

“Bu temalara ek olarak yerli eserlerde tarihimizin unutulmaz dönemlerini ve değerlerini tanıtmak, demokratik toplum yaşayışıyla ilgili birtakım ana ilkeleri benimsetmek, Atatürk sevgisi gibi konularda ele alınabilir” (Oğuzkan, 2001: 367).

Bu bağlamda yönlendirilmeye açık bir okuma davranışı içinde olan çocuğa verilmek istenen ana düşünce, çocuğun kendi yaşantısı içinde karşılık bulacak nitelikte olmalıdır.

1.3.2.3. Kahramanlar

“Roman, hikâye, piyes ve benzeri edebiyat eserlerine başından olay geçen kişilere “kahraman” adı verilir. Eserlerde, olayı sürükleyen, yaşayan en önemli kişiye başkahraman denir. Bu kişiler eserde, okura birçok özelliği ile tanıtılır. Olaylar onun çevresinde döner. Diğer kişiler anlatılanlarla dolaylı ilgisi olan kahramanlardır. Kahramanlar hikâye ve roman, piyes gibi türlerde karakter ve tip özelliği gösterirler. Karakter; bir nesnenin veya kişinin kendine özgü yapısı, onu başkalarından ayıran temel belirti ve kişinin davranış biçimlerini belirleyen ana özelliktir” (Dil Derneği, 1998: 736).

“Tip ise; benzerlerinin ortak yönlerini toplayan, onları simgeleyen kişilere denir (Özdemir, 1994: 109). Tipler günlük yaşamda karşılaşılan sıradan insanlar değillerdir. İnsana özgü niteliklerden birini anlatma ve yansıtmada araç olarak seçilen, bu niteliği doruk noktasına çıkaran kişidir.

Her yapıtta başından olay geçen kahramanlar, çeşitli karakterleri canlandırır. Karakter, sanatçının yarattığı, duygu, düşünce, tutku yönleriyle geliştirdiği, gerçek yaşamdan esinlenerek, deneyimiyle birikimiyle, kendine özgü duyarlılığı ile biçimlendirdiği kişiliktir.

“Gerek roman olsun gerekse hikâye ve piyes kahramanların davranışları, iyi ve kötü rolleri sürekli çocukları etkilemiştir. Çünkü çocuklar okudukları bir edebiyat eserinde mutlaka kahramanlarla kendini özdeşleştirirler. Bu kahramanlar insan, hayvan

ya da canlı veya cansız herhangi bir nesne olabilir. Bunların durum, davranış, düşünce ve konuşmalarıyla çarpıcı bir özgünlük yanında tutarlı ve inandırıcı olmaları gerekir” (Şirin, 2000: 211).

Okuduğu ya da dinlediği bir hikâyenin kahraman veya kahramanlarıyla kurduğu etkileşim, çocuğun yeni düşsel arkadaşlar edinmesini sağlar. Kendi gibi duyan, düşünce ve hareket eden başka çocukların da olduğunu anlar. Güven duygusunu geliştirir. Çocuklar, kahramanlar aracılığıyla insanların başından geçebilecek olayları tanır. İnsan ve toplum yaşamını belirleyen kural ve değerleri tanıma ve anlama bilinci oluşturur. İnsan yaşamını anlamlı kılan erdemleri sezmeye başlar. Kahramanların fiziksel ve ruhsal özelliklerinin abartıya kaçılmadan iyi geliştirilmiş olması, kahramanın hikâyedeki olaylara yön veren etkin kişiliği, çocukları kahramanlarla özdeşim kurmaya yöneltir. Kahramanın yaşama bağlılığı, karşılaştığı sorunları çözmede kararlılığı, amaca ulaşmada izlediği yöntemlerin niteliği, çocukları da kahraman gibi duymaya, düşünmeye ve hareket etmeye istekli kılar.

Çocuk yayınlarında çok sayıda kahraman yerine az sayıda kahraman bulunması uygundur. Diğer kahramanlar bir başkahraman çevresinde açık tanımlarla ilgilendirilerek anlatılmalıdır. Kahramanların çocuk edebiyatı eserlerinde yer alışı gerçeğe yakın olmalıdır. Çünkü çocuk dünyasının erişemeyeceği kimi olumsuz kahramanlar, yanlış güdülenmeye yol açar. Yabancı dilden çevrilen eserlerde bazen kahramanların adı Türkçeleştirilmektedir. Bu uygulamalar çocuk yayınlarında aşırılığa kaçılmadan yapılmalıdır. Sadece söylenişi güç ve anlam karışıklığına yol açacak adlar yerine Türkçe adlar konmalıdır.

1.3.2.4. Olay

“Yazar temayı, konuyu ve konunu gerektirdiği kahramanları tespit ettikten sonra düşüncelerini, duygularını ve değişik hayat durumlarını bir sıraya göre anlatır. Bir eserin yapısını ve iç düzenini önceden tasarlamayı sağlayan ve yazma işini bir disipline bağlayan araca plan denir. Dikkatli hazırlanmış bir plan aracılığıyla eserin ana fikri kolayca anlaşılabilen gibi başlıca olaylar ve kahramanlar da ayrıntılar içinde kaybolmaz; gereksiz tasvir, çözümlenme ve konuşmalara yer verilmez; başlangıç, düğüm ve sonuç gibi evreler birbirini doğal biçimde izler. Kısaca, iyi bir olay örgüsü, olaylar,

durumlar, düşünce ve duygular arasında uyumlu bir ilişkinin gerçekleşmesini sağlar, eserin okur üzerindeki etkisini arttırır” (Oğuzkan, 2001: 367).

“Edebiyat eserlerinde; özellikle roman, hikâye, piyes gibi eserlerde olayların akışı, kahramanların ortaya çıkışı ve hareketleri, tasvirler, konuşmalar ve ruh çözümlemeleri belli bir plan çevresinde gerçekleşir. Çocuk eserlerinde olayların sıralanışının son derece basit olmasına çalışılmalıdır. Olay örgüsü; kısa giriş bölümü, ilgi çekici olayları içeren gelişme ve beklenmedik bir çözümle biten sonuç bölümünden oluşmalıdır. İyi bir çocuk kitabında başlangıç, düğüm ve çözüm bölüm gibi anlatım sürecinin geleneksel evreleri doğal bir biçimde izlenmelidir” (Şirin, 2000: 212).

1.3.2.5. Yer ve zaman

“Edebî anlatımlarda olayların gerçekleştiği çevreye yer denir. Zaman ise, olayın başladığı andan gelişerek çözüme ulaştığı ana kadar geçen süredir. Her olay belli bir zamanda ve belli bir yerde geçer. Kahramanın bulunduğu yer, kahramanın toplumsal, kültürel, ekonomik ilişkileri ve onun kişiliği hakkında bilgi verir. Yazar; yer ve zamanla ilgili ayrıntıları, olayı ve kahramanları aydınlatacak biçimde seçer”(Adalı, 2003: 26-27).

Yer ve zaman kavramı genellikle eserlerde birlikte yer alır. Yer, eserin yapısına göre bazen kısa bazen de genişçe tasvirlerle anlatılır. Çocuk hikâye ve romanlarında yer tasvirlerine aşırılığa kaçılmadan yer verilmelidir.

1.3.2.6. Anlatıcı ve bakış açısı

Bütün roman ve öykülerde mutlaka bir anlatıcı vardır. Tekin (1989: 9)’e göre, anlatıcı, roman sanatının başta gelen temel unsur, aynı zamanda en etkili elemanıdır.

Genel olarak anlatımlarda iki esas anlatım yöntemi kullanılır.

“Birinci kişi anlatımı; anlatıcı öykünün başkahramanı yan kahramanlarından biridir. Bu tür anlatımlarda anlatan kişi, ya başından geçen olayları ya da gözlemlerini dile getirir. Ben dilinin kullanıldığı anlatımlarda, aktarma doğrudan ve samimi olacağından okur, hem anlatımdaki kişileri daha rahat tanıyacak hem de öyküyü daha kolay anlayacaktır” (Özdemir, 1994: 220-221).

“Üçüncü kişi anlatımı; anlatıcı öykünün kahramanı değildir, olaylara dâhil değildir. Bu tür anlatımlar üç başlık altında toplanabilir. İlki bilgisi sınırsız yazar bakış açısıdır. Her şeyi bilen yazar, ilahi bir bakış açısına sahiptir. Bilgisi sınırsız olan yazar öyküde şunları yapabilir: Olayları doğrudan aktarabilir, karakterlerin zihnine girebilir, karakterlerin davranışları, eylemleri, konuşmaları, görüşleri hakkında yorum yapabilir, zaman ve mekân içinde özgürce dolaşarak geçmiş ve gelecekle ilgili en ince ayrıntıları anlatabilir, genel düşünceler ve yargılarda bulunabilir” (Çakır, 2002: 167-170). Bu bakış açısına “hâkim” bakış açısı da denir.

“İkincisi bilgisi sınırlı yazar bakış açısıdır. Kendini bazı bilgi alanlarıyla sınırlayan yazar, genellikle olayları tarafsız anlatır ve bir karakterin zihnine girer. Üçüncüsü ise tarafsız yazardır. Objektif bir bakış açısına sahip olan yazar duygulardan etkilenmez, sadece olayları ve karakterleri okurun gözleri önüne serer (Çakır, 2002: 176).

1.3.3. Dil ve Anlatım

“Dil; iletişim, anlaşma ve düşünme aracıdır. Bir kitabın ana dilin sahip olduğu zenginliklere yer vermesi okura duygu, düşünce ve yaşantı zenginliği sağlar” (Sever, 1995: 14).

Her yazarın birbirinden farklı bir anlatım biçimi vardır. Her yazar; bir düşünceyi, duyguyu, olayı veya durumu kendi edebiyat anlayışına ve zevkine göre anlatır, açıklar. Kimi edebiyatçıların anlatımı akıcı, sürükleyici; kiminin ise özentili ve yapay; kimileri de özentisiz bir anlatım tarzını seçerler. Anlatımı belirleyen etmenlerin başında kullanılan dil ve onun sözcükleri gelir. Cümle yapısı, seçilen sözcüklerin arasındaki ses ve anlam ilişkiler, başvurulan deyimler hepsi anlatıma ayrı bir kişilik kazandırır.

“Bir dilin sözcükleri, terimleri, yabancı dillerden gelme ögeleri, atasözleri, deyimleri, insanlar arası ilişkilerde kullanılması gelenek olmuş kalıp sözleri ve kalıplaşmış birtakım deyişler sözvarlığı altında ele alınır. Bu terimle anılan varlık, aynı zamanda o dili konuşan ulusun maddi ve manevi kültürünü, dünya görüşünü, yaşam koşullarını ve deneyimlerini de yansıtır” (Aksan, 2002: 13).

Çocuk yayınlarında dil ve anlatımın önemi büyüktür. Çocuk eserlerinde yapmacık, bayağı bir anlatım kullanılamaz. Çünkü anadilin söz varlığını çocuklara tanıtan, dilin anlam yapısını, özelliklerini, anlatım gücünü örneklendiren en önemli kaynaklar çocuk kitaplarıdır.

“Çocuk kitaplarında anlatımın sadeliğine dikkat edilmeli, gereksiz sözcükler yer almamalı, duruluk, açıklık, akıcılık gibi unsurlar göz önünde bulundurulmalıdır. Bunlar çocuk kitaplarının ele aldığı konu, olay, yer ve kahramanların anlatım açısından daha etkili ve anlaşılır olmasını sağlayacaktır” (Yalçın ve Aytaş, 2002: 32).

“Çocuklar yalın ve duru anlatımdan hoşlanırlar. Uzun ve karmaşık paragrafları zor okurlar. Yersiz benzetme ve tasvirlerden sıkılırlar. Çocuk kitabı yazarı, bu hususları daima dikkate alarak eserlerinde Türkçenin anlatım gücünü ortaya koyan örnekler vermeye çalışmalıdır” (Şirin, 2000: 212).

Çocuk kitaplarında üçüncü ağızla yapılan anlatım yerine birinci kişi ağızında yapılan anlatım tercih edilmelidir. Birinci kişi ağızından yapılan anlatımın daha samimi olduğu, karşısındaki kişiyle sohbet içtenliği oluşturduğu görülmüştür. Bir çeşit duygu, düşünce ve sırlarını paylaştığı izlenimi veren bu anlatım tekniğinin çocuklar tarafından benimsendiği görülmektedir.

“Kelime oyunları, cinaslı söyleyişler, çocukların kavrayamayacağı üslup oyunları çocuk eserlerine zarar vermektedir. Bu yüzdem temiz ifadeler, yaşayan dille donatılmış kısa cümleler eserin güzelliğini ve sağlamlığını sağlar” (Ciravoğlu, 1999: 190).

Yapacağımız çalışmada eserlerin dil ve anlatım özellikleri tespit edilirken deyim, atasözü, benzetme, ikileme, anlatım teknikleri başlıkları altında bilgiler verileceğinden bu terimlerin anlamları ve işlevleri üzerinde durulmuştur.

1.3.3.1. Atasözü

“Ataların geçmişteki yaşayış, deneyim ve gözlemleriyle ortaya koydukları, halkça öğüt olarak benimsenen, kalıplaşmış, anlamlı, kısa ve özlü sözlerdir” (Göğüş vd., 1998:18).

Bizim gelenekle yerleşmiş bir atalar sözü anlayışımız vardır. Bu anlayışa göre atasözleri ulusal varlıklardır. Geniş halk yığınlarının yüzyıllar boyunca geçirdikleri denemelerden ve bunlara dayanan düşüncelerden doğmuşlardır. Ulusun ortak düşünce ve inanışlarını belirtir, topluma yol gösterirler. Atasözleri şekil ve kavram bakımından bazı özellikler taşırlar. Atasözlerinin şekil özellikleri şu şekilde açıklanabilir: Atasözleri kalıplaşmış ifadelerdir. Her atasözü belli kelimelerle söylenmiştir; yerine, aynı anlama da gelse, başka bir kelime kullanılamaz. Atasözleri az sözle çok şey anlatır. Atasözlerinin çoğu bir iki cümleden oluşur.

Kavram olarak atasözleri şu nitelikleri içinde barındırır: Her atasözü genel bir kural, bir düstur özelliğindedir. Atasözleri; sosyal olayların nasıl meydana geldiğini, tabiat olaylarının olageliş biçimlerini anlatırlar. Deneme yanılmaya dayalı ahlakî öğüt verirler. Ayrıca adet, gelenek görenek, inanışları bildirerek insanlara yol gösterirler.

Her ulusun atasözleri; kendi varlığının ve benliğinin aynasıdır. Atasözleri ulusların zekâlarındaki keskinliğin, hayallerindeki genişliğin, duygularındaki inceliğin en tipik örnekleridir. Bu sözler kuvvetli felsefelerden başka güzel buluşlarla, parlak nüktelerle, zarif alaylarla doludur. Böylece her atasözü kendi milletinin damgasını taşır.

1.3.3.2. Deyim

“Bir anlamlı, tek bir sözcüğe göre daha etkili ve renkli anlatan kalıplaşmış söz öbeğidir” (Göğüş, 1998: 42).

“Birden çok sözcüğün belli bir anlamı anlatmak amacıyla bir araya gelmesiyle oluşan deyimler; o dili konuşan toplumun kültürünü, algılama, anlatım, imgelem ve nükte gücünü ortaya koyar” (Aksan, 2005: 96).

Deyimlerin şekil özelliklerine bakıldığında şu tespitler ortaya çıkar: Deyimler kalıplaşmış ifadelerdir. Deyimin kelimeleri değiştirilemez, söz dizimi bozulamaz. Deyimler kısa ve özlüdür. Deyimlerin bazıları ek almış sözcük olarak, bazıları sözcük topluluğu şeklinde, bazıları da cümle şeklindedir.

“Deyimlerin kavram özellikleri arasında şunlar söylenebilir: Deyim, bir kavramı anlatmak için bulunmuş özel bir anlatım kalıbıdır, kural niteliğinde değildir. Deyimlerin

amacı, bir kavramı özel bir kalıp içinde, hoş ve çekici bir anlatımla belirtmektir. Deyimlerin çoğu mecaz anlamlıdır. Deyimlerdeki imgesel aktarımlar, güçlü benzetmeler hem Türkçenin anlatım gücünü somutlamakta hem de bu dili kullanan toplumun ince zekâsını, bilincini ve duyarlılığını yansıtmaktadır” (Sever, 2003: 152).

Deyimler ulusal özellik taşıyan söz varlıklarıdır. Ulusun söz söyleme gücünden doğarlar. Her deyimde küçük bir söz dağarcığına koca bir âlem sığdırılmıştır.

1.3.3.3. Benzetme

“Aralarında ortak nitelikler olduğu düşünülen kavramları karşılaştırmaya dayanan anlam olayına benzetme denir” (Adalı, 2003: 114). Anlatımı güçlendirmek amacıyla, aralarında ortak nitelik bulunan iki varlık ya da kavramdan, güçlü olandan zayıf olana aktarma yapılmasıdır.

Benzetmede; benzeyen, kendisine benzetilen, benzetme yönü ve benzetme edatı olmak üzere dört unsur bulunur. Dört unsuru da bulunan benzetmeye tam benzetme, benzetme yönü bulunmayan benzetmeye kısaltılmış benzetme, benzetme edatı olmayan benzetmeye pekiştirilmiş benzetme adı verilir.

Benzetmenin anlatımda kullanılış amacı, sözü daha etkili hâle getirmektir.

1.3.3.4. İkilemeler

“Anlatım gücünü arttırmak, anlamı ya da kavramı geliştirmek amacıyla yinelenen iki sözcüğe ya da yan yana kullanılan, anlamları birbirine yakın, karşıt veya sesleri birbirini andıran iki sözcüğe denir” (Adalı, 2003: 10).

“Türkçede ikilemeler, aynı adın ya da aynı sıfatın yinelenmesiyle, eş anlamlılarla, ikilemeye katılan ikinci sözcüğün öncekinin önsesine m harfi eklenmesiyle oluşmaktadır” (Aksan, 2004: 60). İkilemeyi kuran sözcüklerin genel özelliklerinin başında ses benzerliği, ses uyumu gelmektedir. Bu uyum sözcüklerin ön sesi ya da son sesinde bulunmaktadır.

İkilemelerin kuruluş amaçları arasında; anlamı güçlendirmek, ifadeye zenginlik katmak, ses ahenginden faydalanarak devamlılık ve çokluk ifadesi sağlamak yer alır.

Aksan (2002: 81)'a göre, “Günümüz Türkçesinde kullanılan ikilemeler, dinleyende, başka herhangi bir anlatım yoluna göre çok daha güçlü ve etkili bir izlenim uyandırır; zihinde bir kavramın algılanması sırasında, onun pekiştirilmesini sağlar.”

İKİNCİ BÖLÜM

ZEYNEP CEMALİ'NİN HAYATI, ESERLERİ VE SANATI

26 Kasım 2009 tarihinde kaybettiğimiz değerli yazar Zeynep Cemali'nin hayatı ile sınırlı bilgilere ulaşılmıştır. Yazar biyografi kaleme almamıştır. Mütevazı bir yaşamı olduğu ve eserleriyle anılmayı tercih ettiği için özel hayatı ile ilgili bilgiler vermekten kaçınmıştır. Zeynep Cemali'nin hayatını yazarken en fazla çocukluğunu hikâyeleştirerek anlattığı “Çılgın Babam” adlı eserinden, dergi ve gazetelerde çıkan röportajlarından faydalanılmıştır. Ayrıca oğlu Kerem Aktan ve eserlerinin yayınevi olan Günışığı Kitaplığı editörü Mine Soysal ile irtibata geçilerek yazarımız ile ilgili değerli bilgilere ulaşılmıştır. Sayın Kerem Aktan ve Mine Soysal'a verdikleri bilgilerden dolayı teşekkürü borç biliriz.

2.1. HAYATI

Zeynep Cemali 8 Mayıs 1950 tarihinde İstanbul'da dünyaya geldi. Çocukluğu Kızıltoprak, Fenerbahçe, Moda, Caddebostan civarında geçti. *“Kızıltoprak'ta bugün Fenerbahçe- Şükrü Saraçoğlu Stadı'nın bulunduğu yer benim çocukluğumda, karşılıklı iki tribünün arasında uzanan bir top sahasıydı. Kadıköy'deki bayram kutlamaları orada yapılırdı. Oturduğumuz sokakla stadın arasında Sermet'in bostanı, bugünkü Kenan Evren Lisesi'nin eski binası ve birkaç bağ uzanırdı.”*(Ç.B, s. 97). Yazar çocukluğunun İstanbul'unu şöyle anlatmaktadır: *“Çocukluğumun geçtiği İstanbul'da trafik diye bir sorun yaşamamıştık biz. O günlerde rayların üstünde gidip gelen, çın çın çınlayarak her durakta duran tramvaylar vardı. Otobüslerin sayısı azdı. Renk renk taksiler, siyah beyaz damalı şeritleriyle diğer arabalardan ayrılırdı. Müşteri alan sürücü, kolunu camdan dışarı çıkarıp, arabanın sol yanındaki kocaman taksimetreyi çalıştırırdı. Yani dolmuşçuluk İstanbul'da geçmiş olan bir işti.”*(Ç.B, s. 59).

İlk ve orta öğrenimini Kızıltoprak civarındaki okullarda tamamladı. *“Kızıltoprak'ta okuduğum ortaokulun binalarından biri bugün Kenan Evren Lisesi'ne ait. O zamanlar, caddenin iki yanında karşılıklı yükselen eski taş binalardan birinde kızlar, diğerinde erkekler okurdu. Öğrencilerin teneffüs aralarında bile bir araya*

gelmesi yasaktı. Tuhaf bir o kadar da komik bu düzen, yedinci sınıfa başladığım yıl değişti.”(Ç.B, s. 132).

İlkokula devam ettiği dönemlerde babası Kemal Bey’in Kapalıçarşı’daki kuyumcu dükkânında ona yardım etti. “Kapalıçarşı’daki dükkânda patroniçelik oynadığım o günlerde, gelen müşterilere çay kahve söylemek benim görevimdi. Müşteriler gelen çaylarını, kahvelerini yudumlayıp, babamla sohbet ederler, bir yandan da takıları incelerdi. Bense tezgâhın arkasındaki tabureye geçip onları izlerdim.”(Ç.B, s.30). Daha sonra babasıyla birlikte film şirketinde çalışıp, yazlık sinema işletti, ortaokul yıllarında halı kilim ticareti için Anadolu’yu köy kasaba dolaştı. “1960 yılının ilkbaharında babam, yurt dışına hediyelik eşya, halı, kilim satacağım, diye ayaklandı. Büromuz, İstiklal Caddesi’ni Tarlabası’na bağlayan sokaklardan birinde, dört katlı apartmanın giriş katındaydı. Babamın ofis dediği salon, Kapalıçarşı’daki dükkânımızın en az üç katıydı.”(Ç.B, s. 87).Zeynep Cemali’nin babasıyla yaptığı bu geziler onda yazmak için birikim oluşturdu.

Zeynep Cemali’nin hayatında babası Kemal Bey’in önemli bir yeri vardır. Babasının yaşamı, tecrübeleri, öğütleri Cemali’nin her zaman yol göstericisi olmuştur. Kemal Bey’in sık sık yenilediği “yaşamak öğrenmektir” deyimini yazarın yaşamını büyük ölçüde yönlendirmiştir. “Babam kısa bir an duraksadıktan sonra eklemiştir. ‘İnsan ne kadar yetenekli, deneyimli olursa olsun, eğitimi yoksa bir yanı eksik kalır, kızım.’”(Ç.B, s. 96)

Evlendikten sonra kısa bir dönem bir bankada çalıştı. On iki yıl evli kaldı. Yazmaya seksenli yılların sonunda reklam metinleriyle başladı. Reklam metinlerindeki başarısı, onu yıllarca biriktirdiği gözlemleri, deneyimleri, özlemlerini anlattığı öykülerini çeşitli dergilere göndermeye itti. Yazdığı ilk öyküleri 1991’de *Kumbara*, *Türkiye Çocuk*, *Buğday* gibi çocuk dergileriyle Almanya’daki *Vitamin Çocuk Gazetesi*’nde yayımlandı.

İlk öykü kitabı *Ben, Çınar Ağacı ve Puf Böreği* 1999, ikinci öykü kitabı *Gül Sokağı’nı Dikenleri* 2000 yılında yayımlandı. İlk romanı *Güzelce’de Bir Kaçak*, *Memo’yu* 2001, ikinci çocuk romanı *Patenli Kız’ı* 2003 yılında okurların beğenisine sundu. 2005 yılında *Ballı Çörek Kafeteryası* romanını yayımladı. *Öykü Öykü Gezen*

Kedi adlı öykü kitabı hayattayken yayımladığı son kitabı oldu. Zeynep Cemali son çocuk romanı *Ankaralı* 'yı tamamlamak üzereyken 26 Kasım 2009'da vefat etti.

2.2. ESERLERİ

Zeynep Cemali sadece çocuklar için eserler kaleme almıştır. Yazarın toplam sekiz çocuk edebiyatı eseri bulunmaktadır. Bunların dördü roman, dördü de hikâye kitaplarıdır.

Romanları;

Güzelce'de Bir Kaçak, Memo (Günışığı Kitaplığı, 2001)

Patenli Kız (Günışığı Kitaplığı, 2003)

Ballı Çörek Kafeteryası (Günışığı Kitaplığı, 2005)

Ankaralı (Günışığı Kitaplığı, 2010)

Hikâyeleri;

Ben, Çınar Ağacı ve Pufböreği (Günışığı Kitaplığı, 1999)

Gül Sokağı'nın Dikenleri (Günışığı Kitaplığı, 2000)

Çılgın Babam (Günışığı Kitaplığı, 2004)

Öykü Öykü Gezen Kedi (Günışığı Kitaplığı, 2007)

Zeynep Cemali'nin 1999 yılında yayınlanan öykü kitabı Ben, Çınar Ağacı ve Puf Böreği onun ilk yazarlık deneyimidir. Eserde çocukların yaşamlarında karşılaştıkları irili ufaklı sorunlar, arayışlar ve insanlarla kurdukları ilişkiler üzerine dokuz öykü bulunmaktadır.

Yazarın ikinci öykü kitabı Gül Sokağı'nın Dikenleri 2000 senesinde yayınlanır. Sade bir dille ve çocuk gözüyle yazılmış dokuz öyküden oluşur. Eser çocukların iç dünyalarını okurlara açar, birbiriyle ve yetişkinlerle ilişkilerini yansıtır. Öykülerdeki örtülü iletiler, hem çocuklara hem yetişkinlere ulaşmaktadır. Kitaptaki bütün öyküler

yaşamın acı tatlı her duygusunu yansıtmaktadır. Dostluk, paylaşım, hayvan sevgisi, kardeşlik, insan sevgisi, komşuluk vb. Zeynep Cemali, farklı sosyal çevredeki yaşam biçimlerini ve onların yaşam biçimlerini ele alır. Farklı yaklaşımlarla karşılaşılan gündelik problemler çözülmeye çalışılır.

Zeynep Cemali'nin 2004'te yayınlanan *Çılgın Babam* kitabı, yazarın 1950'li yıllarda geçen çocukluk anılarını anlatır. Yazar, çocukluğundan ilk gençlik çağına kadar uzayan dönemi öykülerle birleştirmiştir. Öykülerin ana karakteri Cemali'nin sürprizlerle dolu, sıra dışı babasıdır.

2007'de yayınlanan *Öykü Öykü Gezen Kedi*, yazarın üçüncü öykü kitabıdır. *Öykü Öykü Gezen Kedi*'deki sekiz öykü aynı semtte geçer. Hepsinde esas karakter Siyamidir. Birinci öyküde tanıtılan Siyam kedisi Siyami Bey, diğer öykülerin kahramanlarının yaşamında dolaşır. Yazar bir röportajında öykü kitabıyla ilgili şu bilgileri verir. "*Siyami çok sevdiğim bir dostumun üçüncü oğludur. Hasbelkader evlerine girdi ve onu mahallede tanımayan kalmadı. Siyami bir gözlemci, bir yerde de benim imzam gibi. Yani, öyküleri birbirine bağlayan bir Zeynep Cemali o.*" Günlük gözlemlerinden esinlenerek kaleme aldığı eserde Cemali, bireysel ve toplumsal değerlere değinir. Çalışmak, sorumluluk almak, aile, önyargılarımız, kuşak çatışmaları, özveri, iletişim bunlardan bazılarıdır.

Güzelce'de Bir Kaçak Memo romanının ilk basımı 2001 yılıdır. Kan davasını konu alan eser, töre baskısıyla işlenen cinayetlerin anlamsızlığını Memo'nun öyküsüyle sezdirmektedir. Roman geriye dönüşlerle, kan davasının birkaç ailenin yaşamını nasıl değiştirdiğini anlatır.

2003 yılında yayınlanan *Patenli Kız* romanı; işitme engelli bir kızın hayata bakış açısını, insanlarla kurduğu sıcak ilişkileri anlatmaktadır. Çocuk edebiyatında engelli çocukları konu alan eserlerin azlığı dikkate alındığında eser oldukça önem taşımaktadır. Romanda engelli olmanın bir ayıp olmadığı, asıl engelli olanların kafasındaki engelleri aşamayanlar olduğu vurgulanmaktadır. Toplumun engellilere bakış açısı eleştirilmektedir. Zeynep Cemali'nin hikâye içinde hikâye anlatma tarzı bu romanda göze çarpmaktadır. Roman kahramanların ayrı ayrı hikâyeleriyle örülmüştür.

İlk basımı 2005 yılında yapılan Ballı Çörek Kafeteryası romanı annesini kaybeden Sıla'nın hikâyesini anlatmaktadır. Zeynep Cemali, bu romanın nasıl ortaya çıktığını şöyle anlatmaktadır. *“Seksenli yıllarda Ballı Çörek Kafeteryası benim için asla işletemeyeceğim bir düştü. Yıllar sonra bu düşü sözcüklerle gerçekleştirdim. Sıla'nın hikâyesinde ölüm yaşamın gerçeğidir. Acının çocuk yüreğinde onarılması güç yaralar açmaması için sevginin, özverinin, ve dayanışmanın ne denli önemli olduğunu vurgulamak istedim.”*

Ballı Çörek Kafeteryası romanı 2013 yılında İtalyanca'ya çevrilmiştir.

Zeynep Cemali'nin ölümünden sonra yayınlanan romanı Ankaralı, Pehlivanoglu ailesinin büyük sırrını bir çocuk gözünden aktarır. Doğaya karşı duyarlılık, ailenin önemi, kardeşlik, ülkemizde kadının yeri, annelik romanda değinilen önemli konulardır. Eserin ilk baskısı 2010 yılında yapılmıştır.

2.3. SANATI

Bir sanatçının sanat anlayışı büyük ölçüde yapıtlarından anlaşılır olmakla birlikte, bu konuda başvurulabilecek en kestirme yöntem, doğrudan o sanatçının söylediklerine dayanma yöntemi olduğu söylenebilir. Bu bağlamda Cemali'nin sanat anlayışı ve bu konudaki görüşleri yansıtılmaya çalışılırken yazarın eserleri ve çeşitli zamanlarda yaptığı konuşmalar dayanak noktası olarak alınmıştır.

Zeynep Cemali'nin sanat anlayışı hayatı, gerçekleri insancıl bir yaklaşımla yansıtmaktır. Yazara göre halk yaşayışı, kültürü ve gelenekleri çocuk edebiyatının içinde yer almalıdır. *“Tohum atar gibi ben de ilk öykülerimi attım. Onlar yeşermeye ve genişlemeye başladığı zaman, artık bir çiçek tarlasının olacağından emindim. Ama o tarlayı öyle olduğu gibi bırakırsan, günü gelir çoraklaşır. Ben bu toprağın çocuğuyum. Yani toprağıma, vatanıma, yaşadığım dünyaya, atama, ceddime vefa borcumu ödüyorum. Bu benim görevim ve bundan haz duyuyorum.”* (Günışığı Kitaplığı, 2009). Cemali toplumsal birlikteliğin ve dayanışmanın önemini konuşmalarında sık sık belirtir. *“Hepimizin bu evrensellik içinde ulusal kimliğimizle var olabilmemiz için, dayanışmanın farz olduğuna inanıyorum. Bunu da çocuklara öykülerimle anlatabilirim.”* (Günışığı Kitaplığı, 2009).

Cemali, çocuklara bir şeyler öğretmeye çalışmaz. Yaşadığı kenti, insanları, ilişkileri, duyguları ve farklılıkları paylaşmayı seçer. Yaşamın ancak çocuklarla katlanabilir olduğunu düşünür. Yazarın günümüz çocuklarıyla ilgili düşünceleri şöyledir. *“Çocuklarımız çok yalnızlar. Anneleriyle babalarıyla paylaştıkları çok az şey var. Zaman yok. Anneler de çalışmak zorunda... Galiba büyüklerden yardım bekleyeceğiz. Annenin babanın her koşulda çocuğun bir birey olduğunu kabul etmesi gerekiyor. ‘O, çocuk değil; o, insan. Her şeyden önce insan.’ (Günüşiği Kitaplığı, 2009).*

Zeynep Cemali çocuk romanı ve öykülerinin konusunu günlük yaşamdan seçer. Çocukları yaşamın acı tatlı yanlarından soyutlamadan hayatı çocuksu bir dille onlara aktarır. Yazar yaşamı bir bütün olarak algılayıp eserlerine yansıtmıştır. Küçük, sade insanın yaşamı ve ilişkileri eserlerinin konusu olmuştur. Çocukların okulda, oturdukları sokakta ya da arkadaşları arasında karşı karşıya kaldıkları irili ufaklı sorunları, geçirdikleri değişimleri, bilinçli ya da bilinçsiz arayışlarını gerçekçi bir açıdan kaleme alır. Yazar çocuklar için yazma sebebini şöyle açıklar: *“Çocuklar için yazmak çok keyifli. Onların kitap okumamasından yakınan yetişkinlere, bakın okuyorlar, demek daha da keyifli. Kitaplarım okurlarımın elinde birer ayna oluyor. Büyüsü olmayan, abartısız, yorumsuz gerçek... Baktıklarında kendilerinin, yaşlılarının yaşamlarından kesitler buluyorlar. Sorgulanmıyorlar, sorguluyorlar... Bunu zamanında hangi yetişkin istemedi ki...” (Günüşiği Kitaplığı, 2009).* Yazar yaşadığı kenti, insanları, ilişkileri, duyguları ve farklılıkları çocuk okurlarıyla paylaşır. Eserlerinde İstanbul en önemli unsurdur. Bu şehrin köylerinde, mahallelerinde, sokaklarında insanların yaşamlarını gözlemleyerek, ustalıkla öykülerine yansıtır. Cemali’nin öykülerinde nesiller arası köprüler kurulur ve çocuklar o köprüler sayesinde büyüklerine yepyeni gözlerle, hoşgörülle ve kendilerinin de nasıl hoş görüldüklerinin farkına vararak bakarlar. Cemali’nin kitaplarını okuyanlar yaşam sevincini küçük farkındalıklarla nasıl çoğaltabileceklerini sezerler.

Unutulmaya yüz tutmuş âdetler yazarın öykülerine ustaca yedirilerek anımsatılır. Ballı Çörek Kafeteryası kitabında; tatlılık göndermek, pusat, okuntu, gelin kurtarma âdetleri anlatılır. Kentte yaşayan çocukların da bu gelenekleri anlamasına, kentli çocukla köylü çocuk arasındaki paylaşıma destek olur.

Zeynep Cemali'nin öykülerinin ana kahramanları çocuklardır. Bu kahramanlar yaşamın içindedir. *“Benim kahramanlarım, okurlarım. Onlar bunun farkında, yenilerini yaratmam gerekmiyor. Mesela bilgisayarın başında esir olan bir çocuğu, ben okurlarıma bakarak görüyorum. Ya da onların bana ‘chat’ yapalım demesinde anlıyorum. Bugünkü çocukluk için arkadaşlık demek, aynı zamanda ‘messenger’ demek. Ben bunları onlardan öğreniyorum. Okurlarım yetiştiriyor beni. Teknoloji, bugünün çocukları nasıl düşünür, nasıl hareket eder gibi birçok konuyu onların sözlerinden, davranışlarından ve isteklerinden çıkarıyorum.”*

Yazarın çocuk romanları ve öyküleri kahraman yönünden oldukça zengindir. Yazar farklı coğrafyalardan, kültürlerden, cinsten, yaştan birçok kişiyi aynı evren üzerinde birleştirme yönünden oldukça başarılıdır. Kişilerini kendi aralarında çok farklı ağlar kurarak olayları birbirine bağlar. Yazar kişileri dıştan aktaran bir tutum sergilemez. Yazarın seçtiği kahramanlar sürekli bir hareket içindedir. Kahramanların yaşadıkları olaylar karşısındaki tepkilerine, tutumlarına bakarak karakterlerine yönelik yargıya varılabilir. Özellikle romanların ana kahramanlarının adlarının karakterleriyle uyumluluk göstermesi dikkat çekici bir diğer konudur. Ballı Çörek Kafeteryası romanının başkahramanı Sıla, küçük yaşta kaybettiği için annesinin özlemine çekmektedir. Patenli Kız romanının başkahramanı Şerare, ismiyle uyumlu olarak hareketli, neşeli, ateş gibi bir kızdır. Ankaralı romanının başkahramanı Doğa ise, botanik bahçesi işleten doğaya aşık bir ailenin kızıdır. Doğa, çevre bilincini etrafındakilere aşılamaaya çalışır.

Zeynep Cemali, öykü ve romanlarında olayları çocukça düşünüp yetişkince anlattığını söyler. Dili yalın, yapmacıksız, iletişime açık ve doğaldır. Eserlerinde çarpıcı bir başlangıç, sürükleyici konu ve şaşırtıcı son dikkat çeker. Yazarın romanlarının içine ustaca yerleştirdiği bağımsız öyküler onun diğer çocuk kitapları yazarlarından farkını oluşturur. *“Zeynep Cemali'nin özelliği haline geldi romanların içinde öyküler olması. Benim farklılığım da bu, imzam da bu.”*

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ZEYNEP CEMALİ'NİN ÇOCUK ROMANLARININ VE HİKÂYELERİNİN ÇOCUK EDEBİYATININ TEMEL ÖGELERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Zeynep Cemali'nin eserlerinin incelenmesine romanlarından başlanmıştır. Yazarın dört romanı biçim, içerik ve dil anlatım yönünden incelendikten sonra dört hikâyesine geçilmiştir. Romanların incelenmesinde çocuklar tarafından okunma, ilgi görme düzeyi göz önünde bulundurulmuştur.

3.1. BALLI ÇÖREK KAFETERYASI

3.1.1. Biçim Çözümlemesi

Boyut, kâğıt, yazım ve noktalama

Zeynep Cemali'nin Ballı Çörek Kafeteryası adlı çocuk romanı 2005 yılında ilk baskısını yapmıştır. Eserin incelenen 13. baskısı Günışığı Kitaplığı tarafından 2010 yılında yayımlanmıştır. Bu baskı 240 sayfadır. Kitap, 12 x 18 cm boyutundadır. Bu yönüyle ilköğretim ikinci seviyesine uygundur. Kullanılan kâğıt mat ve ikinci hamur kâğıttır. Çocuk kitaplarında kullanılan kâğıdın birinci hamur olması çocukların ilgisini çekecektir. Bu özellik ayrıca kitabın dayanıklılık süresini de uzatır. Bu yönüyle kitabın hamur kalitesi çocuk kitaplarında olması gereken özellikte değildir. Romanda yazım yanlış ve noktalama hatası bulunmamaktadır.

Kapak ve resimleme

Kitabın kapağı renklidir. Resimde romanın ana mekânı Ballı Çörek Kafeteryasının dış görünüşü yer almaktadır. Kafeteryanın penceresinde ballı çöreklerle yer verilmiştir. Pencerenin önünde de bir bisiklet figürü bulunmaktadır. Bu yönüyle kapak resmi romanın konusunu çağrıştırır niteliktedir. Kapakta mavi, kırmızı, turuncu renkler hâkimdir. Ancak bu renklerin soluk tonları tercih edilmiştir. Çocukların kitaba ilgisini çekmek için daha canlı tonların kullanılması daha yerinde olacaktır. Kitabın adı, yazarı, yayın evinin ismi, kitabın baskısı kapakta belirtilmiştir. Arka yüzde Zeynep Cemali'nin

hayatı ve eserlerinden kısaca bahseden yazı ve romanın baskısıyla ilgili bilgiler bulunmaktadır. Romanda resimleme eserin kapağında kullanılmıştır. Bu resimleme de sadelik, açıklık, konuya uygunluk gibi özelliklere hizmet eder niteliktedir. Kitabın iç sayfalarında kitabın bölümlerinin başındaki küçük çörek resimlerinden başka resimleme kullanılmamıştır.

Yazı biçimi ve sayfa düzeni

Eserde harfler on iki punto büyüklüğünde yazılmıştır. Sayfa numaraları, romanın ve yazarın ismi sayfanın altında yer almaktadır. Kitabın bölüm başlıkları küçük harflerle ve gölge verilerek yazılmıştır. Punto büyüklüğü on üç – on beş yaş aralığındaki okurların seviyesine uygundur. Bunun yanında ilköğretim ikinci kademeye devam eden öğrenciler için yayınlanan kitaplarda on punto büyüklüğünde harfler normal sayılmaktadır

Eserde çocuk kitaplarında bulunması gereken normal veya normalden çok aralıklı satırlarla dizilmiş sayfalara, sayfa kenarlarında bırakılmış geniş boşluklara, sayfaların tek sütun olarak düzenlenmesine dikkat edildiği görülmektedir.

3.1.2. İçerik Çözümlemesi

Roman 240 sayfadır ve dokuz bölümden oluşmaktadır. Romanın ilk iki bölümü giriş bölümüdür; burada romanın ana kahramanı Sıla kendini tanıtmaktadır. Ballı Çörek Kafeteryasını açmadan önceki yaşadığı olayları ve annesini kaybetmesini anlatmaktadır. Üçüncü bölümden son bölüme kadar gelişme bölümüdür. Burada Sıla'nın baba ve teyzesiyle kafeteryayı açma süreci, açtıktan sonra yaşanan olaylar aktarılmıştır. Son bölümde ise teyzesinin evlenen Sıla'nın kendi hayatına dönmesiyle olaylar sonuçlanır. Her bölümün başlıkları altında romanın içine yeni kişiler ve mekânlar eklenmektedir. Bu bölümlerde ana olayla bağlantılı diğer olaylar anlatılmaktadır. Eserde yer alan bölüm başlıkları şunlardır:

- Adaşım Mahire
- Vale Kız Papaza Bir Gazoz
- Yerkazık'ın Cinleri

- Sallabaş Sami
- Sulu Sulu Ankara Armutları
- Sultan Falcısı Bilge
- Ya Hepimiz Ya Hiçbirimiz
- Şehirli Gelin
- Düğün

Konu

Romanda, Sıla'nın annesinin ölümünden sonra, onunla yıllarca hayalini kurdukları kafeteryayı babası ve teyzesiyle birlikte açması, bu kafeterya çevresinde Sıla, babası ve teyzesinin başından geçen ilginç ve eğlenceli olaylar konu olarak işlenmiştir. Eserde seçilen konu, ilköğretim ikinci kademe çocuk okurların seviyesine uygun olduğu gibi onların ilgisini çekebilecek düzeydedir. Her bölümde farklı yer, kişiler ve olaylar anlatılarak hareket unsuru dikkate alınmış, eser sıkıcı olmaktan kurtarılmıştır. Yazar en önemli özelliği olan hikâye içinde hikâye anlatma tarzını bu romanında uygulamıştır. Romanın her bölümünde, esas konu etrafından ayrılmadan kahramanların yaşadıkları farklı olaylara yer verilmiş ve anlatılanların ana konuyla bağlantısı yapılmıştır. Mekânların, kişilerin ve olayların renkliliği çocukların ilgisini canlı tutabilecek özelliktedir.

Ana fikir

Eserin ana fikri yaşanan tüm olumsuzluklara rağmen karamsarlığa düşmeden, yaşama dört elle sarılmaktır. Ana fikir sevgi, dostluk, iyimserlik kavramları etrafında şekillenir. Sıla ve babası Arda Bey yaşadıkları kötü olaylara rağmen çalışkanlıkları ve iyimserlikleri sayesinde kısa sürede hayatlarını yeniden kurarlar. *“Bize, bizden başka inanan yok, diyorduk ki, iki elinde birer bavulla teyzem Rana çıkıp geldi. ‘Sağda solda ne kadar eşyam varsa topladım. Bundan sonra burada kalacağım... Ne bakıyorsunuz öyle alık ördekler gibi,’ dedi gülerek. ‘Kurtlar sofrasında sizi yalnız mı bırakacaktım?’*

Babam bir yandan, ben öte yandan Rana'nın üstüne atıldık. Onun ardına kadar açık kollarında birbirinden ayrılmaz, ayrışmaz, çözülmez tek yürek olduk.”(s.41).

Olaylar

Sıla; babası Arda Bey yurtdışında çalışırken annesi Esra Hanım ile birlikte İstanbul'da mutlu bir hayat sürmektedir. Tek eksiklik babasının yanında olmamasıdır. Annesi çok sosyal, neşeli, arkadaş canlısı bir insandır. Sıla ile anne kızıdan ziyade arkadaş gibidirler. İkisinin en büyük hayali annesinin nefis ballı çöreklerini sunabilecekleri bir kafeterya açmaktır. Sıla bir müddet sonra babasının yurtdışından temelli döneceğini öğrenir ve çok sevinir. Arda Bey döndükten sonra annesi Esra Hanım günden güne halsizleşmeye, sararıp solmaya başlar. Sıla başlarda babasının dönüş mutluluğundan annesinin hastalığını fark etmez. Esra Hanım'ın hastalığı zaman geçtikçe artar, tedavi olmak için hastaneye yattıktan bir müddet sonra Esra Hanım vefat eder. Sıla bu çok acı olaydan sonra günlerce kendine gelemez, odasına kapanıp sürekli ağlar. Sıla ve babası Arda Bey'in zor günlerinde teyzesi Rana onları yalnız bırakmaz, onlarla yaşamaya başlar. Babası Sıla'nın kendini harap etmesine dayanamaz, bir gün odasından onu çıkarıp annesiyle ilk tanıştıkları mekâna, okudukları okullara, güzel zaman geçirdikleri yerlere götürür. Bir yandan da annesiyle yaşadıkları güzel anıları anlatır. Sıla, bunları duydukça acısı biraz hafifler. Eve döndüklerinde Arda Bey, Sıla'ya yurtdışına tekrar dönmeyi düşünmediğini söyler. Annesiyle yıllarca hayalini kurdukları Ballı Çörek Kafeteryasını açma teklifini sunar. Sıla buna çok sevinir hemen kabul eder. Baba kız başta teyzesi Rana'nın ve mahalledeki komşularının yardımıyla kafeterya açma çalışmalarına başlarlar. İlk önce oturdukları dairenin bir kat altındaki elektrikçi dükkânını alıp orayı içten merdivenle evlerinin mutfağıyla birleştirirler. Bir iki ay içinde dükkânı düzenleyip gerekli eşyaları aldıktan sonra, orayı Sıla ve annesinin tam hayal ettikleri düzene getirirler. Nihayet Sıla'nın beklediği o büyük gün gelir ve kafeterya açılır. Açılışta Sıla'nın sevdiği tüm insanlar, babası Arda Bey, teyzesi Rana, babaannesi, komşuları Kaptan Özgür Bey, Bülent Amca, Nihal Teyze, Efsun Abla ordadır. Sıla o günden sonra bir yandan okula giderken bir yandan da çörekler yapar. Başlarda biraz zorlanır ama kısa bir zaman sonra tam bir ballı çörek ustası olur. Kafeterya mahallelinin uğrak yeri olmuştur. Teyzesi Rana güzel sanatlar fakültesine devam ederken ziraat fakültesinde okuyan Zeynel ile tanışır. Onunla evlenmeyi düşünmeye başlar.

Sıla'nın günleri okul ile kafeterya arasında geçerken babası Arda Bey eski okul arkadaşlarıyla toplandığı sıralarda gazeteci Lale Hanım'la samimi bir arkadaşlık kurar. Bu durum Sıla'nın hoşuna hiç gitmez. Babasını Lale Hanım'dan kıskanır. Zaten okuldan tanıdığı Lale Hanım'ın oğlu Onur'u da hiç sevmemektedir. Bir gün babası Arda Bey, Sıla'ya Lale Hanım'ın mahalledeki yetiştirme yurdunun onarımı için kermes düzenlediğini, Sıla'dan da o gün satılması için ballı çörek yapmasını rica ettiğini söyler. Sıla'nın Lale Hanım ile ilgili fikirleri o günden sonra değişmeye başlar. Canla başla Lale Hanım'a kermes için yardım eder. Artık sıcak bir dostluk kurmuşlardır. Kermesten sonra onarım için gerekli para toplanır ve yurt onarılır. Kermese katılan komşuları Kaptan Özgür Bey, o yurttan kalan ve mahallede cepçilik yapan Zıpzip lakaplı Yiğit ile konuşur, onun hayat hikâyesini öğrenir. Zıpzip ve arkadaşları Musti ve Aliş'in bütün bakım masraflarını üstlenir. Onlara adeta babalık eder. O günden sonra üçü Sıla'nın kafeteryasından çıkmaz olurlar.

Günler su gibi geçmiş Sıla ilköğretim sekizinci sınıfı bitirmiştir. Babası Arda Bey Sıla'nın Okulu bitirmesi şerefine kafeteryada bir pastalı kutlama hazırlar. Pastayı da Nihal Teyze büyük özenle yapmıştır. Bülent Amca, Özgür Bey, Zıpzip diğerleri kafeteryada hazır bulunurlar. Sıla okuldan döndüğünde kutlamayı görünce çok mutlu olur. Ancak teyzesi Rana'yı ortalarda görmeyince merak eder. Babasına sorduğunda yüzü asılır cevap vermez. Musti, Arda Bey'in onu kovduğunu söyler. Sıla o akşam babasına kovma sebebini sorduğunda; babası Rana'nın Zeynel ile evlenmek istediğini, kendinin onu gelenek göreneklere uygun evlendirmek istediğini ancak Rana'nın hiçbir âdete gerek olmadığını düşündüğünü, düğünü oldu bittiye getirmek istediğini bu sebeple tartıştıklarını söyler.

Rana daha önce de ortadan kaybolmuş Zeynel'in köyü Yerkazık'a gitmiş, Zeynel'in ailesi ve köylülerle tanışmıştır. Köylü başlangıçta şehirli olmasından, giyim kuşamından Rana'ya pek sıcak davranmamışlardır. Zamanla köylü de Rana'ya alışmış, onu gelinleri olarak görmek istediklerini Zeynel'e söylemişlerdir.

Rana eniştesiyle tartıştıktan iki iç gün sonra Yerkazık'tan döner. Ağlayarak eniştesinden af diler. Onun istediklerine uygun bir düğün yapacağına söz verir. Zeynel bu arada köyde köyün et kombinesini kurmak için çalışmaktadır. Bir gün bütün işlerini bırakıp İstanbul'a Rana'yı istemek için gider. Başta muhtar olmak üzere bütün köylü

her şeyin yolu yordamı var, tek kişi kız istemeye gidilmez, bırak biz isteyelim dediyse de Zeynel'i ikna edemezler. Zeynel İstanbul'da Arda Bey'le konuşur, Rana'yla evlenmek istediğini söyler. Arda Bey bu işlerin gelenek göreneklere uygun olması gerektiğini ve düşüneceklerini söyler. Zeynel düşünceli bir şekilde köyüne döner, köy halkı da günlerce Rana'nın eniştesinden gelecek cevabı beklemektedir. Yaklaşık bir hafta sonra köye bir kamyonla beraber kız evinin kabulünü bildiren tatlılık gelir. Tatlılıkta gelen tepsi tepsi baklavalar köylülere dağıtılır. Bunun üzerine köy halkı düğün hazırlıklarına başlar. Kız evine gidecek dürüler, bohçalar Seher ananın önderliğinde köy kadınları tarafından hazırlanır. Bohçalara konacak yastıklar, fistanlıklar, mendiller, tokalar şehirden alınır. Âdet olan her şey hazırlanır. Köy minibüsü tutulup muhtar emminin önderliğinde köylüler bohçalarla beraber İstanbul'un yolunu tutarlar. Kız evine vardıklarında Sıla bohçaları açıp içindekileri görünce çok şaşırır. Bundan başka köyden gelenler Arda Bey, Rana ve Sıla'yı âdet gereği çarşıya götürüp etraflı bir alışveriş yaparlar. Bu âdetler Sıla'nın çok hoşuna gider.

Köylüler Yerkazık'a döndükten sonra Arda Bey, onları düğüne çağırmak için gelenekler uygun bir okuntu hazırlıklarına başlar. İçinde havlular, kumaşlar, çoraplar ve çeşitli hediyeliklerin olduğu okuntular köye gönderilerek köy İstanbul'daki düğüne davet edilir.

Düğün günü gelip çatmıştır. Mahalleden Nihal teyze, Efsun abla, Lale Hanım, Rana'nın çeyizi için gece gündüz çalışır. Düğün için Arda Bey belediyenin çay bahçesini tutar, düğün yemeği için gerekli hazırlıkları yapar. Adetlere göre davulcu zurnacılar tutulur.

Düğüne erkek tarafı büyük otobüs tutup çor çocuk gelirler. Onlar gelince davullar çalmaya başlar. Gün boyu herkes yer, içer, eğlenir. Sıla gelin kurtarma âdetini ilk burada öğrenir. Âdete göre gelin bir şekilde damattan kaçırılır, damadın en kıymetli şeyi alınmadan bırakılmazdı. Sıla, Zıpzip, Musti ve Aliş'i gelini kaçırıp damadın en kıymetli şeyini isterler. Zeynel soğuk terler döker. Düğüne davetli olan belediye başkanı araya girip onlara oyun sahası sözü verir. Sıla buna razı olmaz, Zeynel'den bir şeyler ister. Zeynel de en kıymetli şeyinin yurttan kalırken yaptığı teneke kumbaralar olduğunu söyler, Sıla'ya onu vereceğine söz verir. Sıla bu duyunca çok duygulanır, Rana'nın Zeynel'i niye seçtiğini bir kez daha anlar.

Akşam olur, Sıla ve teyzesi Rana'nın ayrılma vakti gelir. Sıla çok üzgündür. Teyzesine beni yalnız bıraktın diye sitem eder. Ancak teyzesinin gittiği köyde eşi Zeynel ile birlikte faydalı işler yapacağından, insanlara yeni şeyler öğreteceğinden emindir.

Teyzesinin evlenmesinden sonra günler geçer Sıla liseye başlar. Okul ve kafeterya hayatı kaldığı yerden devam eder.

Kahramanlar

Ballı Çörek Kafeteryası'nda çok sayıda kahraman bulunmaktadır. Kahramanlar buldukları mekâna uygun olarak çizilmişlerdir. Romandaki kahramanların yetişkin ve çocuklardan seçilmesi, eserin çocuk okurlara hitap etmesi açısından olumlu bir özelliktir. Başkahramanın da çocuk olması, çocukların romanla bağ kurmasına katkı sağlayacaktır.

Romanın başkahramanı Sıla'dır. Arda Bey, Rana, Esra Hanım, Zeynel ikinci dereceden kahramanlardır. Mahalledeki ve Yerkazık köyündeki diğer kişiler de üçüncü dereceden kahramanlardır.

Sıla: Kıvrıkcık, kızıl saçlı, parlak yeşil gözlü, ince uzun burunlu, çilli sevimli bir kızdır. Görünüşü annesine benzemektedir. *“Annem her sabah tuvalet masasının önünde saçlarımı fırçalarken önce aynadan yüzüme bakar, sonra da dudağını bükerdi. Kıvrıkcık ateş rengi saçlar, parlak yeşil gözler, ince uzun burun ve onlarca çil... Sen de annen gibi çirkin bir kızsın.”* (s.35). Saçlarının renginden dolayı okuldakiler ona tarçın ismini takmışlardır.

Sıla ilköğretim dördüncü sınıfa giderken annesini kaybetmiştir. Bu olay onu derinden etkilese de, annesinin ve kendinin en büyük hayali olan Ballı Çörek Kafeteryasını açmaktan vazgeçmemiştir. Bu yönüyle sağlam karakterli, güçlü, kararlı bir kızdır. Hem okula gidip hem de kafeteryada babasıyla çalışması onun özverisinin bir göstergesidir. Sıla sorumluluk sahibi bir çocuktur. Romanda çocuklarında gerektiği zaman büyük sorumluluklar alabileceği fikri öne çıkmaktadır.

Sıla, ayrıca neşesi, sevimliliği, konuşkanlığı, hazır cevaplılığı sayesinde mahalle halkının sevgisini kazanmıştır. Dostluğa, yardımseverliğe çok önem vermektedir. Kafeterya, yetiştirme yurdunda kalan çocukların ve kimsesiz garip kişilerin uğrak yeridir. Onlara elinden gelen yardımları yapmaktadır. İhtiyacı olan insanlara yardım etmenin önemi romanda vurgulanmıştır.

Arda Bey: Romanın başkahramanı Sıla'nın babasıdır. Yıllarca yurtdışında mimar olarak çalışmış, eşi Esra Hanım'ın hastalanmasıyla yurda dönmüş ve onun ölümünden sonra kızının yanında kalabilmek için mimarlığı bırakıp onun çok istediği kafeteryayı açan fedakâr bir babadır.

Arda Bey arkadaşları ve mahalledeki komşuları tarafından çok sevilen dost canlısı, duygusal bir insandır. Kafeteryada sürekli komşularını, dostlarını ağırlar, onlara ikramlarda bulunur. Sevdikleriyle zaman geçirmeyi, sohbet etmeyi çok sever. Sevdiklerinin mutluluğu için elinden bütün imkânları hazırlar.

Arda Bey, sosyal yardım faaliyetlerinde bulunur, yetiştirme yurdunda kalan çocuklara maddi manevi destek verir.

Arda Bey ayrıca değerlerine, gelenek göreneklerine bağlı bir insandır. Rana evlenirken tüm adetleri yerine getirmesi bunun göstergesidir. Romanda unutulmaya yüz tutmuş adetlerimize, geleneklerimize sahip çıkılması vurgulanmıştır.

Rana: Sıla'nın samimi, neşeli, fedakâr teyzesidir. Ablasının ölümünden sonra yeğeni ve eniştesini yalnız bırakmaz, onlarla birlikte yaşamaya başlar. Onlara evde ve kafeteryada yardım eder. Sılanın ikinci annesidir.

Rana; deli dolu, aklına estiğini yapan, zaman zaman ortadan kaybolup yeniden dönen çılgın bir kızdır. Farklı giyinmeyi sever. Bundan dolayı Yerkazıklılar tarafından yadırganmıştır. *“Yerkazık'ın erkekleri Rana'nın daracık pantolonundan, kısacık meşin ceketinden hoşlanmasalar da; açık sözlülüğünü, dürüstlüğünü, tavladaki ustalığını tuttular.” (s.190).*

Sanata karşı meyillidir. Güzel sanatlar fakültesini bitirmiştir. Takı tasarımı yapıp kafeteryada bunları sergilemektedir. Ayrıca meraklı çocuklara takı yapmayı öğretmektedir.

Gelenek göreneklere fazla önem vermez, rahat, başına buyruk yaşamayı sever. Bu yüzden zaman zaman Arda Bey ile tartışmaya girer. Ama yine de sevecenliği, iyilikseverliği, fedakârlığı sayesinde herkesten tarafından sevilir.

Esra Hanım: Sıla'nın annesidir. Genç yaşta vefat etmiştir. Kızıl saçlı, yeşil gözlü, çilleri olan bayandır. Sıla'nın dış görünümü annesine benzer. Hayatı, gezmeyi, eğlenmeyi çok sever. Hayatı kızı ile birlikte dolu dolu yaşamaya çalışır. Eşinin yurtdışında olduğu zamanlarda Sıla'ya onun yokluğunu aratmaz. Kitap okumayı, müzik dinlemeyi seven kültürlü bir kadındır. Kızının sosyal birisi olması için elinden geleni yapar. Sosyal dayanışma ve yardımlaşma faaliyetlerine katılır, kızının bu faaliyetlerde sorumluluk alarak yetişmesini ister.

“Annem bizim okulun aile birliğinin en çalışkan üyesiydi. Geziler, şenlikler, kermesler düzenler; velilerle konuşur, öğrencilerin sorunlarıyla ilgilenirdi... Onunla sinemaya, tiyatroya gider, sergileri gezer; resim çizer, çizdiğimiz resimlere öyküler uydururduk.” (s.36).

Esra Hanım, hastalığı ile mücadele ettiği zamanlarda bile güçlü, metanetli olmasını bilmiştir. Kızı Sıla'ya son zamanlarına kadar hiçbir şey sezdirmemiştir. Roman bu yönüyle anne babaların çocukları için her ne olursa olsun güçlü olması gerektiğini savunmaktadır.

Zeynel: Sıla'nın teyzesi Rana'nın evlendiği gençtir. Muğla'nın küçük bir köyü olan Yerkazık'ta yetişmiştir. Anne babasını küçük yaşta kaybedince dedesi tarafından büyütülmüştür. Zekiliği, kıvrak zekâsı, çalışkanlığı ile kısa sürede bütün köylünün dikkatini çekmiştir. Dedesi maddi durumu iyi olmadığı ve onu uzak yerlere göndermek istemediği için onu ilkokuldan sonra okutmak istemez. Bu Zeynel'i çok üzer. Köylülerin kahvede toplandığı sırada oraya gider ve köylülerden kendini okutmalarını, okuyunca borcunu ödeyeceğini söyler. Muhtarın başta tüm köylüler onun bütün okul masraflarını karşılayacaklarına söz verirler. Zeynel büyük başarıyla İstanbul'da ziraat

fakültesini bitirir, bütün köyün iftihar ettiği bir kişi olur. Zeynel okulu bitirdikten sonra da köyünden ayrılmaz, köyünü geliştirmek, gençlere iş imkânı sağlamak için et kombinesi kurmaya karar verir. Zeynel vefakâr, girişimci bir delikanlıdır.

Kaptan Özgür Bey: Emekli bir kaptandır. Sıla'nın yakın koşularından biridir. Ballı Çörek Kafeteryasının müdavimlerindedir. Arda Bey ve Sıla'ya her konuda yardımcı olur, onları ailesi gibi görür. Okumuş, kültürlü bir insandır. Yardımsever, merhametlidir. Kimsesiz çocukları himayesine alması bunun bir göstergesidir.

Bülent amca: Emekli tarih profesörüdür. Sıla'nın komşusudur. Aslen Çankırılı'dır. Ailesi yıllarca kerestecilik yapmıştır. Kendisi yıllardır İstanbul 'da yaşamaktadır. İyi yürekli, cana yakın, ince düşünceli, iyiliksever bir insandır. Eşiyle birlikte Sıla ve babasının en zor zamanlarından en güzel zamanlarına kadar hep yanlarında olmuştur.

Nihal teyze: Bülent Amca'nın eşidir. Ailesine ve komşularına bağlı iyi ürekli, yardımsever bir kadındır. Günlerinin çoğunu kafeteryada Sıla ve Rana'ya yardım ederek geçirir. Sıla'yı evladı gibi sever ve ona her konuda destek olur.

Lale Hanım: Arda Bey'in liseden arkadaşıdır. Gazetecidir. Eşinden ayrılmış, oğluyla yaşamaktadır. Çalışkan, girişken, duyarlı bir insandır. Yetiştirme yurdunun onarımı için yaptığı kermes onun sosyal olaylara duyarlılığını göstermektedir.

Yiğit: Marmara depreminde ailesini kaybetmiş, İstanbul'da yetiştirme yurdunda kalan bir çocuktur. Sarışın, ela gözlüdür. Yurtta kötü yürekli çocuklar içinde ayakta kalabilmek için çalmaya çırpma alışıdır. Bu sebeple mahallede Zıpzip adıyla bilinmektedir. Kişilik olarak kötü bir çocuk değildir; cepçilik yaparken bile ihtiyacı olan insanlara, kadınlara, yaşlılara dokunmaz, ihtiyacı kadar alır. Zıpzip akıllı, kıvrak zekalı bir çocuktur. Kaptan Özgür Bey'in himayesine girdikten sonra çalma çırpma işlerini bırakmış, hem okula gitmiş hem de kafeteryada Sıla'ya yardım etmiştir.

Musti: Yiğit'in yetiştirme yurdunda birlikte kaldığı, beraber cepçilik yaptığı arkadaşlarından biridir. O da ailesini depremde kaybetmiştir.

Aliş: Yiğit'in yetiştirme yurdunda kalan diğer samimi arkadaşıdır. Ailesini depremde kaybetmiştir ama hâlâ onların yaşadıklarını düşünmektedir.

Muhtar: Yerkazık köyünün muhtarıdır. Köyünün refahı ve gelişmesi için çalışan bir insandır. Her konuda köylülere yol gösterir. Yapılacak faaliyetlerde ön ayak olur. Zeynel'in okutulması için de ön ayak olmuştur. Yardımsever, çalışkan, açık yürekli bir insandır.

Yengeç Hıdır: Yerkazık köyünün sakinlerinden biridir. Hurafelere inanan, kulaktan dolma bilgilerle harekete geçen heyecanlı bir karakterdir. Hurafelere inanması onu çoğu zaman komik duruma düşürür.

Şuayp Hoca: Yerkazık köyünün eski imamıdır. Köylü tarafından yaşlı olduğu, minareye çıkıp ezan okuyamadığı için istenmemiştir. Hurafelere karşı köylüyü bilinçlendirmek için çok uğraşmıştır ancak başarılı olamamış, köyü terk etmek zorunda kalmıştır.

Tabansız Hayri: Yerkazık köyü halkından biridir. Hurafelere inanan cahil bir insandır.

Uyuz Rıza: Köy halkından biridir. Sedef hastalığından sürekli kaşındığı için uyuz lakabı takılmıştır. Hastalığının perhizini yapmayan, yemeye içmeye düşkün bir kişidir. Tembel, evinde günlerini uyuyarak geçiren bu sebeple eşini kızdıran bir karakterdir.

Seher Ana: Uyuz Rıza'nın karısıdır. Onun tam tersine çalışkan, becerikli, eli çabuk, yardımsever bir kadındır.

Memiş: Eski sünger avcısıdır. Vurgun yedikten sonra dengesini biraz kaybetmiştir. Yaşlı imam köyden ayrıldıktan sonra yeni imam bulunamayınca köylü, sesinin güzelliğinden, Arapça bilmesinden dolayı onu imam olarak görevlendirmiştir.

Fırıncı Ali: İki oğluyla beraber köyün fırınıını işletmektedir. Kıskanç, çıkarımı düşünen, kaba bir kişiliktir.

Yusuf: Zeynel'in köyden çocukluk arkadaşıdır. Dostuna her konuda yardım eden vefakâr bir kişidir.

Nazlı: Fırıncı Ali'nin kızıdır. Zeynel'de gönlü vardır. Onunla evlenmek istemektedir. Zeynel Rana'yla evlenmek isteyince annesiyle birlikte köyde türlü dedikodular çıkararak fesat bir kişiliktir.

Dişlek Deniz: Memiş'in oğludur. Meraklı, gözü açık, hareketlidir. Köyde bütün olanlardan haberi vardır. Yuvarlak yüzlü, parlak kahverengi gözlü, basık burunludur. Uzun dişleri dudaklarından fırladığı için köyde dişlek adı takılmıştır.

Efsun abla: Sıla'nın mahalleden komşusudur. Çocukluğundan beri fal baktırmaya çok meraklıdır.

Bilge: Efsun ablanın küçük kızıdır. Hareketli, cana yakın, konuşkan, sevimli bir çocuktur. Annesi gibi fala meraklıdır. Kafeteryada kaldığı bir gün müşterilerin falına bakmış, onları çok eğlendirmiştir. Arda Bey, onu faldan vazgeçirmek için anlaşma yapmış, sadece kendi falına bakmasını sağlamıştır.

Sallabaş Sami: aklı noksan, kimsesi olmayan, mahallelinin yardımıyla yaşayan biridir. Mahalle çarşısında sallana sallana, ayağını sürüyerek dolaştığı için ona Sallabaş denilmektedir. Evi barkı yoktur. Terk edilmiş eski bir arabada uyur. Kuyumcu İdris'in dükkânına giren hırsız, mücevherleri korkudan onun yattığı arabaya saklamış, Sallabaş Sami de onları mahallede ona yardım eden kişilere dağıtınca hırsız yakalatmıştır. *"Kaptan illa da birine yardım edecekse zavallı bön Sallabaş'a etse ya! Kimi kimsesi yoktur Sallabaş'ın. Verirsen yer, vermezsen yemez. Çarşıya sabahın köründe gelir, sıralardan birine otururdu. İmbata yakalanmış taka benzeri sallana sallana akşamı eder, sonra da ayağını sallaya sallaya yürürdü."* (s.93).

Kuyumcu İdris: Ballı Çörek Kafeteryası'nın olduğu sokakta dükkânı bulunan, pinti bir kuyumcudur. Mahalleli tarafından pek sevilmez.

Onur: Lale Hanım'ın oğludur. Sıla'yla aynı okulda üst sınıftadır. Sıla'yla sürekli tarçın diye dalga geçtiği için Sıla onu sevmez. Şımarık, kaba bir çocuktur. Okul basketbol takımında oynamaktadır.

Mahire: Sıla'nın mahallesinde oturan küçük bir kızıdır. Ablaları Gülay ve Tülay gibi büyüdüğünü ispat etmek için okul çıkışı servisçiyi atlatıp eve yürüyerek giderken yolunu kaybetmiş, başına türlü maceralar gelmiştir. Yaramaz, akıllı, kendini ispatlamaya çalışan bir çocuktur.

Emine Teyze: Bunamış, yaşlı bir kadındır. Mahire'yle başlarından ilginç olaylar geçmiştir.

Recep Efendi: Mahire'nin bindiği servisin şoförüdür. Sorumluluk sahibi, özverili bir insandır.

Kaptan Özgür Bey'in anne ve babası: Geç çocuk sahibi olmuş, çocuklarının üzerine titreyen, titiz, mükemmeliyetçi insanlardır.

Yıldırım ağabey: Özgür Bey'in ilkokulda özel ders aldığı kişidir. Öğrencidir. Sevecen, yumuşak huylu, sorumluluk sahibi bir kişidir.

Fırıldak Murat: Özgür'ün kamp arkadaşısıdır. Başına buyruk, tembel, oyuna meraklı bir çocuktur. Özgür'ü kahvehaneye alıştırmıştır.

Emmi: Özgür, Fırıldak Murat ve arkadaşlarının takıldıkları kahvenin sahibidir.

Yaşar: Mahallede bar işleten kişidir. Sallabaş Sami'ye yardım eder, ona şefkat gösterir.

Tövbekâr Ergün: Yaşar'ın barına takılanlardan biridir. Boş konuşan, serbest bir insandır.

Komiser Fethi: Mahallenin sert, dürüst komiseridir. Mavi gözlüdür, keskin bakışlıdır.

Hoca; Mahalle camisinin hocasıdır. Sallabaş Sami'ye sahip çıkan, onun temizliğini yaptıran, temiz yürekli bir insandır.

Fırıncı Emin: Mahallenin fırıncısıdır. Candan, yardımsever biridir.

Eczacı Anıl: Mahallenin genç, iyiliksever eczacısıdır.

Ay Hanım: Kafeteryaya bir şeyler yemeye gelen hayvan sever kadındır.

Madam Suprik: Falcı, medyum.

Tombul Melda: Sıla'nın müzik öğretmenidir.

Bülent Bey'in dedesi: Sert, otoriter, eski kafalı bir adamdır.

Zeliha nine: Bülent Bey'in ninesidir. Eşinin sözünden çıkmayan bir kadındır.

Sülük ile Çömez: Yetiştirme yurdunda kalan cepçi, dilenci çocuklar.

Bu karakterlerden başka sadece ismen geçen şahıslar da vardır. Melek teyze, Köfteci Zafer, Ayşe Nine, Hemşireler, Dispanserin genç doktorları, çay bahçesindeki garson....

Roman kahramanlar yönünden oldukça zengindir. Olaylar farklı karakterlerle çok yönlü olarak işlenmiştir. Bütün karakterlerin romanın kurgusunda önemli bir yeri vardır.

Roman kahramanları, okurların kendilerine örnek alabileceği şahıslardır. Gerçek hayatta karşılaşılabilecek kahramanlar olmaları bakımından iyi çizilmişlerdir. Çocuk okurlar kendi yaşlarına hitap eden romandaki kahramanlardan bazı davranış özellikleri kazanabilir. Yaşamdaki rollerini daha iyi kavrayabilirler. Kahramanların zor işleri birlikte yapmaları, çalışkan olmaları, her şeylerini birbirleriyle paylaşmaları, aile içi ve komşular arasında dayanışma örnek alınabilecek özellikler olarak gösterilebilir.

Romandaki kahramanlar, gerçek hayattan kopuk değildir. Abartılı yönleri yoktur. En belirgin özellikleri sevgiye, dostluğa, yardımseverliğe, çalışmaya çok önem vermeleridir. Genellikle kahramanlar iyi yönleriyle anlatılmıştır. Bazı kahramanların kötü huylu da olsa, onlar da hatalarını anlayıp düzeltmişlerdir. Kahramanların başına gelen türlü olumsuzluklar olumlu şekilde sonuçlanır. Çocuk okurların olumsuz sonuçlarla karşılaşmak istemezler. Çocuğun içindeki umut ışığını kaybetmemek açısından bunun olumlu bir özellik olduğunu söylemek mümkündür. İnsan, yaşanan kötü olaylara rağmen hayata sınıksız bağlanmalı, içindeki umudu yitirmemelidir. Sıla, Arda Bey ve Rana da yaşadıkları olumsuzluklara rağmen hayata daha güçlü tutunmuşlardır. Onları ayakta tutan sevgi ve yardımlaşmadır. Kahramanlar içlerindeki umut ve insan sevgisiyle hayatlarında daima mutlu, huzurlu olmayı başarmışlardır.

Yer ve zaman

Zeynep Cemali, Ballı Çörek Kafeteryası romanında ana mekân olarak İstanbul'da bir mahalleyi ve bu mahalledeki bir kafeteryayı kullanmıştır. Mahalle ismen belirtilmemiştir. Bunun dışında eserde çok çeşitli dış ve iç mekânlar kullanılmıştır. Eser mekân yönünden oldukça zengindir.

Romanın en önemli mekânı olan kafeteryanın görünüş özellikleri eserde şöyle anlatılmaktadır. *“Kitaplığı, rahat sarı koltukları, gazetelikleri, minik sehpalarıyla*

okuma köşesi... Sağda babamın çalışma masası, karşısında teyzemin küçük takı tezgâhı; birinin arkasında takıların sergilendiği pano, diğerinde dosyaların sıralandığı dolap... Gözlerim Ballı Çörek Kafeteryası'nın kasasından küçük vitrinine, ocağından çok amaçlı tezgâhına dek her köşesinde geziyordu. Uzun tezgâh aynı zamanda kafeteryanın altı masasını, okuma köşesinde kıraat edeceklerden ayırıyordu. Onun hemen yanında, saksılarını annemin kendi elleriyle boyadığı iki zarif kılıç bitkisi karşılıklı yerleştirilmişti. Zemini kaplayan yeşil halı, masaların altında yerini toprak rengi seramiklere bırakıyordu. Yapılması olay olan yuvarlak masalar, sarı minderli sandalyeleriyle altı taze mayıs papatyası, işte oradaydı! Duvarlarda, annemin imzasını taşıyan gravürler asılıydı. Küçük vitrinin yanında da, saat iki de ardına kadar açılacak olan camlı kapı parlıyordu.” (s.45-46).

Romanda mahallede bulunan iki sokağın da betimlemesi yapılmıştır. Panorama ve Mimoza Sokağı'dır.

Panorama Sokağı; Yokuştan sahil yoluna çıkan, yol kenarlarında sardunyalar, evlerin bahçe girişlerinde karpuz lambalar olan, çeşitli dükkânların yer aldığı sokaktır.

“Panorama Sokağı'na girince, apartmanların pencerelerinde dolaştı gözleri. Kapalı perdelerinden dışarı ışık sızan birkaç daire dışında hepsi karanlıktı. Sokağı, bahçe girişlerini süsleyen karpuz lambaların sarı ışığıyla, sokak lambalarının parlak beyaz ışığı aydınlatıyordu.” (s.100).

Mimoza Sokağı; sahilin hemen yanında yer alan, sağlıklı soluk dükkânların, seyyar satıcıların bulunduğu hareketli bir sokaktır.

“Kalabalığın ortasında tıpkı bir yılan gibi sağa sola kıvrılarak koşmaya başladı. Yokuş aşağı indi. Sonra ansızın durdu. Akıp giden trafiğe baktı.” (s.26).

Romanda olayların geçtiği bir diğer dış mekân Zeynel'in yaşadığı Yerkazık köyüdür. Yerkazık Muğla'ya bağlı bir köydür. Mumcular kasabasına kadar dar toprak yolu olan, köy meydanında cami, çeşme ve muhtarlığı bulunan, hoşgörülü insanların yaşadığı sevimli, küçük bir köydür. *“ Köy meydanının ortasındaki muhtarlık, dört yanı camlı, tek kat, tek göz, vernikli tahtadan şık bir barakaydı.” (s.189).*

Mumcular kasabası, Yerkazık köyüne varmadan ilk büyük yerleşim yeridir. Yarkazıklılar önemli işlerini oradan hallederler. Mumculardaki çay bahçesi şöyle tasvir edilmiştir.

“Muhtar, belediye çay bahçesinin sarmaşık gülünün bezediği ardına kadar açık kapısından içeri girdi ve kasımpatı öbeklerinin çevresine sıralanmış masalardan birine oturdu. Serin sonbahar havasını keyifle soludu.” (s.69).

Romanda, kahramanlardan biri olan Zıpzip’in kaldığı yetiştirme yurdunun betimlemesi de yapılmıştır. Yurt, koridorları yerden tavana kadar beyaz fayanslı, geniş hole çıkan, sürgülü camlı yemekhanesi olan bir yerdir. Onarılmadan önce oldukça bakımsızdır.

Zıpzip yurttaki arkadaşlarına yurdun eski halini şöyle hatırlatmaktadır. *“ Ne çabuk unuttunuz; yatakhanenin kırık camlarından giren soğuğu, çiş kokan kenefleri, susuz günleri...” (s.161).*

Romanda ayrıca Bülent Amca’nın hikâyesi anlatılırken çocukluğunun geçtiği Ilgaz eteklerindeki çiftlikten de söz edilir. Çiftlik bahçesinde çeşitli meyve ağaçları olan, taş ocaklı, sundurmanın altında kileri bulunan, Çomar isimli köpekle korunan bir yerdir. Etrafı cennet gibi yemyeşildir. Kuşlar cıvıl cıvıl ötüşür. Cırcır böcekleri, kelebekler salınarak uçuşur. Kilerin içindeki sucuklar, cevizler, reçeller çocuklar için bulunmaz bir nimettir.

Eserde ayrıntılı betimlemeleri yapılan bu mekânlardan başka bazı mekânların da isimleri geçmektedir. Sallabaş Sami’nin yaşadığı altmışlı yıllardan kalma araba, Efsun Abla’nın evi, Yerkazık’ın camisi, mahallenin fırını, belediye çay bahçesi, eczanesi, Panorama Sokağı’ndaki konak adları geçen mekânlardır.

Romanda başarılı mekân tasvirleri yapılmıştır. İç ve dış mekâna ait bütün özellikler bu tasvirlerde ayrıntılı şekilde aktarılır. Özellikle iç mekân tasvirleri gözde canlanabilecek niteliktedir. Mekânın insan hayatına etkisini de eserde görmek mümkündür. İstanbul ve Yerkazık köyündeki sosyal yapı kişilerin hayat tarzlarını, bakış açılarını etkiler. Köylünün İstanbul’dan gelen Rana’yla ilgili düşünceleri önyargılıdır. *“Aslan parçası belledikleri Zeynelleri, “Bu Rana!” diyerek daracık pantolonlu, kısacık*

meşin ceketli genç kızı tanıştırdı onlara. Şaşkınlıktan sıyrılanlar, biraz da burun kıvrarak, “Hoş gelmişsiniz” dediler hemen.”(s.187).

Eserde dikkat çeken özelliklerden birisi de köy hayatının sıkıntılına yer verilmemiş olmasıdır. Köy sorunlarından ziyade köyü kalkındırmak fikri üzerinde durulmuştur. *“Muhtar, Zeynel’e baktıkça avunuyor; “”Şerrin arkasından hayır geldi,” diyordu kendi kendine. İşte okumuş, adam olmuştu oğlan. Biraz sonra birlikte Mumcular Kaymakamlığı’na gidecekler, Yerkazık köyüne kurmak istediği et ve süt kombinasına ilişkin tasarılarını Kaymakam Bey’e sunacaktı Zeynel.” (s.70).*

Romanda dış mekânlardan ziyade iç mekânlar kullanılmıştır. Kişiler zaman ve mekânla bütünleştirilmiştir.

Eser zaman bakımından yaklaşık dört yılı kapsar. Olaylar Sıla’nın dördüncü sınıfta annesini kaybetmesiyle başlar, teyzesinin evlenip liseye başlamasıyla sona erer.

“ Dördüncü sınıfa başladığım yıl, babam Dubai’deydi. O yıl annem yorgun olduğunu söyleyerek “vitamin” dediği avuç dolusu haplar yutmaya başladı. Yarıyıl tatilinde babam çıkıp geldi. Mutluluktan annemin günden güne süzülüğünü, sararıp solduğunun farkına varamadım. Annem hastaneye yattı. Bir aydan bile kısa sürede kaybettik onu.” (s.37).

“Dört yıl önce 18 Temmuz güneşi, gerçekleşen bir düşe doğmuş, dört yıl sonra belediye parkının önünde teyzemi alıp gitmişti.” (s.237).

Ayrıca eserde zamanda geri dönüş tekniği bazı kahramanların başından geçen olaylar anlatılırken kullanılmıştır. Kaptan Özgür Bey’in çocukluğunda ailesi ve öğretmeniyle geçen olaylar da geri dönüş tekniğiyle anlatılmıştır.

“Özgür Bey, sahildeki banklardan birinde oturuyordu. Dirseklerini arkasına dayamıştı... gri gökyüzüyle kurşuni denizin birleştiği çizgiden kopup gelen dalgalar, siyah beyaz fotoğraf karelerini, kopuk film şeritlerini getiriyordu sanki ayaklarına kadar... dördüncü sınıfın sonuydu. Yaz tatiline birkaç gün kala, Özgür’ün öğretmeni eve geldi... “Oğlunuz çok akıllı diye söze girdi, Haydi onu Galatasaray Lisesi’nin sınavlarına sokalım...” (s.50).

Yerkazık köyünün muhtarı çay bahçesinde otururken eski imamı Şuayp Hoca'yı hatırlar. Geri dönüş tekniğiyle geçmişte kendinin ve köylünün ona yaptıkları gözünün önüne gelir. *“Muhtar, önüne konan kahvenin bol köpüğüne bakarken, yıllar önce her şeyin başladığı o sıcak haziran akşamları, yarenlerine kızan Yengeç Hıdır'ın soluğu camide alıştı canlandı gözünde...”* (s.70).

Eserde en önemli zaman dilimleri, Sıla ve ailesinin Ballı Çörek Kafeteryası'nı açtıkları zamandır. Bunun dışında Sıla'nın annesini kaybetme, ilköğretimi bitirme, teyzesi Rana'nın evlenme zamanları diğer önemli zamanlardır.

Ayrıca, eserde olaylar kronolojik sıraya uygun akarken, zaman zaman geriye dönüşlerle olayların geçmişle bağlantısı kurulmuştur. Bu da eseri tekdüzelikten kurtarmıştır.

Anlatıcı ve bakış açısı

Romanın genelinde olaylar, kahraman anlatıcı ve kahraman bakış açısıyla tekniğiyle anlatılmıştır. Romanın başkahramanı Sıla, kendinin ve ailesinin başından geçen olayları Ballı Çörek Kafeteryası mekânı etrafında anlatmıştır.

“Her gün olduğu gibi, pencereme tüneyen kumruların sesiyle aralandı kirpiklerim. Elim yorganı iterken yataktan sarkan ayaklarım da terlikleri buldu. Yüz mumluk ampulün aniden gözünde parlamasına ifrit olan teyzemi uyandırmaya korkan adımlarla banyoya seğirttim.” (s.11). Anlatıcı, olayları gayet sıcak ve samimi üslupla anlatmıştır. Her okuyucunun kendi yaşamından izler bulacağı olaylara değinmiştir.

“Yukarıdan gelen tıngırtıyla aklım başımdan gitti. Merdivene doğru uçarken ses tellerim koparcasına gerildi. “Elleme babaaaa!!!...” Çıplak elle tepsi nasıl tutulur, aklım almıyor!” Söylene söylene ecza dolabına koşturdum.” (s. 66).

Romanda kahraman bakış açısı hâkimdir. Ancak bunun yanında eserde bazı kişilerin özellikleri, hayatları anlatılırken, zaman zaman özellikle geriye dönüşlerle geçmişe gidilmiş, onların geçmişteki duygu, düşünceleri aktarılmıştır. Romanın bu bölümleri hâkim(ilahî) bakış açısıyla anlatılmıştır.

“Yerkazık köyünün muhtarı, Mumcular Garajı’na doğru el ele yürüyen iki gencin arkasından baktı. “Köftehooor!... Vedalaşın bakalım... Bu işin sonu neye varacak, çok merak ediyorum.” Çay bahçesinde yanına gelen garson, temiz kül tablasını masaya bırakırken “Ne içersin, amca?” diye sordu. Başını kaldıran muhtar, bir kahve diyerek lafa girdi. Kahvesi karar, şekeri az olacak ve kısık ateşte pişecek. Tabii, iyi bir bahşiş istiyorsan.”

“Desene, padişah kahvesi istiyorsun, amca.”

“Garson uzaklaşırken, “Rahmetli Şuayp Hoca da ‘padişah kahvesi’ derdi. Diye geçirdi içinden Muhtar. Köylerinin eski imamı Şuayp Hoca bir de “Cahil hoca adamı dinden eder!” derdi. Yerkazıklılar arasında dininden olan yoktu ama cahillikleri yüzünden rahmetli kocamış Şuayp Hoca’yı işinden etmişlerdi.” (s.70)

Yazar, muhtarın “padişah kahvesi” sözünden geçmişe dönüp rahmetli hocayı hatırlamasını, geçmişte yaşanan olaylarla ilgili duygu, düşüncelerini her şeyi görmüş, biliyormuş izlenimiyle üçüncü ağızdan anlatmıştır. Kahramanın bütün duygularını, düşüncelerini bilen yazar hâkim bakış açısını kullanmıştır.

Yazar, Bülent Bey’i ve ailesini tanıtırken de geçmişe dönerek onun çocukluğunda memleketi Ilgaz’daki yaşadığı bir olaya yer vermiştir. Burada da kahraman bakış açısına yer verilmiştir. “Daracık apartman dairelerinde oynamaktan yoksun Bülent Bey bayırmış bayram tatillerine. ...1955 yılının Kurban Bayramı’na kadar... O günlerde Bülent tam on bir yaşındaydı. İlk kez kravat takmış takım elbise giymişti. Kız kardeşleri iki dirhem, bir çekirdek, çitliğe giden yokuşu elim sende oynayarak tırmanıyorlardı. ... “Armut ağacında ‘Arkadaş!’ diye seslenerek başını yukarı çevirmesiyle “Anneee!” diye bağırması bir oldu. Dalların budakların arasından yere doğru uçarken, yukarıda koca ayı onu seyredip, yalanıyordur. Bülent’in son duyduğu kırılan bacağına sesiydi.” (s.130).

Eserde kahraman bakış açısı ve hâkim bakış açısının birlikte kullanılması romana ayrı bir akıcılık ve ahenk sağlamıştır. Kahramanın ağzından olaylar anlatılırken bir küçük ayrıntıdan geçmişe dönülmesi, geçmişle ilgili detayların incelikte aktarılması çocukları olaylarla arasındaki bağlantıyı düşünmeye, kafa yormaya yönlendirecek farklı

bir yaklaşımdır. Çoğu çocuk romanında tek bir bakış açısı kullanılır. Bu romanda iki bakış açısının olayların akışını bozmadan kullanılması esere ayrı bir nitelik, özgünlük kazandırmıştır. Roman okurları çok yönlü düşünmeye sevk ederek onların düşünce dünyasını geliştirecek özelliktedir.

Romanda detaylı açıklamalardan, tasvirlerden çok diyaloglara yer verilmiştir. Olayların okurun zihninde canlanabilmesi açısından bu olumlu bir yaklaşımdır.

Eserdeki iletiler

Ballı Çörek Kafeteryası romanının en belirgin iletisi; tüm olumsuzluklara rağmen hayata sıkı sıkı tutunmak gereğidir. Romanda Sıla da annesini kaybetmesini ardından, sevdikleriyle el ele vererek yaşama yeniden büyük bir umutla tutunmuştur.

“Bize, bizden başka inanan yok, diyorduk ki, iki elinde birer bavulla teyzem Rana çıkıp geldi. “Sağda solda ne kadar eşyam varsa topladım. Bundan sonra burada kalacağım.”dedi. Başka yer yokmuş gibi masanın üzerine oturan teyzem “Ne bakıyorsunuz öyle alık ördekler gibi.”dedi gülerek “Kurtlar sofrasında sizi yalnız mı bırakacaktım.” (s.41).

Bu diyalogdan da anlaşıldığı gibi aile üyelerinin zor günlerde birlik beraberlik içinde olması aileyi ayakta tutan en büyük güçtür. Çocuk okurlara da küçük yaştan itibaren bu bilinç işlenmelidir.

Romanda, insanlar arasında dostluk ve dayanışmanın gerekliliği de önemle üzerinde durulan noktalardan biridir. Eserde özellikle dostluk, yüceltilen bir değerdir.

“12 Haziran unutulmaz! Çöreklerimin nefis buğusu apartmanı ilk kez sarmıştı. Komşumuz Efsun Abla, yüzünde kocaman bir gülücük, eteğinde Bilge, elinde porselen demlikli semaveri; “Başardın, Sıla! Başardın güzelim! diyerek geldi. “Tadına ilk ben bakmak istedim.” dediğinde, kozasından çıkmış kelebek gibi havalanıverdim” (s.43).

Komşular arasında kurulan dostlukların insanın hayatında mutlu olabilmesi için ne kadar gerekli olduğu bu diyalogda vurgulanmıştır.

Yerkazık köylülerinin büyük bir dayanışma örneği sergileyerek Köyün zeki çocuğu Zeynel'i okutmaları romanda üstünde durulan olaylardan biridir. “*Zeynel'i okutmak! Hem de lise, üniversite..”Tamam ulan!*” diye bağırdı Muhtar. “*Ben de varım!*” diye katıldı Fırıncı Ali. *Uyuz Rıza çocuklarının okumasını çok istemişti. Oysa, sekizinci sınıftan sonra okumamıştı keretalar. “Ben de... Ben de varım! Ama sınıfta çakmak yok!” (s.89).*

Rana'nın düğünü için komşuların el birliğiyle hazırlık yapmaları da iyi komşuluk ilişkilerine bir örnektir.

“Nihal Teyze, Lale Abla, onun için fal randevusunu iptal ettiren Efsun Abla, çeyiz sandığını düzme için kolları sıvadılar. Bir sandığı doldurdular, yetmedi ikincisine başladılar.” (s.213).

Yardımlaşma ve paylaşma eserde bir erdem olarak işlenmiştir. Özellikle ihtiyacı olan insanlara yardım etme romanda verilmek istenen önemli iletilerden biridir.

Mahallenin kimsesiz, akli kıt Sallabaş Sami'sine elinden geldiği kadar mahalle halkı ve esnaflar yardım etmektedir. Gerektiğinde bir ekmeğini bile onunla paylaşmaktadırlar.

“Fırının kapısından başını uzatan Sallabaş, içeriyi kolağan etti. Elini cebine atmıştı ki fırıncı arakasında belirdi. “Şansın varmış, köftehor!” diyerek elindeki paketi gösterdi. “Bak kaşar aldım, çay da demlendi.” Sallabaş, içi kaşar dolu sıcak ekmeği yedi, su bardağı dolusu çayını içti.” (s.103).

Gazetece Lale Hanım önderliğinde başta Sıla ve Arda Bey'in ve mahalle halkının yetiştirme yurdunun onarımı için yaptığı kermes sosyal yardımlaşmanın önemine dikkat çekmektedir.

“Lale E5'in üstündeki yetiştirme yurdu için kampanya düzenlemişti. İyi para topladı. Bu pazar, yurdun bahçesinde kermes düzenliyor. Senden de çörek yapmanı isteyecek. Çöreklerin tanesini beş liradan satacakmış.” (s.157).

Bu kermes sonunda gerekli para toplanıp yurdun eksikleri gideriliyor. Bu kermes sonunda Kaptan Özgür Bey'in yetiştirme yurdunda kalan Zıpızp, Aliş, Musti'yi

himayesine alması, kimsesiz çocukların korunmasıyla ilgili sosyal bir mesaj vermektedir.

“Kaptan Özgür Bey içini çekti; ‘Pekâlâ Musti ve Aliş’e degünlük beş lira vereceğim. Ziyaretlerine gidecek, velileri, vasileri olacağım. Amcanız, dedeniz, kabul ederseniz, babanız olacağım.’ Zıpzip adamın ellerinden tuttu.” (s.171).

Ballı Çörek Kafeteryası romanında önemli insanî değerlerin üzerinde durulurken, yanlış görülen davranış ve tutumların eleştirisi de yapılmıştır.

Bunlardan ilki hurafelere, boş inançlara kapılıp insanlara haksızlık yapılmaması gerektiğidir. Yerkazık köylüleri yaşlı Şuayp Hoca’yı minareye çıkıp ezan okumaktan aciz diyerek işinden etmişlerdi. Hoca, bunlar boş inançlar, mikrofonla minareye çıkmadan da ezan okunur dese de onları ikna edememişti. Hoca gittikten sonra köy halkı çok pişman olmuş ama bunun bir faydası olmamıştı.

“Elleri önde bağlı, başları eğik camiye girenler, Hoca’yı elindeki mikrofonla görünce, himmeti, saygıyı bir kenara ittiler. Cemaatin arasında kulağa hiç hoş gelmeyen laflar duyuldu. Fırıncı Ali atıldı: ‘Yazıklar olsun Hoca Efendi! Böyle kızarırsın işte!’” (s.72).

Bir diğer önemle bahsedilen konu yalan söylenmemesi gereğidir. Özellikle anne babaya yalan söylenmemesi Özgür Bey’in çocukluk hikâyesinde anlatılmıştır.

“Özgür, her dersten sonra soluğu Fırıldak’ın amcasının kahvesinde aldı. On beş dakika, bilemedin yarım saat kılıç oynuyor, arkadaşlarıyla kafa yapıyor. Eve gidince kitaplarına gömülüüyordu. Onu rahatsız eden tek şey, her seferinde annesine, Yıldırım Ağabey’in dersi uzattığı yalanını söylemesiydi.” (s.58).

Çocuklara gereksiz yere ağır cezalar verilmemesi gerektiği vurgulanan diğer bir düşüncedir. Bülent Bey’in çocukken kilere girip yiyecekleri izinsiz yediği için büyükbabası tarafından ahıra kapatılması, onun da ahırdan çıkıp kırlarda dolaştıktan sonra armut ağacına çıkıp armut yemek isteyince, gördüğü ayıyla korkudan ağaçtan düşüp ayağını kırması ve büyükbabasının büyük pişmanlık yaşaması bu düşüncüyü desteklemek için kurgulanmış bir hikâyedir.

“Bülent, gözünü açtığında, arabanın arka koltuğunda büyükbabasının kucağındaydı. Yaşlı adamın gözlerinden akan yaşlar çocuğun üstüne damlıyordu.” (s.130).

Romanda, okurlara verilmek istenen iletiler genellikle doğrudan cümlelerle değildir. Yazar yaşanan olaylardan okurların çıkarımlarda bulunmasını hedeflemiştir. Kahramanların yaşam tarzları, tavır ve davranışlarından hareketle iyi ve doğruyu anlatmaya çalışmıştır. Böylelikle çocuk okurlar, yorum gücünü kullanarak verilmek istenen mesajı anlayacaktır. Romanda yazar, okuyucunun düşüncesini yönlendirmeye çalışmamış, eserden çıkarılması gereken dersleri okuyucuya bırakmıştır. Fakat öğüt niteliği taşıyan cümlelerde vardır. Bu cümlelerde bazı davranışların kazandırılması davranışın önemi belirtilmiştir.

Hoca, Sallabaş'ı görür görmez gerisin geri dönüp, bir kalıp sabunu kapıp getirir, “Temizlik imandandır.” diyerek eline tutuştururdu. Her şey belleğinden silinirdi de Sallabaş'ın o sabunun mis kokusu silinmezdi.” Bu cümlelerde temizliğin öneminden ve muhtaç insanlara yardım etmenin gerekliliğinden bahsedilmektedir.

Yazar, bazı bölümlerde de olumsuz gördüğü tutum ve davranışların eleştirisini de yapmıştır. Sanatını dürüst yapamayan sanatçılara, insanlarımızın ilgi göstermesi eleştirilen durumlardan biridir. *“Gel hele kızım. Bu millet çığırından çıktı. Bilmem hangi türkücü kasetini imzalıyormuş sözde. Sağa sola omuz atarak yol açmaya çalışan adamcağız “Sanatçı olsalar bari!” diye söylendi. “Güzel türkülerimizin içine... Neyse!” (s.24).*

Yazarın ben dilini kullanıp okurlarıyla birlikte düşünmesi çocuk romanlarında bulunması gereken bir özelliktir. Yazar, sade ve samimi bir üslupla duygu ve hayallerini çocuk bakış açısıyla anlatmıştır. İnsanları, hayatı olumlu ve sevecen bir tavırla aktarmıştır. Anlattığı her şeyi sevdirmek isteyen bir edayla olayları kurgulamıştır. Eserin geneline yansımış umut ve sevgi tablosu bulunduğunu belirtmek gerekir. Yazar hiçbir zaman okuru karamsarlığa taşımamıştır.

Romanda göze çarpan önemli bir özellik unutulmaya yüz tutmuş bazı gelenek ve göreneklerimize yer verilmiş olmasıdır. Yazar, romanda düğünlerimize ait bazı adetler

hem tanıtılmış, hem de uygulaması yapılmıştır. Gelenek göreneklerimizin unutulmaması, onlara sahip çıkılması gerektiğini vurgulamıştır. Düğünlerimize ait olan bu adetler; tatlılık, okuntu, dürü ve gelin kaçırmadır.

Tatlılık âdeti romanda şöyle geçmektedir.

“Deniz’in göğsü körük gibi inip kalkıyordu. “Zeynel Abey, Zeynel Abey!... Tatlılık geldi, diyorum.”

“Git işine be! Tatlılık da neymiş?”

Dişlek alık alık bakan mühendisleri anlıyordu da, Abey’ine ne demeliydi. “Uuuuy! Sen de mi unuttun tatlılığı, Zeynel Abey? Hani kız tarafı, kızını vermeyi kabul edince, gençlerin işleri tatlı başlasın, tatlı sürsün diye baklava yollarlar ya; işte o!” (s.202).

Okuntu âdeti romanda işlenmiştir. Okuntu, insanları düğüne davet etmek için gönderilen hediyelerden oluşur.

“Kahvenin önüne geldiklerinde Deniz’de jeton düştü. “Eveet, bu koliler... Eminim!” Kamyonet durur durmaz kapıyı açıp yere atladı ve bir avazı yerde, bir avazı gökte bağırmaya başladı. “OKUNTU GELDİ!!!”

“Kolilerin içinde neler yoktu ki! Havlular, yastık kılıfları, cezveler, kupalar, saç tokaları, kemerler, misinalar, dantel yumaklar, kravatlar... Çocuklar için cicili bicili tokalar, çoraplar, bebekler, kitaplar, kalemler, boyalar... Torbaların içinde ağzı ince kırmızı kurdeleyle büzülmüş, küçük bir not iliştilmişti:

Rana ile Zeynel

Düğünlerine beklerler.

18Temmuz

İlçe Belediye Parkı”(s.210).

Romanda, düğün öncesi kız ve erkek tarafların birbirilerine hazırladıkları eşyalardan oluşan dürü âdetine de yer verilmiştir.

“Nihal Teyze, kanepenin orta yerinde oturuyor. Sağında yemeniler, çoraplar, havlular yığılı; solunda Rana'nın hazırladıkları süslü armağan paketleri...Sağından aldığı, solundan aldığına içine koyuyor ve ağzını kapatarak önündeki büyük hasır sepete atıyor. Buna da “dürü” diyorlar. Akşam yemekten sonra konuklara dağıtılacaktı.” (s.217).

Düğünlerde yer alan gelin kaçırma geleneği de romanda anlatılmıştır.

“Ter su olup sırtımdan aşağı akarken, Yiğit sesini duyurmak için kulağımın dibinde bağırdı: “Bana bak, kırmızı kafa. Bunlar gelini kaldıracaklar”

“Ne diyorsun sen? Ne kaldırması?”

“Adetleriymiş, Gelini kaçırıp damattan kurtarmalık alırlarmış.”

“Vermezse...”

“Damat aramak zorunda kalırmış.”(s.232).

Eser, günümüzde artık eskiden olduğu gibi uygulanmayan bu adetleri işleyerek onların çocuklar tarafından öğrenilip yaşatılmasını hedeflemiştir.

3.1.3. Dil ve Anlatım

Atasözleri

Atasözleri bir milletin yüzyıllardan beri yaşadığı deneyimlerden ve buna bağlı oluşan düşüncelerden doğmuştur. Atasözleri romanda, bazı iletilerin aktarılmasında kullanılmıştır. Eserde yer verilen atasözlerinin kullanıldığı cümleler şunlardır:

Körler sağırlar birbirini ağırlar.

“Körlerle sağırlar birbirini ağırlar. İkiniz de denginizi bulmuşsunuz.” (s.17).

Eski köye yeni adet olmaz.

“Diğerleriyse ‘Eski köye yeni adet olmaz!’ diyerek birlik oldular.”(s.74).

“Çoban Zeynel!” diyordu Muhtar Emmi buyurgan bir sesle. “Eski köye yeni âdet istemiyoruz.” (s.190).

Temizlik imandandır.

“Hoca, Sallabaş’ı görür görmez gerisin geri dönüp bir kalıp sabunu kapıp getirir, “Temizlik imandandır.” diyerek eline tutuştururdu.” (s.103).

Su testisi su yolunda kırılır.

“Su testisi su yolunda kırılır.” derdi annesi.” (s.165).

Kendi düşen ağlamaz.

“Kendi düşen ağlamaz, Sila!” (s.179).

Deyimler

Bir milletin söz gücü ve doğduğu toplumun aynası olan deyimler, genellikle mecazlı anlatıma sahiptir. Deyimler kalıplaşmış ifadeler olup kısa ve özlü anlamlar taşırlar. Anlatımı açık ve güçlü hale getirirler. Çocukların dili kullanma becerisinin gelişim sürecinde deyimler oldukça önemlidir. Ballı Çörek Kafeteryası romanında deyimlere oldukça yer verilmiştir. Romanda anlamca kaynaşmış birleşik fiil, söz öbeği ve tamlama şeklinde kurulan deyimler yer almaktadır. Deyimler yüklem, zarf ve sıfat göreviyle kullanılmıştır.

Çocuk oyuncağı

“Malzemeleriniz hazır olduktan sonra, çörek yapmak çocuk oyuncağıdır.” (s.12).

Başa iş açmak

“Sabah sabah başıma iç açacak, sakar.” (s.14).

Hevesi kursağında kalmak

“Ya da hevesim kursağında kalıverir.” (s.15).

Beti benzi atmak

“Teyzem, karşısında oturan, beti benzi atmış, dudakları büzülmüş küçük bir kızın elini tutmuş, bir şeyler mırıldanıyordu.” (s.16)

“Oğlunun haşarılık yaptığını düşünen babasının da beti benzi attı.” (s.51).

Ağı kulaklarında

“Ağı kulaklarında devam etti teyzem.” (s.16).

“Yaşasün!” diye bağırarak küçük Semih, ağı kulaklarında ellerini çırttı.” (s.122).

“Ağı kulaklarında başını sallamasıyla, kafasındaki onlarca toka bir kez daha tıkırdadı.” (s.148).

“Bütün gün ağı kulaklarında konuklarla ilgilendi.” (s.214).

Kuyruklu yalan

“Servisi kaçırmışmış. Kuyruklu yalan!” (s.16).

Kapı kapı dolaşmak

“Yürüyerek gitse en fazla yarım saatte varacağı okula, servis kapı kapı dolaştığı için bir saatte ulaşırdı.” (s.19).

Yüzünde güller açmak

“Bu sabah yüzünde güller açıyor.” (s.20).

Çarçur etmek

“Parasını çarçur etmemenin yararını bugün görecekti.” (s.20).

Yüreği pırpır etmek

“Daha birinci derste başladı yüreği pırpır etmeye.” (s.21).

Papara yemek

“İyi bir papara yiyeceğini biliyordu.” (s.23).

Gözü ilişmek

“Gözü duvardaki saate ilişti.” (s.25).

Dili damağı kurumak

“Gözleri büyüdü, dili damağı kurudu.” (s.28).

“Şaşkınlıktan dili damağı kuruyan oğlanı çekerken, Fırıldak, ‘Sana ne, bela mısın ağbi?’ diyecek oldu.” (s.62).

“Muhtar’ın dili damağı kurudu.” (s.84).

“Dili damağı kuruyan Efsun Hanım, “Düş önüme!” diye buyurdu.” (s.141).

“Dilim, damağım kurudu. Kafamı kaldırıp minnetle Lale Abla’ya baktım.” (s.176).

Kıyamet kopmak

“Oğlum bunları cebimde görürse, kıyameti koparır.” (s.30).

“Kısa süre sonra ailesi onu almaya geldiğinde kopacak kıyamet düştü aklına.” (s.34)

Tersi dönmek

“Ama bugün tersim döndü, güzel adaşım.” (s.30).

Tabana kuvvet

“Mahire bir an için tabana kuvvet kaçmayı düşündü.” (s.30).

Yüreği burkulmak

“Mahire’nin yüreği burkuldu.” (s.32).

“Yüreğim burkuldu.” (s.173).

“Onları izlerken, ilke yüreğim burkulmadan annemi andım.” (s.180).

Kulaklarına inanmamak

“Mahire afalladı, şaşakaldı, kulaklarına inanamadı.” (s.33).

Çenesi açılmak

“Mahire’nin çenesi iyice açıldı.” (s.34).

Aklına düşmek

“Kıyametin kopacağı düştü aklına.” (s.34).

Kırk yılın başı

“Rana, bize kırk yılın başında gelir, iki gün kalır giderdi.”(s.36).

Sararıp solmak

“O kadar mutluydum ki, annemin günden güne süzüldüğünü, sararıp solduğunu fark edemedim.” (s.37).

İç çekmek

“Babaannem, neden söz etse, iç çekip çekip, “Ah,Esra pek severdi,” serzenişini ekleyerek konuşurdu.”(s.37).

..... kazan biz kepçe

“Böyle bir günde İstanbul kazan biz kepçe geziyorduk.” (s.38).

Gözleri dolmak

“Sesi titredi, gözleri doldu.” (s.38).

Yüreğe akmak

“Gözlerimden girip, yüreğime akmak istercesine, “Bundan sonra o mutluluğu seninle sürdüreceğiz,” dedi.” (s.39).

Boynunu bükmek

“Babam boynunu büktü.” (s.40).

Bas bas bağırarak

“Bu da nereden çıktı?” diye bas bas bağırıyordu.” (s.41).

Başına buyruk

“Onu takı yapıp satarak başına buyruk yaşamasına hepimiz çok alıştık.” (s.41).

Tek yürek olmak

“Onun ardına kadar açık kolları arasında birbirinden ayrılmaz, ayrışmaz, çözülmez tek yürek olduk.” (s.41).

Kurtlar sofrası

“Kurtlar sofrasında siz yalnız mı bırakacaktım.” (s.41).

Ağız bir karış açık kalmak

“Yatağın içinde esneyerek doğrulurken, gördüklerimle ağızım bir karış açık kaldı.” (s.42)

“Arkadaşları ağızları bir karış açık, onu dinliyorlardı.”(s.205).

Göz ucuyla bakmak

“Ayrılmaz üçlüye göz ucuyla bakarak kasanın tuşuna bastım.” (s.47).

Başından savmak

“Babam başından savar gibi, cebinden çıkardığı parayı elime tutuşturdu.” (s.48).

Şeytan tüyü

“Şeytan tüyü var bu oğlanda.” (s.49).

Eli ayağına dolanmak

“Eli ayağına dolanan annesi kahve yapmak için mutfağa seğirtti.” (s.51).

Külahları değiştirmek

“Onun kafasını çelersen, külahları değiştiriz.” (s.54).

Burun buruna gelmek

“Döner dönmez Fırıldak Murat’la burun buruna geldi.” (s.56).

Gözlerinde şimşek çakmak

“Fırıldak diklenecek oldu, ama Yıldırım’ın şimşekler çakan kara gözlerini görünce sustu.” (s.59).

“Delikanlının kara gözlerinden çakan şimşeklerle gözü kamaşınca sustu.” (s.62).

Hayal kırıklığına uğramak

“Seni bilmem ama, ben onu hayal kırıklığına uğratamam, anladın mı?” (s.60).

Üç buçuk atmak

“Çocuğun yüreği korkudan üç buçuk attı.” (s.60).

Başını alıp gitmek

“Teyzem Rana aldı başını gitti.”(s.64).

Dudağı uçuklamak

“Hele bir gelsin, olanları anlatınca dudakları uçuklayacak.” (s.64).

“Gördüklerimden dudağım uçuklayacaktı neredeyse.” (s.213).

Sırra kadem basmak

“Üç gün önce, Rana’nın sırra kadem bastığının ertesi günüydü.” (s.64).

El koymak

“Sırçalar dört bir yana saçılırken, babam duruma el koymak üzere kılıçların arasında belirdi.” (s.65).

Aklı başından gitmek

“Yukarıdan gelen tıkırtıyla aklım başından gitti.”(s.66).

Aklı almamak

“Çıplak elle sıcak tepsi nasıl tutulur, aklım almıyor!” (s.66).

Dik başlı

“Rana dik başlıdır, inatçıdır ama vefalıdır.” (s.68).

Gözünde canlanmak

“O sıcak haziran akşamı, yarenlerine kızan Yengeç Hıdır’ın soluğu camide alıştı canlandı gözünde...” (s.70).

Dili tutulmak

“İşte, böyle dilin de tutulur!” (s.72).

“Bize birkaç gün süre tanı da düşünelim, deyince dili tutulmuştu delikanlını.” (s.213).

Pılını pırtısını toplamak

“İhtiyar Hoca baktı olacak gibi değil, pılını pırtısını topladı, camiden ayrıldı.”(s.74).

Sarpa sarmak

“Hoca’nın gitmesiyle iş çözülmedi. Aksine daha da sarpa sardı.”(s.74).

Takaza etmek

“Ortanca oğlan elini kaldırarak “ E insaf baba!” diye takaza etti. (s.78).

Kafasında şimşek çakmak

“Oh olsun!” diyecekti ki birden kafasında şimşek çaktı.” (s.78).

Kanı çekilmek

“Kanı çekilen Tabansız, başladı kekelemeye...” (s.80).

Karınca kararınca

“Herkes karınca kararınca bir şeyler sunuyordu Zeynel’e.” (s.86).

Göz kulak olmak

“Varım yoğum büyükbabam, siz de ona göz kulak olacaksınız.” (s.87).

Kafayı yemek

“İyi ki düşüne kura kafayı yememe izin vermeyen müşterilerim var.” (s.91).

Göz göze gelmek

“O sırada meyve sepetinden muz alan Zıpzip’la göz göze geldik.” (s.91).

“Bülent’le Adnan göz göze gelirken, diğerleri gülüştü.” (s.122).

“Onlara doğru yöneldi, ama Zıpzip’la göz göze gelince durdum.” (s.233).

İçi ezilmek

“Onu görünce, yine içim ezildi.” (s.92).

“Zeynel’in onu benden koparacağını düşündükçe içim eziliyor...” (s.215).

Ktır atmak

“Efsun Hanım bu işin ktır atmakla bitmediğinin, yetenek gerektirdiğinin farkındaydı.” (s.137).

Gözden kaybolmak

“Ayaklarını sürüye sürüye yürür, gözden kaybolurdu.” (s.93).

El ayak çekilmek

“El ayak çekilince, Panorama Sokağı’nın yolunu tutardı.” (s.94).

Yolunu tutmak

“Panorama Sokağı’nın yolunu tutardı.”(s.94).

Ödü patlamak

“Hele itfaiye tankerlerinden ödü patlardı.” (s.95).

Adamakıllı

“Yağmur bir yandan, esen yele bir yandan, adamakıllı üşümüştü.”(s.95).

İçler acısı

“Kısa boylu, şişman adam Sallabaş’ı süzdü. ‘İçler acısı!’ dedi” (S.96).

Soluk kesilmek

“Barda soluk kesildi.” (s.98).

Buz kesmek

“Komiser’in çık mavi gözleri buz kesti.” (s.98).

İş tutmak

“Önce okuyacaksın, askere gideceksin, güzel bir iş tutacaksın.” (s.101).

Çene yarıştırmak

“Telefonda çan çan çene yarıştırtıyor.” (s.111).

Kafayı sıyırmak

“Rana sa kafayı büsbütün sıyırmış görünüyor.” (s.111).

Ense kökünde bitmek

“Ense kökümde bitip, müşterisini başıyla selamlayan babam, “Ben seni bırakırım.” dedi.” (s.114).

Can kulağıyla dinlemek

“Nasıl da can kulağıyla dinlerdim onu...” (s.114).

Elini ayağını çekmek

“Ay Hanım’in evinden ellerini ayaklarını çekmişler zamanla...” (s.115).

Turp sıkmak

“Güzel bir şeyin içine turp sıkmayı bu ihtiyardan başka kimse bilmezdi.” (s.120).

Dilini eşekarısı sokmak

“Anneler her işi bitirince, “Dilinizi eşekarıları soka,” diye buyurur...” (s.124).

“Hay dilimi eşekarısı soksaydı, diye içinden geçirdi.” (s.147).

Ayvayı yemek

“Bülent, ‘Şimdi ayvayı yedik!’ diye düşünürken, Adnan atıldı.” (s.127).

Kafa dinlemek

“İlgaz eteklerindeki bağ evi, ailenin üç beş gün kafa dinlemek için gittiği baba ocağı olarak kaldı.” (s.130).

Başında kavak yelleri esmek

“Başımızda kavak yellerinin estiği günler, çaktığımız kopyalar...”(s.132).

Göz atmak

“Çevreye şöyle bir göz attı...” (s.135).

Kulağına gitmek

“Sonunda kocanın kulağına gidecek.”(s.138).

Kapıya koymak

“Seni kapıya koyacak.”(s.138).

Karalar bağlamak

“Efsun Hanım karalar bağladıkça, Bilge sevindi.” (s.138).

Gözünü dikmek

“Boncuk mavisi gözlerini annesine dikti.” (s.139).

Araya kara kedi girmek

“Tasalanmayın, sevdiği çocukla arasına kara kedi girmiş.” (s.150).

Keçileri kaçırmak

“Keçileri kaçıracağım ben!...” (s.153).

Dut yemiş bülbül

“Dut yemiş bülbül, gülümsemesi bile yapmacık.” (s.154).

Ağız değiştirmek

“Biliyorum, bana ihtiyacınız yok, diye ağız değiştirdi bu kez.” (s.154).

“Çocuğun halini fark edince, birden ağız değiştirdi (s.185).

Kafası basmamak

“Babamla Lale'nin arasındaki ne biçim bir arkadaşlıktı, kafam basmıyordu hiç.” (s.155).

At gözlüğüyle bakmak

“Dünyaya at gözlüğüyle bakıyorsun.” (s.155).

Ağız aramak

“Soru soruyu izliyorsa, ağız aranyor demektir.” (s.156)

Cana yakın

“Sevimli, cana yakın...” (s.157).

Yüreği kararmak

“Yüreğim kararmadı desem, yalan olur.” (s.158).

Kulaklarını dört açmak

“Oğlanların kulaklarını dört açtığından emin devam etti.” (s. 159).

İğne atıp yere düşmemek

“Herkes gelince iğne atsan yere düşmez burada.” (s.159).

Yakayı ele vermek

“Nasılsa bir gün, bir biçimde yakayı ele verecekti.” (s.165).

Kanını emmek

“Kendini acındırır, yardım ister ve gücünün yettiği herkesin kanını emerdi.” (s.168).

Toz olmak

“Bıraktığım anda toz olursan, yemin ediyorum peşine düşmeyeceğim.” (s.169).

Dört köşe olmak

“Keyfinden dört köşe olmuş, teşekkür falan kekelerken fark ettim babamı.”
(s.175).

Kanı donmak

“Babamın buz gibi sesi kanımı dondurdu.” (s.179).

Kan çanağına dönmek

“Rana ağlamaktan kan çanağına dönmüş gözlerini yanımıza gelen babama çevirdi.” (s.181)

Ağzını bıçak açmamak

“Zeynel’le onun yanında oturan Yusuf’un dışında kimsenin ağzını bıçak açmıyordu.”(s.187).

Ağız birliği etmek

“Yerkazık’ın kocamışları ağız birliği etmişlerdi.” (s.190).

Eline su dökmemek

“Nazlı’nın eline su dökemez bu şehirli kız.” (s.191).

Kulak kabartmak

“Kadınların fiskoslarına kulak kabartıyordu.” (s.191).

Yel yepelek yelken kürek

“Delikanlı yel yepelek yelken kürek kahvenin önünden geçerken Yusuf seslendi.”
(s.193).

Burnundan solumak

“Zaten burnumdan soluyorum.” (s.196).

Lafi ağzına tıkamak

“Sana yoldan yordamdan söz ettik, lafi ağzımıza tıkadın.” (s.198).

Ocağa incir ağacı dikmek

“Gelenekti, adetti diyerek ocağıma incir ağacı dikecekler.” (s.202).

Nalıncı keseri

“Senin ne nalıncı keseri olduğunu bilmesem, alkış tutardım.” (s.203).

Aklı yatmamak

“Ne yalan söylemeli, aklım hiç yatmıyor.” (s.203).

Mürekkep yalamak

“Onun için, azıcık mürekkep yalayan köyden kaçtı.” (S.204).

Kapı dışarı edilmek

“Kapı dışarı edilen Zeynel homurdana homurdana, önüne çıkan her şeyi tekmeleyerek bütün köyü turladı.” (s.204).

Dört kol çengi olmak

“Zeynel gibi hem yetim hem öksüz olduğunu öğrenince, dört kol çengi oldu.” (s.205).

Suratından düşen bin parça

“O öğlen de yine sırtını yaban armuduna dayamış, suratından düşen bin parça ot yoluyordu.” (s.208).

Canı sıkılmak

“Apar topar İstanbul’a gelmek zorunda kalması yeterince canını sıkmış olmalıydı.” (s.213).

Ayakları yere değmemek

“Yaşadığı mutluluktan ayakları yere değmeyen teyzemin sevincini yüreğimde hissediyorum elbette.” (s.215).

Yelkenleri suya indirmek

“Yanlarında gösterdikleri iskemleye oturunca yelkenleri suya indirdiler.” (s.223).

İş başa düşmek

“Ne yapalım, Yusuf Ağabey, iş başa düştü!” (s.225)

Havalara uçmak

“Bunu Rana’ya söylesem, sevinçten havalara uçar...” (s.225).

Yan çizmek

“Sen yan çizdin; bak, kocaya gidiyorsun.” (s.226).

Burnunu sokmak

“Babam dün akşam da masaların düzenini beğenmemiş, adamların işine burnunu sokmuştu.” (s.229).

Suratını ekşitmek

“Suratımı ekşittiğimi görünce güldü.” (s.231).

Çiçeği burnunda

“O sırada Zeynel Efendi çiçeği burnunda eşini merak etmiş, aramaya başlamıştı.” (s.233).

Dili çözülmek

“Damat beyin dili çözüldü.” (s.235).

Cin olup adam çarpmak

“Çakmak çakmak bakıyor. ‘Cin oldun da, adam mı çarpacaksın?’ diyordu sanki.” (s.235).

Ciğeri yanmak

“Ciğeri yanmıştı delikanlının.” (s.236).

Göklere çıkarmak

“Babamın onu neden öve öve göklere çıkardığını bir kez daha anlamıştım.” (s.236).

Deyimler, çocuğa ana dilin inceliklerini öğreten en önemli unsurlardan biridir. Ballı Çörek Kafeteryası romanında da oldukça fazla deyim kullanılarak anlatım güçlü ve etkili hale getirilmiştir. Çocuk okurlar, romanda birçok deyim kullanım yerlerini ve anlam özelliklerini gördükten sonra onu kelime dağarcığına ekleyecek ve günlük hayatta kullanabilecektir. Roman, günlük hayatta sık kullanılan birçok deyim

içermektedir. Bu özellik çocuğun günlük hayatta konuşulanları, okunanları daha iyi anlamasına, yorumlamasına katkı sağlayacaktır. Ayrıca eserde günlük hayatta daha az kullanılan, unutulmaya yüz tutmuş bazı deyimlerde yer almaktadır. Dört kol çengi olmak, nalıncı keseri, yel yepenek yelken kürek bunlardan bazılarıdır. Çocuk okurlar, okuduklarında hareketle bu deyimlerin anlamını öğrenecek dilimizin inceliklerini yansıtan bu söz kalıplarını günlük hayatlarında kullanacaklardır. Dilimizin en önemli zenginliklerinden biri olan deyimlerin yaşaması dilimizin yaşaması anlamına gelir. Eserde deyimlere sıkça yer verilmesi ana dilin ve inceliklerinin öğretilmesi ve kullanılması bakımından oldukça faydalıdır.

İkilemeler

İkileme, anlatıma zenginlik katmak amacıyla, çeşitli yönlerden ilgili kelimelerin yinelenmesidir. Ballı Çörek Kafeteryası romanı ikileme yönünden oldukça zengindir. Romanda aynen tekrar eden, yakın anlamlı, zıt anlamlı, biri anlamlı biri anlamsız, ikisi de anlamsız ve yansıma kelimelerle kurulan ikilemelere yer verilmiştir. İkilemeler; sıfat, zarf ve yüklem görevinde kullanılmıştır.

Ufak tefek

“...babanız ya da ağabeyiniz buzdolabının içindekilere ufak tefek zararlar vermişse, hemen kolları sıvayabilirsiniz.” (s.12).

Derli toplu

“Hele derli toplu bir mutfakta bayağı keyifli bir iştir bu.” (s.12).

Vızır vızır

“...arı kovanı gibi vızır vızır kaynayan kafelere bakıp, kafeteryamı sessiz ve ruhsuz bulduğum günler olmuyor değil.” (s.13).

Sabah sabah

“Sabah sabah başıma iş açacak, sakar.” (s.14).

Yer gök

“Sevin çığlıları ve alkışlardan yer gök inliyordu.” (s.15).

Sağ sol

“Elini başına doğru kaldırarak sağa sola çevirmeye başladı.” (s.17).

“Sağda solda ne kadar eşyam varsa topladım.” (s.41).

“Önünde bayrak gerili, sağlı sollu pencerelerinden havlular sarkan otobüs, sokağın köşesinden dönmüştü.” (s.22).

Alık alık

“Emine Teyze alık alık baktı.” (s.17).

Salına salına

“Sokağın köşesinde arkadaşlarıyla buluşur, salına salına giderdi okuluna.” (s.19).

Seke seke

“Seke seke annesinin önünden geçerek banyoya seğirtti.” (s.20).

İtiş kakış

“Öğrenciler itiş kakış dışarı çıkarken, Mahire oldukça sakindi.” (s.21).

Kıpır kıpır

“Geniş bahçe kapısının önüye karınca yuvasından farksız, kıpır kıpırdı.” (s.22).

Soluk soluğa

“Annem beni almaya geldi, dedi soluk soluğa.” (s.22).

“O soluk soluğa avluya girdiğinde, toplantı yeni başlıyordu.” (s.85).

Cıvil cıvil

“Ama bu denli renkli ve cıvil cıvil olduğunu fark etmemişti.” (s.25).

Pırıl pırıl

“Kahverengi pabuçları bakımlı, pırıl pırıldı.” (s.29).

Şen şakrak

“Yaşlı kadının konuştuğu, şen şakrak sesinin değiştiğini, boynunun büküldüğünü fark etti.” (s.30).

“Biraz sonra teyzemi, çocukların arasında parkın içlerine doğru şen şakrak yürürken gördüm.” (s.233).

Buruş buruş

“... derisi buruş buruş parmaklar elini tuttu.” (s.30).

Hırlı hırsız

“Hırlıdan hırsızdan mı, yoksa kaçıktan mı?..” (s.31).

Öpe koklaya

“Kolu omzumda, saçlarımı öpe koklaya anlattığı, benim annemdi!” (s.38).

Köşek bucak

“...elektrik düğmelerine dokunur dokunmaz her yer köşek bucak aydınlandı.” (s. 45).

Bile bile

“Zıpızıp geldi mi?” diye sordum teyzeme, tersleneceğimi bile bile.” (s.48).

“Yenileceğini bile bile hemen kabul etti.” (s.162).

Kasım kasım

“Adamcağız kasım kasım kasılıyor.” (s.53).

Hop..... hop

“Hop oturdu, hop kalktı yaşlı babası.” (s.54).

Bol bol

“Böylece, dersin öncesinde ya da sonrasında bol bol laklak edecekleri zaman bulacaklardı.” (s.55).

Süklüm püklüm

“Süklüm püklüm indi basamakları.” (s.55).

Yaya yaya

“Vay, Özgür, diyerek sıritan oğlan, ağzını yaya yaya sordu.” (s.56).

Allak bullak

“Yüzü allak bullak oldu, çantası yere düştü.” (s.58)

Ağır ağır

“... Galatasaray Lisesi ’ni dđşđn ve koşmadan, ağır ağır yđrđ.” (s.59).

Kem kđm

“Sorduğu soruya kem kđm yanıt alan Yıldırım Ağabey kitabı defteri kapattı.”
(s.60).

Kakara kikiri

“Yine, her zamanki masalarında kakara kikiri kağıt oynuyorlardı. (s.62).

Zıp zıp

“Arda Bey ’se acıdan zıp zıp zıplıyordu.” (s.66).

Çekine çekine

“Teyzem, diye başladım çekine çekine...” (s.67).

Sık sık

“Cahil hoca adamı dininden eder.” derdi sık sık” (s.70).

Derin derin

“Minibüsün penceresinden başını çıkarıp, derin derin soluk alıp verdi.” (s.75).

Boş boş

“Çoban umursamaz bir sessizlikle boş boş yđzđne bakarken, Muhtar devam etti.”
(s.76).

Foşur foşur

“Minarenin basamaklarını ta şerefe den başlayarak foşur foşur yıkıyordu.” (s.78).

Sđve sđve

“Sđve sđve odunluğa gitti.” (s.78).

Gđm gđm

“Kalbi gđm gđm atıyordu.” (s.79).

Geri geri

“Önce birkaç adım geri geri gitti.” (s.80).

Karga tulumba

“Korku, Fırıncı Ali karga tulumba sağlık ocağına kaldırılırken, karabasan gibi çöktü köyün üstüne.” (s.80).

Renkten renge

“Renkten renge girdi Yengeç Hıdır’ın yüzü.” (s.81).

Pul pul

“Bezmişti onun pul pul dökülen hastalıklı derisinden.” (s.82).

Kulaktan kulağa

“Kulaktan kulağa yayılan toplantı saati Zeynel’e ulaştığında, oğlan havalara fırladı.”(s.84).

Yer yer

“Uyuz Rıza, yer yer kanayan bacaklarını ikindiye kadar temizledi.” (s.84).

Fakir fakara

“Kurban kesip fakir fukaraya dağıtalım.” (s.85).

Yersiz yurtsuz

“Beş kuruş para vermeden, yersiz yurtsuz bırakacaklar.” (s.88).

Düşüne kura

“İyi ki düşüne kura kafayı yememe izin vermeyen müşterilerim var.” (s.91).

Hoş hoşnut

“Hoş hoşnut fısıldaşmayı sürdürdüler.” (s.91).

Yarım yamalak

“Askıdan kabanını alıp, arkadaşlarını yarım yamalak esenledi.” (s.92).

Sallana sallana

“İmbata yakalanmış taka benzeri sallana sallana akşamı eder.” (s.93).

Sürüye sürüye

“Ayaklarını sürüye sürüye yürür, gözden kaybolurdu.” (s.93).

Peş peşe

“Trafîğe kapalı çarşı meydanına peş peşe iki polis arabası girdi.” (s.95).

Birer ikişer

“Tövbekâr’ın arkasından, mahallenin akşamcıları birer ikişer gelmeye başladı.” (s.97).

Bön bön

“Başını indirince, bön bön bakan Sallabaş’la göz göze geldi.” (s.99).

Şaşkın şavalak

“Bu... bunlar da ne, dedi şaşkın şavalak” (s.105).

Apar topar

“Adamcağızı apar topar Komiser’in karşısına çıkarmışlar.” (s. 107).

Çan çan

“Telefonda çan çan çene yarıştıyor.” (s.111).

Puf puf

“Suda süzülen bulut gibiler; bembeyaz, puf pu!” (s.112).

Eşikte beşikte

“İşte o zaman eşikteki beşikteki hepsi birden baba ocağında toplanmış.” (s.117).

Patır patır

“Merdivenlerden patır patır aşağıya inerek yemekhaneye koşturan ufaklıklar...”(s.164).

Bağrış çağrış

“... uzaktan onu gören kuzenleri bağrış çağrış yokuş aşağı indiler.” (s.118).

Sarmaş dolaş

“Kızlar sarmaş dolaş çiftliğe yürürlerken, küçük Semih, Bülent’in ceketini çekiştirdi.” (s.118).

“Abey’inin kucağında öyle sarmaş dolaşken, yeşil bereli kızın yaklaştığını gördü.”(s.186).

Allı güllü

“Nineleri, pullu yazması başında, allı güllü entarisi sırtında onları bekliyordu.” (s.119).

Çoluk çocuk

“Bilmez misiniz, babanız bayram namazına çoluk çocuk gitmek ister.” (s.119).

Boğum boğum

“Büyükbabasının boğum boğum kemikli elini öptü.” (s.120).

Hurda murda

“Onu satacak, hurda murda bir bisiklet alacaktı.” (s.121).

Uykulu uykulu

“Uykulu uykulu başını kaşırken seslendi.” (s.123).

Horul horul

“Geniş pirinç karyolada horul horul uyuyordu büyükbabası.” (s.125).

Hıçkıra hıçkıra

“Başını avuçlarının arasına aldı ve hıçkıra hıçkıra ağladı.” (s.128).

Çeke çeke

“Annesi ön koltukta içini çeke çeke ağlıyor.” (s.130).

Kıvıl kıvıl

“Kıvıl kıvıl kurtlara kendini teslim etme.” (s.133).

Kolay kolay

“Onların aşkı kolay kolay yaşanmaz, inan buna.” (s.133).

Lapa lapa

“Lapa lapa kar yağıyordu.” (s. 135).

Yan yana

“Ortaokulda iskambil kâğıtlarını sıralıyordu yan yana.” (s.137).

“Küçükyalı Mezarlığı’nın dar duvarının üstünde yan yana oturuyorlardı.” (s.170).

Kasıla kasıla

“Hemşirenin peşi sıra kasıla kasıla yürüdü cimcime.” (s.144).

Bilmiş bilmiş

“Bunlar daha sıcak, soğumasını beklemeliyiz, dedi bilmiş bilmiş.” (s.144).

Bol bulamaç

“Bol bulamaç siyaha boyalı mavi gözler kasıldı.” (s.147).

Vır vır

“Vır vır, dikkatimi dağıttınız.” (s.151).

Aç açığa

“Saklandığı yerde aç açına mazot solumaktan serseme dönen Dişlek, yol boyunca hep aynı şeyi dinledi.” (s.184).

Baş başa

“Oysa baş başa kaldıklarında ağız değiştiriyorlardı” (s.191).

Yaka paça

“Yaka paça soktular kahvenin bahçesine.” (s.197).

Kös kös

“Dişlek kös kös köye döndü.” (s.201).

Yuvarlana atlaya

“Yuvarlana atlaya, hoplaya zıplaya şantiyeye koştu.” (s.201).

Hoplaya zıplaya

“Yuvarlana atlaya, hoplaya zıplaya şantiyeye koştu.” (s.201).

Bağ bahçe

“Bağda bahçede olanlar, bellerini turpanlarını bıraktılar.” (s.209).

İri iri

“Gözleri iri iri açılmıştı.” (s.211).

Buram buram

“Yine buram buram çöreklerimin kokusu yayılacak kafeteryamdan...” (s.212).

Allı pullu

“... arkadaşı Yusuf, onun eşi ve allı pullu iki koç, nişan getirdiler.” (s.213).

Ivır zıvır

“Davetiye yerine, kolilerce ıvır zıvırın poşetlendiğinden haberi bile yok.” (s.214).

Alaz alaz

“Suratım alaz alaz başımı sallayınca, kitabı elimden çekmiş.”(s.219).

Geri geri

“Yolcularını indiren otobüsün geri geri gitmesiyle boşalan sokak, ş imdi çocuk dolmuştu.” (s.223).

Ciyak ciyak

“O sırada Bilge'nin ciyak ciyak sesi tüm sokağı doldurunca, dikkatim dağıldı.”(s.224).

Çığlık çığlığa

“Ben dağıtacağım, diye çığlık çığlığa bağıırıyordu küçük kız.” (s.224).

Cırl cırl

“Bunu Rana'ya söylesem, sevinçten havalara uçar, cırl cırl cırlayarak anında Zeynel'ine iletirdi.(s.225).

Usul usul

“Lale Abla, ince kızıl telli saçlarımı çekiştirmeden usul usul fırçalarken, aynadaki yansımama baktım.” (s.229).

Saçı saçı

“Gelini almaya gidebiliriz, dedi tükürüklerini saçı saçı.” (s.234).

Çakmak çakmak

“Çakmak çakmak bakıyor...” (s.235).

Öve öve

“Babamın neden onu öve öve göklere çıkardırđını bir kez daha anlamıştım.” (s.236).

Yapış yapış

“Yapış yapış yalakalığıyla sırtığını hissettim.” (s.238).

Romanda kullanılan ikilemeler anlatımı oldukça zenginleştirmiş, duygu ve düşünceleri daha etkili ve anlaşılır hale getirmiştir. Çocuk okurların olayları daha ayrıntılı anlamasını sağlamıştır.

Benzetmeler

Benzetmeler romanda, aralarında ilgi olan kişileri, durumları, kavramları anlatırken oldukça fazla kullanılmıştır. Olayları, durumları daha açık ve etkili anlatmada benzetmelere sıkça başvurulmuştur. Bu da anlatıma akıcılık, ahenk katmıştır. Romanda kullanılan benzetmeler “gibi, benzer” kelimeleri kullanılarak yapılmıştır. Eserdeki benzetmeler zarf, sıfat ve yüklem olarak kullanılmıştır.

Arı kovanı gibi

“Arı kovanı gibi vızır vızır kaynayan kafelere bakıp, kafeteryamı sessiz ve ruhsuz bulduğum günler olmuyor değil.” (s.13).

Yumurta gibi

“Kafamın yumurta gibi cascavlak çıkmasını istemiyorum.” (s.15).

Yılan gibi

Kalabalığın ortasında, tıpkı bir yılan gibi sağa sola kıvrılarak koşmaya başladı.” (s.26).

“...kuşkuları da sinsî bir yılan gibi başucuna çörekleniyor, tıslamaya başlıyordu.” (s.206).

Annen gibi

“Sen de, annen gibi çirkin bir kızsın.” (s.35).

Yapışık ikizler gibi

“Doğal olarak annemle yapışık ikizler gibi yaşıyorduk.” (s.36).

Yumruk gibi

“Teyzem Rana; yumruk gibi şişmiş gözlerle kapımda nöbet tutuyordu; ama boşuna!” (s.37).

Bez bebek gibi

“Bez bebek gibiydim; aralarında bir o yana bir bu yana devrilip duruyordum.” (s.37).

Süngüsü düşmüş asker gibi

“Süngüsü düşmüş asker gibi, babamdan özür diledim.” (s.43).

Başından savar gibi

“Babam, başından savar gibi, cebinden çıkardığı parayı elime tutuşturdu.” (s.49).

Hindi gibi

“Hindi gibi kabarıyor, arkadaşlarına tepeden bakıyordu.” (s.53).

Mengene gibi

“Özgür’ün ensesindeki parmaklar birer mengene gibi kasıldı.” (s.59).

Kol gibi

“Bilenmiş çelik, kalın budağa iner inmez kol gibi dal sallandı.” (s.79).

Karabasan gibi

“Korku, Fırıncı Ali karga tulumba sağlık ocağına kaldırılırken karabasan gibi çöktü köyün üstüne.” (s.80).

Malak gibi

“Şuna bak, iki bel belledi, üç kürek toprak attı, malak gibi yatıyor.” (s.83).

İmbata yakalanmış taka benzeri

“İmbata yakalanmış taka benzeri sallana sallana akşamı eder...” (s.93).

Buz gibi

“Buz gibi olsun.” (s.98)

“Bilge tıslarken, sesi de gözleri de buz gibiydi.”(s.142).

Beşlik simit gibi

“Beşlik simit gibi sırttan Komiser, ilgiden memnundu.” (s.98).

Fal taşı gibi

“Fal taşı gibi açılan gözlerini tekrar kapatıp uyumaya korkuyordu Sallabaş.” (s.100)

Yıldırım gibi

“Kılıç saksılarının arasından yıldırım gibi geçerek, basamaklara saldırdı.” (s.106).

Tilki gibi

“... tilki gibi başparmağı sürekli tuşların üstünde işliyor.”(s.111).

Tavuk gibi

“Bana da tavuk gibi yatmanın dışında, televizyon kanallarında turlamak kalıyor.” (s.112).

Suda süzülen bulut gibi

“Suda süzülen bulut gibiler, bembeyaz ,puf puf !” (s.112).

Kuzu gibi

“Kuzu gibi kalkıp, telefonu kaldırdım.” (s.116).

Kedi gibi

“Ninesinin boynunda sallanan anahtara bakarak, sessiz kediler gibi yalandı.” (s.119).

Mis gibi

“Mis gibi ekmeklerin, düğün çorbasının, kavurmanın kokusu deli ederdi insanı.”
(s.120).

“Mis gibi kokusunu içime çektim, çektim...”(s.181).

Baston yutmuş gibi

“Herkes baston yutmuş gibi, onun kaşığı alıp “ Haydi bakalım, afiyet olsun.” demesini beklerdi.” (s.121).

Civa gibi

“Civa gibi şu velet.” (s.145).

Balon gibi

“Balon gibi şişen bilge, “Unutmam.” dedi.”(s.148).

Tosbağa gibi

“Birer tosbağa gibiler; çekmişler kafalarını kabuklarına, öylece duruyorlar!”
(s.153).

Turp gibi

“Turp gibiyim, diyerek göğsünü yumrukluyor.” (s.154).

Çocuklar gibi

“Çocuklar gibi gülüşmeleri, hala kulaklarımda...” (s.155).

Can dost gibi

“İki can dost gibi sarmaş dolaş çıkmışlardı televizyon odasında.” (s.163).

Melek gibi

“Beyazlar içinde, melek gibiydi kadın.” (s.164).

Mıh gibi

“Bütün gece aklımızda Rana, mıh gibi oturup, kendimizi ezgilere bıraktık.”
(s.180).

Sakız gibi

“Çeşme başına mis kokulu havlular astılar, döşegini sakız gibi çarşafklar serdiler.” (s.183).

Cam gibi

“Gözleri cam gibi ürkütücü.” (s.191).

Zevzek karılar gibi

“Zevzek karılar gibi vırvır etmeyin, ayıptır!” (s.195).

Şeker gibi

“Arda Ağabey şeker gibi adamdır.” (s.197).

Süt dökmüş kedi gibi

“İki gün sonra Zeynel, süt dökmüş kedi gibi döndü İstanbul’dan.” (s.197).

Kedinin fareyle oynadığı gibi

“Onlar seninle kedinin fareyle oynadığı gibi oynuyorlar.” (s.198).

Barut fıçısı gibi

“Tıpkı bir barut fıçısı gibiydi genç adam.” (s.200).

Körük gibi

“Deniz’in göğsü körük gibi inip kalkıyordu.” (s.202).

Sudan çıkmış balık gibi

“Önceleri esip gürleyen babam, sudan çıkmış balık gibi alıklaştı.” (s.214).

Davul gibi

“O gece Rana’yla odamıza çekildiğimizde, ayakları davul gibi şişti zavallılığımın.” (s.216).

Alev gibi

“Kıskançlık tıpkı bir alev gibi yaladı yüzümü.” (s.222).

Deli danalar gibi

“Ne yapacağımı bilmeden, deli danalar gibi kafeteryanın içinde dönüyordum.”
(s.227).

Keklik gibi

“Tepinmeye pek isteksiz başlamışken, biraz sonra keklik gibi sekmeye, hatta zilgıtlar çekmeye başladım” (s.232)

3.2. PATENLİ KIZ

3.2.1. Biçim Çözümlemesi

Boyut, Kâğıt, Yazım ve Noktalama

Zeynep Cemali'nin bu romanının ilk baskısı Günışığı Kitaplığı tarafından 2003 yılında İstanbul'da yayımlanmıştır.

Eserin incelenen 16. baskısı, 222 sayfa olup Günışığı Kitaplığı tarafından Temmuz 2010'da basılmıştır. Kitap, 12x18 cm boyutundadır. Kullanılan kâğıt mat ve ikinci hamur kâğıttır. Yazım ve noktalama yönünden kitapta hata bulunmamaktadır.

Kapak ve Resimleme

Kitabın kapağı renklidir. Kapakta romanın başkahramanı olan Şerare, diğer bir söyleyişle Patenli Kız patenlerini bağlarken resmedilmiştir. Şerare uzun saçlarını yere doğru salmış, iri gözlerindeki ışıkla tebessüm etmektedir. Resim, romanda dış görünüş özellikleri anlatılan başkahramanı canlandırmıştır. Bu resimleme okurların kahramanı gözünde canlandırmayı kolay hale getirmesi bakımından önemlidir. Kapak kullanılan renkler ve düzenleme açısından çocuk okurların ilgisini çekebilecek düzeydedir. Kapağın ön yüzünde, yazar, eser ve yayınevinin adları yer alır. Kapağın arka yüzünde eserle ilgili bir yorum ve romanın içeriği ile ilgili kısa bir bilgi yer almaktadır. Kapak baskı bakımından kaliteli resimlemesiyle dikkat çekicidir.

Kitabın içinde her bölümün başında, o bölümde anlatılan hikâyeyi içeren küçük resimler vardır. Bu bölümlerdeki resimler içerikle uyumlu, eserde anlatılan olayları somutlaştırıcı resimlerdir. Ancak resimlerin renksiz ve boyutlarının küçük olması resimlerin etkisini azaltmaktadır.

Yazı Biçimi ve Sayfa Düzeni

Eserde kullanılan harfler on iki punto büyüklüğündedir. On iki punto büyüklüğünde yazılmış olması ilköğretim ikinci kademe öğrencileri açısından uygundur. Ayrıca eserde sayfa düzenine de dikkat edilmiştir.

3.2.2. İçerik Çözümlemesi

Eser 222 sayfadır. Yirmi bölümden oluşmaktadır. Bölümlerde anlatılan olaylar birbiriyle bağlantılıdır. Bölümlerin altında kahramanlar çocukluk anılarını anlatmıştır.

Romanda yer alan bölümler şunlardır:

Meraklı Postacı

Gizemli Sarı Zarflar

Postacının Hayreti

Öğretmen Leyla

Hanımnine'nin Masalları

Kargabaş Ömer

Kuzgun

İki Kocamış Adam

Tık tık Yaşar

Mükemmel Efendi

Mırmır Nine

Ponpuni

Meraklı, Üstüne Üstlük

Kuruntulu Postacı Erkan

Gezgin Neşe

Ak Tenli Güzel Kızlar

O Gece

Dürbün Nimet

Kırmızı Fiyonklu Rugan Pabuçlar

Karamelalar'ın Konukları

Konu

Romanda, işitme engelli olan Şerare'nin İstanbul yakınlarındaki Yeşilbağlar köyünde geçirdiği tatil sırasında, köyün altı yaşlı kişinin anılarını derleyip tatil ödevini tamamlaması, bu ödevin okul idaresi tarafından çok beğenilerek kitap haline getirilmesi anlatılmış, engelli bir çocuğun başarısı konu edilmiştir.

Ana Fikir

İnançlı ve hayata bağlı olduktan sonra hiçbir fiziksel engelin insanın başarıları önünde duramayacağı vurgulanmaktadır. Romanın başkahramanı Şerare, işitme engelli olmasına kendini insanlardan soyutlamamış, girişkenliği ve elde ettiği başarıyla herkesin sevgi ve takdirini kazanmıştır.

Olaylar

Romanda olaylar klasik bir kurguyla anlatılmamıştır. Romana düğüm bölümüyle başlanmış, geri dönüşlerle başa dönülerek olaylar okura aktarılmıştır. Romanın bir diğer özelliği roman içinde öykü anlatmasıdır. Romanın başkahramanı Şerare'nin dinlediği ayrı ayrı çocukluk öyküleri, romandaki ana olayla bütünleştirilmiştir. Bu bütünleme sağlanırken geriye dönüşlere oldukça sık yer verilmiştir.

Olaylar Yeşilbağlar köyüne gönderilen altı ayrı zarfla başlar.

Bir kasım ayının perşembe günü Yeşilbağlar köyünün postacısı Erkan, dağıtılacak zarfları kontrol ederken köyün altı yaşlı sakinine gönderilmiş, içinde kitap olduğu fark edilen sarı zarfları görür. Postacı Erkan bu zarfların bu altı ihtiyara neden gelmiş olabileceğini merak ederek, zarfları dağıtmak için yola koyulur. İlk zarfı vermek için Tiryaki Çay Bahçesi'ne girer ve zarfı bu çay bahçesinin müdavimlerinden Tık Tık Yaşar'a uzatır. Yaşar Aslan, zarfı alınca bir açıklama yapmadan, hızlı adımlarla oradan uzaklaşır. Postacının merakı iyice artarak oradan ayrılır. Bu kez Gülizar Sokağı'nın

yolunu tutar. Köyde Gezgin Neşe olarak bilinen Neşe Tezal'ın evine varır. Bahçe kapısından girdikten sonra evde olmadığını anlar, posta kutusuna sarı zarfı bırakıp geri döner. Daha sonra aynı sokakta oturan Öğretmen Leyla Hanım'ın evine varır. Bahçesine girerken evin kapısı açılır. Postacı Leyla Hanım'a zarfı uzatınca öğretmen aynı anda çığılığı basar. Şerare'den gelen bu zarfa çok sevinir, Şerare'nin olağanüstü bir kız olduğunu söyleyerek içeri girer.

Elinde üç zarfı kalan Meraklı Postacı Erkan yoluna devam eder. Esenlik Sokağı'nda oturan, köyde ne olup bittiğinden her zaman haberi olan Dürbün Nimet'in kapısını çalar. Yaşlı kadın kapıyı açar açmaz yine postacıya köyde neler olup bittiğinden bahseder. Erkan zarfı uzatınca Dürbün Nimet'in suratı asılır, Şerare'nin sözünde durmayan bir yalancı olduğunu söyleyerek kapıyı postacının suratına kapatır. Postacı Erkan'ın Şerare hakkındaki merakı bir kat daha artar.

Postacı Erkan, Sultan Baba Türbesi yolu üzerindeki Mırmır Nine olarak tanınan Saadet Nine'nin gelini ve torunlarıyla işlettiği Piknik Aile Çay Bahçesi'ne doğru yönelir. Çay bahçesinin kapısından girerken Mırmır Nine'nin torunu Ege onu karşılar. Ege, zarfı postacıdan alır almaz çok sevinir, günlerdir hasta olan, yüzü gülmeyen ninesine bu zarfın büyük mutluluk getireceğini söyler. Postacı Erkan, şifa dileyerek oradan ayrılır. Bu kez postacı, köyün çok dışında oturan, karısının ölümünden sonra insanların içine karışmayan Kargabaş Ömer'in evinin yolunu tutar. Kargabaş'ın evinin önünde bekleyen iki köpeği güçlükle atlattıktan sonra, kapıyı çalar ve zarfı Ömer dedeye uzatır. Ömer dedenin yüzü hayretten ve sevinçten al al olur ve hiçbir şey söylemeden içeriye girer. Postacı Erkan, Şerare hakkında yine bir şey öğrenemez.

Postacı Erkan, bütün postaları dağıttıktan sonra o gün, her zaman yaptığı gibi çay bahçesine uğramaz, doğru eve gider. Eşi Esmâ ve çocukları Aslı ile Ferhat'a o gün köyün altı yaşlısına dağıttığı gizemli sarı zarflardan bahseder. Zarfları kimin gönderdiğini söylemeden çocukları ona, zarfları Şerare'nin mi gönderdiğini sorarlar. Postacı, çocuklarının Şerare'yi tanımasına çok şaşırır. Aslı ile Ferhat, arkadaşları olan Şerare'ni geçen yaz tatil ödevi olarak köydeki altı kişinin çocukluk anılarını yazdığını, ödevinin öğretmenleri ve okul idaresi tarafından çok beğenildiğini ve kitap olarak basıldığını babalarına anlatırlar. Erkan, geçen yaz köyde patenleriyle gezerken gördüğü, işitme engelli olan Şerare'nin bu başarısı karşısında şaşkınlığını gizleyemez.

Çocuklarına Şerare'den sakat bir kız diye bahsedince çocukları bu tabire çok kızarlar. Bir şey söylemeden odalarına çekilirler. Eşi Esmâ, çocukları haklı bulur, Erkan'a konuşmasına dikkat etmesi gerektiğini söyler. Daha sonra Erkan'a Şerare'den, onun yaz ödevinden bahseder. Şerare'nin en az diğer çocuklar kadar zeki olduğunu, ailesinin onun durumunu iyi anlayıp onu çok iyi eğittiklerini, onun duymamasına rağmen dudak okuma sayesinde her şeyi anlayabildiğini ve ödevini bu şekilde tamamladığını anlatır. Erkan, bu duydukları karşısında şaşkınlığı bir kat daha artar. Şerare'yi ve ailesini takdir duyguları içerisinde dolaşmak için evden ayrılır. Yolda giderken hep Patenli Kızı düşünür. Bir süre dolaştıktan sonra Şerare'nin eniştesi Aydın Bey'i tebrik etmek için Aydın Bey'in eczanesine yönelir ancak eczanenin kapalı olduğunu fark eder. Erkan, Aydın Bey'in eczanesini hafta içi olmasına rağmen sebepsiz kapatmasına şaşırır, yan dükkânın sahibi Kasap Tekin'e sorar. Tekin de Aydın Bey'in eşi ve kızı Nil'le apar topar gittiklerini söyleyince postacının içine iyiden iyiye kurt düşer.

Öğretmen Leyla Hanım, arkadaşı Gülten Hanım'la yaptığı uzun telefon konuşmasının ardından Postacı Erkan'ı hatırladı. Bir açıklama yapmadan apar topar içeri girdiğini fark etti. Leyla Hanım, geçen yaz Almanya'da yaşayan torunlarıyla görüşmek için eve internet bağlatmıştı. Leyla Hanım'ın bilgisayar bilgisi fazla olmadığı için ona köyün çocukları yardımcı oluyordu. Nil'in kuzeni Şerare ile de o zaman tanışmışlardı. Şerare'nin zekâsına, kararlılığına, yaşam sevincine kısa zamanda hayran olmuştu. Leyla Hanım, sarı zarfı özenle açtı, kitabı çıkardı. Kitabın üstünde "Seven, sevilen ve sevmeyi öğreten Leyla Nine'ye" yazıyordu. Gözleri doldu, kitabı okumak için masaya oturdu. Şerare'ye anlattığı çocukluk anısı " Hanımınenin Masalları"nı okumaya koyuldu. Leyla Hanım'ın çocukluğunu anımsatan en önemli hatıra hanımınenesinin anlattığı birbirinden güzel masallardı.

Leyla Hanım'ın babası avukat olduğu için, çocukluğunda evlerinden misafir eksik olmazdı. Leyla ile hanımınenesi misafir sohbetlerinden hemen sıkılır, müsaade isteyip odalarına çekilirlerdi. Odada, hanımınenesi kütüphaneden aldığı masal kitaplarını açar, içindeki bir masalı okumaya başlardı. Leyla masal dünyasına kendini kaptırıp uykuya dalardı.

Leyla'nın iki ağabeyi hanımninelerinin masallarından pek hoşlanmazlardı. Leyla'ya da bir gün hanımninelerinin masal okumadığını sadece uydurduğunu söylemişlerdi ama Leyla buna inanmamıştı.

Aradan bir süre geçip Leyla okula başlayınca, evde büyük bir heyecan meydana gelmişti. Leyla okulun ilk günü aile bireyleri tarafından hediyelere boğulmuştu.

Leyla okula başladığı zaman hanımninesi de artık ona masal okumayı bırakmıştı. Okumayı öğrenince, artık kendin okursun, diyordu. Leyla okumak için evde çalışırken, ödevlerini yaparken hanımninesi başından ayrılmazdı. Onunla o da çalışırdı.

Üç ay içinde Leyla okumayı öğrenmişti. Bir akşam eve gelen konuklara okumayı öğrendiğini ispat etmek için, hanımninesinin okuduğu masal kitaplarından birini okuyabileceğini söyledi. Anne babası suspus olmuş, ağabeyleri de kıkırdamaya başlamıştı. Hanımninesi, hiç bozuntuya vermeden masal kitabını getirmesini istedi. Leyla koşarak kütüphaneye gidip kitabı getirince hanımnine kitabın üzerindeki yazıları heceleyerek okumaya başladı. Kitabın üzerinde “Kanuni Esasi” yazıyordu. Leyla bu kitabın masal kitabı olmadığını öğrenince çok şaşırıldı. Hanımninesi mahçup bir şekilde, okuma yazma bilmediği için utandığını, masal okur gibi yapıp uydurduğunu anlattı. Leyla ödevlerini yaparken okumayı onunla birlikte öğrendiğini söyledi. Leyla sayesinde okuduğunu, Leyla'nın onun öğretmeni olduğunu söyleyerek ona kıvançla sarıldı.

Leyla, o gün öğretmen olmaya karar verdi. Hanımninesiyle beraber her gün kitap okuyup birbirilerine anlattılar. Sahafardan her gün kitap alarak odalarında küçük bir kütüphane kurdular. Hanımninesi vefat edince bu kitaplığı bir eğitim vakfına bağışladılar.

Leyla Hanım, anlattığı hikâyeyi okurken gözlerinden yaşlar süzülüyordu. Hanımninesinin masallarını özlüyordu. Masadan koltuğa geçerken diğer beş tanıdığı anılarını okumaya başladı.

Kargabaş Ömer lakaplı Ömer Haktanır, o gün masanın üzerindeki kitabı incelerken Şerare'yle tanıştığı geçen yazı hatırladı. Şerare bir gün, ayağında patenleriyle Kargabaş Ömer'in köyün dışındaki evine gelmişti. Kargabaş Ömer, köpekleri Mazlum ve Masum'n havlamasından bahçede bir olduğunu düşündü. Dışarı çıkınca elinde

patenler olan güzel kızı fark etti. Kim olduğunu sorunca kızın işitmediğini fark etti. Şerare kendini tanıtan kartı Ömer Dede'ye uzatınca tanışıp kaynaştılar. O günden sonra her gün Şerare Kargabaş'ın yanına gidiyordu. Kargabaş Ömer, Şerare'yi çok seviyordu.

Şerare, bir gün ona çocukları niçin bahçeye sokmadığını sorunca o da çocukların yaramazlık ettiğini, bahçeye zarar verdiğini, hayvanlara eziyet ettiklerini söyledi. Şerare de bahçesini çocukların oynayabileceği, ekip dikebileceği bir hobi bahçesi yapmasını istedi. Ömer Dede bu isteğe sessiz kaldı. Kızı Meltem'i trafik kazasında kaybettikten sonra bahçeye hiç çocuk girmediğini anlattı. Ona da paten yaparken dikkatli olmasını, yoların bilinçsiz sürücülerle dolu olduğunu söyledi. Bu esnada Şerare'ye ahraz bir çocuk olduğunu söyleyince Şerare bu söze çok alındı. Yazarak cahil olmadığını, trafik kurallarını bildiğini anlattı.

Kargabaş Ömer kızın kalbini kırdığı için çok üzüldü. O gece yaşlı adam sabaha kadar uyuyamadı. Ertesi gün pencerede onun gelmesini beklerken öğleden sonra bahçede patenleriyle Şerare'yi görünce çok sevindi. İşte o gün Kargabaş ünvanının üzerine nasıl yapıştığını anlatan hikâyeyi aktardı Şerare'ye. Hikâyenin adı Kuzgun'du.

Ömer'in babası, oğlunun okul çağlarında onun diğer çocuklar gibi doktor mühendis olup çalışmasını istiyordu. Ama Ömer küçük yaşlardan itibaren hayvanlara özellikle de kuşlara merak sarmıştı. Derste bile cama konan kuşları izliyordu. Babası da onun bu ilgisinin farkındaydı ve oğluna bir jest yapmak için bir akşam elinde iki kanaryayla çıkageldi. Ömer bu hediyeyi çok beğenmişti. Ancak kuşların kafeste hapis kalmasını istemediği için ertesi gün kuşları bahçede serbest bıraktı. Bu esnada kuşları takip eden evin kedisi Tekir, ağacın dalına konan kanaryanın birini oracıkta yedi. O günden sonra Ömer, kediye kin beslemeye başladı. Hem kuşunu yemiş hem de ağaçtan düşüp kolunu kırmasına sebep olmuştu.

Günler sonra Ömer, okuldan dönerken Tekir'in bir kuşu yakalamak için kuytu bir köşede saklandığını gördü. Öcünü almak vakti gelmişti. Kedinin avını bozmak için onun üzerine atladı, istediğine ulaşmıştı. Tekir, kuşu yiyemeden kaçtı. Bu sırada Ömer, kanadı kırık küçük bir kuş gördü. Onu alıp hemen eve getirdi. Annesi ve ablaları onu elinde bir karga yavrusuyla görünce çığılığı bastılar. Annesi kargayı eve kesinlikle almayacağını söyleyince Ömer, çaresiz onu kömürlüğe götürmek zorunda kaldı.

Kendinin de Kuzgun'u eve girmeden eve gelmeyeceğini söylüyordu. Babası akşam eve gelince Ömer'i yanına çağırdı ancak kargayı kesinlikle eve istemiyordu. Ömer, buna isyan etti, sonunda Kuzgun'unu eve kabul ettirdi.

Günler geçtikçe hayvanın yaraları iyileşiyordu. Ömer de onu yanından ayırmıyordu. Aralarında güçlü bir bağ oluşmuştu. Karganın evcilliğine ailesi ve çevresi çok şaşırıyordu. Kuzgun okula Ömer'le beraber gidiyor, okul çıkışını pencerede bekliyor, çıkışta Ömer'in başına konup eve geliyordu. O günden sonra Ömer'in adı "Kargabaş" olarak kaldı. İki yıl sonra Kuzgun'un yanına bir arkadaş gelmişti. Artık Kuzgun eve sık gelmiyordu. Ama Ömer'i görünce her zamanki gibi başına konuyordu. Bu sırada diğer karga etrafında dolanıyordu. Ömer, o gün gidin, mutlu olun diyerek onları bıraktı. Kuzgun bir daha gelmedi ama Ömer'in adı hep "Kargabaş" olarak anıldı.

Ömer Dede gözlerini kitap üzerinden çekerken Şerare'ye özlemine hatırladı. Bahçeyi çocukların ekip biçeceği bir yer yapacağına kendi kendine söz verdi. Kargabaş Ömer, Şerare'ye söz verdiği hobi bahçelerini tasarlarken köpeklerinin havlamalarını duydu. Bahçeye bakınca bastonunu köpeklere sallayan Tık Tık Yaşar'ı gördü. Tık Tık Yaşar eve girince Kargabaş'a Şerare'yle ilgili konuşmaya geldiğini söyledi. Şerare'nin başarılarından iki ihtiyar övgüyle bahsettiler. Tık Tık Yaşar, Kargabaş Ömer'e çok sevdiği Şerare'yi ziyaret etmeyi teklif etti. Ömer Dede bunu baştan rahatsızlık vermek istemediği için kabul etmedi ama Yaşar Dede sonunda onu ziyarete gitmeye ikna etti. İki ihtiyar, Şerare ve ailesinin müsait olup olmadıklarını öğrenmek için bilinmeyen numaralardan buldukları babası Doktor İlhan Bey'in ve annesi Avukat Meral Hanım'ın bürolarını aradılar. Ancak ikisine de ulaşamayınca iki ihtiyarın içine Şerare'nin başına bir şey gelmiş olabileceğine dair bir kurt düştü. En son evini aradıklarında hizmetçi kızıdan evde olmadıklarını öğrenince derin bir nefes aldılar. İki ihtiyar boşuna kuruntu yaptıklarını düşünüp kahveye içmeye koyuldular.

Tık Tık Yaşar, Şerare'yi Yeşilbağlar'da ilk görenlerden biriydi. Onun pateniyle yaptığı hareketlere görür görmez hayran olmuştu. Bir gün Türbe yolundan geçerken Şerare'yle birlikte diğer çocuklarla karşılaştı. Şerare patenleriyle hızlıca yanına gelip elindeki paketi alıp götürünce ihtiyar telaşlandı. Şerare'nin kuzeni Nil, ona telaşlanmaması gerektiğini, paketleri yardımcı olmak için evine götürdüğünü söyleyince Yaşar Dede şaşırıldı. Eve geldiğinde patenli kızı kapıda elinde poşetler beklerken buldu.

Tık Tık Yaşar onu eve davet etti, içeride derin bir sohbe başladı. Şerare ona dudak okumayı nasıl öğrendiğini, nerede eğitim aldığını, nelerden hoşlandığını anlattı. Yaşlı adam onu hayranlıkla dinledi. Şerare o günden sonra Yaşar Dede'yi ne zaman elinde poşetlerle görse evine kadar yardım etti. Şerare, bir gün ona tatil ödevinden bahsetti. Ondand çocukluğu ile ilgili bir anısını anlatmasını istedi. Yaşar Dede o an kan kardeşi Yavuz'u hatırladı. Fotoğrafını getirip “ Mükemmel Efendi” dediği kan kardeşini anlatmaya başladı.

Yaşar, hayta bir çocuktur. Gezerek, top oynayarak günlerini geçirirdi. 1943 yılında Ilgaz dolaylarında meydana gelen depremde çok canlar gitmiş, birçok aile evsiz barksız kalmıştı. Yaşar'ın babasının can dostu dediği arkadaşı da ailesiyle birlikte bu depremde vefat etmişti. Hayatta tek oğlu Yavuz kalmıştı. Yaşar'ın babası dostunun hatırası Yavuz'u bir gün eve getirdi. Artık Yavuz onlarla beraber yaşayacak, orada okula gidecekti. Bütün aile Yavuz'u kendi evlatlarıymış gibi benimsediler, onu Yaşar'dan ayrı tutmadılar. Yaşar'dan bir yaş büyük olan Yavuz'u da babası aynı okula yazdırdı. Yavuz, başarılı, sorumluluk sahibi bir öğrenciydi. Yaşar ise onun tam zıttıydı. Yavuz başarılarıyla kısa zamanda ailenin gözbebeği olunca Yaşar'ın içini bir kıskançlık duygusu kapladı. Yavuz' kışkırdıkça daha da haylazlaşıyordu Yaşar. Babasının öfkesinden Yaşar'ı kurtarmak için Yavuz, onun bazı suçlarını üzerine alıyordu. Artık Yavuz yavaş yavaş açılmaya başlamıştı. Yaşar ile futbol takımına yazılmışlar, mükemmel bir ikili olmuşlardı. Yaşar ona bir gün kan kardeşi olma teklifini sunar, o da kabul eder. Artık ikisi babaları gibi birbirinden ayrılmayan iki can dost olmuşlardı. Okullar kapanıp karneleri alınca Yavuz, takdir ve onur belgesiyle gelmiş, Yaşar ise sınıfta kalmıştı. Babası Yavuz'a ödül olarak bir futbol topu almıştı. Yaşar'la konuşmuyor, onu görmezlikten geliyordu. Yaşar, sinirinden odasında hıçkırığa hıçkırığa ağladı. Sabah uyanınca baş ucunda Yavuz'un bıraktığı futbol topunu görünce öfkesi iyice arttı. Yavuz'un yanına gelip hışımla “Mükemmel Efendi olmak zorunda mısın” deyince Yavuz, onun kendi yaşadıklarını anlayamayacağını söyledi. O günden sonra Yavuz, Yaşar'dan giderek uzaklaştı. Artık neredeyse hiç konuşmuyorlardı.

Bir gün annesi onlardan ağaçtan erik toplamalarını istedi. İki çocuk ağaca çıkmış erik toplarken Yaşar'ın içine yine kıskançlık duyguları yerleşti. Üst dalda duran Yavuz'u düşürmek için bileklerinden tuttu. Yavuz, telaşla ayağını bırakmasını söyledi.

Yaşar da yaptığından pişman olup elini bileklerinden çekerken birden dengesini kaybetti. İki çocuk kendilerini birden yerde buldular. Yaşar, Yavuz'un üzerine düşmüştür. Yavuz'un kolu çatlamış, Yaşar'ın da bütün vücudu mosmor olmuştur. İki çocuk bu olaydan sonra günlerce tek kelime konuşmadılar.

Günler sonra Yaşar'ın babası olayın iç yüzünü anlamak için Yaşar'ı yanına çağırdı. Yaşar, büyük pişmanlıkla Yavuz'u kıskandığı için onun bileklerinden tutup düşürmek istediğini, bu sırada kendinin de dengesinin bozulup yere düştüğünü anlattı. Babası Yavuz'un bu anlatılanların tam tersini anlattığını söyledi. Artık Yavuz'un yatılı okumak istediğini söyleyince Yaşar çok acı çekti. Yaptıklarından çok pişman olmuştu.

Yavuz artık yatılı okulda kalıyor, hafta sonları ve yazları yanlarına geliyordu. Her ikisi de çok güzel vakit geçiriyor, o olaydan hiç bahsetmiyorlardı.

Yıllar sonra babaları yine aynı olayı sorunca her ikisi de çok utandılar ve suçun kendilerinde olduğunu söylediler. Babası konuyu yine kapatmak zorunda kaldı.

Tık Tık Yaşar, Kargabaş Ömer'in evinin sedirinde oturup bu anıyı düşünürken yıllar önce kaybettiği kan kardeşi Yavuz'u ve Şerare'yi ne kadar özlediğini fark etti.

Meraklı Postacı Erkan, postanede mektupları ayırırken, postaneye gelen Doktor Sinan Bey, Mırmır Nine'nin rahatsız olduğunu, yaşlılıktan dolayı ikinci çocukluğunu yaşadığını söyledi. Mırmır Nine Postacı Erkan'ın aklına takıldı.

Aynı saatlerde Mırmır Nine'nin torunu Ege, annesine, ninesinin ablası Derya'nın gitmesine üzüldüğü için hastalandığını, çocuklara çok alıştığından bahsediyordu. Mırmır Nine torunu Derya'nın gitmesine çok içerlemiş, o günden sonra evde kimseyle konuşmamıştı. Sadece odasında oturuyor ve uyuyordu. Başta torunu Ege olmak üzere ev halkı bundan çok rahatsızdı. O gün ninesini bir parça mutlu etmek için sırdaşı Şerare'den, onun köyün altı yaşlısından derlediği anılardan oluşan kitabından bahsetti. Ama ninesi yine oralı olmamıştı. Ege, onu odasında bırakarak ninesinin anısı "Ponpuni'yi" okumak üzere üzgün bir şekilde dışarı çıktı.

Mırmır nine odasında hep Şerare'yi düşünüyordu. Şerare Mırmır Nine'nin en büyük sırdaşydı. Onu bıkmadan saatlerce dinlerdi. Şerare ona duygularını yazarak

anlatırdı. Bir gün Mırmır Nine, içinden sürekli kiminle konuştuğu sırrını anlattı. Ponpuni'yle konuştuğunu söyledi. Şerare'den Ponpuni'nin hikâyesini yazmasını istedi.

Saadet, 1940'lı yıllarda Beykoz'da büyük bir konakta geniş bir aile içinde yaşıyordu. Geniş bir aile oldukları için amaca çocukları zaman zaman çekişmeler olmaktaydı. Anneler, bu çekişmeleri durdurmak için, onları Ponpuni'ye vereceklerini söylüyorlardı. Çocuklar ondan korktukları için değil bir daha eve gelmemesinden çekindikleri için yaramazlık yapmazlardı. Saadet ve diğer çocuklar, Ponpuni'nin geldiğini Paşa dedesinin hareketlerinden anlardı. Paşa dedesini birden bire hıçkırık tutar, kendini etrafında dönerek kahkahalar atardı. Daha sonra Ponpuni'nin yerini söylerdi. Evin çocukları da Ponpuni'nin getirdiği yiyecekleri almak için oraya koşarlardı. Onları oracıkta iştahla yer bitirirlerdi.

Bir zaman sonra Saadet'in Paşa dedesi hastalandı. Aile fertleri bu duruma çok üzülüyordu. Ancak dedesi torunlarını mutlu etmek için yine Ponpuni'yi çağırıyordu. Bu sefer torunlarının hepsine birer beşi birlik altın getirmişti. Bu olaydan bir süre sonra dedesi vefat etti. Ancak ölümünden sonra Ponpuni'yi çağırma görevini Saadet'in babasına bırakmıştı.

Günler sonra, Saadet'in babası, Paşa dedenin yaptığı acayip hareketleri yapıp Ponpuni'nin yerini söyledi. Bu davranış, Saadet'in kuzeni Mübeccel'in hiç hoşuna gitmemişti. Amcasını, kendini Paşa dedenin yerine koymakla suçlayınca, amcası bu oyunun babasının vasiyeti olduğunu, kendinin de bunu yerine getirdiğini söyleyince Mübeccel utanarak özür diledi.

Saadet Hanım, evlendikten sonra da Ponpuni âdeti bir kuşak daha ailesinde devam etti. Ancak kocası bu oyundan hoşlanmadığını söyleyince Saadet Hanım, bu oyunu bir daha ağzına almadı. Ama Ponpuni aklının hep bir köşesindeydi. Yaşlandıktan sonra da kendini yalnız hissettiği zamanlarda Ponpuni'yi düşleyerek onunla konuşuyordu. Ancak kimle konuştuğunu kimseye anlatmıyordu. Sadece onu her zaman dinleyen Şerare'ye anlattı.

Mırmır Nine, çakan şimşekle irkildi. Salondan torunlarının ve gelini Selma'nın sesi geliyordu. Kendi hakkında konuştuklarını duyunca telaşlandı. Başını uzatıp salona

bakınca köyün çocuklarının orada olduğunu fark etti. Çocukların tatlı dilleri bile Mırmır Nine'yi güldürmeye yetmiyordu. Sofra hazırlanıp, herkes sofraya geçince Mırmır Nine ev halkında bir gariplik olduğunu sezindi. Yemekte sohbet ederken, torunu Ege'yi birden bir hıçkırık tuttu. Ege elektrik çarpmış gibi titreyerek kendi etrafında dönüyordu. Mırmır Nine, göğsünde sakladığı beşibirliği tutup Ponpuni dedi. Ege, Ponpuni'nin odada olduğunu söylemesine rağmen çocuklardan hiçbiri adaya koşmuyordu. Selma Hanım, çocuklara Ponpuni'yi almak için odaya gitmelerini söyleyince bütün çocuklar odaya girdiler. Bir tepsi baklava onları bekliyordu.

Mırmır Nine, gelini ve torunlarının kendini mutlu etmek için yıllar sonra Ponpuni oyununu düzenlediklerini düşünüp onların kendini ne kadar sevdiğini anladı. Çocukların arkasından odaya gidip baklavayı bir güzel yedi.

Ege, çocukları bırakmak için dışarı çıkarken içinden bu oyunun tekrar canlanmasına, ninesinin tekrar gülmesine vasıta olan Şerare'ye teşekkür ediyordu.

Ege, ilk olarak Dürbün Nimet'in torunlarını bırakmak için onun evinin önüne geldiğinde her zaman açık olan penceresinin kapalı olduğunu fark etti. Oradan da Aslı ile Ferhatı bırakmak için Postacı Erkan'ın evine geldi. Postacı Erkan, telaşla Ege'yi bir kenara çekip Şerare'nin ayağının kesildiğini söyleyince çocuk neye uğradığını şaşırды. Erkan, Ege'ye Şerare'nin eniştesi Eczacı Aydın Bey'in apar topar dükkânı kapatıp gitmesinden, Şerare'nin anne ve babasının telefonlara çıkmamasından bahsetti. Ege, olayın nasıl olduğunu sorunca Erkan, Şerare'nin patenlerle kayarken kaza geçirmiş olabileceğini söyledi. Ege bunlara inanmak istemiyordu. Erkan, Öğretmen Leyla Hanım'ın ağzından ayağının kesildiğini duyduğunu söyleyince Ege'nin kafası iyice karıştı. Ege kafasındaki soru işaretleriyle iyi geceler, dileyip oradan yarıldı. Leyla Hanım'ın evine olayın iç yüzünü öğrenmek için uğramayı düşündü. Gece gece rahatsız edeceğini düşünüp evine döndü.

Neşe Tezal, her geziden döndüğünde bir daha gezmeyeceğini söylerdi ancak, evden içeriye girer girmez postaya bırakılan tur programlarını inceler, yeni geziler düşlemeye başlardı.

Neşe Tezal, tatilden evine döndüğü bir gece posta kutusundaki zarfları karıştırırken, Şerare'den gelen zarfı görünce çok sevindi. Heyecanla zarfı açtı. Leyla Hanım'ın anıların kitap olacağı sözü aklına geldi ve kitabı dikkatli incelemeye başladı. Kitap kapağındaki Şerare'nin resmini incelerken geçen yaz onunla tanıştığı gün aklına geldi.

Neşe Hanım, geçen yaz bir Pazar yürüyüşünden dönerken patenleriyle yanından fırtına gibi geçen Şerare'yi fark etti. Onun Nil'in kuzeni olduğunu, işitme engelli olduğunu öğrenince çok acıdı. Leyla Hanım, Şerare'nin hayata bağlılığını, kararlılığını anlatınca onu yakından tanımaya karar verdi. O günden sonra onu göz hapsine aldı. Şerare'de bunun farkındaydı.

Bir gün Piknik Aile Bahçesi'nde Leyla Hanım'la oturup Şerare'den bahsederken, Nil, Şerare ve arkadaşları yanlarına geldiler. Şerare, Öğretmen Leyla Hanım'a tatil ödevini bitirmek üzere olduğunu anlatırken Gezgin Neşe pür dikkat onları izliyordu. Neşe Hanım, sohbet açmak için Şerare'ye patenle yaptığı hareketlerin çok tehlikeli olduğunu, kendinin onu izlerken yüreğinin ağzına geldiğinden bahsetti. Şerare'nin yanaklarının al al olduğunu görünce Leyla Hanım, araya girdi. Şerare'nin bilinçli ve dikkatli bir çocuk olduğunu söyledi. Şerare kızgınlıkla bir kâğıda bir şeyler yazıp Gezgin Neşe'ye uzattı. Kâğıtta Şerare, her şeyin farkında olduğunu, korkmaması için kendini takip etmekten vazgeçmesi gerektiğini yazmıştı.

Gezgin Neşe, bu sözleri okuyunca kızın kalbini kırdığını düşünüp çok utandı ve hemen oradan ayrıldı. O gün gece boyunca boşboğazlığına kızdı. Kendini affettirmek için Bodruma' gitmeden önce ona bir çocukluk anısını yazmaya karar verdi. Yedi yaşına bastığı yaz yaşadığı bir olayı kaleme aldı. Ertesi gün yola çıkmadan Leyla Hanım'a vererek Şerare'ye iletmesini söyledi.

Neşe Tezal, kitabı koltuğuna alarak yazdığı "Ak Tenli Güzel Kızlar" anısını Şerare'nin anlatımıyla tekrar okudu.

Neşe'nin çocukluğu, İzmir'in Göztepe semtinde nezih bir semtte geçmişti. Oturdıkları yalının üst katında yaşayan Rezzan ve Lerzan'dan hiç ayrılmazdı. Üç kızın

günleri komşu bahçelerinde meyve yemekle, hayvanları sevmekle, özellikle komşuları Ferit Bey'in bahçe havuzundaki kırmızı balıkları izlemekle geçirdi.

Ferit Bey'in kiracısı Matmazel Eleni'ye üç kız hayrandı. Onun sarı dalgalı saçlarına, beyaz tenine, yeşil gözlerine imreniyorlardı. Anneleri ise Matmazel Eleni'yi kıskanırlar, umursamaz görünürlerdi. Kadınlar kendi aralarında onun tenini güzel ve beyaz yapan şeyin beyaz bir bulamaç olduğunu söylüyorlardı. Bunları dinleyen üç kız, bu beyaz bulamaçın ne olduğunu merak ettiler. Neşe'nin önerisiyle Matmazel Eleni'ye sormaya karar verdiler.

Ertesi gün, sorularını sormak için Matmazel Eleni'nin kapısında saatlerce beklediler. Onun çıktığını görünce hemen yanına gidip konuşmaya başladılar. Neşe cesaretini toplayıp annelerinin bahsettiği yüzüne sürdüğü bulamacın ne olduğunu sorunca Matmazel Eleni bir kahkaha attı. Kireç, diye yanıtladı. Daha sonra kızların saçlarını okşayarak güzel olmak için su ve sabunun yeterli olduğunu söyleyip yanlarından uzaklaştı.

Kızlar kireci nereden bulacaklarını düşünmeye başladılar. En kolay Ferit Bey'in bahçıvan kulübesinde bulabileceklerini düşünüp gizlice kulübeye girdiler. Kulübede bir tenekenin içinde ıslatılmış kireci fark edince bir sılıkla onu karıştırıp parmaklarıyla yüzlerine sürdüler. Bir süre sonra yüzlerinde karıncalanma, kaşınma ve korkunç bir acı hissettiler. Yanıyoruz, diyerek Ferit Bey'in bahçesine koştular. Ferit Bey, ne olup bittiğini anlamadan doğruca havuza yüzlerini soktular. Ferit Bey, o anda balıklarım, diye bağırdı ama çok geçti.

Neşe en son annesinin sesini duymuştu. Üç kız ak tenli olmak için her şeyi ellerine gözlerine bulaştırmışlardı. Ciltleri fiske fiske kabarmıştı, güneşe çıkmaları yasaktı. Bu arada Ferit Bey'in güzelim kırmızı balıklarını da kireçle öldürmüşlerdi. Matmazel onları ziyaret edip teselli ediyordu. Bir hafta kadar sonra üç kızın ciltleri iyileşmişti. Artık dışarıya çıkmalarına izin verilmişti. İlk işleri Ferit Bey'e gidip özür dilemekti. Ferit Bey, çiçeklerini sularken içeri girdiler. Boyunlarını büküp özür dilediler. Ferit Bey, onları tam hortumla ıslatacağı ki bir an vazgeçip geçin gidin, balıklarım yok artık, dedi.

Gezgin Neşe, o gece Patenli Kız'ın altı kişinin anılarından oluşan kitabını okuyup bitirdi. Gözleri dolmuştu. Kitabın üzerine de Şerare, "Özür dilerim, teşekkürler" yazmıştı. Neşe Hanım'da ona teşekkür ederek mutfağa girdi.

Yeşilbağlar köyünde o gece altı kişi Şerare'yi düşünüyordu. Öğretmen Leyla, Şerare'nin annesiyle konuştuktan sonra heyecanla ve sevinçle evde dönüp duruyordu. Kargabaş Ömer ve Tık Tık Yaşar Şerare'ye ve ailesine ulaşamadıkları için kaygı içindeydiler. Mırmır Nine yorganın altında Paşa dedesinin mirası Pınpuni'yi hayal ediyor, Gezgin Neşe'de rüyasında Şerare'yi görüyordu. Yalnız Dürbün Nimet, Şerare'ye ateş püskürüyordu. Şerare ona anıların kitap olacağını söylememişti. Çocukken yaptığı aptallığın herkes tarafından duyulacağına üzülüyor, kızılıyordu. Şerare'ye haddini bildirmek isteğiyle gözleri kapandı.

O sabah Dürbün Nimet, Postacı Erkan'ın uzattığı sarı zarfı görünce çok hiddetlenmiş, kitabı torunlarının görmemesi için hemen kaldırmıştı. Patenli Kız'ın köyde bulunduğu geçen haziran ayında bir sabah Dürbün Nimet, bütün köyü turladıktan sonra evinin bahçesindeki çardağa oturdu. Karşı duvarın dibinde kendi aralarında konuşan, gülüşen çocuklar dikkatini çekti. Aralarında kendi torunları da vardı. Her zamanki gibi çocuklara bağırarak duvarı kirletmelerini, gürültü yapmamalarını söyledi. O sırada Patenli Kız'ın Kargabaş Ömer'in, Tık Tık Yaşar'ın, Mırmır Nine'nin anılarını derlediğini, tatil ödevini tamamladığını Şerare'nin kuzeni Nil'in ağzından duydu. Çocuklara bağıra çağıra ne konuştuklarını sorduğunda Nil, Şerare'nin tatil ödevinden bahsettiklerini söyledi. Dürbün Nimet, anıları dinledikçe bu kişileri kıskanıyordu. Bu esnada Şerare, Dürbün Nimet'e onun da bir anısını dinlemek istediğini söyledi. Araya Dürbün Nimet'in torunları girip onun çocukluk anısı olamayacağını, on dört yaşında evlendiğini söyleyince Nimet Teyze hemen onlara çıkıştı. Bu terbiyesizliklerinden dolayı torunlarını akşam oğluna şikayet etti. Babaları ceza verince Dürbün Nimet, çok sevindi. O gece boyunca Dürbün Nimet, Şerare'ye bir anısını anlatmayı düşündü. Sabah olunca Şerare'nin sokaktan pateniyle geçmesini bekledi. Elinde süpürgeyle bahçesini süpürürken, Şerare başında belirdi. Dürbün Nimet'le işaret diliyle sohbete başladılar. Nimet Teyze, onu çok takdir ettiğini, ona bir anısını anlatmak istediğini söyledi. Tek şartı torunlarının bundan haberi olmamasıydı. Şerare de tatil ödevini sadece öğretmenleri ve okul arkadaşlarının okuyacağını söyledi. Torunlarına okutmamaya söz

verdi. Bahçedeki çardakta bir saat boyunca Dürbün Nimet anlattı. Patenli Kız onun dudaklarını okuyarak “ Kırmızı Fiyonklu Rukan Pabuçlar” anısını yazdı.

Nimet’in babası tersane ustası, annesi ise ev hanımıydı. Ağabeyi evin oğlu olduğu için ailenin gözbebeği idi. Ağabeyi okula gitmiş, ama Nimet’i okula yollamamışlardı. Zaten kendisi de okula başlamaya pek niyetli değildi. Nimet’i annesi kendi gibi elinden iş gelecek şekilde yetiştirmiş, Nimet kısa sürede becerikliliğiyle mahalle kadınlarının takdirini kazanmıştı. Nimet bir kardeşi olacağını duyduğu vakit sevinçten havalara uçmuştu. Onun için takımlar, elbiseler dikiyordu. Anne babası onunla gurur duyarken, ağabeyi kıskançlıkla, kardeşleri doğunca Nimet’in pabucunun dama atılacağını söylüyordu. Nimet çocuk akıyla gidip ayakkabılarını kontrol ediyor, kardeşi doğunca hepsinin atılmayacağını umuyordu.

Kurban Bayramı’na üç gün kala babası Nimet’e bir çift kırmızı rukan ayakkabı aldı. Nimet, sevinçten gece onlarla uyudu. Sabahın erken vaktinde babası ağabeyiyle Nimet’i kaldırıp kardeşlerinin doğmak üzere olduğunu söyledi. Onlar da kardeşleri doğana kadar komşuları Nazire Teyze’de kalacaklardı. Nimet, ayakkabılarının dama atılmasından korkup en güvenilir bulduğu banyo kazanına onları sakladı. Komşuları Nazire Teyze’de ağabeyiyle oturup kahvaltı ettiler. Okul mevzusu açılınca Nimet’in sinirleri bozuldu. Hızla oradan çıkıp evlerine varınca bahçede babasıyla karşılaştı. Babası sevinçle, bir erkek kardeşinin olduğunu söyleyince mutluluktan havalara uçtu. Bir koşu annesinin odasına girdi, minik kardeşini görünce mutluluğu bir kat daha arttı. Ağabeyinin kardeşlerini görmesi için kolundan çekerken birden aklına kırmızı pabuçları geldi. Nimet, odadan sessizce çıkıp banyoya doğru gittiğinde banyodan korkunç sıcaklık geldiğini fark etti. Banyo kazanı güldür güldür yanıyordu. Büyük bir çığlıkla banyodan çıktı, babasına kazanı kimin yaktığını sordu. Babası kardeşinin banyo yapması için kendinin yaktığını söyleyince Nimet, hıçkırıklara boğuldu. Babası kardeşi doğunca pabucun dama atılacağını kimin söylediğini sorunca Nimet, ağabeyinin dediğini söyledi. Babası bunun üzerine oğluna yalanından dolayı bir ceza verdi. O bayram alacağı ayakkabıyı almadı, onun yerine Nimet’e bir kırmızı rukan ayakkabı daha aldı. Kurban Bayramı’nın en mutlusunu Nimet’ti. Ağabeyi Fikret ise beş karış suratla ona bakıyordu.

Bütün arkadaşları Şerare'ye Dürbün Nimet'in anlattığı anısını anlatması için çok diretti. O, kimseye söz etmedi. Derlediği anıların kitap olacağından da haberi yoktu.

Kasım ayının o cuması Meraklı Postacı Erkan sabaha kadar uyumamıştı. Bir karış suratla postaneye gitti, mektupları karıştırdı. Leyla Hanım da heyecandan sabaha kadar uyuyamamış, sabah geç kalkmış, kahvaltıya komşusu Gezgin Neşe'yi de çağırmıştı.

Tık Tık Yaşar, o gün Kargabaş Ömer'in telefonuyla uyandı. Bayramlıklarını giyip kahvaltı yaparken bir yandan da Karamelalar adlı sabah programını izliyordu. Tam o sırada televizyondaki alt yazıyı görünce şaşkınlıkla bağırdı, yerinden fırlayıp dışarı çıktı.

Aynı dakikalarda Dürbün Nimet, koltuğunda oturmuş, Aydın Bey'e edeceği lafları tasarlıyordu.

Ege, fırından aldığı ekmekle gelirken eczanenin kapalı olduğunu görünce gözleri, doldu, neredeyse ağlayacaktı. Karşıda Tık Tık Yaşar'ın koşturarak geldiğini görünce neler olduğunu sordu. O da hemen Karamelalar programını açmasını söyledi.

Kanal 24'te saat 11'de Karamelalar programının konukları Şerare Aydoğdu ve Nil Hasoğlu'ydü. Sunucu kızlara ilk olarak, aralarındaki kardeşlik bağından, anlaşmalarından bahsettiler. Daha sonra sunuculardan biri Şerare'ye başarısının sırrını sordu. O da yaşama bağlılık, cevabını verdi. İnsanların engellilere karşı duyarlı olması gerektiğinden, onları kabullenmeleri gerektiğinden bahsetti. Ailelerin engelli çocuklarını iyi yetiştirebilmeleri için kendilerini geliştirmelerinin lüzumlu olduğunu belirtti. Özel eğitim kurumlarının daha donanımlı hale gelmesi için çalışmalar yapılmasını istedi.

Sunucu Şerare'nin yazdığı Patenli Kız kitabını gösterirken onları izleyenlerden biri olan Dürbün Nimet, kızgın kızgın biz anlattık, o yazdı, diyordu.

Öğretmen Leyla ve Gezgin Neşe kahvaltıda Şerare'yi izlerken gözleri doldu. Kitabın satılması için gazeteci öğrencisiyle konuşmaya, kitabı herkese ulaştırmaya karar verdiler.

Tık Tık Yaşar ve Kargabaş Ömer, sabah kahvelerini içerken boşuna telaşlandıkları için birbirilerini suçladılar. Kargabaş Ömer, bahçesini Şerare'nin istediği gibi hobi bahçesine çevireceğini, gelirini de engellilere bağışlayacağını söyledi. Ticaretten anlayan Tık Tık Yaşar'a da mali işlerle ilgilenmesini istedi. O da bu görevi memnuniyetle kabul etti.

Meraklı Postacı Erkan, yüzünden düşen bin parça kahveye girince Çaycı Musti, herkes bayram yaparken onun bu mutsuz halini sordu. O da Şerare'nin ayaklarının kesildiğini söyleyince Musti bir kahkaha attı. Şerare'nin sevinçten ayağı yerden kesilmiş olacağını, Karamelalar programında Şerare ve Nil'in Yeşilbağlar'dan bahsettiğini anlattı.

Erkan, bir an Öğretmen Leyla'yı anımsadı. Şimşek sesinden onun söylediklerini yanlış anlamıştı. Kahvedekiler onunla dalga geçince Erkan, utandı.

O akşam Dürbün Nimet haricinde herkes Leyla Hanım'ın evinde Şerare'nin videosunu izlemek için toplandı. Dürbün Nimet, başı ağrıdığını bahane ederek onlara katılmadı. Dürbün Nimet zaten kimseyi sevmezdi.

Kahramanlar

Roman, kahraman yönünden oldukça zengindir. Kahramanlar gerçek yaşamda karşılaşılabilecek kişilerden seçilmiş, yaşanan ortama uygun çizilmişlerdir.

Romanın başkahramanı işitme engelli bir çocuk olan Şerare'dir. Öğretmen Leyla, Kargabaş Ömer, Tık Tık Yaşar, Mırmır Nine, Gezgin Neşe, Dürbün Nimet, Nil ve Postacı Erkan ikinci dereceden kahramanlardır. Eserdeki diğer kişiler de üçüncü dereceden kahramanlardır.

Şerare Aydoğdu: Romanın başkahramanıdır. İşitme engelli olmasına rağmen yaşama sıkı sıkı tutunan, neşeli, hayat dolu bir çocuktur. Azimliliği, kararlılığı, ince zekâsı sayesinde çevresindekilerin takdirini kazanmıştır. *“Şerare'nin zekâsına, direncine, özgüvenine hayrandı Öğretmen Leyla. O kızın yüreğindeki sevinç ve coşku kara gözlerinde parıldar, çevresindeki herkesi yaşama bağlardı (s.42). Aynı zamanda gözü kara, dik başlı ve gururludur.”* Gezgin Neşe, *Şerare'nin ateş saçan öfkeli gözlerini*

anımsadı. “Senin gibi dik kafalı oldum hep. Ama asla kararlı olamadım.” diye mırıldandı.

Siyah uzun saçlı, iri kara gözlüdür. Yanık tenli, küçük kalkık burunludur. “Şerare boş sokak aralarında tıpkı bir kasırgaydı. Kara gözlerinde kıvılcımlar çakan, savrulan simsiyah saçlarında güneşin ışınları oynaşan bir kasırga (s.158).

Şerare, ailesinin desteğiyle iyi bir eğitim almıştır. Başarılarıyla herkesi kendine hayran bırakmıştır. “Annesi Şerare’ye hamileyken böbrek iltihabı geçirmiş. Kullanmak zorunda olduğu ilaçlar kızcağızın engelli doğmasına neden olmuş. Biliyorsun; baba doktor, anne avukat; cahil insanlar değiller yani. Daha kızları doğmadan kendilerini eğitmişler. Kurslara gidip dudak okumayı, işaret dilini öğrenmişler. Anlayacağın, doğduğu günden itibaren kızlarını eğitmişler. İki yaşında dudak okumaya başlamış Şerare, ne diyorsun sen!” (s.36).

Öğretmen Leyla: Yeşilbağlar köyünde yaşayan emekli bir öğretmendir. Köyün sakinleri tarafından sevilen saygı gösterilen, aydın bir kişidir. “Emekli öğretmen Leyla Hanım’ın bahçe kapısından girerken Postacı Erkan’ın yüreği yine minnetle doldu. Karısına günlerce ders vermişti öğretmen hanım. Ayrıca, çocukların üstündeki hakkı da ödenmezdi. Sözün kısası, güler yüzlü, sevecen, tatlı dilli Öğretmen Leyla, köyün bir tanesiydi.” (s.18).

“Öğretmen Leyla’nın bir tanecik oğlu vardı. Yıllar önce yüksek öğretim için gittiği Almanya’da evlenmişti. Torunları Berta ile Berna’yı çok özliyordu Öğretmen Leyla.” (s.40).

Leyla Hanım’ın çocukluğu hanımnesinin anlattığı masallarla geçmişti. Babası avukat, annesi ev hanımıydı. İki de ağabeyi vardı.

Leyla Hanım okumayı çok seven, kültürlü bir insandır. “...Aynı yıl sahafların gediklisi olduk hanımninemle. Her akşam berjerimizde kitaplarımızı okuduk. Kitaplarımızın sayısı her geçen gün arttı. Bir gün hanımninemle odamızdaki elbeise dolabını çekerek ilk kitaplığımızı kurduk. Yıllar sonra hanımninem vefat ettiğinde o kitaplığı bir eğitim vakfına armağan ettim.” (s.58).

Kargabaş Ömer: Yeşilbağlar’ın çok dışında insanlardan uzak yaşayan, köyün yabancı olarak tanınan bir ihtiyardır. “ *Köyün yabancı Kargabaş Ömer, karısı hayattayken arada bir de olsa Tiryaki’ye uğrar, gediklilerle üç beş laf ederdi. Karısını kaybettikten sonra büsbütün ortalığa çıkmaz oldu.*” (s.26).

Kargabaş Ömer, kızı Meltem’i de küçük yaşta kaybetmiştir. “ *Okuldan çıkmış yurda giderken şoförün teki kıymış Meltem’ime. O günden sonra bu bahçeye tek çocuk girmedi.*” (s.65).

Kargabaş Ömer, çocuklardan hoşlanmaz, onların bahçeye girmesine izin vermezdi. “*Çocuklar, kuşlarımı sapanla avlarlar, tavuklarımı ürkütürler, kedilerimi mincıklarlar.*”(s.64).

Ömer Dede, hayvanları çok sever ve korur. Çocukluğunda küçük bir karga yavrusunu besleyip büyütmüş, onunla arkadaşlık kurmuştur. Kargayı başında gezdirdiği için adı Kargabaş olarak anılmaktadır.

Kargabaş Ömer, aksi bir ihtiyar gibi görünmesine rağmen, duygulu, yardımsever bir insandır. “*Ben arazimi, Şerare’nin istediği gibi düzenlemek istiyorum. Çocuklar için hobi bahçeleri yapacağım.*”(s.219).

Tık Tık Yaşar: Eski bir marangoz ustasıdır. Yaşlılığında Yeşilbağlar’a yerleşmiştir. “*Yaşar Aslan, bir zamanlar, İstanbul’un sayılı marangoz ustalarından biriydi. Birkaç yıl önce marangozhanesini kalfasına devrederek kendini emekliye ayırmıştı. Kızıyla sürekli didiştigi için her sabah soluğu Tiryaki’de alırdı. Bastonunu yere tık tık vurarak boş bir yere geçer, çaycı çayını getirene dek bastonunu yere vurmaya sürdürürdü. Bu nedenle adı Tık Tık Yaşar’a çıkmıştı.*” (s.15).

Tık Tık Yaşar’ın çocukluğu yaramazlıkla geçmiştir.” *Yıl, 1943’tü. Ele avuca sığmayan haytanın tekiydim. Bir ablam, bir de kız kardeşim vardı. Babam yüzü gülmeyen sert bir adamdı. Annemse kendini bizlere adamıştı.*” (s.103).

Mırmır Nine: Yeşilbağlar’da Piknik Aile Çay Bahçesi’ni işleten gelini ve torunuyla yaşayan, köylü tarafından sevilen yaşlı bir kadındır. İçinden mırıldanır gibi konuştuğu için Mırmır Nine diye bilinmektedir. “*Saadet Nine konuşmaz ki, mırıldanır*

ancak. Ne dediğini anlayana aşk olsun.” (s.23). “ Tek başına oturduğu yerde oyalarını bitirir, arada bir gözlüğünün üstünden evde olup bitenleri izlerdi. Televizyondaki pembe dizileri kaçırmaz, Türk filmlerine bayılır ve dur durak bilmeden kendi kendine konuşurdu. Mırmır mırmır... “(s.124).

Mırmır Nine, gelini ve torunlarına çok düşkündür. *“Ninem çocuklara çok düşküdü, anne. Ablamın gitmesine dayanamadı bak, hastalandı.” (s.124).* Mırmır Nine, ailesinin kendini pek dinlemediğinden dertlidir. *“ Mırmır Nine, başını pencereye doğru çevirdi. ‘Sizin gibi değildi o,’ diye torununu tersledi içinden. ‘ Beni dinlerdi, değer verirdi.’ (s.126).*

Saadet Nine'nin çocukluğu Beykoz'da büyük bir konakta, geniş bir aile içinde geçmiştir. O günleri çok özlemektedir Mırmır Nine.

Gezgin Neşe: Altmış yaşlarında, evlenmemiş, tek başına yaşayan bir bayandır. Evinde hiç oturmadığı, sürekli gezecek yerler bulduğu için Gezgin Neşe olarak bilinir.

“Ailesinin tek çocuğuydu Neşe Tezal. Hiç evlenmemişti, yalnız yaşıyordu. Altmış altı yaşını doldurmuştu, ama kendini öylesine dinç, enerjik ve genç hissedirdi ki, yaşını soranlara gülerdi. “Ailem beni hiç yetişkin olarak görmedi, ben de hep on üçümde kaldım.” derdi. Gerçekten tıpkı bir çocuk gibiydi Gezgin Neşe. Kolay incinir, çabuk unuttur, dünyayı oyun alanı gibi görür, olmadık şeylere tutkuyla bağlanır, aklına geleni anında yapar, çabuk bıkar, vara yoğa gülerdi. Çevresindekiler az buçuk kaçık gözüyle baksalar da, onu çok severlerdi.”(s.155).

Neşe Hanım'ın çocukluğu İzmir'de geçmiştir. *“İzmir'e ne zaman gitsem yüreğim sızlar. Aah, çocukluğumun o güzel körfezi... Deniz, pırıl pırıl gökyüzü kadar maviydi. Bahçeli yalıları inci gibi sahilde sıralanırdı...” (s.167).*

Dürbün Nimet: Yeşilbağlar köyünde olup bitenden haberdar olan, sürekli çevresini merakla izleyen yaşlı bir kadındır. *“ Dürbün Nimet, Yeşilbağlar'a gelin geldiği on beş yaşından beri köyden bir daha ayrılmamıştı. Yeşilbağlar' o kadar benimsemişti ki kendini köyün sahibi sanıyordu. Olanı biteni bilmek zorundaymış gibi, esir aldığı dakikalarca sorgulardı. Neden, kimler, nerde, niçin, ne zaman, nasıl olmuş, kiminle gitmiş? Daha neler!”(s.20). Her gün ekmek almak bahanesiyle evden çıkar;*

bakkalı, kasabı, manavı kontrol eder, konu komşunun bağı gözden geçirirdi. Yorgunluktan iki büklüm evine dönünce, pencere önündeki koltuğuna oturur, oradan kalkmazdı.”(s.21).

Nimet Teyze, insanlarla pek geçinemeyen aksi bir kadındır. *“Postacı Erkan, onu gördüğünde hemen yolunu değiştirdi. Nemrut suratlı, aksi kadının biri, diyordu onun için.”(s.21).*

Nimet Hanım’ı ailesi okula göndermemiştir. Becerikli ve tuttuğunu koparan biridir. Çocuk yaşta evlendirilmiştir.

Postacı Erkan: Yeşilbağlar köyünün meraklı postacısıdır. İşini severek yapar. Erkan, teknolojik gelişmelere karşıdır. Geçmişteki arkadaşlıklara, dostluklara özlem duymaktadır.

“Aslında Postacı Erkan, gün boyu taban tepmekten yorulmuyordu. Onu yoran, güzelim işinin teknolojiye yenik düşmesiydi. Fakslar, cep telefonları, elektronik postalar derken, işi anlamını yitirmişti. Yolunu gözleyen yavuklular, onu görünce şarkı söyleyen çocuklar kalmamıştı. Erkan’a göre postacı dediğin duygusal olurdu. Zarfı eline aldı mı, kokusundan, el yazısından kimden gemli, ne yazıyor anlayıverirdi. Teknoloji geliştikçe insancıl duygular da azalıyordu. Nerede o eski komşu ziyaretleri?” (s.10).

Evli ve iki çocuk babası olan Erkan, ailesine çok bağlıdır. *“Aslı’yla Ferhat’ı düşünmek, yüreğine su serperdi. Çocuklarıyla gurur duyardı o. Dilleri biraz uzundu ya, olsun.” (s.30).*

Nil: Şerare’nin kuzenidir. Ailesiyle birlikte Yeşilbağlar’da yaşar. Sevecen, neşeli, nazik bir kızdır. Şerare’yle kardeş gibi büyümüşlerdir. *“Aranızdaki bağ, birçok kardeşe örnek gösteriliyor, diyerek sözlerine başladı sunucu.”(s.212).*

İlhan Aydoğdu: Şerare’nin babasıdır. Mesleği doktorluktur. Çocuğunu iyi yetiştiren, onun eğitimi için bütün imkânları sağlayan aydın bir kişidir.

Meral Aydoğdu: Şerare’nin annesidir. Avukattır. İşitme engelli kızının eğitimi için her zorluğa göğüs geren bilinçli bir annedir.

Ash ile Ferhat: Postacı Erkan'ın çocuklarıdır. Ahlaklı, iyi niyetli, yardımsever çocuklardır. *“dürüst, çalışkan, insan canlısı çocuklardı. Çocuklarıyla gurur duyardı Postacı Erkan.” (s.30).*

Esmâ: Postacı Erkan'ın eşidir. Akıllı, becerikli, çocuklarını iyi eğitmek için çalışan fedakâr bir annedir. *“Esmâ masaya yaslandı. Erkan'a, bunda böyle çocuklarını dinleyeceksin ama!” dedi.(s.35)*

Aydın Bey: Şerare'nin eniştesidir. Yeşilbağlar köyünde eczacılık yapar. İyi eğitim görmüş, sevilen sayılan biridir.

Ege: Mırmır Nine'nin torunudur. Ailesiyle beraber köyde çay bahçesinde çalışır. Yardımsever, terbiyeli, saygılı bir çocuktur.

Selma Hanım: Ege'nin annesidir. Çalışkan, iyi niyetli, fedakâr bir annedir.

Dürbün Nimet'in Torunları: Nineleriyle geçinemeyen, oyunu çok seven afacan çocuklardır.

Hanımınine: Öğretmen Leyla'nın ninesidir. Güleç yüzlü, mavi gözlü, kır saçlıdır. Masal anlatmayı çok sever. Okumaya çok önem veren aydın görüşlü bir kadındır.

Nazif Bey: Öğretmen Leyla'nın babasıdır. Avukattır. Çalışmayı seven, mesleğinde başarılı bir kişidir.

Latif ile Şeref: Öğretmen Leyla'nın erkek kardeşleridir.

Senem: : Öğretmen Leyla'nın hizmetçi ablasıdır.

Hasan Ağabey: Senem'in kocasıdır. Nazif Bey'in bürosunda çalışır.

Meltem: Kargabaş Ömer'in küçük yaşta kazada kaybettiği kızıdır.

Gülsüm, Gülnaz, Gülcan, Gülnur: Ömer Dede'nin kızkardeşleridir.

Ömer Dede'nin Anne ve Babası: oğullarının okuyup iyi bir meslek sahibi olmasını isteyen, fedakâr ebeveynlerdir.

Yaşar Bey'in Kızı: Babasıyla geçinmeyen, ama yine de elinden geldiği kadar bakan fedakâr bir kızdır.

Yavuz: Yaşar Dede'nin çok sevdiği kan kardeşidir. Ailesini küçük yaşta depremde kaybetmiş, Yaşar ile beraber onların yanında büyümüştür. Derslerinde başarılı, sorumluluk sahibi, sessiz sakin bir kişidir.

Yaşar Bey'in Annesi, Babası ve Kız kardeşi: Aile bağlarına son derece bağlı, sevecen insanlardır.

Kırıkçı Haydar: Yavuz ve Yaşar'ın kollarını saran kırıkçı.

Sinan Bey: Yeşilbağlar köyünün doktorudur.

Veznedar Ali: Yeşilbağlar postanesinin veznedarındır.

Derya: Mırmır Nine'nin torunudur. Onun gitmesiyle Mırmır Nine hayata küsmüştür.

Paşa Dede: Ailesi ve torunlarına çok düşkün, torunlarını sürekli oyunlar ve hediyelerle sevindiren, gün görmüş bir ihtiyardır.

Mırmır Nine'nin Babası: Ailesinin ve atalarının emanetlerine sahip çıkan, geleneklere bağlı, samimi bir insandır.

Mübeccel: Mırmır Nine'nin kuzenidir.

Lerzan ve Rezzan: Neşe Hanım'ın çocukluk arkadaşlarıdır. Neşeli, sevecen, yaramaz kızlardır.

Ferit Bey: Neşe Hanım'ın hayvan sever çocukluk komşusudur.

Matmazel Eleni: Ferit Bey'in kiracıdır. Altın sarısı dalgalı saçlı, pembe beyaz tenli, yosun yeşili gözlü, bütün kadınların kıskanarak baktığı güzel bir bayandır.

Ramazan Efendi: Göztepe semtinin sütçüsüdür.

Dürbün Nimet'in Anne ve Babası: Kıt kanaat geçinmeye çalışan, ellerinden her iş gelen, becerikli, çalışkan insanlardır.

Dürbün Nimet'in ağabeyi: Yaramaz, şımartılmış, dalgacı bir çocuktur.

Nazire Teyze: Dürbün Nimet'in çocukluk komşusudur. Yardımsever, içten bir kadındır.

Karamelalar Programının Sunucuları: Kanal 24'te sabah programı yapan, biri sarışın ve zayıf diğeri ise esmer ve toplu iki genç kızdır.

Çaycı Musti: Tiryaki Çay Bahçesi'nin konuşkan çaycısıdır.

Gülten: Leyla Hanım'ın geveze arkadaşısıdır.

Musa: Yeşilbağlar'ın sağlık memurudur.

Berta ile Berna: Leyla Hanım'ın çok sevdiği torunlarıdır.

Romanda bu kahramanlardan başka sadece isim olarak geçen kişiler de vardır. Bunlar; köyün hemşiresi, Leyla Hanım'ın oğlu, Dostcan ailesidir.

Eser, kahraman yönünden oldukça zengin bir yapıya sahiptir. Romandaki kahramanlar, çocuklara örnek olabilecek hayat tarzı ve karakterlere sahiptirler. Eğitime her şeyini adanmış Öğretmen Leyla, hayvan sever Kargabaş Ömer, hayata her zaman gülerek bakan Gezgin Neşe, dostluğu her şeyin önünde tutan Tık Tık Yaşar, gelenekleri hiçbir zaman unutmayan Mırmır Nine, çocukların davranışlarını iyi yönde şekillendirebilecek özelliklere sahiptir.

Roman kahramanları okurların kendi yaşamlarından şahıslardır. Gerçek hayatta karşılaşılabilecek kahramanlar olmaları bakımından iyi çizilmişlerdir. Romandaki kahramanlar, gerçek hayattan kopuk değildir. Abartılı yönleri yoktur. Çocuklara her durumda güçlü olmayı, yaşama bağlılığı, sevgiye, dostluğa önem vermeyi gösteren niteliktedirler.

Romanın başkahramanı Şerare, işitme engelli olmasına rağmen hayata küsmemiş, tam tersi hayata daha sıkı sarılmış, bu sayede herkes tarafından sevilen, takdir edilen, başarılı örnek bir çocuk olmuştur.

Eserde olumsuz davranışları olan karakterler yoktur. Tüm karakterler hayata iyi yönde bakmayı, insanlarla iyi geçinmeyi, önyargılı olmamayı anlatmaktadır. Bu özelliğiyle okurlarda her olaya güzel yönden bakma davranışı kazandırılması hedeflenmiştir.

Yer ve zaman

Romanın ana mekânı, açık mekân ya da geniş mekân olarak değerlendirilen Yeşilbağlar köyüdür. Olaylar bu köyde cereyan etmiştir.

Yeşilbağlar, İstanbul'un Beykoz ilçesinin bir köyüdür. *“Beykoz'un ötesinde, yemyeşil bir ormanlık alanın ortasındaki Yeşilbağlar köyü, İstanbulluların soluklandığı ender yörelerden biriydi. Yaz geldi mi, tatil günlerinde hemen her ev çay bahçesi, her bahçe piknik alanı olurdu. Mangallardan yükselen ızgara kokuları köyü kaplar; şen kahkahalar, çocukların sevinç çığlıkları en uzak köşelerde, en sessiz köşelerde bile çın çın çınlardı.*

Efil efil esen yel, güzün gelmesiyle huy değiştirip hoyratlaşır, insanın yüzünü tirmalamaya başlardı. Ardından toprak kurur, sarı, kırmızı, kahverengi yapraklar yolu kaplardı. Masalar üçer beşer toplanır, bahçelerin dip köşesine yapılmış ardiyeye yerleştirilirdi. İlk yağmurların inmesiyle birlikte, köy sanki kış uykusuna çekilirdi. Sessiz ama sıcak yuvalarda, yeni sezonun tasarıları konuşulmaya başlardı. (s.12).

Yeşilbağlar'ın sokakları da romanda tasvir edilmiştir.

“Gülizar Sokak; sağlı sollu çınar ağaçları, gül bahçeleri içinde bir örnek evleri, mor salkımlı kameriyeleriyle Yeşilbağlar'ın en güzel sokağıydı. Sakinleri de okumuş, saygın kişilerdi.”(s.17).

“Postacı Erkan, Esenlik Sokağı'na gelirdi. Sağlık ocağının hemşiresine, köyündeki ailesinden mektup getirirdi. Haftada bir gün Dostcanlar'ın evine uğrardı.”(s.20).

“Yeşilbağlar’ın en güzel çay bahçeleri, piknik yerleri, ünlü yatırı Sultan Baba Türbesi’ne giden yolun üzerindedir. İlk yazın gelmesiyle birlikte yolun iki yanında sıralı ağaçların dalları yeşerip birbirine karışınca, daracık yol, yemyeşil uzun bir tünele dönüşürdü.”(s.23).

Yeşilbağlar’ın çay bahçeleri de romanın önemli mekânlarındandır.

“Dört mevsimi açtı Tiryaki Çay Bahçesi. Kışın adı aynı kalsa da işlevi değişirdi. Geniş bahçesindeki asırlık çınarlar, söğütler devasa çalılara döner, beyaz badanalı binası kararır. Kırmızı beyaz kareli örtüler masalardan toplanır, yerlerine yeşil çuhalar serilirdi. Şak şuk tavla seslerine tıkr tıkr okey sesleri karışır, anlamsız, boş laklak sesleri ayyuka çıkardı. Böylece, bahara kadar Yeşilbağlar’ın dedikodu kaynayan kahvehanesi olurdu Tiryaki Çay Bahçesi.”(s.14).

“Piknik Aile Çay Bahçesi’ni Mırmır Nine, gelini ve torunlarıyla işletiyordu. Sağlı sollu yolaklarla bölünmüş bahçeyi yediveren gülleri süslüyordu.”(s.24).

Romanda çok çeşitli iç mekânlarda kullanılmıştır.

Öğretmen Leyla Hanım’ın evi; bahçe içinde, temiz yolaktan geçerek merdivenlerine ulaşılan iki katlı mustakil bir binadır.

Gezgin Neşe’nin evi Gülizar Sokak’ta bahçe içindedir. *“Postacı Erkan demir sürgülü bahçe kapısını açtı. Çürümeye yüz tutmuş yapraklarla kaplı, isli kara yolaktan geçti. Sardunyalardan dizildiği beş basamağı çıktı...”(s.18).*

Dürbün Nimet’in evi; Esenlik Sokağı’ndadır. *“ Dürbün Nimet’in evi sağlık ocağının karşısındaydı. Bahçe içindeki iki kâgir binanın birinci katında oturuyordu.(s.21).*

“Kargabaş Ömer’in evi; köyün o kadar uzağındaydı ki, tüm yollar asfaltlanırken, onun yolu micir kaplı kalmıştı. Meyve ağaçlarıyla kaplı arazisi fidanlığın arkasından başlar, köyün tepelerini tutardı.”(s.25).

Saadet Nine'nin çocukluğunu geçirdiği konak; *“1940’lı yılların başıydı. Beykoz’da büyük bir konakta oturuyorduk... Konakta yemekler kazanlarla, ayranlar güğümlerle yapılırdı.”*(s.133).

Neşe Hanım’ın çocukluk günlerini geçirdiği İzmir’deki ev; *“Göztepe’de iki katlı bir yalının birinci katında otururduk... yalının bahçesi dar gelir, yüksek bahçe duvarlarını aşır komşu bahçelere daldık.”*(s.167).

Ferit Bey’in evi; denizin kıyısında, bahçesinde küçük bir havuzu olan, iki katlı bir evdir. Evin bahçesinde bir de bahçıvan kulübesi vardır.

Romanda adları geçen mekânlar ise Yeşilbağlar köyünün postanesi, Aydın Bey’in eczanesi, sağlık ocağı, Dostcanların konağı, Postacı Erkan’ın evidir.

Romandaki olaylar iki günlük zaman diliminde gerçekleşmiştir. Olaylar, bir Kasım ayının Perşembe günü Şerare’nin içinde kitabının olduğu zarflarının altı yaşlı kişiye gelmesiyle başlar ve Cuma günü Şerare’nin bir televizyon programına katılıp kitabını tanıtmasıyla sona erer. Ancak, altı yaşlı kişi anılarını anlatırken ve Şerare’nin köye geldiği zaman hatırlanırken zaman zaman geri dönüşlerle geçmişe de gidilir.

“Tık Tık Yaşar, pencereden dışarı bakarken aklı da Patenli Kız’daydı. Geçen yaz, Şerare’yi Yeşilbağlar’da ilk görenlerden biri de oydu. Tık Tık Yaşar, o gün kahvehanenin çarşıya bakan kısmına oturmuştu. Beykoz yönünden gelen arabadan inen uzun siyah saçlı bir kız ön kapıdan fırlayıp eczaneye daldıktan sonra, Aydın Bey’le sarmaş dolaş olarak çıktı.”(s.95)

“Yıl, 1943’tü. Ele avuca sığmayan haytanın tekiydim. Bir ablam, bir de kız kardeşim vardı. Babam, yüzü gülmeyen, dediğim dedik, sert bir adamdı. Annemse kendini bize adamıştı.”(s.103).

Anlatıcı ve bakış açısı

Romanın genelinde anlatım, üçüncü kişi ağzından hâkim bakış açısıyla yapılmıştır. Yazar, kahramanların iç dünyalarını, düşüncelerini kendi yönlendirmesiyle okura ulaştırır. Romanda açıklamalardan çok diyaloglara yer verilmiştir.

“O kasım günü, Postacı Erkan masanın başına geçmiş, imza karşılığında verilmesi gereken zarfları kaydediyordu. Az sonra yine dışarı çıkacak, yine kapı kapı dolaşacaktı. Hayırlısıyla emekli olsun, evden dışarı adımını atmayacaktı.”(s.9).

“Ömer Haktanır, masanın üstünde duran kitaptan gözlerini alamıyordu. Sanki Şerare geri gelmişti. Sanki kitabı ellese, açıp okusa, büyü bozuluverecekti.”(s.59).

Ancak romanda, altı yaşlı kişinin anıları yer almaktadır. Bu anılarda anlatım, birinci kişi ağzından, kahraman bakış açısıyla yapılmıştır.

“Bizim zamanımızda analar babalar çocuklarını, mühendis oğlum, doktor kızım diye sever, düşleri gerçekleşmiş gibi gurur duyarlardı. Babam da beni eczacı oğlum diye severdi.”(s.71).

“Paşa dedem, hiçk hiçk ederken, olduğu yerde kıpırdamaya başlardı. Derken ayağa kalkar, kendi etrafında dönmeye başlar, ağzı burnu yamulur, gözleri köşe bucakta fır döner, ardından kahkahayı koyverir ve bağırırdı.”(s.134).

Eserde olayların farklı bakış açısıyla anlatılması, çocuk okurları çok boyutlu düşünmeye yönlendirme açısından önemlidir. Böylelikle okurlara geçmiş zamanda gerçekleşen olaylarla, daha sonra gerçekleşen olaylar arasında bütünlük kurabilme yetisi kazandırılabilir.

Eserdeki iletiler

Patenli Kız; romanındaki en önemli ileti, bütün engellere rağmen hayata bağlı olunması gereğidir. Romanın başkahramanı Şerare, işitme engelli olmasına rağmen hayattan kopmamış, sıkı sıkıya hayata tutunarak büyük başarılarla ulaşmıştır.

“Sunucu bu kez doğrudan Şerare’ye baktı. Çok başarılı bir öğrencisin, Şerare. İyi bir fotoğrafçısı, usta bir paten binicisi olduğunu ve halk dansları çalıştığını biliyoruz. Bütün bu başarılarının sırrı nedir?”

Başını kurumla havaya kaldıran Şerare’nin elleri ve parmakları oynarken Nil’in sesi duyuldu. “Yaşama bağlılık.”(s.214).

Romanda insanların engelli bireyleri kabullenmesi gerektiği Şerare'nin ağzından dile getirilmektedir. *“Şerare bir an duraksadı, sonra kararlılıkla devam etti. Yüzü, önemli şeyler söyleyecekmişçesine ciddileşti. “Biz engelliler için yaşamı çekilmez kılanlar, çevremizdeki insanlar, hatta en yakın olan ailelerimizdir. Engelli olduğumuzu biz kabul etsek bile, onlar kabul etmezler. Öncelikle bizi ‘özürlü’ görenler onlar...” Şerare yine duraksadı. Gülümsemeye çalıştı. “Oysa, bizler hatalı ya da suçlu değiliz. Aksine, çok kararlıyız ve azimliyiz. Bizim için engeller, aşıldıkça geride kalır. Bunu en başta ailelerimiz kabul etmeliler ki topluma da kabul ettirebilsinler. İşte o zaman, dünyada hiç ‘zavallı sakat’ kalmaz.”(s.214).*

Engelli bireylerin ailelerden ve toplumdan beklentilerine romanda şöyle değinilmektedir. *“En kötüsü, engelli çocuğunu gizleyen aileler. Sayıları hiç de az değil. Neden gizlediklerini bilmiyorum. Belki korumak için, belki de utanyorlar. Ama bu çok kötü; böyle bir cezayı kimse hak etmez. Aslında, kendimizi kanıtlamamız için bize güvenilmesi, sevgi ve ilgiyle davranılması yeterli.”(s.215).*

Eserde engeli bireylerin eğitiminin öneminin de üzerinde durulmaktadır. Engellilerin eğitim sorunlarından da bahsedilmektedir. *“Eğitim herkes gibi bizlerin de hakkı. Herkesteki yetenekler bizde de var. Özel eğitim okulları bize öğrenimin yanı sıra yeteneklerimizi keşfetmeyi de öğretiyor. Yeteneklerimizi geliştirir ve yaşamımızda nasıl kullanacağımızı öğreniriz. Kendini kanıtlayan hangi gençle ailesi kıvanç duymaz ki... Bakın, bizim yaşamımız için eğitim çok önemli... Okullarımıza görsel donanım gerekli. Örneğin, işitme engelliler, gerekli elektronik araçlar sağlandığında, sesleri duyarlar ve konuşurlar. Ama bunlar çok para gerektiriyor. Zaten okulların sayısı da çok az. Aslında çok basit. Dünyada engelli ‘özürlü’ insan istemiyorsak, engelli insanların sorunlarına birazcık eğilmemiz gerekiyor.”(s.216).*

Eserde dostluk, yardımlaşma diğer üzerinde durulan değerler arasındadır. *“Kargabaş Ömer, sobaya kömür atmak için kalkarken, “Baksana, ben arazimi Şerare'nin istediği gibi düzenlemek istiyorum. Çocuklar için hobi bahçeleri yapacağım. Bu işi becerebilirim. Yani elimden gelir de... Ama, bir sorun var.” Sederde oturan Yaşar Dede'nin yanına geçip yerleşti. “Biliyorsun, işçi emeklisiyim ben. Ticaretten hiç anlamam. Demem o ki, senin marangozhanen vardı; ticaretten anlarsın hani. İşin ticari*

yönüyle ilgilen, yeter. Hobi bahçelerinin gelirini de, işitme engelliler için harcamak istiyorum.”

Yaşar Aslan başını kaldırdı, dikkatle Ömer Haktanır’a baktı. Düşündü, düşündü ve başını salladı. “Tamam be, vahşi! Kabul ediyorum!” dedi.”(s.220).

Teknolojik gelişmelere bağlı olarak dostluk ilişkilerinin zayıflamasına da romanda değinilmiştir. *“Televizyona da karşıydı o. Teknoloji geliştikçe, insancıl duygular azalıyordu. Nerede o eski komşu ziyaretleri? Sohbet edilir, mısır patlatılır, kestane kebabı yapılırdı. Şimdi insanlar ziyaretlerini televizyon dizilerine göre ayarlıyor. Aman, bugün olmaz; ancak yarın!”(s.10).*

Doğa ve hayvan sevgisi de romanda işlenen konular içindedir. *“ Kargalar vefalıdır, bellekleri güçlüdür. Hiçbir şeyi unutmaz onlar. Pöh! Kimse inanmaz buna. Amaaan, ne gam. Ben Kargabaş Ömer yaşadım işte. Biliyorum.”(s.81).* Bunlara zarar veren çocukların eleştirisi de yapılmaktadır. *“Neden bahçenizde çocuk istemiyorsunuz?” “Böh! Sorduğun soruya bak! Kuşlarımı sapanla avlamaya kalkarlar, tavuklarımı ürkütürler, kedilerimi mıncıklarlar!.. Sayayım mı daha?” (s.64).*

3.2.3. Dil ve Anlatım

Atasözleri

Romanda atasözü örneği bulunmamaktadır.

Deyimler

Çocukların ana dilinin inceliklerini öğrenmesine önemli katkısı olan deyimler Zeynep Cemali’nin Patenli Kız romanında da fazlaca yer almıştır. Eserde genellikle fiil hâlinde olan deyimlere yer verilmiştir. Bunun yanında kelime ve cümle hâlindeki deyimler de romanda yer almaktadır. Yazarın kullandığı deyimler, roman kahramanlarının yaşam biçimlerini, önem verdikleri değerleri, olaylar karşısındaki tavır ve tutumlarını yansıtmaktadır.

Kapı kapı dolaşmak

“Az sonra dışarı çıkacak, yine kapı kapı dolaşacaktı.”(s.9).

“...süt güğümlerini yüklenip kapı kapı dolaşmaya başladılar.”(s.169).

Taban tepmek

“Aslında Postacı Erkan, gün boyu taban tepmekten yorulmuyordu.”(s.9).

“Bütün gün taban tepiyorum ben!” (s.35).

Yolunu gözlemek

“Yüreklere pıt pıt, sıla kokulu mektupları bekleyen üç beş ana dışında yolunu gözleyen pek kimse kalmamıştı.”(s.10).

Göz gezdirmek

“Kim, kimlere yolladı acaba?” diye mırıldanarak diğer zarflara da göz gezdirdi.” (s.11).

“Şöyle bir göz gezdirdi masaya.”(s.142).

Yolunu tutmak

“Sonunda, ilk zarfı vermek için Tiryaki Çay Bahçesi'nin yolunu tuttu.”(s.14).

Kulak kesilmek

“... sonra da çevresiyle pek konuşmadan izlediklerine kulak kesilirdi.”(s.15).

“Veznedar Ali ayağa kalkarken, Postacı Erkan kulak kesildi.”(s.123).

Küçük dilini yutmak

“Az daha küçük dilini yutacaktı postacı.”(s.19).

“Geri döndüğümde, beni gören Gülsüm Ablam az daha küçük dilini yutacaktı.”(s.77).

Gözden geçirmek

“Her gün ekmek almak bahanesiyle evden çıkar; bakkalı, kasabı, manavı kontrol eder, konu komşunun bağıni bahçesini gözden geçirirdi.”(s.21).

“Televizyonun sehpasına dizili video kasetlerini tek tek gözden geçirip, birini seçti.”(s.179).

Yüreğini kemirmek

“Yüreğini kemiren merak bir yana, Tiryaki Çay Bahçesi'nin havası da birkaç saat içinde pıs diye sönmüştü.” (s.28).

Yüreğine su serpmek

“Aslı ile Ferhat’ı düşünmek, yüreğine su serpti.”

Yüreğini ağzına getirmek

“Hani bütün yaz yelle yarışan, kahvede herkesin yüreğini ağzını getiren kız değil miydi?”(s.33).

“Ana yola çıkma düşüncesi bile Gezgin Neşe’nin yüreğini ağzına getirmeye yetiyordu.”(s.158).

Göz göze gelmek

“Başını kaldırdı, karısıyla göz göze geldi.”(s.34).

“Ege’yle göz göze geldi.”(s.144).

Başı şişmek

“Kahvede başım şişiyor zaten.”(s.34).

Bıyık altından gülmek

“Hoca lafını edince, Esmâ nasıl da kızdı,” diye bıyık altından güldü.”(s.37).

Aklını başından almak

“Yaptığı uzun telefon görüşmesi, Öğretmen Leyla’nın aklını başından aldı.”(s.39).

Kulaklarında çınlamak

“Arkadaşının sesi Öğretmen Leyla’nın kulaklarında çınliyordu.”(s.39).

Eli ayağı birbirine dolaşmak

“Aynı anda da ne yapacağını şaşırması, eli ayağı birbirine dolaşmıştı.”(s.41).

Yüreği daralmak

“...arkasında bıcır bıcır konuşan çocuklar yüreğini daraltmıştı.”(s.41).

Gözleri dolmak

“Boğazı düğümlendi, gözleri doldu emekli öğretmenin.”(s.42).

“Babamın gözleri dolmuş, sesi titremeye başlamıştı.”(s.139).

Baş göz etmek

“Kendilerini baş göz eden hanımınineme sürekli dua ederlerdi.”(s.47).

Kafa kafaya vermek

“Kafa kafaya verir, ne yapacağımızı düşünürdük.”(s.48).

Yüreği pır pır etmek

“Gerçekten de yüreğim pır pır ediyordu.”(s.52).

“Camlar, lodosun şiddetiyle zangırdamaya başladığında bile yüreği hâlâ pır pır ediyordu.” (s.179).

Gözlerini alamamak

“Ömer Haktanır, masanın üstünde duran kitaptan gözlerini alamıyordu.”(s.59).

Ağzı kulaklarına varmak

“Kızın ağzı kulaklarına vardı.”(s.62).

“Babam, “Yürü! Doğru eve!” diye buyurunca ağzım kulaklarıma vardı.”(s.79).

“Ağabeyim ağzı kulaklarında, bilmişçe konuşuyordu.”(s.201).

Dil dökmek

“Doğanın kanunudur bu; üzülme, diye günlerce dil döktüler bana.”(s.75).

Kafa tutmak

“Elimi belime koyup, anneme kafa tuttum.”(s.78).

Yüreği sızlamak

“Yüreğini sızlatan özlemle mırıldandı.”(s.82).

“Yine yüreğim sızladı.”(s.111).

Aklı durmak

“Biliyor musun, benim densiz kıza bir ders verdi, aklın durur.”(s.88).

Yer yarılıp dibine girmek

“İnan, yer yarıldı da, dibine geçtim sanki.”(s.88).

Kafa ütölemek

“Ama gelip benim kafamı ütölersin.”(s.90).

Çileden çıkmak

“Tık Tık Yaşar da çileden çıktı sonunda.” (s.90).

Üç buçuk atmak

“Ev sahibini susturmasına susturmuştu ama, kendi yüreği iç buçuk atıyordu.”(s.92).

Hevesini kırmak

“Haytanın teki o, diyerek hevesini kırardı annemin.”(s.103).

Nam salmak

“Bütün İstanbul’a nam salacaktık.”(s.105).

Ağzından dirhemle laf çıkmak

“Ağzından dirhemle laf çıkan babam bile bülbül kesildi.”(s.106).

Bülbül kesilmek

“Ağzından dirhemle laf çıkan babam bile bülbül kesildi.”(s.106).

İçi sızlamak

“İçim sızıyordu.”(s.107).

Burnunda tütme

“Beyoğlu burnumda tütüyordu.”(s.108).

Gözdağı vermek

“Yavuz’u sıkıştırarak, unutmayacağı bir gözdağı verip susturacaktım.”(s.108).

Yüreği burkulmak

“Yüreğim burkuldu.”(s.110).

Yüreği ağzında

“Yüreğim ağzımda yanına gidip, yatağın kenarına iliştim.”(s.118).

Karalar bağlamak

“Mırmır Nine, damat beyin gelmesiyle birlikte karalar b ağlamıştı.”(s.124).

Mekik dokumak

“Mırmır Nine, ne sofadaki büyük masayla mutfak arasında mekik dokuyan geliniyle ilgileniyordu...”(s.128).

Gözleri dikmek

“Hepimiz bir anda susar, çoluk çocuk gözlerimizi ona dikerdik.”(s.134).

Kıyameti koparmak

“Kıyameti koparırım, valla!” (s.141).

Pabuç bırakmamak

“Hiçbirine pabuç bırakmazdı ama bu akşam herkeste bir tuhafılık vardı.”(s.142).

Gözleri ışıldamak

“Odaya giren Mırmır Nine'nin gözleri ışıldıyordu.”(s.145).

Dişe dokunmak

“Meraklı Postacı, hâlâ dişe dokunur bir şey söylememiştir.” (s.150).

Göz hapsine almak

“O gündün sonra Gezgin Neşe, Patenli Kız'ı göz hapsine aldı.”(s.158).

Gözü kara olmak

“Patenli Kız'ın gözü karaydı.”(s.158).

Yaka silkmek

“Herkes bizden yaka silkerdi.”(s.169).

Dili tutulmak

“Heyecandan yüzümüze al basmış, dilimiz tutulmuştu.”(s.172).

Başa üşüşmek

“Göztepe semti birkaç saniye içinde başımıza üşüşmüştü.”(s.174).

Ön ayak olmak

Oğul, oğul değil ki, ön ayak olsun da haddini bildireyim şu kızın!”(s.182).

Haddini bildirmek

“Oğul, oğul değil ki, ön ayak olsun da haddini bildireyim şu kızın!”(s.182).

İçi geçmek

“Dürbün Nimet işte böyle söylenirken içi geçti.”(s.182).

Ağzı bir karış açık kalmak

“Dürbün Nimet’in şaşkınlıktan ağzı bir karış açık akldı.”(s.186).

Aklı almamak

“O zamanlar olanı biteni nasıl öğrendiğini hiç aklım almazdı.”(s.197).

Ayağı yerden kesilmek

“Ayağım yerden kesilir gibi oldu.”(s.198).

“Sevinçten ayakları yerden kesilmiş, demişti kadın.”(s.221).

Dudakları uçuklamak

“Yaptıklarımı gören komşuların dudakları uçukluyordu.”(s.199).

Pabucu dama atılmak

“Görüürsün bak; kardeşin olsun, pabucun nasıl dama atılacak!”(s.199).

İçine kurt düşmek

“O annemi öpüp, beşiğin başına çökerken, benim içime çoktan kurt düşmüştü.”(s.203).

Nuh deyip peygamber dememek

“Ama kız Nuh dedi, peygamber demedi.”(s.205).

Yüreğine ateş düşmek

“Yüreğine bir ateş düştü.”(s.210).

Dikkat kesilmek

“Bu cici kızlar kuzen, deyince dikkat kesildi.”(s.212).

Yüzünden düşen bin parça olmak

“Postacı Erkan kahveye girdiğinde yüzünden düşen bin parçaydı.”(s.220).

Dilimizin en önemli söz kalıplarından biri olan deyimlerin çocuk kitaplarında yer alması, çocukların okuma becerisi geliştirdiği yaşlardan başlayarak dilimizin inceliklerini kavraması anlamına gelir. Çocuk okurlar anlamını ve kullanım özelliklerini öğrendiği deyimleri günlük hayatına aktararak, duygu ve düşüncelerini daha rahat daha etkili anlatma fırsatı bulur.

Çocuk kitaplarında kullanılan deyimler; ayrıca çocuğa mecazlı anlatımı kavrama ve hayatında kullanma becerisi kazandıracaktır. Bu sebeple çocuk öykü ve romanlarında deyimlere çokça yer verilmesi gerekir.

Patenli Kız romanında da günlük yaşamda kullandığımız birçok deyim yer verilerek olayların anlatılması, çocukların bu deyimlerin dilimizdeki yerini anlamasına ve deyimleri kullanarak duygularını daha etkili anlatmasına vasıta olacaktır.

İkilemeler

İkilemeler, günlük hayatta duygu, düşünce ve yorumları insanlara aktarırken anlatımı etkili hale getirmek için en sık kullanılan anlatım biçimlerinden biridir. Patenli Kız romanında da ikilemeler bolca yer verilmiştir. İkilemeler; aynı kelimelerin, zıt anlamlı kelimelerin, yakın anlamlı kelimelerin, anlamsız kelimelerin ve yansıma kelimelerin tekrarı yoluyla yapılmıştır. Yazarın kullandığı ikilemelerin, kimi zaman bahsedilen olay ya da durumun önemini vurgulamak, kimi zaman da hissedilen duygu yoğunluğunu vermek için kullanıldığı söylenebilir.

Pıt pıt

“Yüreklere pıt pıt, sıla kokulu mektupları bekleyen ana baba dışında yolunu gözleyen pek kalmamıştı” (s.10).

“Dizlerindeki ağrıya, en önemlisi kalbindeki düzensiz pıt pıtlara aldırmadan, kerevetten kalktı.”(s.190).

Üç beş

“Masalar üçer beşer toplanır, bahçelerin dip köşesine yerleştirilirdi.”(s.11).

“Köyün yabancı Kargabaş Ömer, karısı hayattayken arada bir Tiryaki’ye uğrar, gediklilerle üç beş laf ederdi.” (s.26).

Üst üste

“Üst üste duran sarı zarfı, işte o an fark etti.”(s.11).

Yarım yamalak

“Çantasını da omzuna asıp, arkadaşlarını yarım yamalak esenledi.”(s.11).

Çın çın

“Çocukların sevinç çılgınlıkları en uzak, en sessiz köşelerde çın çın çınlardı.”(s.12).

“Gülnoz Ablamın sesi de en az onunki kadar tiz, çın çın çınladı.”(s.76).

Yolu yolağı

“Ardından toprak kurur; sarı, kırmızı, kahverengi yapraklar yolu yolağı kaplardı.”(s.12).

Sık sık

“Gezgin Neşe’nin zilini de sık sık çalardı.”(s.13).

Tıkır tıkır

“Şak şuk tavla seslerine tıkır tıkır okey sesleri karışır, anlamsız, boş laklak sesleri ayyuka çıkardı.”(s.14).

Vura vura

“Bir karış suratla içeri giren yaşlı adam, bastonunu yere vura vura yürür, boş bir yere geçip otururdu.”(s.15).

Kükreye gürleye

“Dede de kükreye gürleye kapıyı çekip gitti.”(s.17).

Şen şakrak

“Kadının sesi şen şakrak çınladı.”(s.18).

Alık alık

“Afallamış, alık alık bakınırken, kadıncağz kapıyı kapattı.”(s.19).

Allak bullak

“Şerare'nin adını duyan yaşlı kadının yüzü bir anda allak bullak oldu.”(s.22).

Çoluk çocuk

“Yaz geldi mi, çoluk çocuk arılar gibi çalışır...”(s.24).

“Hepimiz bir anda susar, çoluk çocuk gözlerimizi ona dikerdik.”(s.134).

Renk renk

“Yanındaki sepette renk renk kukaları, elinde tığı Mırmır Nine, sürekli kendi kendine konuşurdu.”(s.24).

“Renk renk her biri değişik örnek hırkalar, patikler, bereler ördüm.”(199).

Kendi kendine

“Mırmır Nine, sürekli kendi kendine konuşurdu.”(s.24).

“Niye aklıma gelmedi, diye hayıflandı kendi kendine.”(s.208).

Sağ sol

“Sağlı sollu yolaklarla bölünmüş bahçeyi güllerin arasından yürüyerek geçti.”(s.24).

Al al

“Bir an duraksayan Kargabaş'ın yüzü al al oldu.”(s.26).

“Şerare'nin yüzü al al oldu.”(s.161).

Süklüm püklüm

“Kargabaş Ömer'in peşinden son bir kez baktı ve süklüm püklüm bayır aşağı inmeye başladı.”(s.28).

Bol bol

“Öğle yemeği niyetine iki tost yer, üç çay içer, bol bol laklak ederdi.”(s.29).

Apar topar

“Nil'in okuldan gelmesiyle birlikte apar topar gittiler.”(s.38).

“Hepsi birden apar topar yok olunca, aklıma Şerare geldi.”(s.150).

Söylene söylene

“Erkan da söylene söylen postanenin yolunu tuttu.”(s.38).

Kara kara

“Kara kara ne yapacağını düşünürken, ansızın aklına Nil gelmişti.”(s.41).

Bıdır bıdır

“Durup dururken ekran ve arkasında bıdır bıdır konuşan çocuklar yüreğini daraltmıştı.”(s.41).

Yan yana

“Yan yana duran yataklarımızın yanında başucu masalarımız vardı.”(s.46).

Dur durak

“Dur durak bilmeden gelinlerinden yakınırıldardı.”(s.49).

Süslü püslü

“O yıllarda, bugünkü servis arabalarının yerine süslü püslü faytonlar vardı.”(s.52).

Zıp zıp

“Yerimde duramıyor, sevincimden zıp zıp zıplıyordum.”(s.53).

Işıl ışıl

“Gözleri ışıl ışıl parlayan hanımıninemse her hareketimi izliyordu.”(s.54).

Kıkır kıkır

“Aniden ciddileşen babam, ‘Leyla’ derken ağabeylerim kıkır kıkır güldüler.”(s.55).

Kıs kıs

“Sağ olsunlar, kıs kıs gülseler de hiç yüzlemediler.”(s.56).

Peş peşe

“Sonra da birtakım işaretleri peş peşe sıraladı.”(s.62).

İri iri

“Gözlerini iri iri açarak gürlledi.”(s.65).

Dik dik

“Kargabaş Ömer’e dik dik baktıktan sonra, masanın üstündeki kağıtla kaleme sarılıp yazmaya başladı.”(s.65).

Aval aval

“Yeter ki sokaklarda aval aval yürüme!”(s.73).

Patır patır

“Duvarın boyaları patır patır dökülürken, yok oldu yine o.”(s.75).

“Torunlarının merdivenlerden patır patır inişlerini izledi.”(s.188).

Sallana sallana

“Okuldan çıkmış, sallana sallana eve gidiyordum”(s.75).

Tir tir

“İki metre ötesinde bir güvercin tir tir titriyordu.”(s.75).

Bakkal çakkal

“Elvan Abla da bakkala çakala gitmiştir.”(s.92).

Geri geri

“Geri geri giderek ellerini kollarını oynattıyordu.”(s.95).

Zaman zaman

“Yaşar Dede’nin gözlerinde zaman zaman yaşlar birikiyordu.”(s.97).

Derli toplu

“Nazar değmesin, benim kızlardan bile derli toplu.”(s.406).

Sessiz sessiz

“Bazen de sessiz ağlıyordu.”(s.107).

Fazla fazla

“Hem de fazla fazla.”(s.112).

Hıçkıra hıçkıra

“Yavuz geldiğinden bu yana ilk kez hıçkıra hıçkıra ağladım.”(s.113).

Şaşkın şaşkın

“Yavuz’la ben şaşkın şaşkın birbirimize bakarken annemin sesi yankılandı.”(s.114).

Yavaş yavaş

“Yavaş yavaş günlük yaşamımıza geri dönüyorduk.”(s.117).

Uzun uzun

“Uzun uzun yüzüme baktı.”(s.118).

Belli belirsiz

“Oğlum, senin işin de zor hani, diye belli belirsiz mırıldandı.”(s.124).

Zar zor

“Onun mırıltılarını herkes zar zor anlıyordu.”(s.129).

Var yok

“Biz küçükler ise, onların arasında vara yoğa ağlardık.”(s.133).

Köşe bucak

“Gözleri köşe bucakta fır döner, ardından kahkahayla bağırdı.”(s.134).

Pırıl pırıl

“Güneşli, pırıl pırıl bir gündü.”(s.138).

Pençe pençe

“Yüzü, pençe pençe kızarmış Selma’nın.”(s.142).

Tek tek

“Yanından geçen çocukları süzdü tek tek.”(s.144).

“Tepsinin başına çöken çocukları tek tek okşadı.”(s.145).

Bağıra bağıra

“İçinden bağıra bağıra Şerare’ye teşekkür etmek geliyordu.” (s.145).

Oluk oluk

“Oluk oluk, boşalttığı yağmuru tüketmişti.”(s.146).

Söve saya

“Ege, sürücüye söve saya yoluna devam etti.”(s.152).

Sakin sakın

“Sokakta sakın sakın ilerlerken, yanından kasırga gibi bir kız geçiverdi.”(s.156).

Koşa koşa

“Biz koşa koşa bahçe kapısına varıp, içeri girinceye kadar arkamızdan bakardı.”(s.169).

Börtü böcek

“Börtü böcek içeri girmesin diye eşiklere kireç sürülürdü.”(s.173).

Fiske fiske

“Fiske fiske kabarmıştı cildimiz.”(s.174).

Sıkı sıkı

“Dürbün Nimet, sıkı sıkı kapattığı perdeleri aralayarak dışarı baktı.”(s.182).

Devire devire

“Şerare’ye anlattığınız anılar kitap oluyor, demişti veletler gözlerini devire devire.”(s.182).

İnleye inleye

“İnleye inleye gözlerini kapattı.”(s.184).

Cır cır

“Nil de cır cır konuşuyor, diğerleri de gülüyordu.”(s.185).

Homur homur

“Çocuklar, homur homur söylenerek odalarına geçtiler.”(s.188).

Sallaya sallaya

“Dürbün Nimet, başını sallaya sallaya okudu.”(s.192).

Güle oynaya

“Kartopularını birbirilerine fırlatarak, güle oynaya okula gidiyorlardı.”(s.198).

Sinsi sinsi

“Ağabeyim ise sinsi sinsi gülüyordu.”(s.199).

Bön bön

“Bebekliğinde de aptaldın, bön bön bakardın”(s.199).

Sabah sabah

“Sabah sabah, kimsenin evini arayamam.”(s.207).

Kıpır kıpır

Programa davet ettiği şarkıcılar çalıp söylerken, yerinde duramaz, kıpır kıpır oynardı.”(s.209).

Vır vır

“Soğuk nevaleyse her gün birini getirir, onunla vır vır söyleşirdi.”(.209).

Fıkır fıkır

“Ekrandaki delikanlı fıkır fıkır bir türküyü çığırıyor.”(s.209).

Paşa paşa

“Paşa paşa istifanı yaz.”(s.221).

Romanda kullanılan ikilemeler anlatımı oldukça zenginleştirmiş, duygu ve düşünceleri daha etkili ve anlaşılır hale getirmiştir.

Benzetmeler

Romanda, olayları, durumları daha açık ve etkili anlatmada benzetmelere sıkça başvurulmuştur. “Tıpkı ve gibi” edatlarıyla benzetmeler kurulmuştur. Benzetmeler olayları, durumları açıklarken, duyguları anlatırken anlatımı kuvvetlendirmiştir. Benzetmelerin sıkça zarf ve sıfat görevinde kullanıldığı görülmektedir. Romanda yer alan benzetmelere örnekler şunlardır.

Kutsal bir emanetmiş gibi

“Paltosunu giydi ve zarfı, kutsal bir emanetmiş gibi göğsüne bastırdı.”(s.16).

Bir savcı gibi

“Bir savcı gibi kendinden emin, dimdik yürüdü.”(s.21).

Arılar gibi

“Yaz geldi mi, çoluk çocuk arılar gibi çalışır, yalnız Mürmur Nine,evin önündeki çardakta oturup onları seyrederdi.

Yay gibi

“...bir karış dışarı sarkmış dilleriyle yay gibi, her an üstüne atlamaya hazır bekliyorlardı.”(s.27).

“Yay gibi gerilmişti.” (s.75).

Aç kurt gibi

“...bütün günü çay kahve içerek geçirir, akşamları da aç kurt gibi dönerdi eve.”(s.45).

Hindi gibi

“Hele konuklar ‘Mahdum beyler’ diye açılış yaparak onlara da söz hakkı tanıdıklarında hindi gibi kabarırlardı.(s.46).

Ninni gibi

“Hanımınemin sesi ninni gibi geliyordu.”(s.51).

Su gibi

“Günler birbirini kovalıyor, saatler su gibi akıp gidiyordu.”(s.52).

Sular seller gibi

“Sular seller gibi okuduğumu göstermenin tam zamanı diyerek pat lafın ortasına daldım”(s.55).

Diken batmış gibi

“Şerare diken batmış gibi irkildi.”(s.65).

Gelincik gibi

“Tıpkı bir gelincik gibi, dedi içinden Ömer Dede.”(s.67).

Limon yemiş gibi

“Limon yemiş gibi ekşittin suratını.”(s.73).

Pamuk gibi

“Dilediğince kanat çırpmalı, pamuk gibi ak bulutlara koşmalıydı.”(s.73).

Avuç içi gibi

“Kömürlüğün içini avucumun içi gibi biliyordum.”(s.79).

Kuğu gibi

“Kuğu gibi süzülürdü o tekerleklerin üstünde.”(s.86).

Aslan gibi

“Artık okula giderken yalnız değildim; yanımda aslan gibi ağabeyim vardı.”(s.105).

Mum gibi

“Yatağını düzeltiyor, mum gibi!” (s.106).

Kan çanağı gibi

“Gözleri kan çanağı gibiydi.”(s.109).

Kedi gibi

“Yalnız kaldığımızda, tıpkı bir kedi gibi gözlerimi kısıyor, üstüne atlamaya hazır bekliyordum.”(s.111).

Suçüstü yakalanmış çocuklar gibi

“İkimiz de suçüstü yakalanmış çocuklar gibi titriyorduk.”(s.119).

Dansçılar gibi

“Patenleriyle dansçılar gibi dolaşırdı hani.”(s.126).

Cin gibi

“Bana deli diyorlar, ama ben cin gibiyim.”(s.129).

Bal kokusu almış arılar gibi

“Bal kokusu almış arılar gibi hemen o yana üşüşürdük.”(s.135).

Maskara gibi

“Çocuklarımdan dedelerini bir maskara gibi anmalarını istemem.”(s.140).

Çocuk gibi

“Gerçekten de tıpkı bir çocuk gibiydi Gezgin Neşe.”(s.154).

Kasırğa gibi

“Yanından kasırğa gibi bir kız geçiverdi.”(s.156).

Yıldırım gibi

“... yolun uygun olduğu ilk anda yıldırım gibi karşıya geçip gözden kayboluyordu.”(s.158).

Gölge gibi

“Kalpten gitmek istemiyorsanız, peşlimde gölge gibi dolaşmayı bırakın!”(s.162).

İnci gibi

“Bahçeli yalıları, birer inci gibi sahilde sıralanırdı.”(s.1679).

Beşik gibi

“...başlardı, denize düşene dek sandalı beşik gibi sallamaya...”(s.168).

Cici kızlar gibi

“Neden cici kızlar gibi oynamıyorsunuz?”(s.169).

Leş gibi

“Yeni boyandı, oraları leş gibi yapacaksınız!”(s.185).

Radyo gibi

“Ancak o, televizyonunu radyo gibi kullanıyordu.”(s.210).

Dürbün gibi

“Nimet, dürbün gibi gözlerini açtı.”(s.212).

3.3. GÜZELCE'DE BİR KAÇAK MEMO

3.3.1. Biçim Çözümlemesi

Boyut, kâğıt, yazım ve noktalama

Zeynep Cemali'nin Güzelce'de Bir Kaçak Memo, romanı Ekim 2001 tarihinde ilk baskısını yapmıştır. Eserin incelenen beşinci baskısı Eylül 2009 tarihinde Günışığı Kitaplığı tarafından yayımlanmıştır. Eserin bu baskısı 208 sayfadır. Boyutu 12X18 cm boyutundadır. Kitabın kâğıdı mat ve ikinci hamurdur. Romanda yazım yanlış ve noktalama hatası yer almamaktadır.

Kapak ve resimleme

Romanın kapağında başkahraman Memo'nun Güzelce ormanlarında saklandığı kulübede köyün çocukları tarafından bulunması resmedilmiştir. Kapakta canlı yeşil, kırmızı, sarı renkler hâkimdir. Kapak eserin konusuyla uyumlu ve çocukların ilgisini çekebilecek niteliktedir. Kapakta kitabın adı, yazarın adı, yayın evinin adı, kitabın baskı sayısı bilgileri yer almaktadır. Kapağın arka yüzünde ise, romanın konusu kısaca anlatılmıştır.

Romanda dış kapak hariç resimleme kullanılmamıştır. Kapakta kullanılan renkli resimleme sade, açık ve konuya uygundur. Romanın içinde ara ara içeriğe uygun resimleme kullanılması okurların ilgisi ve dikkatini daha canlı tutmaktadır. Ancak 9-12 yaş arası çocuk romanlarında bu şart aranmamaktadır.

Yazı biçimi ve sayfa düzeni

Eserde yazılar on iki puntoluk büyüklüktedir. Harflerin büyüklüğü on iki yaş üstü çocuk okurların seviyesine uygundur.

Romanda satırlar, normal ya da normalden çok aralıklıdır. Sayfa kenarlı geniş boşlukludur. Sayfalar tek sütun olarak düzenlenmiştir. Bu özellikleriyle çocuk kitaplarında bulunması gereken biçim özelliklerine uygundur.

3.3.2. İÇERİK ÇÖZÜMLEMESİ

Roman 208 sayfadır ve yirmi bir bölümden oluşmaktadır. Her bölümün konusu romanın ana konusuyla bağlantılıdır. Her bölümün başlığı da o bölümde anlatılanları özetler niteliktedir. Romanın bölümleri şunlardır.

- Bir Gazete Haberi
- Kaç, Memo! Kaç!
- İspiyoncu Fitne Pembe
- Kodaman Rıza'nın Viranesi
- Sihirli Kaval
- Viraneye Baskın
- Ulaş İsyanda
- Güzelce'de Bir Kaçak
- Haklısın, Dursun Emmi!
- Can Memo
- Özlem'in Özlemi
- Hasır Ustası mı? O da Kim?
- Uğursuz Atmaca
- Yolun Sonu
- Kansıız Hüsnü
- Güzelce'ye Düşen Yıldız
- Bağa Kar Yağıyor
- Azdı Yine Karadeniz
- Hoşça Kal, Zeliş!
- Kavuşma
- Bahara Doğru

Konu

Romanda toplumun kanayan yaralarından biri olan kan davası konu edilmiştir. Toros Dağları'nın eteklerinde yaşadığı Yeşilhisar köyünde, kendini küçük yaşta kan davasının içinde bulan Memo'nun canını almaya çalışan kanlılarından kaçıışı, bu kaçış sırasında sığındığı Karadeniz köyü Güzelce'de yaşadıkları ve bu köyün insanlarının yardımıyla kan davasından kurtulması eserde anlatılmaktadır.

Ana fikir

Eserin ana fikri, sevgi, hoşgörü ve dayanışmanın en acımasız törelerin bile üstesinden gelebileceğidir.

Olaylar

Roman, klasik roman tekniğinden farklı olarak yazılmıştır. Romanda yirmi yıl içinde yaşanan olaylar sondan başa doğru olarak anlatılmıştır. Geriye dönüş tekniği kullanılarak olaylar arasında geçişler sağlanmıştır.

Yirmi birinci asra girildiği günlerde gazetede çıkan bir haber duyanları, özellikle de Yeşilhisar ve Güzelce'de yaşayanları sarsmıştır. Bu haberde yetmiş beş yaşındaki bir dedenin yirmi yıl sonra kardeşinin katilini alından vurması ve oracıkta kalp krizinden ölmesi yazmaktadır.

Yeşilhisar'ın karla kaplı olduğu o gün köy camisinin avlusunda iki cenaze yan yanaydı. Hüsnü Yılmazoğlu ve öldürdüğü kanlısı Ahmet Aksen. Köy imamı bu duruma bir anlam verememişti. Babasının cenazesinin başında bekleyen Halil, başlarından geçen kötü günleri anlattıktan sonra, kan davalarının son bulmasını temenni etti.

Ağabeyi Ahmet Aksen'in cenazesine Güzelce'de yaşayan Memo, can korkusuyla gidememişti. Yeğeni Ulaş ve yengesi Sultan da onla aynı durumdaydı. Bu gazete haberi onları bir kez daha geçmişleriyle yüz yüze getirmişti. Köylüler haberi duyar duymaz yanlarına koşmuşlar, yaralarını sarmaya çalışmışlardı. Memo ve yeğeni Ulaş acılarını biraz olsun hafifletmek için dışarı çıktılar. Ulaş sahile, Memo ise on iki yıl önce Güzelce'ye geldiğinde saklandığı kulübeye gitti. Memo karlara bata çıka kulübeye varıp içeri girdiğinde anıları gözünün önünde canlandı. Kulübenin kapısının ardında asılı

dururken yere düşen zembil, Memo'yu bir anda on iki yıl önce Yeşilhisar'dan kaçmak zorunda kalışıyla başlayan kaçış serüvenine, Güzelce'ye gelişle değişen yaşamına geri döndürdü.

Memo, İstanbul Harem otogarında İnebolu otobüsüne binerken kanlıları Hüsnü Dayı ve oğulları Halil ile İbrahim koşa koşa ona yetişmeye çalışıyorlardı. Memo otobüste yine onların elinden kurtulduğu için sevinç içindeydi. İnebolu'ya varduktan dört gün sonra yüreğini kaplayan bir korkuyla oradan ayrılmak zorunda kaldı. Memo'nun kaçarken yolu bu kez Güzelce ormanlarına düştü. Çam ve gürgen ağaçlarıyla kaplı ormanda gezinirken küçük bir kulübe bulunca, barınacak bir yer bulmanın sevinciyle içeri girdi. Terk edilmiş bu kulübeyi kendine yuva yaptı. İçindeki eski eşyaları iki ay içinde onardı. En son kalan tabureleri onarmak kalmıştı. Saz bulmak için dere kenarına indiğinde yavuklusu Cemile'ye sazdan ördüğü zembiller aklına geldi.

Yengesi Sultan'ın yavuklusu Cemile'yi isteyeceği gün, ağabeyi Ahmet'in Hüsnü Dayı'nın kardeşi Rüştü'yü bıçakladığı haberi gelmişti. Rüştü ölmüş; ağabeyi Ahmet de oracıkta tutuklanmıştı. Hüsnü Dayı kardeşinin kanını almak için and içiyordu. Köyün muhtarı Haydar, köyünde kan davası istemiyordu ancak; Hüsnü Dayı ve onun emmioğulları onu dinlemiyordu.

O gün Çoban Dursun, elinde ne kadar parası varsa Memo'ya verip kaçmasını istemişti. Yengesi Sultan da gözyaşları içinde gitmesi için yalvarıyordu. Yeğeni Ulaş bacaklarına sarılmış ağlıyordu. Memo evden çıkıp otobüse nasıl bindiğini hatırlamıyordu. Nereye gittiğini, ne yapacağını düşünemiyordu. Cemilesini bir daha göremeyeceği için derin üzüntü içindeydi.

Memo Güzelce ormanlarında geçmişini düşünürken karşısına çıkan tavşanla irkildi. Tekrar kulübesinin yolunu tuttu. Giderken Yeşilhisar'daki çocukluğunu, su gibi akan gençliğini düşünüyordu.

Memo'nun Yeşilhisar'da kalan yeğeni Ulaş, on iki yaşına gelmişti. Muhtarın torunu Volkan'ın ailesiyle ilgili ileri geri konuşmalarına bir gün dayanamayıp ona bir tokat attı. Köyün ispiyoncusu Fitne Pembe hemen bunu Ulaş'ın annesi Sultan'a hemen yetiştirdi. Sultan da oğluna kavga ettiği için bir tokat attı ama; çok pişman oldu.

Bir haziran günü Memo, sazlardan yaptığı zembilleri satmak için kasabaya indi. Bu esnada Güzelce'nin halkından Rüstem Çavuş, annesinin canının tavşan eti istemesi sonucu ava çıkmıştı. Güzelce ormanlarında gezerken Kodaman Rıza'nın terk edilmiş virane kulübesinin onarılmış olduğunu gördü. Rüstem Çavuş merak ve korkuyla kulübeye yanaştı. Pencereden içeri baktığında eşyaların düzenlenmiş olduğunu gördü. İçeri girmek için yavaşça kapıyı açınca yüzüne vuran sıcakla kendini dışarı attı. Hemen koşarak köye döndü. Köy kahvehanesinde oturan Kâmil Reis, Mahir Efendi ve Galip Dede'ye Kodaman Rıza'nın viranesine biri ya da birilerinin yerleşmiş olduğunu söyledi. Ancak kimseyi inandıramadı. Kasap Yakup ve diğerleri onunla dalga geçtiler. Sadece kahvehanenin önündeki çınar ağacının altında oyun oynayan çocuklar Rüstem Çavuş'u dikkatle dinliyordu. Çocuklardan Mustafa ormandaki kulübeye gitmek istiyor ve Doğan ve arkadaşları korkuyorlardı. Sonunda Mustafa ve Doğan bir süre daha beklemeye karar verdiler.

Yeşilhisar'da yaz tatilinde Ulaş, Dursun Emmi'nin çobanlığını yapmaya devam ediyordu. Bir gün Çoban Dursun'a Volkan'la dövüştüğünden beri annesinin onu arkadaşlarıyla oynatmadığını, kendini okutmayacağından korktuğunu söyledi. Çoban Dursun, Sultan'ın cahil bir kadın olmadığını, mutlaka onu okutacağını söyleyince Ulaş biraz rahatladı. Çoban Dursun'un kaval üfleme öğretme teklifini kabul etti. Kavalı ilk defa üflerken bir dilek tuttu. O da okumaktı.

Memo, kasabadan döneli iki gün oluyordu. Döndüğü gün kapıyı ardına kadar açık görünce çok endişelendi. Hüsnü Dayı ve oğulları Halil ile İbrahim'in onu bulmalarından korkuyordu. Rahatlamak için çay içmek istedi. Bitki toplamak için ormana giderken kafasından Hüsnü Dayı'dan artık kaçmayacağını, onun karşısına dikilme fikrini geçiriyordu. Kalan günlerini kendine zehir etmek istemiyordu. Memo, kulübeye dönüp çayı demlerken dışarıdan ağaç çıtırtıları duydu. Dışarı baktıktan sonra tam kapıyı kapatacakken karşısında on iki on üç yaşlarında bir erkek çocuğu gördü. Arkasından çocukların sayısı üçer beşer artıyordu. Çocuk sayısı tam on dört olmuştu. Çocuklardan biri Memo'ya Kodaman Rıza'nın viranesinde ne aradığını sordu. Memo, çocuklara bir garip olduğunu, viraneyi onarıp oturduğunu söyledi. Memo, çocukları çay içmek için içeri davet etti. Çocuklar çekinerek bu daveti kabul ettiler. Çocuklar Memo'nun kim olduğunu çok merak ediyorlardı. Memo, çay içerken onlara Torosların Pozantı

yaylasındaki Yeşilhisar köyünden olduğunu, bir kan davası sebebiyle kaçtığını ve kulübeye sığındığını anlattı. Başta Mustafa olmak üzere bütün çocuklar, kan davasına bir anlam veremedi. Memo çocukluğundan başlayarak bütün hayatını çocuklara anlatıyor, çocuklar hayretle onu dinliyorlardı. Memo anlatmaya devam etti. Babasının balık tutmak için göle kenarına gittiğinde, ava giden Muhtar Haydar'ın kardeşi Emin tarafından yanlışlıkla vurulup öldüğünü, ağabeyi Ahmet'in babasının kanını almak için ayaklandığını, ancak anasının ağabeyinin önüne geçip kan davası gütmemek için ısrar ettiğini, Muhtar Haydar'dan Emin'i adalete teslim etmesi için söz aldıklarını ama; Haydar'ın sözünde durmayıp kardeşini İstanbul'a kaçırdığını anlattı. Bu olaydan sonra, kan davasını sürdürmedikleri için köyde adlarının döneğe çıktığını, ağabeyi Ahmet'in bu aşağılanmalar yüzünden işi gücü bırakıp kendini içkiye verdiğini, sarhoşken ayyaş Rüştü'nün döneke lafını kaldıramayıp onu öldürdüğünü, o günden sonra kendi hayatının zindana döndüğünü anlattı. Rüştü'nün ağabeyi Hüsnü Yılmazoğlu, kardeşinin kanını almaya yemin etmişti. Çoban Dursun onu aceleyle köyden kaçırmıştı. Ağabeyi yirmi yıl hapis cezasına çarptırılmış, sekiz yılını yatmıştı. Çocuklar can kulağıyla Memo'yu dinliyorlardı. Çocuklar çayını içerken, Memo'ya onu kanlılarının bulamaması için ellerinden geldiği kadar yardım edeceklerini söylediler. Memo'nun içi küçük dostları sayesinde sevinçle kaplanmıştı. Memo, çocukları uğurlarken Hüsnü Dayı'nın kendini olabildiğince geç bulması için dua etti.

Sabah yeli eserken Ulaş uyandı, içinde okula gidememe korkusu vardı. Anası Sultan, kasabaya göç eden Hüsnü Dayı'nın emmioğulları kan davasını sürdürebilecekleri korkusuyla ilkokulu bitiren Ulaş'ı kasabadaki ortaokula göndermek istemiyordu. Ancak Ulaş'ın tek isteği okuyup yargıç olmaktı. Ulaş o sabah, sinirle otağa arkadaşları Cemal ile Alişan'ın yanına gitti. Anasının kendini okula yollamayacağından bahsetti. Cemal arkadaşını teskin etmek için, Sultan Ana'yı beraber ikna edeceklerini, birbirilerinden hiç ayrılmadan kasabaya okula gideceklerini söyledi. Ulaş'ın neşesi bu sözlerden sonra biraz olsun yerine gelmişti.

Güzelce ormanında o gün Memo, sevinçle uyandı. Minik on dört dost edindiği için çok mutluydu. O gün gelen Doğan ve Niyazi'yle bir ağacın altında oturup yemek yiyip ve sohbet ettiler. Memo yaptığı kurabiyeleri onlara ikram edip çocukluk anılarını anlattı. Şimdi kanlısı olan can dostu Halil'le yaşadıkları güzel çocukluk günlerini,

yaptıkları yaramazlıkları çocuklar neşeyle dinlediler. Vakit geç olunca Memo'ya ailelerinden pikniğe gitmek için izin aldıklarını söyleyerek oradan ayrıldılar.

Yeşilhisar'da Ulaş okula gitme umudunu iyice yitirmişti. Anası oğlunu kasabadaki kanlılarından korumak için okula göndermemekte kararlıydı. O sabah Ulaş kahvaltısını yaptıktan sonra kendisine doğru gelen Dursun Emmi'ye koştu. Kayıtların son günü olmasına rağmen anasının kendini ortaokula yazdırmadığını söyledi. Bunun üzerine Dursun Emmi, Sultan'la konuşup oğlunu cahil bırakmaması için onu ikna etti. Sultan oğlunu okula gönderecekti ama içini sürekli bir kurt kemiriyordu, geceleri uyuyamıyordu. Okulun ilk günü içindeki korkuyla oğlunu sabah erkenden kaldırdı ve okula yolladı.

Yazın bitip, yerini sonbahar yağmurlarına bırakmasıyla Memo'nun endişeleri artıyordu. Her gün yanına gelen küçük dostlarının hastalanmasından, ormanda başlarına bir şeyler gelmesinden korkuyordu. Çocukları uyarmasına rağmen onlar aralıksız gelmeye devam ediyorlardı. Memo, küçük arkadaşlarına zarar vermemek için Güzelce'ye inip kendini tanıtmaya karar verdi.

Güzelce'ye geldiğinde ilk iş Muhtar Recep Efendi'nin yanına vardı. Kendini tanıttı, geçmişinden, yaşadığı üzücü olaylardan bahsetti. Muhtar da bu cana yakın gence güvenip onu bütün köy olarak koruyacaklarına söz verdi. Memo'yu yanına alıp köy meydanına gitti. Onu köy halkıyla tanıştırdı. Kısa sürede Memo, bütün köyün sevgisini kazandı. Herkesin yardımına koşuyor, iyi niyet içinde çalışıyordu. Memo, artık daha huzurluydu.

Memo'nun yeğeni Ulaş, artık ortaokula gidiyordu. Her gün büyük mutlulukla uyanıyor, arkadaşlarıyla beraber okula gidiyordu. Ulaş, bir hafta sonu anası Sultan'dan her dertlerine koşan Dursun Emmi'nin üşüyüp hastalandığını öğrendi. Koşarak yanına vardığında onu iyi görünce çok sevindi. Onunla okuldan konuşurken söz, Hüsnü Dayı'nın torunu Özlem'den açıldı. O, Ulaş kadar şanslı değildi. Anası Selvi'yle ninesi Cennet Ana onu okula göndermemişlerdi. Ancak Özlem her gün sabahtan kalkıp önlüğünü giyiyor, köy meydanında kasabaya okula giden çocukları izliyordu. Köyde herkes onun delirdiğini düşünüyordu. Ulaş ve Dursun Emmi onun durumuna çok üzülüyorlardı.

Ertesi gün Dursun Emmi, davalarını salmak için otlığa çıkınca birden arkasında Özlem'i fark etti. Özlem, Dursun Emmi'le sohbet ederken delirmediğini, sadece kendini okula göndermedikleri için ailesini cezalandırdığını söyledi. Babası Halil ve amcası İbrahim'den bahsetti. Çoban Dursun, kızın anlattıklarıyla Halil'in Memo'yu vurmayağından emin olmuştu.

Memo'nun Güzelce'ye gelmesinin üzerinden yedi ay geçmişti. Artık güzün son günleriydi. O gece tuhaf rüyalar gören ve doğru dürüst uyuyamayan Memo, sabah erkenden Kâmil Reis'in takasını onarmaya yardım etmek için sazlığa indi. Gülüşe oynaşa Kâmil Reis ve Kadir Usta'yla işlerini yaparken birden Sürücü Ramazan'ın köy meydanındaki acı frenini duydular. Köy kahvehanesinde oturan Mahir Efendi, Kahveci Yusuf ve diğerleri Ramazan'dan kanlılarının Memo'nun izini bulduklarını duyunca hep birden koşup sazlığa vardılar. Memo'ya bir an önce kaçması gerektiğini söylediler. Memo, kaçmaktan bıktığını, artık kanlılarının karşısına dikilme vaktinin geldiğini söyleyince köylüler neye uğradıklarını şaşırıldılar. Memo'yu yalvar yakar ikna edip ormana kaçmasını sağladıktan sonra köye dönüp hiçbir şey yokmuş gibi işlerine devam ettiler. Bir süre sonra, biri yaşlı, ikisi genç üç adam taksiyle köye girdiler. Kahveye girip selamlaştıktan sonra, Rüstem Çavuş'un geçen hafta kasabada bir arkadaşına hasır sattığını, kendilerinin bu hasırı çok beğendiklerini aynından almak için geldiklerini söylediler. Artık her şey anlaşılıştı. Rüstem Çavuş, Memo'nun ördüğü hasırlardan birini kasabada köfteci arkadaşına vermişti. O hasırı gören Memo'nun kanlıları da onun Güzelce'de olduğunu tahmin edip gelmişlerdi. Bütün köylü Rüstem Çavuş'un düşüncesizliğine kızdı ama yaşlılığına verdiler. Okuldan gelen köyün çocukları olanları öğrenince bir araya gelip Memo'yu kurtarmak için bir plan yapmaya karar verdiler.

Hüsnü Dayı, oğulları Halil ve İbrahim ile birlikte kahvehanede oturuyor, Memo'yla ilgili köylülerin ağzından laf almaya çalışıyordu. Ancak, çocuğundan yaşlısına kadar bütün köylünün ağzından tek bir söz çıkmıyordu. Kahveci Yusuf ve çırağı Ali, Memo'yu bulamayınca onların akşama doğru köyü terk edeceklerini sanıyorlardı ama yanılmışlardı. Hüsnü Dayı o gece köyde kalacaklarını söyleyince herkesi bir telaş aldı. Gece yarısı Çırac Ali, onlara çay ikram ederken, Hüsnü Dayı'nın ağzından sabaha yakın ormanı arayacaklarını duydu. Koşarak arkadaşı Mustafa'ya haber verdi. Mustafa, Niyazi, Doğan ve diğer çocuklar bu kan davasını bitirmek için bir

plan yaptılar. Gece yarısı hep birlikte Memo'nun kulübesine vardılar. Onun ellerini ayaklarını bağlayıp kaçmasını önlediler. Yirmi kadar çocuk kulübenin etrafını duvar gibi sardılar. Gün ağarmaya yakın ormandaki kulübeye yaklaşan Hüsni Dayı ve Oğulları, çocuklarla sarılmış kulübeyi görünce çok şaşırdılar. Mustafa, onlara bağıarak dostları Memo'yu vermeyeceklerini, bu anlamsız kan davasını bitirip burayı terk etmelerini söyledi. Çocukların tavırları karşısında Hüsni Dayı, oğulları Halil ve İbrahim ne yapacaklarını şaşırdılar. Hüsni Dayı, Memo'yla sadece konuşacaklarını söyleyip onları ikna etmeye çalışsa da başaramadı. Elleri, ayakları bağlı kulübede bekleyen Memo, çocuklar için çok endişeliydi. Bağarmaktan başka elinden başka şey gelmiyordu. Çocukların Memo'yu korumak için sarf ettikleri yürekten çaba karşısında Halil daha fazla dayanamadı. Babasına bu kan davasında kendinin artık yok olduğunu söyleyince Hüsni Dayı başından vurulmuşa döndü. İbrahim de ağabeyinin yanındaydı. Hüsni Dayı, utanç ve öfkeyle oğullarına tokat atıp oradan uzaklaştı. Oradaki çocuklar ve çocuklarının peşinden giden köylüler, Memo'yu kurtardıkları için sevinç çığlıkları atıyorlardı. Mustafa Memo'nun elini çözdü ve birlikte dışarı çıktılar. Bu sırada mutluluk bir kat daha arttı. Memo, Halil ve İbrahim, sevginin töreyi yenmesiyle birbirilerine sıkıca sarıldılar.

Soğuk bir Yeşilhisar günü, Ulaş ve diğer çocuklar, köyün otağında oynuyorlardı. Karşıdan yaşlı bir adamın köye doğru geldiğini gördüler. Volkan, Cemal, Salih ve Ulaş merakla ihtiyara doğru yöneldiler. Volkan adamın elindeki eşyalara yardım etmek istedi ama çok sert bir yanıt aldı. Bütün çocuklar ihtiyarın nereye gittiğini takip ediyorlardı. Sonunda yaşlı adam sarnıcın sağındaki patikadan sağa saptığını gören Cemal, korkuyla Ulaş'a dönerek bu adamın Hüsni Dayı olduğunu, bu yolun sadece onun bağına gittiğini söyledi. Ulaş'la birlikte oradan uzaklaştılar.

Bütün köyde Hüsni Dayı'nın dönmesiyle dedikodular dolandır olmuştu. Sultan'ın oğlu için endişesi artmıştı. Onun bu zor günlerde yanında olan tek kişi Dursun Emmi'ydi. Hüsni'nün Memo'yu öldürmüş olamayacağını, oğulları Hail ile İbrahim'in kan davasına son vermesiyle onları reddedip köye döndüğünü anlatıyordu.

Hüsni Dayı, hayata küsmüştü, evinden dışarı adım atmamıştı. Karısı Cennet ve gelini Selvi onunla konuşmuyordu. Sadece Özlem arada yanına gelip okula gitmek

istediğini söylüyor, ters cevap alınca da hışımına geri dönüyordu. Ulaş bütün korkularına rağmen arkadaşlarıyla okula gitmeye devam ediyordu.

Aralık ayı gelmişti Güzelce'ye. Köy halkı denize çıkmayı bırakmış, dinleniyorlardı. Güzelce'de kalan İbrahim ve Halil yeni bir hayat kurmuşlardı. İbrahim Kâmil Reis'in yanında kalıyor, işlerinde ona yardım ediyordu. Halil ise kasaba garajında çalışıyor, hafta sonları Güzelce 'ye geliyordu. Memo da bir marangoz dükkânı açmıştı. Üçü de hayatlarından memnundular. Tek dertleri Yeşilhisar'da kalan aileleriydi. Halil, karısı Selvi ve kızı Özlem'i; İbrahim anası Cennet Ana'yı ve Memo, yeğeni Ulaş ve yengesi Sultan'ı yıllardır görmemişti. Köye gidip onları almak istiyorlar ancak Hüsnü Dayı'nın hışmından çekiniyorlardı. Sonunda ailelerini Güzelce'ye getirmek için baharı beklemeye karar verdiler.

Yağmurlu bir günde köye bir taksiyle bir genç kız geldi. Bu kız sağlık ocağına atanan yeni hemşireydi. Muhtarın yanına giderek kendini tanıttı. Yıldız Hemşire, muhtara sağlık ocağının bakımsızlığından yakındı. Muhtar iki gün içinde sağlık ocağının hazır hale getirileceğini söyleyince Yıldız Hemşire buna inanmadı. O gece muhtarın evinde kalan hemşire ertesi gün sağlık ocağına gidince gözlerine inanmadı. Köyün bütün çocukları hep bir elden sağlık ocağını onarıyorlardı. İşi neredeyse bitirmişlerdi. Yıldız Hemşire şaşkınlıkla çocukları izlerken az sonra yanında birkaç çocukla Memo içeri girdi. Yanlarında marangozhanede yaptıkları masa, dolapları getirmişlerdi. Yıldız Hemşire bu dayanışma karşısında çok duygulandı. Memo ve bütün çocuklara teşekkür etti. Memo utanarak, Mustafa ve diğer çocuklarla diğer işleri tamamlamak için sağlık ocağından ayrıldı.

Aralık ayında, Yeşilhisar'da buz gibi bir hava vardı. Hüsnü Dayı'nın torunu Özlem, her sabah okul kıyafetlerini giyiyor, sarnıcın başına iniyordu. Bu durum, Hüsnü Dayı'yı üzmesine rağmen yine de inadını yenip Özlem'in okula gitmesine müsaade etmiyordu.

Çoban Dursun hastalığından dolayı, davalarına ancak çocukların yardımıyla bakıyordu. Hüsnü Yılmazoğlu'nun köye dönmesinden beri merak içindeydi.

Bir akşam Memo'nun yerini öğrenmek için Hüsnü Yılmazoğlu'nun ağzından laf almayı düşündü. Gece soğuşunda yürüyerek bağın yolunu tuttu. Hüsnü Dayı, sundurmada oturuyordu. Çoban Dursun'u görünce sevindi, içeri buyur etti. Hüsnü Dayı günlerdir kimseyle konuşmuyordu. İçindekileri ona döktü. Oğullarının döneçliğinden, karısı ve gelininin ona sırt çevirmelerinden bahsetti. Ancak Memo'nun yerini bir türlü söylemedi. Diğer günlerde de Çoban Dursun, Hüsnü Dayı'nın yanına gitti. Bir gece Hüsnü Dayı, Çoban Dursun'a sessiz sedasız evini ve bağını satmasını teklif etti. Dursun Emmi, yerini söylemek şartıyla bu teklifi kabul etti.

Güzelce'de yılın son günleriydi. İbrahim'i Kâmil Reis yanına almıştı. Kâmil Reis'in annesi Gülsüm Ana, İbrahim'i oğlu gibi görüyordu. İbrahim, bir gün köyün gençleriyle kasabaya gitmek için sözleşti. Sabah erkenden evden çıkarken nereye gittiğini soran Kâmil Reis'i endişelendirmemek için çalıştığı balıkhaneye gittiğini söyledi. İbrahim çıktıktan sonra onun tavırlarından şüphelenen Kâmil Reis, arkasından balıkhaneye gitti. İbrahim'i orada bulamayınca balıkçılardan İdris'in takasını da kıyıda göremeyince gençlerin fırtınada denize açıldığını düşünüp çok telaşlandı. Hemen kayığına kötü hava şartlarına rağmen denize açıldı. Saatler geçmiş, gençler kasabadan dönmüş, Kâmil Reis dönmemişti. Bütün Güzelce halkı endişeyle, fırtına tutulmadan Kâmil Reis'in denizden dönmesini bekliyorlardı. İbrahim'i, Kâmil Reis'in kendisi yüzünden denize fırtınada açılması kahrediyordu. Gülsüm Ana, Muhtar Recep Efendi, Halil ve diğerleri günlerce Kâmil Reis'den gelecek güzel bir haber beklediler. Ama bir hafta geçmiş, ama hiçbir haber çıkmamıştı. Gülsüm Ana, bunun üzerine köy imamından cenaze işlemlerinin yapılmasını istedi. Bütün Güzelce kederle cenaze namazını kıldı. Memo, yıllar önceki babasının ölümünü hatırlayarak kulübesine çekildi. Mutlaka ailesini yanına getirmeliydi. Halil de aynı duygular içindeydi. O gece Memo'yu görmek için kulübeye gittiğinde Halil, Memo'ya Yeşilhisar'a gidip eşi Selvi, anası Cennet Ana ve kızı Özlem'le Memo'nun yeğeni Ulaş ve yengesi Sultan'ı Güzelce'ye getireceğini söyledi. Memo da Yeşilhisar'a kendinin gidip ailesini getireceğini söyleyince, Halil bunun tehlikeli olacağını söyleyince Memo ile Halil arasında tartışma başladı. İki can dost bütün gece tartıştılar, kulübeyi birbirine kattılar. Sabahleyin Yıldız Hemşire ve Mustafa kulübeye geldiklerinde uykudan yeni kalkmışlardı. Tartıştıklarını anlayan Yıldız Hemşire, bu anlaşmazlığı sonlandırmak için şubat tatilinde Yeşilhisar'a kalabalık bir şekilde gidip aileleri getirmeyi teklif etti. Bu isabetli karar herkesin aklına yatmıştı.

Yeşilhisar'da Dursun Emmi, davarını satışa çıkarmıştı. Bunun yanında Hüsnü Yılmazoğlu'nun evini ve bağını da satışa çıkarmıştı. Ama bundan köydeki kimsenin haberi yoktu. Dursun Emmi, Hüsnü Yılmazoğlu'na söz vermişti ve bunun karşılığında Memo'nun yerini öğrenmişti. Günlerce kasabaya gidip geldikten sonra sonunda satışı gerçekleştirebildi. Parayı Hüsnü Dayı'ya verdikten sonra Hüsnü Yılmazoğlu karısı ve gelinine o gece sabaha karşı kimsenin haberi olmadan köyü terk edeceklerini söyledi. Selvi'nin hiç gönlü olmamasına rağmen gitmeye mecburdu. Köyden gideceklerini öğrenen Özlem, o akşam Çoban Dursun'un dedesini engellemesi için yanına gitti fakat evde bulamadı. İhtiyarın masasına dertleştiği bebeği Zeliş'i bıraktı. Evine dönen Dursun Emmi, bebeği masada görünce Özlem'in geldiğini anladı. Özlem'i üzdüğü için Hüsnü Dayı'nın evi satmasına yardımcı olduğu için çok pişman oldu. Üzüntüden yataklara düştü. Günlerce hasta yattı. Gözünü açtığında Sultan başındaydı. Sultan Hüsnü Dayı'nın yılbaşı sabahı kimseye haber vermeden köyden ayrıldığını anlattı. Hüsnü Dayı'nın evini ve bağını Çukurovalı bir işadaminin aldığı, köyde herkesin bu olayı konuştuğunu söyledi. Dursun Emmi, Hüsnü'nün evi satmasına kendinin yardım ettiğini, bunun karşılığında Memo'nun yerini öğrendiğini Sultan'a söyledi. Dursun Emmi, davarını onlar için sattığını isterlerse hemen Güzelce'ye gidebileceklerini dese de Sultan köyde bir süre daha beklemeyi tercih etti. Ulaş'a da Memo'nun yerinden hiç bahsetmedi. Çünkü Ulaş'ın amcasının yanına gitmek için tutturmasından korkuyordu. Dursun Emmi'nin sattığı davarların yeni sahipleri almaya geldiklerinde Ulaş çok üzüldü. Ne de olsa çobanlıklarını yapmıştı. Kasabaya okula giderken çobanlıktan hatıra kavalı üfleyip durdu.

Şubat tatili gelmişti. Güzelce'de tatlı bir telaş vardı. Memo, Halil ve İbrahim; yanlarına Yıldız Hemşire, Doğan ve Niyazi'yi de alarak Ramazan'ın minibüsüne binip ailelerini yanlarına almak için Yeşilhisar'ın yolunu tuttular. Köye geldiklerinde akşam vaktiydi. Ulaş ile Sultan, hastalığı iyice artan Dursun Emmi'nin yanından geliyorlardı. Akşam karanlığında mavi bir minibüsün evlerinin yanında durduğunu gördüklerinde gelenlerin Hüsnü Dayı'nın amca oğulları olmalarından korktular. Minibüsün içine dikkatlice bakan Sultan'ın "Memo" çığılığıyla Ulaş koştu. Amcasına sıkıca sarıldı. Sultan gelenleri evine davet etti, ikramda bulundu. Herkes mutluluk içindeydi. Sadece Halil ile İbrahim'in içi buruktu. Çünkü babaları aceleyle ailelerini köyden kaçırmıştı. Memo, Halil ve İbrahim; Dursun Emmi'nin Hüsnü Yılmazoğlu'nun yerini bilmesini

umut edip bir süre sonra onun evine ziyarete gittiler. Adam, ağır hastaydı. Çoban Dursun, Memo ve diğerlerini görünce çok sevindi. Halil ile İbrahim'e babalarının “ isterlerse beni bulurlar” dediğini söyleyince Halil, babam Bursa'dadır, dedi. Dursun Emmi, Mushaf'ın içindeki parayı da Memo'ya vererek, az ömrünün kaldığını, parayı alıp Yeşilhisar'dan gitmelerini istedi. O sabah Dursun Emmi'nin sâlâsı verildi. Memo, Ulaş ve Sultan son derece üzgündü. Cenaze namazında aynı safta duran Memo, Halil ve İbrahim köylülerin ayıplamalarına aldırmadılar. Namazdan sonra Ulaş arkadaşlarıyla vedalaştı. Çocuklar Ulaş ve ailesini taşıyan mavi minibüs gözden kayboluncaya kadar el salladılar.

1980 yılında Ahmet Aksen'in Rüştü Yılmazoğlu'nu öldürmesiyle köyünü terk etmek zorunda kalan Memo, Halil ve İbrahim, 1989 yılında köylerinden ailelerini alarak bir daha dönmek üzere köyden ayrıldılar.

Töre inadı yüzünden köyünden kaçmak zorunda kalan Hüsnü Yılmazoğlu, sattığı ev ve bağın parasıyla Bursa'dan ev bir de dükkân satın aldı. Okula gidemeyen Özlem, hâlâ kimseyle konuşmuyordu. Adı orada da deliye çıkmıştı. Hüsnü Dayı'nın terk arkadaşı Kapalıçarşı'daki arkadaşı Aktar Veysel Efendi'ydi. Bir gün onun dükkânında otururken oğulları Halil ile İbrahim'in geldiklerini gördü. Bütün kızgınlığına rağmen onların kendine sarılmalarına izin verdi. Ev ve dükkânın anahtarlarını verip, karısı, gelin ve torununa sahip çıkmalarını tembih etti. Kendinin onlar için yok olduğunu söyledi. Hüsnü Dayı bu olaydan sonra evine neredeyse uğramıyor, sık sık seyahate çıkıyordu.

On bir yıl sonra Hüsnü Dayı, Ahmet'i hapisten çıkar çıkmaz vurmuş, oracıkta da kalp krizinden ölmüştü. Halil ile İbrahim, törenin bu olayla son bulması için babalarının cenazesini kanlısı Ahmet'le beraber kıldırıldılar. Memo, Yeşilhisar'a aile ve arkadaşlarının ısrarıyla gitmemişti. Ama ağabeyinin cenazesine katılmadığı için çok üzgündü. Güzelce'de kulübesinde zembil örüyordu.

Memo, geçen on bir yılda Yıldız Hemşire'yle evlenmiş, Sinem ve Sanem adında ikiz kızları olmuştu. Ulaş ve Özlem'de üniversite okuyorlardı.

Memo, o gün yeğeni Ulaş'ı göremeyince her zaman gittiği sazlığa indi. İkizleri orada kaval üflüyordu. Ulaş da onlara kaval üflemeği öğretiyordu. Memo, yıllarca devam eden kan davasının bitmesinden mutlu, ördüğü zembili denize fırlattı.

Roman, on iki yaş üstü çocukların seviyelerine uygun bir planla kurgulanmıştır. Eserde olayların geri dönüşlerle sondan başa doğru aktarılması çocukların çok yönlü düşünmesini sağlaması açısından önemlidir. Eserde çocukların ilgisini çekebilecek hareketli olaylara yer verilmiştir. Roman, yaşanan çevrenin sosyal yapısını yansıtmaktadır.

Kahramanlar

Çocuk edebiyatı eserlerinde gerçekte bağlantısı olan ve çocuğun özdeşim kurabileceği kahramanlar seçilmelidir. Aksi halde çocuklar, eserde başlarından türlü olaylar geçen kahramanlara inanmakta güçlük çekerler.

Romanın başkahramanı Memo'dur. Ulaş, Sultan, Hüsnü Yılmazoğlu, Halil, İbrahim, Çoban Dursun ikinci dereceden kahramanlardır. Yeşilhisar ve Güzelce'deki kişiler de üçüncü dereceden kahramanlardır.

Memo: Romanın başkahramanı Memo, ağabeyi Ahmet'in köylüleri Rüştü'yü öldürmesiyle kendini kan davasının içinde bulan bir gençtir. Olaylar onun etrafında şekillenir. Gençliğinin en güzel günleri öldürülme korkusuyla kaçarak geçmiştir. Sevdiklerinden uzak on iki yıl özlem çekmiştir. *"Yıllarca ölümü bekleyerek günübirlik yaşamış, yarını, hatta bir saat sonrasını bile düşünmemeye çalışmıştı."*(s.141). Memo, sevdiği kızıdan bile kan davası yüzünden vazgeçmek zorunda kalmıştır. *"...Cemilesini anımsadı. Billur sesi geldi kulaklarına. "Memo, bana ne zaman zembil öreceksin?" ... Örmemişti, örememişti. Bacakları titredi, dermanı kesildi."*(s.20).

Memo, siyah kıvrıkcık saçlı, çakır gözlü, yakışıklı bir gençtir. Memo'nun içi insan sevgisiyle doludur. İyi niyetli, dürüst, yardımsever bir insandır. Bu özellikleriyle kısa sürede herkesin sevgisini kazanır. *"Öne, arkaya sallanan başlar, Memo'nun iyi niyetli, dürüst biri olduğunda hemfikir kaldılar. Öyle ya, adamın içinde fesatlık, kötülük olsaydı afacanlar onu bu kadar sever miydi? Üstelik sırf onlar zarar görmesin diye kendini tehlikeye atmıştı."*(s.85). Memo'nun elinden her iş gelir, beceriklidir. *"Doğrusu çok da*

becerikliydi Memo. Elinden uçan kuş kurtulmuyordu. Cam çerçeve onarımı, dolap masa yapımı, boya badana işleri derken, başı sıkışan ona koşmaya başladı. İçten, sevecen, özveriliydi.”(s.86).

Ulaş: Memo'nun Yeşilhisar'da yaşayan yeğenidir. Kumral, yeşil gözlüdür. Babası Ahmet'in hapse girmesinden sonra anası Sultan'la köyde yalnız kalmışlardır. “*Yaşamı boyunca üç ya da dört kez ziyaret etmişti babasını. Onun, gözlerine bakmamasına aldırılmazdı. Bunun, hissettiği pişmanlığın sonucu olduğunu düşünür, hatta gizli bir memnuluk duyardı. Şimdi ise içinde bir sızı hissediyordu Ulaş. Babasını neredeyse hiç tanıyamıyordu. Çocukluk günleri aklına geldikçe, onu sevmeye fırsatı olmadığını fark ediyordu. Ulaş'a amcası Memo, babalık etmişti.”(s.12).*

Ulaş'ın çocukluğundan beri tek isteği okuyup yargıç olmaktır. Ancak kan davası nedeniyle korku içinde zorlukla okumuştur. “*Açıkçası korkuyorum Dursun Emmi. Anam beni okula yollamayacak diye korkuyorum. Sonunda onun gibi cahil kalacağım.”(s.39)*

Ulaş'ın anası Sultan ilkokuldan sonra onu kasabadaki ortaokula göndermekte tereddütler yaşamıştır. “*Anlamıyordu annesi. Ulaş köyünü seviyordu. Ayrıca o ne olacaksa köyünde olmak istiyordu. Köyünün doktoru, mühendisi, yargıçı olmak istiyordu.”(s.59).*

“*Koskoca köyde bir ben okula gidemiyorum. Aptal Hüsnü Dayı, gelsin beni öldürsün. Okula gidemedikten sonra.”(s.60).*

Sultan: Memo'nun yengesi, Ulaş'ın annesidir. Kocasının hapse girmesiyle genç yaşta oğlunu tek başına büyütmek zorunda kalmış çileli, fedakâr bir annedir. “*Ulaş başını önüne eğdi. Anası üstüne titrerdi. Güler yüzlü, sevecendi. Kocasının ayyaşlığından çok çektiği halde, onu kötülememiş, işlediği suçun cezasını damda yatarak ödeyeceğine inanmıştı. Törede kan gütmenin asırlar önce kaldığını söylerdi. Cezayı mahkeme verir diye belletmişti ona. Kuşaktan kuşağa aktarılan gelenekleri öğretmişti. Konukseverlik, yardımlaşmayı seven, insancıl biri olmasını istemişti oğlunun.”(s.41).*

Sultan kocasına, çektirdiklerinden dolayı öfke duymaktadır. “*Sonra da Ahmet, karşısındaymış gibi söylenmeye başladı. “Kadehleri devirdin, içki şişlerinden medet*

umdun. Yaşamı zehir ettin bize. Şimdi çürüyorsun mapus damında. Gebersen de umrumda değil artık.”(s.58).

Ahmet: Memo'nun ağabeyi, Ulaş'ın babasıdır. Esmer, karayağızdır. Hüsnü Dayı'nın kardeşi Rüştü'yü bıçaklayıp öldürdüğü için hapse girmiş, yirmi yıl cezasını çektikten sonra hapisten çıkar çıkmaz Hüsnü Yılmazoğlu tarafından öldürülmüştür.

İçki alışkanlığı yüzünden kendi ve ailesini perişan etmiştir. “Ağabeyim ilenmeleri kendine yediremedi. İçmeye başladı. Garip yengem, bir gün düzelir diye avundu. Ulaş'ın doğumu bile onu bu alışkanlığından kurtaramadı.”(s.51).

“Ağabeyimin kasabada marangozhanesi vardı. Uğradığı yoktu, iş bana kalmıştı. Ayda yılda bir geliyor, hiç yoktan maraza çıkarıyor, yengemi hırpalıyor, elde avuçta ne varsa alıp gidiyordu. Yengem çilesi, yazgısı olarak kabullenmişti.”(s.52).

Hüsnü Yılmazoğlu: Ahmet'in vurduğu Rüştü'nün ağabeyidir. Kindar, töre uğruna kendine ve ailesine yaşamı zehir eden, gaddar biridir. *“ Kulaklarımda Hüsnü Dayı'nın sesi haykırıyordu. ‘Kansuz, kalleş Ahmeet! Babanın kanını alamadın, benim kardeşimin canına kıydı! Ulan dönekler! Ulan dönekler! Hüsnü Yılmazoğlu size benzemez! Geliyorum Memooo!’” (s.53).*

Kardeşinin kanını almaktan başka amacı yoktur, kimsenin işine karışmaz. *“Hüsnü Dayı, suratsız, kindar, inatçıdır ama laf söz bilmez, dedikodudan nefret eder, kimseyle takışmaz.”(s.68).* *“ Ciğeri yandığı doğrudur. Rüştü'nün kanını alamadı. Üstelik oğullarından da oldu. İnan bana gelinim, o herif için töresi oğullarından önce gelir.”(s.133).* Oğullarının kendine kan davasında karşı çıkmasıyla nefreti iyice artmıştır. *“Ulaan Ahmeeet, yılanın başı sensin!” diye inledi. Toroslar'ın kızılbaşan tepelerine bakarak yakardı: “O yılanın başını ezmeden emanetini alma, Rabbim!”(s.152).*

Halil: Hüsnü Yılmazoğlu'nun büyük oğludur. Memo'nun çocukluk arkadaşı, can dostudur. Töre yüzünden biricik dostu Memo'yu öldürmek zorunda kalınca babasına isyan etmiştir. *“Babam Hüsnü Yılmazoğlu ve onun kanlısı, benim can arkadaşım Memo'nun ağabeyi Ahmet Aksen, yaşamları boyunca gün yüzü görmediler de*

göstermediler de, dedi. Sesi acılı ama umut doluydu. Bu köy töreden çok çekti, hoca efendi. Dilerim bu son olur. Yeşilhisar'da bir daha kan davası yaşanmaz.”(s.10).

“Şu hâlimize bak!” Halil nerdeyse yalvaran gözlerle bakıyordu babasına. “Töre dedin, kardeşimin kanı dedin, tutturdun. Şu çocuklardan utan, baba! Başımı kaldırıp yüzlerine bakamıyorum. Yokum! Ben yokum baba! İstersen beni de vur!” (s.125).

İbrahim: Hüsnü Yılmazoğlu'nun küçük oğludur. Yumuşak huylu, babasının sözünden çıkamayan bir gençtir. Yıllarca töre yüzünden aile özlemiyle yaşamıştır. *“İbrahim'in tek derdi anasına duyduğu özlemdi. Şimdilik onlarla haberleşmesine bile olanak yoktu.”(s.141).* *“İbrahim, babasına karşı çıkmamıştı. On yaşından beri tepesinde baba yumruğuyla yaşamış, ağabeyinden başka kimsesi olmamıştı.”(s.142).*

Çoban Dursun: Yeşilhisar'da yaşayan, çobanlık yaparak hayatını kazanan ihtiyar bir adamdır. Dost canlısı, sevdikleri için canını, malını esirgemeyen fedakâr bir insandır. Memo'nun ve ailesinin zor günlerinde desteğini hiç esirgememiştir. *“ Çoban Dursun cebinde ne varsa Memo'nun eline tutuşturup ‘Acele et, evlat!’ demişti. ‘ Otlaktan aşağı in ve ilk otobüse bin, neresi olursa olsun git. Yeter ki Bir an önce uzaklaş!’”(s.21).*

Ulaş onu babasının yerine koymuştu. *“ Anası kaygılanacak bir şey yok diyordu ya, yaşlı çobanı görene dek Ulaş'ın içi içine sığmadı. Dursun Emmi onun için damdaki babasıydı. Köyden kaçmak zorunda kalan amcasıydı. Dert ortağıydı. Okula bile onun sayesinde gidiyordu.”(s.91).*

“Dursun Emmi onca derde dayanmış, kasabayla köy arasında kalmış, bağın karında, buzunda onlar için hasta olmuştu. Bu kadar özveriyi, sevgiyi hak edecek ne yapmışlardı.”(s.184)

Dursun Emmi, son nefesinde bile Memo ve ailesini düşünmüştür. *“Dursun Emmi, Mushaf'ın içindeki parayı da Memo'ya vererek, az ömrünün kaldığını, parayı alıp Yeşilhisar'dan gitmelerini istedi.” (s.198).*

Memo'nun Anası: Sakin, içten, töreye boyun eğmeyen güçlü bir kadındır. *“Her zaman sessizliğini, içtenliğini, hoşgörüsünü örnek aldığı kaynanasının sağ duyusu,*

gösterdiği direnç ve kararlılık şaşırtmıştı Sultan'ı. Kadıncağzı acısını yüreğine gömmüş, çoluğuna çocuğuna kol kanat germiştir.”(s.29).

Adaletle güvenir. *“Anam çok güçlü bir kadındı. Töreyle sahip çıkmanın çağlar ötesinde kalmış, geçersiz ve amansız bir yasayı benimsemek olmadığını savundu hep. Törede, kan gütmekten öte, güzel geleneklerimiz ve göreneklerimiz olduğunu anlattı. Asıl onlara sarılmamız dedi durdu. yaşamını kan gütmeye illetini köyden söküp atmaya adadı.”(s.51).*

Yıldız Hemşire: Güzelce sağlık ocağına atanan genç hemşiredir. *“Kahvede kimse ne taksiyi, ne içinden elinde valiziyle çıkan sarışın, uzun boylu genç kıızı gördü. Kız. Üzerine dikilmiş üç çift göze, “Merhaba. Ben Yıldız Hemşire,” diyerek gülümsedi.”(s.144).* sevecen, güler yüzlü yardımseverdir. Memo'yla evlenmiştir.

Sinem ile Senem: Memo'yla Yıldız Hemşire'nin ikiz kızlarıdır.

Cemile: Memo'nun köydeki yavuklusu. Kan davası yüzünden ayrılmak zorunda kalmışlardır. *“Güneş bakır kızılığından sıyrılıp altın sarısına döndüğünde zembilin tutakları bitmişti. Memo, Çukurova'nın en güzel zembiline burnunun direği sızlayarak baktı. Cemile şimdi kabzımal kocasının kolunda, kim bilir kimlerin ördüğü zembilleri taşıyordu.”(s.32).*

Rüştü: Hüsnü Dayı'nın ayyaş kardeşidir. Memo'nun ağabeyi kasabada onu öldürmüştür. *“Ağabeyim kendi gibi ayyaş Rüştü'yü, kansız dönem dediği için bıçaklamıştı kasabada. Adam oracıkta gidivermiş, ağabeyimse tutuklanmıştı.”(s.52).*

Muhtar Haydar: Yeşilhisar köyünün çıkarıcı muhtarıdır. Töreyle karşıdır.

Volkan: Muhtar Haydar'ın torunudur. Ulaş ile anlaşamazlar. *“Volkan da tıpkı muhtar dedesi gibi yalancı ve ikiyüzlü.”(s.27).*

Fitne Pembe: Yeşilhisar'ın her şeyden haberi olan, ara karıştırıcı yaşlı kadınıdır.

Rüstem Çavuş: “Güzelce halkından sevecen, iyi niyetli yaşlı biridir. Yumuşak kalplidir. Anasıyla birlikte yaşar.

Kâmil Reis. Güzelceli bir kaptandır. Akıllı, sabırlı, temkinli biridir. İbrahim’i evine alarak ona babalık etmiş, canını da İbrahim’i ararken denizde vermiştir. *“İbrahim balıkhaneye yürürken “Aynı babam gibi, göz açtırmıyor,” diyordu kendi kendine. Aralarındaki tek fark Reis’in güler yüzü ve arada bir “Adamın oğlu oldu mu, böyle olmalı,” diyerek sırtına indirdiği şaplaktı.”(s.62).*

Mahir Efendi: Güzelce’nin yaşlılarından biridir. Biraz aksi, her konuyu olumsuz taraflarından görür. *“Sağ olsun, hiçbir şeyden memnun olmaz bu adam,” diye başını sallayan kasap, kahveye doğru koştu.”(s.145).*

Mustafa: On iki on üç yaşlarında siyah saçlı, beyaz tenli bir çocuktur. Memo’nun Güzelceli dostlarından biridir. Akıllı, yiğit, gözü kara bir çocuktur. Arkadaş canlısıdır. *“Artık sırdaşız. Seni yalnız bırakmayacağız, diyerek elini uzattı Memo’ya” (s.55).* *“Sana söylemiştik, senden vazgeçmeyeceğiz, diyordu Mustafa. Memo onu bağrına basarken sevginin gücünü çok derinliklerinde hissediyordu.”(s.126).*

Niyazi: Mustafa’nın arkadaşı sarı dik saçlı bir çocuktur. Yardımsever, dürüst bir çocuktur.

Doğan: Mustafa’nın arkadaşlarından biridir. Memo’yu destekleyen iyi niyetli bir çocuktur.

Alişan ile Cemal: Ulaş’ın Yeşilhisar’daki arkadaşlarıdır. Candan, iyi kalpli çocuklardır. Ulaş’ın okuması için büyük destek vermişlerdir. *“Alişan ile Cemal’in kararlı ve güvenilir tutumları karşısında yüreklendiğini hissetti Ulaş. Arkadaşlarına güveniyordu. Okula gidemese de direnecek, aralarındaki dayanışmayı anasına gösterecekti.”(s. 62).*

Selvi: Halil’in yıllarca bekleyen karısıdır.

Özlem: Halil’in kızıdır. Akıllı, inatçıdır. Okuma hasreti içindedir. *“Cennet Ana, Özlem’i okula yollamadı. O da her sabah sarnıcın üstüne çıkıyor, biz otobüsle geçene kadar ayakta dikiliyor. Dönüşte yine aynı yerde.”(s.93).* *“Özlem, dedesine doğru bir adım attı. “Beni okula yollar mısın?” Özlem ailesini cezalandırmak için susuyordu,*

sadece okula gidenleri izliyordu. “Yağmur kar demiyor, her gün dışarı çıkıyor, saatlerce içeri girmiyordu. Köyde adı Deli Kız’a çıkmıştı.”(s.203).

Cennet Ana: Halil ile İbrahim’in anasıdır. Kocası Hüsnü gibi sert, inatçıdır. Eşine töre konusunda karşı çıkmıştır. “Bütün umudu Cennet’ti. Her zaman kendisine destek olan yiğit avradıyla bu zulme de dayanacaklardı. Yanılmıştı, yanılmıştı işte!”(s. 136).

Muhtar Recep Efendi: Güzelce köyünün muhtarıdır. İyi niyetli, çalışkan, köylünün sevdiği biridir.

Seher: Muhtar Recep’in karısıdır.

Kasap Yakup: Güzelce’nin kasabıdır.

Galip Dede: Güzelce’nin yaşlılarından biridir.

Kahveci Yusuf: Güzelce’de kahve işletir.

Bakkal Gürbüz: : Güzelce’nin bakkalıdır.

Salih: Ulaş’ın arkadaşlarından biridir.

Hilmi Ağabey: Yeşilhisar’ın otobüs sürücüsüdür.

Kadir Usta: Güzelce’de tekne ustasıdır.

Gülsüm Ana: Kâmil Reis’in yaşlı annesidir. Şefkatli, temiz yürekli bir kadındır. İbrahim’e sahip çıkmıştır. “Gülsüm Ana’nın sevecenliği, evine duyduğu özlemi azaltıyordu İbrahim’in.”(s.143).

Sürücü Ramazan: Güzelce’nin minibüs sürücüsüdür.

Ali: Kahveci Yusuf’un çırağıdır.

Kahveci Musa: Yeşilhisar’ın kahvecisidir.

Sefer Efendi: Güzelce’nin eski sağlık memurudur.

Aktar Veysel Efendi: Bursa Kapalıçarşı'da dükkân işleten yaşlı, samimi, yardımsever biridir. Hüsnü Dayı'ya kötü günlerinde yardım etmiştir.

Celep Hasan: Yeşilhisar'da Çoban Dursun'un davarlarını almak isteyen köylüdür.

Mühendis Mustafa: Özlem'in nişanlısıdır.

Roman kahraman yönünden oldukça zengindir. Eserde yetişkinler kadar çocuk kahramanlara da yer verilmesi, çocuk okurların ilgisini çekebilmek açısından olumludur. Kahramanlar yaşadıkları çevreyle uyumlu, günlük yaşamda karşılaşılabilecek tiplerdir.

Yer ve zaman

Romanda olaylar, açık mekân olarak bilinen Yeşilhisar ve Güzelce köylerinde geçmiştir.

Yeşilhisar: Memo'nun doğup büyüdüğü, kan davası yüzünden kaçmak zorunda kaldığı köyüdür. Toroslar'ın Pozantı yaylasında bir dağ köyüdür. Yeşil ve serin bir yerdir. *“Ellerini bellerini dayayarak Toroslar'dan efil efil esen yele çevirdi bedenini. Yeşilhisar'da güzel olan tek şey, işte bu yeldi.”* (s.21).

Güzelce: Karadeniz sahilinde yemyeşil ormanlarla kaplı şirin bir balıkçı köyüdür.

Memo, kan davasından kaçarken en son bu köye sığınmıştır. *“İşte, İnebolu'dan ayrılmayı düşündüğü günlerde yolu Küre Dağları eteklerinde Güzelce ormanına düştü. Çam, ardiç, kestane, meşe ve gürgen kaplı yemyeşil orman, ona sekiz yıl önce ayrılmak zorunda kaldığı köyü Yeşilhisar'ı anımsatmaya yetmişti... Şırl şırl akan dereyi görünce, “Aman Allah'ım!” diye bağırdı... Kıvrıla kıvrıla denize doğru ilerleyen derenin içinde bir süre öylece yatmıştı ki, sık ağaçların arasında bir karaltı fark etti.”*(s.16-17).

“Güzelce'nin kekik, çam, ardiç kokulu ormanında Memo'nun yaşamı değişmişti. Artık kırlangıç cıyıklamaları dostluğun çağrısı, iyot kokulu yel sevginin sıcaklığı, ezan sesi umut demektir.”(s.63).

Şirince: Güzelce'nin komşu köyüdür.

İnebolu: Güzelce'nin bağlı olduğu ilçedir.

Romanda dış mekânların yanında iç mekânlar da önemli yer tutmaktadır.

Kodaman Rıza'nın virane kulübesi: Memo'nun kanlılarından kaçarken sığındığı Güzelce ormanlarındaki kulübedir. “ *Kapının açılmasıyla içeri dolan karlardan, küçük taburelere kaydı gözü, oradan minderlere sedire. Her biri gözlerinin önünde canlanmaya başladı. Tezgâhın önünde, musluklu teneke bidonun başında, kuzinenin yanında, duvardaki rafın altında, öfkeli gözlerle ona bakıyorlardı.* ”(s.15).

“*Gözlerine inanamadı. Karşı duvardaki rafta pırıl pırıl üç beş bardak, birkaç tabak, ovula ovula parlatılmış iki küçük tencere, bir ayağı onarılmış kuzinenin üstünde çaydanlık, yerde renkleri solmuş ama tertemiz bir kilim, kilimin ortasında yastağaç, çevresinde minderler...* ”(s.34).

Güzelce Kahvehanesi: Köyün yaşlılarının uğrak yeri, köy meydanındaki kahvedir. “*Yaşlılar Güzelce Kırathanesi'nde toplanmış, her zaman olduğu gibi düinden, bugünden konuşuyorlardı.* ”(s.35).

Sultan'ın Evi: Yeşilhisar'da Memo'nun yengesi Sultan'la oğlu Ulaş'ın kaldığı evdir. Tek katlı, dıştan merdivenli, bahçeli bir köy evidir.

Dursun Emmi'nin Evi: Yeşilhisar'da tek odalı bir evdir. Yanında ağılı vardır. “*Bir zamanlar Yeşilhisar'ın yarısı onunmuş. Sonra ne olmuşsa olmuş, bu tek gözlü kulübeyle bir de ufak ağıla kalmış.* ”(s.65).

Güzelce Muhtarlığı: Köyün önemli işlerinin görüşüldüğü yerdir.

Kasap Yakup'un dükkânı: Güzelce meydanında kahvehanenin yanındaki kasaptır.

Hüsnü Dayı'nın Bağdaki Evi: Yeşilhisar'ın dışında Hüsnü Yılmazoğlu ve ailesinin yaşadığı evdir. “*Sarnıca yaklaştığında Hüsnü Yılmazoğlu'nun bağına çıkan patikaya saptı. On beş yirmi adım metre sonra bağdaydı. Eve vardığında her yer*

karanlıktı. Sundurmada mum gibi küçük bir ampul yanyor, kısık ışık tavanı zor aydınlatıyordu.”(s.156).

Güzelce Sağlık Ocağı: Yıldız Hemşire'nin atandığı, uzun yıllar kapalı kaldığı için bakımsız kalmış sağlık ocağıdır. *“Geçerken sağlık ocağınızı gördüm. Oldukça bakımsız kalmış. Ama göndere bayrak çekilmişti.”(s145).*

Aktar Veyssel Efendi'nin Dükkânı: Bursa Kapalıçarşısı'nda küçük bir dükkândır.

Romanda ismi geçen yerler ise, Muhtar'ın evi, Kâmil Reis'in evi, balıkhane, kasabadır.

Romanın kahramanlarının yaşayış tarzları buldukları yere göre değişmektedir. Çetin iklim şartlarında yaşayan Yeşilhisar insanları sert, acımasız iken; şirin bir sahil kasabası olan Güzelce'nin insanları sevecen, yardımsever, dost canlısıdır.

Romanda geçen olaylar; 1980 yılında Memo'nun ağabeyi Ahmet Aksen'in Rüştü Yılmazoğlu'nu öldürmesiyle başlamış, Rüştü'nün ağabeyi Hüsnü Yılmazoğlu'nun yirmi yıl ceza alan kanlısını hapisten çıkar çıkmaz vurup orada kalp krizi geçirip ölmesiyle sona ermiştir. Roman yaklaşık yirmi yıllık bir süreyi kapsamaktadır. Romanda olayların aktarılmasında kronolojik sıra takip edilmemiş, olaylar geri dönüşlerle geçmişe gidilerek anlatılmıştır.

Anlatıcı ve bakış açısı

Eser hâkim bakış açısıyla, üçüncü kişi ağzından anlatılmıştır. Eserde olaylar geriye dönüş tekniği kullanılarak anlatılmıştır. Bu bakış açısının özelliği olarak yazar, her şeyi gören ve bilen konumundadır.

“Memo, Güzelce tepelerinde on iki yıl önce geldiği, ürkek tavşanlarla arkadaşlık ettiği, börtü böcekle eğleştiği kulübesine yürürken kulaklarında hâlâ Halil'in sesi vardı.”(s.12). “Kır çiçeklerini çöpe atarken, Cemile geldi yine gözünün önüne. Sevdalısı geçti mi yuvarlak tahtanın başına, on dakikada açiverirdi baklava yufkalarını. İçini çekerek bakracı yıkadı, yerine koydu.”(s.31).

Eserdeki iletiler

Eserde, farklı konularda önemli iletiler yer almaktadır. Romanda işlenen en önemli ileti, toplumsal biri yara olan kan davası ve törenin yol açtığı kötü sonuçlardır. Romanın başkahramanı Memo, kan davası nedeniyle hayatı kaçmakla geçmiş bir gençtir. *“İstanbul’da Harem otogarında kendini İnebolu’ya giden otobüse attığında, yüreği ağzından fırlayacakmışçasına çarpıyordu Memo’nun. Neyse ki otobüs hemen hareket etmişti. Derin bir oh çekerek pencereden dışarı baktı. Hüsnü Dayı, Halil ve İbrahim insanları ite kaka otobüs bürolarına doğru koşuyorlardı. Keyifle gülümsedi. Bu kez izini bulmaları uzun zaman alacaktı. (s.16).*

Yıllar boyu kaçmak Memo’da bezginliğe sebep olmuştur. *“Hayır, artık kaçmayacaktı. Yalnız bir kaçak olarak yaşayacak, ama kaçmayacaktı. Bezginlik tüm benliğini sarıyordu. Bağıra bağıra Hüsnü Dayı’ya seslenmek istiyordu. “Gel be! Gel de andını yerine getir! Sen de kurtul ben de kurtulayım!” Yaşanacak hayat mıydı bu? Korkmaktan, kaçmaktan, öldürülmeyi beklemekten bıkmıştı.”(s.44).*

“Çocukluğundan başladı Memo anlatmaya. Recep Efendi dinliyor, dinledikçe tüyleri diken diken oluyordu. Oldum olası şu kan davasını akli almamıştı. Ama ne yazık ki ülkenin asırlardır süre gelen, bir türlü kabuk bağlamayan yarasıydı, töreden sayılan bu vahşet.”(s.82).

Töre adı altında yapılan insanlık dışı olayların da eleştirisi yapılmıştır. *“Yeşilhisar’da tüm bebeler töreyle büyür. Oynamayı öğrenmeden dövüşmeyi öğrenir. Babasından emanet kalacak silahın düşünüyü kurar, delikanlı olduğunda oğluna bırakacağı silahı namus sayar. Ailesinden birinin akacak bir damla kanının karşılığını almazsa, dünyanın en aşağılık insanı olacağını beller. Yoksa, ailece dışlanırlar, kimseler yüzlerine bakmaz.”(s.50).*

“Töreye göre bir evin erkekleri kanlarını almak için gurbete çıkmışlarsa, geride bıraktıkları eşleri, kızları onlar dönene kadar kapı dışarı çıkmazlar.”(s.93).

Töre yerine faydalı geleneklere sarılınması gerektiği vurgulanan konulardan biridir. *“Töreyle sahip çıkmanın çağlar ötesinde kalmış, geçersiz ve amansız bir yasayı*

benimsemek olmadığını savundu hep. Törede, kan gütmekten öte güzel geleneklerimiz ve göreneklerimiz olduğunu anlattı. Asıl onlara sarılmalyız dedi durdu.”(s.51).

Romanda ele alınan iletilerden biri de, bir anlık öfkenin meydana getireceği kötü sonuçlardır. *“Amcası başını iki yana sallayarak yüzüne bakmış, “ Akıllı olan öfkesini yenmeyi bilendir,” diyerek onu kolunun altına sıkıştırmıştı.. “Kaba güç, insanın kendini kandırmasıdır. Bir gün mutlaka senden güçlüsü çıkar.”(s.24).*

İçkinin bir aileye verdiği zarar, romanın işlediği temalardan biridir. *“Ağabeyim böyle ilenmeleri kendine yediremedi. İçmeye başladı. Garip yengem, bir gün düzelir diye avundu. Ulaş’ın doğumu bile onu bu alışkanlığından kurtaramadı. Anamın ölümünden sonra da eve uğramaz oldu.”(s.51).*

“Ağabeyimin kasabada marangozhanesi vardı. Uğradığı yoktu. İş bana kalmıştı. Ayda yılda bir geliyor, elde avuçta ne varsa alıp gidiyordu... Ağabeyim kendi gibi ayyaş Rüştü’yü, kansız döneke dediği için bıçaklamıştı kasabada. Adam oracıkta gidivermiş; ağabeyimse tutuklanmıştı.”(s.52).

Okumanın önemi konusu da romanda oldukça fazla işlenmiştir. *“Aptal Hüsnü Dayı, gelsin beni öldürsün okula gidemedikten sonra...”(s.59). “Köyünün doktoru, mühendisi olmak istiyordu.”(s.60). Okumak isteyen ama okutulmayan Özlem’in de durumu romanda anlatılmıştır. “Ama biliyorsun işte; Cennet Ana, Özlem’i okula yollamadı. O da her sabah sarnıcın üstüne çıkıyor, biz otobüsle geçene kadar ayakta dikiliyor. Dönüşte yine aynı yerde. Onun delirdiğini söylüyorlar,” dedi. (s.93). “Yüreğinde okula gitme isteği, bütün gün sarnıcın tepesinde babasının yolunu gözlüyor. Bütün bunların adı da yazgı.” Birdenbire gürlledi. “Ne yazgısı be! Cehalet !”. (s.97). Özlem bütün engellemelere rağmen kan davasının bitmesiyle okumuştur. “Dilsiz Deli Kız, dedesinin ölümünü gazeteden öğrendi ve hemen babasını aradı. Tekirdağ Lisesi’nde sosyoloji öğretmenliği yapıyordu.”(s.206).*

Romanda, dostluğun önemi ve sevginin gücünden de bahsedilmiştir. *“ Birer ikişer kapıdan çıkarlarken Mustafa, Artık sırdaşız. Seni yalnız bırakmayacağız,” diyerek elini uzattı Memo’ya. Bize güvenebilirsiniz.”(s.55). “Gülümseyerek yerinden kalktı. Memo’nun*

karşısındaki koltuğa geçip oturdu. “Rahat ol, genç adam! Güzelceliler dostluğa değer verirler.”(s.83).

“Memo, Halil ve İbrahim. Üç Yeşilhisarlı gencin, çocuk yüreklerinde filizlenen arkadaşlıkları, büyüyen sevgileri, kin ve nefretle beslenen töreyi yenmişti.(s.126).

“Gülmüştü Memo. En ufak bir kaygı duymuyordu. “Sevgi,” diyordu, töre möre dinlemez. Biz kazandık.”(s.141).

Dayanışma ve yardımlaşmanın gerekliliği üzerinde durulan temalardan biridir. “ Ulaş, arkadaşlarına inaniyordu. Okula gidemese de direnecek, hiç olmazsa aralarındaki dayanışmayı gösterecekti.”(s.62).

“Cumartesi sabahı gün ışımadan, sağlık ocağı karınca yuvasına dönmüştü. Onlarca çocuk, değme ustalara taş çıkartırcasına çekiç, kerpeten, fırça sallıyor, camları, çerçeveleri onarıyor, badana boya yapıyorlardı. Sesleri Güzelce tepelerini tutmuştu.”(s.146).

Güzelce’de Bir Kaçak Memo, romanı ülkemizin kanayan yaralarından olan kan davası töresini işlemiştir. Bu törelerin insanlara verdiği zarar çocuk okurlara anlatılmaya çalışılmıştır. Bu karanlık törelerin sevgiyle yok edilebileceği eserde gösterilmiştir. Çocuklarda sevgi, dayanışma, arkadaşlık duyguları pekiştirilmeye çalışılmıştır. Böylelikle okurlarda doğru davranışların yerleşmesi, olumsuz davranışların kötü sonuçlarının görülerek terk edilmesinin sağlanılmasına önem verilmiştir.

3.3.3. Dil ve Anlatım

Atasözleri

Çocuklar için yazılan eserlerde, dilin en önemli zenginliklerinden olan atasözlerine yer verilmelidir. Çocukların dili doğru ve etkili kullanmalarını sağlamak çocuk eserlerinin en önemli amaçlarından biridir.

Güzelce’de Bir Kaçak Memo romanında üç tane atasözü kullanılmıştır. Bu atasözleri şunlardır:

Su testisi su yolunda kırılır.

“Sonunda su testisi su yolunda kırıldı. Rüştü toprağa girdi. O hâlâ kardeşimin huzuru diye debeleniyor.”(s.136).

Gün doğmadan neler doğar.

“Memo kurtulmuştu ya! Gün doğmadan neler doğar, dememiş miydi Dursun Emmi?” (s.154).

Acı patlıcanı kırağı çalmaz.

“Acı patlıcanı kırağı çalmaz, diye mırıldandı.”(s.156).

Deyimler

Güzelce’de Bir Kaçak Memo romanı, deyim yönünden oldukça zengindir. Günlük hayatta sıkça kullanılan birçok deyim eserde yer almıştır. Bunun yanında günümüzde az kullanılan bazı deyimlere de yer verilmiştir. Romanda yer alan deyimler şunlardır:

Dudak bükme

“Görüp okuyanların yarısından çoğu dudak büküp geçti.”(s.9).

“Komşuları dudak bükerek dükkânlarına girdi.”(s.103).

Kanı donmak

“Arada bir gözleri bürüyen öfke, imamın kanını donduruyordu.”(s.10).

Gün yüzü görmemek

“Babam Hüsnü Yılmazoğlu ve onun kanlısı Ahmet Aksen, yaşamları boyunca gün yüzü görmediler de göstermediler de, dedi.”(s.10).

Suluk tutmak

“Aynı saatlerde Güzelce’de soluklar tutulmuş, meraklı ve tasalı bir bekleyiş başlamıştı.”(s.11).

“Güzelce kıraathanesinde soluklar tutuldu, gözler arabadan inen üç adama çevrildi.”(s.104).

Gözlerini kaçırmak

“Onun yüzüne bakmamasına, gözlerini kaçırmasına pek aldırılmazdı.”(s.11).

“Gözlerini kaçırmayı yüreğini sızlattı.”(s.127).

Yüreğine söz geçirememek

“Ama yüreğine söz geçiremiyordun.”(s. 14).

İçi titremek

“Başına bir iş gelir diye korkutuyorsunuz bizi, deyişlerini hatırladı, içi titredi.”(s.15).

Yolu düşmek

“İnebolu’dan ayrılmayı düşündüğü günlerden birinde yolu Küre Dağları’nın eteklerindeki Güzelce ormanına düştü.”(s.16).

Yüreğini dağlamak

“Ormanın içlerine girdikçe sıla özlemi yüreğini dağlamaya başlamıştı.”(s.17).

Göz göze gelmek

“Her sabah onunla göz göze gelen ürkek tavşan alışmış olacak ki, artık kaçmıyor, uzaktan uzaktan bakıyordu.”(s.18).

“Geri dönmesiyle de on iki on üç yaşlarında, siyah saçlı, beyaz tenli çocukla göz göze gelmesi bir oldu.”(s.46)

Tüylerini diken diken etmek

“Birdenbire, dalgaların sesiyle birlikte yüzüne çarpan nemli yel, tüylerini diken diken etti.”(s.19).

“... onu anmak tüylerini diken diken etmeye yetiyordu.(s.69).

Şansı yaver gitmek

“Bu kez de şansım yaver gitti, diye geçirdi içinden.”(s.20).

Canı burnundan gelmek

“Bir süre sonra, bayır yukarı tırmanmaktan canı burnundan geldi.”(s.20).

İçi içine sığmamak

“İkisinin de sevinçten içi içine sımıyordu.”(s.21).

“... yaşlı çobanı görene dek Ulaş’ın içi içine sığmadı.”(s.91).

Bas bas bağırmak

“Ben köyümde kan istemem, diye bas bas bağıırıyordu.”(s.21).

“Ramazan bas bas bağıırıyordu.”(s.102).

Kanı çekilmek

“Sultan’ın yüreğı sıkışıyor, kanı çekiliyordu.”(s.26).

Dili damağına yapışmak

“Gözleri üstüne doğru gelen anasında, dili damağına yapışık olduğı yerde çakılı kaldı.”(s.26).

“Arada Hüsnü’nün ağızından laf almaya kalkışsa da, öbürü dilini damağına yapıştırıyor, gözlerini kısıp dik dik bakıyordu.”(s.176).

Gözlerini dikmek

“Gözlerini dikmiş, Sultan’dan bir saniye olsun ayırmamıştı.”(s.27).

Kol kanat germek

“Kadıncağız acısını yüreğine gömmüş, çoluğına çocuğına kol kanat germişti.”(s.29).

Yolunu tutmak

“Söylene söylene bidonu alarak kulübeden çıktı ve derenin yolunu tuttu.”(s.30).

İçini çekmek

“İçini çekerek bakracı yıkadı, yerine koydu.”(s.31).

Canından bezdirmek

“Ormana gidip de avlanacak babayiğıt oğıul nerede, diye önüne gelene yakınan anası canından bezdirmişti adamcağızı.”(s.33).

Kan ter içinde kalmak

“Rüstem Çavuş, kan ter içinde köy meydanına daldı ve soluğı elverdiğince haykırdı.”(s.35),

“Ali dili bir karış dışarıda, kan ter içinde kahveye daldı.”(s.103).

Kanı beynine sıçramak

“Öfkeden kanı beynine sıçrayan Rüstem Çavuş, arkasını döndü.”(s.36).

İçi yanmak

“İçi yanıyor, endişeden kavruluyordu.”(s.38).

“İçim yanıyor, gelinim. Bir yudum su, diye fısıldadı.”(s.183).

Yüzünden düşen bin parça

“Ne o torunum, yüzünden düşen bin parça?” diye sordu.”(s.38).

Dert yanmak

“Neredeyse torunu olacak, ben hâlâ davar güdüyorum, diye dert yandı.”(s.38)

Gözbebeği

“...ağabeyinin huzuru bir yana, anasının da gözbebeği olacaktı.”(s.40).

“Böylece yalnız kızların değil, tüm Güzelceliler’in gözbebeği olmuştu.

Diken üstünde

“Diken üstündeydi, dayanılır huzursuzluk değildi.”(s.44).

Yüreği ısınmak

“Memo ’nun yüreği ısınmıştı.”(s.54).

Lafı ağzına tıkmak

“Lafının ağzına tıklmasından sıkılarak suratını sarkıttı çocuk.”(s.55).

“Lafı ağzıma tıkma, oğul!”(s.198).

Surat sarkıtmak

“Lafının ağzına tıklmasından sıkılarak suratını sarkıttı çocuk.”(s.55).

Kulak asmak

“Sen ona kulak asma.”(s.55).

Yüreği ağzına gelmek

“Ve her bayram Sultan ’ın yüreği ağzına gelirdi.”(s.57).

“Hâlâ Ulaş ’ı bin bir kaygıyla yolluyor, dönmesini yüreği ağzında bekliyordu.” (s.89).

Kan çanağına dönmek

“Cemal, Ulaş’ın kan çanağına dönmüş gözlerine bakarak, “Deli misin sen ya?” dedi.”(s.61).

Ağı kulaklarında

“Memo ağı kulaklarında,” Cemilem’in kurabiyesi,” diye açıkladı.”(s.64).

Gönlünü almak

“... biraz suratını assa da, sarılır öper, gönlünü alırım diye düşünüyordum.” (s.67).

Ağı bir karış açık kalmak

“Ağzım bir karış açık, o devam ediyor.”(s.68).

Nuh demek, peygamber dememek

“Nuh demiş, peygamber dememişti, anası.”(s.72).

Ağzını bıçak açmamak

“Günlerdir ağzını bıçak açmıyordu.”(s.74).

“Hiçbirinin ağzını bıçak açmıyordu.”(s.166).

Paraya para dememek

“Söylendiğine göre, paraya para demiyorlardı.”(s.76).

Kulak arkası etmek

“Hiçbirini dinlemiyor, kulak arkası ediyorlardı.”(s.78).

Kafası şişmek

“Muhtarın artık Kodaman Rıza’nın viranesi ile ilgili üretilen öykülerden kafası şişmişti.”(s.81).

Aklı almamak

“Oldum olası şu kan davasını akli almamıştı.”(s.82).

Ser verip sır vermemek

“Güzelceliler ser verip, sır vermezler, dedi muhtar.”(s.83).

Öküz altında buzağı aramak

“Kâmil Reis, onlara karşı çıkıyor, “Siz öküz altında buzağı ararsınız diyordu.”(s.87).

Gözü yolda beklemek

“O gün Ulaş özenle hazırlanmış, gözü yolda bekliyordu.”(s.89).

Gözlerine inanmamak

“Kasabaya giden çocukların çoğu bahçe kapısının önünde birikince gözlerine inanamadı.”(s.89).

Göz açtırmamak

“Okulda başlarında en az bir öğretmen bulunuyor, değil onlara, kimseye göz açtırmıyordu.”(s.90).

Gözdağı vermek

“Sürücü Hilmi'nin otobüsü durdurarak gözdağı verdiğini geçti, elbette.”(s.93).

Başını yemek

“Bu Yılmazoğulları ailece töre töre diye başlarını yiyecekler, dedi.”(s.93).

Ayakları yerden kesilmek

“... küçük kızın sesiyle ayakları yerden kesildi.”(s.95).

Kıs kıs gülmek

“Kâmil Reis, kolları arkasında bağlı, kıs kıs gülüyordu.”(s.99).

Tabana kuvvet

“... aldığı yanıtın ardından tabana kuvvet sazlığın yolunu tuttu.”(s.100).

Tepeden tırnağa süzmek

“Müşteriler verilen selamı alarak, onları tepeden tırnağa süzdüler...”(s.105).

Kulakları kirişte beklemek

“Yapacakları tek şey, Mustafa'nın dediği gibi, ortalarda görünmemek, kulakları kirişte beklemektir.”(s.107).

Pestilini çıkarmak

“Hani o an Rüstem Çavuş ellerine geçse pestilini çıkarırlardı.”(s.107).

Ağızdan laf almak

“Akşama kadar sorup soruşturacaklar, ağızdan laf almak için sıkıştıracaklar...” (s.107).

“Böylece, ağızımızdan kolayca laf alacaklar.”(s.114).

Ağızını sıkı tutmak

“Siz ağızınızı sıkı tutun yeter, dedi.”(s.108).

Şeytan tüyü olmak

“Onda şeytan tüyü vardı.”(s.111).

Bülbül kesilmek

“Bak bakalım nasıl bülbül kesilirler.”(s.113).

Gözü dönmek

“Onlar katil, gözü dönmüş cani değiller.”(s.113).

Suratı asmak

“Halil’in üç ay daha, diye seslenişini duyunca suratı asıldı.”(s.113).

Kafa kafaya vermek

“Kafa kafaya vermişler, fısır fısır sesleri geliyor, ne konuştukları anlaşılıyordu.”(s.114).

Kulak kabartmak

“Kül tabaklarını toplamak bahanesiyle masalarına yaklaşarak kulak kabarttı.”(s.114).

Haber uçurmak

“Memo’ya haber uçurmalyız.”(s.115).

Dost canlısı

“... kansız o kadar dost canlısıydı ki, ona yakınlık göstermişlerse, bu insanları bırakmamış olması akla uygundu.”(s.117).

Yan gelip yatmak

“Onca yıllık gurbetliklerinde, bir gün olsun yan gelip yatmamış, çalışmamazlık etmemişti”(s.117).

Ödü patlamak

“Ama onun da ödü patlıyor, diye söyleniyordu.”(s.119).

Akla zarar

“Gördükleri akla zarardı.”(s.121).

Dik dik bakmak

“... yaklaşan üç yabancıya dik dik baktılar.”(s.123).

“Memo, Mustafa’ya dik dik baktı.”(s.149).

Kılına zarar gelmek

“Birimizin kılına zarar gelirse, neler olur, var sen düşün!”(s.124).

Gözlerinde şimşek çakmak

“Gözlerinden şimşekler çakarak hızla döndü.”(s.125).

Boynuna atılmak

“Boynuna atılmak, yüreğinin atışını yüreğinde hissetmek istedi.”(s.127).

Yüreği sızlamak

“Gözlerini kaçırmayı yüreğini sızlattı.”(s.127).

Beti benzi atmak

“Dördünün de beti benzi atmıştı.”(s.131).

Ciğeri yanmak

“Ciğeri yanıyordur. Kimseyle konuşmak istememiştir.”(s.133).

Elini kana bulamak

“Sağ olduğum sürece evlatlarımın elini kana bulamam.”(s.134).

Bir baltaya sap olamamak

“O da ağabeyinin bağlılığını sömürdükçe sömürmüş, bir baltaya sap olamamıştı.”(s.136).

Çıngar çıkarmak

“Volkan’la Ulaş’ın arasında çıngar çıkacağından emin otobüsüne bindi.”(s.139).

Göz hapsinde tutmak

“... tek amacı ikisini de göz hapsinde tutmaktı.”(s.140).

Canı sıkılmak

“Mahir Efendi'nin canı sıkıldı.”(s.144).

Ağız kulaklarına yayılmak

“Bakkalla kasabın ağız kulaklarına yayılırken Mahir Efendi'nin canı sıkıldı.”(s.144).

Baltayı taşa vurmak

“Özlem dedesine öyle bir yan baktı ki, baltayı taşa vurduğunu anladı Hüsnü.”(s.151).

İçi cız etmek

“Altmış küsur yaşına, gözlerde gördüğü nefretle içi cız etti.” (s.152).

Kafa tutmak

“Hemen kafa tutmuştu ona Ulaş.”(s.153).

Gözü kara

“Yiğittir, gözü karadır.”(s.154).

Gözünü budaktan esirgememek

“Halil de gözünü budaktan esirgemez ya, ikisi de baba baskısıyla büyüdü.”(s.154).

Dilini mühürlemek

“Hüsnü'nün dilini mühürlemesinden korktu.”(s.158).

El ayak çekilmek

“...el ayak çekildikten, tüm köy uykuya daldıktan sonra iki yaşlı adam bağda buluşmayı sürdürdüler.”(s.158).

Burun buruna gelmek

“Çıkmasıyla da İbrahim'le burun buruna geldi.”(s.161).

Eli kolu bağlanmak

“Memo kaygılıydı ama, elinin kolunun bağlandığını hissediyordu.”(s.174).

Bir deri bir kemik kalmak

“Garip çobanın bir deri bir kemik kalmış, yorgun bedenini, Toroslar’ın ayazından, buzundan kurtaracaktı.”(s.175).

Göz gezdirmek

“Ocağın alazlı ışığında çevreye göz gezdirdi.”(s.179).

Kefeni yırtmak

“Gerçi konuşacak dermanı yoktu; ama kefeni yırttığından emindi.”(s.182)

Sırta kadem basmak

“Hüsni Dayı’nın bir gecede sırta kadem basması tüm köylüleri şaşkına çevirmişti.”(s.185).

Dikkat kesilmek

“Ulaş annesinin bedenini sıkan kolundan kurtulmuş, dikkat kesilmişti.”(s.195)

Hâl hatır sormak

“İki kardeşi kucaklayarak hâl hatır sordu.”(s.204).

Defterden silmek

“Sizi çoktan sildim defterden be.”(s.204).

Yazarın kullandığı deyimler daha çok zorlu hayat şartlarını, çekilen acıları anlatmaktadır. Romanda daha çok birleşik fiil olan deyimlere yerilmiştir. Bunun yanında sözcük ve söz öbeği olan deyimlerde eserde yer almıştır.

İkilemeler

Türkçenin zenginliklerinden olan ikilemeler anlatımın kuvvetlendirilmesinde, zenginleştirilmesinde önemli etkiye sahiptir. Güzelce’de Bir Kaçak Memo romanında da ikilemelere fazlaca yer verilmiştir. Romanda ikilemeler, aynı kelimelerin yakın

anlamalı kelimelerin, zıt anlamalı kelimelerin, ses taklidi kelimelerin tekrarı yoluyla oluşmuştur. Eserdeki ikilemeler şunlardır.

Uzun uzun

“*Son gittiğinde babası uzun uzun yüzüne bakarak, bir daha buraya gelme evlat, demişti.*”(s.12).

“... gökyüzünde dönüp duran martılara baktı uzun uzun.”(s.110).

Peş peşe

“... sözcükler peş peşe dökülmüştü dudaklarından.(s.14).

Söylene söylene

“*İçimin yandığını düşünmediniz bile, diye söylene söylene kapıyı itip kapattı.*”(s.15).

“*Kabul et artık Dursun, kocadın, diye söylene söylene az ötedeki ağıla doğru yürüdü.*”(s.95).

İte kaka

“*Hüsni Dayı, Halil ve İbrahim insanları ite kaka otobüs bürolarına doğru koşuyorlardı.*” (s.16).Ö

“*Memo, çevresini saran kalabalığı ite kaka yararken, çıldırmış olmalı, diye bağıyorlardı.*”(s.84).

Şırl şırl

“*Şırl şırl akan dereyi görünce, “Aman Allah’ım!” diye bağırdı.*”(s.17).

“*Önünde şırl şırl akan derenin sesini dinledi bir süre.*”(s.110).

Kıvrıla kıvrıla

“*Kıvrıla kıvrıla denize doğru ilerleyen derenin içinde bir süre öylece yatmıştı...*(s.17).

“... çalıkların arasından kıvrıla kıvrıla tepeye çıkan dik keçi yoluna doğru yürüdü.”(s. 102).

Ürkek ürkek

“*Önce ürkek ürkek bakiştılar...*”(s.17).

Yerli yerinde

“Her şeyi bıraktığı gibi yerli yerinde görünce de “Sonunda delleneceksin, oğlum Memo!” diye söylenerek yataktan kalktı.”(s.18).

Lime lime

“Onların da hasırları lime lime olmuştu.”(s.18).

Birer ikişer

“Cevizleri birer ikişer atıştırarak kulübeden çıktı.”(s.18).

Uzaktan uzaktan

“... ürkek tavşan alışmış olacak ki, artık kaçmıyor, uzaktan uzaktan bakıyordu.”(s.18).

Üç beş

“Üç beş keklik kulübenin önünde sektiriyorlardı.(s.19).

Ağır ağır

“Sonra da kulübenin kapısını çekip ağır ağır dereye yürüdü.”(s.19).

Hafif hafif

“... bir balıkçı teknesi hafif hafif sallanıyordu.”(s.20).

Süslenmiş püslenmiş

“O gün yengesi Sultan süslenmiş püslenmiş, köyün en güzel kızına dünür gitmeye hazırlanıyordu

Avaz avaz

“Beni bırakma, diye avaz avaz ağlamıştı.”(s.21).

Çipil çipil

“Çipil çipil gözlerle etrafına bakınır...”(s.23).

Sağ sol

“... kocaman kırmızı ibiğini sağa sola sallar..”(s.23).

Efil efil

“Ellerini beline dayayarak Toroslar’dan esen efil efil yele çevirdi bedenini.”(s.25)

Çoluk çocuk

“... çoluk çocuğuna kol kanat germiştii.”(s.29).

“Hüsni, çoluk çocukla uğraşmaz.”(s.133).

Doğru dürüst

“O gece doğru dürüst uyuyamayan Rüstem Çavuş, ava çıkmaya karar verdi.”(s.33).

Ovula ovula

“Karşı duvardaki rafta ovula ovula parlatılmış iki küçük tencere, bir ayağı onarılmış kuzinenin üstünde çaydanlık...”(s.34).

Şamata gırgır

“Güzelce'nin birbirinden cin çocuklarıysa çınar ağacının altında şamata gırgır bağırişiyorlardı.”(s.35).

Soluk soluğa

“Bütün suratların kendisine çevrildiğini görünce de, soluk soluğa ekledi.”(s.35).

“Sağ...lık o...ca...ğına bay...rak çektim,” dedi çocuk, soluk soluğa.”(s.103).

Alık alık

“Alık alık ne bakıyorsun be!”(s.35).

“Alık alık durmayın öyle!”(s.164).

Gevrek gevrek

“Rüstem Çavuş'un rahatlayan suratını görünce de gevrek gevrek güldü.”(s.36).

“Gevrek gevrek güldü Atmaca Hüsni.”(s.106).

Kararlı kararlı

“Kısacık bir duraksamanın ardından, başını kaldırıp, kararlı kararlı yaşlı adamın gözlerinin içine baktı.”(s.39).

Çok çok

“Kezban Ana'ya bu köyde çok çok değer verirler.”(s.41).

İsteksiz isteksiz

“Ben üfleyemem ki, dedi isteksiz isteksiz.”(s.41).

Azar azar

“Lacivert gece, dolunayın gümüş ışınlarını azar azar götürüyordu.”(s.43).

Gelen giden

“Güzelce’ ye gelen giden yoktu.”(s.44).

Kendi kendine

“Yaşadığın şu güzel günler yanına kâr işte!” dedi yine kendi kendine.”(s.44).

Bağıra bağıra

“Bağıra bağıra Hüsnü Dayı’ya seslenmek istiyordu.”(s.44).

Şaşkın şaşkın

“Memo, sayıları artan çocuklara bakıyordu şaşkın şaşkın.”(s.46).

Baş başa

“... sonra gözleri yabancının üstünde baş başa verip fisıldandılar.”(s.47).

“Yine de çocuklar aralıksız Memo’yu ziyarete geliyor, sonra da onu her gün artan tasalarıyla baş başa bırakarak gidiyorlardı”(s.78).

Kıpır kıpır

“Memo ise yüreği kıpı kıpır, sayıyordu...”(s.47).

Art arda

“Özgürlüklerine kavuşan yıldızların art arda parlaması, Kocaibik’i barınağından tel örgülerle çevrili bahçeye çekti.”(s.56).

Mırıl mırıl

“Alnı ter içindeydi ve mırıl mırıl mırıldanıyordu.”(s.56).

Sabah sabah

“Sabah sabah dellendin mi?”(s.59).

“Sabah sabah nereye gittin ana?”(s. 90).

Çeke çeke

“Burnunu çeke çeke çayıra oturup bağdaş kurdu.”(s.61).

Hıçkıra hıçkıra

“Olduğu yere çökerek, hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı.”(s.61).

Bildi bileli

“Bildi bileli anası, kimseye güvenmemesini yineleyip durdu.”(s. 62).

İklaya sıklaya

“Doğan’la Niyazi ellerinde koca bir poşet, iklaya sıklaya kulübeye doğru yürüyorlardı.”(s.64).

Güle oynaya

“Güle oynaya çıktığımız tepeleri soluksuz indik.”(s.67).

Kıkır kıkır

“Niyazi kıkır kıkır güldü.”(s.68).

Alaycı alaycı

“Piknikten yıkanmış kaplarla mı dönülür, Memo?” diye sordu alaycı alaycı.”(s.69).

Tekrar tekrar

“... kilimleri durmadan tekrar tekrar yıkıyor, perdeleri kolahtıyor, ardından yine suya bastırıyordu.”(s.70).

Dur durak

“dur durak bilmiyordu.”(s.70).

Bile bile

“Şimdi Sultan, onların kasabada olduğunu bile bile biricik oğlunu oraya yollayamazdı.”(s.71).

Çeşit çeşit

“Çeşit çeşit defterlerin, renk renk kalemlerin, silgilerin satıldığı tezgâhlara içi burkularak bakmıştı.”(71).

Renk renk

“Çeşit çeşit defterlerin, renk renk kalemlerin, silgilerin satıldığı tezgâhlara içi burkularak bakmıştı.”(71).

Endişeli endişeli

“... endişeli endişeli kulübesine girdi ve sessizce ortalığı toplamaya başladı.”(s.79).

Pırıl pırıl

“Güzelce’de bir gün önceki fırtınanın yerini pırıl pırıl güz güneşi ve hoş bir serinlik aldı.”(s.79).

“Memo’nun pırıl pırıl temizlenmiş kızıağı üstünde be çocuğun yokuş aşağıya hızla kaydıklarını gördü.”(s.193).

Kös kös

“... yerinden kalkıp, kös kös lavabonun yolunu tuttu muhtar.”(s.80).

Baka baka

“... gazetelerin başlıklarına baka baka muhtarlığa doğru yürüdü.”(s.81).

“Açıkkası Kâmil Reis, babalarının arkaya baka baka gitmesiyle Güzelce’de kalan iki kardeşe ilk günler kuşkuyla yaklaşmıştı.”(s.140)

Zar zor

“Cebinden çıkardığı anahtarla zar zor kapıyı açtı.”(s.82).

Kasım kasım

“Haklı çıktım işte...” diye kasım kasım kasılıyordu.”(s.87).

Konuşa konuşa

“Sonunda kansız döneğin töresiz gelini, deli çobanla konuşa konuşa delirecekti.”(s.88).

Tek tük

“Şu köye okumanın önemini gösterdi ya, helal olsun!” diyenler de vardı tek tük.”(s.88).

Mışıl mışıl

“Gözünün nuru, dudaklarında küçük bir gülümseme mışıl mışıl uyuyordu.”(s.89).

Yan yan

“Ağılın arkasındaki kerevete yan yana oturmuşlardı.”(s.96).

“Yaklaşık dokuz yıl sonra Halil, Memo ve İbrahim yan yana Yeşilhisar’ın karla örtülü sokaklarında yürüyorlardı.”(s.197).

Bıcır bıcır

“Küçük kız hiç durmadan bıcır bıcır konuşuyor...”(s.96).

Allak bullak

“Dursun’un kafası allak bullak oluyordu.”(s.96).

Aval aval

“Yusuf’un dili damağına yapışmış aval aval bakıyordu”(s.105).

Sinsi sinsi

“Canım, Rüstem Çavuş’u rahatsız etmesek, diye sinsi sinsi sırttı.”(s.106).

Büke büke

“Mahir Efendi, elindeki gazeteyi büke büke oklava gibi yapmış, bacaklarına vurup duruyordu.”(s.106).

Fısır fısır

“Güneş alçaldı, kızardı, küçüldü ama; üçü fısır fısır konuşuyorlar...”(s.113).

Hırlı hırsız

“Para peşinde hırlı hırsız değiller.”(s.113).

Saz söz

“Gün gelmiş aç yatmış, onları saza söze yollamıştı.”(s.117).

Işıl ışıl

“Mustafa ışıl ışıl ışıldayan kömür karası gözlerini Memo’ya dikti.”(s.121).

Basa basa

“Mustafa sözcüklerin üstüne basa basa ‘Memo’yu arıyorsanız, ama gelemes...’ dedi.”(s.122).

“... sözcüklerin üstüne basa basa ekledi. “Ailesini bulmak isteyen bulur.”(s.177).

Yavaş yavaş

“Atmaca yavaş yavaş toplanırken, gözlerini daha da kıstı.”(s.122).

Adım adım

“Oğulları arkalarını çocuklarına vermiş, adım adım ondan uzaklaşıyorlardı.”(s.125).

İçten içe

“... içten içe istedikleri, ama asla cesaret edemedikleri başkaldırığı sonunda hiç düşünmedikleri bir biçimde gerçekleştirmişlerdi.”(s.127).

Ürkek ürkek

“... kendilerini coşkuyla kutlayanlara ürkek ürkek bakıyorlardı.”(s. 127).

Sessiz sessiz

“Sultan sessiz sessiz ağlıyordu.”(s.134).

Al al

“Kalın kütüklerin korunda yüzü al al olan yaşlı çoban... oturduğu minderden kalktı, yemeğini hazırlamaya koyuldu.”(s.155)

İştahsız iştahsız

“Ekmeklerini çorbanın içine doğradı ve iştahsız iştahsız yemeye başladı.”(s.155).

Derin derin

“Birkaç saniye derin derin soluyarak dinlendi.”(s.156).

Üst baş

Üst başa biriken kara, soğuktan morarmış dudaklara kimsenin aldıracağı yoktu.”(s.166).

Lapa lapa

“Lapa lapa yağan karın altında, kulübeye vardığında neredeyse akşam oluyordu.”(s.169).

Çekine çekine

“... kulübenin kapısını çekine çekine açtıklarında iki arkadaş hâlâ uyuyordu.”(s.170).

Sıkı sıkı

“Hüsnü zarfı sıkı sıkı tutmuş, eve doğru koşar adımlarla uzaklaşıyordu.”(s.178).

“Ulaş’ı da sıkı sıkı tembihlemişti.”(s.182).

Kesik kesik

“Kesik kesik soluyor, iki adımda bir ağaçlara tutunuyor...”(s.178).

Boğum boğum

“Boğum boğum olmuş nasırlı, incecik eli öptü.”(s.184).

Boncuk boncuk

“Bak, boncuk boncuk ter döküyorsun.”(s.184).

Çalı çırpı

“Alışkın ellerle hemen çalı çırpı tutuşturan Sultan, “Koş biraz tezek getir,” dedi oğluna.”(s.196).

Alaz alaz

“Yüreğindeki kor tüm bedenine yayıldı, yanakları alaz alaz oldu.”(s.203).

Benzetmeler

Anlatımı süsleyen, zenginleştiren, anlatıma canlılık kazandıran önemli söz sanatlarından olan benzetmelere roman, oldukça sık yer vermiştir. Romanda benzetmeler “gibi, tıpkı, misali, farksız, benzer, kadar, andırmak” kelimeleriyle yapılmıştır. Eserdeki benzetmeler şunlardır.

Sırça gibi

“Gökten sırça gibi buz yağıyor ve köyün imamı yaşamının en zor namazını kıldırmaaya çalışıyordu.”(s.9).

Simgesi gibi

“Avluda iki cenaze, töre adına harcanan yaşamların simgesi gibi, sessiz duruyordu.”(s.10).

Eskisi gibi

“Evde kaldığı sayılı günlerde de eskisi gibi kimseyle konuşmuyordu”(s.13).

Tilki gibi

“Memo, can arkadaşı Halil’in babası Hüsnü Yılmazoğlu’nun kindarlığını, tilki gibi kurnazlığını unuttuğu için hayıflanıyordu.”(s.13).

Üstüne kül dökülen kora benzinle gitmek gibi

“Yeşilhisar’a gitmek, üstüne kül dökülen kora benzinle gitmek gibi.”(s.14).

Sürüklenir gibi

“Sürüklenir gibi gitti, sedire oturdu.”(s.15).

Yüreği ağzından fırlayacakmışçasına

“İstanbul’da Harem otogarında, kendini İnebolu’ya giden otobüse attığında, yüreği ağzından fırlayacakmışçasına çarpıyordu Memo’nun.”(s.16).

Deli gibi

“Deli gibi sudan fırlayarak koşmaya başladı.”(s.17).

Elmas tanecikleri gibi

“Bütün gece yığın yağmurunda kalan son damlacıklar, yapraklara takılmış elmas tanecikleri gibi parlıyordu.”(s.19).

Mekik gibi

“Pala elinde mekik gibi gitti geldi.”(s.20).

Bir su gibi

“Yeşilhisar’daki çocukluğunu, bir su gibi akıp giden delikanlılığını düşünüyordu.”(s.22).

Fal taşı gibi

“Ulaş gözlerini fal taşı gibi açarak zıpladığı gibi yatağın içinde oturdu.”(s.23).

Buz gibi

“Sonra da yeğenini pınarın buz gibi sularına çekmişti.”(s.24).

“Memo ’nun avucunun içindeki eli sıkarken, içindeki sevgi alevlenmiş, korkunun buz gibi soğuşunu eritmişti.” (s.55).

Arpacı kumrusu gibi

“Ne o, arpacı kumrusu gibi düşünüyorsun?”(s.24)

Kireç gibi

“Ulaş’ın gözleri büyüdü, yüzü kireç gibi oldu.”(s.26).

Tıpkı muhtar dedesi gibi

“Volkan da tıpkı muhtar dedesi gibi yalancı ve ikiyüzlü.”(s.27).

Gündüz gibi

“Dolunay tüm ormanı gündüz gibi aydınlatıyordu.”(s.30).

Kaya gibi

“Dediğim dedik, kaya gibi sert bir kadındı.”(s.38).

Tıpkı hiç ulaşamayacağı umutları gibi

“Yalnızca yıldızlar kalacaktı. Tıpkı hiçbir zaman ulaşamayacağı umutları gibi.”(.43).

Koyun gibi

“Ya bu günlerin tadını çıkarırsın, ya da kurbanlık koyun gibi beklersin.”(s.44).

Yumruk gibi

“İnsana, dosta hasretlik içinde yumruk gibi büyüyordu.”(s.44).

Kirpi gibi

“Kirpi gibi dik sarı saçlı, ela gözlü olanı, ‘Bu işi iyi bilirim,’ diye ayağa kalktı.”(s.49).

Yüreği kuş misali

“İkimizin de yüreği kuş misali.”(s.52).

Sinsi yılana benzer

“Onlar sinsi yılana benzerler.”(s.59).

Kedi gibi

“Bütün gece kedi gibi mırıldanmandan uyuyamadım.”(s.59).

On dört cin

“Biri diğerinden akıllı on dört cin.”(s.63).

Boş çuval gibi

“Boş çuval gibi yere düştüm.”(s.67).

Mis gibi

“Havada ne var ki? Mis gibi...”(s.73).

Tazı gibi

“Çoban Dursun, bahçe kapısından delice fırlayıp, yanına doğru tazı gibi koşan oğlana güldü.”(s.74).

Savaşa girmiş gibi

“Karadeniz’in karayeliyle savaşa girmiş gibiydi.”(s.78).

Soluğu kesilir gibi

“Soluğu kesilir gibi oldu Memo’nun.”(s.83).

Kazık kadar

“Kazık kadar adam oldunuz, adam gibi konuşmayı öğrenemediniz.”(s.85).

Adam gibi

“Kazık kadar adam oldunuz, adam gibi konuşmayı öğrenemediniz.”(s.85).

Köyüne dönen sılacı gibi

“Yeşilhisar’in yiğit Memo’su yıllar sonra köyüne dönen sılacı gibi hissediyordu kendini.”(s.85).

Boncuk gibi

“Gökyüzü boncuk gibi masmaviydi.”(s.90).

Boks yapar gibi

“Yumruklarını boks yapar gibi sallayarak, “Bunlar konuşmuyor, değil mi?” diye sordu.”(s.92).

Duvak gibi

“Toroslar’ın doruklarını tutan kar, bembeyaz bir duvak gibi yamaçlardan aşağıya iniyor...”(s.94).

Gelin telleri gibi

Toroslar’ın doruklarını tutan kar, bembeyaz bir duvak gibi yamaçlardan aşağıya iniyor, üstünde güneşin parlak ışıkları gelin telleri gibi yansımalar yapıyordu.”(s.94).

Tıpkı yaşlı çoban gibi

“Övünçle, tıpkı yaşlı çoban gibi başını dikleştirdi.”(s.95).

Fişek gibi

“Sürücü Ramazan minibüsüyle olmadık bir saatte köy meydanına fişek gibi dalana dek tabii.”(s. 100).

Körük gibi

“Göğsü körük gibi inip kalkıyordu.”(s.101).

“Deli Çoban’ın kulübesine geldiğinde göğsü körük gibiydi.”(s. 179).

Arı kovanından farksız

“İlerdeki bir bahçe ise arı kovanından farksızdı.”(s.104).

Kırk yıllık aktörler gibi

“... kırk yıllık aktörler gibi söyleşilerine, piştilerine devam ettiler.”(s.105).

Oklava gibi

“Mahir Efendi, elindeki gazeteyi büke büke oklava gibi yapmış, bacaklarına vurup duryordu.”(s.106).

Kömür karası gözler

“Mustafa kömür karası gözlerini kıstı.”(s.107).

Tutkalla yapıştırılmış gibi

“Ramazan baktı ki, üçü de tutkalla yapıştırılmış gibi, oturdukları yerden kalkmıyorlar.”(s.113).

Atmacaya benzeyen surat

“En az bir hafta düşlerinde, bu adamın atmacaya benzeyen suratını göreceğinden emindi.”(s.113).

Denizden çıkmış balık gibi

“Denizden çıkmış balık gibi debeleniyordu.”(s.120).

Kurbanlık koyun gibi

“Beni kurbanlık koyun gibi bağladınız.”(s.120).

Kartal gibi

“Hüsni kartal gibi keskin gözlerini kısarak çevreyi taradı.”(s.121).

Toprağa çakılı kazık gibi

“Ulaştılar da, toprağa çakılı kazık gibi kaldılar.”(s.121).

Balyoz gibi

“Onu neden aradığınızı biliyoruz,” dedi balyoz gibi bir sesle.”(s.122).

Bir kâbusun ortasında kalmış gibi

“Oğulları arkalarını çocuklarına vermiş, adım adım ondan uzaklaşıyorlardı. Bir kâbusun ortasında kalmış gibiydi.”(s.125).

Çil yavrusu gibi

“Bir anda çil yavrusu gibi dağılan çocukların arasında yalnızca Ulaş yerinden kıpırdamadı.”(s.131).

Kömür gibi

“Çoban Dursun kömür gibi kara gecede ... ara sokaklara daldı.”(s.134).

Uyuyan yılanı uyandırmaya benzer

“Yengesine haber salmaksa, uyuyan yılanı uyandırmaya benziyordu.”(s.142).

İlaç gibi

“Güzelce’deki sakin yaşam askere gidene dek ilaç gibi gelecekti delikanlıya.”(s.143).

Bacak kadar

“Hemşire diye bacak kadar kızı yollamışlar.”(s.144).

Beyaz bir yorgan gibi

“Yeşilhisar’ı kalın, beyaz bir yorgan gibi kaplayan kar, o yıl her yanı yamalı bohçaya çevirmekten öteye geçememişti henüz.”(s.150).

Dağ gibi

“Dağ gibi iki evlattan olmuştu.”(s.154).

Yüreği sıkışır gibi

“Soluğu kesilmiş, yüreği sıkışır gibi olmuştu.”(s.156).

Mum gibi

“Yalnızca sundurmada mum gibi küçücük bir ampul yanıyor...”(s.156).

Kapı gibi

“Kapı gibi adam...”(s.156).

Parmak kadar

“Kapı gibi adam parmak kadar kalmış.”(s.156).

Kuşbaşı büyüklüğünde

“Kuşbaşı büyüklüğünde kar taneleri Yeşilhisar’ın üstüne iniyordu.”(s.158).

Aynı babası gibi

“Aynı babam gibi; göz açtırmıyor.”(s.162).

Kuru dalları kıracakmış gibi

“Yel, ağaçların kuru dallarını kıracakmış gibi zorluyor...”(s.163).

Ceviz kabuğu gibi

“İskelede ceviz kabuğu gibi çalkalanan kayıklarla da koca teknenin peşine düşülmezdi.”(s.165).

Heykel gibi

“... Heykel gibi dikiliyordu saatlerdir.”(s.165).

Koca bir kaya kütesini andırmak

“Rüstem Çavuş çömelmiş; başı omuzlarının arasında, koca bir kaya kütesini andırıyordu.”(s.165).

Tıpkı çocukluklarında olduğu gibi

“Tıpkı çocukluklarında olduğu gibi, birbirilerine dayatıp durdular.”(s.170).

Dövüşür gibi

“Böyle dövüşür gibi tartışmaları Yıldız Hemşire’nin aklını karıştırmıştı.”(s.172).

Sırtına bıçak saplanır gibi

“Yaşlı çobanın sırtına bıçak saplanır gibi oldu.”(s.179).

Mıknatıs gibi

“... sedirin üstündeki yatağı, yorgun bedenini mıknatıs gibi çekmişti.”(s.180).

Kafasının içi kazan gibi

“Yaşlı adamın kafasının içi kazan gibi, gözlerinin önünde de Zeliş vardı.”(s.180).

Kum gibi

“Adamda para kum gibi.”(s.185).

Kümes kadar

“... burada olduğu gibi kümes kadar ağıla tıklı kalmayacaktı.”(s.187).

Sözün bitmesini beklemiş gibi

“Sözünün bitmesini beklemiş gibi, “Ulaaş!” diye bağırarak Volkan’ın sesi geldi dışarıdan.”(s.192).

İki göz gibi

“... karanlıkta iki göz gibi parlayan farlardan bir şey göremez oldu.”(s.194).

Tek bir beden gibi

“... büyük bir duygu seli içinde tek bir beden gibi dertop olmuş Ulaş, Memo ve Sultan’a bakıyordu.”(s.195).

Tıpkı rüyalarındaki gibi

“Tıpkı rüyalarımındaki gibi,” diyordu Ulaş.”(s.196).

Umarı yokmuş gibi

“Halil’in avucuna anahtarları bırakırken de umarı yokmuş gibi ekledi.”(s.205).

3.4. ANKARALI

3.4.1. Biçim Çözümlemesi

Boyut, kâğıt, yazım ve noktalama

Zeynep Cemali'nin "Ankaralı" isimli çocuk romanının ilk baskısı 2010 yılında yapılmıştır. Eserin incelenen baskısı da Mayıs 2010 tarihli ilk baskıdır. Eser Günışığı Kitaplığı tarafından yayımlanmıştır. Roman 197 sayfadır ve diğer romanlar gibi 12X18 cm boyutundadır. Romanın ebatları on iki yaş üstü çocukların seviyesine uygundur. Kitabın kâğıdı mat ve ikinci hamurdur. Romanda yazım yanlış ve noktalama hatası bulunmamaktadır.

Kapak ve resimleme

"Ankaralı" romanının kapağı renklidir. Kapakta romanın başkahramanı Doğa'nın başına pembe çiçek takmış hâli resmedilmiştir. Kapakta doğanın rengi olan yeşil hâkimdir. Kapak, romanın konusuyla uyumlu, çocukların ilgisini çekebilecek niteliktedir. Kapakta kitabın adı, yazarın adı, yayın evinin adı yer almaktadır. Kitabın arka yüzünde ise, romanın bir tanıtımı ve özeti yer alır.

Çocuk kitaplarında resim, kendi başına görsel bir öge olarak önemli bir işlevi yerine getirdiği gibi, metinle birlikte düşünüldüğünde anlamı tamamlayan, açıklayan, genişleten bir uyarandır.

Romanda dış kapak hariç resimleme kullanılmamıştır. Ancak romanın bazı sayfalarında fon olarak yaprak resimleri dikkat çekmektedir. Eserin on üç- on beş yaş üstü çocuklar için yazılmış olduğu düşünülürse, bu seviyedeki çocukların resimden arındırılmış eserler okuması soyut zekânın gelişimine katkı sağlaması bakımından önem taşır. Buna bağlı olarak sadece kapakta resim kullanılması olumsuz bir özellik değildir.

Yazı biçimi ve sayfa düzeni

Çocuk kitaplarında normal ya da normalden çok aralıklı satırlar tercih edilmelidir. Sayfa kenarında geniş boşluklar bırakılmalıdır. Sayfalar tek sütun halinde düzenlenmelidir. Bu bağlamda eser, belirtilen özelliklere uygun tasarlanmıştır.

Eserde yazılar on iki puntoluk büyüklüktedir. Harflerin büyüklüğü on üç – on beş yaş arası çocuk okurların seviyesine uygundur. Romanda satırlar, normal ya da normalden çok aralıklıdır. Sayfa kenarlı geniş boşlukludur. Sayfalar tek sütun olarak düzenlenmiştir.

3.4.2. İçerik Çözümlemesi

Roman 197 sayfadır ve on üç bölümden oluşmaktadır. Romanın bütün bölümleri birbiriyle ilintili olaylardan oluşmaktadır. Romanda bölümler arasında bağlantı, kişiler ve olayın akışıyla sağlanır. Her bölümün başlığı da o bölümde anlatılanları özetler niteliktedir ve dikkat çekicidir. Romanın bölümleri şunlardır:

- Yeşil Göl
- Eskici Dede
- Cin Çarpması
- Korkunç Gözdağı
- Sürpriz Konuk
- Biri Bey Oğlu, Öbürü Ağa Oğlu
- Sarı Zarf
- Sıradışı Bir Sabah
- Yüzleşme
- Bakımevi ve Kız Yurdu
- İki Babaanne
- Sarı Uçlu Sigaralar
- Karayelin Ardı Sütliman

Konu

Romanda, birbirine tutkun bir ailenin geçmişle yüzleşmeleri anlatılmaktadır. Çevre aşığı anne babanın çocuğu olan Doğa, ailesinin işlettiği botanik bahçesinde mutlu bir hayat sürmektedir. Bir gün botanik bahçesini ziyarete gizemli bir yaşlı kadın gelir.

Kendini “Ankaralı” olarak tanıtan kadın sayesinde Doğa, ailesinin sırlarla dolu geçmişini merak etmeye başlar. Zamanla ipuçlarını birleştirdikçe büyükbabasının 1940’lı yıllarda başlayan hayat hikâyesi ortaya çıkar. Aile içinde fırtınalar estiren gerçekler aydınlandıkça Ankaralının gizemi de çözülür. O, büyükbabasının yıllar önce terk ettiği gerçek babaannesidir.

Ana fikir

Eserin ana fikri, en büyük sorunların bile aile bağlarının güçlülüğü, sevgi ve saygı sayesinde aşılabileceğidir.

Olaylar

Romanda olaylar, klasik bir kurguyla sıralanmıştır. “Ankaralı” romanındaki temel olay, Pehlivanoğlu ailesinin bir sırrının yıllar sonra açığa çıkmasıdır. Eser, başkahraman Doğa’nın kendini ve ailesini tanıtmaya başlar. Buradan sonra serim bölümüne geçilir.

Doğa’nın büyük büyük dedesi Galip Pehlivanoğlu, 1940 yılının şubat ayında Bulgar baskılarına dayanamamaya Türkiye’ye göç eder. Bulgaristan’da sattığı mallarıyla İstanbul Kayışdağı mevkiinde büyük bir arsa satın alır ve oraya yerleşir. Can dostu Dursun yardımlarıyla sağ kalan oğlu Ahmet’le yaşamaya başlar. Dürüst, çalışkan bir çocuk olan Ahmet, liseden sonra değişmeye başlar. Yalana, hileye, tembelliğe alışır. 1960’lı yıllarda askere gittiğinde Galip Pehlivan orada adam olacağını düşünür. Ahmet bütün ümitlerini boşa çıkarır ve askerden kaçır. Galip Pehlivan büyük kızgınlık duyduğu oğluyla uzun süre görüşmez. Ahmet de Ankara’nın Elmalı köyüne yerleşir. Orada topladığı şifalı otları satarak geçimini sağlar. Elmalı’da Fatma Hemşire’yle tanışır ve imam nikâhıyla evlenir. Oğulları Vahit ile Cavit dünyaya gelir. Ahmet Fatma’nın hemşirelik yapmasına izin vermez, o da işini bırakmak zorunda kalır ama; yine de ihtiyacı olanlara yardım etmeye çalışır. Bu yardımlardan Ahmet hiç memnun değildir. Bir gece doğum yaptırmaya giden eşine kapıyı açmaz. O da çaresiz baba evine gitmek zorunda kalır. Fatma Hanım’ın babası ve ağabeyleri öfkeyle Ahmet’i köyden kovarlar. Vahit ile Cavit’i Fatma’nın bütün yakarışlarına, gözyaşlarına rağmen kabul etmezler. Ahmet iki oğlunu da alarak baba ocağına geri döner. Oğluna çok kızan Galip Pehlivan da torunlarına dayanamamaya onları kabul eder. Gelini Fatma’yı getirmek,

torunlarını annesiz bırakmamak için çok uğraşsa da Fatma Hanım'ın sert ve inatçı babası ve ağabeyleri kızlarını göndermezler. Ahmet döndükten bir süre sonra kendinden oldukça küçük Hasibe'yle evlenir. Hasibe, Ahmet'in kol kanat gerer, onları kendi evlatları gibi benimser. Çocuklar da onu anneleri yerine koyarlar. Böylece yıllar akıp geçer

Aktar Ahmet Efendi'nin oğullarından Vahit inşaat mühendisi, Cavit ise ziraatçı olur. Cavit kendine kalan bütün mirasları ağabeyine bırakarak, dedesi Galip Pehlivan'dan kalan arsayı alır. Eşi çevre mühendisi Jale Hanım'la beraber orayı büyüterek muhteşem güzellikte bir botanik bahçesine çevirir. İsmi de dedesinin anısına Pehlivanoğlu Botanik Bahçesi koyar. En büyük yardımcıları da kızları Doğa'dır.

Beş haziran Dünya Çevre Günü'nde Cavit Bey, Jale Hanım ve Doğa çevre konulu bir televizyon programına davet edildiler. Programda botanik bahçelerini tanıtmaya fırsatı buldular. Çevre sorunları, ziraatçılık gibi konularda uzun uzun bilgiler verdiler. O yayından sonra Pehlivanoğlu Botanik Bahçesi büyük bir üne kavuştu. O güne kadar az ziyaretçinin geldiği bahçe, dolup taşmaya başladı. Yazın çok kalabalık olan bahçede işlere yetişemeyen Jale Hanım, Vahit Bey'in çocukları Tuna, Sude ve Buse'den yardım istedi.

Bir pazar günü Jale Hanım ve diğer aile üyeleri dur durak bilmeden konukları memnun etmek için çalışıyorlardı. O gün bahçenin içindeki büfede annesine yardım eden Doğa, bir süreliğine annesinden alıp bahçede dolaşmaya başladı. Doğa yürürken manolya ağacının altında oturan yaşlı kadını fark etti. Dikkatini çeken bu kadına gülümseyerek yanından geçti. Bir süre gezindikten sonra bir köşede yaşlı kadının beklediğini gördü. Yaşlı kadın bahçeyi gezmek için Doğa'dan yardım istedi. Doğa onu bahçedeki seraya götürdü. Bahçıvan Tosun Amca, Bostancı Halil Dayı'yla tanıştırdı. Babası Cavit Bey'in bahçeyi nasıl cennete çevirdiğini anlatırken söz, büyük büyük dedesi Galip Pehlivan'dan, büyük babası Aktar Ahmet Efendi'den, amcası Vahit Bey'den açıldı. Bu sırada yaşlı kadının gözlerinin dolduğunu fark etti. Doğa buna bir anlam veremedi. Kadın adının Fatma olduğunu, bahçeyi televizyonda görüp gezmek için Ankara 'dan geldiğini anlattı. Kendine Ankaralı diyebileceğini söyledi. Doğa yine de Ankara'dan bir bahçeyi gezmek için gelinmeyeceğini düşündü. Gizemli Ankaralıyı kapıya kadar uğurlayıp annesine yardım etmek için tekrar büfeye döndü.

Fatma Hanım, botanik bahçesinden ayrıldıktan sonra Kunduracı Dursun Efendi'nin yanına vardı. Dursun Efendi haziran güneşinin altında ayakkabı tamir ediyordu. Dursun Efendi'ye selam verdiğinde o, tanımadığı yaşlı kadına baktı, selamını aldı. Kadın yanında durup konuşmaya başladı. Kadının yolun kenarındaki üç katlı Pehlivanoğulları Apartmanı'na baktığını gören Dursun Efendi, can arkadaşı Otacı Galip Pehlivan'dan, oğlu Ahmet'in geçmişinden bahsetmeye başlayınca kadın gözyaşlarını tutamadı. Dursun Efendi sözlerini bitirip kadına dönünce onu yerinde göremedi, kadın bir anda kaybolmuştu. Eve heyecanla koşup Cavit ile Vahit'in annelerinin geldiğini söyledi. Kızı hiçbir şey anlamamıştı.

Dursun Efendi, sandığını alıp işine gittiği bir gün evine bir sarı zarf geldi. Dursun Efendi'nin kızı Safiye zarfı aldı, üstünde Fatma Gürgen yazıyordu. Kızı merakına dayanamadı ve zarfı açtı. Zarfın içinde bir mektup ve Galip Pehlivanoğlu Gündüz Bakımevi ve Kız Öğrenci Yurdu yazan bir broşür vardı. Safiye mektubu okuyunca Fatma Gürgen'in Aktar Ahmet'in eski eşi ve çocuklarının annesi olduğunu öğrendi. Fatma Hanım, kayınbabası adına bu bakımevi ve kız öğrenci yurdunu açmıştı. Babası geldiğinde sarı zarfı ona vererek okuduğu için özür diledi. Dursun Efendi, kızına bu mektuptan kimseye bahsetmemesini tembih etti. Dursun Efendi, bir süre düşündükten sonra bu zarftan Cavit'in eşi Jale Hanım'a söz etmeyi düşündü. O bir çıkar yol bulurdu. Koşarak botanik bahçesine gitti. Büfede duran Jale Hanım'a Fatma Gürgen'in geldiğini, babası ve ağabeylerinin zoruyla çocuklarından yıllarca ayrı kaldığını, kayınbabasının kendine bıraktığı parayla onun adına bir bakımevi ve kız öğrenci yurdu olduğunu anlattı. Jale duydukları karşısında çok heyecanlandı. Bu konuşmalara bir ağacın altında kestiren Doğa da şahit oldu. Annesinin yanına gelen Doğa, sarı zarfta ne olduğunu sorunca tanıtım broşürü cevabını aldı. Doğa şüphelenmişti, o zarfta önemli bir şeylerin olduğunu seziyordu. Bu annesi ve Dursun Dede'nin yüzünden anlaşılıyordu. O günden sonra anne ve babası Doğa'dan gizli sürekli bir şeyler konuşuyorlardı. Doğa bu tavırlardan rahatsızdı. Cavit Bey'in davranışları da değişmişti. Suskun ve düşünceliydi. Aile üzerinde kara bulutlar dolanıyordu. Doğa her şeyin sebebinin bu sarı zarfta olduğunu düşünüyordu. Onu bulmak için ne kadar uğraştıysa da başarılı olamadı. Kuzeni Buse'ye babasının kendisi gibi ilgilenmediğini ve bu duruma üzüldüğünü anlattı. Artık bütün aile Cavit'teki değişiklikten haberdardı. Pehlivanoğlu ailesindeki bu tatsızlık herkesi rahatsız ediyordu. Vahit ve eşi Aysel, Cavit'in hayatında

biri olduğundan şüphelenmeye başladılar. Bir akşam Vahit Bey, bu konuyu konuşmak için kardeşinin evine geldi. Cavit'e evlilikle ilgili birtakım nasihatlerde bulundu. Doğa, mutfakta konuşulanlara kulak kabarttı. Cavit, ağabeyine sorunun Jale ile aralarında olmadığını, anneleri Fatma Hanım'ın bir zarf yolladığını, mektupta neler yaşadığını anlattığını söyledi. Geçen hafta Ankara'ya giderek onunla konuştuğunu anlattı. Vahit, hatıralarında kalan annesinin yıllar sonra ortaya çıkışını kabul etmek istemedi. Yıllarca Hasibe Hanım'ı anne bilmişti. Neden zamanında gelmemiştir. Onu anne olarak kabul etmeyeceğini söyleyip evden hışıyla çıktı.

Ziraat profesörü olan Cavit Bey, Ankara'da organik tohum üretimi konulu bir panele davet edildi. Ancak iş yoğunluğu nedeniyle yerine Jale Hanım'ın katılmasını istedi, o da kabul etti. Jale Hanım yanında Doğa'yı da götürmek istiyordu. Ancak Doğa başta orada sıkılacağını söyleyip kabul etmedi. Jale Hanım Ankara'da gezecekleri yerlerden söz etti. Hem orada sütanneye de gidebileceklerini söyledi. Doğa, sütanneden önce söz etmemiştin, deyince dayının sütanesi cevabını verdi. Kazada küçük yaşta yitirdiğim ailemden tek hatıra dedi. Doğa gitmeye ikna olmuştu.

Bu bölümden sonra sonuç bölümüne geçilir. Sonuç bölümünde olaylar hızlı gelişerek mutlu sona bağlanır.

Doğa ve annesi Jale Hanım, Ankara'ya vardıklarında bir süre dolaştıktan sonra sütanneye gitmeye karar verdiler. Doğa, sütannenin yaşadığı yere varınca çok şaşırıldı. Çünkü apartmanın kapısında Galip Pehlivanoğlu Gündüz Bakımevi ve Kız Öğrenci Yurdu yazıyordu. Doğa Ankaralıya geldiklerini anlamıştı ama, hiçbir şey sezdirmiyordu. Kapıdan girdiklerinde Fatma Hanım onları karşıladı. Doğa, annesinin kendine yalan söylemesine içten içe kızılıyordu. Sütanne diye tanıttığı botanik bahçesine gelen Ankaralıydı. Baba ve amcasının konuşmalarından onun babaannesi olduğunu öğrenmişti. Fatma Hanım, hiçbir şey belli etmeden onlara yurdu ve bakımevini gezdirdi, yemek yedirdi. Panel saati gelince Fatma Hanım, Jale'den Doğa'nın panel bitinceye kadar yanında kalmasını istedi. Jale Hanım, korkuyla kabul etti. Doğa'nın tepkisinden çekiniyordu. Fatma Hanım baş başa kaldıklarında, Doğa'yı odasına bir şeyler içmeye davet etti. Oda kapısından girince Doğa çok şaşırıldı. Çünkü içinde ailesinin olduğu masadaki resimleri gördü. Fatma Hanım içecek ikram edip anlatmaya başladı. Geçmişte neler yaşadığını, oğullarından nasıl ayrı düştüğünü tek tek anlattı. Doğa'dan kendini

kabul etmesini istedi. Jale Hanım gelene kadar Doğa ve Ankaralı Fatma Hanım içli dışlı olmuşlardı. Jale Hanım, onların samimi hâlini görünce çok sevindi. Dönerken Ankaralıyı evlerine davet etti.

İstanbul'a döndükten sonra Doğa okul hazırlıklarına girdi. Çok sevdiği babaannesi Hasibe Hanım'la okul alışverişine çıktıkları bir gün yorulunca amcası Vahit'in çalışma ofisine uğradılar. Her şeyden haberi olan Vahit, Doğa'nın ağzından laf almaya çalıştıysa da Doğa sır vermedi. Çünkü her şeyi açıklama zamanı gelmemişti. Babaannesi Hasibe Hanım'ın üzülmesini istemiyordu.

Vahit geceleri uyuyamaz hâle gelmişti. Gece rüyalarında annesini görüyor, uyandıktan sonra saatlerce balkonda oturuyordu. Bu gecelerin birinde oğlu Tuna'nın sabaha karşı eve geldiğini görünce çok sinirlendi. Tartışmanın ardından Tuna evden hışımla çıkarak sabahı bahçede etti. Vahit'in sinirinin sebebi içinde bulunduğu ikilemdi. Sabah Tuna'yı bahçede salıncakta uyurken gören dedesi Ahmet Efendi, oğluna verip verişti. Araya Hasibe Hanım ve Aysel girdiler. Ahmet Efendi sinirle eşinin kalbini de kırdı. Yıllarca çocuklarına öz çocuğu gibi davranan Hasibe Hanım'a analık dedi. Hasibe Hanım, günlerce eşiyile konuşmadı.

Aile içinde yaşanan gerginliği sonlandırmak için Cavit Bey'in evinde yemek tertip edildi. Bütün aile toplandı, yemekler yendi, sohbetler edildi. Bütün tatsızlıklar giderildi. Aile eski neşesine yeniden kavuştu.

Aradan yedi yıl geçti. Doğa on beş yaşına geldiğinde geçmişteki sırlar aydınlanmıştı. Artık iki babaannesi karşılıklı oturuyor, kahve içiyorlardı.

Eserde olaylar, birbirini takip edecek şekilde sıralanmıştır. Ancak zaman zaman kahramanların geriye dönüşleriyle geçmişe gidilmiş, romanı oluşturan olayların temeline inilmiştir.

Kahramanlar

Roman, kahraman yönünden oldukça zengindir. Eserin kahramanları günlük yaşamda görebileceğimiz sıcak, samimi insanlardır. Hayatı çeşitli yönlerini onlarda bulmak mümkündür. Okuru sıkmayacak şekilde özellikleri verilmiş ve

konuşturulmuştur. Roman başkahraman Doğa'nın kendini ve ailesini tanıtmasıyla başlar. Eserin başkahramanın çocuk olması, onun ve ailesinin başından geçen olayların anlatılması çocuk okurların ilgisini çekme yönünden önemlidir.

Doğa: Romanın başkahramanıdır. Hareketli, neşeli, konuşkan, hayal dünyası geniş bir çocuktur. *“Anneme göre gözlem yeteneğime, babama göre varsayım üretmedeki düş gücüme dayanarak gerçekleri anlatacağım.”*(s.9). Zeki ve uyanıktır. *“Buklelerimi özenle kurularken gözlerimi gözlerine diktim. Bir solukta, 'Neden bana yalan söyledin?' diye sordum. Cin gibi hemen anladı...”*(s.77).

Doğa, kıvrıkcık saçlı, gamzeli, sevimli, cana yakın bir çocuktur. Ailesindekiler ona “Bademim” diyerek seslenir. *“Zarif eli, kıvrıkcık saçımdan çenemin altına doğru indi... Kızma, bademim.”*(s.19).

Doğa, ismiyle bağlantılı olarak doğayı seven, çevreye duyarlı bir çocuktur. *“Yeşil göl, benim evim! Ahşap damlı, altı köşeli cam duvarlı ofis, sığınağım; iki kişilik kanepeler, yatağım. Beş yüz dönümlük arazi bahçem... Kara'nın peşinde paytak paytak yürürken koşmaya başladım. Yeşil göl, benim evim.”*(s.11).

Gördüğü yanlışlıklar karşısında lafını sakınmaz, hazır cevaptır. *“Onu havuza çekerken, genç bir çiftin balıklara simit parçaları attığını gördüm. 'Heyyy! Siz ne yapıyorsunuz?' diye konuşumun elinden kurtuldum.' Lütfen, balıklara simit atmayın! Onlar sabah akşam besleniyor, bakımları yapılıyor... Ayrıca önünüze bakarsanız, uyarı yazılarını görürsünüz. Lütfen havuza yiyecek atmayın!”*(s.19).

Otacı Galip Pehlivanoğlu: Doğa'nın büyük büyük dedesidir. Romandaki olaylar onun Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç etmesiyle başlar. *“Büyük büyük babam Üsküplü Otacı Galip Pehlivan'mış. Bulgar çapulcuların akıllarına estikçe yaptıkları köy baskınlarında yıllarca direnmiş. Yine bir baskın sırasında eşini ve iki kızını kaybedince, elinde ne varsa satmış savmış. Kuşağında birkaç altın, heybesinde tohumluklar, sırtında ailesinden geriye kalan tek oğlu Ahmet, ' Öleceksek, vatan yolunda ölürüz. Yok, Hak nasip eder de bayrağımızın altına varırsak, ömrümüzün sonuna dek özgür yaşarız.' demiş ve düşmüş yollara. Yıl 1940, aylardan şubatmış.”*(s.8).

Galip Pehlivan, Kayışdağı'nda aldığı araziye, Üsküp'ten getirdiği tohumlarla kısa sürede yeşillendirir. “ *Koca Galip, meyve sebze yetiştirmekle kalmadı. Tarlasının bir köşesine Üsküp'ten getirdiği tohumlukları ekti. Birbirinden şifalı bitkiler üretti. Her birini zamanında toplayıp Mısır Çarşısı'na götürüp sattı. Toprağını genişletti. Dostlarına önyak oldu. Onları da bağ bahçe sahibi yaptı.*”(s.33).

Doğa'nın babası onun adına bir botanik bahçesi kurmuştur. “ *Benim büyük büyükbabam Üsküplü 'ymüş. Pehlivanlar pehlivanı Otacı Galip Efendi. O büyükbabamı, o da çocuklarını yetiştirmiş. Babam, büyükbabasının adına bir botanik bahçesi kurmaya karar verdiğinde daha lisedeymiş.*”(s.22).

Cavit Bey: Doğa'nın babasıdır. Ziraat profesörüdür. Doğa, babasına çok düşkündür. “*Önümde yükselen iki tost kulesinin arasından babamı gördüm. Şakaklarında gümüş tellerin parladığı kahverengi saçları, iri kahverengi gözleri, geniş omuzları, upuzun boyu... Bence dünyanın en yakışıklı adamı!*” (s.94)

“*Hasibe Hanım da oğlanlardan Cavit'e daha düşkündü. O uysal, tatlı dilliydi.*”(s.117).

Tabiat aşığı, dürüst, vefakâr biridir. “*Halil Dayı, Cavit'in dededen kalma topraklarını ağabeyine devrettiğini, parasıyla koskocaman bir arsa aldığını, bağlık bostanlık büyük bir bahçe yapacağını öğrenmişti. 'İşim zeytincilik, izin ver senle çalışayım.' dedi. O günden sonra Halil Dayı, özü sözü doğru Cavit'i, her zaman “bey oğlu” diye ünlese de, gerçek yeğeni bildi.*”(s.86).

Jale Hanım: Doğa'nın annesidir. Çevre mühendisidir. Kumral, açık kahverengi gözlüdür. “*Küçük lavaboda ellerimi yıkarken o, uzun başak rengi saçlarını ensesinde topladı. Bal rengi gözleri buz gibi.*”(s.14).

“*Aralığın başında gelen haber, çifti yere çaldı. Jale Hanım, annesini, babasını, ağabeyini trafik kazasında kaybetmişti. erkek kardeşi ağır yaralı hastanedeydi. Garip kurtulamadı. Jale Hanım avuntuyu çok yakında kucağına alacağı bebesinde buldu.*”(s.83).

Jale Hanım, duyarlı, kültürlü biridir. “*Şimdi bakanlıktan aradılar. Şu takip ettiğimiz konferanslar vardı ya, organik tohumluk üretimi ve dağıtımıyla ilgili panele benim de konuşmacı olarak katılmamı istediler. Gelen yanıt neyse annemin yüzündeki gülücük dondu. ‘Yani, beni sen mi önerdin?’(s.121).*

Fatma Gürgen (Ankaralı): Cavit’in gerçek annesi, Doğa’nın babaannesidir. Yıllar sonra ortaya çıkmıştır. Yaşlı, zarif bir kadındır. “*Az önceki yaşlı kadın köşede dikiliyordu. Kıvrıcık ak saçları güneşin altında gümüş gibi parlıyor, kara gözleri kızlarla ofis arasında gidip geliyordu.*”(s.17).

Mesleği hemşireliktir. Aktar Ahmet Efendi’yle evlendikten sonra mesleğini bırakmıştır. Ama insanlara yardım etmekten geri durmamıştır. “*Fatma’m okumuş, hemşire olmuştur. Aman dileyenin yardımına koşmak boynuna borçtur.*(s.36). Kocası Ahmet, onu evden kovup, ondan ayrılınca evlatlarından yıllarca uzak kalmıştır. “*Rahmetli babam başta olmak üzere ailem, büyük insan Galip Bey’le görüşmeme izin vermedi. Ondan gelen mektupları, paraları babamın vefatından sonra öğrendim.*”(s.59).

Yıllarca evlat hasreti çekmiştir. “*Babanla amcanı ben doğurdum. Ama anneleri... Onların annesi Hasibe Hanım’dır. Ben yalnızca emzirdim, altlarını temizledim, yıkadım, mis kokularını içime çektim...*”(s.142).

Fatma Hanım, kayınbabasının gönderdiği parayla onun adına bir bakımevi ve kız yurdu açmış, onun adını yaşatmış, vefakâr bir insandır. Okumak isteyen kız öğrencilerin umudu olmuştur. “*Ankara’ya döner dönmez, ağabeylerimin karşısına dikildim. Kimsesiz çocuklar için bir bakımevi açacağımı, paramın olduğunu söyledim. Onlar da destek oldu. Oğullarımın özlemiyle onlarca çocuk yetiştirip okutarak avundum.*”(s.60).

Aktar Ahmet Efendi: Otacı Galip Pehlivan’ın oğlu, Doğa’nın dedesidir. Başına buyruk, ince düşünmeyen biridir. “*Bizim oğlan liseye başlayana dek hepimizin umuduydu. Biz onun için hayaller kuralım, Ahmet’in huyu değişti. Okul kırmalar, etek peşinde koşmalar, derken lise bitmeden askerlik çağına geldi. Asker ocağında akıllanır derken, soysuz oradan da kaçtı. Yakalanma korkusuyla eve dönmedi. Babası kaç kez peşine düştü. Koca pehlivan mum gibi eriyordu.*”(s.34).

Kaba, hoşgörüsüz bir insandır. *“Homurtular su sesine karıştı. Bir zamanlar sevgiden, hoşgörüden yoksun bu homurtular öfkeyle çıkardı. Babası kuşkusuz Fatma Hanım’a da böyle kattıydı. O ağa kızıydı çekmemişti. Aynı nemrutluğu oğullarına da göstermez miydi?”*(s.110).

Hasibe Hanım: Aktar Ahmet Efendi’nin ikinci eşidir. Küçük yaşta evlendirilmiştir. *“Ahmet’in ar damarı çatlamış. Abi, Fatma gelseydi, gelirdi. Hasibe onun gibi değil, bacağını kırıp evinde oturacak. Çocukları da bağına basacak, gör bak, dediydi.”*(s.40).

Hasibe Hanım, sevecen, iyi kalplidir. Ailesine düşkündür. *“Fotoğraflar, Hasibe’nin üvey anne olduğunu anımsatmaktan başka işe yaramamıştı. Hasibe analıktı, ama Fatma Gürgen’i unutturmuştu.”*(s.57).

Cavit ve Vahit’e öz çocuğu gibi davranmıştır. *“Hasibe Hanım korudu, gözetti, bağına basıp analık etti oğullarıma. Torunlarıma babaanne oldu. Onun için bir kardeş, bir can kadar değerli...”*(s.143)

Vahit Bey: Doğa’nın amcasıdır. İnşaat mühendisidir. *“Amcam; Vahit Pehlivanoğlu. Pehlivanoğlu İnşaat’ın sahibi. Ona göre toprağı değerlendiren, üstünde yükselen betondur. Bağ, bahçe, çiçek yalnızca hobidir. Ama bakın, şifalı bitkilerden o da iyi anlar...”*(s.22).

Paragözdür. *“Vahit Bey’in başı sağa sola gitti geldi. ‘Oğlum, günümüzde idealizm, lüks. Enayiliği bırakın. Sınırlama yapacağınıza, zam yapın. Bizde de belediye dört kata izin veriyor. Evet mi diyeceğiz? Zemindi, çatıydı derken dört buçuktan beşe tamamlıyoruz. Gelirken küpünüzü dolduracaksınız.”*(s.51). *“Vahit pintisi çıkarı olmadan yaralı parmağa işemezdi.”*(s.84).

Vahit Bey, huy olarak babasına benzemektedir. Kaba, sert biridir. *“Vahit ise hık demiş, babasının burnundan düşmüştü. Onun gibi suratsızdı. Hot zot konuşurdu.”*(s.117).

Aysel Hanım: Vahit Bey'in eşidir. Eşine ve çocuklarına düşkün, temiz kalpli, konuşkan, cana yakın biridir. *“Aysel Yengem’ de cıvıl cıvıl konuşmasa, sofrada yalnızca biz atışan çocukların sesi duyulacaktı.”*(s.127).

Tuna: Vahit Bey ve Aysel Hanım'ın oğludur. Neşeli, yardımsever, cana yakın bir gençtir. Botanik bahçesinde yazları amcasına yardım eder.

Buse ve Sude: Vahit Bey ve Aysel Hanım'ın kızlarıdır. *“Neden Sude gibi renk vermeden kırk yalan uyduramıyordum sanki? Neden Buse gibi laf kalabalığıyla işin içinden sıyrılamıyordum?”*(s.26).

Dursun Efendi: Doğa'nın dedesi Otacı Galip Pehlivan'ın can dostudur. *“Kunduracılık Dursun Efendi'nin ata mesleği idi. Bir zamanlar İstanbul'un en seçkin ayakkabıcıları onun müşterisiydi. İlçe halkı, onun elinden çıkmayan terliği bile ayağına geçirmezdi.”*(s.28).

Çalışkan, dürüst, vefalı bir insandır. *“Eh, üç kuruş emeklilikle geçinemeyeceğine, çocuklarına, torunlarına el açmayacağına göre aslanlar gibi çalışırdı. Varsın bazı hırtapozlar “eskici” diye ünlesinler. Bak, yaş yetmiş beş! Hem nafakasını çıkarıyor, hem de yok yoksulun ayağına pabuç potin yapıyordu.”*(s.29).

Safiye: Dursun Efendi'nin kızıdır. *“Aptal Safiye, daha öğrenciyken, ticaret lisesi tıfılın tekine vuruldu.”*(s.29).

Tosun Amca: Pehlivanoğlu Botanik Bahçesi'nin emektar bahçivanıdır. Çalışkandır. *“Zavallılık çok yorulmuş olmalı... Asık yüzlü olduğuna bakmayın, çok şekerdir. Bana hep ak gülle kara gülün öyküsünü anlatır. Baş kalabalıkça cebinden katladığı niyet tuzluğunu çıkarır...”*(s.20).

Bostancı Halil Dayı: Pehlivanoğlu Botanik Bahçesi'nin bostancısıdır. *“Bostancı Halil Dayı'nın hâli betardi. Daral gelmiş olmalı ki, şapkasını çıkarıp atmıştı. Kel başı boncuk boncuktu, posbıyığından bile ter damlıyordu.”*(s.21).

Ali ağabey: Pehlivanoğlu Botanik Bahçesi'nin büfesinde çalışan gençtir.

Ayça: Tuna'nın kız arkadaşıdır.

Gülşen Yenge: Bostancı Halil'in eşidir.

Selami: Cavit Bey'in çocukluk arkadaşıdır. Lokanta işletmektedir. *"Mıdır kaplı daracık yolda ilerlerken bodur, şişko adamın teki çıktı. 'Cavitiim!' diye yalpalaya yalpalaya bize doğru koşmaya başladı."*(s.95).

Fatma Gürgen'in Babası: Dürüst, sert, gururlu bir adamdır. *"Babaları sundurmadaki kerevette, ayağının birini altına almış oturuyor. Kaya gibi sert, soğuk bir adam."*(s.36).

Asya: Galip Pehlivanoglu Kız Öğrenci Yurdu'nda kalan başarılı bir öğrencidir. Kars'ın köylerindedir. *"Asya, benim sağ kolum. Bu yıl üniversite sınavlarına girdi. Sizin gibi çevre mühendisi olmak istiyor."*

Celep Haydar Ağa: Asya'nın babasıdır. Göbekli, kel kafalıdır. *"Nedendir, bilinmez Haydar Ağa'nın polisten, jandarmadan, maliyeden ödü patlardı. On bir çocuğu, iki karısı ve iki düzine torunu vardı."*(s.147) Kızını okutmak istememiştir. Fatma Gürgen'in kararlı tutumuyla kızını okutmaya razı olmuştur.

İdil: Galip Pehlivanoglu Kız Öğrenci Yurdu'nda kalan kız öğrencilerden biridir. Fatma Hanım sahip çıkmıştır. *"Yüksek kapılı dört odanın birinden piyano sesi geliyordu. İdil, diye belirtti Ankaralı. İsmi ben koydum. Konservatuara gitmeyi hedefliyor. Gününü müzik odasında geçirir."*(s.134).

Sıdika Hanım: Galip Pehlivanoglu Kız Öğrenci Yurdu'nun aşçısıdır. *"Devasa balonları andıran bir kadın elinde iki sürahi ayranla geldi."*(s.137). Ankaralının köylüsüdür.

Emin: Sıdika Hanım'ın eşidir. *"Eşi, Sütçü Emin de yoğurdumuzu, peynirimizi, tereyağımızı yapar. İki inekleri var..."*(s.137).

Pervin Hanım: Yurdun eski sekreteridir.

Romanda isimleri geçen diğer kahramanlarsa; Kahveci Nazım, Bahçedeki işçiler ve Haydar Ağa'nın adamlarıdır.

Romanın genel anlamda kahramanları Pehlivanoğlu ailesinin bireyleridir. Bunun yanında onların dostları, komşuları da olaylarda yer almıştır. Romanın kahramanları iyi eğitim görmüş, duyarlılık sahibi, idealleri olan kimselerdir. Kahramanların sosyal sorumluluk projelerinde yer almaları, çocuk okurlara örnek olmak açısından olumlu bir durumdur.

Yer ve zaman

Romandaki olayların geçtiği en önemli yer Pehlivanoğlu Botanik Bahçesidir. . Romanın ana kahramanı Doğa'nın baba ve annesinin sahip oldukları bahçedir. Yazar romanın konusunu, bu mekândan yola çıkarak oluşturmuştur “... *Botanik Bahçesi, Kayışdağı'nın yamaçlarında surlarla çevrili yeşil bir göl gibi, tanımlamasıyla program sonlandı. ... Yeşil Göl benim evim! Ahşap damlı, altı köşeli cam duvarlı ofis, sığınağım; iki kişilik kanepeler, yatağım. Beş yüz dönümlük arazi bahçem... Yeşil göl, benim evim.*”(s.11).

“*Mini market, botanik bahçemizin giriş kapısının solundadır. Doğayla ilgili kitaplar, dergiler, çeşitli topraklar, kuru ya da taze toplanmış şifalı bitkiler, mevsiminde toplanıp kurutulmuş meyve ve sebzeler, tohumlar satılır.*”(s.16).

“*Yemekhane, dört seranın ortasındaki büyük kütük yapının arka tarafındadır. Ön tarafta pek işim olmaz. Arşiv, depo, otların kurutulup depolandığı, yaz kış ısısı, nemi değişmeyen laboratuvar oradadır. Arka kapıdan girildiğinde tam karşıda, yalıtımı özel olarak yapılan Bahçe'nin yeraltı, yerüstü tüm döşeminin ana kumanda merkezi bulunur. Solundaki basamaklar, Halil Dayı'nın evine çıkar...*”(s.71).

Romandaki diğer önemli mekânlar şunlardır:

Galip Pehlivanoğlu Bakımevi ve Kız Öğrenci Yurdu: Fatma Gürgen'in kayınbabası adına açtığı Ankara'daki bakımevi ve yurttur. “*Devletin koruma altına aldığı binalardan biri. Sütanne burayı bakanlıktan kiralamış. Kurucusu olduğu Gündüz Bakımevi ve Kız Yurdu'nu yönetiyor... Geniş mermer basamakları çıkarken, ‘ Birkaç ay önce Bahçe'nizi ziyarete geldiğimde marketinizden ardiç almıştım,’ dedi Ankaralı. Bizim salonun genişliğindeki holün sonunda, hem yukarı çıkan hem de aşağıya inen ahşap merdivenler vardı... Son basamağı çıktıktan sonra sağdaki ilk kapıyı açtı.*

Koskoca oda, kafesli paravanla. Paravanın solundaki aralıktan, Fatma Gürgen'in kendine ayırdığı bölüme geçtik. Yerde büyük bir kilim, sağda üstünde bilgisayar olan açık renk bir çalışma masası ve bordo minderli iki koltuk..."(s.134-135).

Elmalı köyü: Fatma Hanım'ın memleketidir. Ankara'nın bir köyüdür. " O yıllarda ne yollar böyle kaymak, ne de otobüsler uçak misali. İzmit, Bursa, Bilecik, Eskişehir, Amasya... Her ilçede bir Elmalı, her Elmalı'da onlarca Fatma. Günler, aylar derken Ankara'ya vardık. Adı aklımda kalmadı, ilçenin birinde Fatma'nın izini bulduk..."(s.36).

Pehlivanoğulları'nın Evi: Vahit Bey'in anne ve babasıyla yaşadığı üç katlı evdir. "Kadın kilitlemiş, gözlerini ayırmadan Vahit'in güllerle bezeli üç katlı evine bakıyordu."(s.30).

Dursun Efendi'nin evi: Bahçeli, tek katlı, eski bir evdir. "... bahçe kapısını hışımla itti. Doğramalarda macun kalmadı. Temmuz geldi, duvarlar hâlâ yaş. Tavan kabuk kabuk, sen süpür, o tozunu bıraksın. Gözleri pencereden dışarı, ağaçların altında çürüyen meyvelere kaydı.

Selami'nin Lokantası: "Kır lokantası gibi bir yerin önünde durduk. Üstünde sarı kırmızı sarmaşık güllerin kucakladığı kapıdan içeri girdik. Her yer yemyeşil. Koca gövdeli ağaçların altındaki masaların çoğu boştu. Dolun olanların hemen yamaçlarında mangallar."(s.95).

Cavit Bey'in evi: Geniş odalı bir apartman dairesidir.

Vahit Bey'in İşyeri: "Amcamın işyerine bir elin parmakları kadar gitmedim. Anayoldaki iş merkezinin ikinci katını neredeyse işgal etmiş. Muhasebesi, plan, proje odası, toplantı salonu... Her odada büyük yeşil bitkiler- yeşili de ne sever ya!"(s.163).

Kars'ın Köyü: Fatma Gürgen'in öğrencisi Asya'nın memleketidir. " Asya, yeşille beyazın neredeyse dört mevsim egemen olduğu Kars'ın köylerindendi."(s.147).

Romandaki olaylar; beş hazirandan sonraki üç aylık zaman diliminde gerçekleşmiştir. "5 Haziran Dünya Çevre Günü. Aynı zamanda, ailemin üstünü örten kalın sır perdesinin aralandığı tarih. Doğa ve İnsan programının konuklarıyız. Ertesi

gün, üşengeç ilçe halkı bile yollardaydı... Bu ilgiden hoşnuttuk. O pazar sabahına dek...”(s.10-12).

Romanda 1940’lı yıllardaki olaylardan da bahsedilmiştir. *“Büyük büyük babam Üsküplü Otacı Galip Pehlivan’mış. Bulgar çapulcuların akıllarına estikçe yaptıkları köy baskınlarında yıllarca direnmiş. Yine bir baskın sırasında eşini ve iki kızını kaybedince, elinde ne varsa satmış savmış. Kuşağında birkaç altın, heybesinde tohumluklar, sırtında ailesinden geriye kalan tek oğlu Ahmet, ‘ Öleceksek, vatan yolunda ölürüz. Yok, Hak nasip eder de bayrağımızın altına varırsak, ömrümüzün sonuna dek özgür yaşarız.’ demiş ve düşmüş yollara. Yıl 1940, aylardan şubatmış.”(s.8).*

Anlatıcı ve bakış açısı

Romandaki olaylar, romanın başkahramanı Doğa’nın ağzından anlatılmıştır. Eserde kahraman bakış açısı hâkimdir. Çocuk edebiyatı eserlerinde, “ben” anlatıcı yani birinci ağızdan olayların anlatılmasının önerildiği düşünülürse “Ankaralı” romanı bu özelliklere uygundur. *“Ünlenmemizden sonra ilk kez babaannelere gitmiştik. Babaanneciğim hiç üşenmemiş, bizim için bir kazan dolusu mantı dökmüştü. Mutfakta, gelinlerine son talimatları veriyordu.”(s.45).*

“Bizimkiler de heyecanlı. Biricik kızları yine okullu olacak. Oysa ben okulu çok önemsemiyorum... Elbette düşüncelerimden kimsenin haberi yok.”(s.120).

Romanın bazı bölümlerinde olaylar geçmişe gidilerek, hâkim bakış açısıyla anlatılmıştır. Anlatım yine Doğa’nın ağzından yapılmıştır. *“Emektar Bostancı Halil Dayı, tek gözünü aralayarak saate uzandı. Canı hiçbir şey çekmiyordu. Hanımı buradayken böyle miydi? Peş peşe kalkarlardı.”(s.81).*

Hâkim bakış açısıyla yazılan yerlerde geriye dönüşlere sıkça yer verilmiştir. *“Ayşe civciv sarısı saçlarını düzelterek odasına girdi. Yakında kırk beşine basacaktı. Yılların akıp gittiğini nasıl da fark etmemişti. Vahit’i ilk gördüğünde tapu dairesinde çiçeği burnunda memuresiydi. Anında onun iri, kahverengi gözlerinin çekimine kapılıvermişti.*

“Vahit balkona çıktı. Yuvarlak masanın çevresindeki koltuklardan birini çekti. İlk sigarasını bir arkadaşı vermişti. Sarı uçlu Samsun. Dumanı içine çekivermişti...”(s.172).

Romanın içinde mektuplara da yer verilmiştir. *“Kardeşim Fatma Hanım, Keşke şartlar müsait olsa da yüz yüze görüşseydik. Ağabeyim, dostum, sizin kayınbabanız Koca Galip vefat etti...”(s.41).*

Romanın çocuk kahraman ağzından yazılması anlatıma samimilik, canlılık kazandırmıştır. Çocuk okurlar, kendini rahatlıkla kahramanlarla özdeşleştirebilirler. Olayların hem kahraman hem de hâkim bakış açısıyla yazılması romanı tek düzelikten kurtarmış, esere akıcılık kazandırmıştır.

Eserdeki iletiler

Romanda, bir aile etrafında gelişen olaylar aracılığıyla birçok iletiye yer verilmiştir. Bu iletiler kahramanlar aracılığıyla okura sezdirilmiştir.

Ankaralı romanında üzerinde durulan en önemli ileti, ailenin önemidir. Aile bağları, insanı zorluklar karşısında ayakta tutan en güçlü değer olarak görülmüştür. *“Aile içinde patlak veren sıradışı olaylar, saman alevi gibi dört bir yanı saran atışmalar, yerküreye bir anda inen hortumlara benzer... Hele o şok atlatılsın, insanın doğasında var olan o yüce duygu yeniden filizlenir. Sürgünler, dallar, budaklar yeniden birbirine dolanır. “Aile bağı” denilen o görünmez urgan daha da güçlenir.”(sç184).*

Anne ve kardeş sevgisi de aile teması içinde işlenmiştir. *“ Bana göre kardeşlik, damarın içinde akan akyuvarlara benzer. Farklı özellikleri olsa da, ayrılıkları düşünülemez. Öfkeyle parmağınızı uzattığınız kişinin size, ‘Canuum! Kıymık mı battı?’ diye sormasıdır kardeşlik.”(s.89).*

“Dayı, annem, senin halanın kızı. Onu çok seviyorum. Sırtımda Kâbe’ye götürüp getirsem hakkını ödeyemem.”(s.88).

Eserde işlenen diğer bir ileti doğa sevgisi ve doğanın korunmasıdır. Eser çevrenin korunması ile ilgili önemli mesajlar vermektedir. *“5 Haziran Dünya Çevre Günü. Bir televizyondaki Doğa ve İnsan programının konuklarıyız. Annemle babam sunucunun*

sorduğu soruları yanıtıyor. Çevrenin insan sağlığına etkisi, küresel ısınma, hava kirliliği, yapay gübreleme...”(s.10).

Doğa ve ailesi çevrenin korunması ile ilgilenen bilinçli insanlardır. “*Mini bostana yöneldiğimizde seracılığın önemini anlatıyordum. Doğal gübreleme, yapay gübrelemenin dozu, hormon kullanımı; dağarcığının içinde ne birikmişse saydım döktüm. Bazı açığızluların bire on alma sevdası, ulusal tarımımızın köküne kibrit suyu döküyor.*”(s.21).

“*Cavit'im bana örnektir. Biz de saray erkânını doğal yemle besleriz. Hepsi veteriner denetimindedir. Burada yaşadıkları sürece hormonlu hiçbir gıda almazlar...*”(s.97).

Eserde çevreye zarar veren insanların eleştirisi de yapılmıştır. “*Başımız piknikçilerle dertte. Sorun, yanlarında getirdikleri yiyecekler değil, arkalarında bıraktıkları pislik. Onlar için kapıya görevli dikmek zorunda kaldık.*”(s.68).

Eğitimin önemi ve cehaletin kötülüğü de üzerinde durulan konular arasındadır. “*Eskiden Elmalı'da kızlar, ilkokuldan sonra pek okutulmazdı. Öğretmenim, bir cuma günü cami çıkışında babamın önünü kesene dek. Eve döndüğünde babam, kaşlarını çatarak, “Gız, Fatma; seni Angara'ya Hemşirelik Yühseg Ogulu'na yollasam, giden mi?” dedi. Benim coşkumu gören büyük abim, ‘Gız gısmı okusa da, okumasa da, ana olmayacağı mı? Ne gereği var?’ demez mi? Allah'tan babam, ‘ Cahil ana, cahil toplum demektir!’ diye susturuverdi.*”(s.138).

“*Ağalı, çobanlık değildir. Ailen de, marabaların da davarın değil. Onları güdemzsin. Ağalıkta cehalet yoktur.*”(s.151).

“*Güç, kararlılık, kudret, ne parada ne pazıda. Eğitimde, yalnızca eğitimde, ağam.*”(s.157).

Eserde sıcak insan ilişkileri ve yardımseverlik de işlenmiştir. “*Merhaba, ben Doğa. Kayıp mı oldun? Korkmana gerek yok. Bu Bahçe'de kaybolan çocuk çok oldu, ama ailesi bulunamayan hiç olmadı. Söyle bana, nerede kayboldun? Öncelikle oraya bakacaklardır.*”(s.70).

3.4.3. Dil ve Anlatım

Atasözleri

Ankaralı romanında dilin zenginliğini yansıtan atasözleri fazla yer almamıştır. Romanda insanın içinde bulunduğu durumları anlatan atasözlerine yer verilmiştir. Eserde yer alan atasözleri şunlardır.

Tilkinin dönüp dolaşıp geleceği yer kürkçü dükkânıdır.

“Tilkinin dönüp dolaşıp geleceği yer kürkçü dükkânı. Gelecek elbet!” (s.34).

Kız beşikte, çeyiz sandıkta büyür.

“Ama bilirsin, bizde adettir; kız beşikte, çeyiz sandıkta büyür.”(s.85).

Deyimler

Zeynep Cemali'nin diğer çocuk romanları gibi Ankaralı romanı da deyim yönünden oldukça zengindir. Eserde birleşik fiil ve cümle şeklinde deyimler bolca yer almıştır. Günlük yaşamda kullanılan deyimlerin çoğunun romanda kullanılması, çocukların kelime hazinesinin geliştirilmesi ve örtülü anlamları kavrayabilmesi açısından oldukça önemlidir. Romanda yer alan deyimler şunlardır.

Aklına esmek

“Bulgar çapulcuların akıllarına estikçe yaptıkları köy baskınlarına... yıllarca direnmiş.(s.8).

Kader ağlarını örmek

“Bu kısa girişi yapmamın nedeni, babaannemin eski Türk filmlerinden ezberlediği kader ağlarını örmüş bir kere deyimi...”(s.9).

Ağzı kulaklarına varmak

“Yıllardır işlerinde tutunmak için didinen annemle babamın ağzı kulaklarında idi.”(s.11).

“Babamın ağzı kulaklarında idi.”(s.16).

Can atmak

“Annem nazlansa da aslında can atıyordu.”(s.12)

Göz göze gelmek

“Masa, sandalye aralarına bakınırken yaşlı kadınla yine göz göze geldik.”(s. 16).

“Tepsiyi sehpaye bırakan babamla göz göze geldik.”(s.101).

Çark etmek

“Çaresiz, kös kös geriye çark ettim.”(s.17).

Körün istediği bir göz, Allah verdi iki göz

“Körün istediği bir göz, Allah verdi iki göz derler ya, sevinçle atıldım.”(s.18).

İçi cız etmek

“Altıgen gül bahçesine geldiğimizde içim cız etti.”(s.20).

Köküne kibrit suyu dökmek

“Bazı açığözlülerin bire on alma sevdası, ulusal tarımımızın köküne kibrit suyu döküyor.”(s.21).

Kulak misafiri olmak

“Tartışmalara kulak misafiri olmam yetiyor.”(s.21).

Bas bas bağırarak

“Korumaları görenler, vernik kaplı tahta çiti aşamıyorlar, ama bas bas bağırıyorlardı.”(s.21).

Daral gelmek

“Daral gelmiş olmalı ki, şapkasını başından çıkarıp atmıştı.”(s.21).

Deliye dönmek

“Yengem meraktan deliye dönmüş, dedi.”(s.25).

Kulak arkası etmek

“Uyarıları kulak arkası etmiştim.”(s.25).

Kül yutmak

“Jale Pehlivanoglu kül yutar mı?”(s.26).

İçi geçmek

“Çok geçmeden de içi geçti.”(s.30).

İn cin top oynamak

“Bir zamanlar bu yörede, in cin top oynardı, diye başladı anlatmaya.”(s.31).

Yerle yeksan olmak

“Avlağa varmamızla tüm hayallerim yerle yeksan oldu.”(s.32).

Bağra basmak

“Biz onu bağrımıza bastık, o bizi ailesi belledi.”(s.32).

Dünya evine girmek

“Bendeniz, davul zurnayla dünya evine girerken, Ahmet’i de asker ocağına yolcu ettik.”(s.33).

Tuz biber olmak

“Fatmam’ı iffetsizlikle suçlaması tuzu biberi oldu.”(s.37).

El etek öpmek

“Koca pehlivan yalvardı, el etek öptü.”(s.37).

Nuh deyip peygamber dememek

“Ağa, Nuh dedi, peygamber demedi.”(s.37).

Yerinde yeller esmek

“Gümüş saçlı, kara gözlü kadının yerinde yeller esiyordu.”(s.38).

Kan beynine sıçramak

“Nasıl da kan beynine sıçramıştı.”(s.40).

Ar damarı çatlamak

“Ahmet’in ar damarı çatlamış.”(s.40).

Doluya koyup almamak, boşa koyup dolmamak

“Doluya koymuş almamış, boşa koymuş dolmamıştı.”(s.40).

Mekik dokumak

“... şimdi de verandayla mutfak arasında mekik dokuyordu.”(s.45).

Laf sokmak

“Yine bir laf sokacak derken, anneme döndü.”(s.50).

Küpü doldurmak

“Gelirken küpünüzü dolduracaksınız.”(s.51).

Ödü patlamak

“Ödü patlamıştı babası kafayı yedi diye.”(s.54).

İçi yanmak

“Müşterisi olsa, Safiye'nin içi yanmayacak.”(s.55).

Şeytan kulağına kurşun

“Şeytan kulağına kurşun diyerek parmaklarını büküp komodine vurdu Safiye.”(s.55).

Yüreği hoplamak

“Yüreği yine hopladı.”(s.56).

Yüreği daralmak

“Safiye'nin yüreği daraldı.”(s.57).

“Daralan yüreğim, ağır demir kapıyı iterken biraz ferahladı.”(s.76).

Dudak bükme

“Hıh!” diye dudak büktü Safiye.”(s.58).

İnciler döktürmek

“Acaba Fatma ne inciler döktürmüştü.”(s.58).

Dünyayı dar etmek

“İnsana dünyayı dar eder.”(s.58).

Eli ayağı buz kesmek

“Bir anda elim ayağım buz kesti.”(s.60).

Yarası kanamak

“Şu dünyada yarası kanayan kim bilir kimler var?”(s.63).

Yüreğine inmek

“Hasibe Teyze bunu duyarsa, yüreğine iner Allah korusun!”(s.63).

Yolunu tutmak

“Arabasına yerleştirip evinin yolunu tuttu.”(s.65).

“... kurumlanarak yemekhanenin yolunu tuttum.”(s.71).

Sır küpü yapmak

“Aksine, küçük yalanlarımı saklamak için harcadığım güç, beni tam bir sır küpü yaptı.”(s.66).

Sağ kolu olmak

“Esaret günlerinde, kuzenimin sağ kolu oldum.”(s.67).

“Asya benim sağ kolum.”(s.135).

Gönül kararmak

“Gönlüm karardıktan sonra!”(s.69).

“Onu dinledikçe yüzüm gönlüm karardı.”(s.168).

Suyu kaynamak

“Sizin suyunuz kaynadı, dedim.”(s.73).

Aklı başında olmak

“Ama ailede akli başında olan bir sen varsın...”(s.73).

Başından savmak

“O da başından savıyordu beni.”(s.75).

“... çaresiz eveleyip geveleyip başından savmıştı.”(s.85).

Yaralı parmağa işemek

“Vahit pintisi çıkarı olmadan yaralı parmağa işemezdi.”(s.84).

Göz dikmek

“Vahit, Halil Dayı'nın Edremit Körfezi'ni seyreden zeytinliğine göz diktiğinde kaç yaşındaydı, kim bilir?”(s.85).

Biti kanlanmak

“Karşısına dikildiğinde biti kanlanmış, lafı uzatmadan konuya girmişti.”(s.85).

Kapı dışarı etmek

“Analıği Hasibe, halasının kızı olmasa, Halil Dayı kollarından tuttuğu gibi kapı dışarı ederdi ya...”(s.85).

Fol yok, yumurta yok

“İyi de, dayı... Ortada fol yok, yumurta yok.”(s.86).

Dilini damağına yapıştırmak

“Dilimi damağıma yapıştırdım. “Cık.”(s.92).

Arpacı kumrusu gibi düşünmek

“Arpacı kumrusu gibi düşünmektense, tost doldurmak en iyisi.”(s.93).

Silip süpürmek

“Oysa, şu telefon hepsini silip süpürmüştü.”(s.100).

Suratı sirke satmak

“Eve doğru ilerlerken ikimizin de suratı sirke satıyordu.”(s.100).

İçine kapanmak

“İkimiz de ‘neden’ sorusunu sormayacak kadar içimize kapanmıştık.”(s.100).

Ağız aramak

“Jale’nin ağızını aradım.”(s.102).

İnsanların ağızı torba değil ki, büzesin

“İnsanların ağızı torba değil ki, büzemezsin.”(s.102).

Cinleri tepesine toplanmak

“Vahit, tepesine toplanan cinleri def etmeye çalışarak, çay demlendi mi, diye sordu.”(s.111).

Allar basmak

“Yüzünü allar bastı.”(s.114).

Burnundan kıl aldirmamak

“Gelgelelim, Jale Hanım, burnundan kıl aldirmazdı.”(s.114).

Kokusu çıkmak

“Dur bakalım, yakında onun da kokusu çıkar.”(s.116).

Göz gezdirmek

“Dağınk odasına göz gezdirdi.”(s.116).

Can sıkmak

“Vahit canımı sıktı.”(s.117).

Pireyi deve yapmak

“Pireyi deve yapmakta gelininin üstüne yoktu.”(s.117).

Kafaya takmak

“Günlük yaşamları dinginse, devasa olayları bile kafaya takmaya gerek duymazlar.”(s.119).

Yumurta kapıya dayanmak

“Onun için de yumurta kapıya dayanınca haber verebildiler...”(s.122).

Kıyamet kopmak

“Biz güneş battıktan sonra yarım saat geciksek, kıyamet kopar, diye laf attı.”(s.126).

Gözleri dolmak

“Ankaralının gözleri dolmaya başladı.”(s.139).

Boğazı düğümlenmek

“Büyükbabamla- , diye başlayacakken boğazım düğümlendi, yutkundum.”(s.139).

Kantarın topuzunu kaçırmak

“Galiba kantarın topuzunu kaçırmıştım.”(s.139).

İçli dışlı olmak

“Annem ikimizi içli dışlı görünce, ikinci şokunu yaşadı.”(145).

Vur ağızına lokmasını al

“Evde kuzu gibiydi; vur ağızına al lokmasını.”(s.147).

Akla kararı seçmek

“Hepsini toparlayıp bir araya getirene kadar akla kararı seçmişti Haydar Ağa.”(s.147).

Gözdağı vermek

“Adamlarını gözdağı vermeleri için, matematik öğretmenin kapısına yolladı.”(s.148).

Pabuç bırakmamak

“İhtiyar bir cadiya pabuç bırakacağı mı sanıyorsa, yanılır.”(s.149).

Alttan almak

“İçinden, haşat etmişler oğlanı, diyen ağa, alttan almaya karar verdi.”(s.149).

Beti benzi atmak

“Başıyla korkudan beti benzi atan öğretmeni gösterdi.”(s.151).

Yolu düşmek

“Ankara’ya yolun sıkça düşermiş.”(s.151).

Karalar bağlamak

“Kızcağız, karalar bağlamış ne edeceğini düşünürken, babası yanına çağırdı.”(s.152).

Kapıya dayanmak

“Bir öğleden sonra adam kapıya dayandı.”(s.153).

İçine turp sıkmak

“Keyfimin içine turp sıkıyım babaannem.”(s.162).

Akla düşmek

“Söyleyecek lafım kalmayınca aklıma düştü; sordum.”(s.166).

Diş göstermek

“Hah şöyle, göster dişlerini!”(s.167).

Yelkenleri suya indirmek

“Birisi çıksın, ona hak versin, yelkenleri suya indiriverir.”(s.167).

Alt etmek

“Nasıl da kurumlanmışım, Vahit Bey’i alt ettim diye.”(s.168).

Kulağına kar suyu kaçırmak

“Kulaklarına kar suyu kaçırsak, bizimle tüm ilişkilerini keseceğini söylemiş.”(s.169).

Ağız sıkı tutmak

“... babaannem için ağızımızı sıkı tutmalıyız.”(s.170).

Dili dolanmak

“Kayınpederinin dili dolanmaya başladıç”(s.180).

Çığrından çıkmak

“Ahmet Efendi’ye çığrından çıkmıştı.”(s.180).

Gözleri fal taşı gibi açılmak

“Sol üst köşesindeki F.G harflerini görünce, fal taşı gibi açılan gözlerim anneme kaydı.”(s.187).

İç çekmek

“İçimi çekerek, çekmeceden beyaz tişörtümü ve mavi şortumu aldım.”(s.189).

Dört köşe olmak

“Yemekleri övüldükçe annem dört köşe oldu.”(s.195).

Ağzından dökülmek

“Sözcükler ağzımdan dökülüverdi.”(s.195).

İkilemeler

İkilemeler; anlatımın kuvvetlendirilmesinde, zenginleştirilmesinde önemli etkiye sahiptir. Ankaralı romanında da ikilemelere fazlaca yer verilmiştir. İkilemeler eserdeki hareketliliği göstermesi bakımından önemlidir. Romanda ikilemeler, aynı kelimelerin yakın anlamlı kelimelerin, zıt anlamlı kelimelerin, ses taklidi kelimelerin tekrarı yoluyla oluşmuştur. Eserdeki ikilemeler şunlardır.

Uzak yakın

“... uzak yakın herkese, ama az ama çok acı çektirmekten başka işe yaramamış.”(s.9).

Yol yolak

“Geniş yol yolaklar, bostanlar, seralar, tanıdığım bildiğim yüzler, hatta Kara.”(s.11).

“Camekânın gerisi, yol yolak insan!”(s.74).

Paytak paytak

“Kara’nın peşinde paytak paytak yürürken koşmaya başladım.”(s.11).

“Verniklenmiş ahşap kümesin kapısından paytak paytak girip çıkıyorlardı.

Adım adım

“Önümüzdeki araç kuyruğu adım adım ilerliyordu.”(s.12).

Tıklım tıklım

“Kaldırımlar tıklım tıklım...”(s.12).

Ağır aksak

“... bellerini tutarak ağır aksak ilerleyenler, tıknafes yaşlılar...”(s.12).

“... tüm dikkati yolda, ağır aksak ilerlemeye başladı.”(s.76).

Çoluk çocuk

“... ve her yaştan insan, çoluk çocuk, boncuk...” (s.15).

Kös kös

“Çaresiz, kös kös geriye çark ettim.”(s.17).

Uç bucak

“Uzayıp giden kuyruğun ucu bucağı yok.”(s.17).

Şaşkın şavalak

“Şaşkın şavalak baktım.”(s.23).

Cır cır

“Cır cır konuşmuş, her sorusunu yanıtlamıştım.”(s.23).

“Şimdiden telefonu cırl cırl.” (s.120).

Renk renk

“Ortada bir adam, elinde göğe yükselen renk renk balonlar...”(s.24).

İtiş kakış

“... çevresinde itiş kakış insanlar, aralarında Tuna Ağabey!..”(s.24).

Sağ sol

“Ben önde, o arkada sağa sola toslayarak koşuyoruz.”(s.24).

“Vahit Bey’in başı sağa sola gitti.”(s.51).

Yukarı aşağı

“...başımı evet anlamında yukarı aşağı salladım.”(s.26).

Söylene söylene

“Söylene söylene ofisi bir tur dönmüşüm.”(s.26).

Çeke çeke

“Oturdum, içimi çeke çeke ağladım.”(s.27).

“... içini çeke çeke gözlerini ovuşturur.”(s.34).

Yok yoksul

“... hem de yok yoksulun ayağına pabuç potin yapıyordu.”(s.29).

Taban tabana

“... taban tabana verip taburesinin altından çektiği poşetin içine koydu.”(s.29).

Pırl pırl

“Kadının kıvırcık ak saçları güneşte pırl pırl parlıyordu.”(s.30).

Tiril tiril

“Tiril tiril kemik rengi elbisesi... çok güzeldi.”(s.30).

Derin derin

“... kıpırdandı, derin derin soludu.”(s.31).

Börtü böcek

“Orta yerde, börtü böcek temizleyen bebe...”(s.32).

Çığlık çığlığa

“Fatma çığlık çığlığa eşiği atladı.”(s.37).

Alev alev

“Alev alev yanıyordu yüreği.”(s. 38).

Yüz yüze

“Keşke şartlar müsait olsa da yüz yüze görüşseydik.”(s.41).

Boncuk boncuk

“Saçsız başı, alnı, terden boncuk boncuk kabarmıştı.”(s.42).

Kan can

“Baba, kanyla canıyla o yüreği besler.”(s.44).

Hafif hafif

“Üç kişilik demir salıncakta, beşimiz hafif hafif sallanmaya başladık.”(s.51).

Kabuk kabuk

“Taban kabuk kabuk, sen süpür, o tozunu bıraksın.”(s.55).

Üst üste

“Alt gözde, üst üste sıralanmış albümlerin üçüncüsünü aldı.”(s.57).

İçli dışlı

“Çöp karıştırıcılarla içli dışlı, mübarek.”(s.58).

Homur homur

“Homur homur söylenerek, simitçinin önünden geçip gitti.”(s.64).

Güllük gülistanlık

“Dört gündür yemeğimizi getiren kılkuyrukları saymazsak, topraklarımda her şey güllük gülistanlık.”(s.68).

Sarmaş dolaş

“... sarmaş dolaş koklaşan şapşal aşıklara tosladım.”(s.70).

Katmer katmer

“Pembe gülün katmer katmer yaprakları titremiş.”(s.71).

Uzaktan uzağa

“Uzaktan uzağa Dursun Dede'nin sesi geldi.”(s.73).

Alık alık

“Alık alık bakarak, aptalca sordum.”(s.74).

Şıpır şıpır

“Buklelerimden şıpır şıpır akan suya aldirmeden, pembe askılı elbisemi sırtıma geçirdim.”(s.77).

Süklüm püklüm

“Babamın böyle süklüm püklüm olduğuna bakmayın, zamanında anneme az yapmadı.”(s.79).

Peş peşe

“Peş peşe kalkarlardı.”(s.81).

Üç beş

“... üçer beşer indi basamakları.”(s.82).

Var yok

“Cavit Bey, var yok demedi.”(s.83).

Eveleyip gevelemek

“... çaresiz eveleyip geveleyip başından savmıştı.”(s.85).

Özü sözü

“O günden sonra Halil Dayı, özü sözü doğru Cavit’i her zaman “bey oğlu” diye ünlese de, gerçek yeğeni bildi.”(s.86).

Hapurtu şapurtu

“Cavit hapurtu şapurtular arasında, iki dünyada aziz olun, dedi.”(s.87).

Baş başa

“Akşam yemeklerini annemle baş başa yediğimiz çok oldu...”(s.90).

Şen şakrak

“Sesi eskisi gibi şen şakrak değil.”(s.91).

Yana yakıla

“Yana yakıla, babam kafayı kırdı, deyince kahkahayla güldü.”(s.92).

Kıkır kıkır

“Kıkır kıkır geldim.”(s.94).

Yalpalaya yalpalaya

“Cavitiim!” diye yalpalaya yalpalaya bize doğru koşmaya başladı.”(s.95).

Kesip kesip

“Bunları kesip kesip millete mi yediriyorsunuz?”(s.97).

Selamsız sabahsız

“Selamsız sabahsız, “Yalınayaksın, üstelik yere suların damlıyor.” Dedi.(s.100).

Şap şap

“... ayaklarımı şap şap yere vurarak, mutfağa geçtim.”(s.101).

Kanal kanal

“Kanal kanal gezmeye koyuldu.”(s.101).

Sessiz sedasız

“Sessiz sedasız kimselere görünmeden kaçıyordu.”(s.102).

Güm güm

“Güm güm yumruklanan kapının sesiyle gözleri açıldı Vahit’in.”(s.107).

Patır patır

“Odasından çıkarak patır patır basamakları indi.”(s.111).

Kıvıl kıvıl

“Kafasının içinde kıvıl kıvıl kurtlar vardı.”(s.113).

Zar zor

“Titreyen bacaklarının üstünde zar zor ilerliyordu.”(s.114).

Işıl ışıl

“Jale Hanım’ın gözleri ışıl ışıl...”(s.125).

Sinsi sinsi

“Bu gibi atışmalarda araya giden yengem suskundu, sinsi sinsi gülümsüyordu.”(s.126).

Puf puf

“... puf puf bulutlar sabun köpüğü gibi aşağıya kayıyor.”(s.129).

Birer ikişer

“Beynimin içinde uyuyan kurtlar birer ikişer baş kaldırıyor.”(s.133).

Allak bullak

“Annemin yüzü allak bullak olmuştu.”(s.133).

Zıp zıp

“... sevinçten zıp zıp zıpladım.”(s.138).

Azar azar

“Önce bir yudum, diyerek azar azar içirdi.”(s.139).

Sille tokat

“... adamlar da sille tokat girişivermişlerdi.”(s.148).

Salkım saçak

“İçeride kim varsa, salkım saçak pencerelerdeydi.”(s.148).

Tıkır tıkır

“Saat gibi tıkır tıkır çalışıyordu Haydar Ağa2nın kafası.”(s.150).

Hot zot

“Hot zotla belki kuyruğunu sıkıştırır gider.”(s.150).

Çeşit çeşit

“Bir ay önce çeşit çeşit kalem aldığı için, yenisini almayı gereksiz buluyordu.”(s.162).

Afra tafra

“Onun bütün afrası tafrası buraya kadardı.”(s.167).

İşsiz güçsüz

“Onun müşterilerinin çoğu, babasının işsiz güçsüz arkadaşlarıydı.”(s.172).

Fındık fıstık

“... durmadan fındık fıstık atıştırırdı.”(s.172).

Yaya yaya

“Ağzını yaya yaya, ver bir cigara, demişti.”(s.173).

Tövbe tövbe

“Tövbe tövbe, ne olmuş buna?”(s.176).

Güç bela

“... kendini güç bela koltuğa attı.”(s.180).

Topu topu

“Bana göre topu topu on kişi sofraya oturduk.”(s.194).

Benzetmeler

Ankaralı romanında anlatıma etkililik, canlılık kazandıran benzetmelere önemli yer verilmiştir. Romanda benzetmeler “gibi, tıpkı, aynı, farksız, benzer, kadar, andırmak” kelimeleriyle yapılmış ve zarf, sıfat, yüklem görevinde kullanılmıştır. Eserde yer alan benzetmeler şunlardır.

Beşlik simit gibi

“Annemle babamın arasına beşlik simit gibi kurulmuşum.”(s.10).

Avuç içi kadar

“Umursanmayışım, avuç içi kadar stüdyo, parlak spotlardan gelen alazsız ateş ve cazibesini yitiren sunucu...”(s.11).

Karınca yuvasından farksız

“Karınca yuvasından farksız, sürgülü demir kapının önünde annemle arabadan indik.”(s.12).

Buz gibi

“Bal rengi gözleri buz gibi.”(s.14).

“Uzun, çok uzun süren sessizliğin ardından buz gibi sesiyle başladı.”(s.105).

Pervane oldu sanki

“Annem, o andan itibaren bir pervane oldu sanki.”(s.14).

Pancar gibi

“Pancar gibi kızarak başımı önüme eğdim.”(s.15).

Pişmiş kelle gibi

“İkisi de pişmiş kelle gibi sırtıyor.”(s.16).

Çirkin ördek yavrusu gibi

“Yine kendimi çirkin ördek yavrusu gibi hissettim.”(s.16).

Genç kız gibi

“Kalabalığın arasında genç kız gibi sekiyordu.”(s.22).

Ok gibi

“Ok gibi fırladım.”(s.24).

Aslanlar gibi

“... torunlarına da el açmayacağına göre aslanlar gibi çalışırdı.”(s.29).

Hindi gibi

“Bir de çalışkandı ki, babası ona baktıkça hindi gibi kızarırdı.”(s.33).

Mum gibi

“Koca pehlivansa mum gibi eriyordu.”(s.34).

Toprakta biten ot gibi

“Ahmet, toprakta biten ot gibi çıkmıştı karşımıza.”(s.34).

Aynı bir keçi

“Öbürü aynı bir keçi.”(s.34).

Kaya gibi

“Kaya gibi sert, soğuk bir adam.”(s.36).

Sinek gibi

“Yeni gelin adayı sinek gibi vızıldadı.”(s.47).

Erkek çocuğu gibi

“Kız çocuğu, erkek çocuğu gibi değil.”(s.47).

Hızır gibi

“Geveze Aysel Yenge’ m Hızır gibi yetişti.(s.49).

Dalyan gibi

“Dalyan gibi, yakışıklı.”(s.57).

Tam bir kâbus

“İnsanın kendi topraklarında esir olması tam bir kâbusmuş.”(s.67).

Takozdan farksız

“Bundan, boynumdan aşağıya sallanan takozdan farksız telefon sayesinde kurtuldum.”(s.67).

Küp gibi

“Bebekliğimden beri zaman akar, ben küp gibi uyurum.”(s.73).

Kül gibi

“Annemin yüzü kül gibi, ela gözleri kızarmış.”(s.74).

Portakal kadar

“Portakal kadar kalan güneşe arkamı dönerek, yolaklardan birine doğru yürüdüm.”(s.76).

Mücevher öbekleri gibi

“... karşıda mücevher öbekleri gibi adalar, ikinci kez dönmeye başlayan Rumeli türküleri...”(s.78).

İyi niyetli bir virüs olmalı

“Sevinç, iyi niyetli bir virüs olmalı.”(s.78).

Zifir gibi

“Zifir gibi karanlıktaydı.”(s.82).

Deliler gibi

“Yol yolak demeden, deliler gibi koşmaya başladık.”(s.82).

Kızıl bir fanus gibi

“Ofis, yükselmekte olan güneşin altında, kızıl bir fanus gibiydi.”(s.86).

Alyuvarlar gibi

“Bana göre kardeşlik, damarın içinde akan kandaki akyuvarlarla alyuvarlar gibi.”(s.89).

Eskisi gibi

“Sesi eskisi gibi şen şakrak değil.”(s.91).

“Babam bulaşık makinesini boşaltıyordu, eskisi gibi.”(s.106).

Annem gibi

“... belki annem gibi yalan söylemeyecektir ama başından savacaktır.”(s.91).

Ruh gibi

“Bir tanecik amcası ruh gibi dolaşırken, onu gözü yalnız Ayça’sını görüyor.”(s.91).

Kurdele gibi

“Bugün verdiği gül, kurdele gibi insanı umutlandırarak resimler çizmiş.”(s.92).

Bahar esintisi gibi

“Sözleri, daralan yüreğime bahar esintisi gibi geldi.”(s.93).

Minyatür dereler gibi

“Sular taşlardan aşağı minyatür dereler gibi akıyor.”(s.97).

Gıdıklamaya benzeyen

“Piliçler, gıdıklamaya benzeyen cılız sesleriyle şakalaşıyorlardı.”(s.97).

Ayna gibi

“Ekmeğiyle sıyırdığı tabak ayna gibi parladı.”(s.98).

Felaket tellalı gibi

“Babamın telefonu çalmaya başladı. Felaket tellalı gibi.”(s.99).

Kır lokantasına benzer

“Salaş kır lokantasına benzettiğim tavuk çiftliğinde, beynimi kemiren kurtların hepsinden arınmışım.”(s.100).

Buz kütesiydi sanki

“Ankara bozkırın üstünde yusuvarlak buz kütesiydi sanki.”(s.107).

Buz sırçaları gibi

“Gümüş rengi ışınları köhne evlerin camlarında buz sırçaları gibi yapışıp kalmıştı.”(s.107).

Yakıcı bir kordu sanki

“Babası, yoğun dumanın içinde parlayan minik yakıcı kordu sanki.”(s.107).

Kızı gibi

“Onu kızı gibi görürdü.”(s.117).

Hevesli bir öğrenci gibi

“Okulu özlemiş, hevesli bir öğrenci gibi yapıyorum.”(s.120).

Bacak kadar kız

“Şu, bacak kadar kız söylesin bakalım.”(s.123).

Sakız gibi

“Babaannemin, sakız gibi bembeyaz bohçanın içinden çıkardığı elbiseyi görünce oldukça keyiflendim.”(s.125).

Tıpkı dişi kaplan

“Bayan Pehlivanoglu, tıpkı dişi bir kaplandı.”(s.129).

Tıpkı o günkü gibi

“Kapkara gözleri, tıpkı o günkü gibi bulutlanmıştı.”(s.133).

Yılan gibi

“Babaannemi nereden tanıyorsun diye, yılan gibi tısladım.”(s.133).

Böcek gibi

“Benimle uğraşma, seni böcek gibi ezerim.”(s.136).

Sanal bir yorgan gibi

“Belki de suskunluk sanal bir yorgan gibi üstümü örttü.”(s.136).

Devasa balonları andıran

Devasa balonları andıran kadın, elinde iki sürahi ayranla geldi.”(s.137).

Kuş yuvası gibi

“Kuş yuvası gibi küçücük.”(s.141).

Kuzu gibi

“Evde kuzu gibiydi.”(s.147).

Kurt gibi

“Avinin üzerine atılmaya bekleyen kurt gibi bakıyordu çevresine.”(s.147).

Kabak çiçeğine dönmüş

“Büyüdükçe kabak çiçeğine dönmüştü.”(s.147).

Izbandut gibi

“Göbekli kel kafalı, izbandut gibi iki adamın arasındaydı.”(s.153).

Mis gibi

“Mis gibi hava.”(s.168).

Cin çarpmış gibi

“Yüzün cin çarpmış gibi, neyin var?”(s.173).

Gece gibi

“Hemşirenin gece bir karanlık gözlerinde ışıklar parladı.”(s.177).

Sepet gibi

“Kafası sepet gibi olan Tuna, bu sesler de neyin nesi, diyerek doğruldu.”(s.181).

Saman alevi gibi

“... saman alevi gibi dört bir yanı saran atışmalar, yerküreye bir anda inen hortumlara benzer.”(s.184).

Zehir gibi

“Kafan zehir gibi çalışıyor.”(s.187).

Usta bir aktris gibi

“Usta bir aktris gibi gülümseyerek konuklarını kucakladı.”(s.189).

Kazık kadar

“Kazık kadar ama, bence yalan söylüyor.”(s.190).

Bayram gibi

“Elini sıktı, bayrammış gibi.”(s.193).

3.5. BEN, ÇINAR AĞACI VE PUF BÖREĞİ**3.5.1. Biçim Çözümlemesi****Boyut, kâğıt, yazım ve noktalama**

Zeynep Cemali'nin Ben, Çınar Ağacı ve Puf Böreği adlı kitabı, dokuz öyküden oluşan bir eserdir. Eser ilk baskısını 1999 yılında yapmıştır. Eserin incelenen on birinci baskısı Haziran 2009 tarihlidir. Eser Günışığı Kitaplığı tarafından yayımlanmıştır. Öykü kitabı 142 sayfadır ve diğer eserler gibi 12X18 cm boyutundadır. Kitabın kâğıdı mat ve ikinci hamurdur. Eserde yazım yanlış ve noktalama hatası bulunmamaktadır.

Kapak ve resimleme

Resimler, çocuğun dünyasında somut ve kalıcı değerler üretme anlamında önemli işleve sahiptir. Resimli kitapların çocuklar üzerinde etkisi düşünüldüğünde, “Ben, Çınar Ağacı ve Puf Böreği'nin” bu etkiye sahip olduğu söylenemez. Öykü kitabında kapak resmi dışında, kitapta yer alan her bir öykünün başlığının üstünde ve öykülerin iç

sayfalarında küçük resimler kullanılmıştır. Bu resimler, öykülerin konusuyla ilgili fikir veren resimlerdir. Ancak öykünün iç sayfalarında bulunan bu resimler renksiz ve yetersizdir. Çocukların görsel ilgisini canlı tutmak için renkli ve daha büyük boyutlu resimlerin kullanılması uygun olacaktır.

Ben, Çınar Ağacı ve Puf Böreği öykü kitabının kapağı renklidir. Kapakta bütün öykülerin kahramanlarının küçük resimleri bulunmakla birlikte kitaba ismini veren “Ben, Çınar Ağacı ve Puf Böreği” öyküsünün kahramanı daha büyük resmedilmiştir. Kapakta beyaz renk hâkimdir. Kapak, öykü kitabının içeriğiyle uyumlu, çocukların ilgisini çekebilecek niteliktedir. Kapakta kitabın adı, yazarın adı, yayın evinin adı, baskısı yer almaktadır. Kapağın arka yüzünde çocuk okurların öykü kitabı ile ilgili düşüncelerine yer verilmiştir.

Yazı Biçimi ve Sayfa Düzeni

Eserde yazılar on dört puntoluk büyüklüktedir. Harflerin büyüklüğü dokuz – on iki yaş arası çocuk okurların seviyesine uygundur. Öyküde satırlar, normal ya da normalden çok aralıklıdır. Sayfa kenarında çocuk kitapları için gerekli görülen geniş boşluklar bırakılmıştır. Sayfalar tek sütun olarak düzenlenmiştir.

3.5.2. İçerik Çözümlemesi

Öykü kitabı, 142 sayfadır ve dokuz öyküden oluşmaktadır. Her öykünün konusu farklıdır. Kitapta yer alan öyküler şunlardır:

- Çelimsiz Çocuk
- Krallığımda Bir Prenses
- Kaku Kite, Tako Tike, Mano Maki
- Ferdan
- Beyaz Kale’de Değişiklik
- Tanyeri Ağarırken
- Gün Battı
- Ben, Çınar Ağacı ve Puf Böreği
- Çalgıcının Çantası

Çelimsiz Çocuk

Çelimsiz Çocuk, on üç sayfalık bir öyküdür.

Konu

Öyküde maddi imkânlarla sahip olan ve olmayan iki çocuğun kötü bir olayla karşılaşp, sonradan dost olması anlatılmıştır. Öykünün kahramanlarından biri olan Cem, bisikletini izinsiz aldığı için tanımadığı bir çocuğa bir anlık öfkeyle yumruk atmış, sonradan hatasını anlayıp pişman olmuştur. Tekrar karşılaştıklarında ise ondan özür dileyip arkadaş olmuştur. Öyküdeki olay, kahramanlar ve olaylara bakış açıları çocuklar için örnek alınabilecek niteliktedir.

Ana fikir

Bir durumun sebebini anlamadan bir anlık öfkeyle hareket edilmemesi öykünün ana fikrini oluşturur. Düşünmeden yapılan her davranış pişmanlığa ve vicdan azabına neden olur. Eser seçtiği ana fikir ve vermiş olduğu mesaj bakımından çocuk okurların seviyesine uygundur.

Olay

Öyküde olaylar klasik bir kurguyla aktarılmıştır. Serim, düğüm, çözüm bölümleri sırasıyla verilmiştir. Öykü, Cem ve çelimsiz bir çocuğun bir top sahasında karşılaşmasıyla başlar.

Sıcak bir yaz günü Cem arkadaşlarıyla futbol oynadıktan sonra, sahadan çıkınca bisikletinin olmadığını fark etti. Bisikletinin çalındığını düşünüp telaşla etrafı aramaya başladı. Ama bisikleti ortada yoktu. Arkadaşları polise haber vermeyi düşünürken bisikletle beraber çelimsiz bir çocuğun uçarcasına yanlarına yaklaştığını gördüler. Çocuk bisikletten inince Cem, büyük bir öfkeyle bir yumruk attı. Çelimsiz çocuk hiçbir şey söylemeden yanlarından uzaklaştı. Cem de olaydan sonra arkadaşlarından ayrılıp doğru eve gitti. O gece hep çelimsiz çocuğu ve attığı yumruğu düşündü. Kendini haklı olduğuna inandırmak istiyordu. Ancak yaptığı kabalıktan dolayı çok pişmandı. Ertesi gün kahvaltıda annesine olanları anlattı. Annesi, anlamadan dinlemeden birine yumruk atmanın doğru olmadığını, özür dilemesi gerektiğini söyledi. O günden sonra sahilde

gezerken balıkçıların yanında Cem, çelimsiz çocuğu gördü. İki çocukta hareketsiz bir süre birbirilerine baktılar ve çelimsiz çocuk yine bir şey söylemeden oradan uzaklaştı. Cem de arkasından gidemedi. O günden sonra mahallede, sahilde Cem, çelimsiz çocuğu çok aradı ancak bulamadı. Bir gün arkadaşlarından Emre, çelimsiz çocuğun perşembe günleri pazarda limon sattığını söyleyince Cem, çok sevindi. Koşarak pazarın yolunu tuttu. Gerçekten de çocuk pazarda limon ve maydanoz satıyordu. Yanına gitti, selam verip limonları satmak için bağırmağa başladı. Cem kısa sürede limonların hepsini sattı. Çelimsiz çocuk ona teşekkür etti. Cem de ondan yaptığı kabalık için özür diledi ve pasta yemek için eve davet etti. Çocuk maydanozları satması gerektiğini söyleyince Cem, maydanozları annesinin alacağını söyledi. İki çocuk beraber eve gittiler, pastayı afiyetle yediler. O gün yeni bir dostluk kurulmuş oldu. Öykünün çözüm bölümünde olaylar mutlu bir sonla bitmesi, çocuklara olumlu davranışlar kazandırma bakımından önemlidir.

Kahramanlar

Öykünün kahramanlarının büyük çoğunluğu çocuktur. Eserde çocukların günlük yaşamında başlarından geçen bir olay işlenmiştir. Öykünün ana kahramanları Cem ve onun yumruk attığı çelimsiz çocuktur.

Cem: İri kara gözlü, futbol oynamayı seven, arkadaş canlısı bir çocuktur. Bir anlık öfkeye kapıldığı, bir çocuğa kaba kuvvet uyguladığı için günlerce pişmanlık çekmiştir. *“Annem haklı, diyordu içinden. Anlamadan, dinlemeden birine saldırmak, vahşilik. Belli ki yoksul. Canı bisiklete binmeyi nasıl istemiş ki, bir tur için her şeyi göze aldı... O yumruğu atmak, olacak iş değildi.”*(s.17).

Çelimsiz çocuk: Cem’in bisikletini izinsiz aldığı için yumruk attığı, iri mavi gözlü, zayıf bir çocuktur. *“İri gözleriyle Cem’e baktı. Burnundan akan kanı elinin tersiyle sildi, arkasını dönüp ağır ağır uzaklaştı.”*(s.11). Maddi durumu iyi değildir. Ailesine katkıda bulunmak için pazarda çalışmaktadır. *“Çelimsiz çocuk, iki sandığın gerisinde çömelmiş, öylece duruyordu. Sandıkların birinin içi limon doluydu. Diğer sandığın üstüne demet demet maydanoz dizilmişti. Deniz mavisi gözlerinin içinde, açık denizlerin korkusuz kaptanı olmanın düşü mü, yoksa haklıyı haksızı ayıran, ağır cübbesiyle dimdik duran bir yargıcın olgunluğu mu vardı, bilinmez.”*(s.20).

Cem'in annesi: İyi niyetli, dürüst, şiddetten hoşlanmayan, oğluna iyi örnek olmaya çalışan bir annedir. *“Arkadaşlar arasında paylaşım yok mudur? Saldırmanın önemli bir nedeni olmalı”*(s.16).

Umut, Emre, Ozan: Cem'in mahalleden arkadaşlarıdır.

Bakkal Nihat: Mahallenin bakkalıdır.

Semra Teyze: *Pazarda alışveriş yapan mahalleli bir kadındır. “Cem bağırmasına devam ediyordu. “Semra Teyze, buradayım!”*(s.21).

Balıkçılar: Çelimsiz çocuğun çalıştığı, sahilde ekmeğini kazanan kişilerdir. *“Dikkatli ol, dedi öteki balıkçı da. Sırım gibisin maşallah diye takıldı ardından.”*(s.14).

Yer ve zaman

Öyküde birden fazla yer kullanılmıştır ve bunlar genellikle dış mekânlardır. Bu yerler şunlardır:

Futbol sahası: *“ Top sahasında toza bulanmış, ter içinde kalmış çocuklar, kendilerinden geçmiş, futbol oynuyorlardı.”*(s.9).

Sahil: *“Sahil boyunca sıralanmış amatör balıkçılar, tuttıkları balıkları yanlarındaki kovaların içine atıyor, arada birbirilerine takılıyor, gülüşüp söyleşiyorlardı.”*(s.13).

Bakkal Nihat'ın dükkânının önü: *“Bakkal Nihat'ın dükkânının önünde kaldırıma sıralanmış çocuklar, dün gece izledikleri filmi tartışıyorlardı.”*(s.12).

Pazar: *“Soluğu doğruca pazarda aldı. Tek tek her tezgâha bakıyor, her serginin arkasını gözleriyle tarıyordu.”*(s.18).

Öyküde bir yaz günü yaşanan olaylar konu edilmiştir. *“Haziran güneşinin, insanı temmuz sıcaklarına hazırladığı yeni bir gündü.”*(s.12). *“Temmuz güneşinin sesiz, güleç yüzüyle ışıldayan o Perşembe günü, bakkal Nihat'ın dükkânının önünde gürültü yine ayyuka çıkıyordu.”*(s.19).

Anlatıcı ve bakış açısı

Öykü üçüncü kişi ağzından, hâkim bakış açısıyla anlatılmıştır. Anlatıcı, olayları aktarırken kahramanların duygu ve düşüncelerini de yansıtmıştır. *“Maç bitmiş, Cem arkadaşlarıyla birlikte kestane ağacına doğru yürüyordu. Birden irkildi. Bisikleti yerinde yoktu. Baş döndü, midesi bulandı.”*(s.10). *“Unuttuğunu sandığı çelimsiz çocuk, yeniden gözünün önünde canlanıverdi. Farkında olmadan elini burnuna götürdü, nedensiz bir sızı hissetti.”*(s.13).

Çocuk edebiyatı konusunda çalışma yapan pek çok araştırmacı, özellikle on iki yaş altı çocuk kitaplarında, bu anlatım tarzının uygun olmadığını, bu tür eserlerde çocuk okuyucunun kahramanı ve olayları yeterince içselleştiremediğini belirtmiştir. Kahraman bakış açısıyla birinci ağızdan yapılan anlatım, 9-12 yaş çocukları için daha uygun olacaktır.

Öyküdeki iletiler

Öyküde üstünde durulan temel ileti, öfkenin yol açacağı kötü sonuçlardır. Cem bir anlık öfkeyle tanımadığı bir çocuğa yumruk atmış ve daha sonra çok pişman olmuştur. *“Cem sahil yolunda, yine rüzgâra meydan okurcasına pedal çeviriyordu. Kendinden emin, ama düşünceliydi. ‘Anlamadan, dinlemeden birine saldırmak, vahşilik.’*”(s.17).

Sporda şiddetin eleştirisi de öyküde ele alınmıştır. *“Filmdeki kahramanın dövüşteki ustalığı, sözü sporda şiddet konusuna getirdi. “ Oğlum sen ne diyorsun?.. Adamlar bir dövüş, bir tekme için kaç gün, kaç saat çalışıyorlar, biliyor musun?”*

“İyi de, o çalışma sonucu birilerinin canı yanıyor ama. Hah! Savunma sanatıymış!”(s.12).

Yardımlaşmanın, dayanışmanın önemi de diğer bir vurgulanan konudur. Öyküde Cem, pazarda çalışan çelimsiz çocuğa yardım etmiştir.

“Nasıl, satışın iyi mi?” diye sordu başını sallayarak Cem.

“Nerdeee? Bu işi beceremiyorum galiba.”

Sandıktan birkaç limon alan Cem bağırmaya başladı. “Haydi, limon! Çifti kırk bin!”(s.21).

3.5.3. Dil ve anlatım

Atasözleri

Öyküde atasözü bulunmamaktadır.

Deyimler

Çoğunlukla değişmeceli anlam taşıyan deyimler, soyut zekâsı gelişmekte olan çocuk okurların gelişimine katkıda bulunmaktadır. Çelimsiz Çocuk öyküsünde çocukların kelime hazinesini zenginleştiren, çok yönlü düşüncelerini sağlayan deyimlere yer verilmiştir. Öyküdeki deyimlerin durumlara açıklık getirilmesinde, zihne yerleştirilmesinde önemli rolü vardır. Öyküde yer alan deyimler şunlardır:

Şimşekler çakmak

“Kara gözlerinde şimşekler çıkıyordu.”(s.11).

Yolunu tutmak

“Bisikletine atladığı gibi, evinin yolunu tuttu.”(s.11).

Canı yanmak

“İyi de o çalışmanın sonunda birilerinin canı yanıyor ama.”(s.12).

Yüzünden düşen bin parça

“İki gündür doğru dürüst yemiyorsun. Yüzünden düşen bin parça.”(s.16).

Göze almak

“Canı bisiklete binmeyi ne kadar istemiş ki, bir tur için her şeyi göze aldı.”(s.17).

Kan ter içinde olmak

“Kan ter içindeki geveze Emre koşa koşa yanlarına geldi.”(s.19).

Akla gelmek

“Yumruk dedin de aklıma geldi.”(s.19).

Ayyuka çıkmak

“Bakkal Nihat’ın dükkânının önünde gürültü yine ayyuka çıktı.”(s.19).

İkilemeler

Çelimsiz Çocuk öyküsünde, isim, fiil ve zarf görevinde ikilemelere yer verilmiştir. Bu ikilemeler aynı kelimelerin, yakın anlamlı kelimelerin ve yansıma kelimelerin kullanılmasıyla yapılmıştır.

Pırl pırl

“Tepedeki yerini terk eden güneş, kestane ağacının dalları arasından geçirdiği ışınlarıyla yeni olduğu besbelli bisikleti pırl pırl parlatıyordu.”(s.9).

Yavaş yavaş

“Sonra yavaş yavaş yanına gitti.”(s.9).

Ağır ağır

“Burnundan sızan kanı elinin tersiyle sildi, arkasını dönüp ağır ağır uzaklaştı.”(s.11).

İtişip kakışmak

“Bugüne dek arkadaşlarıyla çok ağız kavgası yapmış, itişip kakışmıştı.”(s.12).

Doğru dürüst

“İki gündür doğru dürüst yemiyorsun.”(s.16).

Tek tek

“Tek tek her tezgâha bakıyor, her serginin arkasını gözleriyle tarıyordu.”(s.18).

Koşa koşa

“Kan ter içindeki geveze Emre koşa koşa yanlarına geldi.”(s.19).

Demet demet

“Diğer sandığın üzerine demet demet maydanoz dizilmişti.”(s.20).

Sulu sulu

“Çaya, çorbaya, sodaya, hastaya limon! Sulu sulu...”(s.21).

Benzetmeler

Öyküde anlatıma etkililik, canlılık kazandıran benzetmelere yer verilmiştir. Öyküde benzetmeler “gibi” kelimesi ve “-ası” ekiyle yapılmıştır. Benzetmeler genellikle sıfat görevinde kullanılmıştır.

Rüzgâr gibi

“İşte tam bu sırada, bisikletle bayırdan aşağı rüzgâr gibi inmekte olan çelimsiz çocuk görünüyü.”(s.10).

Su gibi

“Saçı terden ıslanmış, tişörtü su gibi olmuştu.”(s.13).

Sırım gibi

“Sırım gibisin, maşallah!” diye takıldı ardından.”(s.14).

Kömür karası

“O kocaman masmavi gözlerle kömür karası gözler birbirine takıldı kaldı.”(s.15).

Deniz gibi

“Gözleri mavi. Deniz gibi, gök gibi mavi.”(s.15).

Gök gibi

“Gök gibi mavi.”(s.15).

Hırsız gibi

“Hem de habersiz, hırsız gibi.”(s.16).

Çam yarması gibi

“Çam yarması gibi oğlana bir geçirdi...”(s.19).

Yumruk gibi

“Mübareğin tekmesi de yumruğu gibi!”(s.19).

Krallığımdaki Prenses

İki kuzenin paylaşımlarını anlatan dokuz sayfalık bir öyküdür.

Konu

Tek çocuk olan Oğuz'un odasında üç hafta konuk ettiği küçük kuzeni Funda'yla yaşadığı olaylar anlatılmaktadır. Eserde kardeş sevgisi ve paylaşımın önemi iki kahramanın yaşadığı olaylarla aktarılmıştır.

Ana fikir

Öyküde sahip olunan varlıkların değerinin paylaşıldıkça artacağı vurgulanmıştır. Tek çocuk olan Oğuz, kuzeni sayesinde paylaşmayı öğrenmiştir. Öyküde verilmek istenen temel düşünce çocuk kitaplarında olması gereken ölçütlere uygundur. Yazar okura hissettirmeden, olaylar ve kahramanlar etrafında bazı değerler aktarmaya çalışmıştır.

Olay

Öyküde, olaylar birbirini takip etmekte ve öykünün plânı çocuk okurların anlayabileceği niteliktedir.

Ailenin tek çocuğu olan Oğuz, odasında tek söz sahibi olduğu için, eşyalarına kimse ortak olmadığı için kendini ayrıcalıklı hissetmektedir. Ancak, teyzesinin Sivas'a atandığı zaman, küçük kuzeni Funda'nın kendilerinde kalacağını öğrendiği gün bu durum biraz değişir. Funda sevimli bir o kadar da yaramaz bir çocuktur. İlk günden yalnız yatamayacağını söyleyip Oğuz'un odasında kalmaya başlamıştır. Oğuz okula gittikten sonra da odasını karıştırıp oyuncaklarını dağıtıp bozar. Oğuz bu duruma çok öfkelenmekte ancak, küçük kıza ses çıkaramamaktadır. Hatta bir gün, teyzesi Sivas'tan dönene kadar babaannesinde kalmayı bile düşünmüştür. Fakat annesi, odasındaki krallığını tamamen kaybedeceğini söyleyip onu fikrinden vazgeçirmiştir. O günden sonra Oğuz, Funda'nın zarar vereceği ne varsa odasından kaldırır. Bir hafta sonra Funda'ya alışmaya bile başlar. Okuldan gelirken her gün ona çikolata, gofret alır. Onun mutlu olması kendini de mutlu etmektedir. Bir hafta sonu Funda'yı parka gezmeye götürmeye hazırlanırken kapı çalınır. Gelen teyze ve eniştesidir. Oğuz, teyzesinin gelmesine sevinememiştir. Çünkü aldığı kuzeni Funda gidecektir. Funda anne ve babasını görünce parkı unuttur. Büyük sevinçle anne ve babasıyla gider. O gittikten sonra, eşyalarını bir kardeşle paylaşmanın ne kadar önemli olduğunu anlar. Bir kardeşi olursa hayatında neler değişeceğini düşünmeye başlar.

Kahramanlar

Öykünün ana kahramanları Oğuz ve onun küçük kuzeni Funda'dır. Olaylar bu iki çocuk etrafında şekillenir.

Oğuz: Ailenin tek çocuğu olan, bu sebeple her şeyde söz sahibi olmak isteyen bir çocuktur. *“Bir evin tek çocuğuyunuz, kardeşleri olan arkadaşlarınızdan bazı ayrıcalıklarınız var demektir. Örneğin, oyuncaklarınıza kimse karışmaz. Kitaplarınız, defterleriniz, boyalarınız yalnız sizindir. Anneniz mi kızdı, babanız mı tersledi; girin odanıza, dökün kurşun askerlerinizi. Her koşulda haklı olduğunuzu onlara ispat edersiniz. Çünkü; odada söz sahibi olan tek kişi vardır: Kral! Yani, siz.”*(s.23).

Funda: Oğuz'un beş yaşındaki sevimli ve yaramaz kuzenidir. Siyah uzun saçlıdır. *“Funda beş yaşındaydı. O güne dek, annesiyle babasından hiç ayrılmamıştı. Sabah uyandığımda Funda kalkmıştı. Giyinmiş, omuzlarına inen siyah saçlarını iki yanda toplamış, kahvaltı sofrasında beni bekliyordu. Yanakları pembeleşmiş, siyah gözleri pırıl pırıl parlıyordu.”*(s.26). Meraklı ve akıllıdır. *“Oğuz Ağbi, bu deftere bakarken içinden pullar döküldü. Bak ben de onları yapıştırdım. Artık dökülmezler.”*(s.27).

Oğuz'un anne ve teyzesi ikinci dereceden kahramanlardır.

Oğuz'un annesi: Sakin, çocuğuna önem veren bir annedir.

Oğuz'un teyzesi: Funda'nın annesidir. Sivas'a tayini çıkmıştır.

Yer ve zaman

Öyküde olayların geçtiği yer Oğuz'un evi ve odasıdır. Kapalı mekân tercih edilmiştir. *“Krallığımdaki ilk değişiklik, oturma odasındaki divanın odama taşınmasıyla oldu. Odada yer kalmayınca, çalışma masam zorunlu olarak kitaplığımın önüne çekildi. İşin açıkçası üç haftalığına esir alınmıştım.”*

Öyküde olayların geçtiği zaman tam olarak belirtilmemiştir. Ancak öyküdeki olaylar, Oğuz'un teyzesinin Sivas'a taşınmasıyla başlar.

Anlatıcı ve bakış açısı

Öykü birinci ağızdan, kahraman bakış açısıyla yazılmıştır. Çocuk edebiyatında olayların birinci ağızdan anlatılması önerilmektedir. Anlatıcı öykünün başkahramanı Oğuz'dur. *“Gecenin bir yarısı, düşümde Süpermen olmuşum. İstanbul'un üstünde uçuyordum. Bütün kent denetimim altındaydı. Aniden bir ağlama sesi duydum. Sesin geldiği yöne hızla inişe geçtim. Birisi kolumu çekiştiriyor...”*(s.25).

Öyküdeki iletiler

Öyküdeki ileti paylaşmanın önemidir. Çocukların sahip oldukları eşyaları paylaşmaları gerektiği vurgulanmıştır. *“O gün okuldan eve dönerken eli açıklığı tuttu, prensese bir gofret aldım. Çok sevindi. Ertesi gün bir sakız, daha ertesi gün küçük bir paket fıstık.”*(s.29). *“İşte o zaman anladım. Sahip olduğum her çeşit eşya ya da oyuncak, paylaşılmadığı sürece karton, plastik ya da teneke parçalarından başka bir şey değildi.”*(s.31).

3.5.3. Dil ve Anlatım

Atasözleri

Öyküde atasözü örneği bulunmamaktadır.

Deyimler

Çocukların anlatım gücünün zenginleştirilmesi için onlara deyimlerin kavratılması oldukça önemlidir. Bu kavratmayı bir metin içinde yapmak, çocuğun deyimini kullandığı yeri görmesi bakımından gereklidir. Öyküde, çocuklarına seviyelerine göre altı deyim kullanılmıştır.

Ter dökmek

“... avutmak için epeyce ter dökeceğimizi sanıyordum.”(s.25).

Şimşekler çakmak

“Annemin yüzü sapsarı olmuş, gözlerinde şimşekler çakıyordu.”(s.27).

Dört gözle beklemek

“Her gün okuldan dönüşümü dört gözle bekliyordu.”(s.29).

Dil dökmek

“Ne diller döktüm.”(s.31).

Ayağı yerden kesilmek

“Funda’nınsa ayağı yerden kesilmişti.”(s.31).

İkilemeler

Öyküde, çoğunlukla yansımadan türemiş ikilemeler kullanılmıştır. Bunun yanında aynı kelime ve yakın anlamlı kelimelerin tekrarı yoluyla da ikilemeler kurulmuştur. İkilemeler şunlardır:

İki üç

“Funda bizde kalacak, iki üç haftalığına benim odamda konuk olacaktı.”(s.24).

Zırıl zırıl

“Onları yolcu ederken zırıl zırıl ağlayacağını sanıyordum.”(s.25).

Pırıl pırıl

“Yanakları pembeleşmiş, siyah gözleri pırıl pırıl parlıyordu.”(s.26).

Bıcır bıcır

“Durmadan soru soruyor, tatlı diliyle bıcır bıcır konuşuyordu.”(s.28).

Kazasız belasız

“Kazasız belasız bir hafta geçti.”(s.29).

Ters ters

“Karışma Oğuz Ağbi, dedi işaret parmağını uzatarak ters ters.”(s.30).

Bile bile

“Gerçekleşmeyeceğini bile bile, prensesin kalması için tam üç gün dua ettim.”(s.32).

Benzetmeler

Öyküdeki benzetmeler “gibi, sanki” kelimeleriyle yapılmıştır. Benzetme edatı kullanılmadan yapılan benzetme de vardır. Benzetmeler sıfat ve zarf görevinde kullanılmıştır.

Savunmasız kedi yavrusu gibi

“Minicik, savunmasız bir kedi yavrusu gibi ayaklarımın dibine büzüldü.”(s.26).

Sanki bir yerine iğne batırmışım

“... avazı çıktığı kadar bağırmağa başladı. Sanki bir yerine iğne batırmışım.”(s.26).

Bücür canavar

“Bücür canavara, oynaması için pek bir şey bırakmadım.”(s.28).

İpek gibi

“Elimi uzattım, ipek gibi siyah saçlarımı okşadım.”(s.31).

Kaku Kite, Tako Tike, Mano Maki

Üç kardeşin başından geçen olayların anlatıldığı yirmi sekiz sayfalık bir öyküdür.

Konu

Çocuk kitaplarının konuları, çocuğun günlük yaşantısıyla doğrudan ilgili olmalıdır. Bu öyküde yazar, kardeş sevgisini konu olarak işlemiştir. Seçilen konu çocuklara olumlu davranışlar kazandıracak niteliktedir.

Öyküde, geçimsiz olan üç kardeş, Şahin, Sumru ve Kumru'nun anne ve babalarının verdiği dersle birbirilerinin değerini anlayıp iyi geçinmeye başlamaları anlatılmaktadır.

Ana fikir

Çocuk kitaplarında seçilen temalar, evrensel değerleri kazandıracak, çocuğun kimliğini ve kişiliğini geliştirecek özelliğe sahip olmalıdır.

Aile, kardeşlik, iyilik, anlaşma gibi temel değerler çocuk kitaplarını zenginleştirmek için vazgeçilmez unsurlardır.

Bu öyküde de kardeşliğin, anlaşmak demek olduğu vurgulanmak istenmiştir. Birbiriyle geçinemeyen üç kardeş, bir gece yalnız kalınca anne babalarının ve birbirilerinin değerini anlamışlardır.

Olay

Öyküde olaylar, klasik öykü planına uygun olarak birbirini takip etmektedir.

Şahin ve ikiz kardeşleri Sumru ve Kumru birbirileriyle hiç anlaşmamaktadır. En ufak bir konudan aralarında kavga çıkar. Şahin en çok, ikizlerin birbiriyle konuştukları anlaşılmaz dile sinir olmaktadır. Onlar da bile bile bu dili konuşurlar.

Bir gün yine üçü, odalarında saç saça, baş başa kavga ederler. Onların kavgalarından bıkmış olan anneleri Seden Hanım, onları uyarır ve içeri girince aynı yerden devam ederler. Bir müddet sonra çocukların odasından bir cam sesi gelir. Seden Hanım, içeri girdiğinde ikizlerin topu cama attığını fark eder. Çocuklarına bir ders vermek amacıyla onlara hiçbir şey söylemeden evden çıkar. Çocuklar annelerinin akşam eve geleceğini düşünüp gitmesini önemsemezler. Akşam olunca, annelerinin dönmediğini gören Şahin, Sumru ve Kumru çok endişelenir. Bu sırada babaları Murat Bey arar, eve geç geleceğini söyler. Üç çocuk evde yalnız başına kalmıştır. Şahin, çok kızdığı ikizlerin açlıklarına dayanamaz ve onlara yemek hazırlar. Birlikte kavga etmeden yerler. Şahin camı toplarken eli kesilir. İkizler hemen yarasını sararlar. Kardeşlik duyguları güçlenir. Anne, babaları birlikte geç saatte eve geldiklerinde ikizleri odalarında yatmış, Şahin'i televizyonun başında oturduğu yerde uyumuş görürler. Anneleri hemen yataklarını hazırlar. O günkü dersten sonra artık üç kardeş kavga etmez, anlaşma içinde hayatlarına devam ederler.

Kahramanlar

Öykünün kahramanları sayı bakımından azdır. Öyküde yer alan kahramanlar bir ailenin bireyleridir. Olaylar çocuk kahramanlar üzerinde şekillenir. Kardeşler arasındaki anlaşmazlıkların nasıl giderilebileceği öyküde görülebilmektedir.

Şahin: Evin büyük çocuğudur. Küçük kız kardeşlerini kıskanmaktadır. Kardeşlerine isteklerine yaptırmak ister, bu yüzden onlarla sık sık kavga eder. “*Yaa, belli! Sille tokat, saç saça, baş başa. Şahin bencil ve geçimsiz.*”(s.36). “*Şahin eskiden böyle hırçın değildi. Oldukça sakin, sevimli bir çocuktur. Ailenin ilk torunu ve tek erkek evladıydı. Kardeşleri olacağını öğrenince kıskançlığı başladı.*”(s.38).

Sumru ve Kumru: Şahin’in küçük ikiz kız kardeşleridir. Kendi aralarında iyi anlaşır, kimsenin anlamadığı dilleri bile vardır. “*İkizlerce...*”diye yanıtladı güvercin. *Aslında ben de anlamıyorum. Hiç kimse anlamıyor. Cin gibiler. Bu dili üç gün içinde uydurur.*”(s.40). Küçük oldukları için yaramaz ve şımarıklardır. “*Kızlar küçükler. Ama haklısın, biraz şımarıklar. Ağabeylerini kızdırmayı iyi biliyorlar.*”(s.37).

Seden Hanım: Üç kardeşin anneleridir. Çocuklarının geçimsizliğinden dertlidir. “*Seden Hanım, odanın kapısında duruyordu. Gözlerinden ne düşündüğünü anlamak olanaksızdı. Üçü de bir ağızdan başka şeyler söylüyorlardı. Kapıda sessizce duran anneleri onlara baktı, baktı ve arkasını dönüp, çıktı gitti.*”(s.39).

Murat Bey: Ailenin babasıdır. Eşiyle uyumlu, sakin biridir.

Öykünün varlık kadrosunda iki güvercin de bulunmaktadır. Güvercinler, aileyi dışarıdan izler ve çocukların davranışları ile ilgili yorum yaparlar. “*Pencerenin kenarındaki iki güvercin fısıldaştılar: “Aaa! Hiç konuşmadı.”*”

“*Eee, birkaç gün küs durmazsa, bu afacanlar dün geceyi çabuk unuturlar. Bak, bak! Sen de gördün mü? İkizler nasıl saldırdılar meyve tabağına...*”(s.51).

Yer ve Zaman

Öyküde, tek bir mekân kullanılmıştır. Olaylar kapalı mekân olan evde geçmektedir. Çocukların odası, mutfak, salon iç mekânları oluşturur.

Öyküdeki olaylar yağmurlu bir günde yaşanmıştır. “*Şahin kırık camdan dışarı baktı. Kocaman bir yağmur bulutu gökyüzünü kaplamıştı. Ağaçların dalları hafif hafif sallanıyordu.*”(s.41).

Anlatıcı ve bakış açısı

Öyküdeki olaylar üçüncü ağızdan hâkim bakış açısıyla aktarılmıştır. *“Saatin yelkovanı akrebi kovalamış, kovalamış, tam babalarının geleceği dakikaların üstünde durmuştu. Şahin için zaman geçmek bilmiyordu.”*(s.43).

Eserdeki iletiler

Öyküde verilmek istenen temel ileti, kardeşlerin birbiriyle iyi geçinmesi gereğidir. *“Beni kaygılandıran bu geçimsizlik. Kim bilir, daha ne kadar sürecektir. Yüreklerinde uyuyan sevgiyi uyandırınca kadar, diyordu ki birden durdu.”*(s.42). Çocukların annelerini üzmemesi gerektiği de öyküde vurgulanmıştır. *“Haydi, sevinin, dedi kızlara. Annem gerçekten gitti. Biz kavga ettik, annem de gitti.”*(s.41).

3.5.3. Dil ve Anlatım

Atasözleri

Öyküde atasözü yoktur.

Deyimler

Öyküde dört deyim kullanılmıştır. Bunun üçü anlamca kaynaşmış birleşik fiildir. Biri ise söz öbeği şeklinde bir deyimdir. Deyimler genellikle kahramanların duygularını anlatırken kullanılmıştır.

Dört dönmek

“Üçü bir top olup, dört döndüler.”(s.34)

Ali kıran baş kesen

“Bir bardak suyu alamıyor musun? Ali kıran baş kesen!”(s.35).

Cana tak etmek

“Canıma tak etti artık.”(s.35).

Canı sıkılmak

“Babam, annemi evde sanıyor dedi, Şahin canı sıkın.”(s.44).

İKilemeler

İKilemeler, metinde vurgulanmak istenen duyguyu, düşünceyi ya da hareketi daha güçlü ifade eder. Okuru vurgulanmak istenen noktaya çeker. Yazarın kullandığı ikilemeler bu özelliği taşımaktadır.

Öyküde, aynı ve yakın anlamlı kelimelerin tekrarı ve yansıma sözcüklerle kurulmuş ikilemeler bulunmaktadır. İKilemeler şunlardır:

Sille tokat

“Sille tokat, saç saça, baş başa...”(s.36).

Saç saça

“Sille tokat, saç saça, baş başa...”(s.36).

Baş başa

“Sille tokat, saç saça, baş başa...”(s.36).

Gizli gizli

“Gizli gizli ağladı.”(s.38).

Vızır vızır

“Onun için kız kardeş, vızır vızır vızırdayan bir arıydı.”(s.38).

Zıplaya zıplaya

“Bir top camdan dışarı fırladı ve zıplaya zıplaya yokuş aşağı yuvarlandı.”(s.39).

Başka başka

“Üçü de bir ağızdan başka başka şeyler söylüyordu.”(s.39).

Hafif hafif

“Ağaçların dalları hafif hafif sallanıyordu.”(s.41).

Kıpır kıpır

“Şahin’in içi kıpır kıpırdı.”(s.49).

Yan yana

“Kanepede yan yana uyuyan ikizlerin üstü özenle örtülmüştü.”(s.50).

Işıl ışıl

“Masmavi gökyüzü ışıl ışıldı.”(s.50).

Benzetmeler

Anlatımın güçlendirilmesinde benzetmelerin önemli bir yeri vardır. Duygular, düşünceler, tavırlar benzetme sayesinde daha etkili aktarılır. Öyküdeki benzetmeler “gibi, kadar” edatlarıyla kurulmuş, zarf ve yüklem görevinde kullanılmıştır.

Kazık kadar

“Kazık kadar oldun!”(s.35).

Avını görmüş atmaca gibi

“... bir yandan da avını görmüş atmaca gibi ağabeyine bakıyordu.”(s.38).

Cin gibi

“Cin gibiler”(s.40).

Ferdan

Duyarlı ve yalnız bir çocuk olan Ferdan’ın yaşamının anlatıldığı yirmi dokuz sayfalık bir öyküdür.

Konu

Kendini yalnız hisseden yardımsever bir çocuk olan Ferdan, arkadaşını örnek alarak boş zamanlarında çalışmak ister. Kazandığı parayı kimsesiz çocuklara bağışlamayı düşünmektedir. Ferdan, ilk önce izin vermeyen ailesini, sonunda ikna etmeyi başarır.

Öyküde seçilen konu, çocukların seviyesine uygun ve onlara bazı değerler kazandıracak niteliktedir. Yazar konu aracılığıyla aile sevgisi, kardeşlik, çalışmanın önemi ve yardımseverlik gibi değerleri okura kavratmaya çalışır.

Ana fikir

Çalışıp, ihtiyacı olan insanlara yardım etmenin en büyük erdemlerden olduğu öyküde vurgulanan fikirdir. Öykünün başkahramanı Ferdan da, ihtiyacı olmamasına rağmen yaz tatilinde çalışıp, kazandığı parayı da kimsesiz çocuklara bağışlamayı düşünür. Öyküde çocuklara sosyal yardımlaşmanın önemi vurgulanmaya çalışılmıştır.

Olay

Öyküde şehirde yaşayan ve kendini kalabalıkta yalnız hisseden, duygusal bir çocuk olan Ferdan'ın yaşamı anlatılmaktadır. Olaylar klasik öyküleme tekniğine uygun olarak yazılmıştır.

Okulların açıldığı hafta herkes ballandıra ballandıra tatil anılarını anlatıyordu. Yalnız Ferdan'ın eski neşesi yoktu. Eve geliyor, ödevlerini yapıyor, evde akşama kadar yalnız olduğu için canı sıkılıyordu. Annesi her gün gezmede, babası ise işteydi.

Ferdan, apartmanlarının birinci katında oturan İsmail'in elinde bir gün boyanmış bir kavanoz görür. Ne olduğunu sorunca, İsmail onları satıp para kazandığını, ailesine katkıda bulunduğunu söyler. Ferdan da o gün, canının sıkılmasından kurtulmak için çalışmaya karar verir. Dolabını karıştırırken yıllar önce doğum gününde hediye edilen fotoğraf makinesini bulur ve fotoğrafçılık yapmaya karar verir. Anne ve babasına söyleyince, onlar derslerini etkileyeceğini söyleyip bu fikri kabul etmezler. Ama Ferdan çalışma düşüncesinden vazgeçmez, babasının yıllar önce verdiği albümü bulur. Bir akşam babasıyla konuşmak için çalışma odasına girer. Babasına albümü göstererek onun çocukluğunda birçok yerde çalıştığını, kendinin de çalışmak istediğini söyler. Babası o dönemde ihtiyacı olduğu için çalıştığını, ama Ferdan'ın çalışmaya ihtiyacı olmadığını söyler. Ferdan'a kazandığı parayı ne yapacağını sorunca, kimsesiz çocuklara yardım edeceği cevabını alır. Bu cevap onu çok etkiler, Ferdan'ı hafta sonları fotoğrafçı arkadaşının göndermeyi teklif eder. Ferdan, o günden sonra okula mutlulukla, yüzünde gülücüklerle gitmeye başlar.

Kahramanlar

Öykü kahramanlar yönünden oldukça zengindir. Öyküde çocuk kahramanların önemli yeri vardır. Romanın başkahramanı bir çocuktur.

Ferdan: On bir yaşında, ilköğretim öğrencisidir. Çalışkan, yardımsever, duyarlı bir çocuktur. *“Tarık Bey, “ Kazanacağın parayı ne yapacaksın? Ferdan'ın kulakları uğulduyordu. Kendini tuttu ve birkaç kez yutkundu. Kimsesiz Çocukları Koruma Vakfı'na vereceğim, dedi. Karşısında on bir yaşında adam oturuyordu. Kendinden emin, onurlu, ağırbaşlıydı Ferdan.”(s.70).*

Ferdan, yalnızlık çekmektedir. *“Ferdan çok yalnız, dedi Işıl. Birsen Teyze hiç evde oturmaz. Tarık amcaysa işkolik. Onun yerinde ben olsam çıldırırdım.”*(s.58).

Birsen Hanım: Ferdan’ın annesidir. Ev hanımıdır. Gezmeyi seven, ilgisiz bir annedir. *“Annesi hemen her gün gidecek bir yer bulurdu. Ferdanlar’ın yemek masasının üstünde kocaman bir dilim pasta, iki poğaçaya ve bir bardak meyve suyu duruyordu. “Canım, önlüğünü as, ellerini yıka, kahvaltını yap. Ben gecikmem. Annen.”*(s.56).

Tarık Bey: Ferdan’ın babasıdır. Avukattır. Günleri çalışarak geçer. *“Babası... O da bütün gün o duruşmadan bu duruşmaya koşar, bürosunda pek çok sekreter çalıştırırdı. Akşamları eve gelince de çalışma odasına kapanır, kalın kitaplarını karıştır ve hiç durmadan yazardı.”*(s.57).

İsmail: Ferdan’ın arkadaşı ve komşusudur. Ailesine destek olmak için çalışmaktadır. *“İsso’ya gelince... Bir an sustu, sonra devam etti. Onun annesi de babası da çalışıyor. Ama giderleri fazla. İsmail dershaneye gidiyor. İrfan, üniversitede. Üstelik, Konya’da okuyor. İkisi de harçlıklarını çıkarmak için çalışıyor.”*(s.65).

Ayşıl: Ferdan’ın kapı komşusunun küçük kızıdır. Sarışın, mavi gözlüdür. *“Ferdan, kapıyı açmak üzereyken Ayşıl’la göz göze geldi. Bu kızın gözleri yüreğini hoplatıyordu. Merhaba, dedi. Öteki maviş maviş bakıp, sarı saçlarını şöyle bir savurdu.”*(s.55).

Işıl: Ayşıl’ın ablasıdır. Çalışkan, duyarlı bir kızdır.

Nurten Hanım: Ayşıl ile Işıl’ın annesidir. Samimi, cana yakın biridir. *“Nurten Hanım, aralıkta duran iki küçüğe baktı. Haydi, girin içeri, dedi. Işıl da birazdan gelir. Ferdan, haydi oğlum, gel. Evde yalnız oturma.”*(s.55).

Ali Ağbi: Ferdan’ın bindiği servisin sürücüsüdür.

Simitçi Recep: Ferdan’ın okulunun yanında simitçilik yapar. Ferdan ona fazla olan eşyalarını, ikiz çocuklarına götürmesi için verir. *“Bugün de yanına gelmiş, Recep Ağbi, bunları ikizlere götür, diyerek şu düğmeli, rengârenk oyuncaklarla gofretleri vermişti. Çok sevimliydi bu çocuk.”*(s.59).

Fethi Bey: Tarık Bey'in fotoğrafçı arkadaşıdır.

Mustafa Akyazı: Tarık Bey'in dedesidir.

Orhan Akyazı: Tarık Bey'in amcasıdır.

Bakkal Osman Efendi: Tarık Bey'in babasıdır.

Asuman: Tarık Bey'in kız kardeşidir.

Mehmet Ali Bey: Tarık Bey'in küçükken gittiği okulun kantinini işleten kişidir.

Yer ve zaman

Öyküde dış mekânlardan çok iç mekânlar kullanılmıştır. Öykünün en önemli mekânı Ferdanlar'ın oturduğu apartmandır. *“Bu arada apartmana girmişlerdi. İsmail, zemin katta oturdukları dairenin kapısını çalarken arkadaşına döndü ve “Ne sandın, oğlum? Benim senin gibi tuzum kuru değil,” dedi.”*(s.55). Bunun dışında diğer önemli yerle şunlardır:

Ferdanlar'ın evi: *“Ferdan, odasına geçti. Çantasını pat diye çalışma masasının yanına, yere bıraktı. Salona geri dönüp masadaki meyve suyunu aldı ve balkona çıktı.”*(s.57).

Okul: *“Okullar açılalı birkaç gün oluyordu. Dersler başlamasına başlamıştı ama, öğrenciler henüz çalışma havasına girememişlerdi.”*(s.53).

İsmail'in evi: *“İsmail, elma desenleriyle süslediği kavanozu, kuruması için masanın altına bıraktı. Çantasını aldı. Tam ödevini yapmaya başlayacaktı ki, zil çaldı.”*(s.63).

Ayşillar'ın evi: *“Komşu dairedeki Ayşıl'la Işıl, masada karşılıklı oturmuşlardı. Işıl'ın önünde kalın bir sözlük, İngilizce ödevini yapıyordu. Ayşıl da ablasını izliyordu.”*(s.57).

Öyküdeki olaylar okulların açılmasından sonraki günlerde başlamıştır. *“Okullar açılalı birkaç gün oluyordu. Çocuklar, biten yaz tatilini biraz daha uzatmak istercesine birbirilerine anılarını anlatıyor, yalnız öğretmen sınıfa girince susuyorlardı.”*(s.53).

Anlatıcı ve bakış açısı

Öykü hâkim bakış açısıyla, üçüncü kişi ağzından yazılmıştır. Yazar kendi duygu ve düşüncelerini kahramanlar aracılığıyla aktarmıştır. “*Tarık Bey’den çıt çıkmıyordu. Ferdan başını öne eğip odasına gitti. İçeriden konuşmalar duyuluyordu. Kulak kabarttı, ama bir şey anlayamadı.*”(s.62). Yazarın benimsediği duyarlı ve iyimser anlayış bütün kahramanların ruhuna sinmiştir. Hâkim bakış açısı ve üçüncü kişi anlatımı, çocuk kitaplarında önerilmeyen bir bakış açısıdır. Nedeni ise, çocuğun yaşanan olayı sahiplenememesi, olaya uzaktan bakması şeklinde açıklanır. Ancak yazarın diyaloglara fazlaca yer vermesi; olayların başlangıcı, gelişimi ve sonucunu kahramanlar ağzından aktarması, okuru öykünün içine dahil olmasını sağlamaktadır.

Öyküdeki iletiler

Öyküde verilmek istenen en önemli ileti, yardımseverliktir. Öykünün başkahramanı Ferdan da yardımsever bir çocuktur. *Ferdan’ın kulakları uğulduyordu. Kendini tuttu ve birkaç kez yutkundu. Kimsesiz Çocukları Koruma Vakfı’na vereceğim, dedi. Karşısında on bir yaşında adam oturuyordu. Kendinden emin, onurlu, ağırbaşlıydı Ferdan.*”(s.70).

Çalışmak, çalışkan olmak da üzerinde durulan diğer bir konudur. “*Ferdan sırtüstü yatağına uzanmış, gözlerini tavana dikmişti. Keşke yeteneği olsa da, İsso gibi kavanozları boyayıp satsaydı. Acaba, teyzesinin butiğinde satış elemanı...?*”(s.59).

Anne ve babaların çocuklarıyla ilgilenmeleri gerektiği de öyküde işlenmiştir. “*Annesi hemen her gün gidecek bir yer bulurdu. Ferdanlar’ın yemek masasının üstünde kocaman bir dilim pasta, iki poğaçaya ve bir bardak meyve suyu duruyordu. “Canım, önlüğünü as, ellerini yıka, kahvaltını yap. Ben gecikmem. Annen.*”(s.56).

“*Babası... O da bütün gün o duruşmadan bu duruşmaya koşar, bürosunda pek çok sekreter çalıştırırdı. Akşamları eve gelince de çalışma odasına kapanır, kalın kitaplarını karıştır ve hiç durmadan yazardı.*”(s.57).

3.5.3. Dil ve Anlatım

Atasözleri

Atasözü öyküde kullanılmamıştır.

Deyimler

Çocuğun kelime hazinesinin geliştirilmesinde, onun dil zevkini kazanmasında önemli yeri olan deyimlere öyküde bolca yer verilmiştir. Deyimler, anlamca kaynaşmış birleşik fiil ve cümle halinde olanlardan seçilmiştir.

Altını üstüne getirmek

“Diğer çocuklar arabanın altını üstüne getirirken, o dalgın dalgın dışarıyı izliyordu.”(s.53).

Tuzu kuru olmak

“Benim senin gibi tuzum kuru değil, dedi.”(s.55).

Laf söyledi, bal kabağı

“Ferdan, “Laf söyledi, bal kabağı!” diye geçirdi içinden.

Göz göze gelmek

“Ferdan, kapıyı açmak üzereyken Ayşıl’la göz göze geldi.”(s.55).

Yüreği hoplamak

“Bu kızın gözleri yüreğini hoplatıyordu.”(s.55).

Suratı asılmak

“Ferdan’ın suratı asıldı.”(s.56).

Gözü takılmak

“İşte tam o sırada, dolabın en dibinde duran fotoğraf makinesine takıldı gözü.”(60).

Tepeye çıkmak

“Her dediğini yapıyoruz, tepemize çıkıyorsun.”(s.62).

Kulak kabartmak

“Kulak kabarttı, ama bir şey anlayamadı.”(s.62).

Suratı beş karış olmak

“Suratı yine beş karış, diye düşündü.”(s.62).

Kırk yıl düşünüp aklına gelmemek

“Vay canına!” dedi Işıl. “Kırk yıl düşünsem aklıma gelmez.”(s.65).

Çenesi açılmak

“Ferdan’ın çenesi açılmış, soluksuz konuşuyordu.”(s.70).

Ağı kulaklarına varmak

“Gözleri güneş gibi parlayan çocuğun ağı kulaklarındaydı.”(s.71).

İşleri tıklarında olmak

“Anlaşıldı, ufaklığın işleri tıklarında”(s.71).

İkilemeler

İkilemeler çocukların anlatım güçlerini geliştirir. Temel dil becerilerinden olan konuşma becerisi, deyim ve ikilemelerle gelişir. Bu bağlamda öyküde ikilemlerin çokça kullanılması olumlu bir özelliktir. Öyküde, aynı ve yakın anlamlı kelimelerin tekrarı ve yansıma sözcüklerle kurulmuş ikilemeler bulunmaktadır. Öyküdeki ikilemeler şunlardır:

Sallana sallana

“Sallana sallana çantasını topluyor...”(s.53).

Dalgın dalgın

“... o dalgın dalgın dışarıyı izliyordu.”(s.53).

Saya saya

“... hani neredeyse adımlarını saya saya yürüyordu.(s.53).

Ağır ağır

“İyi akşamlar dileyip, ağır ağır merdivenleri çıkmaya başladı.”(s.55).

İkişer üçer

“Merdivenleri ikişer üçer çıkmaya başladı.”(s.55).

Tıka basa

“Ferdan, kitaplığında tıka basa oyuncaklarla dolu dolabı açmış...”(s.59).

Ivir zıvir

“İyi olur, bir sürü ivir zıvir.”(s.60).

Pıt pıt

“Yüreği pıt pıt atıyordu.”(s.60).

Çakmak çakmak

“Ferdan ’in gözleri çakmak çakmak oldu.”(s.62).

Sinsi sinsi

“Sabahın erken saatlerinde başlayan ahmakıslatan sinsi sinsi yağıyordu.”(s.62).

İtiş kakış

“Küçük çocuklar itiş kakış, bağış çağrış indiler.”(s.63).

Bağış çağrış

“Küçük çocuklar itiş kakış, bağış çağrış indiler.”(s.63).

Fazla fazla

“Her şeyin fazla fazla var.”(s.64).

Şart şurt

“Ferdan ’da şart şurt dinleyecek hâl kalmamıştı.”(s.70).

Pırl pırl

“Güneş pırl pırl.”(s.71).

Benzetmeler

Öyküdeki benzetmeler “gibi, kadar, sanki” edatlarıyla yapılmıştır. Benzetmeler sıfat ve zarf görevinde kullanılmıştır.

Mis gibi

“Dışarıya yayılan mis gibi kekin kokusu duyuldu.”(s.55).

Basket topuymuş gibi

“Ferdan kâğıdı buruşturdu ve basket topuymuş gibi koltuğun arkasına fırlattı.”(s.56).

Arı vızıltısı gibi

“Bu sözcükler, kulağında arı vızıltısı gibi vınlıyordu.”(s.57).

Cin gibi

“Cin gibi şirin bir çocuktu...”(s.59).

Senin kadar

“Senin kadar bir çocuk, nasıl çalışır?”(s.62).

İnler gibi

“Sen de mi, baba?” diyebildi inler gibi.”(s.69).

Yüreği eline gelecekti sanki

“Ağzını açsa, yüreği eline gelecekti sanki.”(s.70).

Güneş gibi

“Gözleri güneş gibi parlayan çocuğun ağzı kulaklarındaydı.”(s.71).

Beyaz Kale’de Değişiklik

Bir apartmandaki çocukların yaşamının anlatıldığı on sayfalık bir öyküdür.

Konu

Çocuk öykülerinde konu çocukların yaşantısıyla ilişkili olmalı ve hayatlarından kesitler taşımalıdır. Öyküde çocukların arkadaşlık ilişkileri konu edilmiştir. Seçilen konu çocukların seviyesine uygundur.

Beyaz Kale Apartmanı’na yeni taşınan Çetin, apartmandaki diğer çocuklarla arkadaşlık kurmak ister. Ancak, kendini kabul ettirmekte bazı zorluklar yaşar. Çetin, iyi niyeti, keskin zekâsıyla kısa zamanda arkadaşlarının en sevdiği kişi olur.

Ana fikir

Bir toplumu oluşturan bireylerin yetişmesinde önemli rol oynayan çocuk öykü ve romanları çocuklara iyiyi ve doğruyu öğretmeyi hedeflemelidir. Beyaz Kale’de Değişiklik öyküsünde de arkadaşlığın, dostluğun, iyi niyetin önemi vurgulanmıştır.

Olay

Beyaz Kale’de Değişiklik öyküsünde olaylar kronolojik sıraya uygun olarak işlenmiştir. Olaylar Çetin ve ailesinin Beyaz Kale Apartmanı’na taşınmasıyla başlar. Olaylar şöyle özetlenebilir.

Beyaz Kale Apartmanı’na yeni taşınan dost canlısı Çetin, apartmandaki diğer çocuklarla arkadaş olmak ister. Ancak, apartmandaki çocuklara kaba kuvvetle liderlik yapan Korkut, onu içlerine kabul etmek istememektedir. Korkut, diğer arkadaşlarına da baskı kurmaktadır. Her şeye rağmen Çetin, paylaşımcılığı, kıvrak zekâsı ve hazır cevaplılığıyla çocukların sevgisini kazanmıştır. Ama çocuklar, Korkut’un yüzünden Çetin’e yaklaşmamaktadır.

Bir gün, kapıcının oğlu İbo’ya bakkaldan dönerken rastlayan Çetin, ona elindeki ağır yükü sorar. İbo, kapıcı çocuğu olduğu için Korkut’un da eşyalarını taşıdığını söyleyince Çetin, Korkut’un kabadayılığına çok sinirlenir. Hemen apartmanın bahçesine gidip Korkut’a neden böyle davrandığını sorar. Çetin ve Korkut arasında tartışma yaşanır. Apartmanın diğer çocukları da umulmadık bir şekilde Çetin’in yanında olur. Korkut, öfkeyle koşarak evlerine çıkar. O günden sonra çocukların içine katılmaz. Çetin ve diğer çocuklar Korkut’un yalnız kalmasına üzüлüp yanlarına almak isterler. Ama Korkut onlardan giderek uzaklaşır. Bir gün Çetin ile Korkut, apartmanın asansöründe karşılaşır. Korkut, Çetin’e arkadaşlarıyla arasını bozduğunu söyleyip kin kusar. Çetin, sadece arkadaş olmak istediğini söyler ve gözyaşlarını tutamaz. Asansör inip çıktıkça birbirilerine duygularını anlatırlar. En sonunda asansörden indiklerinde iki çocuk sorunlarını halletmişlerdir. O günden sonra Beyaz Kale Apartmanı’nda bütün çocuklar birbirileriyle arkadaşlık eder.

Kahramanlar

Hangi yaş grubunda olursa olsun, çocuk okuduğu kitabın kahramanlarıyla özdeşleşir. Çocuk kitaplarında gereğinden fazla kahraman bulunmamalı, diğer kahramanlar, bir ana kahraman etrafında ilişki kurularak anlatılmalıdır. Bu öyküde de kahramanlar çocuklara olumlu örnek olabilecek niteliklere sahiptir. Öykünün başkahramanı Çetin'dir.

Çetin: Beyaz Kale Apartmanı'na yeni taşınmış, dost canlısı, sevgi dolu, hareketli bir çocuktur. *“Aslında, Korkut da Çetin'i beğeniyordu. Ataklığı, becerikliliği, hele hele o hazırcevaplığı...”*(s.79). *“Birlik için de sevgi gerek., arkadaşlık, dostluk gerek...” diye devam etti Çetin.*”(s.83).

Korkut: Apartmanda oturan sert, kaba, diğer çocuklar üzerinde otorite kurmak isteyen bir çocuktur. *“Çocuklar, gel gelelim, Korkut'un sert ve acımasız bakışlarından, iğneleyici sözlerinden çekiniyorlardı.*(s.78). Korkut'un arkadaşları tarafından sevilen özellikleri de vardır. *“Hepsi de çok iyi biliyorlardı ki, tüm hırçınlığına rağmen dürüst çocuktur Korkut. Yalan söylemezdi. Verdiği sözü tutardı ve arkadaşlarını asla gammazlamazdı. Ama, kavgacılığı ve kabalığı öyle nam salmıştı ki, tüm olumsuzluklar hemen onun omuzlarına yıkılır, onunsa bu duruma hiç sesi çıkmazdı.*(s.81).

İbo: Apartmanın kapıcısının oğludur. *“Bunların hepsi sizin mi?” diye sordu ufak tefek, sıksa oğlana.*”(s.79).

Fatma Hanım: Çetin'in anneannesidir. İyi yürekli, sevgi dolu biridir. *“Sevgiyle torununa yaklaştı ve başını avuçlarının arasına alıp, gözlerinin içine baktı. Bira sağduyu, bol hoşgörü ve sabır.”*(s.77).

Suna Hanım: Çetin'in annesidir. Çalışan bir annedir.

Mete ve Oya: Apartmandaki diğer çocuklardan ikisidir.

Yer ve zaman

Öykünün tek mekânı, kapalı bir mekân olan Beyaz Kale Apartmanı'dır. *“Beyaz Kale, mahallenin en büyük apartmanıydı. On katlı, beyaz sıvalı yapı, ismini görünümünden almış olacak ki, tıpkı bir kaleye benziyordu. Beyaz Kale Apartmanı'nın yemyeşil çimenlerle kaplı bahçesi sarı, pembe renkli güllerle bezenmişti.”*(s.73).

Öyküde zaman tam olarak belirtilmemesine rağmen bahçenin yeşilliğinden yaz olduğu anlaşılmaktadır. Olaylar Çetin'in apartmana taşınmasıyla başlamıştır. *“Beyaz Kale’ye taşındıklarının ikinci günü bahçeye çıkmış, basketbol oynayan çocukların arasına katılmak istemişti.”*(s.74).

Anlatıcı ve bakış açısı

Öykü üçüncü kişi ağzından hâkim bakış açısıyla yazılmıştır. Bu bakış açısında anlatıcı her şeyi görür ve bilir. *“Beyaz Kale’de oturan çocuklar, yalnız kendi aralarında oyun oynar, yabancıları pek sevmezlerdi. İşte bunun için, Çetin’in onlara kendini kabul ettirmesi çok zor oldu.”*(s.74).

Öyküdeki iletiler

Öykünün temel iletisi, arkadaşlığın, dostluğun önemidir. *“Birlikten kuvvet doğar oğlum. Önemli olan birliktir, birlik... Birlik için de sevgi gerek..., arkadaşlık, dostluk gerek...”*(s.83).

Arkadaşlar arasında paylaşmanın önemi de vurgulanan diğer bir konudur. *“Bak oğlum, burada her şey ortaktır,” derken Çetin’in kolunun altındaki kaykayı alıverdi ve gerisinde duran Mete’ye uzattı.”*(s.78).

Öyküde, kabalığın, kavgacılığın kötü bir huy olduğu vurgulanmıştır. *Hepsi de çok iyi biliyorlardı ki, tüm hırçınlığına rağmen dürüst çocuktuk Korkut. Yalan söylemezdi. Verdiği sözü tutardı ve arkadaşlarını asla gammazlamazdı. Ama kavgacılığı ve kabalığı öyle nam salmıştı ki, tüm olumsuzluklar hemen onun omuzlarına yıkılır, onuna bu duruma hiç sesi çıkmazdı.*(s.81).

3.5.3 Dil ve Anlatım

Atasözleri

Atasözleri, yaşamsal tecrübeleri öğüt vererek insanlara aktaran ve kültürün birçok özelliğini içinde barındıran söz varlığıdır.

Öyküde, bir tane atasözü kullanılmıştır. Bu atasözü arkadaşlığın, dostluğun önemini vurgulamak için kullanılmıştır.

Birlikten kuvvet doğar

“Birlikten kuvvet doğar oğlum. Önemli olan birliktir, birlik...”(s.83).

Deyimler

Öyküde deyimler, anlamca kaynaşmış birleşik fiillerden oluşmaktadır. Çocuğun soyut düşünme yeteneğinin geliştirilmesi ve anlatımın güçlendirilmesi bakımından deyimlere yer verilmesi olumlu bir özelliktir.

Görmezden gelmek

“Onlarsa Çetin’i görmezden gelmiş, kenarda sessizce durmasına bile aldırmamışlardı.”(s.74).

Canı sıkılmak

“Canı sıkılmakla birlikte, bunu ilk gün doğal karşılamıştı Çetin.”(s.75).

Göz göze gelmek

“Korkut’la göz göze geldiler.”(s.81).

Tozunu attırmak

“Seni sevmeselerdi, bugüne kadar çoktan tozunu attırırlardı senin.”(s.82).

İkilemeler

Yazar anlatımı güçlendirmek, anlatıma akıcılık kazandırmak için ikilemelere yer vermiştir. Öyküde, ikilemeler genellikle aynı kelimelerin tekrarıyla oluşmuştur. Bunun yanında yakın anlamlı kelimelerin tekrarıyla oluşan ikileme de vardır.

Tek tek

“Çetin, hepsine tek tek baktı.”(s.74).

Kolay kolay

“Arkadaşlıklar, dostluklar zor kazanılır, ama bir de kazanıldı mı, kolay kolay kaybedilmez.”(s.76).

Baka baka

“Çetin onların gözlerinin içine baka baka böreğini yiyip, ayranını içti.”(s.77).

Düşüne düşün

“Çetin, anneannesinin önerilerini düşününe düşününe asansöre bindi.”(s.77).

Çala çala

“Kaykayım sizde kalsın, sonra alırım, dedi ve ıslık çala çala uzaklaştı.”(s.78).

Dura dura

“Biraz önünde elindeki yükün ağırlığından ezilerek dura dura yürüyen İbo’yu fark etti.”(s.79).

Ufak tefek

“Bunların hepsi sizin mi, diye sordu ufak tefek, sıska oğlana.”(s.79).

Sert sert

“Görüyorsun ki geçemezsin, dedi, Korkut Çetin’e sert sert bakarak.”(s.79).

Benzetmeler

Öyküde varlıkların, durumların özellikleri aktarılırken anlatıma güçlülük kazandırmak için benzetmelere yer verilmiştir. Öyküdeki benzetmeler, “gibi, tıpkı, sanki” edatlarıyla yapılmıştır.

Tıpkı bir kale

“On katlı, beyaz sıvalı yapı, ismini görünümünden almış olacak ki, tıpkı bir kaleye benziyordu.”(s.73).

Sanki Michael Jordan

“Sanki Michael Jordan’dı mübarek.”(s.78).

Yüreğine sanki bir hançer sapladı

“Çetin’in yüreğine sanki bir hançer saplandı.”(s.79).

Tıslar gibi

“Belanı arıyorsun, oğlum!” dedi tıslar gibi bir sesle.”(s.80).

Tanyeri Ağarırken

Kapalı bir ailenin hayatının anlatıldığı on üç sayfalık bir öyküdür.

Konu

Çocuk edebiyatı eserlerinde konu, çocukların ilgilerine, hayat tecrübelerine ve kavrayış güçlerine uygun olmalıdır. Çocuk düşüncesine aykırı olmayan sade ve gerçekçi bir planla yazılmalıdır. Bir yazar ele aldığı konuyu işlerken çocukların beğenilerini, okuma eğilimlerini tespit ederek konularını bu tespit etrafında işlemelidir. Tanyeri Ağarırken öyküsünde seçilen konu çocukların seviyelerine uygun bir planla işlenmiştir.

Öyküde, sert bir aile babasının eş ve çocuklarının duygu ve düşüncelerine önem vermediği için yaşadığı pişmanlık anlatılmaktadır.

Ana fikir

Çocuk edebiyatı eserlerinde seçilen temalar, çocuğun kişiliğini geliştirecek, hayata bakış açısını kazandıracak özelliğe sahip olmalıdır. Çocukların ruh dünyasında olumsuz etki yapacak temalardan yazar kaçınmalıdır.

Öyküde, aile içinde bütün fertlerin birbirini dinlediği, sevgi, saygıya dayalı bir ilişki kurulması gerektiği vurgulanmıştır.

Olay

Tanyeri Ağarırken öyküsünde olaylar, sade bir plan dahilinde işlenmiştir. Olaylar birbirini takip eder. Öyküde olaylar şöyle gelişir.

Ailenin annesi Selvi Hanım, sürekli çalıştığı hastaneden, eve yorgun gelirdi. Evin despot babası Cemil Bey, her akşam okulu bırakan çocukları Seda ve İlhan'dan yakını, kızı Sema'ya öğütlerde bulunurdu. İlhan, kahveci Saffet'in yanında çalışıyor, Seda da evde zamanını geçiriyordu. Ancak Seda, her gün anne ve babası işe gidince evden çıkıyor, onlar gelmeden eve geliyordu. Sema, bunları görüyor ama ablasına nereye gittiğini sormuyordu. Bir gün Sema, okula gitmesi gerekirken televizyon karşısında uyuyakalmıştı. Ablası Sema'yı babasına söylemekle tehdit edince Sema, babasının onu da okutmayacağını düşünerek çok korkmuştu. Annesinin yine ardından çıkan Seda, o sabah Sema'ya iş aradığını ve okumak istediğini söyledi. Ertesi gün okula giden Sema, düşünceli görünüyordu, bu öğretmeninin de dikkatini çekmişti. Sema, o gün son ders, cesaretini toplayıp öğretmenine, ablası Seda'nın okumak istediğini ancak, babasının ona

ikinci bir şans vermediğini anlattı. Yasemin Öğretmen, Seda'yı ertesi gün çağırıp yilsonu sınavları hakkında bilgi verdi. Seda'yı cesaretlendirdi. O akşam Seda, babasına tekrar okumak istediğini korkuyla söyledi. Babası sesini yükselterek buna izin vermeyeceğini söyleyince, babasına o güne kadar hiç karşı gelmeyen İlhan, yüksek sesle Seda'nın ve kendinin okuyacağını, bunun için çalıştıklarını söyledi. Cemil Bey'in oğlunun bu tavrı sabaha kadar aklından çıkmadı. Cemil Bey, sabaha kadar düşündü ve geçmişte yaptığı hataları anladı. Sabah kalkınca ilk defa, Selvi Hanım'a çocuklarıyla birlikte kahvaltı yapmak istediğini söyledi.

Kahramanlar

Çocuk edebiyatı eserlerinde özellikleri iyi anlatan, gerçekliğe uygunluğu bakımından kuşkuyla yer vermeyen kişiler bulunmalıdır. Öykünün kahramanları bir ailenin bireyleridir. Kahramanlar sosyal gerçeklerine uygun tasvir edilmiştir.

Selvi Hanım: Ailenin annesidir. Hastanede çalışan bir bayandır. Hayatın yükü onu yormuştur. *“Akşam yemeği bitmişti. Selvi Hanım, düğmesine basılmış bir robot gibi yerinden kalktı ve sofrayı toparlamaya başladı. Bütün gün hastane koridorlarında koşturması, doktorların bitmeyen isteklerini karşılaması yetmiyormuş gibi bugün de mızımız bir hastayla uğraşması gerekmişti. Bu nedenle, kocasının her akşamki konuşmalarına kulak tıkadı.”*(s.85).

Cemil Bey: Sert, sözü üstüne söz söyletmeyen, bütün her şeyi olumsuz yanılla gören bir babadır. *“Cemil Bey dediğim dedik, inatçı ve aksi adamın biriydi. Kızlar ondan her zaman korkmuşlardı; ama bir kere olsun, tek fiskesini yememişlerdi.”*(s.96).

Sema: Ailenin en küçük ve tek okuyan çocuğudur. Ablası ve abisinin kendi gibi okumalarını istemektedir. *“Sema, durup düşündü biraz. “Abla, belki tekrar okula başlayabilirdi.”*(s.91).

İlhan: Evin ortanca ve tek erkek çocuğudur. Okulunu yarıda bırakmıştır. *“İlhan'a gelince... Bir kez, okumayacağım dedi, daha o gün demirci Rıza'nın yanına çirak olarak yolladı. Çocuk on dördünde. Cılız bedeni ne kadar dayanır? Yapamadı, tabii. Şimdi, kahveci Saffet'in yanında, hayta.”*(s.88).

Seda: Ailenin büyük kızıdır. Okuldan alınmıştır. “Kızı Seda’ya ne demeli?.. Kızı okusun, öğretmen, hemşire olsun istemişti. Ama o, ilköğrenimini tamamlamadan okuldan kaçmaya başlamıştı. Sinemaymış!.. Şimdi bak, kapının dışına çıkamıyor. Bir kısmeti çıksa hemen evecek ya..”(s.86). Seda, tekrar okula başlamak ister, bunun için babasına karşı gelir. “Beşinci cümlesi bittiğinde, “Baba, okula başlıyorum,” dedi Seda.”(s.94).

Yasemin Öğretmen: Sema’nın öğretmendir. Anlayışlı, yardımsever biridir. Seda’ya okuması için yol göstermiştir. “Yasemin Hanım, onun çenesini tutarak başını kaldırdı ve gözlerinin içine baktı. “Tasalanma küçüğüm. Söyle, yarın ablan seninle okula gelsin.”(s.94).

Kahveci Saffet: İlhan’ın yanında çalıştığı kahvecidir.

Demirci Rıza: İlhan, okuldan ayrılınca yanında çalıştığı kişidir.

Yer ve zaman

Öyküde kapalı mekânlar tercih edilmiştir. Olayların geçtiği başlıca yer, ailenin evidir. “Cemil Bey’in arkasından kapıyı kapatan Selvi Hanım, derin bir oh çekti. Mutfığa geçip o gün yapacağı biber dolmasını hazırlamaya başladı.”(s.87).

Öyküdeki diğer bir yer, Sema’nın okuludur. “Birinci ders bitmişti, ikinci ders yeni başlamıştı. Sema, defterini al, gel,” dedi Yasemin Öğretmen.”(s.91).

Öyküde olaylar, bir akşam vakti başlamış, takip eden birkaç günde sonuçlanmıştır. Akşam yemeği bitmişti. Selvi Hanım, düğmesine basılmış bir robot gibi yerinden kalktı ve sofrayı toparlamaya başladı.”(s.85). “Tanyeri ağarırken, o hâlâ pencerenin önündeydi. Pencereden uzaklaştı.”(s.98).

Anlatıcı ve bakış açısı

Öyküde olaylar, hâkim bakış açısıyla üçüncü kişi ağzından anlatılmıştır. Öyküde diyaloglara ve iç konuşmalara sıkça yer verilmiştir. “Sema içinden, “Hih!” dedi. Evden dışarı çıkmıyormuş. Annem kapıdan, o bacadan, aman, bana ne?..”(s.86).

Öyküdeki iletiler

Öyküdeki en önemli ileti, aile içinde iletişimin önemidir. Anne, babaların çocuklarına hoşgörülü olmaları gerektiği üzerinde durulmuştur. “Gözleri babasına kaydı. Konuşmuyor, yalnızca yakınıyordu. Hayat pahalılığı bitmiş, şimdi de evlatlarının sorumsuzluğu başlamıştı. İlhan’ın rengi kırmızıdan mora dönüyor, yumruklarını sıkıp yutkunuyordu.”(s.86). “Cemil Bey’in kısılmış küçük gözleri daha da kısıldı. “Ulan, serseri!” dedi tıslar gibi. “Kafa mı tutuyorsun bana?”

Anne babaların evlatlarına sevgilerini göstermeleri gerektiği de vurgulanmıştır. “Olağandışı hareket ve olağandışı bir istekti bu. O, çocuklarını hiç okşamaz ve onlardan hiçbir şey istemezdi.”(s.88).

Okumanın önemi konusuna da öyküde yer verilmiştir. “Beşinci cümlesi bittiğinde, “Baba, okula başlıyorum,” dedi Seda.”(s.94). Boynu bükük Seda, yalvarırcasına babasına bakıyordu. Cemil Bey, Selvi Hanım’a baktı. Duyduğu şaşkınlıktan hemen sıyrılan kadıncağız hiç düşünmeden, “Okusun!” dedi.”(s.95).

Cehaletin kötülüğü de anlatılmıştır. “Selvi... Kalk,” dedi. Cehalet gece gibi kapkara.”(s.98).

3.5.3. Dil ve Anlatım

Atasözleri

Öyküde atasözü bulunmamaktadır.

Deyimler

Kısa, özü, mecazlı kalıplaşmış sözler olan deyimler, eserin anlatımının güçlenmesini sağladığı gibi, yazılı eserler aracılığıyla kültürün özelliklerini gelecek nesillere aktarması bakımından da oldukça önemlidir.

Öyküde deyimler fiil olarak kullanılmıştır. Deyimler şunlardır:

Kulağını tıkamak

“Bu nedenle, kocasının her akşamki konuşmalarına kulak tıkadı.”(s.85).

Yüreğine su serpilmek

“Sema'nın yüreğine su serpilmişti.”(s.93).

Göz göze gelmek

“Sema'yla göz göze geldi.”(s.93).

Kendini tutamamak

“Öylesine saf, öylesine içtenlikle konuşuyordu ki, sonunda kendini tutamadı.”(s.94).

Gözleri fır dönmek

“Sema'nın başı önündeydi, ama gözleri fır dönüyordu.”(s.94).

Kafa tutmak

“Ulan, serseri!” dedi tıslar gibi. “Kafa mı tutuyorsun bana?”(s.95).

İpleri elinden kaçırmak

“Selvi, ben ipleri elimden kaçırmışım da, haberim yokmuş,” dedi gözlerini geceden ayırmadan.”(s.97).

Öyküde yer alan deyimler, kahramanların karakterleriyle, hayata bakış tarzları ile ilgili ipuçları vermektedir.

İkilemeler

İkilemeler, içinde bulunulan duruma dikkat çekmek için kullanıldığı gibi, eylemin yapılış şekline dair de bilgiler verir.

Öyküde daha çok aynı kelimelerin tekrarıyla oluşan ikilemelere yer verilmiştir. Genellikle ikilemeler zarf görevinde kullanılmıştır.

Aval aval

“Dinlediğin yok. Aval aval bakıyorsun.”(s.87).

Ağır ağır

“Annesi başı önünde, omuzları çökmüş, yokuş aşağı ağır ağır iniyordu.”(s.88).

Ovuştura ovuştura

“Az sonra yanına gözlerini ovuştura ovuştura Seda geldi.”(s.90).

Uzun uzun

“Seda uzun uzun kardeşine baktıktan sonra, “Ben kötü bir şey yapmıyorum,” dedi.”(s.90).

Sokak sokak

“Yaa! Yine sokak sokak gezecek.”(s.95).

Üst üste

“Sofradaki tabakları üst üste koymaya başladı.”(s.96).

Gizli saklı

“Suskunlukları, gizli saklı okula girmenin yolunu aramaları, bulmaları da bundan.”(s.97).

Benzetmeler

Öyküde, olayları, durumları anlatırken anlatımı güçlendirmek için benzetmelerden faydalanılmıştır. Öyküde sadece “gibi” edatıyla yapılan benzetmelere yer verilmiştir. Öyküdeki benzetmeler şunlardır:

Düğmesine basılmış bir robot gibi

“Selvi Hanım, düğmesine basılmış bir robot gibi yerinden kalktı ve sofrayı toparlamaya başladı.”(s.85).

Her akşam yaptığı gibi

“Bu nedenle, kocasının her akşamki konuşmalarına kulak tıkadı.”(s.85).

Günah çıkarır gibi

“Ben kötü bir şey yapmıyorum,” dedi günah çıkarır gibi.”(s.90).

Genç bir adam gibi

“Başı önünde, kendinden emin genç bir adam gibi ağır ağır konuşuyordu.”(s.95).

Tıslar gibi

“Ulan serseri!” dedi tıslar gibi.”(s.95).

Gece gibi

“*Cehalet gece gibi kapkara.*”(s.98).

Gün Battı

Ailelerinden habersiz Adalar gezisi yapan beş çocuğun başına gelenlerin anlatıldığı on bir sayfalık bir öyküdür

Konu

Gün Battı öyküsü İstanbul’da yaşayan dört küçük kafadar ve küçük bir kızın, yaz tatilinde anne babalarına haber vermeden Adalar’a gezmeye gitmelerini, akşam vapurunu da kaçırınca eve geç kalmalarını ve ceza almaktan kurtulamamalarını anlatmaktadır. Konu çocukların seviyesine uygundur. Hemen hemen her çocuğun başına gelebilecek bir olayın seçilmesi, çocukların ilgisini çekecektir.

Ana fikir

Öyküde, çocukların, anne babalarından habersiz bir işe kalkıştıklarında zor durumda kalabileceği vurgulanmıştır. Çocuk edebiyatında istenilen ölçütlere uygun olarak yazılmış öykü, çocuklara yaşanmışlıktan yola çıkarak belli davranışlar kazandırmaya çalışmaktadır.

Olay

Gün Battı öyküsünde olaylar birbirini takip eder. Öykünün planı çocukların kavrayabileceği şekilde basittir.

Yaz tatilinin bitimine bir ay kala dört kafadar Bora, Ceyhun, Murat ve Yekta bir gezi planladılar. Ailelerine beraber çarşıda olduklarını söyleyip Adalar’a gideceklerdi. Yalnız bu sırrı, Bora’nın küçük kız kardeşi Oya’dan gizleyememişlerdi. Oya duyduklarını anne babasına söylememek için kendinin de geziye gideceğini söyledi. Dört arkadaş bunu çaresiz, istemeye istemeye kabul etti. Ertesi gün evden çıkıp Adalar vapuruna bindiler. Büyük adaya vardıklarında hepsi heyecan içindeydi. Vapurdan iner inmez denize ayaklarını soktular, yemyeşil sokaklarda gezdiler. Bir süre sonra karınları acıkınca domates peynir alıp güzelce karınlarını doyurdular. Daha sonra mangal

kokularından kurtulmak için adanın iç taraflarına gitmeye karar verdiler. Orada yemyeşil ağaçların dallarında gezerken Oya'nın yok olduğunu fark ettiler. Uzunca süre onu aradılar, bir ağacın arakasında onu bulduklarında saat akşam yedi buçuğu bulmuştu. Vapuru kaçırmamak için ormanların arasından sahile indiler, ancak sekiz vapuru yeni yol almıştı. Çocuklar ne yapacaklarını, ailelerine ne diyeceklerini, alacakları cezaları düşünüyorlardı. Bir sonraki vapura bindiklerinde hepsi düşünceliydi. Mahalledeki diğer arkadaşları onlar için endişelenmişti. Eve geldiklerinin ertesi günü mahallede hepsinin ceza aldıkları duyuldu. Sadece Oya, küçük olduğu için cezadan kurtulmuştu. Mahalledeki çocuklara ballandıra ballandıra geziyi anlatıyordu. Alp ve mahalledeki diğer çocuklar, küçük kızın hava atmasına sinirlenip onun üzerine yürüyünce Oya koşarak, yanlarından kaçtı.

Kahramanlar

Öykünün başlıca kahramanları, mahalle arkadaşı olan Bora, Murat, Ceyhun ve Yekta'dır. *“Bora, Murat, Ceyhun ve Yekta'ydı adları. Bütün yaz, tozlu top sahasının ve koca çınarın esiri olmuş, oturdukları mahallenin dışında bir yere gitmemişlerdi.”*(s.100).

Oya: Bora'nın küçük kız kardeşidir. Akıllı, yaramaz, hazır cevap bir kızdır. *“Bilmiş Oya, kül yutma Oya, arkasında sakladığı kumbarasını ağabeyine uzattı.”*(s.101). *Sarı etekliği ıslak, bacakları aralık öyle duruyordu. Utancından yüzü al al olmuş, uzun, siyah kirpikleri birbirine kenetlenmişti.”*(s.105).

Alp: Bora, Ceyhun, Murat ve Yekta'nın yakın arkadaşıdır.

Öyküdeki kahramanların tamamının çocuklardan seçilmesi, çocuk okurların kendilerini kahramanların yerine koyarak, olayları içselleştirmesini sağlayacaktır.

Yer ve Zaman

Gün Battı öyküsünde geniş mekân olarak tabir edilen açık mekânlar tercih edilmiştir. Öyküdeki olaylar İstanbul'un çeşitli yerlerinde geçmiştir. Olayların geçtiği yerler şunlardır:

Adalar: “Vapurdan iner inmez çamların ve denizin birbirine karışan kokusu selamladı onları. Yol boyunca faytonlar geçiyor, bisikletlerin biri gidiyor, biri geliyordu. Denizdeyse üç sürat motoru, engine doğru yarıştıyordu.”(s.103).

Vapur: “Ada vapuru köpükler saçarak yol alıyordu. Genç yolcular şarkı söylüyor, papazkaçtı oynuyor, şakalaşıyorlardı. Vapurun burnuna en yakın sırada, her birinin yüzünden düşen bin parça olan dört küçük adam oturuyordu.”(s.99).

Mahalle: “Ertesi sabah erkenden fısıltı gazetesi görevini yerine getirmiş, mahalledeki bütün çocuklar haberi almışlardı. Akşamüstü saat beşi geçmişti. Oya süslenmiş püslenmiş bir hâlde apartmanın kapısında belirdi.”(s.108).

Öyküde, olaylar bir yaz tatilinde geçmiştir. Bütün yaz, tozlu top sahasının ve koca çınarın esiri olmuş, oturdukları mahallenin dışında bir yere gitmemişlerdi. Okulların açılmasına bir aydan az kalmıştı.”(s.100).

Anlatıcı ve bakış açısı

Öykü, üçüncü kişi ağızından, hâkim bakış açısıyla yazılmıştır. “Küçük kız, içini çeke çeke ağlıyordu. Gözyaşları sel olmuş, yanaklarından akıyordu... Bora öfkeyle onun üstüne yürüdü; ama Murat hemen önüne geçti.”(s.105).

Öyküdeki iletiler

Öyküdeki en önemli ileti, aileden yapacaklarını saklamanın meydana getireceği kötü sonuçlardır. Öyküdeki çocukların kaçamak gezmeleri, ailelerine doğruyu söylemedikleri için başlarına iş açmıştır. “Ceyhun’la Kadıköy’deki sahaflara gideceğimizi söylemiştim,” dedi Murat da. “İkimizin de yok olduğunu öğrenince, işin içinde bir iş olduğunu anlamışlardır. Annem köpürmüş, hemen babamı aramıştır... Ama bundan sonra, ikisi de bana asla güvenmezler.”(s.107).

3.5.3. Dil ve Anlatım

Atasözleri

Öyküde atasözü bulunmamaktadır.

Deyimler

Çocukların dili kullanma becerisini geliştirmek, anlatım gücünü zenginleştirmek için deyimlerin kavratılması oldukça önemlidir. Bu kavratmayı bir metin içinde yapmak, çocuğun deyim kullanıldığı yerleri görmesi bakımından daha etkili olacaktır. Gün Battı öyküsünde yazar, deyimlere bolca yer vermiştir.

Öyküde, anlamca kaynaşmış birleşik fiil ve söz öbeği halindeki deyimlere yer verilmiştir.

Yüzünden düşen bin parça olmak

“Vapurun burnuna en yakın sırada, her birinin yüzünden düşen bin parça olan dört küçük adam oturuyordu.”(s.100).

Dize getirmek

“Hepinizi dize getirdim işte, der gibi bakan çok çok yedi yaşlarında bir kız vardı.”(s.100).

Kül yutmaz

“Bilmiş Oya, kül yutmaz Oya, arkasında sakladığı kumbarasını ağabeyine uzatarak...”(s.101).

Dil dökmek

“Murat, onu caydırmak için epeyce dil dökmüş...”(s.101).

Nuh demek peygamber dememek

“Oya, Nuh demiş peygamber dememiş, aralarına katılmayı başarmıştı.”(s.101).

Surat asmak

“Surat asmayı bırakalım, dedi.”(s.101).

Bir dediğini iki etmemek

“Oya ağabeylerinin yanından ayrılmıyor, onların bir dediğini iki etmiyordu.”(s.102).

Deliye dönmek

“Deliye dönecek... Olacakları düşünemiyorum bile.”(s.107).

Göz hapsinde tutmak

“Öte yandan, ayrıntıları öğrenmek için sabırsızlanıyor, dört evi göz hapsinde tutuyorlardı.”(s.108).

Gözdağı vermek

“... ağabeyi ve arkadaşlarına gözdağı verişiyle başlayıp –ortadan kaybolması dışında- bütün bir günü, bir bin katarak anlattı.”(s.108).

Bire bin katmak

“... bütün bir günü, bir bin katarak anlattı.”(s.108).

İki dirhem bir çekirdek

“Ama sen iki dirhem bir çekirdek... Ohh! İyi be...”(s.109).

Hem suçlu hem güçlü

“Oya'nın hem suçu hem güçlü olması ve bu şten küçük olduğu için sıyrılması Alp'in onuruna dokunmuştu.”(s.110).

İkilemeler

İkilemeler, duyguların, düşüncelerin ve hareketlerin daha etkili ve anlaşılır anlatılmasını sağlayan söz varlıklarıdır. Öyküde, aynı ve yakın anlamlı ve yansıma sözcüklerle oluşan ikilemelere yer verilmiştir. İkilemeler genellikle zarf görevinde kullanılmıştır.

Ara sıra

“Ara sıra yerinden kalkan küçük kız dalgaları izliyor...”(s.100).

Tek tek

“... hepsini tek tek süzdükten sonra, “Ben de geliyorum,” demişti”(s.100).

Sarmaş dolaş

“Ardından sarmaş dolaş olmuş yeşille mavinin kendilerini coşmaya, gülmeye ve eğlenmeye çağıran sesini duydular.”(s.102).

Zıplaya zıplaya

“Oya önde, zıplaya zıplaya gidiyordu.”(s.102).

Fısır fısır

“Birbirine sarılmış gençler fısır fısır konuşuyor...”(s.102).

Ağır ağır

“... yaşlılar derin soluklar alarak ağır ağır yürüyorlardı.”(s.102).

Nazlı nazlı

“Üç dört küçük yelkenli nazlı nazlı süzülüyor...”(s.103).

Hafif hafif

“... kıyıya yakın yerdeki kayıklar hafif hafif sallanıyordu.”(s.103).

Sarı sarı

“Ağaçlardan sarkan sarı sarı muz hevenkleri bizi bekliyor.”(s.103).

Kısık kısık

“İşte, tam o sırada Murat, arkasından gelen kısık kısık hıçkırık sesini duydu.”(s.104).

Çeke çeke

“Küçük kız, içini çeke çeke ağlıyordu.”(s.104).

Al al

“Utancından yüzü al al olmuş...”(s.104).

Korka korka

“Korka korka ağabeyine baktı.”(s.105).

Dalga dalga

“Kahkahalar dalga dalga çevreye yayıldı.”(s.105).

Yavaş yavaş

“Hissettikleri açlık, yorgunluk ve tüm benliklerini saran bir korkuydu.”(s.106).

Kolay kolay

“Bu işten kolay kolay sıyrılamam.”(s.106).

Kırta kırta

“Kırta kırta bahçeye indi.”(s.108).

Ballandıra ballandıra

“Oya az önce ballandıra ballandıra anlattıklarını unuttu birden.”(s.109).

Aç susuz

“Aç susuz dolaş...”(s.109).

Teker teker

“Teker teker hepsine bakan Oya, başına gelecekleri anlamıştı.”(s.110).

Benzetmeler

Öyküde iki benzetme kullanılmıştır. Bu benzetmeler, “gibi” edatı ve “dan” ekiyle yapılmıştır.

Buzdan ter

“Bora'nın başının içinde binlerce karınca dolaşiyor, buzdan terler döküyordu.”(s.104).

Çılgınlar gibi

“Az önce çevresinde döndükleri, oynadıkları çam ağaçlarının arasından çılgınlar gibi koşuyor, atlıyor, kayıyorlardı.”(s.106).

Ben, Çınar Ağacı ve Puf Böreği

Aile içindeki sevgi bağlarının anlatıldığı otuz bir sayfalık bir öyküdür.

Konu

Çocuk kitaplarının konuları, çocuğun günlük yaşamına ve gerçeğe uygun düşmelidir. Öyküde yazar, insan ve doğa sevgisini konu edinmiştir. Seçilen konu çocuk seviyesine uygundur. Çocuklara ailenin önemi aktarılmaya çalışılmıştır.

Öyküde, Oğlu, gelini ve torunuyla günlerini mutluluk içinde sürdüren bir babaannenin, perhizini bir günlük bozmasıyla hastalanması ve küçük torununun bilinçli davranışıyla sağlığına kavuşması anlatılmaktadır.

Ana fikir

Çocuk eserlerinde ele alınan temalar, çocukların kişiliklerini sağlam oluşmasını evrensel değerler kazanmasını sağlayacak özellikte olmalıdır. Çocuk kitaplarında ana fikrin sezdirilmeye çalışılmasına dikkat edilmelidir.

İnsan hayatında ailenin ve sağlığın önemi fikri eserde işlenmiştir. Bu temalar etrafında çocuğa olumlu davranışlar kazandırılmaya çalışılmıştır.

Olay

Öykü klasik öyküleme tekniğine uygun olarak yazılmıştır. Mutlu bir ailenin hayatı öyküde anlatılmıştır. Öykü, ailenin en büyük ferdi olan babaannenin; ailesi ve kendini tanıtmamasıyla, aile sevgisinin ne olduğunu yorumlamasıyla başlar. Daha sonra olaylara geçilir.

Oğlu, gelini ve torunu Çiğdem'le yaşayan babaanne yaşlılık günlerini mutluluk, huzur içinde sürdürüyordu. Ancak bu günlerini sağlıklı yaşamaları için yeme içmesine dikkat etmesi gerekiyordu. Babaannenin canı bir gün, zararlı olduğunu bile bile, fena hâlde puf böreği çekti. Oğlu ve gelininin İzmit'e gittiği gün hemen böreği yapıp torunu Çiğdem'le afiyetle yedi. O gün akşama doğru da bol soslu patlıcan kızartması yiyince; bir süre sonra terlemeye, üşümeye, başı dönmeye başladı. Evde küçük torunu ve kendisinden başka kimse yoktu. Çiğdem, babaannesinin durumundan dolayı çok endişelendi. Hemen karşı komşularına yardım için koştu, ama evde yoklardı. Daha sonra ambulansı aradı, ancak yaşı küçük olduğu için hastası olduğuna karşısındaki kişiyi inandıramadı. Bunun üzerine gecenin bir vakti telaşla evden çıkarak taksiciyi eve getirip babaannesini hastaneye yetiştirdi. Küçük kız sabaha kadar babaannesinin başında bekledi. Hastanedeki doktor ve hemşirelerin sevgilisi olmuştu akıllı kız. Babaanne birkaç gün hastanede kaldıktan sonra sağlığına kavuştu. Ailesiyle birlikte mutlu hayatına devam etti.

Kahramanlar

Öyküde kahramanların sayısı azdır. Bir ailedeki kişiler kahraman olarak seçilmiştir. Öykünün ana kahramanı yaşlı babaannedir. Yaşlılık günlerini ailesiyle birlikte huzur içinde geçirmeye çalışan bir kadındır. *“Altmış sekiz yaşındayım. Benim yaşındakiler için yaşam, ulu bir çınarın tepelerine tırmanmakla geçer. Yıllar öyle deneyimler kazandırmıştır ki, nereye basacağını iyi bilirsin. Yine bilirsin ki, en tepedeki dala vardığında bir kuş gelip seni kantlarına alacak, çok uzaklara götürecektir.”*(s.111). Öykünün diğer kahramanları da şunlardır:

Çiğdem: Babaanneninin torunudur. Yaşına göre olgun, duyarlı, akıllı bir kızıdır. *“Biricik torunum, hastasından doktoruna, hemşiresinden hasta bakıcısına kadar herkesin gözdesi olmuştu. Akli, dayanıklılığı, yaşından umulmadık davranışları, onu tüm gözlerin odak noktası yapmıştı. Şıarmadı desem yalan olur ama, başarısı asla başını döndürmedi.”*(s.119).

Oğul ve gelin: Annelerine sevgi, saygı duyan; onun isteklerini yerine getirmeye çalışan kişilerdir. *“Gerçi, çınarımın yemyeşil yaprakları, oğlum, gelinim Selma ve torunum Çiğdem gibi beni sarıp sarmalar, esen yelin gücünden, güneşin sıcağından korur ve asla incitmezdi.”*(s.112).

Taksici: Babaanneyi hastaneye götüren gençtir. *“Neyse ki, Çiğdem beş dakika içinde döndü. Yanında efendi görünümlü bir delikanlı vardı. Delikanlı beni kucaklayarak merdivenden indirip arabaya bindirdi.”*(s.118).

Osman: Çiğdem’in arkadaşıdır.

Dayı: Çiğdem’in anne ve babasının İzmit’te ziyarete gittiği kişilerdir.

Yer ve zaman

Öyküde kapalı mekânlar tercih edilmiştir. Öykünün geçtiği yerler ev ve hastanedir.

“Akşam yemeğinden sonra, Çiğdem’le televizyonda film izliyorduk. Terlemeye başladım. Yaz günü, hava sıcak. Doğaldır bu... Koltuğa uzandım.”(s.114).

“Hastanenin kapısından girdik. Hastabakıcılar beni yoğun bakım bölümüne götürürken, Çiğdem hemşireyle konuşuyordu. O akşam girdiğim yoğun bakımdan, ancak ertesi gün çıktım.”(s.119).

Öyküdeki olaylar bir cumartesi günü gerçekleşmiştir. *“Cumartesi günü Çiğdem, anne ve babasını bahçe kapısından uğurladı. Ben balkondan el sallarken, burnuma henüz hamuru tutulmamış, puf böreklerinin kokusu gelmişti bile.”(s.113).*

Anlatıcı ve bakış açısı

Öyküdeki olaylar, birinci ağızdan kahraman bakış açısıyla anlatılmıştır. Yapılan araştırmalarda, birinci ağızdan yapılan anlatımın daha samimi olduğu, karşılıklı bir sohbet içtenliği oluşturduğu görülmüştür. Bir çeşit sırların paylaşıldığı izlenimi veren bu anlatım çocuklar tarafından daha çok sevildiği ve benimsendiği görülmüştür. Öykünün başkahramanı babaanne, aynı zamanda öykünün anlatıcısıdır.

“Son zamanlarda, çınar ağacımın bir dalından diğerine atlayarak yükselirken, bir yaprağın üstünde iki, üç gün dinleniyor, bir üst dalda nereye basacağımin hesabını yapıyorum.”(s.112).

Öyküdeki iletiler

Öyküdeki en önemli iletilerden biri, hayatın her döneminde sağlığa dikkat edilmesi gereğidir. *“Gecenin bir saati... Sekiz yaşında küçücük bir kız... Şu işe bak, bu yaşa geldim, kendimi hiç bu kadar güçsüz hissetmemiştim. Midemi cazır cuzur kavuran patlıcan kızartması... Canımdan can alan puf börekleri... Hay, pisboğaz kadın!”(S.118).*

Öyküdeki diğer bir ileti de aile bağlarının önemidir.

Altmış sekiz yaşındayım. Benim yaşındakiler için yaşam, ulu bir çınarın tepelerine tırmanmakla geçer. Yıllar öyle deneyimler kazandırmıştır ki, nereye basacağını iyi bilirsin. Yine bilirsin ki, en tepedeki dala vardığında bir kuş gelip seni kantlarına alacak, çok uzaklara götürecektir.”(s.111). Gerçi, çınarımın yemyeşil yaprakları, oğlum, gelinim Selma ve torunum Çiğdem gibi beni sarıp sarmalar, esen yelin gücünden, güneşin sıcağından korur ve asla incitmezdi.”(s.112).

3.5.3 Dil ve Anlatım

Atasözleri

Öyküde atasözü bulunmamaktadır.

Deyimler

Öyküde anlamca kaynaşmış birleşik fiil olan deyimlere yer verilmiştir. Deyimler daha çok kahramanların duygu ve düşüncelerini yansıtmak için kullanılmıştır.

Canına can katmak

“Yanında içtiğim buz gibi ayran da canıma can katmıştı.”(s.113).

İçi içine sığmamak

“İçim içime sığmadı. Şarkı söylemek, dans etmek istiyordum.”(s.115).

Kalbi kırılmak

“Açıkçası kalbimi kırdı.”(s.116).

Canını sıkmak

“Canımı iyice sıkmaya başlamıştı bu kız.”(s.117).

Başını döndürmek

“Şırmamadı desem yalan olur ama, başarısı asla başını döndürmedi.”(s.119).

İkilemeler

İkilemeler yazarın vurgulamak istediği duyguyu, düşünceyi daha etkili hale getirir. Yazar, bu öyküde de ikilemelere yer vermiştir.

Öyküde aynı kelimeler, yakın anlamlı kelimeler ve yansıma sözcüklerle kurulan ikilemelere yer verilmiştir.

Ahlaya puflaya

“... bunca tırmandığım yerleri, bu kez ahlaya puflaya tekrar aşmak zorunda kalırdım.”(s.112).

Kendi kendine

“İlk günler, bu diyet bitecek diye kendi kendimi avuttum.”(s.112).

Çok çok

“Çok çok tansiyonum yükselir biraz.”(s.114).

Sık sık

“Benim yaşımda bu gibi hâller sık sık olur.”(s.114).

Cazır cuzur

“Midemi kavuran cazır cuzur patlıcan kızartması...”(s.118).

Benzetmeler

Öyküdeki benzetmeler “gibi, sanki ” edatıyla kurulmuştur. Benzetmeler, sıfat ve zarf görevinde kullanılmıştır.

Tutunduğunuz dallar gibi

“Kendinizi tutunduğunuz dallar gibi taze ve genç duyumsuyor, gerçeği unutuveriyorsunuz.”(s.113).

Buz gibi

“Yanında içtiğim buz gibi ayran da canıma can katmıştı.”(s.113).

Duymuyormuşum gibi

“Sanki kendisini duymuyormuşum gibi dürttü beni.”(s.115).

Çalgıcının Çantası

Toplumdaki önyargıları anlatan yirmi bir sayfalık bir öyküdür.

Konu

Öyküde, farklı görünüşe sahip insanlara önyargıyla yaklaşılması gerçeği bir anneanne, torunun yaşamıyla aktarılmıştır.

Torunu Fransa’da tıp eğitimi gören Üftade Hanım, yıllarca onun dönmesini bekler. Bir gün onun yurda döneceği haberini alınca çok sevinir, ama onu görünce hayal

kırıklığına uğrar. Çünkü görünüşü çok aykırıdır. Belli bir zaman sonra torununun yoksul mahallelerde ücretsiz doktorluk yaptığını öğrenince yanıldığını anlar ve torunuyla gurur duyar.

Öykünün konusu çocuk seviyesine uygundur. Öyküdeki konu aracılığıyla insan sevgisi, yardımseverlik gibi değerler verilmeye çalışılmıştır.

Ana fikir

Öykünün ana fikri, insanlara dış görünüşlerine göre önyargıyla yaklaşmanın yanlışlığıdır. Çocuklara insanları tanımadan yargılamamak gerektiği mesajı verilmek istenmiştir.

Olay

Öyküde, yıllarca özlem içinde yaşamış Üftade Hanım ve torunu Barış'ın yaşamı anlatılmaktadır.

Üftade Hanım, kızı Rezzan ve damadını bir trafik kazasında kaybeder. Onu hayata bağlayan tek kişi, torunu Barış'tır. Üftade Hanım, torununun eğitimi için her şeyi yapmıştır. Barış, Saint Jozeph Lisesi'ni bitirdikten sonra Fransa'ya tıp eğitimi görmeye gitmiştir. Üftade Hanım, torunuyla çok gururlanır, döneceği günü dört gözle bekler. Yaklaşık beş altı yıl sonra Barış, döneceğini bildirince yaşlı kadın, sevinçten ne yapacağını şaşırır. Birkaç gün içinde hazırlıklarını bitirir. Üftade Hanım, bir sabah kalktığında evin önünde yabancı plakalı bir jip görür. İçinden kıvrırcık uzun saçlı, sakallı, yırtık pantolonlu bir genç iner. Yaşlı kadın, torununun o olamayacağını düşünür. Bir süre sonra genç, balkondan çıkar, ninesine sarılır. Şaşkınlığını atan Üftade Hanım, torunuyla sohbet edip, geçmişi yad ederler. Barış her gün sabahın erken saatlerinde, ninesine nereye gittiğini söylemeden, elinde gitarıyla evden çıkar. Üftade Hanım, torununun tıp eğitimini bitiremediğini, boş boş gezdiğini düşünmeye başlar. Barış kısa sürede mahallenin çocuklarıyla da dostluk kurar. Onlara gitarıyla türküler söyler, onlarla oyunlar oynar. Ancak çocukların aileleri Barış'ın bu dostluğundan hoşnut değillerdir. Kılık kıyafetinden, görünüşünden onun pek iyi biri olmadığına kanaat getirmişlerdir. Mahalledeki Kaptan Suat Bey, Barış hakkında hiç iyi şeyler söylemez ve

mahalleliyi de etkiler. Konuşulanlar Üftade Hanım'ın kulağına gelir ve Üftade Hanım mahcup olur, çok üzülür.

Kaptan Suat Bey, kuşkularını yok etmek için bir gün sabah erkenden kalkar, Barış'ı takip etmeye başlar. Barış takip edildiğini kısa süre sonra fark eder. Minibüse biner, dik yokuşlu bir sokakta iner. Arkasında Suat Bey vardır. Barış bu komik duruma güler. Yokuşu çıkan Barış, varoş bir mahalleye varır. Çocuklar hemen etrafını sarar, onlarla konuştuktan sonra hastaları muayene eder aşılarını yapar. Suat Bey, şaşkınlıkla onu izler. Barış, işi bittikten sonra mahallelinin ikram ettiği etliekmek ve ayranı kabul eder. Kendini izleyen Suat Bey'i de çağırır ve hep birlikte yemek yerler. Akşam eve Barış ve Suat Bey birlikte dönerler. Bunu balkondan gören Üftade Hanım, çok şaşırır. Üftade Hanım'ın akşam zilini çalan Suat Bey, Barış'ın mükemmel bir çocuk olduğunu, kendinin önyargıyla hareket ettiğini anlatır. Özür diler. Üftade Hanım, torunuyla gururlanır. Mahallenin gerçeği anlamasından çok mutlu olur.

Kahramanlar

Öykü kahraman yönünden oldukça zengindir. Öykünün ana kahramanları Üftade Hanım ve torunu Barış'tır. Suat Bey, Dede Haydar ikinci dereceden kahramanlardır. Diğer kişiler ise, öykünün üçüncü dereceden kahramanlarıdır.

Üftade Hanım: Kızını ve damadını kaybettikten sonra her şeyini torununa adanmış, temiz kalpli, iyimser, fedakâr yaşlı bir kadındır. *“Üftade Hanım'ın bir kızı vardı. Onu bin bir güçlkle okutup evlendirmişti. Bir de torunu oldu: Barış. Artık dünyada ondan mutlusu yoktu. “Torunum, yürüdü, konuştu, okula başladı,” derken, Barış Fransız Lisesi'ni bitirip Fransa'ya tıp eğitimine gitti. Ve ilk yılında anne ve babasını trafik kazasında kaybetti. Zavallı Üftade Hanım, kızının ve damadının acısını yüreğine gömdü. Yalnızca torunuyla, daha doğrusu torununun acısıyla yaşar oldu.”*(s.122-123).

Barış: Üftade Hanım'ın Fransa'da tıp eğitimi görmüş torunudur. İlk başta dış görünüşü yadırganmıştır. *“Saat tam on bir de kapının önünde yabancı plakalı bir cip durdu. İçinden, kabarık siyah saçları omuzlarına dökülen, sakalından bıyığından ağız görünmeyen genç bir delikanlı indi. Üstünde yırtık bir kot, onun üstünde pırtık bir*

tişört, ayağındaysa varla yok arası sandaletler vardı. Üftade Hanım, “Bu o mu?” diye düşünedursun, cip gitti.”(s.125). Barış; konuşkan, cana yakın, zor durumdakilere yardım eden, iyi kalpli bir gençtir. “Barış kendinden çok küçük olmalarına rağmen, apartmandaki çocuklarla arkadaş olmuştu. Her gün kapıdan çıkarken onlarla şakalaşıyor, bazen oyunlarına katılıyordu.”(s.126). “Derken, küçük bir kız çocuğu Barış’ın yanına geldi. Delikanlıyı yanına katıp evlerden birine götürdü. Barış, daracık sedirde yatan yaşlı adamın hırıltılı soluğunu duyunca, “Yine sigara içmişsin, Dede Haydar,” dedi. “Böyle giderse, ilaçların yararı olmaz.”(s.138).

Suat Bey: Mahallede yaşayan emekli bir denizcidir. Karamsar, önyargılı eleştirmeyi seven biridir. “Günaydın, hanımefendi,” dedi. Sonra da kolunun altındaki gazeteleri göstererek konuşmayı sürdürdü. “Bugün de iç açıcı bir haber yok. İnanın, dünyanın çivisi çıktı.” Yaşlı kadın içinden, “Mübarek, felaket tellalı,” diye geçirdi.”(s.122). “İşte böyle, hanımefendi,” diyordu kaptan. “Bu yaşa geldim, ama hâlâ, insanları dış görünüşüne bakarak değerlendirmemek gerektiğini öğrenemedim.”(s.141).

Rezzan: Üftade Hanım’ın trafik kazasında kaybettiği kızıdır. “Zavallı Üftade Hanım, kızının ve damadının acısını yüreğine gömdü. Yalnızca torunuyla, daha doğrusu torununun acısıyla yaşar oldu.”(s.123).

Dede Haydar: Varoş Gözcü Mahallesi’nde yaşayan, Barış’ın muayene ettiği yaşlı, hasta adamdır. “Barış, daracık sedirde yatan yaşlı adamın hırıltılı soluğunu duyunca, “Yine sigara içmişsin, Dede Haydar,” dedi. “Böyle giderse, ilaçların yararı olmaz.”(s.138).

Gülfidan: Dede Haydar’ın torunudur.

Pembe: Gözcü Mahallesi’nde yaşayan bir genç kızdır. “Yine döktürmüşsün, Pembe,” dedi Barış.”(s.139).

Ali Galip: Gözcü Mahallesi’nde yaşayan bir çocuktur.

Kapıcı Ahmet Efendi: Üftade Hanım’ın kaldığı apartmanın kapıcısıdır.

Nazlı Hanım: Kapıcı Ahmet Efendi'nin eşidir. “*Sen telaşlanma, Üftade Teyze. Ben her şeyi hallederim,*” dedi güler yüzlü, becerikli Nazlı Hanım.”(s.123).

Nadire Hanım: Suat Bey'in eşidir.

Atıl, Yeliz, Ozan: Mahallenin çocuklarından bazılarıdır.

Orhan Bey, Nazan Hanım, Meral Hanım: Mahallede yaşayan kişilerden bazılarıdır.

Yer ve zaman

Öyküdeki yerler Üftade Hanım'ın yaşadığı mahalle ve Gözcü Mahallesi'dir. Öyküde mekân tasvirlerine yer verilir. “*Üftade Hanım, her sabah yaptığı gibi, pencereden, gelin geldiği sokağa baktı. Eskiden meyve ağaçlarıyla dolu bahçeler birer ikişer yok olmuş, yerlerini dört beş katlı apartmanlar almıştı. O günlerden kalma birkaç erik ağacı tomurcuklanmış, bugün yarın beyaz çiçeklerini vermeye hazırlanıyordu.*”(s.121).

“*Gözcü Mahallesi mi?*” diye atıldı Atıl. “*Orada ne işin var, Barış Ağbi? Gecekondu dolu, hepsi de çingene...*”(s.128). “*Tırmandıkları tepenin ardında, aşağıda, gelişigüzel yapılmış ve çitlerle çevrelenmiş derme çatma evler görülüyordu. Küçük meydandaki çeşmenin başında iki kadın kovalara su dolduruyor, bir yandan da konuşuyorlardı. Sokağa benzeyen daracık toprak yolda çocuklar top oynuyorlardı.*”(s.137).

Öyküdeki olayların zamanı mart ayıdır. “*Bu yıl mart ayı öyle kapıdan baktırıp, kazma kürek yaktıracağına pek benzemiyordu. Güneş her sabah ilkyazın o insanın içini kıpır kıpır kıpırdatan ılık havasını taşıyarak doğuyor, doğayı yavaş yavaş kış uykusundan uyandırıyor.*”(s.121).

Anlatıcı ve bakış açısı

Öyküdeki olaylar üçüncü kişi ağzından, hâkim bakış açısıyla anlatılmıştır. “*Yaşlı kadın, başını salladı. Torununun arkasından kapıyı kapattı. Barış, sırtında çantası, elinde gitarı ağır ağır yürüyordu.*”(s.136). “*Biraz sonra, karşılıklı oturmuş kahvelerini*

içiyorlardı. Kaptan anlattıkça, yaşlı kadın böbürleniyor, böbürlendikçe, ayağı yerden kesiliyordu.”(s.141).

Öyküdeki iletiler

Öyküdeki temel ileti, insanları dış görünüşüne bakarak yargılamamak gerektiğidir. *“Komşularıyla Üftade Hanım’a acılamakla kalmıyordu. Hemen hepsi, bu ne idüğü belirsiz delikanlıdan rahatsız olmuştu. Sirtında çanta, elinde gitar, bütün gün sürtüyordu. Allah korusun, yabancı diyarlarda kötü alışkanlıklar edinmiş olabileceği gibi, bunları çocuklara da aşılatabilirdi.”(s.127). “İşte böyle, hanımefendi,” diyordu kaptan. “Bu yaşa geldim, ama hâlâ, insanları dış görünüşüne bakarak değerlendirmemek gerektiğini öğrenemedim.”(s.141).*

Öyküde, insanların doğaya zarar vermesi, çevreyi betonlaştırmasının eleştirisi de yapılmıştır. *“Üftade Hanım, her sabah yaptığı gibi, pencereden, gelin geldiği sokağa baktı. Eskiden meyve ağaçlarıyla dolu bahçeler birer ikişer yok olmuş, yerlerini dört beş katlı apartmanlar almıştı.”(s.121).*

Öyküde, ihtiyacı olan insanlara yardım edilmesi gerektiği de vurgulanmıştır. *“Aşağıya baktığında gördüklerine inanamadı. Barış, gitarını bir kenara koymuş, sırt çantasından çıkarttığı daha küçük bir çantayı açmıştı. İnsanlar, önünde sıraya giriyorlar, Barış da onları özenle tek tek muayene ediyordu. Birkaç çocuğa iğne de yaptı.”(s.138).*

3.5.3. Dil ve Anlatım

Atasözü

Öyküde, sadece bir atasözüne yer verilmiştir. Atasözü öykünün zamanını bildirmek için kullanılmıştır.

Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır

“Bu yıl mart ayı öyle kapıdan baktırıp, kazma kürek yaktıraçağa pek benzemiyordu.”(s.121).

Deyimler

Öyküde, genellikle fiil hâlindeki deyimlere yer verilmiştir. Bunun yanı sıra sıfat ve zarf görevinde deyimler de öyküde bulunmaktadır. Öyküde çok sayıda deyim kullanılması çocuklara dilin inceliklerinin kazandırılması açısından olumlu bir özelliktir.

Göz göze gelmek

“Çıkmasıyla da Kaptan Suat Bey’le göz göze gelmesi bir oldu.”(s.122).

İç açmak

“Bugün de iç açıcı bir haber yok.”(s.122).

Çivisi çıkmak

“İnanın, dünyanın çivisi çıktı.”(s.122).

Felaket tellahı

Yaşlı kadın içinden, “Mübarek, felaket tellalı,” diye geçirdi.”(s.122).

Canını sıkmak

“Canımı sıktı bile.”(s.122).

Yüreğine gömmek

“Zavallı Üftade Hanım, kızının ve damadının acısını yüreğine gömdü.”(s.123).

Dili tutulmak

“Kadıncağızın sevinçten az daha dili tutluyordu.”(s.123).

Yüreği ağzında

“Yüreği ağzında, eli kolu bağlandı.”(s.123)

Eli kolu bağlanmak

“Yüreği ağzında, eli kolu bağlandı.”(s.123)

Dili çözülmek

“Üftade Hanım’ın gözünden yaşlar inmeye başladı, dili çözüldü.”(s.125).

Kulak asmak

“Çocuklarsa anne babalarının uyarılarına kulak asmıyordu.”(s.127).

Hava almak

“Ondan sonra, çal bir Ege türküsü dersin, hava alırsın.”(s.129).

Akıl hocası olmak

“Bir de akıl hocaları olursa, yanmışlardı.”(s.131).

Günahını almak

“Çocukcağızın günahını almıştı.”(s.134).

Kafaya koymak

“Kaptan, kafana koyduğunu yapıyorsun, diye söylendi.”(s.135).

Gözüne takılmak

“Geçidin merdivenlerini bir çırpıda çıkarken, yine Suat Bey, takıldı gözüne.”(s.136).

Ayağı yerden kesilmek

“... böbürlendikçe ayağı yerden kesiliyordu.”(s.140).

Yüreğine su serpmek

“Sağ olasin, Suat Bey. Yüreğime su serptiniz.”(s.141).

İkilemeler

İkilemeler çocukların anlatım güçlerini geliştirir. Öyküde, aynı kelimelerin, zıt ve yakın anlamlı kelimelerin tekrarı ve yansıma kelimelerle kurulan ikilemelere yer verilmiştir. İkilemeler isim, sıfat zarf görevinde kullanılmıştır. Bu bağlamda öyküde bolca ikilemelerin kullanılması olumlu bir özelliktir

Kıpır kıpır

“Güneş her sabah ilkyazın o insanın içini kıpır kıpır kıpırdatan ılık havasını taşıyarak doğuyor...”(S.121).

Yavaş yavaş

“Doğayı yavaş yavaş kış uykusundan uyandırıyor.”(s.121).

Birer ikişer

“Eskiden meyve ağaçlarıyla dolu bahçeler birer ikişer yok olmuş...”(S.121).

Işıl ışıl

“Işıl ışıl, boncuk mavisi gözler...”(s.125).

Kasım kasım

“Doktor çıkıp, buraya gelecek. Diye kasım kasım kasılıyordu.”(s.127).

Doğru dürüst

“Doğru dürüst bir işi yoktu.”(s.128).

Buram buram

“Şöyle, buram buram Anadolu kokan yanık türküler.”(s.129).

Uçuk kaçık

“O, uçuk kaçık değil, bir sanatçıydı.”(s.130).

Var Yok

“Bir çene, bir çene, vara yoğa gülüyor.”(s.132).

Çala çala

“Birden, geniş caddeden son hızla korna çala çala giden araba geçti...”(s.133).

Ağır ağır

“Barış sırtında çantası, elinde gitarı ağır ağır yürüyordu.”(s.136).

Tek tek

“İnsanlar, önünde sıraya giriyorlar, Barış da onları özenle tek tek muayene ediyordu.”(s.138).

Hırıl hırıl

“Dede Haydar, anlaşılmayan bir şeyler söyledi hırıl hırıl.”(s.139)

Kıkır kıkır

“Kıkır kıkır gülüştü çocuklar.”(s.139).

Benzetmeler

Öyküdeki benzetmeler “gibi” edatıyla kurulmuştur. Benzetmeler sıfat ve zarf görevinde kullanılmıştır. Benzetmeler, öykünün anlatımına canlılık, güzellik katmıştır.

Mis gibi

“Erken gelen baharın mis gibi havasını soluyabilmek için balkona çıktı.”(s.122).

Hıçkırır gibi

“Bu... nereden çıktı?” dedi sonunda hıçkırır gibi.”(s.130).

Bal gibi

“Bal gibi de doktordu.”(s.130).

Gül gibi

“Gül gibi mesleği varken, niçin çalgıcılık yapıyordu ki?!”(s.134).

3.6. GÜL SOKAĞI’NIN DİKENLERİ

3.6.1. Biçim Çözümlemesi

Boyut, kâğıt, yazım ve noktalama

Zeynep Cemali’nin Gül Sokağı’nın Dikenleri adlı kitabı, dokuz öyküden oluşmaktadır. Öykü kitabı ilk baskısını 2000 yılında yapmıştır. Eserin incelenen dokuzuncu baskısı Ocak 2010 tarihlidir. Eser Günışığı Kitaplığı tarafından yayımlanmıştır. Öykü kitabı 156 sayfadır ve diğer eserler gibi 12X18 cm boyutundadır. Kitabın kâğıdı mat ve ikinci hamurdur. Eserde yazım yanlışı ve noktalama hatası bulunmamaktadır.

Kapak ve resimleme

Gül Sokağı’nın Dikenleri öykü kitabının kapağı renklidir. Kapakta bazı öykülerin içinde bulunan küçük resimlerden örnekler vardır. Kapağın ortasında büyük resimde gülümseyen bir çocuk bulunmaktadır. Kapakta beyaz renk hâkimdir. Kapak, öykü kitabının içeriğiyle uyumlu, çocukların ilgisini çekebilecek ve kitabın içindeki öykülerle fikir verebilecek niteliktedir. Kapakta kitabın adı, yazarın adı, yayım evinin adı, baskısı yer almaktadır. Arka kapakta ise öykü kitabı ile ilgili kısa bir yorum bulunmaktadır.

Kitap, çocuk edebiyatı eserlerinde bulunması önerilen, kapağın renkli ve dikkat çekici olması, içerikle uyumlu olması bakımından çocuğa göre tasarlanmıştır.

Belirli bir yaşa kadar, çocukların okuyacakları çocuk edebiyatı eserlerinde resim kullanılması, çocuk edebiyatı uzmanlarınca önerilmektedir. Öykü kitabında kapak haricinde, her bir öykünün ilk sayfasında küçük resimler kullanılmıştır. Bunlar öykülerin içeriğiyle bağlantılı resimlerdir. Kapakta kullanılan renkli resimleme sade, açık ve konuya uygundur. Öykünün iç sayfalarında bulunan resimler renksizdir ve genellikle öykünün kahramanlarını tanıtır niteliktedir. Ancak iç resimlerin boyutlarının küçük olması ve renksiz olmaları çocuk öykü kitaplarının niteliği açısından uygun değildir.

Yazı biçimi ve sayfa düzeni

Eserde yazılar on dört puntoluk büyüklüktedir. Harflerin büyüklüğü dokuz – on iki yaş arası çocuk okurların seviyesine uygundur. Öyküde satırlar, normal ya da normalden çok aralıktır. Sayfa kenarlı geniş boşlukludur. Sayfalar tek sütun olarak düzenlenmiştir.

3.6.2. İçerik Çözümlemesi

Öykü kitabı, 156 sayfadır ve dokuz öyküden oluşmaktadır. Her öykünün konusu farklıdır. Kitapta yer alan öyküler şunlardır:

- Bir Şişe Mürekkep
- Fosil ile Tüysüz
- Küçük Bir Serüven
- Aileme Neler Oluyor?
- Gül Sokağı'nın Dikenleri
- Deniz Kulübünde Balo
- Küçük Kayabalıkları
- Kardeşlik Bağları
- Çekirge Bir Sıçrar...

Bir Şiše Mürekkep

Kardeşliğin önemini anlatan dokuz sayfalık bir öyküdür.

Konu

Bir Şiše Mürekkep öyküsü iki küçük kardeşin hayatından bir kesiti anlatmaktadır. Yaz tatilinde canları sıkılan Mert ve Eda'ya dayıları iki küçük balık hediye eder. Çok sevdiği balıkların denizden uzak yaşamasına gönlü razı olmayan küçük Eda, fanusun rengini mavi yapmak için mürekkebi içine dökünce, küçük balıkların ölümüne yol açar.

Çocuk edebiyatında seçilen konular, çocukların günlük yaşamıyla bağlantılı olmalı, onların hayatından izler taşımalıdır. Bir Şiše Mürekkep öyküsünde seçilen konu çocuk okurların ilgisini çekebilecek niteliktedir.

Ana fikir

Bir toplumu oluşturan bireylerin yetişmesinde önemli rol oynayan çocuk yapıtları, çocuklara iyi ve güzel değerleri kazandırmayı hedeflemelidir. Öyküde kardeşlik, paylaşmanın önemi üzerinde durulmuştur.

Olay

Öykü, birbirini takip eden olaylardan kurgulanmış, olaylar oluş sırasına göre verilmiştir.

Mert ve Eda, yapacak bir şey bulamadıkları için yaz tatilini sıkılarak geçirmektedir. Dayıları onlara tatilde arkadaşlık etmesi için iki küçük balık hediye eder. İki kardeş çok sevinir. Artık bütün zamanlarını Hercai ve Portakal'la geçirirler. Bir gün Eda, ağabeyine balıklarının denizden uzak yaşamlarına çok üzüldüğünü söyler. Mert de balıkların daha ferah bir ortamda yaşamları için, biriktirdiği harçlıklarla büyük elektrikli akvaryum alarak evin yolunu tutar. Eve vardığında evde Eda'yı göremez. Onu ararken, Hercai ve Portakal'ın fanustaki mavi suyun içinde ters döndüklerini görür. Fanusun iki yanında iki mürekkep şişesi vardır. Eda'yı arayan Mert, onu dolabın dibinde ağlarken bulur. Eda, ağabeyine balıkları denize kavuşturmak isterken öldürdüğünü söyler. Mert, o günden sonra hep mutsuz olan Eda'yı mutlu etmek için ona iki balık ve bir kanarya alır. Eda, onlara da bakamayıp zarar vermekten korkar, ama çok da sevinir. Bir sonra iki kardeş, kanarya ve balıklarıyla günler geçirir.

Kahramanlar

Çocuklar bütün yaş gruplarında okudukları eserin kahramanlarıyla özdeşim kurma eğilimindedir. Yazar, kahramanları seçerken bu durumu göz önünde bulundurmak zorundadır. Çocuk kitaplarında gereğinden fazla kahraman bulunmamalı, diğer kahramanlar ana kahraman çevresinde açık tanımlarla ilişki kurularak anlatılmalıdır. Öyküde çocukların özdeşim kurabilecekleri kahraman Mert'tir.

Mert: İlkokul çağlarında bir çocuktur. Mert yaşam ve sevgi doludur. Sorumluluk sahibidir. Küçük kız kardeşini çok sever, onu mutlu görmek için ona, balık ve kuş armağan eder.

Eda: Mert'in küçük kız kardeşidir. Hayvanları çok sever ama istemeden de olsa balıklarına zarar verdiği için kendini affetmez. *“Küçük kız bıcır bıcır konuşmuyor, oyuncaklarına el sürmüyordu artık. Balıkların ölümüne yol açtığı için her fırsatta iki gözü iki çeşme ağlıyordu.”(s.16).*

Dayı: Mert ve Eda'nın dayısıdır. Onlara balık hediye ederek iki çocuğu çok mutlu etmiştir.

Öykünün varlık kadrosunda hayvanlara da yer verilmiştir. Portakal, Hercai, Kiraz, Zeytin ve Bonbon adlı küçük balıkları Mert ve Eda çok sever. Bir de Karamel adlı kanaryaları vardır. Öyküde hayvan sevgisi verilmeye çalışılmıştır.

Yer ve zaman

Öyküdeki olayların büyük bir bölümü, kapalı bir mekân olan Mert ve Eda'nın evinde geçmektedir. *“Mert, balkona çıktı. Trafiğin gürültüsü dayanılacak gibi değildi... İçeri koşup gelen dayısının boynuna sarıldı.”(s.10).*

Öyküdeki diğer bir yer, pasajdır. Mert balık almak için oraya gider. *“Mert, pasajın içindeki dükkâna girdiğinde her zaman olduğu gibi kendinden geçti. Büyük akvaryumlarda birbirinden güzel o kadar çok balık vardı ki, onları izlemeye doyamıyordu.”(s.13).*

Öykü, bir yaz tatilinde geçen olayı anlatmaktadır. *“Sıkıntıdan patlamak üzereydi. Her yıl böyle olurdu. Yaz tatilinin başladığı ilk günler yapacak bir şey bulamaz, evin içinde dört dönerdi.”*(s.9).

Anlatıcı ve bakış açısı

Öykü üçüncü ağızdan, hâkim bakış açısıyla yazılmıştır. *“Mert, gün boyunca kitap okuyup, kız kardeşi Eda’yla evcilik bile oynamıştı, ama boşuna. Sıkıntıdan patlamak üzereydi.”*(s.9).

Hâkim bakış açısı ve yazar anlatıcı çocuk eserlerinde önerilmeyen bir bakış açısıdır. Nedeni ise çocuğun yaşanan olayları sahiplenememesi, olaydan uzak kalması şeklinde belirtilir. Ancak yazar olayları anlatırken, derinliğe inmekten kaçınmış, olaylara çocukların gözünden bakmaya çalışmıştır. Diyaloglara sıkça yer vermiştir.

Öyküdeki iletiler

Öyküde iletilerden biri kardeşlerin iyi geçinmeleri, birbirilerine destek olmalarıdır. *“Mert yataktan kalktı. Kardeşinin yanına geldi. Yanağına küçücük bir öpücük kondurdu. “Güzelim,” dedi.”*(s.12).

Bir diğer ileti ise, hayvan sevgisidir. Hayvanların doğal ortamlarında yaşamaları gerektiği öyküde vurgulanmıştır. *“Eda başını kaldırdı. “Biz haksızlık ediyoruz, ağabey,” dedi ağlamaklı bir sesle. “Hercai ile Portakal bir balık. Onların yeri, deniz. Burada tutsak gibiler. Denizi özlediklerinden eminim.”*(s.12).

3.6.3. Dil ve Anlatım

Atasözleri

Öyküde atasözü bulunmamaktadır.

Deyimler

Deyimler, çocuğun soyut düşünme yeteneğini geliştirmesi ve anlatımı güçlendirmesi bakımından önemlidir. Öyküde anlamca kaynaşmış birleşik fiil olan deyimlere yer verilmiştir.

Dört dönmek

“Yaz tatilinin başladığı ilk günler yapacak bir şey bulamaz, evin içinde dört dönerdi.”(s.9).

Çılgına dönmek

“Mert, heyecandan çılgına dönen kardeşine baktı.”(s.10).

Kendinden geçmek

“Mert, pasajın içindeki dükkâna girdiğinde her zaman olduğu gibi kendinden geçti.(s.13).

Göz gezdirmek

“Salona şöyle bir göz gezdirdi.”(s.14).

İki gözü iki çeşme ağlamak

“Her fırsatta iki gözü iki çeşme ağlıyordu.”(s.16).

Akıl edememek

“... bunu nasıl akıl edemedim, bilmem,” diye düşünüp üzülüyordu.”(s.17).

İkilemeler

Yazar anlatıma canlılık kazandırmak için ikilemelere sıkça yer verir. Öyküde aynı kelimelerin tekrarı ve yansıma kelimelerle kurulan ikilemelere yer verilmiştir. İkilemeler zarf görevinde kullanılmıştır

Sağa sola

“Kaldırımda insanlar sağa sola koşturuyordu.”(s.9).

Nazlı nazlı

“İki küçük balık, yarısına kadar suyla dolu, küre biçimindeki cam bir kabın içinde, nazlı nazlı kuyruklarını sallayarak dolanıyordu.”(s.11).

Tir tir

“Tir tir titriyordu.”(s.14).

Bıcır bıcır

“Küçük kız bıcır bıcır konuşmuyor, oyuncaklarına el sürmüyordu artık.”(s.16).

Dolu dolu

“Eda, gözleri dolu dolu, “ Sen ... sen bana güveniyor musun?” diye sordu.”(s.16).

Kırta kırta

“Bonbon akvaryumda kırta kırta yüzerken, karamel de kafesinde şakır şakır şakıyordu.”(s.17).

Şakır şakır

“Bonbon akvaryumda kırta kırta yüzerken, karamel de kafesinde şakır şakır şakıyordu.”(s.17).

Benzetmeler

Öyküdeki benzetmeler “gibi ve sanki” edatıyla kurulmuş ve cümlelerde yüklem, zarf görevinde kullanılmıştır. Benzetmeler kahramanların duygularını yansıtmak, varlıkların özelliklerini tanıtmak için kullanılmıştır.

Dayanılır gibi

“Trafığın gürültüsü dayanılır gibi değildi.”(s.9).

Sanki bir sur gibi

“Karşı sıradaki apartmanlar sanki bir sur gibi yükseliyor...”(s.10).

Tutsak gibi

“Kendini kalede tutsak gibi hissetti.”(s.10).

Tıpkı deniz gibi

“Baloncuklar suyu dalgalandırınca, tıpkı deniz gibi oluyordu.”(s.13).

Her zaman olduğu gibi

“Mert, pasajın içindeki dükkâna girdiğinde her zaman olduğu gibi kendinden geçti.”(s.13).

Fosil ile Tüysüz

Sokak hayvanlarının bir mahalledeki yaşamlarını anlatan yirmi iki sayfalık bir öyküdür.

Konu

Çocuk kitaplarında konu, çocukların kavrama güçlerine, hayat tecrübelerine uygun olmalıdır. Çocuk düşüncesine aykırı olmayan sade ve gerçekçi bir planla eser yazılmalıdır. Ayrıca eser, mantıklı sonuçla biten hareketli olaylar içermelidir.

Fosil ile Tüysüz, öyküsünde bir kasaba mahallesindeki insanların ve sokak hayvanlarının yaşamı konu edinmiştir. Öyküde, şirin Cevizli Mahallesi'nde yaşayan hayvansever, duyarlı insanların belediyenin açtığı en temiz, düzenli mahalle yarışmasına katılıp canla başla mahallelerini güzelleştirmeleri ve bu yarışmayı kazanmaları anlatılmaktadır.

Ana fikir

Çocuk edebiyatı eserlerinde seçilen temalar, evrensel ahlâkî doğruları kazandıracak, çocuğun kimliğini ve kişiliğini geliştirecek özelliğe sahip olmalıdır. Öyküdeki ana fikir; yaşanılan çevreyi korumak, güzelleştirmek, canlıları korumak gerektiridir.

Olay

Fosil ile Tüysüz öyküsünde olaylar sade bir plan dâhilinde işlenmiştir. Olaylar birbirini takip eder. Zaman zaman geri dönüşlerle geçmişteki olaylarla bağlantı kurulur. Öyküdeki olaylar şöyledir:

Bir mayıs sabahı, kahvaltı masasında oturan Zümrüt, gazetede belediyenin açtığı en temiz mahalle yarışması ilanını görür. Heyecanla annesine haber verir ama, onu isteksizliği karşısında morali bozulur. Zümrüt annesinin yanına gittiği sırada mahallenin sokak kedisi Tüysüz çoktan masadaki her şeyi silip süpürmüştür. Karnını doyurduktan sonra dostu sokak köpeği Fosil'in yanına gider.

O gün, okuldan eve gelen Ozan, eve girer girmez ablası Seda ile tartışır. Daha sonra anneanesi Asiye Hanım ve Seda'ya belediyenin açtığı yarışmayı söyler. Asiye Hanım, yemeğini düzenli yemesi şartıyla bu yarışma için yardım edeceğini, mahalleyi örgütleyebileceğini söyler. Asiye Hanım, sözünü yerine getirmek için hemen mahallenin muhtarı Asım Efendi'nin yanına gider. Yarışmaya katılmak için bir an önce çalışmalara başlamak gerektiğini söyler. Muhtar Asım, mahallenin eksiklerini bahane eder ama inatçı emekli öğretmen Asiye Hanım'ın söylediklerine razı olur. O günden sonra Asiye Hanım'ın çabalarıyla tüm mahalle değişmeye başlamıştır. Her evin çerçeveleri boyanmış, bahçeleri düzenlenmiş, duvarları badana yapılmıştır. Günlerce gece gündüz çalışmalardan sonra Cevizli Mahallesi tertemiz olur, çiçek kokuları bütün sokakları kaplar. Bir müddet sonra yarışma açıklanır. Karaağaçlı Belediyesi'nin en temiz ve düzenli mahallesi Cevizli Mahallesi olmuştur. Haber mahalleye çabucak yayılır. Belediye başkanı söz verdiği parkı Cevizli Mahallesi'ne yaptırır. Mahallenin isteğiyle içine Fosil ve Tüysüz için de iki kulübe konur.

Kahramanlar

Çocuk okurlar için kahramanın dünyası, yaşadıkları, düşünceleri, kararları yol göstericidir. Çocuk, kahramanın yerine kendini koyabilmeli, onunla özdeşleşmeli, eserde yaşamından izler görebilmelidir. Öykü kahraman yönünden oldukça zengindir. Kahramanlar çocuğun günlük yaşantısında karşılaşılabileceği, hareketli tiplerdir.

Asiye Hanım: Mahallede yaşayan emekli öğretmendir. Çevreye duyarlı, çalışkan, tuttuğunu koparan bir bayandır. Mahalle sakinlerini çevreyi güzelleştirmek için örgütlemiştir. *“Bak Asım Efendi. Sen iki ev başına bir büyük çöp kutusu getirt; ben de emekli maaşımla kireç alayım. Konu komşudan da katılan olur. Evleri, bahçe duvarlarını badanalarız.”(s.30).*

Ozan: Asiye Hanım'ın torunudur. İri mavi gözlü, sevimli bir çocuktur. Dağınık ama çevreye duyarlıdır. Ablasıyla geçinemez. *“Önlüğünü çıkarırken, Ozan da ablasından pek aşağı kalmıyordu. “Ben de senden yardım ummuştum. Ukala şey, liseye gidiyor sözde.”(s.24).*

Seda: Ozan'ın geçinemediği ablasıdır. Lise öğrencisidir. *“Sen önce kapı çalmasını öğren,” dedi. Seda. “Şu çantayı kaldır. Üstünü değiştir. Sonra da git yemeğini ye.”(s.24).*

Muhtar Asım: Cevizli Mahallesi'nin yaşlı muhtarıdır. *“Yıllardır bu mahallenin muhtarıydı. Artık yorulmuştu. Hani “Bugün istifa et,” deseler hemen edecekti. Ama seçmenleri bırakmıyordu.”(s.28).* Hayvanların yaşadığı evi şikâyetle boşalttırdığı için Tüysüz ondan nefret eder. *“Şu Asım Efendi, bir gün belediyeye gitmiş, fazla sayıda hayvan barındırıp, çevreyi rahatsız ediyor, komşusunu şikâyet etmişti.”(s.32).*

Halise Hanım: Mahallede kimsesiz hayvanları evinde barındıran, bu sebeple şikâyet edilen, merhametli bir kadındır. *“Halise Hanım'ın evinin arkasında kapalı bir kamyonet durmuştu. Belediye görevlileri, bahçede ve balkonda ne kadar hayvancık varsa, miyavlamalar, havlamalar ve gözyaşları içinde hepsini toplayıp gitmişlerdi.”(s.32).*

Naşide Hanım: Hayvanları sevmeyen, mahallede bir ev hanımıdır.

Işık: Üniversite sınavlarına hazırlanan genç kızdır. Ailesi ondan başarı beklemektedir.

Zümrüt: Cevizli Mahallesi'nde yaşayan duyarlı bir çocuktur.

Öyküde sadece ismi geçen diğer kişiler; Bakkal Nihat, Kasap Tekin, Manav Yaşar, Totocu Serkan'dır.

Öykünün kahramanlarının yanında varlık kadrosu da vardır. Sokak köpeği Fosil ve sokak kedisi Tüysüz öykünün varlık kadrosundadır. *“Fosil'le Tüysüz de, Halise Hanım'ın evinde doğmuşlardı. Ama orada büyümeleri kismet olmamıştı... Halise Hanım'ın evinin arkasında kapalı bir kamyonet durmuştu. Belediye görevlileri, bahçede ve balkonda ne kadar hayvancık varsa, miyavlamalar, havlamalar ve gözyaşları içinde hepsini toplayıp gitmişlerdi. Bu korkunç olaydan yalnızca iki küçük arkadaş, Tüysüz ve Fosil kurtulabilmişti”(s.32).*

Hikâyenin varlık kadrosunda iki sokak hayvanı vardır.

Fosil: Mahallenin baktığı sokak köpeğidir. Cana yakın, sevimli sadakatli bir köpektir. *“Uzakta, tıpkı 8 sayısına benzettiği şişko oğlanın Fosil’e yemek götürdüğünü gördü. Doğrusu, mahalle sakinleri sevgili dostuna iyi bakıyorlardı. Onlarca çocuk, her gün sırayla yemek veriyordu Fosil’e”*(s.26)

Tüysüz: Mahallenin sokak kedisidir. Fosil’in en iyi arkadaşıdır. Hırsızlık yapar. *“Tereyağının üstündeki ayak izlerini görünce, hışımla mutfak kapısından çıktı ve avazı çıktığı kadar bağırdı. “Tüysüüüüüz!”* Mahallelinin Fosil’i çok sevmesini kıskanır. Kendinin de sevilmesini ister. *“Yarı yola gelmişti ki, çocukları gördü. Fosil de aralarında gevrek gevrek havlıyordu. Olduğu yere çakılıp kaldı Tüysüz. Onların arasında olmak için neler vermezdi. İliklerinden tüyelerine doğru yayılan ateş kapladı her yanını. Kıskançlıktı bu! “Alıklaşma oğlum!” dedi içinden. “Kıskanmak senin ne haddine? Seni kim sevsin? Sen... sen pis bir sokak kedisisin!”*(s.34).

Yer ve zaman

Öykünün ana mekânı Cevizli Mahallesidir. Olaylar bu mahallede geçmiştir. *“Kuşkusuz, mahallemizdeki evlerin konumu güzel, sokaklar projeye uygun. Ama biliyorsunuz, Hocanım; hâlâ birkaç toprak yolumuz var.”*(s.29). *Tüm mahalleli, çoluk, çocuk, hummalı bir çalışmanın içindeydi. Evlerin camı çerçevesi boyanıyor, kırık bahçe kapıları onarılıyor, tüm duvarlar badana yapılıyor, bahçeler düzenleniyor, sokaklar temizleniyordu.”*(s.38)

Öykü içinde kapalı mekânlar da vardır. Bunlardan biri Muhtar Asım’ın ofisidir. *“Ofisin önüne bir iskemle atan Muhtar Asım Efendi, ayaklarını uzatıp oturmuş, gözleri kapalı düşünüyordu.”*(s.28). Bir diğer yer, Asiye Hanım’ın evidir. *“Asiye Hanım, yemek masasının başında sebze ayıklıyordu. Elindeki semizotlarını su dolu kaba bırakırken, gözlüğünün üstünden Ozan’a baktı.”*(s.24). Halise Hanım’ın evi de önemli bir iç mekândır. *“Yıllar önce, Asım Efendi’nin bir koşusu vardı. Halise Hanım, onlarca hayvanı, hem evinde hem de bahçesinde beslerdi. Fosil’le Tüysüz de Halise Hanım’ın işte bu evinde doğmuşlardı.”*(s.32). Öyküdeki diğer önemli yerler ise; Zümrüt’ün evi, Naşide Hanım’ın bahçesi ve Mahmut Bey’in evidir.

Öyküdeki olaylar bir mayıs ayında geçmektedir. *“Mayıs güneşi, mutfağın açık kapısından içeri giriyor, oldukça sıcak geçecek bir günün haberini veriyordu.”*(s.19).

Anlatıcı ve bakış açısı

Çocuk kitaplarında anlatımın sadeliğine dikkat edilmeli, gereksiz ve bayağı sözcükler yer almamalı, duruluk, açıklık, akıcılık gibi unsurlar göz önünde bulundurulmalıdır.

Öyküde anlatım; üçüncü kişi ağzından hâkim bakış açısıyla yapılmıştır. *“Fosil yattığı yerde hiç istifini bozmadı. “Ben her gün aynı şeyleri söylemekten usandım; ama sen, dinlemekten hiç usanmadın,” dedi.”*(s.22). Anlatıcı, öyküde her şeyi görür ve bilir. Yazar, kahramanları doğal ortamında konuşturur. Böylece olayların nasıl geliştiği, nasıl sonuçlandığı kahramanların ağzından aktarılır.

Öyküdeki iletiler

Öyküdeki en önemli ileti, yaşanan yeri temiz tutmak ve güzelleştirmek gerekliliğidir. *“Tüysüz’le birlikte, Cevizli Mahallesi de değişiyordu. Tüm mahalleli, çoluk, çocuk, hummalı bir çalışmanın içindeydi. Evlerin camı çerçevesi boyanıyor, kırık bahçe kapıları onarılıyor, tüm duvarlar badana yapılıyor, bahçeler düzenleniyor, sokaklar temizleniyordu.”*(s.38).

Önemli bir diğer ileti ise, hayvanları korumak ve onları sevmek gerekliliğidir. *“Uzakta, tıpkı 8 sayısına benzettiği şişko oğlanın Fosil’e yemek götürdüğünü gördü. Doğrusu, mahalle sakinleri sevgili dostuna iyi bakıyorlardı. Onlarca çocuk, her gün sırayla yemek veriyordu Fosil’e”*(s.26). *“Çocukların özel isteğini kırmayan belediye başkanı, parkın girişine bir büyük, diğeri küçük iki kulübe yaptırmıştı. Büyük kulübenin üstündeki levhada “Fosil”, küçük kulübenin üstündeki levhada da “Tüysüz” yazıyordu.”*(s.40).

3.6.3. Dil ve Anlatım

Atasözleri

Öyküde atasözü bulunmamaktadır.

Deyimler

Kısa ve özlü anlatım olan deyimler, eserin anlatımının güçlenmesine yardımcı olduğu gibi, yazılı eserler aracılığıyla kültürün özelliklerinin gelecek nesillere aktarılması bakımından oldukça önemlidir. Fosil ile Tüysüz öyküsünde deyimler bolca kullanılmıştır. Öyküde anlamca kaynaşmış birleşik fiil olan deyimler önemli yer tutmaktadır.

Göz atmak

“Zümriit, küçük mutfak masasının başına oturmadan önce, üstünde duranlara bir göz attı”(s.19).

Canı yanmak

“Bu saate kadar alık alık uyumasan, canın bu kadar yanmazdı.”(s.22).

Ağzından laf almak

“... onun ağzından laf alamayacağımı biliyordu.”(s.25).

Silip süpürmek

“Tabağında ne varsa çabucak silip süpürdü...”(s.25).

Dil dökmek

“Çok dil döktüğün hâlde, birkaç hane dışında kimse büyük çöp bidonlarından edinemedi.”(s.30).

Kan beynine sıçramak

“Tam masasına yaklaşmıştı ki, kan beynine sıçradı.”(s.31).

İş işten geçmek

“Ama, iş işten geçmişti.”(s.33).

Kulak kabartmak

“... Işık arkadaşlarının açık pencereden odaya dolan seslerine kulak kabartmıştı.”(s.36).

Gözden kaybolmak

“Yere düşen parçayı halının üstünde yuttuğu gibi pencere pervazına atladı ve sonra da gözden kayboldu.”(s.37).

Bıyık altından gülmek

“... Fosil bunun nedenini sorduğunda bıyık altından gülüyordu.”(s.38).

İkilemeler

Öyküdeki ikilemeler; aynı, zıt, yakın anlamlı, ses taklidi kelimelerin ve biri anlamlı diğeri anlamsız kelimelerin tekrarıyla yapılmıştır. İkilemeler, zarf, sıfat, fiil olarak kullanılmıştır.

İkilemeler, yapılan işe, içinde bulunulan duruma özellikle dikkat çekmek için kullanıldığı gibi, eylemin yapılış şekline dair bilgiler de verir. Öyküde çocukların anlama, anlatma becerilerini geliştirmeye yönelik ikilemelere yer verilmiştir.

İnip kalkmak

“Annesi Zümrüt’ün inip kalkan göğsüne... baktı.”(s.20).

Işıl ışıl

“... ışıl ışıl parlayan gözüne baktı.”(s.20).

Dik dik

“Zümrüt, annesine dik dik baktıktan sonra mutfağa gitti.”(s.20).

Mırıl mırıl

“Sonra da mırıl mırıl bir türkü tuttularak, Fosil’in kulübesine yürüdü.”(s.21).

Pırıl pırıl

“Pırıl pırıl siyah tüylerinin üstünde gerilmiş dimdik duran Tüysüz’e baktı.”(s.22).

Alık alık

“Bu saate kadar alık alık uyumasan, canın bu kadar yanmazdı.”(s.22).

Vız vız

“Başının üzerinde bir arı vız vız dolaşıyordu.”(s.26).

Çoluk çocuk

“Çoluk çocukla iş mi olur?”(s.30).

Ödül mödül

“Ödül mödül alamazlardı ya...”(s.31).

Selam kelam

“Selam kelam derken ayrıldılar”(s.31).

İtip kakmak

“Onu böylesine sevilmeyen, itilip kakılan, sövülüp sayılan bir sokak kedisi olmasının tek nedeni görürdü.”(s.31).

Sövüp saymak

“Onu böylesine sevilmeyen, itilip kakılan, sövülüp sayılan bir sokak kedisi olmasının tek nedeni görürdü.”(s.31).

Güle oynaya

“Güle oynaya kendisine doğru geliyorlardı.”(s.33).

Gevrek gevrek

“Fosil de aralarında gevrek gevrek havlıyordu.”(s.33).

Yapış yapış

“Tüylerin yapış yapış...”(s.34).

İri iri

“Tüysüz’ün sarı gözleri iri iri açıldı.”(s.34).

Diken diken

“Camda kayan pençelerin çıkardığı ses, tüyelerini diken diken etti.”(s.34).

Benzetmeler

Öyküdeki benzetmeler “tıpkı, gibi” edatlarıyla kurulmuştur. Benzetmeler sıfat zarf görevinde kullanılmıştır. Benzetmeler, duyguların, olayların aktarımında anlatıma canlılık ve güçlülük kazandırmıştır.

Tıpkı bir yay gibi

“Fosil, derme çatma kulübesinin önünde, tıpkı bir yay gibi gerindi.”(s.21).

Boncuk tanesi gibi

“Asiye Hanım, torununun iki iri boncuk tanesi gibi parlayan masmavi gözlerine baktı.”(s.25).

Ok gibi

“Ok gibi fırladı.”(s.26).

Sakız gibi

“Sakız gibi çarşaflar, kadıncağızın başından geçti.”(s.26).

İki büyük projektör gibi

“Gözleri, iki büyük projektör gibi çevreyi taradı.”(s.27).

Çıldırılmış gibi

“Muhtar ise çıldırılmış gibi bağıırıyordu.”(s.31).

Tıpkı kendine benziyordu

“Bu kedi tıpkı kendine benziyordu.”(s.34).

Yumruk yemiş gibi

“Boğazına yumruk yemiş gibi oldu.”(s.34).

İnler gibi

“Sesi yine inler gibi çıktı.”(s.35).

Süt dökmüş hemcinsleri gibi

“Süt dökmüş hemcinsleri gibi düşünüyordu.”(s.35).

Küçük Bir Serüven

Küçük bir çocuğum macerasını anlatan on iki sayfalık bir öyküdür.

Konu

Öykünün konusu, Okan adındaki çocuk kahraman merkeze alınarak oluşturulmuştur. Olaylar onun çevresinde gelişir. Konu çocuk okurların ilgisini çekecek düzeydedir.

Ailesine büyüdüğünü ispat etmek isteyen Okan'ın bir gün ailesinden habersiz gezmeye çıkar, kaybolan bir kıza yardım için karakola gidince eve geç kalır ve ailesinin güvenini kaybettiği için pişman olur.

Ana fikir

Öykünün ana fikri çocukların, yaptıkları her şeyi ailelerine haber vermeleri gerektiğidir. Öykünün kahramanı ailesinden habersiz dışarı çıkınca başına işler açmıştır. Öykünün ana fikri, iyi ve doğru davranışları içinde barındırdığından çocuk edebiyatı eserlerinde olması beklenen iyi ve güzel değerleri benimsetme fikrini destekler.

Olay

Öykü, başkahraman Okan'ın duygularının betimlenmesiyle başlar. Daha sonra öyküdeki olaylar şöyle gelişir:

Bir şubat tatili günü evde canı sıkılan Okan, ağabeyi, ablası ve annesine giderek oyun oynamak istediğini söyler. Hepsi işleri olduğunu söyleyince, sinirlenen Okan kendinin büyüdüğünü göstermek için kimseye haber vermeden, gezmek için dışarı çıkar. Otobüsle Kadıköy'e gelir. Orada hayvan satılan çarşığı gezer. Karnını bir yerde doyurduktan sonra, yolda ağlamaklı bir küçük kız görür. Yanına gidince kız kaybolduğunu söyler. Okan onu karakola götürürken yolda polisle karşılaşır. Polis Raşit, iki küçük çocukla karakolda ilgilenir. Bir süre sonra küçük kızın ailesi gelir ve Okan'a teşekkür ederek kızlarını alırlar. Okan yaptığı davranıştan çok gururlanır. Bu sırada Raşit, Okan'ın ailesine haber verir. Okan evden habersiz evden çıktığı için çok telaşlanır. Karakoldan haberi alan aile merakla karakola gelir. Okan'ı eve götürür. Okan yaptığı davranış için çok üzülür. O şubat tatilini evde geçirerek cezalandırılır. Okan, bir günlük gezme için ailesinin güvenini kaybetmeye değer miydi, diye düşünür.

Kahramanlar

Öykünün başkahramanı küçük bir çocuk olan Okan'dır. Olaylar onun etrafında gelişir. Ailenin diğer bireyleri ikinci dereceden kahramanlardır.

Okan: Ailenin en küçük çocuğudur. Kıvrırcık siyah saçlı, kara gözlüdür. Evin en küçüğü olmaktan rahatsızdır. Ailesine büyüdüğünü ispat etmek ister. *“Hepsinden bıkmıştı. Bu evde herkes istediğini yapıyordu. Ama o, “ufaklık”, “küçük”, her zaman onları dinlemek zorundaydı. Oooh! Ne iyi yapmıştı da, kimselere söylemeden evden çıkıp gitmişti.”*(s.42). Daha sonra ailesinin güvenini kaybettiği için pişman olmuştur. *“Yaşadığı o sıradışı gün, ailesinin güvenini yitirmesine neden olmuştu. Önemli olan, işte buydu? Böyle bir gün, ailesinin ona duyduğu güveni yitirmeye değer miydi?”*(s.51).

Volkan: Okan'ın ağabeyidir. Ergenlik çağındadır. *“İki dirhem bir çekirdek hazırlanmış Volkan, “Olmaz, ufaklık,” demişti. “Biraz sonra güzel bir kızla buluşacağım.”*(s.40).

Ruhan: Süslenmeye, gezmeye meraklı Okan'ın ablasıdır.

Anne: Okan'ın sürekli ev işleriyle uğraşan annesidir.

Küçük Kız: Okan'ın yardım ettiği küçük kızdır. *“Küçük kız ağlamaktan kızarmış, parlak yeşil gözlerini dikip, bir an Okan'a baktı. “Kay... bol... dum.” Dedi yavaşça.”*(s.47).

Polis Raşit: Okan ve küçük kızın ailesini bulan karakol polisidir. *“Bu meslek uğruna öğretmen olması için tutturan anasına da az direnmemişti. Gerçi, daha bir cinayet davasına bile bakamamıştı; ama, görevli olduğu bu semtte yankesicilere göz açtırmamış, pek çoğunu da yakalamıştı.”*(s.48).

Yer ve zaman

Küçük Bir Serüven öyküsünde olaylar çeşitli iç mekânlarda geçmiştir. Bu mekânların en önemlisi ailenin yaşadığı evdir. *“Çaresiz bu kez de annesini denemişti. O da dikiş makinesini açmış, Ruhan Hanım için diktiği eteğin başına oturmaya hazırlanıyordu.”*(s.42)

Kadıköy’de hayvanların satıldığı mağaza diğer bir önemli mekândır. “Kadıköy’ü biliyordu. Pek çok kez annesiyle çarşıya çıkmıştı.” Şimdi Okan da, birçok hayvanın satıldığı mağazaya doğru kararlı adımlarla yürüyordu. Gözleri geçen gelişinde gördüğü maymunları aradı. “ yerde, şimdi tavşan vardı.”(s.44).

Okan’ın küçük kızı götürdüğü karakol da olayların geçtiği yerlerden biridir. “Annesiyle babası karakol kapısından girdiklerinde, betleri benizleri atmıştı. Okan onlarla göz göze gelir gelmez başını önüne eğdi.”(s.51).

Olaylar bir şubat tatilinde geçmiştir. “Şubat ayının başında yazı anımsatan bir gün yaşıyordu. Yarıyıl tatili başlayalı birkaç gün olmuştu.”(s.41).

Anlatıcı ve bakış açısı

Öykü üçüncü kişi ağzından hâkim bakış açısıyla yazılmıştır. Samimi bir üslupla yazılan öyküde diyaloglara önem verilmiştir. Öyküde geri dönüşler kullanılmıştır. “Okan, otobüsün içinde, çok değil, yalnızca bir saat önce evde olanları düşünüyordu. Ağabeyinin yanına gitmiş ve dün gece yarım bıraktıkları tavla partisini bitirmeyi önermişti.”(s.41).

Öyküdeki İletiler

Öyküdeki en önemli ileti; çocukların her şeyde ailelerini haberdar etmeleridir. Öyküde ailesine haber vermeden evden çıkan bir çocuğun ailesinin güvenini sarstığı için yaşadığı pişmanlık anlatılmaktadır. “Hiçbir şey duymak istemiyoruz!” diye sözünü kesti babası. “Bizi ilgilendiren, bu evden habersizce çekip gitmiş olman.”(s.51).

Öyküde üzerinde durulan bir diğer ileti ise, zor durumdaki insanlara yardım etmek gereğidir. “Küçük kızın elinden tutan Okan, başı dimdik havada, hafifçe kasılarak polisi selamladı. “Polis ağabey,” dedi kendinden emin. “Bu küçük kız evini kaybetmiş.”(s.49).

3.6.3. Dil ve Anlatım

Atasözleri

Öyküde atasözü bulunmamaktadır.

Deyimler

Yazarın kullandığı deyimler, kahramanların durumlarını ve ruh hallerini yansıtmaktadır. Öyküde, anlamca kaynaşmış birleşik fiil ve sıfat görevindeki deyimlere yer verilmiştir.

İki dirhem bir çekirdek

“İki dirhem bir çekirdek hazırlanmış Volkan, “Olmaz, ufaklık,” demişti.”(s.41).

Surat asmak

“Sonra suratını asıp, ablasına yanaştı.”(s.42).

Kestirip atmak

“Seninle tavla oynayamam, amiral battı da,” diye kestirip attı.”(s.42).

Göz gezdirmek

“Çevresine göz gezdirdi.”(s.44).

Baş başa vermek

“... aynı duran iki tavşanın, baş başa verdiklerini fark etti.”(s.44).

Gözü kara

“... birkaç gözü kara meraklı dışında, oraya hiç kimse gitmezdi.”(s.45).

İçi cız etmek

“Birden içi cız etti.”(s.45).

Aklı karışmak

“Aklı karışmıştı.”(s.45).

Dil dökmek

“...konuşturmak için kendisine dil dökenlere inat, tek söz etmeden oturuyordu.”(s.45).

Tepeden bakmak

“...herkese tepeden bakıyordu.”(s.46).

Aklından geçirmek

“... ona nasıl yardım edebileceğini geçirdi aklından telaşla.”(s.47).

Göz açtırmamak

“Gerçi, daha bir cinayet davasına bile bakamamıştı; ama, görevli olduğu bu semtte yankesicilere göz açtırmamış, pek çoğunu da yakalamıştı.”(s.48).”

Yüreği sızlamak

“... küçücük çocukları yakalamak zorunda kalınca, doğrusu yüreği sızıyordu.”(s.48).

Ağzı kulaklarına varmak

“Ağzı kulaklarına vardı.”(s.50).

Göze almak

“Annemin kızacağını biliyordum, bunu göze almıştım.”(s.50).

Beti benzi atmak

“... karakol kapısından girdiklerinde betleri benizleri atmıştı.”(s.50).

Göz göze gelmek

“Okan onlarla göz göze gelir gelmez, başını öne eğdi.”(s.51).

Gözü dolmak

“Bunu düşündükçe, Okan’ın gözleri doluyordu.”(s.51).

İkilemeler

Yazar, öyküde bolca ikilemelere yer vermiştir. Eylemlerin ve isimlerin özelliklerini vurgulayan ikilemeler anlatıma akıcılık ve canlılık kazandırır.

Gelen giden

“Birbirilerine sokulmuş duran alacalı tavşanlar, korku dolu gözlerle gelen gidene bakıyordu.”(s.44).

Kendi kendine

“Eminim, kaçma planı yapıyorlardır,” diye mırıldandı kendi kendine.”(s.44).

Renk renk

“Akvaryumlarda renk renk yüzen balıklar, birbirilerine nispet yaparcasına çalımla kuyruklarını sallıyorlardı.”(s.45).

Güm güm

“Doğrusu, Okan’ın yüreği güm güm atmaya başlamıştı.”(s.47).

Sık sık

“Okan, sık sık kaybolurmuş gibi bilmiş bir tavırla konuşup duruyordu.”(s.47).

El ele

“El ele yürümeye başladılar.”(s.47).

Sövüp saymak

“Her defasında, çocuklarını başıboş bırakan ya da suç işlemeye yönlendiren ailelere sövüp sayıyordu.”(s.48).

Öve öve

“Okan’ın gösterdiği duyarlılığı öve öve bitiremeyip, onunla sohbet ettiler.”(s.50).

Benzetmeler

Öyküdeki benzetmeler “gibi ve tıpkı” edatlarıyla yapılmıştır. Benzetmeler genellikle zarf görevinde kullanılmıştır.

Tıpkı dev bir kertenkele gibi

“Tıpkı dev bir kertenkele gibiydi.”(s.45).

Dermiş gibi

“Gözümden bir şey kaçmaz,” dermiş gibi herkese tepeden bakıyordu.”(s.46).

İsteddiği gibi

“İsteddiği gibi gezip tozabilirdi.”(s.46).

Kaybolurmuş gibi

“Okan, sık sık kaybolurmuş gibi bilmiş bir tavırla konuşup duruyordu.”(s.47).

Umduğu gibi

“Ama, olaylar hiç de umduğu gibi gelişmedi.”(s.50).

Bal gibi

“... ama yine de ona, bal gibi suçlu gözüyle bakıyorlardı.”(s.50)

Aileme Neler Oluyor?

Bir ailenin yaşamını anlatan on sekiz sayfalık bir öyküdür.

Konu

Öykünün konusu, ailenin tek çocuğu olan Duygu'nun kardeşi olacağını öğrenmesiyle değişen yaşamıdır.

Ana fikir

Öykünün ana fikri ailenin değeridir. Bu ana fikir etrafında bazı yardımcı fikirler de verilmeye çalışılmıştır. Kardeş sevgisinin, en güzel duygulardan biri olduğu, paylaşmanın önemi bu yardımcı fikirlerdendir.

Olay

Öyküde olaylar, klasik öyküleme tekniğine uygun olarak işlenir. Öyküde olaylar şöyle gelişmiştir.

Duygu'nun annesinin son günlerde sık sık başı ağrıyordu. Duygu annesinin hasta olduğunu düşünüp çok üzülüyordu. Annesi hasta olmasına rağmen babasına ve kendisine iyi görünmeye çalışıyordu. Duygu bir gün, yakın arkadaşı Esra'ya annesinin hasta olduğunu, hâlsiz ve başı ağrıdığını söyleyince, Esra bu durumu gülümseyerek karşıladı. Duygu'ya kardeşinin olabileceğini söyledi. Duygu buna başta inanmadı. Bir kardeşinin olacağını, anne ve babasının kendinden saklamayacağını düşünüyordu. Kısa süre sonra Esra haklı çıktı. Bir okul çıkışı anne ve babası Duygu'ya bir kardeşinin olacağını söylediler. Duygu, abla olacağı için çok mutluydu. Arkadaşı Esra, kardeşi olduktan sonra, evde hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağını söylüyordu. Duygu, ailedeki değişikliklerin farkındaydı. Edirne'den büyükbabası ve babaannesi gelmiş, doğacak erkek kardeşini beklemeye başlamışlardır. Duygu da heyecan içindedir. Nihayet kardeşinin doğacağı gün gelmiştir. Duygu, merakla annesinin hastaneden gelişini bekliyordu. İki

sonra annesi eve gelince, Duygu annesine sarıldı, küçük kardeşini kucağına aldı. İki ay sonra, evde bazı şeyler değişmiştir. Anne ve babası daha yorgundu, ilgileri bölünmüştür. Duygu, ama yine de onu çok seviyordu.

Öyküde olaylar mutlu sonla biter. Mutlu sonla biten öyküler çocuk okurları da mutlu eder. Olay örgüsü basit ve anlaşılırdır.

Kahramanlar

Öykü çocuk kahramanlar çevresinde şekillenir. Öykülerde çocuk kahramanların öne çıkması çocuk edebiyatı açısından olumlu bir özelliktir. Öykünün başkahramanı küçük bir kız olan Duygu'dur.

Duygu: Ailenin tek çocuğudur. Duygusal, sevecen, sevgi dolu bir çocuktur. *“O gün okulda, Duygu'nun gözü tahtada, kulağı öğretmeninde, ama akli hep abla olmaktaydı. Demek ki sonunda, annesinin eteğinde dolaşmaktan, tek başına oynamaktan ve geceleri yalnız yatmaktan kurtuluyordu. Artık masal okuyabileceği, arabasına iterek gezdirebileceği bir kardeşi olacaktı.”*(s.59).

Esra: Duygu'nun en yakın arkadaşıdır. *“Açar açmaz da arkadaşının bir derdi olduğunu anladı. Onu odasına götürdü. Bütün oyuncaklarını ortaya döktü...”*(s.54).

Rana Hanım: Duygu'nun annesidir. Özverili bir annedir. *“Rana Hanım, nefis yemekler yapmıştı. Yemek boyunca gülip söyledi, eşi ve kızıyla şakalaştı.”*(s.56).

Duygu'nun babası: Çocuklarına çok düşkün bir babadır. *“Önce, kızımı kucaklayayım şöyle,” diyerek sıkı sıkı sarıldı Duygu'ya. Saçlarını okşadı, yanaklarını öptü.”*(s.64).

Kaya: Duygu'nun yeni doğan kardeşidir.

Aydın Bey: Duygu'nun aile doktorudur.

Belma: Esra'nın küçük kız kardeşidir.

Büyükbaba ve babaanne: Torunları Duygu'yu çok seven aile büyükleridir.

Yer ve zaman

Öyküde olayların geçtiği en önemli yer Duygu'nun evidir. Öyküde kapalı mekânlar tercih edilmiştir. “*Annesiyle babası kahve içerlerken o da ödevlerini bitirmiş, televizyon izliyordu.*” (s.56).

Diğer bir mekân da Esra'nın evidir. “*Açar açmaz da arkadaşının bir derdi olduğunu anladı. Onu odasına götürdü. Bütün oyuncaklarını ortaya döktü, kuruyemiş döktü, fıkralar bile anlattı...*” (s.54).

Okul da olayların geçtiği yerlerden biridir. “*O gün okulda, Duygu'nun gözü tahtada, kulağı öğretmeninde, ama aklı hep abla olmaktaydı.*” (s.59).

Öyküdeki olaylar yağmurlu bir günde geçmektedir. “*İki gündür yağan yağmur, güneşin varlığını neredeyse unutturmuştu. Karanlık hava, Duygu'nun içini daha da karartmıştı.*” (s.53).

Anlatıcı ve bakış açısı

Öykü üçüncü ağızdan, hâkim bakış açısıyla anlatılmıştır. Bu bakış açısında yazar her şeyi görür, bilir. “*Duygu birkaç saniye düşündü. Derken, gözlerinde ışıklar parladı. “Abla olacağım! Bundan daha güzel ne olabilir ki?”*” (s.59).

Öyküdeki iletiler

Öykünün en önemli iletisi kardeş sevgisidir. “*Duygu birkaç saniye düşündü. Derken, gözlerinde ışıklar parladı. “Abla olacağım! Bundan daha güzel ne olabilir ki?”*” (s.59). “*Duygu'nun mutluluğuna diyecek yoktu. Harçlığını biriktiriyor, minik kardeşine çingiraklar, bastırınca öten ördekler, tavşanlar alıyor ve sevincini sık sık arkadaşısı Esra 'yla paylaşıyordu.*” (s.61).

3.6.3. Dil ve Anlatım

Atasözleri

Öyküde atasözü bulunmamaktadır.

Deyimler

Öyküde, anlamca kaynaşmış birleşik fiil olan deyimlere yer verilmiştir. Yazarın kullanmış olduğu deyimler zaman zaman olaylar karşısındaki tutumu sergilerken kimi zaman da kahramanların içinden geçen duyguları yansıtmaktadır.

Canı sıkılmak

“Canı çok sıkılıyordu.”

Gözleri dolmak

“Gözleri dolmuştu Duygu’nun.”(s.55).

Kulak kabartmak

“Gözlerini ekrandan ayırmadan, büyüklerinin konuşmasına kulak kabarttı.”(s.56).

Taş kesilmek

“Televizyon karşısında taş kesilen Duygu’nun gözleri büyüdü.”(s.56).

Yüzünden düşen bin parça olmak

“Duygu’nun yüzünden düşen bin parça, apartmanın kapısında Esra’yı bekliyordu.”(s.57).

Kestirip atmak

“Neyse, boş ver, diyerek kestirip attı.”(s.58).

Yüreği ağzına gelmek

“Duygu’nun yüreği ağzına geldi.”(s.60).

Ayağı yerden kesilmek

“Duygu, annesiyle babasının ellerinden tutmuş eve dönerken, gerçekten de ayağı yerden kesilmişti.”(s.60).

Karnı burnunda olmak

“... arada bir karnı burnundaki gelinine, “Aman kızım, torunuma iyi bak,” diye takılıyordu.”(s. 62).

Aklı karışmak

“Duygu’nun akli iyiden iyiye karışmıştı.”(s.62).

İçi içini yemek

“Aldırma görünüyordu, ama çoktan içi içini yemeye başlamıştı.”(s.63).

Kabına sığmamak

“... kızcağız heyecandan kabına sığamıyordu.”(s.63).

Dört dönmek

“... babasından haber bekleyerek evin içinde dört dönüyordu.”(s.63).

Canına can katmak

“İnsanın canına can katar.”(s.67).

Yüreği ağzına gelmek

“Duygu’nun yüreği ağzına geldi.”(s.67).

İkilemeler

Öyküde aynı anlamlı, yakın anlamlı ve yansıma kelimelerin tekrarıyla yapılan ikilemelere yer verilmiştir. İkilemeler genellikle zarf görevinde kullanılmıştır. İkilemeler anlatıma derinlik kazandırdığı gibi yazarın vurgulamak istediği düşünceleri yansıtması bakımından önem taşımaktadır. Çocuk okurların anlatım becerisinin gelişmesinde ikilemeler önemli rol oynar. Öyküdeki ikilemeler şunlardır:

Sallana sallana

“Sallana sallana, annesinin yanına gitti.”(s.53).

Bile bile

“Alacağı yanıtı bile bile boynunu büküp sordu.”(s.54).

Doğru dürüst

“Bir aydır doğru dürüst yemek yemiyor.”(s.55).

Sık sık

“Başının ağrıdığını söyleyip sık sık yatıyor mu?”(s.55).

Kocaman kocaman

“*Sen ne demek istiyorsun, diye sordu Esra’ya gözlerini kocaman kocaman açarak.*”(s.58).

Tıkır tıkır

“... kaç zamandır düşlerini kurduğu patenlerin üzerinde tıkır tıkır kayıyordu.”(s.60).

Renk renk

“*Her gelişinde ona renk renk kazaklar, hırkalar, patikler getirirdi.*”(s.62).

Üst üste

“*Duygu hiç soluk almadan, üst üste sorular soruyordu.*”(s.64).

Sıkı sıkı

“*Önce, kızımı kucaklayayım şöyle,*” diyerek sıkı sıkı sarıldı Duygu’ya.”(s.64).

İstemeye istemeye

“*Duygu, istemeye istemeye ikna oldu.*”(s.65).

Benzetmeler

Yazar öyküde benzetmeleri kullanarak, okurun zihninde olayların, durumların somutlaşmasını sağlamıştır. Öyküdeki benzetmeler “tıpkı ve gibi” edatlarıyla kurulmuştur.

Soluğu kesilir gibi

“*Bir anda Duygu’nun soluğu kesilir gibi oldu.*”(s.56).

Endişe belirir gibi

“*Esra’nın sesinde endişe belirir gibi oldu.*”(s.59).

Tıpkı senin bebekliğin

“*Tıpkı senin bebekliğin. O da seni görmek için sabırsızlanıyor.*”(s.64).

Ok gibi

“*Bir ok gibi yerinden fırladı.*”(s.67).

Eskisi gibi

“Hiçbir şey eskisi gibi olmayacak artık.”(s.69).

Gül Sokağı'nın Dikenleri

Gül Sokağı sakinlerinin yaşamının anlatıldığı yirmi sayfalık bir öyküdür.

Konu

Roman ve öykülerde çocuğun ruh ve beden gelişimine uygun konulara yer verilmelidir. Çocukların ilgileri ve hayat tecrübelerine ve kavrayış güçlerine uygun konular seçilmelidir. Bu öyküde İstanbul'un bir sokağında sakin bir yaşam süren ailelerin hayatları işlenmiştir. Birbiriyle aile gibi yaşayan sakinlerin olduğu Gül Sokağı'na, kimseyle iletişim kurmayan bir aile taşınır. Kısa bir süre sonra ailenin sakladığı gerçekler, mahallenin çocukları sayesinde ortaya çıkar.

Öyküde seçilen konu çocukların seviyelerine uygundur. İyi komşuluk ilişkileri, dayanışma romanda üzerinde durulan değerlerdir.

Ana fikir

Öyküde, engelli bir çocuğa sahip bir ailenin onu insanlardan bir sır gibi saklamaları anlatılmıştır. Öykü, toplumun bir yarasını işlemiştir. Öyküdeki temel ileti, insanların engelleri utanılacak bir durum olmadığıdır.

Olay

Öykü, klasik bir kurguyla kompoze edilmiştir. Öykü romanın ana mekânı Gül Sokağı'nın tasviriyle başlar. Öyküde olaylar şöyle gelişir.

Birbirlerine çatlı, tek katlı evlerden oluşan Gül Sokağı'nda herkes aile gibi yaşamlarını sürdürürler. Sahibi Ali Rıza Efendi'nin ölümünden sonra, hayırsız torunu onun evini kiraya verir. Taşınan aile kimseyle konuşmayan, evden dışarı pek çıkmayan tuhaf kişilerdir. Mahalleli bu aileyi bir türlü anlayamaz ve onlara Gül Sokağı'nın Dikenleri ismini takarlar. Mahallenin çocukları Diken ailesinin ilkokuldan sonra okumayan oğlu, Sadık'la ilişki kurmaya çalışır ve ama başaramaz. Bir gün mahallenin çocukları Alişan, Aynur, Kaan, Aslı dışarıda oynarken Diken Hanım pazara gider. Evi o

sırada dikkatle izleyen Aynur, kimsenin olmadığı evde perdenin kımıldadığını görür. Arkadaşlarına söyleyince kimse ona inanmaz. Çünkü, ailenin Sadık'tan başka çocukları yoktur. O da babasıyla işe gitmektedir. Çocuklardan sadece Alişan Aynur'a inanır ama; cesaret edip eve bakmaya gidemez. Yaz tatili bitip okullar açıldıktan sonra, sokakta oynayan çocuklardan Alişan, bilerek topu Diken ailesinin bahçesine atar. Bahaneyle bahçeye girince, küçük, kırmızı bir kız çocuğu terliği bulur. Aynur'a inanır. Evde bir kız çocuğu vardır ama, ailesi onu gizlemektedir. Bu olaydan birkaç gün sonra, Diken ailesinin evinden bağrışmalar, ağlaşmalar gelir. Ailenin annesi gözleri ağlamaktan şişmiş, Sakine Hanım'a bir şeyler anlatmaktadır. Suratsız babayı da mahallenin erkekleri aralarına almış, bir şeyler anlatmaktadır. O akşam neden, insan içine çıkmadıkları anlaşılır. Ailenin Fidan adında sağır, dilsiz bir kızları vardır. Babaları onun özüyle dalga geçmesinler diye onu dışarı çıkarmaz, insanlardan saklar. Bu sırrı öğrenen mahalle halkı, aile ile konuşup rahatlamalarını sağlarlar. Çocuklarının özünden utanmamalarını söylerler. Mahallenin çocukları da her zaman mutsuz görünen Sadık'ı bulup ellerini uzatırlar. Sadık artık arkadaşları olduğu için çok mutludur.

Kahramanlar

Çocuklar, yazarın kurguladığı olayların kahramanlarıyla özdeşim kurarak iyiye, doğruya yönelirler. Gül Sokağı'nın Dikenleri öyküsünün olaylara yön veren kahramanları çocuklardır. Bu çocukların olumsuz davranışlardan uzak durması, çocukların onları örnek alması açısından olumlu bir özelliktir. Öykünün başlıca kahramanları şunlardır.

Sakine Hanım: Mahallenin çok sevdiği, akıllı güngörmüş, paylaşmayı seven yaşlı bir bayandır. *“Gece geç gelmiş olmalılar,” diye düşünen Sakine Hanım, “Kolay gelsin oğlum!” diye seslendi. Adam, yaşlı kadına hiç bakmadan çocuğa bir şeyler söyledi ve merdivene çıktı.”(s.74).*

Alişan, Aynur, Bora, Kaan, Hakan, Aslı: Mahallenin çocuklarıdır. Mahalleye yeni taşınan ailenin gizemini, merakları ve uyanıklıkları sayesinde onlar çözmüşlerdir.

Sadık: Gül Sokağı'na yeni taşınan Diken ailesinin oğludur. *“Sadık, suratsız ve aksinin tekiydi; ama hep gözlerinde belirgin bir hüüzün, suskunluğunda da örtülü bir sır*

vardı. Öğrenebildikleri tek şey, Sadık'ın ilkokulu bitirdikten sonra babasıyla çalışmaya başladığıydı.”(s.78).

Diken ailesinin babası: Aksi, suratsız biridir. Özürlü kızını insanlardan gizlemektedir. “*Sakine Hanım'ın oğluyla Aslı'nın babası suratsız boya ustasını aralarına almış, konuşuyorlardı. Ustanın başı önüne düşmüş, omuzları çökmüştü. Boğazına düğümlenen hıçkırıkları tutmakta zorlanıyordu. Aksi adam, kızının zekâsının gelişmediğine inanmıştı bir kez. Kimse onunla alay etmesin diye herkesten gizlemişti.*”(s.89).

Diken Hanım: Ailenin suskun, kapı dışarı çıkmayan annesidir. Eşinin davranışlarından bıkmıştır. “*Evin Hanımı değil bahçeye çıkmak, pencereden bile bakmıyordu. Kimseyle konuşmuyor, konuk gelmek isteyenleri de bir bahane bulup geri çeviriyordu.*”(s.77).

Fidan: Diken ailesinin sağır dilsiz olduğu için herkesten sakladıkları kızlarıdır. “*Fidan güzeldi, şirindi, cin gibi akıllıydı... Ancak, Fidan sağır ve dilsizdi. Sadık, Fidan'ın akıllı olduğunu biliyordu ama, babasına kabul ettirememişti. Aksi adam, kızının zekâsının gelişmediğine inanmıştı bir kez. Kimse onunla alay etmesin diye herkesten gizlemişti.*”(s.89).

Serap Hemşire. Sakine Hanım'ın gelinidir.

Berke: Sakine Hanım'ın torunudur. “*Sakine Hanım, bir yandan örgü örüyor, bir yandan da bahçede sağa sola yalpalayarak koşuşan torunu Berke'ye göz kulak oluyordu.*”(s.72).

Yer ve zaman

Öykünün ana mekânı, açık bir mekân olan Gül Sokağı'dır. “*Gül Sokağı, bahçe içindeki tek katlı evleriyle ilçenin en eski sokağıydı. Bahar gelip de doğa uyandığında, yemyeşil ağaçlar, renk renk çiçekler tüm sokağı gelin gibi bezerdi.*”(s.71).

Öykünün iç mekânlarından biri Sakine Hanım'ın evidir. “*Sakine Hanım, mutfaka geçti... Çayı ocağa koydu ve bahçeye açılan mutfak kapısını açtı. Açmasıyla donup kalması da bir oldu.*”(s.74).

Diğer bir önemli yer, Diken ailesinin yaşadığı Ali Rıza Bey'in evidir. *“Ali Rıza Bey'in boş evinin kapısı ardına kadar açıldı. Odaların kapıları çıkarılmış, duvarlar kazınmış. On dört yaşlarında bir oğlan yerleri süpürüyordu.”*(s.74).

Öyküdeki olaylar, yaz tatilinde başlamış ve okullar açıldıktan sonra sona ermiştir. *“Haziran ayının sıcak bir öğleden sonrasıydı. Çardakta oturan Sakine Hanım, bir yandan örgü örüyor, bir yandan da bahçede sağa sola yalpalayarak koşuşan torunu Berke'ye göz kulak oluyordu.”*(s.72). *“Günler birbiri ardına geçti gitti. Koskoca yaz tatili bitti ve okullar açıldı.”*(s.78).

Anlatıcı ve bakış açısı

Öykü, hâkim bakış açısıyla üçüncü kişi ağzından anlatılmıştır. *“Sakine Hanım, sevgili komşusu emekli başçavuşu hatırlayınca, engelleyemediği bir öfkeyle yüreği kabardı. Gözlerini kısarak, eski komşusunun sevimsiz torununa baktı.”*(s.73). Çocuklar için yazılmış eserlerde, olayların birinci ağızdan kahraman bakış açısıyla anlatılması daha uygundur.

Öyküdeki iletiler

Öyküdeki en önemli ileti, engelli insanların toplumdan saklamamak gereğidir. *“Fidan güzeldi, şirindi, cin gibi akıllıydı... Ancak, Fidan sağır ve dilsizdi. Sadık, Fidan'ın akıllı olduğunu biliyordu ama, babasına kabul ettirememişti. Aksi adam, kızının zekâsının gelişmediğine inanmıştı bir kez. Kimse onunla alay etmesin diye herkesten gizlemişti.”*(s.89).

Öyküdeki bir diğer ileti, komşuluk ilişkilerinin iyi olması gereğidir. *“Sokak sakinleri de evlerine, bahçelerine ve birbirilerine tutkuyla bağlı insanlardı.”*(s.71). *“Hepimiz aynı sokakta oturuyoruz. Evlerimiz o kadar yakın ki, tek bir aile gibiyiz. Hiç anlamıyorum... Siz neden bizden uzak duruyorsunuz?”* (s.85).

3.6.3. Dil ve Anlatım

Atasözleri

Öyküde atasözü bulunmamaktadır.

Deyimler

Gül Sokağı'nın Dikenleri öyküsünde yazar, anlatımı güçlendirmek deyimlere oldukça sık yer vermiştir. Öyküde, anlamca kaynaşmış birleşik fiil hâlindeki deyimler bulunmaktadır. Deyimler, daha çok kahramanların durumunu, ruh hallerini yansıtmak için kullanılmıştır.

Göz kulak olmak

“Çardakta oturan Sakine Hanım, bir yandan örgü örüyor, bir yandan da bahçede sağa sola yalpalayarak koşuşan torunu Berke 'ye göz kulak oluyordu.”(s.72).

Kendinden geçmek

“Oyuna dalmış çocuklarsa kendilerinden geçmiş...”(s.72).

Tozu dumana katmak

“Oyuna dalmış çocuklarsa kendilerinden geçmiş, tozu dumana katıyorlardı.”(s.72).

Yüreği kabarmak

“Sakine Hanım, sevgili komşusu emekli başçavuşu hatırlayınca, engelleyemediği bir öfkeyle yüreği kabardı.” (s.73).

Gün yüzü görmemek

“Onun sayesinde Diken Hanım, haftada bir gün olsun gün yüzü görüyor.”(s.78).

Gözleri fal taşı gibi açılmak

“Birden gözleri fal taşı gibi açılan Aynur, “Perde!” diye bağırды.”(s.79).

Suratı asılmak

“Alişan'ın suratı asıldı.”(s.80).

Yolunu tutmak

“... ağzının içinde bir şeyler geveleyerek evinin yolunu tuttu.”(s.80).

Çıt çıkmamak

“İçeriden çıt çıkmıyordu.”(s.81).

Yüreği ağzından dışarı fırlamak

“Neredeyse, yüreği ağzından dışarı fırlayacaktı.”(s.81).

Hevesi kursağında kalmak

“Aslı'nın hevesi kursağında kaldı.”(s.87).

İkilemeler

Öyküde aynı kelimelerin tekrarı, zıt anlamlı, yakın anlamlı kelimelerin tekrarı ve yansıma kelimelerle kurulan ikilemelere yer verilmiştir. İkilemeler zarf, fiil görevinde kullanılmıştır.

Renk renk

“... renk renk çiçekler tüm sokağı gelin gibi bezerdi.”(s.71)

Sağa sola

“Sakine Hanım, bir yandan örgü örüyor, bir yandan da bahçede sağa sola yalpalayarak koşuşan torunu Berke'ye göz kulak oluyordu.”(s.72).

Selamsız sabahsız

“... geldikleri gibi selamsız sabahsız arabayı binip gittiler.”(s.73).

Mışıl mışıl

“... Berke, mışıl mışıl uyuyordu.”(s.73).

Birer ikişer

“Kokuyu alan afacanların, bir süre sonra kapının önünde birer ikişer toplanacaklarını iyi biliyordu.”(s.74).

Buram buram

“Bazlamanın buram buram kokusu Gül Sokağı'na yayılmıştı.”(s.74).

Tıka basa

“Hepsi de karnını tıka basa doyurmuş...”(s.76).

Sabah sabah

“... sabah sabah Sakine Nine'nin başına gelenleri konuşuyordu.”(s.76).

Koşa koşa

“Bir saate kalmaz koşa koşa gelir.”(s.78).

Derin derin

“Derin derin soluk alıp verdi.”(s.82).

Gümbür gümbür

“Birden gümbür gümbür çarpan kalbi durdu.”(s.82).

Ürkek ürkek

“... küçük kız ise başını kaldırıyor, ürkek ürkek çevresine bakıyordu.”(s.88).

Kasım kasım

“Aynur’la Alişan haklı çıktıkları için kasım kasım kasılıyordu.”(s.88).

Uçsuz bucaksız

“Ayağa kalkıp, uçsuz bucaksız denize baktı uzun uzun.”(s.90).

Uzun uzun

“Ayağa kalkıp, uçsuz bucaksız denize baktı uzun uzun.”(s.90).

Benzetmeler

Benzetmeler, olayların daha etkili anlatılmasında, duyguların daha canlı aktarılmasında oldukça önemlidir. Öyküdeki benzetmeler “gibi, sanki” edatlarıyla kurulmuştur. Benzetmeler genellikle zarf görevinde kullanılmıştır.

Gelin gibi

“... renk renk çiçekler tüm sokağı gelin gibi bezerdi.”(s.71).

Çil yavrusu gibi

“Köşeden ansızın dönen son model bir araba, oyuna dalmış çocukları çil yavrusu gibi dağıttı.”(s.72).

Büyük bir aile gibi

“... büyük bir aile gibi yaşayan komşularının umutlarını da boşa çıkardılar.”(s.77).

Duymuyormuş gibi

“Aynur ise arkadaşlarını duymuyormuş gibiydi.”(s.78).

Fal taşı gibi

“Birden gözleri fal taşı gibi açılan Aynur, “Perde!” diye bağırdı.”(s.79).

Kalbi durdu sanki

“Birden, gümbür gümbür çarpan kalbi durdu sanki.”(s.82).

Birer gölge gibi

“Diken Hanım, kalın tül perdenin ardından birer gölge gibi görünen çocukları izliyordu.”(s.83).

Gülümseme var gibi

“... Sadık’ın asık yüzünde, bu kez belli belirsiz bir gülümseme var gibiydi.”(s.84).

Cin gibi

“Fidan güzeldi, şirindi, cin gibi akıllıydı...”(s.89).

Kardeşi gibi

“Oysa Sadık, kardeşi gibi çocuklar için okullar olduğunu duymuştu.”(s.90).

Deniz Kulübünde Balo

Çocukların arkadaşlık ilişkilerinin anlatıldığı on sayfalık bir öyküdür.

Konu

Öykünün konusu, bir sabah korkunç bir diş ağrısıyla uyanan Gizem’in, arkadaşına kötü görünmemek için yalan söylemesi ve sonra yalanından dolayı pişman olmasıdır.

Ana fikir

Öykünün ana fikri, hiçbir durumda birbirilerine yalan söylememek ve insanların kalbini kırmamak gerektiğidir. Eser seçtiği ana fikir ve vermek istediği mesaj bakımından çocuk okurların seviyelerine uygundur.

Olay

Öyküde klasik bir kurgu vardır. Olaylar birbirini takip eder. Öyküde olaylar şöyle gelişir: Gizem, bir sabah kalktığında canı çok sıkılır. Çünkü dişi çok ağrıyordur ve yüzü şişmiştir. Dışarı çıkmaya hazırlanan annesi, Gizem'in arkadaşı Ayla'yı çağırmasını önerdiyse de Gizem, o gün piknik yapmayı planladığı arkadaşıyla görüşmek istemez. Annesi evden çıktıktan sonra Gizem, doğru onun odasına girer. Annesinin dolabından kıyafetler alır, takılar takar, makyaj yapar. Tam bu sırada kapı çalınır. Ayla, ısrarla zile basınca Gizem, kapıyı açmak zorunda kalır. Ayla, Gizem'in hâline çok şaşırır. Gizem, durumu kurtarmak için birazdan annesiyle deniz kulübündeki baloya gideceğini, onun için süslendiğini söyleyerek kapıyı yüzüne kapatır. Ayla, en iyi arkadaşının yaptığına çok üzülür. Apartmanın önüne inip kendi kendine oynamaya başlar. Bu sırada elinde poşetlerle Gizem'in annesi gelir. Baloya gidermiş gibi bir hâli yoktur. Eve girdikten bir süre sonra Gizem'le dışarı çıkar. Gizem'in yüzü şiştir. Annesi, dışarıya gittiklerini söyler. Ayla, Gizem'le annesinin arkalarından bakarken, Gizem bir anda döner ve koşarak Ayla'nın yanına gelir. Ayla'dan o gün yaptığı kabalık için özür diler. Dışarıdan geldikten sonra yine iki arkadaş Ayla'nın odasında akşama kadar palyaçuluk oynarlar.

Kahramanlar

Öykünün ana kahramanları Gizem ve Ayla adındaki iki çocuktur. Çocuk eserlerinde çocuk kahramanların başkahraman olması, çocuk okurların öyküye ilgisini arttıracak, onların kahramanlarla özdeşim kurmalarını ve öyküyü daha iyi anlamalarını kolaylaştıracaktır.

Gizem: Yaramaz, hareketli bir kız çocuğudur. Sarışındır. *“Gizem ise hiç durmadan konuşur, vara yoğa gülerdi. Pek vurdumduymazdı, hiçbir şeyden alınmazdı.”*(s.92)

Ayla: Gizem'in en yakın arkadaşıdır. Esmerdir. Karakter olarak Gizem'in zıddıdır. *“Ayla güler yüzlü, sessiz ve kırılığandı.”*(s.91).

Gizem'in annesi: Anlayışlı bir annedir. *“O sırada annesi yanına geldi. “Canım, ben çıkıyorum. Ayla'yı çağırmanı ister misin?”*(s.92)

Ayla'nın annesi: Düzenli, otoriter biridir. “*Kadıncağz odaya şöyle bir göz atınca, “Size on beş dakika izin kızlar,” dedi. “On beş dakika sonra, bu oda eski hâline gelmiş olacak.”(s.100).*

Yer ve zaman

Öyküde olayların geçtiği ana yer, kapalı bir mekân olan apartmandır. “*Gizem’le Ayla aynı apartmanda oturuyorlardı. Her gün oyuncaklarını alır, apartmanın girişindeki basamaklara oturup, oyun oynarlardı.”(s.91).*

Bir diğer önemli yer, Gizem’in evidir. “*Gizem odasına geçti. Yapboz kutularını karıştırdı. Türkiye haritası, Şirinler, Külkedisi...”(s.92).*

Ayla'nın evi de diğer bir mekândır. “*Ayla'nın odasında, arkadaşıyla birlikte yepyeni bir oyunun tadını çıkarıyorlardı. Günün sevilen şarkıları, tüm apartmana yayılıyordu.”(s.99).*

Öyküdeki olaylar bir günde başlayıp bitmiştir. “*Gizem, bir karış suratla evin içinde dolaşıyordu. Gece doğru dürüst uyuyamamıştı. O gün Ayla'yla sözleşmişlerdi. Arka bahçede piknik yapacaklardı.”(s.91).*

Anlatıcı ve bakış açısı

Anlatıcı edebi eserde, olayları kendi bakış açısından izleyen ve değerlendiren kişidir. Bu kişi çocuk edebiyatı eserlerinde çocuk kahraman olmalıdır. Bu çocuk kahraman, çocuğun gözüyle dünyanın nasıl görüldüğünü okura gösterebilmelidir.

Öykü üçüncü ağızdan, hâkim bakış açısıyla yazılmıştır. “*Ayla'nın suratı asıldı. O, bugüne dek hiç baloya gitmemişti. Ne olduğunu anlayamadığı bir duygu, yüreğini kemirmeye başladı.”(s.97).*

Öyküdeki İletiler

Öyküde, ileti olarak, arkadaşların birbirilerinin kalbini kırmaması gerektiği vurgulanmıştır. “*Sokağın köşesine doğru yürürken düşünüyordu. “Bana küsmüş olmalı... Haklı ama! Kapıyı yüzüne çarptım.”(s.98).* Hata yapıldığında özür dilemenin,

güzel bir davranış olduğu da öyküde işlenmiştir “*Yanına varınca, “Özür dilerim,” dedi soluk soluğa. “Şu hâlime bak. Canım çok sıkılıyor. Lütfen bağışla.”(s.99).*

3.6.3. Dil ve Anlatım

Atasözleri

Öyküde atasözü bulunmamaktadır.

Deyimler

Çoğunlukla değişmeceli anlam taşıyan deyimler, soyut zekası gelişmekte olan çocuk okurların zeka gelişimine katkıda bulunmaktadır. Öyküdeki deyimler, birleşik fiil görevinde ve sıfat görevinde kullanılmıştır.

Bir karış surat

“*Gizem bir karış suratla evin içinde dolaşıyordu.”(s.10).*

Yüreği hop etmek

“*Gizem’in yüreği birden hop etti.”(s.92).*

Canı yanmak

“*Ağzımı açarken bile canım yanıyor.”(s.92).*

Gözden kaybolmak

“*Sabırsızlıkla, annesinin gözden kaybolmasını bekledi.”(s.93).*

Gözleri dolmak

“*Pat diye yüzüne çarpan kapının sesiyle irkilen Ayla’nın gözleri doldu.”(s.96).*

Göz göze gelmek

“*Ayağa kalkar kalkmaz, Gizem’in annesiyle göz göze geldi.”(s.97).*

Göz atmak

“*Kadıncağz odaya şöyle bir göz atınca, “Size on beş dakika izin kızlar,” dedi. (s.100).*

İkilemeler

Çocuk edebiyatı eserlerinde anlatımı güçlendirmek, duygu ve olayları daha etkili anlatmak için ikilemelere yer verilmelidir. Öyküde aynı, zıt ve yakın anlamlı kelimelerin tekrarıyla ikilemeler kurulmuştur. İkilemeler zarf görevinde kullanılmıştır.

Doğru dürüst

“Gece doğru dürüst uyuyamamıştı.”(s.91).

Var yok

“... vara yoğa gülerdi.”(s.92).

Pırıl pırıl

“Gözleri iri, ,iki zümrüt gibi pırıl pırıl parlıyordu.”(s. 94).

Uzun uzun

“Saçlarını uzun uzun fırçaladıktan sonra yandan ayırdı.”(s.95).

Şaşkın şaşkın

“Kızcağız, karşısında duran Gizem’e şaşkın şaşkın bakakalmıştı.”(s.96).

Edalı edalı

“Seni içeri alamam,” dedi Gizem’e edalı edalı.”(s.96).

Ağır ağır

“... mırıldanarak ağır ağır, merdivenlerden aşağı indi.”(s.96).

El ele

“Ana kız, el ele tutuşarak basamakları indiler.”(s.98).

Bilmiş bilmiş

“Gelince görürsün,” dedi Ayla bilmiş bilmiş.”(s.99).

Benzetmeler

Öyküdeki anlatıma güç kazandıran benzetmeler, “gibi ve tıpkı” edatlarıyla kurulmuş ve zarf görevinde kullanılmıştır.

Selam verirmiş gibi

“Kelebek, ona selam verirmiş gibi kanatlarını oynattı...”(s.93).

Binlerce iğne batmış gibi

“Bir anda, başının her yerine binlerce iğne batmış gibi oldu.”(s.94).

Tıpkı annesi gibi

“Tıpkı annesi gibi, parmaklarının ucuyla beyaz şişedeki kremden biraz alıp, yüzüne sürdü.”(s.94).

Kelebeğin kanatları gibi

“Kelebeğin kanatları gibi rengârenk bir şeyler olmalı,” diye düşündü.”(s.95).

Küçük Kayabalıkları

Küçük bir çocuğun rüyasının anlatıldığı, on yedi sayfalık bir öyküdür.

Konu

Küçük Kayabalığı öyküsünde, Selin’in rüyasına giren küçük kayabalığı Kiki’nin insanların balıkların yaşam alanlarına verdiği zararı anlatmasıdır. Öykünün konusu çocukların seviyesine uygundur. Konu çocuklara olumlu değerler aktaracak niteliktedir.

Ana fikir

Çocuk edebiyatında nitelikli eserler, çocuğa farklı dünyaları tanıma fırsatı verirken, belli değerleri de benimsetir. Çocuğa seslenen eserlerde değerler, çocuğa hissettirilmeden verilmeye çalışılmalıdır. Öykü bu yönüyle başarılıdır.

Öykünün ana fikri, insanların doğayı korumaları, kendi çıkarları için başka canlılara zarar vermemeleri gerektiğidir.

Olay

Öyküde olaylar birbirini takip eder ve öykünün planı çocukların anlayabileceği derecede basittir.

Selin, o gece kitap okurken uykusunun geldiğini hissetti, kitabını kapatıp uykuya daldı. Bir süre sonra düşünde kendini uçsuz bucaksız bir denizde buldu. Denizin dibinde bir kayaya yaslanmış etrafı izliyordu ki yanına küçük bir kayabalığı yaklaştı. Adının Kiki olduğunu söyledi. Selin, bu gümüş renkli balığa hayran oldu. Kiki, ona bir öykü anlatmak istediğini söyleyince Selin, sevinçle kabul etti. Küçük kayabalığı anlatmaya başladı. Yıllar önce bu kayalıklarda büyük bir kayabalığı ailesinin yaşardı. Bu kayabalıkları günlerini yeni oyunlar bulup oynayarak geçirirlerdi. Bir gün kayabalıkları yine uyun oynarken kayalıkların dibinden pis kokuların, yapışkan maddelerin geldiğini fark ettiler. Kayabalıkları çaresini bulamadıkları bu durum yüzünden göç etmek zorunda kaldılar. Selin, Kiki'nin anlattıklarından duygulanmış, gözleri dolmuştu. Kiki devam etti. Kayabalığı ailesi yurtlarından uzak bir koyda yaşamlarını sürdürürken bir gün kıyının taşla toprakla doldurulduğunu gördüler. Lider küçük kayabalığı ailesini bırakıp ne olduğunu anlamak için kıyıya yaklaşınca, insanların tatil köyü yapmak için kıyının kumlarını yok ettiklerini öğrenir. Kıyıda yaşayan yengeçler bu duruma çok üzülür. Yaşadıkları yer yok olacaktır. Lider küçük kayabalığı eski yurtlarına geri dönmeyi düşünür. Orada neler olduğunu öğrenmek için ailesini koyun açıklarında bırakarak keşfe gider. Yaşadıkları yere yaklaşınca bitkin düşmüş bir denizanasıyla karşılaşır. Ona eski yaşadıkları yerin durumunu sorunca, orada artık bir karayolunun olduğunu öğrenir. Selin Kiki'yi dinlerken vatanından ayrı kalmak zorunda kalan balıklar için çok üzgün olduğunu söyledi. Kiki, kayabalıklarının yaşadıklarını insanlara duyurduğu için çok mutludur. Selin'e gördüğünün bir düş, küçük kayabalıklarının düşü olduğunu söyledi.

Selin, annesinin yanağına dokunmasıyla sabah gözünü açtı. Annesine bir düş gördüğünü, ancak bu düşün gerçek olduğunu söyledi.

Kahramanlar

Öykünün başkahramanı, Selin isminde bir çocuktur.

Selin: Okumayı seven, çevreye duyarlı, duygusal bir çocuktur. “*Selin, yatakta bağdaş kurmuş, sırtını duvara dayamış, kitap okuyordu.*”(s.101). “*selin iki elini birleştirip Kiki'yi avuçlarına aldı. Onu dudaklarına yaklaştırırken, seni anlıyorum, dedi. Kiki'nin küçük başına bir öpücük kondurdu. “Yaz tatillerinde dedemlere gittiğimizde, ben de evimi çok özlerim.”* (s.111).

Öyküde insan dışı varlıklara da yer verilmiştir. Bu kahramanlar hayalidir.

Kiki: Selin'in düşünde gördüğü ona, kayabalıklarının öyküsünü anlatan küçük kayabalığıdır. *“Kiki, uzun uzun Selin'e baktı. “Gülümse!” dedi sesini sertleştirmeye çalışarak. Unutma, bu bir düş. Gerçekte iyi şeyler yapmak, herkesin elindedir.”(s.109).*

Medüz Ana: İnsanların yaptıkları yerler yüzünden yaşam alanını kaybetmiş bir denizanasıdır. *“Medüz Ana, ansızın bağırması. “O koy, o sahil yok aartık!. İnsanların yolu oldu oralar, anladın mı? Yol!..”(s.116)*

Kayabalıkları: Yaşadıkları koylar yok olan, bu yüzden göç etmek zorunda kalan balıklardır.

Reis İri- Diri: Büyük kayabalıklarının lideridir. *“Üzgünüm...” demiş Reis İri-Diri bezgin bir sesle. Sorun her yerde aynı. Ya santral yapılıyor, ya da fabrika kuruluyor. Her durumda bizi oradan oraya sürüyorlar.”(s.114).*

Yer ve zaman

Öyküdeki yerlerden biri, Selin'in odasıdır. *“Hemen yanında duran kitaparasını, kaldığı sayfanın önüne koyarak kitabı kapattı. Onu başucundaki sehpanın üstüne bırakırken, lambanın düğmesine dokundu. Az sonra derin bir uykuya daldı.”(s.101).*

Öyküde verilen diğer bir mekân ise Selin'in rüyasında gördüğü denizin dibidir. *“Selin çevresine bakındı. Denizin dibinde, bir kayanın üstünde oturuyordu. İrili ufaklı kayalar, hiç görmediği türde yosunlar ve birbirinden ilginç deniz bitkileri vardı. Kayaların arasındaki bazı kumlar elmas parçacıkları gibi parıldıyordu.”(s.102).*

Öyküdeki olaylar, bir gece Selin'in rüyasında geçmektedir. *“Selin, yatakta bağdaş kurmuş, sırtını duvara dayamış, kitap okuyordu. Bir süre sonra göz kapakları ağırlaştı. Az sonra derin bir uykuya daldı. Gecenin bir vakti dalgaların, o insanın içine esenlik veren sesini duydu.”(s.102).*

Anlatıcı ve bakış açısı

Öyküdeki anlatım üçüncü kişi ağzından hâkim bakış açısıyla yapılmıştır. Yazar, zaman zaman kahramanların diyaloglarına yer vererek anlatımı samimi hale getirmiştir. “*Seni çok iyi anlıyorum, Kiki. Bunları anlatmak seni daha da çok üzüyor... Kiki hemen kuyruğunu sallayarak Selin’in başının çevresinde fır dönmeye başladı.*”(s.114).

Öyküdeki iletiler

Öyküdeki en önemli ileti; insanların kendi menfaatleri uğruna diğer canlıların yaşadıkları yerleri yok etmemesi gereğidir. “*Üzgünüm...*” demiş Reis İri-Diri bezgin bir sesle. *Sorun her yerde aynı. Ya santral yapılıyor, ya da fabrika kuruluyor. Her durumda bizi oradan oraya sürüyorlar.*”(s.114).

“*Medüz Ana, ansızın bağırmiş. “O koy, o sahil yok artık! İnsanların yolu oldu oralar, anladın mı? Yol!..”*(s.116).

3.6.3. Dil ve Anlatım

Atasözleri

Öyküde atasözü bulunmamaktadır.

Deyimler

Türk dilini geliştirmek, anlatım gücünü arttırmak için çocuklara deyimlerin kavratılması oldukça önem arz etmektedir. Bu kavratmayı eser içinde yapmak çocuğun deyim kullanıldığı yeri görmesi bakımından önemlidir. Böylelikle çocuk, hangi deyimi hangi durumda kullanabileceğini kavrar. Öyküde anlamca kaynaşmış birleşik fiil hâlindeki deyimlere yer verilmiştir.

Uykuya dalmak:

“*Az sonra derin bir uykuya daldı.*”(s.101).

Kafa kafaya vermek

“*Tüm aile kafa kafaya vermiş, konuşup tartışmışlar.*”(s.110).

Dört dönmek

“Küçük kaya balıkları çevrelerinde dört dönüyor, onları kendilerine getirmeye çalışıyorlardı.”(s.113).

Beti benzi atmak

“Ne olduğunu anlamak için geri çekildiğinde, gördüğü şey karşısında beti benzi atmış.”(s.114).

İkilemeler

İkilemeler çocuğun öğrenme gücüne yardımcı olan tekrarlar olmakla birlikte, eserin anlam zenginliğine de katkıda bulunmaktadır. Öyküdeki ikilemeler, aynı ve zıt anlamlı kelimelerin ve yansıma sözcüklerin tekrar edilmesiyle oluşmuştur.

İrili ufaklı

“İrili ufaklı kayalar, hiç görmediği türde yosunlar ve birbirinden ilginç deniz bitkileri vardı.” (s.102).

Şaşkın şaşkın

“Selin, şaşkın şaşkın Kiki'ye baktı.”(s.104).

Birer ikişer

“Yalnızlığa dayanamayıp sıkılanlar, saklandıkları yerden birer ikişer çıkarlar.”(s.105).

Tek tek

“Sonunda ortaya çıkan Büyük Kayabalığı üçünü de tek tek dinlemiş.”(s.106).

Yapış yapış

“Yapış yapış, kara bir şeyle kaplanmış.”(s.106).

Uzun uzun

“Kiki, bir süre sessiz kalıp, uzun uzun Selin'e baktı.”(s.109).

Pırl pırl

“Ama, göz alabildiğince uzanan pırl pırl bir kumluk...”(s.110).

Işıl ışıl

“... yakamozlar gibi ışıl ışıl parıldıyormuş.”(s.110).

Koşa koşa

“Komşu yerleşmelerin çocuk balıkları, koşa koşa yanlarına geliyor...”(s.110).

Vızır vızır

“... arabalar gidip geliyor vızır vızır.”(s.116).

Art arda

“... art arda dört küçük kıvılcım parlamış yalnızca.”(s.117).

Yavaş yavaş

“Önce uzun, kara kirpikleri oynadı, sonra yavaş yavaş gözleri açıldı.”(s.118).

Benzetmeler

Öyküdeki benzetmeler “tıpkı ve gibi” edatlarıyla yapılmıştır. Benzetmeler, cümlede zarf görevinde kullanılmıştır. Öyküde yerlerin tasvir edilmesinde, kahramanların özelliklerinin verilmesinde anlatımı güçlendiren benzetmelere yer verilmiştir.

Elmas parçacıkları gibi

“Kayaların arasındaki bazı kum taneleri elmas parçacıkları gibi parılıyordu.”(s.102).

Tıpkı bir balık gibi

“Selin, Kiki'nin kuyruğunu tuttu ve tıpkı bir balık gibi kıvrılıp süzülerek, kumluğa indi.”(s.104).

Yakamozlar gibi

“Ama, göz alabildiğine uzanan pırıl pırıl bir kumluk, yakamozlar gibi ıslıl ıslıl parılıyordu.”(s.110).

Tıpkı bir kesekâğıdı gibi

“Yumuşacık ama dipdiri bedeni, tıpkı bir kesekâğıdı gibi orasından burasından yırtılmış...”(s.115).

Umarsız denizanası gibi

“Sen de o umarsız denizanası gibi bakmaya başladın bana.”(s.117).

Kardeşlik Bağları

Geleneklere bağlı bir ailenin yaşamının anlatıldığı on altı sayfalık bir öyküdür.

Konu

Çocuk kitaplarının konuları çocuğun güncel hayatıyla doğrudan ilgili olmalı ve gerçeğe uygun düşmelidir. Kardeşlik Bağları öyküsünde konu, gelenek ve göreneklere sıkı sıkıya bağlı bir ailenin çocukları olan iki kardeşin babalarının gereksiz baskılarını yok etmek için birlikte hareket etmeleridir. Konu çocukların seviyesine uygundur.

Ana fikir

Çocuk edebiyatı eserlerinde seçilen temalar, çocuğa evrensel ahlaki doğruları kazandıracak, çocuğun kişiliğini geliştirecek özelliğe sahip olmalıdır.

Öyküde, kardeş sevgisi, kardeşliğin önemi teması üzerinde durulmuştur. Kardeşlerin birbirilerinin açığını aramaktan uzak durup birbirine destek olmaları gerektiği vurgulanmıştır.

Olay

Kardeşlik Bağları öyküsünde olaylar birbirini takip eder. Öyküde olaylar şöyle gelişir:

Salih Usta, değerlerine bağlı bir aile babasıdır. İşlettiği lokantadan bazen okula giden gençleri izler, hâl ve davranışlarını beğenmez. Kendi oğlu ve kızının böyle olmadıkları için şükreder. Salih Usta'nın kızı Nural, okumak isteyen, başarılı bir öğrencidir. Ama rahat hareket edemez, sürekli ailesinin denetimi altındadır. Yalçın ise terbiyeli, saygılı bir çocuktur. Yalçın arkadaşlarıyla yaptıkları maçın ardından eve dönerken ablası Nural'ı bir erkek arkadaşıyla parka girerken gördü, çok sinirlendi, annesine gördüklerini anlatacağını söyledi. Bu sırada arkadaşı Hakan, bunun doğru bir davranış olmadığını, kendinin de ablası Elif'i erkek arkadaşıyla görüp ailesine söyleyince ablasının okul hayatının bittiğini anlattı. Yalçın Hakan'a hak verip ailesine hiçbir şey anlatmadı. Ama bir sabah ablasına kendini bir oğlanla parkta gördüğünü söyledi. Nural da sınıf arkadaşı Tarık'ın kendine Fen dersi anlattığını söyledi. Ama bunu anne babasına söylemeyeceğini, yoksa bir daha okula yollamayacaklarını düşündüğünü söyledi. Yalçın, ablasına kendinin de bir şey söylemeyeceğine söz verdi. Diğer günlerde, kurstan sonra arkadaşı Tarık'la ders çalışan Nural bazen eve geç

geliyordu. Anneleri Neriman Hanım, hemen telaşlanıyor, Yalçın'ı ablasına bakması için gönderiyordu. Yalçın, bazen yalanlar söyleyerek ablasını koruyordu. Yalçın ancak, iyi bir şey için bile olsa ailesine yalan söylemek istemiyordu. Onların güveni her şeyden önemliydi. Bir akşam annesine ablasının ders çalıştığı bir arkadaşının olduğunu, onunla evde ders çalışmalarına izin verip vermeyeceklerini sordu. Annesi elbette izin vereceklerini söyledi. Yalçın, ablasının arkadaşının erkek olduğunu söyleyince yüz ifadesi biraz değişti. Ancak, Yalçın babasından izin almaya annesini ikna etti. Ertesi gün sabah erkenden dükkânına giden Salih Usta ancak üç saat durabildi. Eve sessizce girdi. Eşi Neriman Hanım, dikiş dikiyor, oğlu bir köşede kitap okuyor, kızı ve sınıf arkadaşı da masada ders çalışıyordu. Öksürünce evdeki herkes ayağa kalktı, Tarık kendini çalıştırdı. Salih Usta'nın kızının ders çalışması çok hoşuna gitti. Babasının mutluluğu Yalçın'ın gözünden kaçmadı. Baba oğlan birbirilerine bakıp gülümsediler.

Kahramanlar

Öyküde kahraman sayısı azdır. Bu kahramanlar çocuk okurların kafalarını karıştıracak özelliğe sahip değildir. Kahramanlar özellikleri iyi verilmiş, günlük hayatta karşılaşılabilecek kişilerden seçilmiştir.

Salih Usta: Lokanta işleterek hayatını kazanan, ahlaki değerlere bağlı, katı düşünceli bir aile babasıdır. *“Salih Usta, bu küçük lokantayı yirmi beş yıldır işletiyordu. Kazandığıyla yetinmiş, mutluluğu evinde, çoluğunda çocuğunda bulmuştu. Onları dürüst ve yararlı insanlar olarak yetiştirmekten başka bir amacı yoktu. Hep bu amaç uğruna çalışıyordu. Ne bacaklarındaki şişmiş varislerinden, ne tıkanan soluğundan, ne de sıkışan yüreğinden bir gün olsun yakınmamıştı.”*(s.132).

Yalçın: Salih Usta'nın on bir yaşındaki oğludur. *“Neyse ki, Yalçın'ı iyi yetiştirmişti. Oğlu daha on bir yaşındaydı, ama koca adam gibiydi. Salih Usta, oğlundan üç şey istiyordu: Yalan söylemesin, akşam yemeğinde sofrada olsun, sınıfını geçsin, yeterliydi.”*(s.120). Yalçın olgun, düşünceli, iyi ahlâklı bir çocuktur. *“Gözleri televizyondaydı, ama akli karmakarışıklı. “Ben yalanla yaşayamam!” diyordu içinden. “Annemin ve babamın güvenini sarsamam!”*(s.129). Ablasına her konuda destek olur, onu korur. *“Yalçın, Nural'ın bir şey söylemesine fırsat vermeden, araya girerek haykırdı. “Yeter artık be, yeter!.. Ablamı rahat bırak!”*(s.128).

Nural: Salih Usta'nın kızıdır. Tek isteği okumaktır. “*Kızı Nural, biraz inatçıydı. “Okuyacağım da okuyacağım,” diye tutturmuştu. Nural o yıl liseyi bitirecekti. Tek dileği üniversiteye girmek ve öğrenimini sürdürebilmektir.”(s.121). Ailesinin tepkisinden korktuğu için, kurs arkadaşı Tarık'tan yardım aldığını saklamıştır. “Eve on dakika geç kalsa, annesi kıyameti koparıyordu. Tarık'ı ne kendi evine çağırabilir, ne de onun evine gidebilirdi. Böyle gizli saklı kaçamaklarla fazladan bir şeyler öğrenmek için uğraşıp duruyordu işte.”(s.121).*

Neriman Hanım: Salih Usta'nın eşidir. Ailesinin geçimine katkı sağlamak için çalışır. Çocuklarına karşı aşırı koruyucudur. “*Neriman Hanım, her zaman olduğu gibi dikiş makinesinin başındaydı. Aldığı siparişleri yetiştirmeye çalışıyordu. Kapıda anahtarın sesini duyunca saate baktı. “Oğlan geldi, kız yok,” diye geçirdi içinden.”(s.122).*

Hakan: Yalçın'ın arkadaşıdır. Arkadaşına soğukkanlı olması için öğütlerde bulunur. Kendi ablasını erkek arkadaşıyla görünce babasına söylemiş, ablasının öğrenin hayatının bitmesine neden olmuştur. “*Hakan çektiği vicdan azabını azaltmak için, onun bir dediğini iki etmiyordu.”(s.123).*

Elif: Hakan'ın ablasıdır. Erkek arkadaşı olduğu için okutulmamıştır. “*Babaları, Elif Abla'nın bir erkek arkadaşı olduğunu Hakan'dan öğrenmişti. Zavallı kızcağızı öyle kötü dövmüştü ki, Elif bir hafta okula gidememiş, sonra da kendini arkadaşlarından soyutlamıştı. Elif o yıl sınıfta kaldı. Onu bir daha okula yollamadılar.”(s.123).*

Tarik: Nural'ın birlikte ders çalıştığı arkadaşıdır. “*Usta; sıksa, kıvrıcık saçlı, oldukça uzun boylu ve güleç yüzlü oğlanın uzanan eline baktı.” (s.133).*

Yer ve zaman

Kardeşlik Bağları öyküsünde açık ve kapalı mekânlar birlikte kullanılmıştır.

Öyküde yer alan mekânlardan bir Salih Usta'nın lokantasıdır. “*Salih Usta, saate baktıktan sonra, çevresine şöyle bir göz gezdirdi. Masalar temiz, sandalyeler yerli yerindeydi. Köfte, piyaz, kuru fasulye ve pilav da hazırda.”(s.119).*

Öyküdeki bir diğer yer parktır. *“Ama Yalçın, aniden sustu. Ablasının, yanında bir delikanlıyla parka girdiğini gördü... Yalçın’la Hakan parktaki sıralardan birine oturmuş, gözlerini Nural’la yanındaki delikanlıya dikmişlerdi.”*(s.121).

Salih Usta’nın evi de öykünün önemli yerlerindedir. *“Salih Usta, kapıyı anahtarıyla açıp sessizce hole girdi. Neriman Hanım koltukta oturmuş, diktiği elbisenin eteğini bastırıyordu. Kanepenin köşesine ilişmiş olan Yalçın, ayaklarını toplamış kitap okuyordu.”*(s.133).

Öyküde olaylar bir öğlen vakti başlamıştır. *“Salih Usta, saate baktıktan sonra, çevresine şöyle bir göz gezdirdi. Kızlı erkekli bir grup genç, ellerinde kitapları – belli ki, aileleri onları kursta ya da okulda sanyordu- sinemanın on bir matinesine giriyorlardı.”* (s.120).

Anlatıcı ve bakış açısı

Çocuk edebiyatını yetişkin edebiyatından ayıran en önemli özellik, anlatımın hedef kitlenin anlayabileceği şekilde sunulmasıdır. Çocuk kitaplarında anlatımın sadeliğine dikkat edilmeli, gereksiz sözcük kullanmaktan kaçınılmalıdır. Çocuk kitaplarında farklı bakış açılarının kullanımı çocuğun çok yönlü düşünmesini sağlayacaktır. Öykü üçüncü ağızdan, hâkim bakış açısıyla yazılmıştır. Öyküde diyaloglara ve iç monologlara yer verilmiştir. *“Salih Usta’nın suratı asıldı. Sonra şükretti içinden. Kendi çocuklarının böyle uygunsuz davranışları yoktu.”*(s.120).

Öyküdeki iletiler

Öyküde, kardeşlerin birbirine destek olmaları gerektiği vurgulanmıştır. *“Anne... Bağırma..., lütfen, yalnızca dinle,” diye söze girdi Yalçın. “Ablamın bir arkadaşı var. Birlikte ders çalışıyorlar. Yarın... Onu eve çağırmak istiyoruz.”*(s.130).

Her durumda doğru söylemek, yalandan uzak durmak da üzerinde durulan diğer bir iletidir. *“Ablasını korumak için ailesine yalan söylemeye başlamıştı. Gözleri televizyondaydı, ama akli karmakarıştı. “Ben yalanla yaşayamam!” diyordu içinden. “Annemin ve babamın güvenini sarsamam!” Bu sorunu çözmek için bir çare arıyordu.”*(s.129).

Ailelerin çocuklarına güvenmeleri ve onları sıkmamaları gerektiği de öyküde işlenmiştir. *“Ailelerimiz, kızlarını korumak uğruna onları neredeyse kilit altında tutuyorlar. Oysa ablalarımızın bizden ne farkı var? Onların da arkadaşları olmayacak mı? Tiyatroya, konsere gitmeyecekler mi? Biz yanlarında olursak, hangi zibidi onlara zarar verebilir, bir düşünsene.”*(s.122).

3.6.3. Dil ve Anlatım

Atasözleri

Öyküde atasözü bulunmamaktadır.

Deyimler

Öyküde anlamca kaynaşmış birleşik fiil ve sıfat tamlaması olan deyimlere yer verilmiştir. Deyimler genellikle kahramanların duygu ve hareketlerini anlatırken anlatımı güçlendirmek için kullanılmıştır.

Göz gezdirmek

“Salih Usta saate baktıktan sonra, çevresine şöyle bir göz gezdirdi.”(s.119).

Suratı asılmak

“Salih Usta'nın suratı asıldı.”(s.1209).

Göz açtırmamak

“Ablasına göz açtırmazdı.”(s.120).

Çenesi açılmak

“5-0'lık sonuç hepsinin çenesini açmış...”(s.120).

Dil dökmek

“Kursa gitmek için ailesine az dil dökmemişti.”(s.121).

Kıyameti koparmak

“Eve on dakika geç kalsa, annesi kıyameti koparıyordu.”(s.121).

Altından çapanoğlu çıkmak

“Bu çalışma numarasının altından bir çapanoğlu çıkmasında...”(s.122).

Bir karış surat

“Yalçın bir karış suratla odasına girip, kapıyı kapattı.”(s.122).

Kulağına gitmek

“Kuşkusuz, sorun babasının da kulağına giderdi.”(s.123).

Bir dediğini iki etmemek

“Hakan çektiği vicdan azabını azaltmak için, onun bir dediğini iki etmiyordu.”(s.123).

Gözdağı vermek

“Nural’a gözdağı veren Yalçın, odayı terk etti.”(s.125).

Yüreği ağzına gelmek

“Yalçın ise sorduğu soruya pişman olmuş, yüreği ağzına gelmişti.”(s.126).

Canını sıkmak

“Benim canımı sıkma ve git bak!”(s.127).

Hesap vermek

“Akşama da babanıza olanı anlatırım; siz hesap verirsiniz.”(s.127).

Burun buruna gelmek

“Yalçın, sokağın başını döner dönmez ablasıyla burun buruna geldi.”(s.128).

İkilemeler

İkilemeler, cümleye kattığı vurguyla duygu, düşünce ve hareketi daha güçlü ifade eder. Yazar ikilemeleri kullanarak okuru vurgulamak istediği noktaya çeker.

Öyküde aynı kelimelerin tekrarı, yakın anlamlı kelimelerin tekrarı ve yansıma kelimelerle kurulan ikilemelere yer verilmiştir. İkilemeler zarf, fiil görevinde kullanılmıştır.

Kakara kikiri

“Kızlar kakara kikiri, sinemalarda erkeklerle geziyorlardı.”(s.120).

Bağırıp çağırmak

“Yanlarına gidip, bağırıp çağırman bir işe yaramaz.”(s.120).

Gizli saklı

“Böyle gizli saklı kaçamaklarla, fazladan bir şey daha öğrenmek için uğraşıp duruyordu işte.”(s.121).

İçten içe

“Aslında içten içe Hakan’a hak veriyordu.”(s.123).

Yalan dolan

“Abla kardeş, çoğu şeyi anne babalarından gizleyip, yalanla dolanla kurdukları düzenlerini sürdürüyorlardı.”(s.123).

Derin derin

“Neriman Hanım, derin derin soludu.”8s.124).

Peş peşe

“Salih Usta ise koyu, simsiyah çayları peş peşe içerken de anlatıyordu.”(s.125).

Boş boş

“Sinemalarda, kafe dedikleri ne idüğü belirsiz yerlerde boş boş dolanıyorlar, görüyorum.”(s.125).

Uzun uzun

“Yalçın sustu, uzun uzun ablasına baktı.”(s.129).

Benzetmeler

Öyküdeki benzetmeler “gibi, sanki” edatlarıyla yapılmıştır. Kahramanların duygularını, hareketlerini daha etkili anlatmak için yazar, benzetmelere başvurmuştur.

Elif Abla gibi

“Ya Nural’a saldırırsa?.. Ya Elif Abla gibi...”(s.126).

“Görünmeyen mengeneler kollarını ve bacaklarını dört bir yandan sıkıştırıyormuş gibi geliyordu Yalçın’a.”(s.129).

Sanki oğlu birkaç saat içinde büyümüş

“Sanki... sanki oğlu birkaç saat içinde büyümüş, delikanlı olmuştu.”(s.130)

Sakız gibi bembeyaz önlük

“Salih Usta bir anda, taktığı sakız gibi bembeyaz önlüğü çıkarıp, masalardan birinin üstüne bıraktı.”(s.132).

Su gibi

“Salih Usta'nın hiç anlamadığı birtakım sözcükleri, su gibi peş peşe sıralıyordu.”(s.133).

Çekirge Bir Sıçrar

Kötü huylar edinmeye başlayan küçük bir çocuğun doğruyu bulmasını anlatan on altı sayfalık bir öyküdür.

Konu

Öyküde bir çocuğun yaşamı ve huyları anlatılır. Savurgan bir çocuk olan Kaan'ın, ihtiyaçlarını karşılamak izinsiz para ve eşya almaya başlar, paraları serseri çocuklara kaptırmasıyla yaptığı hataları anlayıp, gerçekleri ailesine anlatır.

Ana fikir

Öykünün ana fikri ne kadar ihtiyaç olursa olsun, izinsiz birinin eşyasını almamak gerektiğidir. Romanda seçilen ana fikir çocukların seviyesine uygundur. Çocukların öykünün başkahramanından ders alarak yanlış davranışlardan uzak durması gerektiği vurgulanmıştır.

Olay

Öykü başkahraman Kaan'ın tanıtımıyla başlar.

Savurgan bir çocuk olan Kaan, tüm okul eşyalarını bilinçsizce kullanıp kısa sürede bitirmektedir. Annesi Vildan Hanım, bu duruma bir son vermek için artık okul gereçlerini kendisi tek tek vermeye başlar. Bu çözümün de işe yaramadığını gören Vildan Hanım, sinirlenerek Kaan'a, o günden sonra okul gereçlerini çabucak bitirirse, Memduh Usta'nın yanında çalışıp ihtiyaçlarını kendinin karşılayacağını söyler. Kaan, sert görünüşlü Memduh Usta'dan çok korkmaktadır. Bu korkuyla kalem, defter ve diğer

okul gereçlerini daha düzenli kullanmaya başlar. Ama bir hafta sonra yine okul gereçleri bitmeye başlar. Annesine bunu söylemekten çekinir. Bir gün yakın arkadaşı Gökhan'ın kalemliginde çokça renkli renkli kalemler görür. İçindeki ses, Gökhan'ın çok kalemi olduğunu, onlardan birini alabileceğini söyler. Almamak için içindeki sesle mücadele eden Kaan, en sonunda dayanamaz ve kalemlerden birini alır. Kaan, o günün akşamı yaptığı hatayı anlar, pişmanlıktan uyuyamaz. Ertesi günü, arkadaşına fark ettirmeden kalemi aldığı yere bırakır ve rahatlar. Eve gelince, annesine artık tutumlu birisi olduğunu, harçlığını o gün vermesini söyler. Annesinden hafta sonuna kadar harçlık alamayacağını öğrenince doğruca odasına gider. Ertesi gün sabah kahvaltı ederken, annesinin cüzdanının açık olduğunu görür. İçindeki kötü huylu tırtıl cüzdandan biraz para almasının mahsurlu olmayacağını söyler. Kaan da cüzdandan bir miktar para alır. Aldığı parayla su tabancası alma hayali kurarken, okul çıkışında üç serseri tipli çocuk önünü keser, bütün paralarını tehditle alırlar. Kaan'dan her gün böyle para alacaklarını söylerler. O gece Kaan, korkudan ve üzüntüden hasta olur ama, kimseye bir şey söyleyemez. O gün okula gidemez. Ertesi gün okulda düşünceli olan Kaan, okul çıkışında yolunu değiştirir ama, serserilerin önünü kesmesinden kurtulamaz. Serseriler o günden sonra daha fazla para getirmesini söylerler. Yolda hıçkırma hıçkırma ağlayan Kaan'ı o sırada oradan geçen Memduh Usta'nın çırağı Salih görür. Kaan ağlayarak bütün olanları ona anlatır. O da hemen bütün gerçekleri ailesine söylemesi gerektiğini söyler. Kaan, ağlayarak eve varınca bütün yaptıklarını annesine anlatır. O gün Memduh Usta'ya da hafta sonları yanında çalışmak istediğini söyler.

Kahramanlar

Öyküde kahramanlar genellikle çocuklardan seçilmiştir. Çocuk okurlara onların yaşamından yola çıkarak bazı davranışlar kazandırılmaya çalışılmıştır.

Kaan: Öykünün başkahramanıdır. Savruk, dağınık bir çocuktur. *“Top gibi kesilmiş saçları, açık ela gözleriyle aynı renkteydi. Ak tenini süsleyen çiller, yüzüne sevimli bir anlam katardı. Öyle, düz duvara tırmanan haşarı çocuklardan değildi. Kavga etmez, küfür bilmezdi. Ama, akıl almaz bir biçimde savruktu. Kaan, bir kutu suluboyayı bir günde bitirir, boya kalemlerini yollara saçar, silgisini kaybeder, kalemlerini yontta yontta tutulamayacak boya getirirdi.”*(s.135). İzinsiz arkadaşından, annesinden bir şeyler aldığı için pişman olmuştur. *“Kaan'da ne maçtan konuşacak, ne*

de başka bir şey düşünecek hâl kalmıştı. Tek istediği, arkadaşından özür dilemek ve izinsiz aldıklarını ona geri vermektir.”(s.144).

Vildan Hanım: Kaan’ın annesidir. Şefkatli ve fedakârdır. *“Vildan Hanım onu kollarının arasına aldı, sevip okşadı. “Okulda üşüttün sanırım. Şimdi sana bir iki kaşık çorba içiririm; sabaha bir şeyin kalmaz.”(s.151). Çocuğunun savurganlığından bıkmıştır. “Annesi hoşnutsuz bir tavırla başını salladı. “Biliyor musun Kaan, senin şu savurganlığından bıktım usandım artık.”(s.137).*

Memduh Usta: Mahallenin tamircisidir. Dürüst, babacan biraz da bir kaba ustadır. *“Kaan yine de onun araba tamirhanesinde çalışmazdı. Aslında, usta iyi biriydi. İşinin ehli, mert ve eli açık bir adamdı. Gel gelelim işçilerine, “Ulan, ayı!” diye hitap eder, onlara hep dövecekmiş gibi bakardı. Üstelik, kendisine kazara cevap vermeye kalkanın da üstüne yürürdü.”(s.136).*

Salih Ağabey: Memduh Usta’nın yanında çalışan çıraktır. Okumadığı için pişmandır. *“Salih yedinci sınıftayken, “Okula gitmeyeceğim!” diye dayatmıştı ailesine. Bir süre işi haytallığa vermiş, sonra da araba tamirhanesinde çalışmaya başlamıştı. Okulu bıraktığı için çok pişman olmuştu, ama neye yarar?”(s.140).*

Tombalak Gökhan: Kaan’ın sınıftan arkadaşıdır. Kaan, onun kalemlerini izinsiz almış, pişman olup geri koymuştur.

Pınar: Kaan’ın sınıftan arkadaşıdır.

Üç delikanlı: Kaan’ın önünü kesip paralarını zorla alan çocuklardır. *“Delikanlılardan ikisi Kaan’ı aralarına alırken üçüncüsü karşısına geçti. Çocuğun yüzüne doğru savurduğu sigara dumanının ardından, “Mantonun cebindekileri uçları bakalım!” dedi kısık bir sesle.”(s.148).*

Yer ve zaman

Öyküde olaylar; Kaan’ın evinde, okulunda ve oturduğu mahallede geçmiştir. Dış mekânlardan çok iç mekânlar yer almaktadır.

Kaan'ın evi: “ Yemekten sonra biraz televizyon izleyen Kaan, ödevlerini yapmak için masanın başına geçti. Vildan Hanım, ütünün fişini prizden çekip oğlunun yanına geldi.”(s.138).

Okul: Kaan'ın okuduğu yerdir. “Sınıfta sabah curcunası vardı. Herkes bir ağızdan konuşuyor, kimin ne söylediği anlaşılıyordu. Sıra arkadaşı Tombalak Gökhan, defterini, kalemını çıkarıp sıranın üstüne yerleştirmişti.”(s.141).

Mahalle: “Oyuncakçıyı geride bırakıp, eczaneyi geçti. Yüksek bir tahta perdeyle çevrili inşaatın köşesinden döndü. Köşeyi dönmesiyle üç delikanlının önünü kesmesi bir oldu.”(s.146).

Öyküde zaman tam olarak belirtilmemiştir. Zaman kavramı olarak olayların geçtiği günlerden bahsedilmiştir. “Yağmurlu bir gün, Kaan okuldan çıkmış, eve doğru yürüyordu.”(s.140).

Anlatıcı ve bakış açısı

Öykü üçüncü ağızdan, hâkim bakış açısıyla yazılmıştır. Yazar, bu bakış açısında bütün kahramanların yerine düşünür, kendi düşünce ve duygularını onlar aracılığıyla aktarır. “Saat, gece yarısını çoktan geçmişti. Saçları terden sırlıslıklam olan Kaan, göğsünün üstünde azman bir kedi varmışçasına inliyor, bir o yana, bir bu yana dönüp duruyordu.”(s.143).

Öyküdeki iletiler

Öyküde önemli bazı iletiler verilmiştir. Bunlardan biri başkasının eşyalarını izinsiz almamaktır. “Kaan, tırtılın kafasının içinden fısıldadığını duydu. Hırsızlık bu! Hayır yapamam.”(s.142). “Kaan'da ne maçtan konuşacak, ne de başka bir şey düşünecek hâl kalmıştı. Tek istediği, arkadaşından özür dilemek ve izinsiz aldıklarını ona geri vermektir.”(s.144).

Savurgan olmamak, tutumlu olmak bir diğer üzerinde durulan konudur. “Vildan Hanım, birkaç dakika sonra, elinde iki kalem, bir silgi ve bir cetvelle geri döndü. Elindekileri Kaan'a uzatırken, “Kalemlerini vara yoğa, yonta yonta güdüğe çevirmeyi sürdürürsen, bir işe girer çalışırsın. Unutma!”(s.138).

Aileden bir şey gizlememek gerektiği de öyküde vurgulanmıştır. “*Gaz pedalına basarken, “Bana kalırsa, aileden bir şey gizleme,” dedi yalnızca... “Lütfen anne, başısla beni... Lütfen... Her şeyi sana anlatacağım.”(s.155).*

3.6.3. Dil ve Anlatım

Atasözleri

Öyküde atasözü bulunmamaktadır.

Deyimler

Öyküde, anlamca kaynaşmış birleşik fiil ve eksik cümle hâlinde olan deyimlere yer verilmiştir. Bu deyimler yüklem, sıfat ve zarf görevinde kullanılmıştır. Yazarın kullandığı deyimler, anlatımı güçlendirmekle birlikte eserin dokusunu da yansıtır. Kahramanların hareketleri, duyguları deyimler aracılığıyla aktarılmıştır.

Düz duvara tırmanmak

“*Öyle düz duvara tırmanan haşarı çocuklardan değildi.”(s.135).*

Akıl almaz

“*Ama, akıl almaz bir biçimde savruktu.”(s.135).*

Gözdağı vermek

“*... annesinin verdiği gözdağlarına hiç kulak asamazdı.”(s.136).*

Kulak asmamak

“*... annesinin verdiği gözdağlarına hiç kulak asamazdı.”(s.136).*

Hâl hatır sormak

“*Memduh Usta, onlara önce selam verip hâl hatır sordu.”(s.136).*

Açığını yakalamak

“*Vildan Hanım, oğlunun sararan yüzünü görünce, açığını yakalayiverdi.”(s.137).*

Yolunu tutmak

“*Eşyasını çantasına yerleştirdi ve okulun yolunu tuttu.”(s.138).*

Göz atmak

“Kutuyu odasına götürürken, içine şöyle bir göz attı.”(s.139).

Bir ağızdan konuşmak

“Herkes bir ağızdan konuşuyor...”(s.141).

Ağız kulaklarında

“Ağız kulaklarında,” Beşiği ne biçim salladık, değil mi?” (s.144).

Beti benzi atmak

“Korkudan beti benzi atmış...”(s.150).

Dört dönmek

“Annesi bütün gün çevresinde dört döndü.”(s.151).

Dil dökmek

“... Vildan Hanım, onu konuşturmak için az dil dökmeydi.”(s.151).

Gözden kaybolmak

“Kaan’ı bıraktıkları gibi, bir anda gözden kayboldular.”(s.152).

Suratını asmak

“Haydi ama, artık suratını asma.”(s.154).

Kan çanağına dönmek

“... kan çanağına dönmüş, gözlerle kendisine bakan oğlu dimdik duruyordu.”(s.155).

İkilemeler

İkilemeler, çocukların anlatım güçlerini geliştirir. Temel dil becerilerinden olan konuşma becerisi ikileme ve deyimlerin kullanımıyla zenginleşmektedir. Bu bağlamda öyküde bolca ikilemelerin kullanılması olumlu bir özelliktir.

Öyküde aynı ve zıt anlamlarla kurulan ikilemelere yer verilmiştir. İkilemeler genellikle zarf görevinde kullanılmıştır.

Yonta yonta

“... kalemlerini yonta yonta tutulamayacak boya getirdi.”(s.135).

Çil çil

“Çil çil altın saysa, Kaan yine de onun araba tamirhanesinde çalışmazdı.”(s.136).

Var yok

“Kalemlerini vara yoğa, güdüğe çevirmeyi sürdürürsen, bir işe girer çalışırsın.”(s.138).

Işıl ışı

“... kıpkırmızı yanakları ve ışı ışı ışıldayan kara gözleriyle gülerek yaklaştı.”(s.144).

Söylene söylene

“İçinden söylene söylene, odasına gitti.”(s.145).

Kös kös

“Başı önünde, kös kös odasına döndü Kaan.”(s.146).

Ciyak ciyak

“Ertesi gün, sınıftaki kızlara su sıkacak, hepsini ciyak ciyak bağırtacaktı.”(s.148).

Tir tir

“... elleri ayakları donuyor, tir tir titriyordu.”(s.150).

Hıçkıra hıçkıra

“... yüksek bahçe duvarının dibine büzüldü ve hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı.”(s.152).

Keyifli keyifli

“Bu ustanın çok hoşuna gidecek,” diye mırıldanıyordu keyifli keyifli.”(s.153).

Benzetmeler

Benzetmeler, anlatıma canlılık veren, akıcılık kazandıran en önemli söz sanatlarından. Yazar öyküde benzetmelere bolca yer vererek öykünün daha akıcı ve

anlaşılır olmasını sağlamıştır. Öyküdeki benzetmeler “gibi” edatı ve “casına” ekiyle kurulmuştur. Benzetmeler, sıfat ve zarf görevinde kullanılmıştır. Kahramanların duyguları, davranışları, varlıkların özellikleri anlatılırken benzetmelerden faydalanılmıştır.

Dövecekmiş gibi,

“... onlara hep dövecekmiş gibi bakardı.”(s.136).

Leş gibi

“Elbette, kağıt leş gibi oldu.”(s.138).

Kara kedi varmışçasına

“üstünde azman bir kara kedi varmışçasına inliyor...”(s.143).

Buz gibi

“Musluğu açtı ve başını, buz gibi suyun altına sokup, bir süre öylece kaldı.”(s.143).

Adam gibi

“Adam gibi sökül paraları.”(s.149).

Patlayan bomba gibi

“Annesinin yumuşak ve sıcak sesi, dibinde patlayan bir bomba gibi geldi Kaan’a”(s.151).

Uyuyormuş gibi

“Annesinin başucuna her gelişinde, yine uyuyormuş gibi yapmıştı.”(s.151).

Yılan gibi

“Karşısındaki delikanlıysa, yılan gibi tıslayarak konuşuyordu.”(s.152).

Top gibi

“Kaan’ın top gibi kesilmiş saçlarını karıştırdı.”(s.154).

Kireç gibi

“Karşısında kireç gibi bir yüz ve kan çanağına dönmüş gözlerle kendisine bakan oğlu dimdik duruyordu.”(s.155).

3.7. ÖYKÜ ÖYKÜ GEZEN KEDİ

3.7.1. Biçim Çözümlemesi

Boyut, kâğıt, yazım ve noktalama

Öykü Öykü Gezen Kedi adlı öykü kitabı sekiz öyküden oluşmaktadır Öykü kitabı ilk baskısını 2007 yılında yapmıştır. Eserin incelenen beşinci baskısı Şubat 2010 tarihlidir. Eser Günışığı Kitaplığı tarafından yayımlanmıştır. Öykü kitabı 192 sayfadır ve diğer eserler gibi 12X18 cm boyutundadır. Kitabın kâğıdı mat ve ikinci hamurdur. Eserde yazım yanlış ve noktalama hatası bulunmamaktadır.

Kapak ve resimleme

Öykü Öykü Gezen Kedi kitabının kapağı renklidir. Kapakta bütün öykülerin içinde yer alan siyam kedisinin resmi bulunmaktadır. Kapakta mor ve yeşil renk hâkimdir. Kapak, öykünün içindeki öykülerle uyumlu, çocukların ilgisini çekebilecek niteliktedir. Kapakta kitabın adı, yazarın adı, yayın evinin adı, baskısı yer almaktadır. Kapağın arka yüzünde Siyami Bey öyküsünden alıntı yer almaktadır.

Çocuk yayımlarında resimlerin sade ve anlaşılır ve konuya uygun olması gerekmektedir. Öyküde kapak haricinde, sadece bazı sayfa kenarlarında her öykünün içinde yer alan siyam kedisinin küçük resimleri kullanılmıştır. Öykünün iç sayfalarında bulunan resimler renksizdir. 9-12 yaş arası çocuklara hitap eden bu kitapta resimleme yönünden eksiklik göze çarpmaktadır. Resimlerin yetersiz, küçük ve renksiz olması çocuk kitaplarında bulunması gereken nitelikler açısından olumsuz bir özelliktir.

Yazı biçimi ve sayfa düzeni

Çocuk kitaplarında normal ya da normalden çok aralıklı satırlar tercih edilmelidir. Sayfa kenarında geniş boşluklar bırakılmalıdır. Sayfalar tek sütun halinde düzenlenmelidir. Eser bu bağlamda belirtilen özelliklere uygundur.

Eserde yazılar on iki puntoluk büyüklüktedir. Harflerin büyüklüğü dokuz – on iki yaş yaş arası çocuk okurların seviyesine uygundur. Öyküde satırlar, normal ya da normalden çok aralıktır. Sayfa kenarlı geniş boşlukludur. Sayfalar tek sütun olarak düzenlenmiştir.

3.7.2. İÇERİK ÇÖZÜMLEMESİ

Öykü kitabı, 192 sayfadır ve sekiz öyküden oluşmaktadır. Her öykünün konusu farklıdır. Kitapta yer alan öyküler şunlardır:

- Siyami Bey
- Bisiklet Aşkına
- Fındıkçı Güzeli
- Kırmızı Onluklar
- Natır Naciye'nin Torunu
- Kaportacı Kardeşler
- Çaycı ve Çocukları
- Bay Baykuş

Siyami Bey

Bir siyam kedisinin bir ailenin yaşamını değiştirmesini anlatan on altı sayfalık bir öyküdür.

Konu

Siyami Bey öyküsünde konu, Matbaacı Erdoğan Bey ve ailesinin yaralı bir siyam kedisine sahip çıkmasıyla değişen hayatlarıdır. Sokak hayvanlarına sahip çıkılması fikri bir ailenin yaşantısıyla anlatılmaya çalışılmıştır. Öyküde seçilen konu çocuk okurların seviyesine uygundur ve onlara olumlu davranışlar kazandırabilecek niteliktedir.

Ana Fikir

Öykünün ana fikri, insanlar sahipsiz hayvanları koruması, onlara sahip çıkması gereğidir. Yazar, fikri doğrudan aktarmak yerine bir olayın içinde kavratmaya çalışması olumlu bir özelliktir. Nitekim tavsiyelerden ziyade yaşanılarak elde edilen tecrübeler insan hayatında daha etkili olur.

Olay

Öyküde olaylar klasik bir kurguyla aktarılmamıştır. Öyküde ilk başta çözüm bölümü verilerek geri dönüşlerle daha önceki olaylar arasında bağlantı kurulmuştur.

Öykü evin kedisinin kaybolmasıyla başlar. Daha sonra geri dönülerek onun eve ilk geldiği günden başlanarak yaşanan maceralar anlatılır.

Bir cumartesi sabahı uyanan Erdoğan Bey çok mutludur. Çünkü evinde kendine rahat huzur bırakmayan siyam kedisi Siyami Bey, üç gündür kayıptır. Erdoğan Bey'in aksine eşi Zeynep Hanım, oğlu Ertan ve kızı Esin üzüntü içinde kedilerinin evlerine dönmesini dört gözle beklemektedir.

Bundan aylarca evvel Erdoğan Bey, yağmurlu bir akşam matbaasını kapatmış, arabasıyla evine dönerken yolun ortasında perişan vaziyette bir kedi görür. Acıyıp onu hemen ceketine sarmalar ve doğruca veterinerine götürür. Tedavisini yaptırdıktan sonra evine getirir. Bütün aile bu siyam kedisini sahiplenir. Adını da Siyami Bey koyarlar. Siyami Bey, kendini bulup eve getiren Erdoğan Bey dışında bütün aile fertlerinin dostu olmuştur. Erdoğan Bey, kendine evini dar eden, koltuğunu, yatağını sahiplenen siyam kedisinin günlerce gitmesini bekler. Bir sabah kahvaltıdan sonra işe gitmek için kapıyı açan Erdoğan Bey'le beraber Siyami Bey de çıkar, onunla asansöre biner, apartmandan çıkıp gider. Erdoğan Bey, rahat bir nefes alır. Ancak, aradan birkaç gün geçtikten sonra apartmanın girişinde yine Siyami Bey'in sesini duyar ve bu kez yanında sarı bir dişi kedi de vardır. Erdoğan Bey'in sevinci kursağında kalır. O günden sonra Siyami Bey, evi otel gibi kullanmaya başlar. Artık bütün mahalle ondan çekmektedir. Kabak da her zaman Erdoğan Bey'in başına patlar. Daha sonraki günler matbaasına gelen Erdoğan Bey, komşusu yorgancıyla sohbet ederken dükkânın içinden seslerin geldiğini duyar. Hırsız girmiş olabileceği korkusuyla kapıyı açar ve bir köşede miyavlayan iki küçük kedi yavrusunu görür. Siyami Bey'den dolayı kedilere duyduğu kızgınlığı bir tarafa bırakıp onlara sıcak bir yuva yapar. Aradan iki yıl geçer. Duman ve İslî artık iki yaşındadır. Siyami Bey ise bir daha dönmek üzere evi terk etmiştir.

Kahramanlar

Öykünün başlıca kahramanları bir ailenin bireyleridir. Öyküde kahraman sayısı fazla değildir. Ancak öyküde insan dışı varlıklara da yer verilmiştir. Hatta olaylar bu varlıklar üzerinde şekillenmiştir.

Erdoğan Bey: Matbaa dükkânı olan bir aile babasıdır. İyi niyetli, merhametli, içinde hayvan sevgisi olan bir insandır. *“Eve iki blok kala gördü topallayan kediyi.*

Zavallıciğın, farların aydınlattığı tünelde belirmesiyle yığılması bir oldu. Anında durup, dışarı fırladı. Besbelli kediciğın dermanı kalmamıştı. Kaz tüyü montunu çıkardı. Su birikintisinin ortasında yatan hayvancığı sarmalayıp arabaya attı. Bulduğı ilk veterinerin kapısından kedicikle daldı.”(s.12).

Zeynep Hanım: Erdoğan Bey’in güler yüzlü, sıcakkanlı, vicdanlı eşidir. “ *O akşam, eli kolu dolu asansörden çıkan Erdoğan Bey’i her zamanki sevecenliğiyle karşıladı Zeynep Hanım. Mis gibi yarma çorbasını içine çekti. Bunu karısından güzel yapan ikinci bir kişi tanı mıyordu.”(s.16).*

Ertan: Erdoğan Bey’le Zeynep Hanım’ın oğludur.

Esin: Erdoğan Bey’le Zeynep Hanım’ın kızıdır.

Yorgancı: Erdoğan Bey’in dükkân komşusudur. “*Demir kepenk takır takır yukarıda toplanırken, dükkânından çıkan yorgancı, “Hayırlı işler, komşum,” diye gülümsedi.”(s.22).*

Öykünün varlık kadrosunda Siyami Bey ve Duman ile İslî adında kediler de vardır.

Siyami Bey: Erdoğan Bey’in bulup eve getirdiğı Siyam kedisidir. “*Değerini bilin, safkan Siyam kedisi,” diyordu veteriner, onu her görüşünde. Değerini bilmek ne demek, baştacı olmuştu dört ayak. Önce, yan gelip uzandığı kanepeyi sahiplendi. Sonra, Babalar Günü’nde çocukların armağan ettiği terliği paraladı.”(s.10).*

Duman ile İslî: Erdoğan Bey’in matbaasında bulduğı yavru kedilerdir. “*Erdoğan Bey, ne kadar çul çaput varsa sepetin içine yerleştirdi. Enikleri alıp özenle içeri bıraktı. Radyatörün önündeki kolileri çekerek sepetin sığacağı kadar yer açtı. Dumanla ile İslî, küçük matbaada tavuk ciğeri yiyerek iki yaş günlerini kutluyor.”(s.23).*

Yer ve Zaman

Öykünün en önemli yer kapalı bir mekân olan Erdoğan Bey’in evidir. “*Mutfağına girdiğinde, sadece Zeynep Hanım gülümsemeye çalıştı. Küçükhanımla küçükbey umarsızlıkla ancak, “Günaydın baba,” diyebildiler bağıştta bulunur gibi.”(s.10).*

Bir diğ er önemli mekân Erdoğan Bey’in matbaa dükkânıdır. “*Küçük, eski usul bir matbaada gün, göz açıp kapayıncaya kadar geçer. Kepenk indirme zamanı geldiğinde,*

insanın yıkamakla çıkaramadığı mürekkep karası, tiner kokusu, kulaklarında makinenin gürültüsü kalır.”(s.16).

Öyküde dış mekân olarak da sokak yer almaktadır. *“Trafığe yakalanmamak için ara sokaklara dalmış, sağa sola sular saçarak ilerliyordu. Eve iki blok kala gördü topallayan kediyi. Zavallılığın, farların aydınlattığı tünelde belirmesiyle yığılması bir oldu.”(s.12).*

Öyküdeki olaylar, bir cumartesi günü başlamıştır. *“Sessiz ve düşsüz gecenin ardından uyandı Erdoğan Bey. “Bugün cumartesi,” dedi içinden. Gideceği herhangi bir kurum, karşısına çıkacağı kalantor patronlar yoktu.”(s.9).* Geri dönüşlerle iki yıl öncesine dönülmüştür. *“Aylar- yok yok, yıllar önce bir akşam, gök kubbe delinmiş gibiydi. Eve iki blok kala gördü topallayan kediyi. Zavallılığın, farların aydınlattığı tünelde belirmesiyle yığılması bir oldu. Anında durup, dışarı fırladı. Besbelli kediciğin dermanı kalmamıştı.”(s.12).*

Anlatıcı ve Bakış Açısı

Çocuk edebiyatı eserlerinde anlatımın birinci ağızdan yapılması önerildiği düşünülürse bu öyküde bu özelliğin dikkate alınmadığı görülmektedir. Öykü üçüncü ağızdan, hâkim bakış açısıyla yazılmıştır. *“Sanki kedi uzmanı, çok bilmiş!” diye geçirdi içinden Erdoğan Bey. Ama emindi. Bir kedi ne kadar nankör olursa olsun, bu denli özveriyi unutamaz.”(s.14).*

Öyküdeki İletiler

Öyküdeki en önemli ileti, hayvan sevgisi ve merhametli olmaktır. Öykünün kahramanları sokak kedilerine sahip çıkarak içlerindeki hayvan sevgisini göstermişlerdir. *“Eve iki blok kala gördü topallayan kediyi. Zavallılığın, farların aydınlattığı tünelde belirmesiyle yığılması bir oldu. Anında durup, dışarı fırladı. Besbelli kediciğin dermanı kalmamıştı. Kaz tüyü montunu çıkardı. Su birikintisinin ortasında yatan hayvancığı sarmalayıp arabaya attı. Bulduğu ilk veterinerin kapısından kedicikle daldı.”(s.12).* Erdoğan Bey, ne kadar çul çaput varsa sepetin içine yerleştirdi. Enikleri alıp özenle içeri bıraktı. Radyatörün önündeki kolileri çekerek sepetin sığacağı

kadar yer açtı. Dumanla ile İslî, küçük matbaada tavuk ciğeri yiyerek iki yaş günlerini kutluyor.”(s.23).

3.7.3. Dil ve Anlatım

Atasözleri

Öyküde atasözü bulunmamaktadır.

Deyimler

Öyküde, anlamca kaynaşmış birleşik fiil olan deyimlere yer verilmiştir. Yazarın kullandığı deyimler kahramanların duygularını, hareketlerini vurgulamak için kullanılmıştır.

Kulaklarını dikmek

“Mutfaktan gelen seslere dikti kulaklarını.”(s.9).

Gözleri kan çanağına dönmek

“Sürekli ağlamaktan ikisinin de gözleri kan çanağına dönmüştü.”(s.10).

Sırta kadem basmak

“Zaten dört ayaklının, üç gün önce sırta kadem basmasına onun dışında mutlu olan yoktu”(s.10).

Baş tacı olmak

“Değerini bilmek ne demek, baş tacı olmuştu dört ayak.”(s.10).

Şimşekler çakmak

“... şimşekler çakan üç çift göz üzerine çevrildi.”(s.11)

Allame kesilmek

“Esin’le Ertan teknoloji sayesinde, hemen o gece allame kesildiler.”(s.14).

Göz açıp kapayınca kadar

“Küçük, usul matbaada bir gün, göz açıp kapayınca kadar geçer.”(s.16).

Yüreği ağzına gelmek

“Elektrik düğmesine uzanırken, korkudan yüreği ağzına geldi.”(s.17).

Dili damağı kurumak

“Dili damağı kururken, elinin ayası elektrik düğmesine yapıştı.”(s.17).

Kulak vermek

“Erdoğan Bey, şapırtılara kulak vererek çayını yudumladı.”(s.18).

Aklına düşmek

“Akşama doğru çocuklarıyla karısı aklına düştü.”(s.18).

Karalar bağlamak

“Kuşkusuz üçü de karalar bağlamıştı.”(s.19).

İkilemeler

Öyküde, aynı, yakın anlamlı kelimeler ve ikisi de anlamsız kelimelerin tekrarıyla oluşturulan ikilemelere yer verilmiştir. İkilemeler, sıfat, zarf, yer tamlayıcısı görevinde kullanılmıştır. İkilemeler, öyküde varlıkların özellikleri, kahramanların hareketlerini daha etkili anlatmak için kullanılmıştır.

Yumuk yumuk

“Bir zamanlar o da severdi yumuk yumuk hayvancıkları.”(s.10).

Sağa sola

“... sağa sola sular saçarak ilerliyordu.”(s.12).

Şen şakrak

“Tam o sırada Zeynep Hanım, şen şakrak salona daldı.”(s.15).

Yan yana

“Apartmanın kapısından yan yana çıktılar.”(s.19).

Bol bol

“... herkese bol bol çay ısmarladı.”(s.19)

Konu komşu

“Konu komşu her akşam hayvanın canavar düdüğünü andıran sesinden zıplayarak uyandı.”(s.21).

Belde bucak

“Esin’le Ertan her fırsatta belde bucak onu aradılar.”(s.21).

Cins cibilliyet

“Bundan böyle nerede dört ayaklı görse, cinsine cibilliyetine aldırmayacak, arkasına bakmadan kaçacaktı.”(s.21).

Ivır zıvır

“Raflardaki ıvır zıvır yerli yerindeydi.”(s.22).

Tir tir

“Köşede plastik sepetin yanında tir tir titriyorlardı.”(s.22).

Çul çaput

“Erdoğan Bey, ne kadar çul çaput varsa sepetin içine yerleştirdi.”(s.23).

Benzetmeler

Öykü benzetmeler yönünden oldukça zengindir. Öyküde benzetmeler “gibi, tıpkı, sanki,” edatlarıyla ve andırmak kelimesiyle yapılmıştır. Benzetmeler, olayların daha etkili anlatılmasında, varlıkların görünüşlerinin daha ayrıntılı verilmesinde kullanılmıştır. Öyküde benzetmelerin bolca kullanılması, çocuk okurların kelime hazinesini zenginleştirmesi bakımından olumlu bir özelliktir.

Bağışta bulunur gibi

“Günaydın, baba,” diyebildiler bağışta bulunur gibi.”(s.10)

Kırk yıllık dedektif gibi

“Kırk yıllık dedektif gibi ekledi.”(s.11).

Tıpkı bir vampir gibi

“... azman şey, tıpkı bir vampir gibi ağzını açarak keskin dişlerini gösterdi.”(s.12).

Kamçı gibi

“Kuyruğu kamçı gibi, Erdoğan Bey’in baldırına indi.”(s.12).

Gök kubbe delinmiş gibi

“... yıllar önce bir akşam, gök kubbe delinmiş gibiydi.”(s.12).

Lök gibi

“Erdoğan Bey, kilitleri geçirene dek ıslanıp, lök gibi olmuştu.”(s.12).

Sanki kedi uzmanı

“Sanki kedi uzmanı, çok bilmiş!”(s.14).

Adam gibi

“... adam gibi yatmayı öğrenemediler.”(s.15).

Yeşil cam gibi

“Yeşil cam gibi parlak, hafif şaşı gözler düşmanca bakıyordu.”(s.15).

Utanmış gibi

“Kedi, tıraşlanan budunun cascavlak parlamasından utanmış gibi, incecik boynunu büktü.”(s.15)

İblisin gözleri sanki

“Yatağında parlayan fosforlu iki nokta, iblisin gözleriydi sanki!”(s.17).

Utanacak göz yok gibi

“Siyami Bey’de utanacak göz yok gibiydi.”(s.17).

Yumruk gibi

“Yumruk gibi olmuş gözlerini babasına dikerek mırıldandı kızı.”(s.20).

Otel gibi

“O akşamdan sonra Siyami Bey evi otel gibi kullanmaya başladı.”(s.20).

Canavar düdüğünü andıran

“Konu komşu her akşam hayvanın canavar düdüğünü andıran sesinden zıplayarak uyandı.”(s.21).

Bisiklet Aşkına

Bisikletini onarmak için para biriktiren bir çocuğun yaşadıklarını anlatan yirmi iki sayfalık bir öyküdür.

Konu

Öyküde, çok sevdiği bisikletini tamir ettirmek için, para kazanmak amacıyla mahalle sakinlerinin birinin köpeğini gezdiren Öztürk’ün maceraları anlatılmaktadır.

Öyküdeki olaylar, çocukların günlük yaşamında karşılaştığı ya da karşılaşılabilecekleri tarzdadır. Bu bağlamda öykü çocuk okurların seviyesine uygundur.

Ana fikir

Öykünün ana fikri, çalışmanın, kendi emeğiyle bir şeyler elde etmenin güzelliğidir. Dayanışma ve emekle birçok engel aşılabılır. Öykü seçtiği ana fikir ve vermiş olduğu mesaj bakımından çocuk okurların seviyesine uygundur.

Olay

Öyküde klasik bir kurgu vardır. Olaylar sırasıyla gelişir.

Öztürk her karne alışında, annesinin kendisine bisiklet almasını beklemektedir. Ama her seferinde hevesi kursağında kalır. Bir gün dayısının ona hediye ettiği bisikleti görünce dünyalar onun olur. Artık tüm zamanını bisikleti “Kırmızı Şimşek” in üstünde geçirmeye başlar. Bir akşamüstü, annesi işten eve gelmeden, eve girmeyi amaçlayan Öztürk, son hızla bisikletini sürer. Tam eve yaklaştıkça önüne azman bir siyam kedisi çıkar. Öztürk, bisikletiyle taklalar atıp apartmanın önündeki çimenlere düşer. Onu balkondan gören ablası İnci, koşarak yanına gelir, onu kapıcının yardımıyla eve götürür. O akşam İnci, annesine kardeşinin başına gelenleri anlatır. Annesi, gece boyunca endişeyle oğlunun başından ayrılmaz. Sabahleyin Öztürk, işe giden annesine kırılan bisikletini tamir ettireceğini söyleyince annesi şiddetle onu reddeder. Bisikleti hurdacıya satmasını söyler. Öztürk, o gün annesinden gizli bisikleti tamirciye götürür. Tamirci bisikleti üç güne hazır edeceğini, ücretin yüz otuz beş lira, olduğunu söyler. Öztürk bu parayı annesinden, beş yıl önce evi terk eden babasından ve dayısından istemeyeceğini bilir. Mahallenin bakkalının önünde düşünürken, tüylü bir köpek ayağının yanında belirir. Bu sırada köpeğin sahibi Pervin Hanım da bakkaldan alışveriş yapmaktadır. Pervin Hanım köpeğini evladı gibi sevmektedir. Bu yüzden mahallede adı kaçığa çıkmıştır. Öztürk, Bakkal Ahmet Efendi’yle Pervin Hanım’ın konuşmasına şahit olur. Pervin Hanım, oğlum dediği Bağcık’ı her gün bir saat gezdirecek birini aramaktadır. Günlük beş lira verecektir. Öztürk hemen atılır, Bağcık’ı gezdirebileceğini söyler. Akşam eve dönünce bisikletini tamir ettirmek için bulduğu işi ablasına anlatır. Annesine söylememesini tembih eder. Bundan sonra Öztürk her akşamüstü Bağcık’ı bir saat

mahallede gezdirir. Günlük beş lirasını alır. Aradan bir zaman geçtikten sonra Öztürk, biriktirdiği paraları hesap eder, üç gün daha çalışırsa artık bisikletini tamirciden alabilecektir. Bir akşamüstü mahallede Bağcık'ı gezdirirken üst mahalledeki parka bir televizyondaki dizinin oyuncularının geleceğini öğrenir. Bağcık'la koşarak oraya varır. Bu sırada elinde köpekle parkta dolaşmamasını söyleyen kızlarla tartışırken Bağcık'ın tasmaşının ipinden ayrılıp kaybolduğunu görür. Akşama kadar, mahallede telaşla onu arar fakat bulamaz. Akşama doğru yorgunluktan ve endişeden gözü kararır ve bayılır. Gözünün önünden annesi, bisikleti ve Bağcık geçer. Gözünü açtığında evdedir. Başında ablası, yanında annesi ve karşı koltukta Pervin Hanım vardır. Bağcık da kanepenin dibindedir. Annesi Öztürk'ten bisiklet konusunda ona sert davrandığı için özür diler. Pervin Hanım, Öztürk'ü bulmalarına Bağcık'ın yardımcı olduğunu ve ona bir borcu olduğunu söyler. Öztürk, içinden Bağcık'la daha uzun zamanlar geçireceklerini düşünürken, bu sırada Bağcık, onun ayaklarının arasından geçmektedir.

Kahramanlar

Öykü kahraman yönünden zengindir. Öykünün ana kahramanı bir çocuktur. Olaylar onun etrafında şekillenir. Çocuk kahramanların başından geçen olayların anlatılması, çocuk okurların ilgisini çeker. Kahramanla özdeşim kurmalarını sağlar.

Öztürk: Öykünün ana kahramanıdır. Anne ve babası ayrılmış, anne ve ablasıyla yaşayan bir çocuktur. Bisikletini çok sevmektedir. Kafasına koyduğunu yapan, inatçı bir çocuktur. Annesine kendinin büyüdüğünü ispatlamak istemektedir. *“Onu deli eden annesinin artık bir erkek olduğunu kabul etmemesiydi.”(s.26). “Özü’yse onun tam tersiydi. Susar, gözlerini dikerek bakar ve kendi bildiğini okurdu. Keçiden farksızdı kardeşi.”(s.35).*

İnci: Öztürk'ün şefkatli, koruyucu, sır saklayan ablasıdır. *“Bisiklet umurunda değildi İnci'nin. Özü tek parça, karşısındaydı ya! Genç kız kardeşini koluyla sararak destek olurken, kapıcıya teşekkür etti.”(s.28).*

Öztürk'ün annesi: Eşinden ayrıldıktan sonra, her şeyini çocuklarına adanmış, fedakâr bir annedir. *“Hiçbir şey senden değerli değil, canım! Oğlunu kucakladı... Oğluma bir şey olursa dayın da, sen de kaçacak delik arayın!”(s.30).*

Öztürk'ün babası: Ailesini beş yıl önce terk etmiş, ilgisiz bir babadır. *“Beş yıl önce, babaları onları terk edip gittiğinde de böyle için için ağlamıştı. Yüreği burkuldu. Aylardır sesini bile duymamıştı. Şimdi bir telefon etse, onlarca özür diler, ardında da, “Bir isteğin var mı, oğlum?” diye sorardı. Üst üste yutkundu. Kırgın yüreği daha da burkuldu.”*(s.29).

Pervin Hanım: Mahallede yalnız yaşayan, tek dostu köpeği Bağcık olan yaşlı bir kadındır. Öztürk onun köpeğine bakıcılık etmiştir. *“Sürekli köpeğiyle konuştuğu için mahallede “kaçık” diye ünlenen yaşlı kadınsa bakkala döndü ve “Söylediğim gibi Ahmet Efendi,” dedi. “Hem sabah hem akşam, birer saat gezdirecek. Günde beş lira vereceğim. Yeter ki oğlum onu sevsin.”*(s.33).

Öztürk'ün dayısı: Yeğenlerini seven, iyi kalpli biridir. Başiboş bir hayatı vardır. *“Dayısı da yoktu artık. Gitti mi ne zaman döneceği belli olmazdı.”*(s.29).

Bakkal Ahmet Efendi: Mahallenin bakkalıdır.

Dizi oyuncular: Mahallede dizi çeken oyunculardır. *“Parmaklarının ucunda yükselerek oyun parkına baktı. Salıncakta sallanan kızla oğlanı tanıdı. Annesinin tutkuyla seyrettiği dizinin küçük oyuncularındı. Az ileride dizinin başrol oyuncularını olan genç kızla genç adam, dazlak kafalı birini dikkatle dinliyordu.”*(s.41).

Yer ve zaman

Öyküde iç ve dış mekânlar birlikte kullanılmıştır.

Öykünün ana yeri Öztürk'ün evidir. *“Yataktan fırlayan Özü, bacaklarına dolanan pike yüzünden az daha yere kapaklanacaktı. Sendeleyerek kapıya tutundu. “Anne!” diye seslenerek odasından çıktı ve evden çıkmak üzere olan kadının önüne dikildi.”*(s.31).

Apartmanın bahçesi, diğer bir önemli yerdir. *“Özü, apartmanın bahçesindeki yeni sulanmış çimenlere serilmiş, bisikleti Kırmızı Şimşek ise bahçenin demir korkuluklarına çarpıp yamulmuştu.”*(s.27).

Öztürk ve ailesinin oturduğu sokak, kullanılan dış mekânlardan biridir. *“Yel gibi geçti bakkalın önünden. Geniş bir yay çizip, gidonu sağa kırdı. Otuz metre ötedeydi evi.”*(s.27).

Mahalle parkı da bir diğer önemli bir dış mekândır. *“Park ana baba günüydü. Yol yolak gezici satıcılarla dolmuştu. Oyun bahçesiyle kum havuzu, kameralar, spotlar ve görevlilerce ablukaya alınmıştı.”*(s.40).

Öyküdeki olaylar, temmuz ayında bir yaz tatilinde geçmektedir. *“Öfkeyle pikeyi yerden alıp yatağa bıraktı. Pencereye gidip perdeyi çekti ve camı açtı. Sabah yeli odaya dolarken, teninde temmuz güneşini hissetti.”*(s.31).

Anlatıcı ve bakış açısı

Öyküdeki olaylar, üçüncü kişi ağzından hâkim bakış açısıyla yazılmıştır. *“Özü, portakal kadar kalan güneşe doğru durmadan pedal çeviriyordu. Üstüne bol gelen sarı lacivert forması sırtında havalanıyordu.”*(s.26). Öyküde geri dönüşler de vardır. *“Özü’nün kirli yüzünden sessizce akan gözyaşları incecik yolaklar açmıştı. Beş yıl önce, babaları onları terk edip gittiğinde de böyle için için ağlamıştı. Yüreği burkuldu.”*(s.28).

Öyküdeki iletiler

Öyküdeki iletilerden biri hayvanların insanların yardımcısı ve dostu olduğudur. *“Ondan sonrası için, sanırım şimdi de Bağcık’a borçlandın. Üstelik bu borç parayla ödenecek türden değil. O olmasaydı seni nasıl bulurduk, bilemiyorum.”*(s.45).

Çalışmanın önemi de diğer bir önemli iletidir. Öztürk bisikletini onarmak için çalışmak istemektedir. *“Günde beş lira! Yirmi günde yüz lira! Oturduğu tabureden kalkıp yaşlı kadına seçirtti. “Köpeği... affedersiniz... o... oğlunuzu ben gezdirebilirim.”*(s.34).

3.7.3. Dil ve Anlatım

Atasözleri

Öyküde atasözü kullanılmamıştır.

Deyimler

Mecazlı bir anlam taşıyan deyimler, soyut zekâsı gelişmekte olan çocuğun kelime dağarcığını zenginleştirir, onun çok yönlü düşünmesini sağlar.

Öyküde, anlamca kaynaşmış birleşik fiil hâlinde olan deyimlere yer verilmiştir.

Gözü takılmak

“Havluyu alırken lavabonun üstündeki aynaya takıldı gözü.”(s.26).

Yüreği burkulmak

“Beş yıl önce de böyle için için ağlamıştı. Yüreği burkuldu.”(s.28).

Yüreği el vermemek

“gerisini getirmeye yüreği el vermedi.”(s.29).

Şimşekler çakmak

“Kadının gözlerinde şimşekler çaktı.”(s.31).

Kafa tutmak

“Bana kafa tutacak kadar büyümedin, küçük bey!”(s.31).

Burnundan solumak

“... kızgın boğa gibi burnundan soluyan kardeşine baktı.”(s.31).

Gözden kaybolmak

“Yaşlı kadın ve köpeği gözden kaybolur kaybolmaz,” Yupppppiiiiiiii!!!!” diye bağırarak sıçradı.”(s.34).

Gözdağı vermek

“Annesi eser, gürler, gözdağı verirdi.”(s.35).

Şeytan dürtmek

“Sokağın köşesindeki asırlık kestaneye doğru ilerlerken Özü’yü şeytan dürttü.”(s.37).

Göz atmak

“Şöyle bir göz attı kızlara.”(s.39).

İçine kurt düşmek

“Bağcık neşeyle havlarken, Özü’nün içine kurt düştü.”(s.40).

Kendinden geçmek

“Doğrulamak istedi; bir kez daha kendinden geçti.”(s.44).

Yüreğine indirmek

“Yüreğimize indirdin vallahi!”(s.45).

İkilemeler

Çocuk edebiyatı eserlerinde anlatıma güç ve güzellik kazandıran ikilemelerin kullanılması olumlu bir özelliktir. Öyküde, aynı ve yakın anlamlı kelimeler, biri anlamlı biri anlamsız kelimeler ve yansıma kelimelerle kurulan ikilemelere yer verilmiştir.

Cırl cırl

“Havluyu asıp banyodan çıkarken kapının açıldığını ve ablasının cırl cırl cırladığını duydu.”(s.26).

Üst üste

“Üst üste yutkundu...”(s.29).

Peş peşe

“Boynundan geçirdiği çantayı çıkarıp kızına uzatırken, peş peşe sordu.”(s.29).

Kendi kendine

“Çalıştır saksıyı, oğlum!” dedi kendi kendine.”(s.31).

Afra tafra

“Bu afra tafra ne, oğlum?”(s.32).

Hopluya zıplaya

“İnci, kardeşinin hopluya zıplaya gelişini, mutfak penceresinden gördü.”(s.34).

Uslu uslu

“Yanında uslu uslu yürür, görürsün.”(s.36).

Patır patır

“Bağcık’ın peşi sıra patır patır indi basamakları.”(s.36).

Yol yolak

“Yol yolak gezici satıcılarla dolmuştu.”(s.40).

Avaz avaz

“Özü, avaz avaz seslenerek her yerde aradı Bağcık’ı.”(s.42).

Birer ikişer

“... arkadaşları birer ikişer dağıldı.”(s.42).

Sağlı sollu

“Bekçi eliyle sağlı sollu servi ağaçlarının yükseldiği mıcır kaplı yolu gösterdi.”(s.43).

Benzetmeler

Bisiklet aşkına öyküsünde yazar oldukça fazla benzetme kullanmıştır. Bu bağlamda, çocukların olayları gözünde canlandırarak şekilde anlaması, olayların içine girmesi, kahramanları iyi tanımasını sağlanmış olacaktır. Öyküde benzetmeler “tıpkı, gibi” edatlarıyla ve “farksız” kelimesiyle yapılmıştır. Benzetmeler genellikle zarf görevinde kullanılmıştır.

Yay gibi

“Öztürk yatakta yay gibi gerildi.”(s.25).

Ablası gibi

“Annesi, ev kuşu olan ablası gibi, oğlunun da ana kuzusu olmasını istiyordu.”(s.26).

Ok gibi

“Özü, ok gibi aştı koridoru.”(s.26).

Bebek gibi

“Sakalı çikana dek kendini bebek gibi hissedecekti.”(s.26).

Yel gibi

“Yel gibi geçti bakkalın önünden.”(s.27).

Tıpkı bisikleti gibi

“Yüreğinin de tıpkı bisikleti gibi ezildiğini hissetti.”(s.28).

Kızgın boğa gibi

“... kızgın boğa gibi burnundan soluyan kardeşine baktı.”(s.31).

Efeler gibi

“Başı yukarda efeler gibi Kırmızı Şimşek’i sürükleyen özü bayır aşağı indi.”(s.32).

Süngüsü düşmüş asker gibi

“Özü yarım saat sonra, bu kez süngüsü düşmüş asker gibi bayırdan yukarı çıktı.”(s.32).

Tıpkı annesi gibi

“... işaret parmağını tıpkı annesi gibi ablasına doğru salladı.”(s.35).

Keçiden farksız

“Keçiden farksızdı kardeşi.”(s.35).

Yanıt gibi

“Köpeğin yanıt gibi çağırdığı, “Hev, hev!” seslerinin ardından aralarındaki kayış gerildi.”(s.36).

Şeytan uçurtması gibi

“Özü’nün, peşinde şeytan uçurtması gibi savrulmasıyla eğlendi durdu.”(s.38).

Sırık gibi

“Madem gezi alanı, siz niye sırık gibi dikiliyorsunuz?”(s.41).

Çam yarması gibi

“Çam yarması gibi delikanlı araya girmeseydi, Özü kızlara parkı dar edecekti.”(s.41).

Deli dana gibi

“Onun deli dana gibi dönendiğini gören arkadaşları da başladılar ünlemeye.”(s.42).

Hatırlamış gibi

“Birden hatırlamış gibi, “Dur bakayım!” dedi.”(s.43).

Külçe gibi

“Külçe gibi olduğu yere yığıldı.”(s.44).

Fındıkçı Güzeli

Sevgi ve hoşgörünün tüm olumsuzlukları ortadan kaldırabileceğini anlatan otuz sayfalık bir öyküdür.

Konu

Öyküde, anneannesiyle beraber kalan Sevgi'nin köyden üniversiteye kayıt olmak için gelen Hoşcan'la değişen yaşamı anlatılmaktadır. Yazarın seçtiği konu ve bu konu etrafında aktarmaya çalıştığı değerler çocuk okurlar için uygundur.

Ana fikir

Öykünün ana fikri, sevgi ve hoşgörü her olumsuzluğu yok edecektir. İnsanlar arası iletişimin önemi de öyküde vurgulanmıştır.

Çocuk edebiyatı eserlerinde istenilen ölçütlere uygun olarak yazılmış eser çocuğa farklı dünyaları tanıma fırsatı verirken onlara belli değerleri de kazandırır. Çocuğa seslenen eserlerde değerler hissettirilmeden verilmeye çalışılmalıdır. Yazar bu konuda başarılıdır.

Olay

Fındıkçı Güzeli öyküsü, günümüzdeki insanların yaşamını yansıtmaktadır. Öyküde olaylar birbirini takip eder. Öykünün planı çocukların anlayabileceği şekildedir.

Anne ve babası yurt dışında akademik kariyer yapan Sevgi, bebekliğinden beri anneannesi Nermin Hanım'la birlikte yaşamaktadır. Çok sevdiği anneannesine “Nino” diye seslenmektedir. Nermin Hanım, Sevgi on iki yaşına geldiğinde ona bir bilgisayar hediye eder. Ancak bu bilgisayar anneanne torunun ilişkilerini olumsuz etkilemiştir. Sevgi bütün gününü bilgisayar başında geçirir olmuştur. Arkadaşlarından uzaklaşmış, sanal arkadaşlar edinmiştir. Bu arkadaşlarıyla film, çevre gibi konularda tartışmalar yapmaktadır. Nermin Hanım, torunun değişmesine üzülürken bir gün memleketi Sinop'tan telefon gelir. Arayan kan kardeşi Müberra Hanım'dır. Torunun İstanbul'a üniversiteye kayıt olmaya geleceğini, Nermin Hanım'dan onu birkaç gün misafir

etmesini ister. Nermin Hanım, Hoşcan'ın gelmesini dört gözle bekler. Onun için hazırlıklar yapar. Ancak Sevgi, Hoşcan'ın gelme fikrinden hoşlanmaz. Geldiği gün ona hiç yüz vermez. Hatta Nino'suyla samimiyetini kıskanır. Odasından çıkmaz, günlerini bilgisayar başında geçirir. Canlı, hareketli, arkadaş canlısı bir kız olan Hoşcan, Sevgi'yi değiştirmekte kararlıdır. Nino'nun evde olmadığı bir gün onu mutfığa sokar, birlikte karadeniz yemekleri yaparlar. Daha sonraki günlerde, Hoşcan büyük bir yapboz getirir. Apartmanın diğer gençleri Işık ve Işıl kardeşler bir grup, Sevgi ile Hoşcan da bir grup oluşturur. Yapboz tamamlama yarışması yaparlar. Ucunda bisiklet hediyesi vardır. Gece gündüz yapbozu tamamlamaya çalışan Sevgi ve Hoşcan, sonunda yarışmayı kazanır. Bisikletlerini alıp dört arkadaş İstanbul'un çeşitli yerlerine bisiklet turu düzenlerler. Bu etkinlikler, Sevgi'yi tekrar insanlarla iletişime geçirmiştir. Artık bilgisayar başına sadece anne babasıyla görüşmek için oturmaktadır. Bisiklet turu yaptıkları bir gün, dört genç sahilde bir çay bahçesine otururlar. Hoşcan, arkadaşlarına bir ev arkadaşı bulunduğunu, artık kendi evine taşınacağını söyleyince Sevgi ve diğer gençler çok üzülür. Sevgi, ilk zamanlar hiç hoşlanmadığı bu kızın gitmesini hiç istememektedir. Nino ve kendisiyle yaşaması için ona yalvarır.

Kahramanlar

Öykünün ana kahramanı Sevgi'dir. Nermin Hanım ve Hoşcan ikinci dereceden kahramanlardır. Diğer kişiler ise üçüncü dereceden kahramanlardır.

Sevgi: Anne ve babası yurt dışında olduğu için anneanesiyle yaşayan biraz inatçı ve kıskanç ama sevimli bir kızdır. Bilgisayar onu insanlardan uzaklaştırmıştır. *“Aslında kadıncağz bilgisayar, biricik torunuyla gurbet elde çalışan anne ve babası birbirilerini yüzlerini görsünler, bol bol söyleşip görüşsünler diye almıştı. Sevgi'nin bu denli aklının başından gideceğini nereden bilebilirdi? Nino, önceleri, yeni heves, geçer, diye düşünmüştü. Torunun yüzüne hasret kalmaya, ufak tefek sorunlar büyümeye başlayınca dayanamadı. “İpekböceği bile, günü geldiğinde kozasını deler, dışarı çıkar. Sen ne zaman çıkacaksın?” diye sorup durdu torununa.”*(s.48).

Nermin Hanım: Sevgi'nin anneanesidir. Sevecen, güler yüzlü, torununu çok seven bir kadındır. Torununa hediye ettiği bilgisayar onunla ilişkisini bozduğu için

dertlidir. *“Allah aşkına, yavrum; ne var o kutunun içinde? Okuldan geliyorsun, başına oturuyorsun; uykudan uyanıyorsun, karşısına geçiyorsun.”*(s.48).

Hoşcan: İstanbul’a üniversite okumaya gelen, cana yakın, neşeli, insanlarla iyi ilişkiler kuran genç kızdır. *“Sinop’un bir köyünden çıkıp gelen genç doktor adayı, arabadan inen bu kız olmalıydı. Ufak tefek çelimsiz bir şeydi. Kıvrır kıvrır kabarık siyah saçların çevrelediği yüzü ak yumurtaya benziyordu.”*(s.51). Hoşcan, Sevgi’nin insan ilişkilerini de düzeltmiştir. *“Ah! Yoksa, sen bisiklete binmekten mi korkuyorsun? Ama hiç korkma! Birlik olursak, kardeşlerin tozunu attırırız.”*(s.69).

Sevgi’nin anne ve babası: Yurt dışında kariyer yapmaktadırlar. Bu nedenle kızlarını anneannesinin yanına bırakmışlardır. *“Cambridge Üniversitesi’nde ekonomi profesörü olan babasını hazinenin başına getirmiş, doktorasını yapan annesini de yardımcı olarak atamıştı.”*(s.57).

Müberra Hanım: Nermin Hanım’ın köyden çocukluk arkadaşıdır. Hoşcan’ın ninesidir.

Işık: Nermin Hanım’la aynı apartmanda oturan gençtir. Sevgi’nin ona ilgisi vardır. *“Fındıkçı güzelimiz bir an önce yerini bulsun; yoksa Işık Bey damadımız oluverir. Yakışsalar bari. Biri yer cücesi, öteki fasulye sırığı...”*(s.64).

Işıl: Işık’ın kız kardeşidir. *“Işık’ın kız kardeşi Işıl’la Sevgi’nin arasından bir zamanlar su sızmazdı. Okulları, hatta sınıfları aynıydı. Sevgi’nin bilgisayar takıntısı yüzünden araları büsbütün açılmıştı.”*(s.64).

Hımhum Sahaf: Nermin Hanım’ın eski tanıdığıdır. *“Adamcağız genzini tıkayan koca et yüzünden hımhum konuşurdu. Yedinci sınıfta okulu bırakmış, babasının sahaf dükkânında çalışmaya başlamıştı. Nermin Hanım’a sevdasıysa o yıllardan kalmaydı.”*(s.59).

Gülcan ve Nurcan: Hoşcan’ın köydeki kız kardeşleridir.

Yer ve Zaman

Öykünün en önemli mekânı Nermin Hanım’ın oturduğu apartman evidir. *“Güneş kameriyeye doğru kaymıştı. Mor salkımların gizlediği çocukların gülüşmeleri arada bir blokların yüksek duvarlarında yankılanıyordu.”*(s.50). *“Hanımelinin dolandığı*

balkonda hep birlikte çaylarını yudumlayıp, Nino'nun yaptığı kestaneli pastayı yerken, Hoşcan yine cırl cırl cırlıyordu.”(s.52).

Bir diğer yer, Hımhım Sahaf'ın dükkânıdır. “Az sonra Hımhım Sahaf'ın dükkânından çıkan Nino, pazar arabasını çekerek ilerlerken, hâlâ için için güliyordu.”(s.60).

Dış mekân olarak da çay bahçesi kullanılmıştır. “Dörtlü, bisikletlerini çay bahçesinin beyaz boyalı demirlerine kilitlediler. Ortancaların arasından yürürken, Hoşcan gerideki masaya yöneldi.”(s.73).

Öyküde zamanı kavramı tam olarak belirtilmemekle beraber, öyküdeki olaylar Sevgi, on iki yaşına girdiğinde başlamıştır. “Nino'su ilk arkadaşığıydı onun. Dizlerinin dibinde serpilip güzelleşmiş, onun elini tutarak okula gitmişti. Sınav heyecanlarını birlikte çekmişler, başarılarını baş başa kutlamışlardı. Sevgi, on iki yaşına bastığında, Nino'su ona bir bilgisayar armağan edene dek de böyle sürdü.”(s.47).

Anlatıcı ve Bakış Açısı

Öykü, üçüncü kişi ağzından hâkim bakış açısıyla yazılmıştır. “Annesi ve babasından ise iki günden beri ses yoktu. En son bir ay önce gelmişler, ama bir hafta bile kalamamışlardı İstanbul'da.”(s.57). Yazar, kahramanların düşüncelerini okur, duygularını kendi ağzından dile getirir. Diyaloglara sıkça yer vererek olayların sonuçlarının kahramanların ağzından aktarılmasını sağlar.

Öyküdeki İletiler

Öyküdeki temel ileti, insanlarla iyi ilişki içinde olmak gereğidir. “Sahi yolu, Moda Burnu, Adalar zamanla Sevgi'nin hayata bakışını değiştirdi. Yüzüne vuran yelde özgürlüğü, ayaküstü atıştırmalarda paylaşımı, yan yana sıralandıklarında güveni, geç kalma korkusuyla pedallara asıldıklarında dayanışmayı yeniden öğreniyordu sanki.”(s.72).

Bir diğer ileti ise bilgisayarın yanlış kullanılmaması gereğidir. “Aslında kadıncağz bilgisayar, biricik torunuyla gurbet elde çalışan anne ve babası birbirilerini yüzlerini görsünler, bol bol söyleşip görüşsünler diye almıştı. Sevgi'nin bu denli aklının başından gideceğini nereden bilebilirdi? Nino, önceleri, yeni heves, geçer, diye

düşünmüştü. Torunun yüzüne hasret kalmaya, ufak tefek sorunlar büyümeye başlayınca dayanamadı. “İpekböceği bile, günü geldiğinde kozasını deler, dışarı çıkar. Sen ne zaman çıkacaksın?” diye sorup durdu torununa.”(s.48).

3.7.3. Dil ve Anlatım

Atasözleri

Öyküde atasözü kullanılmamıştır.

Deyimler

Dilin geliştirilmesi, anlatım gücünün arttırılması için çocuklara deyimlerin kavratılması önemlidir. Bu kavratmayı metin içerisinde yapmak çocuğun deyimlerin kullanıldığı yerleri görmesi açısından gereklidir. Böylece deyimi nerede, hangi durumda kullanacağını kavrar. Öyküde anlamca kaynaşmış birleşik fiil olan birçok deyime yer verilmiştir. Kullanılan deyimler, kahramanların duygularını, olaylara bakış açılarını, hareketlerini açıklamaktadır. Edebi bir dille aktarılan duygu, düşünce ve hareketler okuyucuyu etkilemektedir.

Aklı başından gitmek

“Sevgi'nin aklının başından gideceğini nereden bilecekti?”(s.47)

Dudak bükmek

“Birden açıklamasını kesip dudak büktü.”(s.48).

Kafası basmak

“Senin kafanı basmaz!”(s.48).

Yüreği sızlamak

“Yüreği sızladı Sevgi'nin.”(s.49).

Yüz vermek

“Pinponlara azıcık yüz verdin mi tepene çıkarlar böyle.”(s.50).

Tepesine çıkmak

“Pinponlara azıcık yüz verdin mi tepene çıkarlar böyle.”(s.50).

Göz atmak

“Odadan çıkmadan önce ekrana göz attı.”(s.51).

Göz göze gelmek

“Anneanesiyle göz göze gelince, isteksiz mırıldandı.”(s.52).

İçi daralmak

“Abla, ağbi sözünden içim daraldı.”(s.52).

Yaka silkmek

“Komşuları ikisinden de yaka silkerlermiş.”(s.53).

Ödünü patlatmak

“Hepimizin ödünü patlatırdı.”(s.53).

Bıyık altından gülmek

“Yaşlı kadın bıyık altından gülerken, “Gevezenin teki,” diye mırıldandı Sevgi.”(s.56).

Yüreği daralmak

“Onları hatırlayınca yüreği daraldı.”(s.57).

Yüreğini ağzına getirmek

“Yüreğimi ağzıma getirdin. Ne var?”(s.57).

Üste çıkmak

“Ne dikleniyorsun be!” diye üste çıktı.”(s.59).

Suratı ekşimek

“Sevgi’nin hemen suratı ekşidi.”(s.62).

Arasından su sızmamak

“Işıl’la Sevgi’nin arasından bir zamanlar su sızmazdı.”(s.64).

İçini çekmek

“Kadıncağz bir şey demeden, içini çekerek odadan çıktı.”(s.65).

Kol kanat germek

“Nino’ysa evlatlarına kol kanat germek varken, kariyer diye tutturan kızıyla damadını içten içe suçlar...”(s.66).

Deliye dönmek

“Kadıncağz meraktan deliye döndü.”(s.68).

Dar atmak

“Zavallıcık, komşularıyla oyalanmak için dar attı kendini.”(s.68).

Aklına esmek

“Gün boyu akıllarına estikçe uğrayan çocuklar da eklenince, Nino da mutfaktan çıkamaz oldu.”(s.70).

Kulak ardı etmek

“Sevgi onun bu sözlerini hemen kulak ardı eder, belki de terslerdi.”(s.72).

Dört gözle beklemek

“Hatta, bunu dört gözle beklemişti.”(s.74).

İkilemeler

Öyküde aynı anlamlı, yakın anlamlı ve yansıma kelimelerle kurulan çok sayıda ikileme kullanılmıştır. İkilemeler kahramanların özelliklerinin verilmesinde, olayların vurgulanmasında oldukça önemlidir. Yazar öyküde ikilemelere sıkça yer vererek anlatıma canlılık ve etkililik katmıştır.

Paytak paytak

“Sevgi anneannesini Nino diye ünlemeye başladığında, henüz paytak paytak yürüyordu.”(s.47).

Baş başa

“... başarılarını baş başa kutlamışlardı.”(s.47).

Bol bol

“Aslında kadıncağz bilgisayarı, bol bol söyleşip halleşsinler diye almıştı.”(s.47).

Ufak tefek

“... ufak tefek sorunlar büyümeye başlayınca dayanamadı.”(s.47).

Kasım kasım

“Sevgi kasım kasım kasıldı.”(s.48).

Sık sık

“Bu yüzden sık sık yalnız kalıyordu.”(s.49).

Selam sabah

“... aylardır selamı sabahı kestiklerini anımsadı.”(s.509).

Cırl cırl

“Hoşcan yine cırl cırl cırlıyordu.”(s.52).

Kös kös

“Sevgisi hepsini kös kös dinledi.”(s.52).

Bilmiş bilmiş

“Hoşcan bilmiş bilmiş kıkırdadı.”(s.53).

Kıkır kıkır

“Sevgi kıkır kıkır kıkırdamaktan doğru dürüst konuşamıyordu.”(s.54).

Doğru dürüst

“Sevgi kıkır kıkır kıkırdamaktan doğru dürüst konuşamıyordu.”(s.54).

Sabah sabah

“Hiç çekemem sabah sabah!”(s.56).

Salına salına

“Hiç acele etmedi, salına salına gitti.”(s.58).

Kardeş kardeş

“Kardeş kardeş takım oyunu oynayacaklardı demek.”(s.68).

Patır patır

“Patır patır yerleştiriyordu parçaları.”(s.70).

Ağır ağır

“... altıncı günün ilk dakikaları ağır ağır ilerliyordu.”(s.71).

Birer ikişer

“Site sakinleri birer ikişer kameriyede toplandı.”(s.71).

Pis pis

“Hoşcan’la Işık’a bakıp pis pis sırtmasa...”(s.72).

Benzetmeler

Öyküde, “gibi ve sanki” edatlarıyla kullanılan benzetmelere yer verilmiştir. Yazar, öykünün anlatmak istediğini tam olarak vurgulamak için oldukça fazla benzetme kullanmıştır. Bu benzetmeler kimi zaman deyimlerle iç içedir. Böylelikle hem deyim hem de benzetmeyi çocuk okurlar kavrayabilecektir.

Eskisi gibi

“Bir an için eskisi gibi yine aralarında olmak istedi.”(s.50).

Fındık çuvalı gibi

“... sırt çantasını, fındık çuvalı gibi arkasına vurdu.”(s.51).

Yumruk yemiş gibi

“Midesine yumruk yemiş gibi oldu.”(s.51).

Küçük bir çocuk gibi

“Yaşlı kadıncağız, küçük bir çocuk gibi neşelendi.”(s.53).

Mis gibi

“Bir sabah, mis gibi reçel kokusuyla uyanmıştım.”(s.53).

Dayanılır gibi

“... fındıkçı güzelinin sesi dayanılır gibi değildi.”(s.55).

Tavuk gibi

“O gece inadından aç acına tavuk gibi erkenden yattı.”(s.55).

Sanki kırk yıllık dostlarmış gibi

“Sanki kırk yıllık dostlarmış gibi söyleşerek, bahçe kapısına kadar yürüdüler.”(s.55).

Kırağı düşmüş gibi

“Kızın çam ormanlarını çağrıştıran gözlerine kırağı düşmüş gibiydi.”(s.56).

Felaket tellalı gibi

“... felaket tellalı gibi, küresel ısınma diye başlıyordu.”(s.57).

Araba tekeri gibi

“Birden araba tekeri gibi açıldı gözleri.”(s.59).

Sırım gibi

“... sıırım gibi bir delikanlyken, topalak bir bilge olmuştu.”(s.60).

Yıldırım gibi

“Hışımınla döndü, yıldırım gibi mutfığa dalıp gürlledi.”(s.63).

Cam gibi

“Cam gibi parlak gözlerini Nino’dan ayırmadan dertop oldu.”(s.66).

Cırcır böceği gibi

“Heyecandan cırcırböceği gibi şakıyordu mübarek.”(s.66).

Hap gibi

“Hani üç güne varmadan, hap gibi yutarım kardeşleri, diyordun.”(s.70).

Gece gibi

“Gece gibi kara gözlerinde parıldayan yıldızlar bulutlanmış gibiydi.”(s.72).

Ayran budalası gibi

“Ayran budalası gibi sürekli Hoşcan’ın ağzının içine bakıyor.”(s.73).

Tıslar gibi

“Sevgi’nin tıslar gibi çıkardığı ses hepsinin kulaklarını tırmaladı.”(s.73).

Mırıldanır gibi

“Mırıldanır gibi devam etti.”(s.74).

Kırmızı Onluklar

Aile içi dayanışmayı anlatan on sekiz sayfalık bir öyküdür.

Konu

Çocuk kitaplarının konuları çocuğun günlük hayatı ile ilgili ve gerçeğe uygun olmalıdır. Kırmızı Onluklar öyküsünde yazar, aile bireylerinin arasındaki dayanışmayı işlemiştir. Mandolin almak için para biriktiren Barış'ın evlerine hırsız girmesiyle bütün parasını zor durumda kalan ailesine vermesi öyküde konu edilmiştir.

Ana fikir

Çocuk edebiyatı eserlerinde seçilen temalar, çocuğun kişiliğinin gelişmesinde, olaylara bakış açılarının oluşmasında oldukça önemlidir. Bu öyküde yazar, aile içindeki zorlukların fedakârlıkla aşılabileceğini vurgulamıştır.

Olay

Kırmızı Onluklar öyküsünde olaylar birbirini takip eder. Öykü başkahraman Barış'ın tanıtımıyla başlar.

Birinci sınıfa başlayacak olan Barış, komşuları Kerem Ağabey'in gitar çalmasına özenir. Hatta büyüyünce gitarist olmaya karar verir. Kerem Ağabey, ona mandolin çalarak işe başlamasını söyler. O da kendine mandolin almak için on kırmızı onluk biriktirmeye başlar. Kerem Ağabey'in yardımıyla yedi kırmızı onluğu biriktirir. Barış'ın boyacı olan babası da büyük bir iş alınca kalan üç kırmızı onluğu da ona uzatır. Barış'ın keyfine diyecek yoktur. Babası işi kutlamak için o akşam yemeğe götürünce keyfi daha da artar. Güzel bir lokantada yemek yerler. Hesabı babası bütün parasını evde unuttuğu için annesinin kredi kartından öderler. Sahilden yürüyerek eve gelirken önlerine bir siyam kedisi çıkar. Barış onun peşinden koştururken sahildeki balıkçının kovasını devirir, balıklar dışarıya dökülür. Siyam kedisi de balıkların en büyüğünü alıp kaçar. Balıkçıyla babası bir süre tartışırlar. Eve varıp, lambaları açtıklarında dolapların karıştırıldığını, evin darmadağın edildiğini görürler. Annesinin biriktirdiği paralar, babasının o gün kazandığı para gitmiştir. Babası üzüntüyle ne yapacağını düşünürken, Barış kırmızı onluklarını sakladığı, evin köşesinde duran sobayı açar. Elini atığında onluklarının hepsinin durduğunu görür. Gözünün önünden alacağı mandolin geçer, ister istemez gözyaşları dökülür. Barış anne ve babasına üzülmemelerini söyleyerek harcayacak on kırmızı onluklarının olduğunu söyler.

Kahramanlar

Öykünün ana kahramanı Barış adlı çocuktur. Olaylar onun etrafında şekillenir.

Barış: İlkokula yeni başlayacak olan sevimli bir çocuktur. *“Barış ağzından akan salyaları elinin tersiyle sildi. Bir türlü değişmeyen süt dişleri yüzünden tükürüğü ağzında birikiyordu. Annesinin onu hâlâ küçük bir bebek sanmasından bıkmıştı. Barış artık okula başlıyordu. Saatin ne olduğunu biliyordu ve rakamları da öğrenmişti.”*(s.78). Tek isteği para biriktirip kendine mandolin almaktır. Ancak evlerine hırsız girip babası parasız kalınca biriktirdiği ailesine vermek fedakârlığından kaçınmaz.

Barış’ın annesi: Tek çocuğu Barış’la ilgilenerek günlerini geçiren biridir. Barış’ın sorularını sabırla cevaplar. *“Annesi bayılırdı karmaşık yanıtlar vermeye. Üstelik bir dediği de öbürünü tutmazdı..”*(s.78).

Barış’ın babası: Ailesini boyacılık yaparak geçindiren bir babadır. *“Barış biliyordu, babası çok yoruluyordu. Sabahtan akşama kadar fırça sallamak kolay değildi.”*(s.78).

Kerem Ağabey: Barış’ın komşularının oğludur. Barış, mandolin çalma hevesine ondan gördüğü gitarla başlamıştır.

Demet Teyze: Kerem Ağabey’in annesidir.

Feryal Teyze, Suratsız Avni, Nimet Teyze, Aysel Teyze: Barış’ın apartman komşularıdır.

Yer ve zaman

Öykünün ana yeri Barış ve ailesinin kaldığı evdir. *“Annesinin kucağından inerek salona seğırtirken, babasının kitap okuması geldi gözünün önüne. Elinde kitapla kanepeye kıvrılır, ayaklarını sehpaye uzatır, kolunun altına oğlunun başını alır başlardı okumaya.”*(s.78).

Bir diğer önemli yer Kerem Ağabey’in evidir. *“Demet Hanım cümlesini bitiremedi. Çocuk seke seke koridoru yaralamıştı bile. Delikanlının odasına dalıp, “Kerem Ağbi,” diye bağırdı. Yastığın altından bir homurtu yükseldi.”*(s.84).

Lokanta da olayların yaşandığı bir mekândır. *“Lokantada cam kenarındaki maslardan birinde oturuyorlardı. Acı maçı demeden yuttuğu çiğ köftenin ardından bir porsiyon İskender kebabını da mideye indiren Barı, kaymaklı kadayıfını yerken dışarıda geçip gidenleri izliyordu.”*(s.89).

Sahil yolu öykünün dış mekânıdır. *“Sahil boyunca yürüyerek eve dönüyorlardı. Barış, annesinin cüzdanında kalan son bozukluklarla alınan dondurmasıyla içini serinletirken, önü sıra ilerleyen kahverengi-siyah kırçılı kedi takıldı gözüne.”*(s.90).

Öykünün zamanı tam olarak belirtilmemiştir. Anlatımdan olayların bir öğlen vakti başladığı anlaşılmaktadır. *“Anne! Babam ne zaman gelecek?” “Bak, Tanecik,” dedi. “Tepemizdeki güneş şu ağaca doğru indiğinde, babacık da gelecek.”*(s.78). Öyküde geri dönüşler de vardır. *“O bayram, annesiyle Demet Teyze kahvelerini içerken, Barış kendinden geçmiş, Kerem Ağabey’inin gitar çalmasını izliyordu. Bir ara delikanlı, “Denemek ister misin?” diye sordu.”*(s.78).

Anlatıcı ve bakış açısı

Çocuk kitaplarında anlatımın genellikle üçüncü ağızdan yapıldığı görülmektedir. Ancak araştırmalar göstermiştir ki, kafa sesi ile düşünceleri yansıtan üçüncü kişi, anlamayı güçleştirmekte, olayların inandırıcılığını etkilemektedir. Bu nedenle daha samimi ve inandırıcı olan birinci kişi anlatımı çocuk kitaplarında tercih edilmelidir.

Öykü üçüncü kişi ağzından, hâkim bakış açısıyla yazılmıştır. *“Hışım la dönen balıkçı, “Beğendin mi yaptığını çocuk?” diye bağırdı ona. Bir elinde oltası, öteki eliyle kovasına uzandı.”*(s.91).

Öyküdeki iletiler

Öykünün en önemli iletisi, aile bireylerinin dayanışma içinde olmasıdır. Öyküdeki küçük Barış da zor durumda kalan ailesine biriktirdiği paralarla yardımda bulunmuştur. *“Küçük hazinesini zulasına yerleştirirken aniden durdu. Önce annesinin gözyaşları, babasının çaresizliği geldi aklına; sonra da bilgisayar ekranında gördüğü mandolin. Yutkundu. Gözlerinden süzülen iki damla yaş, yanaklarından aşağıya inip salyasına karıştı. “Anne! Baba!” diye bağırarak hole doğru koştu. “Bakın, bir sürü onluğumuz var!”*(s.93).

Bir diğeri ileti de tutumlu olmak gerektiğidir. “İyi bir mandolin pahalı sayılmaz. Biriktiririz. Al, bakalım Barış. Bu günden başlayalım, on tane onluğumuz olduğunda, gider iyi bir mandolin alırsız... Kumbaran var mı senin?”(s.79).

3.7.3. Dil ve Anlatım

Atasözleri

Öyküde atasözü kullanılmamıştır.

Deyimler

Öyküde anlamca kaynaşmış birleşik fiil hâlindeki deyimlere yer verilmiştir. Kullanılan bu deyimler, kahramanların hislerini, durumunu yansıtmaktadır.

Kendinden geçmek

“Barış kendinden geçmiş, Kerem Ağabey’inin gitar çalışını izliyordu.”(s.78).

Gözünün önünden geçmek

“Evin dört bir köşesi gözünün önünden geçti.”(s.79).

Ağzı bir karış açık kalmak

“Ağzı yine bir karış açık kalan Barış, çenesine süzüle salyaları elinin tersiyle sildi.”(s.80).

Kapıya koymak

“Avni Bey mi apartmanı terk edip gider, yoksa sizi mi kapıya koyar, bilemem.”(s.82).

Tepesinin taşı atmak

“Ama bu kez de ağabeyinin tepesinin taşı atabilirdi.”(s.85).

İkilemeler

İkilemelerin cümleye kattığı anlam, vurgulanmak istenen duygu ve düşüncüyü ya da hareketi daha güçlü ifade eder.

Öyküde aynı, yakın anlamlı, biri anlamlı biri anlamsız ve yansıma kelimelerle kurulan ikilemelere yer verilmiştir. İkilemeler genellikle zarf görevinde kullanılmıştır.

Öpe koklaya

“Onu öpe koklaya pencereye götürdü...”(s.77).

Feryat figan

“... feryat figan dışarı uğrayan Feryal Hanım polisleri karşıladı.”(s.80).

Kıkır kıkır

“Kıkır kıkır gülen Barış, ağzından salyalar akıtarak salona sürükledi babasını.”(s.81).

Birer birer

“Basamakları birer birer çıktı.”(s.83).

Seke seke

“Çocuk seke seke koridoru yarılamişti bile.”(s.84).

Yarım yamalak

“Demet Teyze’sini yarım yamalak esenledi.”(s.85).

Patır patır

“... merdivenlerden aşağı patır patır indi.”(s.85).

Şıkır şıkır

“Şıkır şıkır yıldızların ikisi söniyor, beşi yanıyordu.”(s.88).

Cicili biçili

“Karşılıklı sıralanmış sokak lambalarıyla aydınlanan yolun üzerindeki cicili bicili vitrinler renk cümbüşü yaratıyordu.”(s.88).

Sağlı sollu

“Sağlı sollu akan araçlar, farlarından çıkan güçlü ışıklarla sanki birbirine bağlanmış gibiydi.” (s.89).

Duya duya

“Kredi kartı mağdurlarını duya duya bu konuda ödleğin teki olmuştu kadıncağz.”(s.89).

Homur homur

“İkisini birden çekiştirirken, biri homur homur homurdanıyor...”(s.91).

Kıyı köşe

“... kıyı köşe dört bir yanı hallaç pamuğu gibi atmıştı.”(s.93).

Benzetmeler

Öyküde “gibi, kadar ve sanki” kelimeleriyle kurulan ikilemelere yer verilmiştir. Benzetmeler, kahramanların duygularını etkili aktarmada, onların içinde buldukları durumları daha etkili açıklamada sıkça kullanılmıştır.

Eşek kadar

“Ulan sığa, eşek kadar oldun sen!”(s.81).

Ayakları sanki yere değmiyor

“Ayakları sanki yere değmiyor, uçarcasına hareket ediyordu.”(s.82).

Kedi gibi

“Kedi gibi sessizce dışarı çıkıp kapıyı çekti.”(s.83).

Her zamanki gibi

“Nimet Teyze'nin televizyonu her zamanki gibi sonuna kadar çıktı.”(s.83).

Mıknatısa yakalanmış toplu iğne gibi

“Mıknatısa yakalanmış toplu iğne gibiydi.”(s.85).

Çarşamba pazarı gibi

“Kapıyı çalarken yüzü Çarşamba pazarı gibiydi.”(s.85).

Kamçı gibi

“Kuyruğunu kamçı gibi sallıyordu.”(s.91).

Oyun oynuyor gibi

“Oyun oynuyor gibiydi.”(s.90).

Hallaç pamuğu gibi

“... kıyı köşe dört bir yanı hallaç pamuğu gibi atmıştı.”(s.93).

Natır Naciye'nin Torunu

Natır Naciye'nin Torunu, aile bağlarını anlatan on sekiz sayfalık bir öyküdür.

Konu

Çocuk kitaplarının konuları çocuğun güncel yaşamıyla uygun düşmelidir. Öyküde yazar, ailenin önemi ve insan sevgisini anlatmıştır. Öykünün konusu alzheimer hastalığına yakalanan yaşlı Nergis Teyze'nin ve ailesinin yaşamıdır. Seçilen konu çocuk okurların seviyesine uygundur. Öykü vasıtasıyla hasta ve yaşlı insanlara sevgi ve hoşgörü etrafında davranılması gerektiği vurgulanmıştır.

Ana fikir

Öykünün ana fikri, yaşlı insanlara hoşgörüyle ve şefkatle davranılması gerektiğidir. İşlenen tema konuyla bütünlük göstermektedir. Bu tema etrafında çocuk okurlara iyi ve güzel değerler kazandırılmak istenmiştir.

Olay

Öyküde olaylar birbirini takip edecek şekilde sıralanmıştır. Ancak öykünün gelişme bölümünden itibaren zaman zaman geri dönüşlerle Naciye Hanım'ın gençlik günlerinden bahsedilmiştir.

Kızı, damadı ve torunlarıyla yaşayan Nergis Hanım da yaşı ilerledikçe unutkanlık başlar, bu unutkanlık gün geçtikçe artar. Nergis Hanım, artık geçmişte yaşamaya başlar. Ondaki bu değişimler ailesini endişelendirmeye başlar. Torunları Berkehan ve Nagihan, anneanneleriyle eskiden yaşadıkları güzel günleri hatırladıkça onun şimdiki hâline çok üzülürler. Nergis Hanım, kızı ve damadı ve torunlarından başka kimseyi tanımamaya başlar. Onu arada sırada ziyarete gelen oğlu ve gelinini bile hatırlamaz. Kızı Meral Hanım, kendisi isteyken annesine bakacak bir yardımcı arar ama yardımcıları annesine en fazla üç gün dayanır.

Karnelerin alındığı gün, Nergis Teyze evden çıkıp gidince Meral Hanım çok endişelenir. O günden sonra Meral Hanım, annesinin kabul etmeyeceğini bile bile ona yardımcı alma fikrini açar, olumsuz cevap alınca, bu sefer de kabul etmezse onu

ağabeyine göndereceğini söyler. Yaşlı kadın istemeyerek kabul etmek zorunda kalır. Bir sabah Berkehan, Nagihan ve Nergis Teyze otururken evin kapısı çalınır. Çocuklar kapıyı açtıklarında cana yakın, sevimli bir genç kızla karşılaşır. Onun annelerinin bulunduğu yeni yardımcı olduğunu öğrenince, salona alırlar. Yeşim’le sohbet ederlerken içeriye Nergis Hanım girer. Torunları korkuyla Nergis Hanım’ın tepkisini beklerken, o sevinçle kıza yaklaşır. Bursa’daki Natır Naciye’nin torunu mu olduğunu sorar. Yeşim, bozuntuya vermeden onun torunu olduğunu söyler. Nergis Hanım, torunlarına bunamadığını ispat ettiğini düşünüp gururlanır. Kıza aç olup olmadığını sorar.

Kahramanlar

Natır Naciye’nin torunu öyküsünün kahramanları bir ailenin bireyleridir. Öykünün ana kahramanı yaşlı Nergis Hanım’dır. Meral Hanım, Berkehan, Nagihan, Yeşim ikinci dereceden kahramanlardır. Diğer kişiler ise üçüncü dereceden kahramanlardır.

Nergis Hanım: Kızı, damadı ve torunlarıyla yaşayan yaşlı bir kadındır. Yaşı ilerledikçe unutkanlık ve bunama belirtisi göstermeye başlamıştır. *“Onu bunak yerine koyduğu için Meral’e çok kızmış, esip savurmuştu önceki gün. Kimse el atamazdı boynunda sallanan keseye...”*(s.96). *“Geçen kış Nergis Hanım durup dururken, “Kuzum, Meral,” demişti, “bizim Nasip’e haber sal da gelsin. Bütün aile şok geçirmişler, şaşkın şavalak bakışmışlardı.”*(s.100).

Meral Hanım: Nergis Hanım’ın kızıdır. Annesi için endişelenen, saygılı, vefalı bir evlattır. Çalıştığı için hasta olan annesine bakıcı tutmak ister. *“Aynı akşam Meral Hanım gözyaşlarını silip burnunu çekerek, boncuklarla süslü bordo keseyi annesinin boynuna astı. “Anacığım, o başka. Şöyle eli yüzü düzgün, sözü sohbeti dinlenir biri, fena mı olur?.. Evi derler toparlar, ütü yapar. Sen de başında durursun.”*(s.105).

Berkehan: Meral Hanım’ın büyük çocuğudur. Liseye gitmektedir. Anneannesine düşkündür. *“Ya Berkehan’a ne demeli? Kardeş yüzünden kıskançlık krizine tutulduğunda daha dört yaşındaydı. Bebek Nagihan’ı ayağında sallayan Nergis Hanım’ın omuzuna biner, “Deh, dıgı dık dıgı dık!” diye bağırarak saçlarını çekiştirirdi.”*(s.99).

Nagihan: : Meral Hanım'ın küçük çocuğudur. Nergis Hanım'ın elinde büyümüştür. *“Gözleri doldu Nagihan'ın. Yutkunarak kalktı yerinden. İki kardeş annelerinden çok anneannelerinin yüzünü görmüşlerdi. İkisini de o bezlemiş, beslemiş, uyutmuş, oynamış, okula götürmüştü. O günleri anımsadıkça kızın yüreği sızlıyordu.”(s.98).*

Yeşim: Nergis Hanım'a bakmaya gelen, mesleğinde iyi, cana yakın bir hemşiredir. *“Yeşim'in kara gözleri ışıldadı. “Ben de yüksek hemşirelik okulunu bitirdim. Tezimi de Alzheimer hastaları üzerine yaptım. Kaygılanmayın.”(s.110).*

Meral Hanım'ın eşi: Kayınvalidesi için bütün imkânlarını seferber eden bir damattır.

Nergis Hanım'ın oğlu: Annesiyle yeterince ilgilenmeyen bir evlattır.

Nejat: Nergis Hanım'ın Bursa'daki oğlan kardeşidir.

Yer ve zaman

Öykünün ana mekânı Nergis Hanım ve ailesinin yaşadığı evdir. *“Son günlerde eve sık sık gelen kadınları anımsadı, Nergis Hanım. Hatta biri birkaç gün bile kalmıştı.”(s.98).* *“Genç kızı kuşkuyla süzen Nagihan önde, Berkehan arkasında salona geçtiler. Yeşim kanepeye ilişti. Nagihan karşısındaki koltuğa oturdu.”(s.110).*

Öyküdeki bir diğer kapalı mekân tuhafiyecidir. *“Tuhafiyecinin ardına kadar açık kapısının önünden geçerken, Nergis Hanım'ın içerden adını seslendiğini duydu. Çay bardağını tezgâhın arkasındaki kıza uzatan yaşlı kadın, telaşla dükkâna dalan torununun ağzını açmasına fırsat vermeden soluksuz anlatmaya başladı.”(s.103).*

Öyküdeki olaylar bir sabah vakti başlamıştır. *“Nergis Hanım, sabah yelini, yaz kış üstünden atamadığı yorganın altında hissetti. Huzursuzca kıpırdandı. Güya kendisini uyandırmamak için fısıltıyla konuşuyor, hatta parmak ucunda yürüyorlardı. Öyküde zaman olarak geri dönüşler vardır. “Geçen kış Nergis Hanım durup dururken “Kuzum, Meral,” demişti, “bizim Nasip'e haber sal da gelsin. Bütün aile şok geçirmişler, şaşkın şavalak bakışmışlardı.”(s.100).*

Anlatıcı ve bakış açısı

Öykü üçüncü kişi ağzından hâkim bakış açısıyla yazılmıştır. *“Nagihan’ın düşlerini ise tarihî konak süslerdi. Gözlerini kapattığında, konağın avlusundaki fiskiyeli havuz canlanıverirdi.”*(s.100). Öyküde zaman zaman geri dönüşler yapılmıştır. Çocuk okurların eserde anlatılan içselleştirmeleri bakımından anlatımın birinci ağızdan yapılması daha uygundur.

Öyküdeki iletiler

Öykünün en önemli iletisi bakıma muhtaç yaşlı insanlara şefkatle yaklaşılması gereğidir. *“Açıkça ortadaydı; kadıncağız bundan böyle evde tek başına kalamazdı. Bakıcı tutmak, bütçelerinde yeni bir gider kalemi yaratacaktı. Nagihan ağlamaklı karşı çıktı. “Bütçenizi bilemem, ama... ama ben, anneannemin olmadığı bir ev bile düşünmek bile istemiyorum.”*(s.105).

3.7.3. Dil ve Anlatım

Atasözleri

Öyküde atasözü kullanılmamıştır.

Deyimler

Deyimler, dilin inceliğini, güzelliğini yansıtan en önemli söz gruplarından biridir. Çocuklar için yazılmış eserlerde deyimlerin sıkça kullanılması, çocukların dilin örtülü anlamlarını kavramasını kolaylaştıracak, onların çok yönlü düşünmesini sağlayacaktır. Öyküde anlamca kaynaşmış birleşik fiil olan ve cümle hâlindeki deyimlere yer verilmiştir. Deyimler kahramanların duygu, düşünce ve durumlarını anlatmak için kullanılmıştır.

Aklına düşmek

“Yorganı tepesine çekmek üzereyken aklına düştü.”(s.95).

İş çevirmek

“Torunlarının maskarası olmak koymuyordu da, arkasından iş çevirmelerine dayanamıyordu.”(s.95).

Esip savurmak

“Onu bunak yerine koyduğu için kızı Meral’e çok kızmış, esip savurmuştu önceki gün.”(s.97).

Yüreği sızlamak

“O günleri anımsadıkça, kızın yüreği sızlıyordu.”(s.98).

Dudağı uçuklamak

“Şimdi sana öyle bir bebek yaparım ki, o sıpanın dudağı uçuklar.”(s.98).

Ağzının içine düşmek

“Ağzının içine düşerlerdi onu dinlerken.”(s.99).

Can kulağıyla dinlemek

“... onlarca öyküyü can kulağıyla dinler, her seferinde yeniden kurgulayarak arkadaşlarına anlatırdı.”(s.99).

Beti benzi atmak

“Beti benzi atan Meral Hanım, “Ne faytonu, anne?”(s.100).

Kol kanat germek

“... dördüne birden kol kanat geren sevgili aile büyükleri hastaydı.”(s.101).

Göz göze gelmek

“Oğlu laf attığında ya da göz göze geldiklerinde, hafifçe başını önüne eğerek gülümsedi.”(s.101).

Akla karayı seçmek

“Çocuklar onu yatıştıran dek akla karayı seçtiler.”(s.101).

Ölme, eşeğim ölme.

“Meral söz verdikçe o daha çok söylendi. “ Ölme eşeğim, ölme! Yaz gelecek, yonca bitecek.”(s.102).

Ayaklara kara sular inmek

“Saatlerce aradım. Ayaklarıma kara sular indi.”(s.103).

Yüzü sirke satmak

“Ne o öyle, yüzün sirke satıyor!”(s.103).

Tepesi atmak

“Aaa! Artık iyice tepemi attırıyorsunuz.”(s.104).

Gözleri dolmak

“Meral Hanım’ın gözleri doldu.”(s.105).

Burun buruna gelmek

“... soluk soluğa kapıda bitiveren Nagihan’la burun buruna geldi.”(s.107).

İkilemeler

İkilemelerin cümleye kattığı anlam, vurgulanmak istenen duygu ve düşüncüyü daha etkili ifade eder. Öyküde aynı, yakın anlamlı ve ses taklidi kelimelerle kurulan ikilemelere yer verilmiştir. Bu ikilemeler zarf görevinde kullanılmıştır.

İri iri

“Gözlerini iri iri açarak, ‘Kimseyi istemiyorum!’ dedi”(s.98).

Böğüre böğüre

“böğüre böğüre ağlayan Nagihan’ı anneanesi yatıştırmıştı.”(s.98).

Çın çın

“Günün her saatinde çın çın çınlayan hamamda yaşanan komik ya da ürkünç olayları can kulağıyla dinlerdi.”(s.99).

Sık sık

“Anneanneleriyle birlikte sık sık büyükbabalarının sararmış fotoğraflarına bakarlardı.”(s.99).

Çoluk çocuk

“Havalar soğumadan çoluk çocuk dolaşalım içine, bağa gidelim.”(s.100).

Şaşkın şavalak

“Bütün aile şok geçirmişler, şaşkın şavalak bakışmışlardı.”(s.100).

Gevrek gevrek

“... bir an duraksayan yaşlı kadın gevrek gevrek gülmüştü.”(s.100).

Ezile büzüle

“Nergis Hanım, ezile büzüle, ‘Evladım, bak kış geldi.’”(s.100).

Feryat figan

“Feryat figan ayaklandı, Nergis Hanım.”(s.101).

Yol yolak

“Yol yolak, bahçe market dolaşip duran Berkehan umutsuz eve dönüyordu.”(s.103).

Yavaş yavaş

“Belleğindeki pus yavaş yavaş dağılır gibiydi.”(s.106).

Şen şakrak

“Yeşim şen şakrak şakıdı.”(s.111).

Benzetmeler

Öyküde “gibi ve kadar” edatlarıyla kurulan benzetmelere yer verilmiştir. Benzetmeler sıfat ve zarf görevinde kullanılmıştır. Öyküde benzetmeler, bazen deyimlerle iç içe kullanılmıştır. Yazar bu vasıtayla anlatımı daha etkili, güçlü hale getirmiştir.

Çırpı gibi

“Söylenerek yorganı üstünden atan kadıncağız, iki çırpı gibi bacaklarını yataktan sarkıttı.”(s.95).

Zamane kadınları gibi

“Zamane kadınları gibi sabahlıkla dolaşmaktan hiç hoşlanmazdı o.”(s.96).

Sular seller gibi

“Alınan bebeği uğruna sular seller gibi gözyaşı döktüğünde, henüz üç yaşında yoktu.”(s.98).

Cin gibi

“... cin gibi akıllı Nergis Hanım’ın Hamamcızade Halil Efendi, zamanına kayıp gideceğini de, hiç kimsenin aklına gelmedi.”(s.100).

Anaç tavuklar gibi

“Yıllarca anaç tavuklar gibi dördüne birden kol kanat geren sevgili aile büyükleri hastaydı.”(s.101).

El gibi

“Öyle ki, pek de sık gelmeyen oğlunu el gibi karşıladı.”(s.101).

Pancar gibi

“Pancar gibi kızararak bardağını sehpayaya bıraktı.”(s.101).

Hap kadar

“Hap kadar evde yabancı biri...”(s.105).

Arpacı kumrusu gibi

“Bu savurganlığın sonucunda arpacı kumrusu gibi düşünmeye başladı.”(s.105).

Çocuklar gibi

“Anneanneleri giysi dolabının önünde, çocuklar gibi zıp zıp zıplıyordu...”(s.107).

Kırk yıllık oyuncular gibi

“Yeşim, kırk yıllık oyuncular gibi, yaşlı kadının sevincine katıldı.”(s.111).

Beşlik simit gibi

“Nergis Hanım beşlik simit gibi koltuğa kuruldu...”(s.111).

Kaportacı Kardeşler

Gerçek dostluğun anlatıldığı yirmi sekiz sayfalık bir öyküdür.

Konu

Öyküde, arkadaşı Can'ı kurtarmak için kendini tehlikeye atan Emin'in vefakârlığı anlatılmaktadır. Öykünün konusu, çocuk okurlara arkadaşlığın, dostluğun önemini anlatması bakımından olumludur.

Ana Fikir

Öykünün ana fikri, gerçek dostluğun kötü günde belli olduğudur. Çocuklara gerçek dostluk kurmaları, arkadaşlarını iyi seçmeleri gerektiği vurgulanmak istemiştir.

Olay

Öyküde olaylar klasik öyküleme tekniğine uygun olarak sıralanmıştır. Öyküde zor koşullarda ekmeğini kazanan bir ailenin oğlu olan Emin'in güvenilirliği, vefası anlatılmıştır.

Temmuz sıcaklığında lunaparkın önünde seyyar köftencilik yapan Ali Usta'nın en büyük yardımcısı oğlu Emin'dir. Emin tüm yaz tatilini dinlenerek geçirmek yerine babasının yanında çalışarak geçirir. Köfteci Ali Usta, bir yer bulup kendi dükkânını açınca seyyar satıcılığı bırakmayı düşünmektedir. Onun için o yaz, her gün uygun dükkân bakmaktadır. Lunaparkın ilerisinde çalışan kaportacı kardeşlerden Ali Usta ve o çevrede esnafılık yapan hiç kimse hoşlanmamaktadır. Hırsızlık, yan kesicilik, tehditle para alma onlardadır. Bir gün Emin, okuldan en yakın arkadaşı Can'ı kaportacı kardeşlerle görür ve çok şaşırır. Çünkü Can yaz tatilini Kahire'de geçireceğini söylemiştir. Emin, Can'ın o kardeşlerle ne işi olduğunu çok merak eder. Daha sonraki günler Emin yine arkadaşını, kaportacı kardeşlerle lokantadan ve cep telefoncudan çıkarken görür. Merakı ve endişesi iyice artar. Arkadaşının başına kötü bir şeyler gelmesinden korkar. Emin, babası Ali Usta'ya gidip olup bitenleri anlatır ve arkadaşıyla konuşmasını ister. Ali Usta, kimsenin hayatına müdahale etmemek gerektiğini söyleyince, Emin hayal kırıklığına uğrar. Babasının kaportacı kardeşlerden korktuğunu düşünür. Emin, Can'ı izlemeye devam eder. Bu olaydan bir müddet sonra, Ali Usta oğluna uygun bir dükkân bulduğu müjdesini verir. Bütün aile o akşam, açacakları dükkân için plan yaparlar. Ertesi gün Emin, seyyar tezgâhı açmış, Ali Usta'da bulduğu yere bakmaya gider. Emin, köfte için hazırlıklar yaparken, kaportacı kardeşlerin Can'ı zorla eski durağa sokmaya çalıştıklarını görür. Hemen koşarak oraya gider. Arkadaşını dövülmüş görünce kaportacı kardeşlerle kavga etmeye başlar. Can' ı ellerinden kurtarır. Duraktan çıkarken kaportacı kardeşler onlara tehditler savurur. Lunaparkın önündeki seyyar köfte tezgâhına geldiklerinde Can anne babasının ayrılmak istediklerini, o yüzden Kahire'ye gidemediğini, babaannesiyle bir süre yaşamak zorunda kaldığını, bu

esnada bir internet kafede kaportacı kardeşlerle tanıştığını anlatır. Başta onları dost zannettiğini, zamanla gerçek yüzlerini gördüğünü, ama cep telefonu ve bilgisayarını kaptırdığını söyler. Onlardan kurtulmak isteyince kardeşlerin, yaptıkları hırsızlığı üstüne yıkmakla tehdit ettiklerini anlatır ve Emin'e kendini kurtardığı için teşekkür eder. Emin, Can'ı dinlerken bir yandan da ocağı yakar, köfteleri pişirip satmaya başlar. Babası geldiğinde bütün köfteler bittiğini görür. Bu sırada kaportacı kardeşler ve büyük ağabeyleri gelir. Emin ve Can'dan hesap sormak ister. Ali Usta hemen atılarak, çocukları korur. Kardeşlerinin uygun işler yapmadığını, bir daha oğluna ve arkadaşına sataşmamalarını söyler. Kaportacı kardeşler geldikleri gibi geri giderler. Can mahcubiyetle Ali Usta'ya teşekkür eder. Emin babasının korkak olduğunu düşündüğü için utanır ve onunla gurur duyar.

Kahramanlar

Öykünün ana kahramanı Emin adlı çocuktur. Öyküde başkahramanın çocuk olması, çocuk okurların kendilerini kahramanla özdeşleştirmelerini, öykünün ana fikri ve konusunu anlamalarını kolaylaştıracaktır.

Emin: Tatillerini babasına yardım ederek geçiren düşünceli, fedakâr, güvenilir bir çocuktur. Arkadaşlığa, dostluğa çok önem verir. *“Kaportacı kardeşler, Can'ı ite kaka durağa sürüklüyordu. Parmaklarının arasından kurtulan kitap yere düşerken o çoktan caddenin ortasına varmıştı. Deli gibi koşarak çöplüğe dalan Emin, yumruğunu Can'ın midesine gömmeye çalışan büyük kardeşin üstüne uçu.”*(s.130).

Ali Usta: Emin'in babasıdır. Yıllarca köftecilik yaparak hayatını kazanmıştır. Tek isteği kendine bir dükkân açmaktır. Mantıklı, çocuklarını tehlikelerden korumaya çalışan bir babadır. *“Ali Usta gülümsedi. ‘ Evlat bile bile belanın üstüne gitmek, cahil cesaretidir. İnsanı elindekinden de eder.”*(s.122).

Can: Emin'in sınıf arkadaşıdır. Anne babasının boşanma kararıyla bocalamış, kötü huylu kardeşlerin tehdidinde maruz kalmıştır. *“Cani Emin'in sınıfına geçen yıl özel okulların birinden gelmiştir. Altın gibi parlayan kısacık saçları, gözlerindeki şeytanî parıltılar, uzun ince burnu daha ilk günden herkesin dikkatini çekmişti... Sosyete çocuğu olarak ünlense de, kısa sürede sınıfın Can'ı oluvermişti. Can ve Emin o*

günlerde aynı sırayı paylaşıyorlardı ve aralarından su sızmiyordu.”(s.116). “Bizimkiler yine ayrılmaya karar vermeselerdi gidecektim. Babaannem burnunu sokmasaydı ben babamla Kahire’ye gidecektim, annem de arkadaşlarıyla İtalya’ya.”(s.132).

Kaportacı kardeşler: Eski durakta kaportacılık yapan, hırsızlık, yan kesicilik ve diğer kötü huylarıyla çevreye korku salan kardeşlerdir. *“Asıl bela olanlar, işte o iki velettir. Büyük ağaları Sabo’nun çevreye saldığı korkudan yararlanıp keyiflerince at koştururlar akıllarınca. Esnafın kasasını, ağbilerinin cepleri sanırlar. Sarhoş olup vitrin indirir, heyecan olsun diye kapkaç yapar, öğrencilerin önünü kesip eğlenirler.”(s.124).*

Simitçi Haydar: Köfteci Ali Usta’nın yanındaki tezgâhında simit satan bir seyyar satıcıdır. Meraklı ve konuşkandır. *“Her sabah ‘kaşık düşmanı’ dediğı karısından başlayıp fırıncıdan müşterilerine, sokak kedilerinden trafiğe kadar her şeyden yakınan çenebaz simitçinin yerine Emin’in çenesi düştü.”(s.129).*

Esmâ ve Elif: Ali Usta’nın büyük ve küçük kızlarıdır.

Emin’in annesi: Ali Usta’ya her konuda yardımcı olan vefalı bir eştir. *“Arkasında kaya gibi karısı olmasa çoktan pes etmişti. Bugün küçük bir salon sahibi olacaksa, onun sayesindeydi. Kadıncağız üç evladına analık ederken, bir yandan da konu komşunun dikişini dikmiş, örgüsünü örmüş bire bin katmıştı.”(s.118).*

Can’ın babaannesi: Can’ın yanında kaldığı, onu kampa yollamadığı için nefret ettiği babaannesidir.

Yer ve zaman

Öykünün olaylarının geçtiğı başlıca mekân, lunaparkın önündeki seyyar satıcıların bulunduğu yerdir. *“Yılın en sıcak günü. Ağustos güneşi lunaparkın üstüne çökmüş. Dönme dolap, cehennem sıcaklığına aldırmayan üç beş akli evvel uğruna boş kabinleriyle dönmekteydi. Çevrede ana yoldan gelen trafik sesinin dışında çıt yok. Lunaparkın girişinde yükselen kestane ağacının kalın budaklarından birine Siyam kedisi uzanmış. Simitçi Haydar, ağacın dibinde, ayaklarını tablasına uzatmış kestiriyor.*

Az ötede, 'Köfteci Ali Usta' yazılı üç tekerlekli arabanın başında, minik taburesinde oturan Emin, elindeki kitabı okuyor.”(s.113).

Öykünün diğer önemli yeri eski duraktır. *İşte, tam o sırada Emin'in bakışları ilerideki eski durağa kaydı. Kaportacı kardeşler, Can'i ite kaka durağa sürüklüyordu. Parmaklarının arasından kurtulan kitap yere düşerken o çoktan caddenin ortasına varmıştı. Deli gibi koşarak çöplüğe dalan Emin, yumruğunu Can'ın midesine gömmeye çalışan büyük kardeşin üstüne uçu.*”(s.130).

Ali Usta'nın evi de bir diğer önemli yerdir. *“Emin, iki apartmanın arasında sıkışıp kalmış, bahçe içindeki üç göz evlerine geldiğinde bağırmaktan sesi kısalmış, tepinmekten bacakları tutmaz olmuştu. Yüksek bahçe duvarının ortasındaki kapı, kilidinden sarkan ipi çekmeden açılıverdi.”(s.126).*

Öyküdeki olaylar bir yaz günü gerçekleşmiştir. *“Yılın en sıcak günü. Ağustos güneşi lunaparkın üstüne çökmüş. Dönme dolap, cehennem sıcaklığına aldırmayan üç beş akli evvel uğruna boş kabinleriyle dönmekteydi.”(s.113).*

Anlatıcı ve bakış açısı

Öykü üçüncü kişi ağzından, hâkim bakış açısıyla yazılmıştır. Yazar, öyküde bütün kahramanların duygu ve düşüncelerini bilir. Kendi düşüncelerini kahramanlar vasıtasıyla okura aktarır. *“Köşeyi dönüp pislik içindeki eski durağı gören Emin'in aklına yine Can düştü. Kaportacı kardeşler geldi gözünün önüne.”(s.128).*

Öyküdeki iletiler

Öykünün en önemli iletisi, arkadaşların daima birbirine yardım etmesi gereğidir. *“Kaportacı kardeşler, Can'i ite kaka durağa sürüklüyordu. Parmaklarının arasından kurtulan kitap yere düşerken o çoktan caddenin ortasına varmıştı. Deli gibi koşarak çöplüğe dalan Emin, yumruğunu Can'ın midesine gömmeye çalışan büyük kardeşin üstüne uçu.”(s.130).*

Bir diğer ileti ise anne babanın boşanması çocukları olumsuz etkilediğidir. *“Can içini çekti. Bizimkiler yine ayrılamaya karar vermeselerdi gidecektim. Babaannem burnunu sokmasaydı ben babamla Kahire'ye gidecektim, annem de arkadaşlarıyla*

İtalya'ya. Kardeşlerle kafelerden birinde tanıştım. Evde dizüstü bilgisayarım olduğu hâlde internet kafelerde dolandım”(s.132).

3.7.3. Dil ve Anlatım

Atasözleri

Öyküde atasözü kullanılmamıştır.

Deyimler

Öyküde anlamca kaynaşmış birleşik fiil olan deyimlere yer verilmiştir. Yazar öyküde bolca deyim kullanarak anlatımı daha akıcı ve etkili hale getirmiştir. Öyküde kullanılan deyimler, anlatımı güçlü hale getirdiği gibi eserin dokusunu da yansıtmaktadır. Kahramanların duyguları, huyları, davranışları deyimler kullanılarak etkili bir biçimde aktarılmıştır.

İçini çekmek

“İçini çekerek kitabını açtı.”(s.115).

Gönlünü çelmek

“... içine biraz da gizem katarak anlattığı yurt dışı gezileri sınıf arkadaşlarının gönlünü çelmişti.”(s.116).

Arasından su sızmamak

“Can ve Emin o günlerde aynı sırayı paylaşıyorlardı ve aralarından su sızılmıyordu.”(s.116).

Gönlü kırılmak

“Zavallı garibin gönlü kırıldı.”(s.121).

Göz göze gelmek

“Göz göze geldiler.”(s.122).

Burun buruna gelmek

“Kapının önünde burun buruna geldiler.”(s.123).

Toz kondurmamak

“Kardeşlerine toz kondurmaz.”(s.124).

Eli kolu bağlanmak

“... tanıksız göz altularla polisin de eli kolu bağlanır.”(s.124).

Gözdağı vermek

“Ben Can’la konuşursun, o çocuklara da gözdağı verirsin, sanmıştım.”(s.124).

Suratı asılmak

“Delikanlının suratı asıldı.”(s.127).

Can ciğer kuzu sarması olmak

“İkisi de dünkü tartışmayı unutmuş, can ciğer kuzu sarması olmuşlardı.”(s.129).

Tüyleri diken diken olmak

“Delikanlının tüyleri diken diken olmuştu.”(s.130).

Tası tarağı toplamak

“Simitçi Haydar, tası tarağı toplamış, uzaklaşıyordu.”(s.131).

Çileden çıkmak

“Ayrıca benim için babaannemin çileden çıktığını görmek kadar büyük mutluluk yoktur.”(s.133).

Yüreği sızlamak

“Can’ın Emin’in arkasına sindiğini görmek yüreğini sızlatıyordu.”(s.136).

Dili damağına yapışmak

“Emin’in dili damağına yapıştı.”(s.137).

Kılına zarar gelmek

“Ben de evlatlarımın kılına zarar gelsin, istemem.”(s.137).

İkilemeler

İkilemeler çocukların anlatım güçlerini geliştirir. Çocuğun temel dil becerilerinden olan konuşma becerisi ikileme ve deyimlerin kullanılmasıyla gelişmektedir. Bu bağlamda öyküde sıkça ikileme kullanılması olumlu bir özelliktir.

Öyküde, aynı ve yakın anlamlı kelimelerle kurulan ikilemelere yer verilmiştir. İkilemeler zarf görevinde kullanılmıştır.

Kendi kendine

“Üstelik haklı da, dedi kendi kendine.”(s.121).

Aylak aylak

“... aylak aylak dolaşan insanların sayısı arttı.”(s.122).

Çoluk çocuk

“O günlerde lunaparka çoluk çocuk aileler gelirdi.”(s.122).

Bile bile

“Evlad, bile bile belanın üstüne gitmek cahil cesarettir.”(s.122).

Yalan dolan

“Yalan dolanı yoktur.”(s.123)

Sallaya sallaya

“Bezli poposunu sallaya sallaya ağabeyine koşan Elif’i kucığına aldı.”(s.126).

Birer birer

“Sayfalar birer birer eksilirken sıcaklık da artıyordu.”(s.129).

Boncuk boncuk

“... alnında boncuk boncuk ter birikti.”(s.130).

İte kaka

“Can’ı ite kaka durağa sürüklüyordu.”(s.130).

Baş başa

“Barışmak için baş başa gitmelilermiş.”(s.132).

Birer ikişer

“Lunaparkın çalışanları birer ikişer, şekerleme yapacakları yere çekiliyorlardı.”(s.134).

Tane tane

“Sözcükler dudaklarından tane tane dökülmeye başladı.”(s.137).

Benzetmeler

Öyküde, “gibi, kadar” kelimeleriyle kurulan çokça benzetmeye yer verilmiştir. Benzetmeler, sıfat, zarf, yüklem görevinde kullanılmıştır. Öyküde kullanılan benzetmelerle, kahramanların olaylar karşısında tavırları, duyguları etkili bir biçimde aktarılmıştır. Benzetmeler söz grubu halinde olduğu gibi deyimle birlikte de kullanılmıştır.

Yay gibi

“...kulaklarını tırmalayan fren sesiyle yay gibi gerildi.”(s.114).

Kaldırıma çakılır gibi

“Kırmızı bir araba karşı kaldırıma çakılır gibi yanaştı.”(s.114).

Bana ne der gibi

“... bana ne der gibi omuz silkti.”(s.115).

Aslanlar gibi

“Cano’ya bak, aslanlar gibi”(s.115).

Buz gibi

“... soğutucudan aldığı buz gibi ayranı uzattı.”(s.117).

Üstüne vazifeymiş gibi

“Simitçi üstüne vazifeymiş gibi atıldı.”(s.117).

Bizim mahalle kadar

“Burası bizim mahalle kadar eğlenceli.”(s.119).

Mıh gibi

“Üstelik, mıh gibi kafasına çakılan arkadaşı vardı.”(s.119).

Parlayan güneş gibi

“Can, o kalabalığın içinde, kara bulutun arasında parlayan güneş gibiydi.”(s.119).

Pişmiş kelle gibi

“Pişmiş kelle gibi sırtan palyaço, ‘ İstemem, benim üzüm suyum var.’ diye yanıtladı.”(s.120).

Arpacı kumrusu gibi

“Senin yamak arpacı kumrusu gibi, usta...”(s.121).

Ödlek gibi

“Babası bir ödlek gibi konuşuyordu.”(s.122).

Kurt gibi

“... merak beynini kurt gibi kemiriyordu.”(s.122).

Çam yarması gibi

“Onun küçüğü çam yarması gibidir.”(s.123).

Hindi gibi

“Emin’in gözünde hindi gibi kabaran babası ve onun büyük düşü vardı.”(s.126).

Sur gibi

“Erik ağacının dalları, üç yanında sur gibi yükselen apartman duvarlarına kadar silme erik kaplıydı.”(s.126).

Araba tekeri gibi

“Gözlerini araba tekeri gibi açan Emin’i annesi destekledi.”(s.127).

Mis gibi

“Oh, mis gibi!” (s.129).

Sakız gibi

“Sakız gibi yapışkan, mübarek!”(s.130).

Deli gibi

“Deli gibi koşarak çöplüğe dalan Emin, yumruğunu Can’ın midesine gömmeye çalışan büyük kardeşin üstüne uçtu.”(s.130).

Uzun saatler gibi

“Emin’le Can için uzun saatler gibi geçti birkaç saniye.”(s.138).

Çaycı ve Çocukları

Zorluklarla geçinen bir ailenin çocuklarının okuma isteklerini anlatan yirmi sekiz sayfalık bir öyküdür.

Konu

Öykünün konusu, bir iş hanında çaycılık yaparak kıt kanaat geçinen Galip Efendi'nin kızı ve oğlunun okuma çabasıdır. Çocuk eserlerinde seçilen konu çocuğun yaşantısıyla bağlantılı olmalı, onun hayatından izler taşınmalıdır. Çaycı ve Çocukları öyküsünde seçilen konu çocukların ilgisini çekebilecek niteliktedir.

Ana fikir

Bir toplumun geleceği olan çocukların yetişmesinde çocuk öykü ve romanlarının onlara iyi ve güzel değerleri aktarması gerekmektedir. Öyküde eğitimin önemi vurgulanmıştır. Öykünün ana fikri herkesin iyi bir eğitim almaya hakkı olduğudur.

Olay

Çaycı ve Çocukları öyküsü, birbirini takip eden olaylarla kurgulanmıştır. Öyküde olaylar şöyle gelişir.

Çalıştığı iş hanında günleri çay, kahve servisi yapmakla geçen Galip Efendi'nin tek umudu oğlu Fuat'tır. Galip Efendi, onun mutlaka okumasını istemektedir. Kızı Feride'yi, başarılı olmasına rağmen, maddi imkânsızlıktan dolayı ilkokuldan sonra okutamayacağını düşünür. Galip Efendi'nin işleri yolunda gitmektedir. Ancak iş hanında azman siyam kedisini görünce morali bozulur, iş hanında kötü olayların olacağını düşünür. Çünkü geçen kışta iş hanındaki muhasebecinin ofisinde, siyam kedisi böyle karşısına çıkmış, o gün muhasebeci kaza geçirmiş, canını zor kurtarmıştır.

Galip efendi, bunları düşünürken o gün, Avukat Hanım, onu odasına çağırır, kızı Feride'yi mutlaka okutmasını söyler. Galip Efendi, Avukat Hanım'ı kızdırmamak için tamamı deyip geçitirir. O gün öğleden sonra, iş hanına polisler gelince herkes telaşa kapılır. Handaki tıfil mimarın ofisi soyulmuştur. Galip Efendi, kapısını sonuna kadar germemesini çok söylemiş, ama o dinlememiştir. Akşam evine yorgun argın dönen

Galip Efendi, sokakta geçinemediği kardeşi Gani'nin meyve sattığı kamyonu görür, üzerinde kızı Feride de vardır. Kızgınlıkla eve girer, oğlu Fuat'ı görünce siniri biraz yatıştır. Yemekten sonra bahçede oturan Galip Efendi, oğluna derslane bulup bulmadığını sorar, oğlu kaçamak cevaplar verir, aradığını söyler. Eşi Hacer Hanım, Fuat'a pek güvenmemesini söyler. Feride'nin çalışkanlığı herkesin dilindedir. Okuldan başarı belgesi almasına rağmen babasının onu okutmayacağını düşüncesi, Feride'ye çalışma kararı aldırır. Bahçede meyve yerken içeriden iki kardeşin bağrıışmaları duyulur. Bağrıışma hiddetlenmeye başlayınca Galip Efendi içeri girer, neler olduğunu sorar. Feride atılarak, parasızlıktan dolayı beni okutmayacağın için ben amcamın yanında çalışıyorum, der. Ancak parasını isteyen ağabeyi Fuat'a tek kuruşunu bile vermeyeceğini söyler. Fuat'ın bir anda yüzü değişir. Galip Efendi, oğlunun şimdiye kadar yalan söylediğini düşünüp ondan karnesini getirmesini ister. Oğlu yalandan odayı arayıp bulamadığını söyleyince, oğlunun yıllardır kendilerini kandırdığını, liseyi bile bitiremediğini anlar. O akşam erkenden yatan Galip Efendi, ertesi gün işe geç kalmıştır, sebebini soranları terslemiştir. Bütün gün düşünceli düşünceli işini yapmıştır. Avukat Hanım'a kahve götürdüğünde Avukat Hanım, çocukların durumunu sorar. İçi yanan Galip Efendi, oğlunun yaptıklarını ona anlatır. Avukat Hanım, Galip Efendi'ye Fuat'ın yanında çalışıp bir yandan da okula devam edebileceğini söyler. Galip Efendi, bu teklife çok sevinir ve Avukat Hanım'a teşekkür eder. Avukat Hanım, kendinin de zorluklar içinde okuduğunu, manavda çalışıp para kazandığını anlatır. Galip Efendi'ye her koşulda görevinin çocuklarının okumasını sağlamak olduğunu söyler.

Kahramanlar

Öykü kahramanlar yönünden zengindir. Kahramanlar özellikleri iyi çizilmiş, günlük hayatta karşılaşılabilecek kişilerden seçilmiştir.

Galip Efendi: Bir iş hanında çaycılık yaparak hayatını kazanan bir aile babasıdır. Tek isteği oğlunun okumasıdır. Oğluna çok güvenmiş, ancak umduğunu bulamamıştır.

“Ofislerin kapısını tıklatmadan önce, yüzüne kocaman bir gülcük yapıştırmak Galip Efendi'nin en belirgin huyuydu. Galip Efendi Fuat'ı dershaneye göndermekte kararlıydı. Bundan böyle aldığı her içecek markası, cebine indirdiği her bahşiş, aslan parçası oğlu içindi.”(s.141).

Fuat: Galip Efendi'nin lise öğrencisi oğludur. Babasının onu okutma çabalarına rağmen onlara sınıfta kaldığını söylememiş, onların ümitlerini boşa çıkarmıştır. *“Fuat liseye başladığından beri karne getirmiyordu. İkinci dönem açık yürekle beş dersten bütünlemeye kaldığını söylemişti.”*(s.150). *“Uydurduğun onca bahaneyle aldığın paraları ne yaptın?”* Fuat'ın başı öne düştü, ama hemen aptalca savunmaya başladı. *Her şeyin nedeni arkadaşlarıydı. Bir kez at yarışlarına götürmüşlerdi. Bin pişmandı, çok üzgündü...”*(s.154).

Feride: Galip Efendi'nin kızıdır. Çalışkan, dürüst, okumak isteyen bir kızıdır. Maddiyattan dolayı babasının onu okutamamasından dolayı para kazanmak için amcasının yanında çalışmıştır. *“Galip Efendi kızını okutmayı düşünmüyordu. Daha doğrusu, hayat pahalılığından okutamazdı. En fazla, ağlamasın zırlamasın diye biçki dikiş kursuna yolları.”*(s.144). *“Ben çalışıyorum, baba! Parasızlığı bahane edip, beni okuldan alacağını biliyorum. Anneme kızma, amcama da!”*(s.152).

Hacer Hanım: Galip Efendi'nin eşidir. Çocuklarını iyi tanımakta, onlara eşit davranmaktadır. *“Sen allame oğluna güven daha! Ama dizlerini dövdüğünde, ben de seni dinlemeyeceğim.”*(s.150).

Avukat Hanım: İş hanında avukatlık ofisi olan, zorluklarla okumuş, sert ama merhametli bir bayandır. *“Kır saçlı, mavi gözlü kadın aynı zamanda hanın yöneticisiydi. Dediğim dedik, çaldığım düdüğü birisiydi.”*(s.143). *“Babam manavdı. Dört kardeş, dördümüz de manavda çıraktık. Demek istediğim, sen de çocuklarını okumaları için çalıştıran babalardan ol.”*(s.160).

Muhasebeci: İş hanında ofisi olan muhasebecidir. *“Muhasebeci eve giderken arkasındaki süt kamyonu arabasına bindirdi. Araçlardaki hasar bir yana, adamcağız çıkan kavgada canını, kaza yerine gelen polislerin sayesinde kurtardı.”*(s.143).

Tıfil Mimar: İş hanında ofisi soyulan mimardır. *“Asansör kapısının karşısında tıfil mimarın ofisiydi. Para kazanamadığından ofisi çoğunlukla kapalıydı. O gün polislerin ikisi mimarın ofisiydi. Genç mimarın yumurtayı andıran ufacık suratı bembeyazdı. Ağlamaklı sesi açık kapıdan dışarı taşıyordu. Dizüstü bilgisayarım, telefonun, cüzdanım ... hepsi gitmiş!”*

Gani: Galip Efendi'nin kardeşidir. *“Kardeşi Gani'nin evi üç mahalle ötedeydi. Her şey bir yana, onunla bir saat gülüp oynasalar, ikinci saat atışmaya başlarlardı.”*(s.147).

Birsen Hanım: Emlakçının sekreteridir.

Yer ve zaman

Öykünün ana yeri Galip Efendi'nin çalıştığı iş hanıdır. *“Dört katlı hanın merdiveni, ana girişteki cam kapının karşısındaydı. Merdivenler dar ve loş olduğundan, asansör çalıştığı sürece kullanılmazdı. Asansör kapısının bitişiğinde, tıfıl bir mimarın ofisi vardı.”*(s.145).

Bir diğer mekân ise Galip Efendi'nin Kayışdağı'ndaki evidir. *“Yüzünü Kayışdağı'nın serin yeline verip, bayır yukarı tırmanmaya başladı. Çaycı micir kaplı yolun başına geldiğinde kamyonet de evlerinin önünden hareket ediyordu. Feride'yle Hacer ellerindeki poşetlerle bahçeden içeri girdiler.”*(s.148).

İş hanındaki Avukat Hanım'ın Ofisi de bir diğer önemli yerdir. *“Elindeki askıyı sehpaye bırakan çaycı, çekinerek büyük deri koltuğa ilişti. Başını kaldırıp kadının mavi gözlerine bakabildiğinde fincandaki kahve çoktan bitmiş, hatta telvesi kurumuştur.”*(s.159).

Öyküde zaman tam olarak belirtilmemiştir. Olaylardan hareketle bir yaz ayıdır denilebilir.

Anlatıcı ve bakış açısı

Öykü üçüncü kişi ağzından hâkim bakış açısıyla yazılmıştır. *“Feride'nin ‘Tamamdır, kaptan !’ diye amcasına seslenmesini perdenin aralığından izlemişti. Eskiden olsa, ‘Kırsın kıçını, anasının dizinin dibinde otursun!’ derdi.”*(s.156). Öyküde diyaloglar önemli yer tutmaktadır.

Öyküdeki iletiler

Çocuk edebiyatı eserlerinde, çocuğu iyiye, doğruya ve güzele yönlendirecek iletilere yer verilmelidir. Fakat bu, olaylar içinde çocuğa sezdirilmeli, doğrudan söylenmemelidir.

Öyküde verilmek istenen en önemli ileti, kız çocuklarıyla erkek çocuklarının eşit tutulması gerektiğidir. *“Galip Efendi Fuat’ı dershaneye göndermekte kararlıydı. Bundan böyle aldığı her içecek markası, cebine indirdiği her bahşiş, aslan parçası oğlu içindi.”(s.141). “Galip Efendi kızını okutmayı düşünmüyordu. Daha doğrusu, hayat pahalılığından okutamazdı. En fazla, ağlamasın zırlamasın diye biçki dikiş kursuna yollardı.”(s.144).*

Kız çocuklarının okutulması gerektiği vurgulanmıştır. *“Ben çalışıyorum, baba! Parasızlığı bahane edip, beni okuldan alacağını biliyorum. Anneme kızma, amcama da!”(s.152).*

Dürüst olmak gerektiği de öyküde vurgulanmıştır. *“Uydurduğun onca bahaneyle aldığın paraları ne yaptın?” Fuat’ın başı öne düştü, ama hemen aptalca savunmaya başladı. Her şeyin nedeni arkadaşlarıydı. Bir kez at yarışlarına götürmüşlerdi. Bin pişmandı, çok üzgündü...”(s.154).*

3.7.3. Dil ve Anlatım

Atasözleri

Öyküde atasözü kullanılmamıştır

Deyimler

Çocuğun soyut düşünme yeteneğini geliştirmesi ve anlatımı güçlendirmesi bakımından deyimlerin dil eğitiminde önemli bir yeri vardır. Öyküde anlamca kaynaşmış birleşik fiil olan ve cümle hâlindeki deyimlere yer verilmiştir. Yazarın kullandığı deyimler, öyküdeki insan ilişkilerini, kahramanların ruh hallerini, duygu ve düşüncelerini etkili bir dille yansıtmaktadır.

Dediğim dedik, çaldığım düdük

“Dediğim dedik, çaldığım düdük biriydi.”(s.143).

Gözdağı vermek

“Kadın açıkça gözdağı vermişti.”(s.144).

Göz göze gelmek

“İçinden, “Salak şey!” derken, gençten bir polisle göz göze geldi.”(s.146)

Buz kesmek

“Sorular birbirini izlerken, askıdaki kahve buz kesti.”(s.146).

Göz kulak olmak

“Oysa, girene çıkana göz kulak olmak onun görevi değildi.”(s.146).

Fırıldak çevirmek

“Yoksa amca, yeğen, yenge birlik olup arkasından fırıldak mı çeviriyorlardı?”(s.148).

İki gözü iki çeşme

“Yavrucak iki gözü iki çeşme, ‘Ağzımla kuş tutsam beni geçirmez,’ diye ağlamıştı.”(s.151).

Ağzıyla kuş tutmak

“Ağzımla kuş tutsam beni geçirmez,”(s.151).

Başının etini yemek

“İkisinin de başının etini yiyen benim.”(s.152).

Göz dikmek

“Ama, parmak kadar kardeşinin üç kuruş parasına göz dikmesini asla hoşgöremezdi.”(s.155).

Tozunu yutmak

“Hele bir mahkeme koridorlarının tozunu yutsun.”(s.160).

İkilemeler

Yazar öyküde anlatımı güçlendirmek, anlatılmak isteneni vurgulamak için sıkça ikilemelere yer vermiştir. Öyküde aynı anlamlı ve yakın anlamlı kelimelerle kurulan ikilemelere yer verilmiştir. İkilemeler genellikle zarf görevinde kullanılmıştır.

Sallaya sallaya

“Elinde tepsiyi tutmuş, sallaya sallaya çay ocağına girene dek böyle keyifliydi.”(s.142).

Kötü kötü

“Ama siyam kedisi kıpırdanmadı, kuyruğunu sıyıran nesneye kötü kötü bakarak hırlamakla yetindi.”(s.143).

Geri geri

“İki büklüm geri geri giderek dışarı çıktı.”(s.144).

Sorgu sual

“Sorgu sualden handaki diğer ofisler de nasıplendi.”(s.146).

Şen şakrak

“... tıfil mimarın başına gelenleri, oğluna anlatıyordu şen şakrak.”(s.149).

Salya sümük

“Fuat salya sümük ağlamaya başladı.”(s.154).

Seke seke

“Feride'nin seke seke koşmasını perdenin aralığından izlemişti.”(s.156).

Sakin sakın

“... sakın sakın koridorlarda dolaşarak bardakları toplardı.”(s.157).

Benzetmeler

Öyküdeki benzetmeler “gibi, kadar” edatlarıyla ve “andırmak ve benzetmek” kelimeleriyle kurulmuştur. Benzetmeler zarf ve sıfat görevinde kullanılmıştır. Yazarın alışılmışın dışında benzetmeler kullanması dikkat çekmektedir. Çocuğun günlük

hayatında çok kullanılmayan söz sanatlarının eserlerde kullanılması, kelime hazinesinin zenginleşmesi bakımından olumlu bir özelliktir.

Horon teper gibi

“Çay ocağında horon teper gibi döneniyordu.”(s.141).

Vahşi bir pumayı andıran

“Avinin üzerine atılmaya hazır vahşi bir pumayı andıran, kahverengi-siyah kırçilli azman şey yay gibi gerildi.”(s.142).

Yay gibi

“... kahverengi-siyah kırçilli azman şey yay gibi gerildi.”(s.142).

Buz gibi

“Asık yüzle buyurur, buz gibi sesiyle teşekkür ederdi.”(s.143).

Pancar gibi

“Çaycı pancar gibi kızarıırken, polis kasılarak, ‘Gir içeri!’ diye buyurdu.”(s.146).

Kehribar tanesi gibi

“Ela gözlerinin kazandığı özgüvenle iki kehribar tanesi gibi nasıl ışıldadığını da görecekti.”(s.149).

Cillop gibi

“Cillop gibi kısarak!”(s.149).

Şerbet gibi

“... kulağının dibindeki oğlunun sesi şerbet gibi geldi.”(s.149).

Yamalı bohça gibi

“Çocuğun narin bedeni, gece karanlığında bile yamalı bohça gibi görünüyordu.”(s.152).

Toprağa çakılıymış gibi

“Sonunda toprağa çakılıymış gibi taş kesilen bacaklarına söz geçirebildi.”(s.153).

Sırım gibi

“Sırım gibi delikanlı tıslayarak sustu.”(s.153).

Karanlık gecede parlayan dolunay gibi

“Onların arasında yavrucuğu, karanlık gecede parlayan dolunay gibiydi.”(s.153).

Kor gibi

“Galip Efendi’nin yüreği kor gibi yanıyordu.”(s.154).

Parmak kadar

“Ama, parmak kadar kardeşinin üç kuruşuna göz dikmesini asla hoşgöremezdi.”(s.155).

Aslanlar gibi

“Kızı ağabeyinin şantajına boyun eğmemiş, aslanlar gibi dikilmişti karşısına.”(s.155).

İlaç gibi

“Galip Efendi’nin ciğerlerine dolan temiz hava, ilaç gibi geldi.”(s.156).

Yarasına tuz basılmış gibi

“Yarasına tuz basılmış gibi irkildi Galip Efendi.”(s.158).

Delikanlılık yatağını arayan suya benzer

“Delikanlılık yatağını arayan suya benzer, dedi kadın.”(s.159).

Bay Baykuş

Duyarlı ressamın çocuk sevgisini anlatan yirmi sayfalık bir öyküdür.

Konu

Çocuk edebiyatı eserlerinde seçile konular, çocukların ilgilerine, hayat tecrübelerine ve kavrayış güçlerine uygun olmalıdır. Bay Baykuş öyküsünde yazar, insanların duyarsızlaşmasına kızıp kabuğuna çekilen Ressam Cevdet Bey’in öğrencisi Ender’in teşvikiyle oturduğu sokakta oynayan çocuklardan aldığı ilhamla bir yardım sergisi açması anlatılmaktadır. Öyküde seçilen konu çocuklara bazı değerler kazandıracak niteliktedir.

Ana fikir

Öykünün ana fikri, insanlar birbirini sever ve birbirine destek olursa dünya daha yaşanılır olacaktır. Öyküde insan sevgisi, güven ve dostluk temaları üzerinde durulmuştur. Modernleşmeyle birlikte insanların birbirinden uzaklaşmaması gerektiği vurgulanmıştır.

Olay

Bay Baykuş, öyküsünde olaylar sade bir plan dahilinde işlenmiştir. Olaylar birbirini takip eder.

Cevdet Bey, evinin panjurlarını indirmiş, günlerini sadece resim yaparak geçirmektedir. Yaşlı ressam insanların içine hiç karışmamaktadır. Ta ki öğrencisi evine ziyarete gelene kadar. Ender onun ziyaretine geldiğinde ilk olarak panjur ve perdeleri açar. Hocasından, kimsesiz çocuklar adına açılacak sergi projesine katılması için ricada bulunur. Cevdet Bey, hayattan bıkkın bir şekilde ilham alınacak insan ve çevrenin kalmadığını söyler. Ender, dışarıda oynayan çocukları göstererek onlardan ilham almasını söyler. Ender gittikten sonra Cevdet Bey, sokaktaki çocukları balkondan izlemeye başlar. Çocuklardan ikisi Isparta'dan taşınan Coşkun ve Deniz, bir diğeri sevimli Miray, diğeri ise Tufan'dır.

Isparta'dan on gün önce taşınan ikizler büyük şehirde rahatça gezip dolaşamamaktan, oynayamamaktan şikayetçidir. Anne ve babaları korkudan onların sokağa bile inmelerine izin vermezler. Bir gün dayanamayan ikizler tüm itirazlara rağmen sokağa inerler, babalarının çocukluğundan kalma tahta futbol takımıyla oynamaya başlarlar. Bu esnada sokağa ekmek almak için inmiş olan Tufan onları görür. Yanlarına gidip oyuncakla ilgili sorular sorar ve üç çocuk kaynaşıp oynamaya başlarlar. Bu esnada onları balkondan gören küçük Miray, babaannesinin uyumasını fırsat bilip sessizce yanlarına iner. Başlarına durup sorular sorar. Üç oğlan ne yapsalar onu atlatamazlar. Bir süre geçtikten sonra Miray'ın babaannesi Suna Hanım, sokağa telaşla iner, her yerde torununu aramaya koyulur. Onu balkondan izleyen ikizlerin annesi Suna Hanım'ın yanına gelerek, oynayan çocukları gösterip telaşlanmamasını söyler. Artık komşusuzluktan şikayetçi olan Suna Hanım, bir arkadaş edinir. Miray'ın çalışan anne ve

babası kızlarının sokakta oynamalarından pek hoşnut değildir. Ancak çocuklarına söz geçiremezler. Gün geçtikçe ikizler, Miray ve Tufan sokağın maskotu olurlar. Bütün yazı beraber oynayarak geçirirler. Okul açıldıktan sonra da aynı sınıfta olmamalarına rağmen, okula birlikte giderler. Bu esnada Cevdet Bey balkonundan sürekli bu çocukları izler, onun için Cevdet Bey'in çocuklar arasındaki adı Bay Baykuş'a çıkmıştır. Kimse onun kim olduğunu bilmemektedir. Bir müddet sonra resimlerini bitiren Cevdet Bey, açacağı sergi için çok mutlu ve heyecanlıdır. Kendisini tanımayan küçük ilham kaynaklarını şaşırtmak için her birinin evine bir sergi daveti gönderir. Çocuklar ve aileleri tanımadıkları bu kişiden gelen davetiyeleri görünce şaşırırlar. Merakla sergi gününün gelip, davet sahibiyle tanışmayı beklerler. Kimsesiz çocuklar için açılan serginin günü gelince Cevdet Bey'le öğrencisi Ender çok heyecanlanırlar. Herkes hayranlıkla sergiyi gezmektedir. Bu esnada dört çocuk aileleriyle birlikte içeri girerler. Cevdet Bey'i görünce hepsi çok şaşırır. Miray, heyecanla Bay Baykuş, diye söylemekten geri duramaz. Ressam Cevdet Tan, gülererek küçük misafirlerini karşılar.

Kahramanlar

Çocuk edebiyatı eserlerinde özellikleri iyi anlatılan, gerçekliğe uygunluğu bakımından hiç kuşkuyla yer vermeyen kahramanlar seçilmelidir. Çocuk hangi yaş grubunda olursa olsun, okuduğu kitapların kahramanlarıyla özdeşleşir. Bu sebeple kahramanların yaşamlarının, sorunlarının, çözümlerinin gerçek hayata uygun olması gerekmektedir. Öyküde yetişkin ve çocuk kahramanlar bir arada verilmiştir.

Ressam Cevdet Bey: Kendini evine hapsetmiş, sadece tablolarıyla meşgul olan yaşlı bir ressamdır. Bu sebeple sokağındaki çocuklar ona “Bay Baykuş” diye hitap ederler. *“Her hafta düzenli olarak doldurduğu buzdolabı, televizyonu ve kitaplarıyla tam bir ev kuşuydu.”(s.163).* Zamane insanlarından şikayetçi ve umutsuzdur. *“Cevdet Bey, başıyla sokağı işaret etti. ‘Dışarı çıkmak içimden gelmiyor, biliyor musun? Şu küçücük sokakta bile, onlarca insan masaların üstünde cin olmuş, adam çarpıyor.”(s.164).* Öğrencisi Ender'in sayesinde çocuklara yardım için bir resim sergisi açmıştır.

Miray: Kızıl saçlı, sevimli, çok konuşan bir çocuktur. Okula yeni başlayacaktır.

“Hey! Ben de geldim!’ diye bağıarak oğlanların yanında bitiverdi. Sırtarak ikizlere baktı. ‘Siz Isparta’dan gelmişsiniz, değil mi? Bu yıl okula da başlıyorum. Zaten sayıları ezberledim bile.’”(s.174).

Coşkun ve Deniz: Isparta’dan İstanbul’a yeni taşınmış ikizlerdir. Rahatça dışarı çıkamamaktan, oynayamamaktan dertlidirler. “İkizler İstanbul’da geçen ilk günlerde, oturdukları sokağı her gün turlayan Siyam kedisine bile imrenmişlerdi. ‘Şundaki çalırma bak!’ diyordu biri. ‘Elbette oğlum!’ diyordu öteki. ‘O özgür; bizim gibi değil.’”(s.168).

Tufan: Anne babası çalıştığı için tüm gününü evde bilgisayar oynayarak, yemek yiyerek geçiren, kendini yalnız hisseden bir çocuktur. İkizlerle tanıştıktan sonra yalnızlıktan kurtulmuştur. “O sırada acıyla bağıran Tufan’ın sesi, odasının açık penceresinden dışarı çıktı. Neredeyse bilgisayar ekranına yapışan bedenini ansızın geriye attı. Hakan Şükür golü bu kez de Tuncay’ı sollayarak atmıştı. Tufan’ın midesi yine kazınmaya başladı.”(s.171).

Suna Hanım: Miray’ın babaannesidir. Torununu çok sever ve onun üzerine titrer. “Suna Hanım, böyle gaddarca uyandırılmaya alıştı. Hiç istifini bozmaz, sadece sesini yükselterek torununa ‘Terliğim nerede?’ diye sorardı.”(s.169).

Ender: Cevdet Bey’in genç öğrencisidir. Yardımsever, kararlı bir gençtir. “Şimdi sen, sırf umarsızlığımız yüzünden sokağa ittiğimiz çocuklara yönelik bir projeye geliyorsun evime. Ama toplum öyle duyarsız ki... Açıkçası umutsuzum Ender’ciğim. ‘Yapmayın, hocam bu kadar karamsar olmayın.’”(s.164).

Miray’ın anne ve babası: Zamanın kötülüğünden yakınıp insanlarla ilişki kurmaktan çekinen insanlardır. Bu sebeple Miray’ın da sokakta oynamasından hoşlanmazlar. “Tanımadığınız insanlara nasıl gidersiniz, anlamıyorum anne, şimdi bu alışkanlık hâline gelecek, dedi.”(s.178).

İkizlerin anne ve babası: Isparta’dan İstanbul’a taşındıktan sonra çocuklarını korumak için çeşitli kısıtlamalara başlamışlardır. “... üstelik annelerinin huyu da değişmişti. Bir zamanlar komşu bahçelerde at koşturmalarına aldırmayan, onları pazara, bakkala, kasaba gönderen kadın, şimdi iki blok ötedeki markete salmıyordu.”(s.166).

Tufan'ın anne ve babası: Karı koca çalıştıkları için çocuklarını yalnız bırakmak zorunda kalmışlardır. *“O akşam Tufan'ın anne babası da fena kapıştı. Annesi, ‘ Sana söylemiştim. Yaşı küçük, evde yalnız kalamaz, demiştim, ’ diye bağıyor, babasıysa onu bastırıyordu.”*(s.179).

Yer ve zaman

Öyküde olayların geçtiği geniş mekân İstanbul'dur. Öyküde kalabalık bu şehrin insanları birbirinden uzaklaştırması anlatılmıştır. Öyküde çeşitli kapalı ve açık mekânlar kullanılmıştır.

Öyküdeki kapalı mekânlardan biri Cevdet Bey'in evidir. *“Günlerini ve gecelerini daracık koridora açılan ufacık bir mutfak, minicik bir banyo ve iki küçük odada geçiriyordu.”*(s.163).

İkizlerin evi bir diğer kapalı mekândır. *“Ranzanın alt katında uzanmış mizah dergisi karıştıran Deniz'e eğilip ‘Kalk!’ diye buyurdu. Bilgisayar masasının önündeki iskemleyi dolabın önüne çekti.”*(s.168).

Bir diğer mekân Miray'ın evidir. *“... bir başka evde Miray, elindeki mandal sepetiyle babaannesiyile paylaştıkları odaya girdi. Mandalları yere boca etti ve dizlerinin üzerine çöktü.”*(s.169).

Tufan'ın oturduğu ev de bir diğer önemli yerdir. *“Masanın üstündeki boş tabağı alıp, sarı lacivert odasından çıktı. Mutfağa geçerken salondaki televizyona göz attı.”*(s.172).

Sanat galerisi kapalı mekânlardan bir diğeridir. *“Galerinin güçlü spotları Cevdet Bey'in kabarık ak buklelerini gümüş gibi parlatıyordu. Ender Bey elini ressamın sırtına koyarak hafifçe döndürdü. ‘ O kuşak, şu anda kapıdan içeri giriyor.”*(s.192).

Öykünün en önemli açık mekânı çocukların oynadığı sokaktır. *“Mısırcı arabasını iterek uzaklaşırken, karşı apartmandan çıkan Miray dükkânında çalışan yorgancıya yakalanmamaya özen göstererek karşıya geçti. Tanışma faslının ardından Coşkun ‘ Biz futbol oynuyoruz. Senin hoşlanacağını sanmam, ’ dedi.”*(s.175).

Öyküdeki olaylar bir haziran günü başlamıştır. *“Haziran ayının sonunda, sıcak bir öğle sonrasıydı. Cevdet Bey, o günün yaşamındaki dönüm noktalarından biri olacağından habersiz, atölyesini temizliyordu.”*(s.162).

Anlatıcı ve bakış açısı

Çocuk kitaplarında anlatımın sadeliğine dikkat edilmeli, gereksiz sözcükler yer almamalı, duruluk, açıklık, akıcılık gibi unsurlar göz önünde bulundurulmalıdır.

Öyküdeki olaylar üçüncü kişi ağzından hâkim bakış açısıyla yazılmıştır. *“Keyifle boya tezgâhına seğirtti. İlik bir banyo, bir bardak süt, üç beş bisküvi ve birkaç saatlik uykunun ardından yine zıpkın gibi olurdu.”*(s.161). Öyküde geri dönüşler de vardır. *“Yıllar sonra kendini böyle dinç hissetmesini, kuşkusuz genç arkadaşına borçluymuştu. O genç adam ziyaretine gelmeseydi, gözündeki perdeyi çekip almasaydı; hâlâ tek kişilik odasında gün sayıyor olacaktı.”*(s.162).

Öyküdeki iletiler

Öyküdeki en önemli ileti gelecek hakkında kötümser, umutsuz olmamak gereğidir. *“Soğuk ve duyarsız bir toplum olduk, çıktık. Şimdi sen, sırf umarsızlığımız yüzünden sokağa ittiğimiz çocuklara yönelik bir projeye geliyorsun evime. Ama toplum öyle duyarsız ki... Açıkçası umutsuzum Ender’ciğim. ‘Yapmayın, hocam bu kadar karamsar olmayın.’”*(s.164). *“Benim övgülere karnım tok. Bundan sonra gözlerim üzerinizde... Bir de gelecek kuşaklarda.”*(s.192).

Yok olmaya yüz tutmuş komşuluk ilişkilerine sahip çıkmak bir diğer önemle vurgulanan konudur. *“Eskiden âdetti, kızım, dedi. ‘Mahallemize yeni taşınanlara güle güle oturuna giderdik.’ Doğruldu, gelininin gözlerinin içine baktı. ‘Ya dostluk kurar, yakınlaştırdık ya da komşuluk ilişkimiz sürerdi. Ben torunumun ikizlerle arkadaşlık etmesinde sakınca görmüyorum.’ Miray kıkır kıkır kıkırdadı.”*(s.179).

Toplumda yardıma muhtaç insanlara yardım etmek gereği de ele alınan diğer bir iletidir. *“Aylardır yemiyor, içmiyor, sadece bu resmi yapıyordu. Ünlü bir sanat galerisinin yöneticisi olan eski öğrencisi Ender’in fikriydi bu. Resmin yaşayan büyük ustalarına çağrı yapılmış ve geliri sokak çocuklarına yararına kullanılacak büyük bir karma sergi düzenlenmişti.”*(s.183).

3.7.3. Dil ve Anlatım

Atasözleri

Öyküde atasözü kullanılmamıştır.

Deyimler

Kısa ve özlü anlatımlar olan deyimler, eserin anlatımının güçlenmesinde, kültürün özelliklerinin gelecek nesillere aktarılmasında oldukça önemlidir. Mecazlı ifadeler taşıyan deyimler, çocuğun soyut zekâsının gelişimine katkı sağlar. Öyküde anlamca kaynaşmış birleşik fiil olan çok sayıda deyime yer verilmiştir.

Gözleri kan çanağına dönmek

“Uykusuzluktan gözlerinin kan çanağına dönmesine değmişti doğrusu.”(s.161).

Suratını ekşitmek

“O sırada zilin çalması suratını ekşitti.”(s.163).

Can kulağıyla dinlemek

“Ressam, Ender Bey’i can kulağıyla dinlerken bir yandan da sakalını çekiştiriyordu.”(s.163).

Cin olup adam çarpmak

“Onlarca insan masalarının başında cin olmuş, adam çarpıyor.”(s.163).

Düz duvara tırmanmak

“Can sıkıntısı ve yalnızlıktan düz duvara tırmanan Miray da bildiğini okumaya karar vermişti.”(s.165).

İçi yanmak

“Benim içim yanacağına, sizin canınız sıkılsın, diyordu.”(s.166).

Tepesinin tası atmak

“Miray, tepemin tasını attırma!”(s.170).

İN cin top oynamak

“Bahçesinde in cin top oynuyor.”(s.171).

Göz atmak

“Başını kaldırmadan karşı cama göz attı.”(s.171).

Gözüne ilişmek

“Coşkun’la Deniz gözüne ilişti.”(s.171).

Nuh Nebi’den kalmak

“Bu da Nuh Nebi’den kalma futbol oyunumuz.”(s.173).

Göz hapsinde tutmak

“... çocukları göz hapsinde tutan kadına gülümsedi.”(s.175).

Yüreğine su serpmek

“Yüreğine su serpilen kadıncağzı teşekkür ederek, koşturdu.”(s.176).

Yel yepelek yelken kürek

“Yaşlı kadının, yel yepelek yelken kürek geldiğini ilk gören azman Siyam kedisi oldu.”(s.176)

Akla kararı seçmek

“Zavallı kadıncağzı, karşısındakini yatıştırana dek akla kararı seçti.”(s.178).

Yüzü sirke satmak

“Akşam işten dönen gelinin yüzü sirke satıyordu.”(s.178).

Kıyamet kopmak

“Miray’a sıra gelmeden kıyamet kopmuştu.”(s.179).

Ödü patlamak

“Ama kızdan ödleri patlıyordu.”(s.180).

Dil dökmek

“Onca dil dökmesi, yalvarması işe yaramadı.”(s.182).

Burnundan solumak

“Tufan, annesinin burnundan soluduğunu görmezden geldi.”(s.183).

İkilemeler

İkilemeler yapılan işe, ya da içinde bulunulan duruma özellikle dikkat çekmek için kullanıldığı gibi, eylemin yapılış şekline dair de bilgiler verir. Öyküde çocukların anlama ve anlatma becerilerini geliştirmeye yönelik çok sayıda ikileme kullanılmıştır. Öyküde aynı, yakın anlamlı ve yansıma kelimelerle kurulan ikilemelere yer verilmiştir. İkilemeler zarf görevinde kullanılmıştır.

Bıcır bıcır

“... kızıl saçlı bıcır bıcır bir kız ve gözlüklü topalak arkadaşları...”(s.165).

Tıklım tıklım

“... hatta tıklım tıklım semt pazarına bile gönderen kadın, iki blok ötedeki markete salmıyordu.”(s.166).

Alık alık

“Alık alık bakmasana!”(s.168).

Bilmiş bilmiş

“Götürmezsen götürme, diye omuzlarını silkti kız bilmiş bilmiş.”(s.170).

Mışıl mışıl

“Babaanesi başı önüne düşmüş, mışıl mışıl uyuyordu.”(s.171).

Pis pis

“Küçük kız pis pis sırttı.”(s.171).

Söylene söylene

“Söylene söylene masanın üzerindeki kâseye uzandı.”(s.172).

Patır kütür

“İkinci kata kadar patır kütür indi.”(s.172).

Kıkır kıkır

“Miray kıkır kıkır kıkırdadı.”(s.178).

Ciyak ciyak

“Ben de gelicem işteeee!” diye ciyak ciyak bağırabiliyordu.”(s.180).

Aval aval

“Öyle aval aval bakmayın!”(s.185).

Salya sümük

“Salya sümük peşine takılan Miray’a aldırmadan, odasına seğirtti.”(s.187).

Sallaya sallaya

“... saçlarını sallaya sallaya mutfığa yollandı.”(s.188).

Çın çın

“Miray’ın sesi onlarca kulakta çın çın çınladı.”(s.192).

Benzetmeler

Öyküde “gibi, kadar, tıpkı” kelimeleriyle kurulan benzetmelere yer verilmiştir. Benzetmeler zarf, sıfat görevinde kullanılmıştır ve kahramanların duygu, düşünce ve davranışlarının aktarılmasında anlatıma güzellik katmıştır.

Zıpkın gibi

“... birkaç saatlik uykunun ardından yine zıpkın gibi olurdu.”(s.161).

Tıpkı onun gibi

“... Siyam kedisi de tıpkı onun gibi, karşı apartmanın kapısındakileri dikkatle izliyordu.”(s.165).

Su damlaları gibi

“Su damlaları gibi birbirine benzeyen iki oğlan ve gözlüklü topalak arkadaşları...”(s.165).

Tıpkı Cevdet Bey gibi

“Aslında o gün, tıpkı Cevdet Bey gibi o dört çocuk için de özeldi.”(s.165).

Keçi gibi

“Gerçekten de ikizler keçi gibiydi.”(s.168).

Dilenciler gibi

“Kapının önünde dilenciler gibi oturmayacağımıza göre...”(s.168).

Sinsi bir kedi gibi

“Sinsi bir kedi gibi koltuğa doğru ilerleyen Miray, kırmızı tırnaklı pençelerini savurarak bağırdı.”(s.169).

Hap kadar

“Ama hap kadar konfeksiyon atölyesinde, girip çıkanın belli olmadığı pasajda ne işi varmış?..”(s.171).

Horoz ibiği gibi

“... tepesinde topladığı kızıl saçları, tıpkı horoz ibiği gibi sallanıyordu.”(s.174).

Eşek kadar

“Yeter, kes artık! Eşek kadar oldu, sığa.”(s.179).

Eskisi gibi

“Eskisi gibi alışverişi üstlendiler.”(s.180).

Pişmiş kelle gibi

“Pişmiş kelle gibi sırttan Tufan, annesinin burnundan soluduğunu görmezden geldi.”(s.182).

Sur duvarları gibi

“Tuvalde, sur duvarları gibi uzanan apartmanların arasındaki karanlık sokak renklenmişti.”(s.183).

Yağmur damlaları gibi

“... binlerce kır çiçeğini, yağmur damlaları gibi yeryüzüne indiriyordu.”(s.183).

Değirmen gibi

“Pişirdiği yemekleri değirmen gibi öğüten oğlu, buzdolabına elini değdirmez olmuştu.”(s.185).

Tıpkı kızı gibi

“... tıpkı kızı gibi tepesinde topladığı açlarını sallaya sallaya mutfığa yollandı.”(s.188).

Kanatlanmış gibi

“Cevdet Tan, kanatlanmış gibi konuklarını karşılariken, gülüşmelere meraklı fısıltılar karıştı...”(s.192).

3.8. ÇILGIN BABAM

3.8.1. Biçim Çözümlemesi

Boyut, kâğıt, yazım ve noktalama

Çılgın Babam, Zeynep Cemali'nin İstanbul'da geçen çocukluk anılarını içeren on yedi öyküden oluşan 159 sayfalık bir eserdir. Çılgın Babam, ilk baskısını Mayıs 2004'te yapmıştır. Eserin incelenen dokuzuncu baskısı Eylül 2009 tarihlidir. Eser Günışığı Kitaplığı tarafından yayımlanmıştır. Öykü kitabı 12X18 cm boyutundadır ve kitabın kâğıdı mat ikinci hamurdur. Eserde yazım ve noktalama yanlışı bulunmamaktadır. Kitabın arka kapağında, kitapta yer alan öykülerle ilgili birer cümle yer almaktadır.

Kapak ve resimleme

Çılgın Babam adlı öykü kitabının kapağı renklidir. Kapakta babasının omzunda gülümseyen bir çocuğun resmi vardır. Kapak resminde mavi ve sarı renk ağırlıktadır. Kapak, öykünün ismi ve içeriğiyle uyumlu, çocukların ilgisini çekebilecek niteliktedir. Kapakta kitabın adı, yazarın adı, yayım evinin adı, eserin baskısı yer almaktadır.

Çocuk yayınlarında resimlerin sade, açık ve anlaşılır olması ve konuya uygun olması gerekmektedir. Çılgın Babam öykü kitabı on iki yaş üzeri çocuklar için yazılmış olduğu düşünülürse, bu seviyedeki çocukların resimden arındırılmış eserler okuması soyut zekânın gelişmesi bakımından önem taşır. Buna bağlı olarak kitabın sadece kapak bölümünde resim kullanılması olumlu bir özelliktir. Kapak dışında kitabın son sayfasında Zeynep Cemali'nin babası Kemal Bey'in siyah beyaz bir fotoğrafı bulunmaktadır.

Yazı biçimi ve sayfa düzeni

Çocuk kitaplarında normal ya da normalden çok aralıklı satırlarla dizilmiş sayfalar tercih edilmelidir. Sayfa kenarında geniş boşluklar bırakılmalıdır. Sayfalar tek sütun olarak düzenlenmelidir. Eser bu bağlamda belirtilen özelliklere uygun tasarlanmıştır.

Eserde yazılar on iki puntoluk büyüklüktedir. Harflerin büyüklüğü on iki – on beş yaş arası çocuk okurların seviyesine uygundur. Öyküde satırlar, normal ya da normalden çok aralıklıdır. Sayfa kenarlı geniş boşlukludur. Sayfalar tek sütun olarak düzenlenmiştir.

3.8.2. İçerik Çözümlemesi

Öykü kitabı, 159 sayfadır ve on yedi öyküden oluşmaktadır. Her öyküde yazarın bir çocukluk anısı işlenmiştir. Kitapta yer alan öyküler şunlardır:

- Çılgın Adamın Deli Kızı
- Küçük Patroniçe
- Benimle Evlenir misin?
- Islığım Gel Oyunu
- Şıkır Şıkır Bileziğim
- Altınla Beslenen Kaz
- Araba Hırsızı
- Altın Diş
- Siyah Bisiklet
- Kocakulak Rıza
- Büyük Oyun
- Köprüden Sonrası, Ateş Hattı!
- Karda Ayak İzleri
- İncir Ağacı Salkım Saçak
- Annem Katil Oldu!
- Uyanık Turizmcisi
- Canip Dede

Eserde yazar, çocukluk anılarına geçmeden önce “Handan Hanım’ın Hırsızlığı” başlığı altında kitabın yazılma öyküsünü anlatmıştır. Yazarın annesi Handan Hanım, şeker hastalığına yakalandığından beri çocuklarından gizli saklı bir şeyler yemenin yolunu arar. Yine bir gün evde kimsenin olmadığı vakit dolaptan pasta alıp yiyince rahatsızlanır ve kanepeye kendini zor atar. Bu sırada televizyonda gördüğü film ona eş

Kemal Bey’le evlendiği, kızı Zeynep’in doğduğu zamanı hatırlatır. Eşinin duvardaki resmine dönerek ona, kızının babasıyla ilgili anılarını yazdığını, hepsini bilgisayarda sakladığını söyler. Handan Hanım, Zeynep’in babasını göklere çıkardığından emindir. Kitabın sonundaki “Hırsız Uyanıyor” başlığı altında da, uyuduğu kanepeden kan içinde kalkan Handan Hanım, çalan kapıya bakar. Postacı Zeynep Hanım’a bir paket getirmiştir. Salona geçip paketi açan Handan Hanım, “Çılgın Babam” adlı kitabı görünce gözleri dolar. Kitabı duvardaki Kemal Bey’in resmine göstererek “Bak şuna bey! Kitabın adını ne koymuş kızın...” der.

Çılgın Adamın Deli Kızı

Küçük Zeynep’in cesaretini anlatan sekiz sayfalık bir öyküdür.

Konu

Öykünün konusu, dört yaşına kadar emziğinden ayrılmak istemeyen Zeynep’in babası Kemal Bey’in teklif ettiği deniz kızına emziği hediye etme oyunla emziğinden kurtulmasıdır.

Ana fikir

Çocuklara bazı davranışların oyunlarla kazandırılması gerektiği öykünün ana fikridir. Buna bağlı olarak çocukların korkulardan uzak, cesaretle yetiştirilmesi gerektiği de öyküde vurgulanmıştır.

Olay

Öyküde olaylar klasik bir kurguyla sıralanmıştır. Öykü yazarın babasını tanıtmaya başlar.

Zeynep’in babası Kemal Bey, cin gibi akıllı ve oyun kurucu biridir. Zeynep dört yaşlarındayken bütün gününü onunla oynayarak geçirir. Gittiği her yere pazara, manava, kasaba onu da götürür. Zeynep sevilen bir çocuktur. Ancak çevresindekiler için tek sorun, Zeynep’in ağzından atamadığı emziğidir. Ancak Zeynep’i ondan vazgeçirmenin bir yolunu bulamazlar.

Sıcak bir yaz günü Zeynep ve babası Kurbağalıdere'den sandalla Moda plajına gelirler. Denizde güzel vakit geçirdikten sonra Caddebostan'daki Sadık'ın kahvesine gelirken, Kemal Bey kızına bu emzik yüzünden yakında tavşana benzeyeceğini söyler. Bu söz üzerine eve kadar Zeynep tavşanları düşünür. Evde Kemal Bey, kızına emziğinden ayrılmanın zor olduğunu ancak onu bir gün mutlaka atacağını, emziği atmak yerine onu deniz kızına armağan edebileceğini söyler. Zeynep dinlediği masalları anımsayarak deniz kızının denizin diplerindeki mağarada yaşadığını, İstanbul'da da böyle bir mağaranın olmadığını söyler. Babası ona Anadolukavağı'ndaki sahil köyünü hatırlatır, oradaki denizin dibinde olabileceğini söyler. Zeynep yemyeşil köyü, dostları Kasap Hayrettin'i hatırlar. Babasının oraya gidip emziği deniz kızına armağan etme teklifini kabul eder. İki sonra, bir pazar günü bütün aile ve aile dostları neşe içinde, şarkılar türküler söyleyerek köyün yolunu tutarlar. Yolda Kemal Bey, Zeynep'e deniz kızının evinin sahilin yamacının altında olduğunu, o yamaçtan atlayıp mağarasına emziği bırakabileceklerini anlatır. Handan Hanım ve diğer kişiler o kadar yüksekten denize atlama fikrine karşı çıkarlar. Ama yine de çılgın baba ve kızını yamaçtan denize atlama fikrinden caydıramazlar. Çaresiz korkuyla onların ne yapacaklarını izlerler. Yamaçtan ilk Kemal Bey atlar, Zeynep babasını suyun yüzünde görünce cesaretini toplar, emziğini mayonun cebine koyup o da denize atlar. Zeynep bir süre sonra suyun yüzüne çıkınca bütün aile rahat bir nefes alır. Bu sırada emziği arayan Zeynep onu mayosunda bulamaz, onu düşürmüştür. Kemal Bey, eğer deniz kızı varsa onu mutlaka bulur, bunca yükseklikten atlayan memeyi de bırakır der. Zeynep kurumla denizin üstünde yayılır.

Kahramanlar

Öykü kitabı, kahramanlar yönünden oldukça zengindir. Kitabın bütün öykülerinde ana kahramanlar ortaktır. Bu kahramanlar Zeynep, babası, annesi ve diğer aile yakınlarıdır. Her öyküde bu kahramanların dışında farklı kişilerde yer alır.

Zeynep: Öykülerin yazarı ve başkahramanıdır. Olayların merkezinde Zeynep yer aldığı için her bir öyküde onunla birlikte yardımcı kahramanlar yer alır. Zeynep neşeli, hareketli bir çocukluk geçirmiştir. Diğer kız çocukları gibi sıradan oyunlar oynamaktan hoşlanmaz. *“Oysa ben oyun oynamak istediğimde, ilk iş sepeti devirir, içindekileri boşaltırdım. Sonra da sepetin içine oturup, kenarlarına yapışıp, pata pata diye*

bağırarak, açık denizlerde yol aldığımı düşlerdim. Bazen de mutfaktan aşırıldığımla oklava atım olurdu.(s.21). Zeynep'in Kapalıçarşı'daki babasının kuyumcu dükkânında çalıştığı dönemler, çocukluğunun en güzel zamanlarıdır. "Günler geçtikçe yeni oyunumdan daha çok tat alıyordum. Camekânlı tezgâhın arkasına geçer, babamın çalıştığı işliği karıştırırdım. Neler yoktu ki orada?.. İrili ufaklı maşalar, kargaburunlar, zımpara kâğıtları, mihenk taşları, kırık yüzükler, boncuklar, renkli kalemler..."(s.23).

Zeynep'in ilkokul çağlarında en büyük hayali artist olmaktır. "Onun işi hazır!" diye araya girdi Süreyya Dayım. "Benimle çalışacak o. Zeynep artist olacak." Bu sefer de soluğum kesildi, kalbim durdu sanki... Bir süre sonra dayanamayıp sordum. "Gerçekten film artisti olabilir miyim?"(s.74).

Zeynep ortaokul yıllarında babasının işi dolayısıyla onunla birlikte Anadolu'da birçok kente gitmiştir. "Seni Datça'ya gitmek için almaya geldim," dedi babam. "Yarın tatil ya; sabah uçağıyla gidip, akşam uçağıyla döneceğiz." Yaşasun!"

Kemal Bey: Zeynep'in çılgın babasıdır. Oyun oynamayı çok sever, çocuklarını oyunlarla eğitmeye çalışır. "Babam annemin söylediği gibi üsütük müydü, bilmem. Bana göre cin gibi, usta bir oyun kurucuydu. Onun oyun hamuru da, topacı da, yoyosu da bendim."(s.13). "Babamla yürürken ensemblem sağında solunda hissettiğim küçük dokunuşlar yönümü belirlerdi. Parmaklarının hafifçe kasılması "dur"; pıt pıt seğirmesi "yürü"; sıkılması "dikkat" demektir. Bu sessiz eğitimin bir de seslisi vardı: Babamın ıslığı! Geç kalıyorsun, koş, kaybol, çay söyle, hazırlan gibi... Her komutta ayrı bir tonlama, ayrı bir ezgi..."(s.36).

Kemal Bey, duygularına göre hareket eden, anında fikir değiştirip radikal kararlar alabilen bir insandır. "1960 yılının ilkbaharında babam, 'Yurtdışına hediyelik eşya, halı, kilim satacağım,' diye ayaklandı. Babam ' Mal toplayacağım,' diyerek arabasına bindi ve Anadolu yollarına düştü."(s.83).

Kemal Bey, arkadaşlığa dostluğa her şeyden çok önem verir. "Gözlerini yine uzayıp giden yola dikti. 'Para, düş gibidir. Bolluğu güzel, azlığı karabesandır. Ama hayat düş değildir kızım.' Kısacık bir an duraksadıktan sonra devam etti. 'Uyandığında, güzelliği de kâbusu da paylaşacak dostların, arkadaşların olmalı.'"(s.124). "Arabayı

sağa çekerek durdurdu. Dönüp dikkatle yüzüme baktı. ‘Hiç rahat değilim. Zarar ettim, belimi zor doğrultacağım... Tarık beni uyuttu, ben de uyudum. Ama, arkadaşımı şikayet etmemi de bekleme benden!’(s.144).

Güven ve saygınlık onun için en gerekli vasıflardır. “Ticarette önemli olan saygınlıktır. Toparlarız. Özgüvenimizi yitirmeyelim yeter. Onu yitirirsek gerçekten batırız, kızım.”(s.144).

Handan Hanım: Zeynep’in annesidir. Yaşlılığında şeker hastalığına yakalanmıştır. “Handan Hanım’ın “hırsızlık” uğraşısı yirmi yıl önce başlamıştı. Eşi aniden bu dünyadan göçüp gittiğinde, yüz yirmi olması gereken şekeri dört yüze fırlanmış, bir daha da inmemişti. Kesinlikle uyması gereken bir diyeti vardı. Gerçek bir dolap faresi olup çıkmıştı.”(s.9).

Handan Hanım, Kemal Bey’i kaybettikten sonra onu unutamaz. “ ‘Aaa! Bu filmi hatırlıyorum ben! Daha iki yıllık evliydik...’ İçini çekerken kendini kanepeye bıraktı. ‘ Karnım burnumdaydı. Kızıltoprak’a kadar yürümüştük. Ertesi sabah daha gün ışımadan doğuma, hastaneye gitmiştik apar topar.’ Eşinin duvarda asılı duran fotoğrafına baktı. Hiçbir yanıt gelmeyeceğini bile bile, ‘O gün sevinçten uçtun bey; bir daha da kafan yerine gelmedi.’ dedi.”(s.10).

Handan Hanım çocuklarına karşı özverili, sözünü dinleten bir kadındır. “Annem saçlarındaki bit kalabalığını görünce, hemen banyonun kazanını yaktı ve suyu bir güzel kaynattı. Küçük tabureyi kurnanın önüne çekti ve, ‘ Öldüm, yok oldum!’ diye zırl zırl ağlayan kızını üstüne oturttu. Elindeki pamuğu, bir kâseye doldurduğu gaza batırıp batırıp, saç diplerimi ovalamaya başladı. Gaz kokusunun yerini mis gibi leylak kokusu aldığı anda annem, ‘ Hepsi bitti gitti!’ dedi.”(s.43).

Kasap Hayrettin: Anadolu Kavağı’nda bir köyde yaşayan Kemal Bey’in dostudur. “Kasap Hayrettin, ‘Denizciyim,’ deyip kasılır, ama ayağını suya sokmaya korkardı. Denize gireceğimizi her söyleyişimizde, gözlerini kocaman açar, babamı uyarırdı. ‘Aman, beyim! Buraları tekin değil, dalgalar güçlü, akıntı fazla.’ Bizim umursamadığımızı görünce de işini gücünü bırakır, peşimize takılırdı.”(s.16).

Yer ve zaman

Çılgın Adamın Deli Kızı adlı öyküde açık ve kapalı mekânlar kullanılmıştır. Öyküdeki açık mekânlardan biri Moda Plajı'dır. *“Babam ve ben, sandalla Moda Plajı'nın önüne gelmiştik. Babam paslı çapayı salar salmaz hemen denize atladı... Sandalın kenarına oturup, ayaklarımı suya sarkıttım. Babam görünür görünmez de kendimi suya bıraktım. Daldım, çıktım; ayaklarımı çırptığım için oluşan köpükleri seyredip, kahkahalar attım; plajın tahta iskelesinden babamın kollarına atladım.(s.14).*

Bir diğer açık mekân, Anadolukavağı'ndaki köydür. *“Yemyeşil bir yamaca serpiştirilmiş tek katlı evleriyle, yolu yolağı olmayan o köyü nasıl unurdum. Martıların eksilmeyen sesleri, hindilerin glu glu ederek dolaşmaları, ağaç altında uyuyan çoban köpekleri ve bir de Kasap Hayrettin...(s.16).*

Öyküdeki kapalı mekânlardan biri ise, Caddebostan'daki Sadık'ın kahvehanesidir. *“Ellerim babamın kollarında, soluğu ensemdede, onunla eğilip kalkarak kürek çekiyordum. Caddebostan'daki Sadık'ın kahvesine yaklaşmak üzereydik.*

Kemal Bey'in evi bir diğer kapalı mekândır. *“ Yaz günleri mutfağımızın bahçeye açılan kapısı hiç kapanmazdı. Hızla içeri daldığı gören annem kaygıyla sordu. ‘ Ne oldu?’ Babam ona yanıt verirken, ben çoktan annemlerin odasına varmıştım. Tuvalet masasının önündeki pufa çıkıp, ağızımdaki emziği çektim.”(s.15).*

Öyküdeki olaylar, Zeynep'in dört yaşında olduğu sıcak bir yaz gününde geçmiştir. *“Dört yaşıma geldiğimde artık güreş tutuyorduk. Sevilen ve seven bir kızdım ben. Sıcak bir yaz günüydü. Babam ve ben, sandalla Moda Plajı'nın önüne gelmiştik. Babam paslı çapayı salar salmaz hemen denize atladı... Sandalın kenarına oturup, ayaklarımı suya sarkıttım. Babam görünür görünmez de kendimi suya bıraktım. Daldım, çıktım; ayaklarımı çırptığım için oluşan köpükleri seyredip, kahkahalar attım; plajın tahta iskelesinden babamın kollarına atladım.(s.14).*

Anlatıcı ve bakış açısı

Çılgın Adamın Deli Kızı, öyküsü kahraman bakış açısıyla birinci ağızdan yazılmıştır. Öyküde olayları yaşayan başkahraman anlatıcı durumundadır. *“Babam*

alışverişe giderken beni omzuna alırdı. Manavın önüne geldiğimizde, başını hafifçe yukarı kaldırıp sorardı: ‘ Ne dersiniz, ecem; iki kilo ıspanak yeter mi?’ Kasaba girdiğimizde beni omzundan indirir, ‘ Bizim ecenin canı külbastı çekmiş. Uygun bir şeyler hazırlayıver, usta,’ derdi.”(s.13).

Öyküdeki iletiler

Öyküdeki en önemli ileti, çocuklarda istendik davranışlar kazandırmak için onlara cesareti öğretmek gerektiğidir. Kemal Bey, kızı Zeynep’e cesaretli davranmayı öğrettiği için bazı davranışlarını değiştirebilmiştir. *“Herkes ağız birliği etmişçesine babama çullanıyordu. ‘ Handan Hanım haklı! Sen deli değil, zırdelisin! Suyun üç metre altında ne var, bilmiyorsun! Böyle oyun olmaz! Neyi kanıtlamak istiyorsun! Çocuğa emziği bıraktırmanın yolu bu değil!’ Aralarına girip babamın eline yapıştım ve ayağımı yere vurarak bağırdım. ‘ Atlayacağım.’”*(s.19).

3.8.3. Dil ve Anlatım

Atasözleri

Öyküde atasözü kullanılmamıştır.

Deyimler

Çılgın Adamın Deli Kızı öyküsünde, anlamca kaynaşmış birleşik fiil olan deyimlere yer verilmiştir. Yazarın kullandığı deyimler, kahramanların duygularını, davranışlarını yansıtır niteliktedir.

Küçük dilini yutmak

“İlk gelen büyük dalgaya dalarken, onun küçük dilini yuttuğunu düşünüp gülümserdim.”(s.16).

Yüzünden düşen bin parça

“Herkes sevinç içindeydi; benimse yüzümden düşen bin parça!”(s.17).

Göz atmak

“Yine yüzüme göz attı.”(s.17).

Bıyık altından gülmek

“Babam bıyık altından gülüyordu.”(s.17).

Aklını çelmek

“Kemal Bey! Kızın aklını çelme!”(s.17).

Tepesi atmak

“Ne dersen onu yapar, demesiyle fena halde tepem attı.”(s.18).

İkilemeler

Öyküde, aynı anlamlı, zıt anlamlı, yakın anlamlı ve yansıma kelimelerle kurulan ikilemelere yer verilmiştir. İkilemeler genellikle zarf görevinde kullanılmıştır. Öyküde kullanılan ikilemeler, kahramanların davranışlarını, ruh hallerini daha etkili bir anlatımla ifade eder. Yazarın vurgulamak istediği noktaya okuyucuyu yönlendirir.

Sağa sola

“Avucunun içinde sağa sola atılırken, hep şen kahkahalar atardım.”(s.13).

Falan filan

“Koca kız olmuşum, o ağzımdaki yakıştıyormuş, falan filan.”(s.14).

Sinsi sinsi

“Asıl planı, sinsi sinsi onun yaptığını bilmezdim elbette!”(s.14).

Yol yolak

“... yolu yolağı olmayan o köyü nasıl unutturdum.”(s.16).

Sallaya sallaya

“Bir kayanın üstüne dikilmiş, başını sallaya sallaya bizi izlerdi.”(s.16).

Kendi kendine

“Zaten olmaz, dedi kendi kendine ...”(s.17).

Yan yana

“Biz baba kız burunda yan yana dikilirken herkes soluğunu tuttu.”(s.19).

Benzetmeler

Öyküde benzetmeler; gibi, tıpkı edatlarıyla yapılmıştır. Benzetmeler zarf ve yüklem görevinde kullanılmıştır. Yazar, benzetmeleri kullanarak olayları, durumları ve duyguları daha etkili ve canlı aktarmıştır.

Cin gibi

“Bana göre cin gibi, usta bir oyun kurucuydu.”(s.13).

Tıpkı onlar gibi

“Tıpkı onlar gibi oynattım bir süre.”(s.15).

Mırıldanır gibi

“Zaten olmaz, dedi kendi kendine mırıldanır gibi.”(s.17).

Yok gibi

“Ona arka çıkmama hiç ihtiyacı yok gibiydi.”(s.18).

Bir gülle gibi

“Bedenim bir gülle gibi metrelerce aşağı düşerken, yüreğim kuş olmuş uçuyordu.”(s.20).

Deniz anası gibi

“Sonu olmayan o ummanda denizanası gibi yayıldıkça yayıldım...”(s.20).

Küçük Patroniçe

Küçük Zeynep’in Kapalıçarşı maceralarını anlatan dokuz sayfalık bir öyküdür.

Konu

Öyküde, Kapalıçarşı’da babasının dükkânında çalışan Zeynep’in başından geçen komik durumlar anlatılmaktadır.

Ana Fikir

Öykünün ana fikri, insanların fiziksel temizlikle birlikte manevî temizliğe önem vermeleri gerektiğidir. Kemal Bey, Zeynep’e giysileri pislendiği için üzülmemesi gerektiğini öğütlemiştir. Ona göre su ve sabunun temizlediği hiçbir şeyden

utanılmamalıdır. Öykü seçtiği ana fikir ve vermek istediği mesaj yönünden çocuk okurların seviyesine uygundur.

Olay

Öyküdeki olaylar, klasik öyküleme tekniğine uygundur. Öykü, Zeynep'in altı yaşındayken yaşadığı bir olayı anlatmaktadır.

Zeynep kız kardeşi Gül doğduğunda altı yaşındadır. Zeynep onu ilk gördüğünde içinde bir şefkat duygusu belirir, onu sevdiğini düşünür. Ancak babası Kemal Bey'in, kız kardeşi Gül'e "gül yanaklım" demesiyle bütün sınırları tepesine çıkar. Kendini o günden sonra dışarı atar ve gününün çoğunu sokakta oynayarak geçirir. Bir akşam babası Zeynep'ten amcası yurt dışından gelene kadar, kendine dükkânda yardımcı olmasını ister. Zeynep bu teklife çok sevinir. Artık Kuyumcu Kemal'in yardımcısı olacaktır. Ertesi sabah sevinçle babasıyla Kapalıçarşı'ya gelir. Esnaflarla selamlaşır. Komiser Raşit ve Polis Yunus'un övgüleri çok hoşuna gider. Zeynep günler geçtikçe işine iyice alışır. Babası bir yere gittiğinde tezgâhın arkasına geçer, mücevherleri parlatır, camekânları temizler, gelen müşteriye bir şeyler ikram eder. Kendini iyiden iyiye patron gibi hissetmeye başlar. Dükkânda canı sıkıldığında soluğu Tuvaletçi Şerife Teyze'nin, Yorgo ve Ömer Usta'nın yanında alır.

Bir gün Zeynep dükkânda iş yaparken sıkışır, Şerife Teyze'nin yanına gitmeyi düşünürken Kemal Bey on beş dakikaya gelirim diyerek dışarı çıkar. Zeynep babası gelene kadar vakit geçsin diye alyansları parlatır, ancak yarım saat geçmesine rağmen ortada kimse yoktur. Zeynep iyice sıkışır. Dükkâna gelip hatırı soran Raşit'ten utandığı için bir süre dükkânda beklemesini rica edemez. Bu sırada Yorgo'da gelir, onlarla zorunlu sohbet eden Zeynep gururundan durumunu söyleyemez. Onlar gittikten sonra bir damla kaçırın Zeynep, bir damladan bir şey olmaz der, bacaklarını sıkışmış beklerken vücudundan ateş fişkirir ve artık dayanamaz kendini koyuverir. Her yer berbat olmuştur. Kokuyu kimse duymasın diye üzerine eline geçen ispirotoyu döker, yerleri temizlemeye çalışırken Kemal Bey, özürler dileyerek içeri girer. Zeynep ağlamaya başlar. Babası onu teselli etmeye çalışır, beş dakika sonra geleceğini söyleyip çıkar. Beş dakika sonra elinde paketle döner. Temizliği bırakıp paketi Şerife Teyze'ye götürmesini söyler. Zeynep koşarak Şerife Teyze yanına gidince güler yüzlü, içten kadına bütün olanları anlatır. Ağlamayı bıraktıktan sonra paketi açar. İçinde iki günden beri istediği ekose etek vardır. Babası bunun yanında çorap ve çamaşır da koymuştur.

Şerife Teyze Zeynep'i güzel pakladıktan sonra yeni kıyafetlerini giydirebilir. Zeynep sevinçle dükkâna koşar. Babası temizliği yeni bitirmiştir. Kızını beğeniyle süzer. Zeynep'e suyun ve sabunun temizlediği hiçbir şeyden utanmamasını söyler.

Kahramanlar

Bu öyküde Zeynep, Kemal Bey ve Handan Hanım'ın dışında yer alan kahramanlar şunlardır. Öykü kahraman yönünden oldukça zengindir.

Anneanne: Zeynep'in hanım hanımcık bir kız olması için çalışan anneannedir. *"Anneannem, ben daha küçücük çocukken, ayağı çarıklı bir külhanbeyi – o böyle söylüyordu- olmamdan korkuyordu. Bu yüzden çarşıdaki oyuncakçı dükkânına abone olmuştu kadıncağız. Miniminnacık tencereler, tavalalar, fırınlar, ocaklar; yatırınca gözleri kapanan, karnına basınca ses çıkaran, kimi bezden kimi plastikten bir sürü bebek... Benim için taşıyıp duruyordu."*(s.21).

Gül: Zeynep'in küçük kız kardeşidir. O doğduktan sonra Zeynep kıskançlık meydana gelmiştir. *"Kız kardeşim doğduğunda altı yaşındaydım. Kara saçlı, kara gözlü, soba maşası gibi kapkara bir şeydi. Öylesine savunmasızdı ki, ona acımuştım. Beni görünce elini salları gibi oynatmaya başladığında da onu sevdim. Tam abla olmak güzelmiş diyecektim ki, babamın Gül'e "gül yanaklım dediğini duydum! Şafak attı bende!.."*(s.22).

Komiser Raşit: Kapalıçarşı'daki karakolun komiseridir. Zeynep'i çok sever. *"Komiser Raşit koltuğuna yaslandı, beni yukarıdan aşağıya süzdü. ' Olmuş, olmuş...' dedi sonra. ' Şu şıklığa, şu zarıflığe baksana; tam bir 'patroniçe'!"*(s.23).

Polis Yunus: Karakolun polisidir. Zeynep'le şakalaşmayı çok sever. *"Polis Yunus güldü. 'Yani patron mu oluyorsun?'"*(s.23).

Şerife Teyze: Kapalıçarşı'daki genel tuvaletin temizliğini yapan teyzedir. *"Şerife Teyze toparlak, güleç yüzlü, içten bir kadındı. Yaptığı işten asla yüksünmezdi. O tuvaleti gün boyunca kim bilir kaç kez yıkardı. Duvarlara astığı itir kokulu kurutulmuş bitkiler, insana ferahlık verirdi."*(s.27).

Yorgo, Ömer Usta ve Gümüşçü Fuat: Kapalıçarşı'daki esnaflardır. *“Esnafla esenleşirken çerezleri toplamak, Yorgo’yla laflarken gazoz içmek, Ömer Usta’nın bol şekerli köpürtülmüş kahvesini mideye indirme, nereden baksan yarım saati bulurdu.”*(s.24).

Yer ve zaman

Öyküde açık mekânlardan ziyade kapalı mekân tercih edilmiştir. Öyküdeki ana mekân Kapalıçarşı’dır. *“Kapalıçarşı’ya ilk gidişim değildi elbet. Daha babamın omuzlarında gezinirken bellemişim her dükkânını, her sokağını. O sabah Kapalıçarşı’ya gittiğimizde, babama da bir haller oldu. Kasıla kasıla yürüyor, gördüğü her tanışına, ‘ Amcası yok ya, peşime takıldı! Yardım edecekmış!’ diyordu.”*(s.23).

Kemal Bey’in Kapalıçarşı’daki kuyumcu dükkânı kapalı mekânlardan biridir. *“Küçücük dükkânda babamın nasıl çalıştığını görmüştüm. Altını mihenk taşına sürtmüş, renkleriye değerli taşların adlarıyla öğrenmişim. Dükkânda, sallana sıkıla vitrindeki bilezikleri elden geçirdim. Camedânî tezgâhın içinin tozunu aldım. Babam hâlâ yoktu.”*(s.25).

Kapalıçarşı’daki karakol bir diğer kapalı mekândır. *“Komiser Raşit, koltuğuna yaslandı, beni yukarıdan aşağıya süzdü. ‘Olmuş, olmuş...’ dedi sonra. ‘ Şu sıklığa, şu zarıflığa baksana; tam bir patroniçe!’ dedi.”*(s.23).

Öyküdeki olaylar, Zeynep altı yaşında olduğu zamanı kapsamaktadır. *“Kız kardeşim doğduğunda altı yaşındaydım. Kara saçlı, kara gözlü, soba maşası gibi kapkara bir şeydi.”*(s.22).

Bakış açısı ve anlatıcı

Anlatıcı edebî eserde olayları kendi penceresinden izleyen, değerlendiren kişidir. Bu kişi çocuk edebiyatı eserlerinde çocuk kahraman olmalıdır. Çocuk kahraman, bir çocuğun gözünden olayları okura anlatmalıdır.

Öykünün anlatıcısı başkahraman Zeynep’tir. Küçük Patroniçe adlı öykü, kahraman bakış açısıyla birinci ağızdan anlatılmıştır. *“Dükkânda olmanın keyifli bir yanı da gerektiğinde ya da sıkıldığımda, babama ‘sıkıştım’ diyerek soluğu dışarıda*

almaktı. Şerife Teyze'nin yıkayıp pakladığı tuvalet, bizim dükkâna üç dakikalık yoldaydı. Dönüşüm biraz daha uzun sürerdi.”(s.24).

Öyküdeki iletiler

Küçük Patroniçe öyküsünün iletisi, maddi kirlere değil, manevi kirlere uzak durulması gereğidir. “Kapalıçarşı'daki o küçük tuvalette, Şerife Teyze sayesinde yıkayıp paklandım. Üç dakika sonra dükkândaydım. Babam sabah temizliğini bitirmiş gibi, eline boca ettiği limon kolonyasını kokluyordu. Beni görünce beğeniyle süzdü. Kanepeye oturup, beni de dizine aldı. Başımı göğsüme yaslayıp, ‘ Su ve sabunun arındıracağı hiçbir şeyden utanma, kızım,’ derken alnımdan öptü beni.”(s.29).

3.8.3 Dil ve Anlatım

Atasözleri

Öyküde atasözü kullanılmamıştır.

Deyimler

Değişmeceli anlam taşıyan deyimler, çocukların soyut zekâ gelişimine katkıda bulunmaktadır. Küçük Patroniçe öyküsünde, anlamca kaynaşmış birleşik fiil olan deyimlere yer verilmiştir. Öyküde kullanılan deyimler kimi zaman duyguları, kimi zaman tutum ve davranışları etkili bir şekilde aktarmaktadır. Öyküde deyimlere yer verilmesi, çocuk okurun deyimlerin cümlede kullanılış şeklini görmesi bakımından önemlidir.

Kulak ardı etmek

“Tüm yasakları kulak ardı ederek kendimi sokağa attım.”(s.22).

Çat kapı gelmek

“Bir de çat kapı gelenler vardı.”(s.24).

Canını sıkmak

“Oturup babamı beklemek isteyenler biraz canımı sıkkardı.”(s.24).

Göz göze gelmek

“Üstüm perişan, elimde süpürge, babamla göz göze geldim.”(s.27).

İkilemeler

Çocuk edebiyatı eserlerinde anlatımı güçlendiren ikilemelere yer verilmesi olumlu bir özelliktir. Tekrara dayalı kelimelerin çocuk eserlerinde yer alması çocuklarda estetik zevkin oluşması bakımından önemlidir.

Küçük Patroniçe öyküsünde; aynı anlamlı, zıt anlamlı, yakın anlamlı ve yansıma kelimelerle kurulan ikilemelere yer verilmiştir. İkilemeler genellikle zarf görevinde kullanılmıştır.

Kasıla kasıla

“Kasıla kasıla yürüyor, gördüğü her tanışına, ‘ Yardım edecekmiş!’ diyordu.”(s.23).

İrili ufaklı

“İrili ufaklı maşalar, kargaburunlar, zımpara kâğıtları, renkli kalemler...”(s.23).

Boncuk boncuk

“Boncuk boncuk ter dökerek tezgâhın üstüne kapandım.”(s.25).

Pırıl pırıl

“Gözleri pırıl pırıl gülümseyerek elindeki paketi uzattı.”(s.27).

Patır patır

“Elimdeki paketlerle patır patır merdivenleri çıkıp, Şerife Teyze'nin boynuna atıldım.”(s.27).

Allak bullak

“Şaşırın kadıncağız allak bullak olmuş suratıma baktı.”(s.27).

Benzetmeler

Öyküdeki tüm benzetmeler “gibi” edatıyla yapılmıştır. Benzetmeler sıfat ve zarf görevinde kullanılmıştır.

Soba maşası gibi

“Kara saçlı, kara gözlü, soba maşası gibi kapkara bir şeydi.”(s.22).

Mengene gibi

“... babamın mengene gibi ensemden kavrayan elinden kurtulup, karakoldan içeri dalmam bir oldu.”(s.23).

Yüz mumluk ampul gibi

“Alyansların her biri yüz mumluk ampul gibi parladığında, dakikalar su gibi akıp gitmişti.”(s.25).

Su gibi

“Elim işte gözüüm dışarıda, alyansların her biri yüz mumluk ampul gibi parladığında, dakikalar su gibi akıp gitmişti.”(s.25).

Pancar gibi

“Yüzün pancar gibi olmuş.”(s.25).

Benimle Evlenir misin?

Küçük bir çocuğun evliliğe bakış açısını anlatan beş sayfalık bir öyküdür.

Konu

Zeynep’in evlenmeyi bir oyun sanarak, çok sevdiği Osman Ağabey’inden azar yemesi öykünün konusudur.

Ana fikir

Çocuk edebiyatı eserlerinde istenilen ölçütlere uygun yazılmış eser çocuğa farklı dünyaları tanıma fırsatı yaratırken belli değerleri de benimsetir. Çocuğa seslenen eserlerde bazı değerler çocuğa hissettirilmeden verilmelidir.

Öykünün ana fikri, her şeyi zamanında yapmak gereğidir. Kemal Bey, Zeynep’e zamanı gelince evliliğin ne olduğunu çocukların anlayacağı bir dille anlatmıştır.

Olay

Öyküde olaylar birbirini takip eder ve öykünün planı çocuğun anlayabileceği seviyededir.

Zeynep'in Kapalıçarşı'da patroniçelik yaptığı günlerin birinde, dükkândan içeri dev gibi bir kadın, Kemal'im, diye bağırarak girer. Kemal Bey'e kocaman kollarıyla sarılır. Zeynep babasından, iri yarı Safinaz Hanım'ın eşinin, büyükbabasının arkadaşı olduğunu öğrenir. Safinaz Hanım, yanında sessizce duran koca burunlu, dişlek oğlunu evlendirecektir. Takı almak için gelmiştir. Safinaz Hanım, kızın ailesinin kocasının akrabası olduğunu, oğlu Metin'in gelin hanımın küçükken beşiğini bile salladığını, kızın gönlü oğlunda olunca evlendirmeye karar verdiklerini anlatır. Zeynep dikkatli dinlediği Safinaz Hanım'ın söylediklerinden irkilir. Kemal Bey ve Safinaz Hanım konuşurken, Zeynep'in gözünün önünde bitişik ev komşuları biter. Osman Ağabey de Zeynep'in beşiğini sallamıştır ve Zeynep ağabeyini çok sevmektedir. Onunla evlenmek için Metin gibi topaca dönmesini beklemek istemez. Dükkâna Yorgo ve Fuat Bey girince Zeynep, Şerife Teyze'ye gitmek bahanesiyle dışarı çıkar. Çarşığı dolaşır, akşamı bir türlü edemez. Akşamüstü işleri bitip oturdukları sokağa girdiklerinde babasına Osman Ağabey'e uğrayacağını söyler. Onun oturduğu eve varıp kapının üstündeki anahtarı çevirir. Karşısında beliren Osman Ağabey'e "Benimle Evlenir misin?" diye sorunca Osman Ağabey, "salak" diyerek kapıyı yüzüne kapatır. Zeynep üzüntüden ağlamaya başlar. Evlerinin mutfağından koşarak banyoya geçerken babasıyla çarpışır. Babası hâlini sorunca, topaç damattan başlayarak olanları anlatır. Kemal Bey, gülümseyerek Safinaz Hanım'ın eviyle gelinlerinin evi uzak olduğu için oğlu Metin'i evlendirdiğini, Osman Ağabey'le evlerinin bitişik olduğunu, bunun için onunla evlenmesine gerek olmadığını söyler. Zeynep, Osman Ağabey'in kendine salak dediğini söyleyince, babası gelinlik yaşa gelmediğin için öyle söylemiştir, der. Zeynep, odasında, gelinlik giyecek yaşa geldiğinde Osman Ağabey, koca burunlu bir şişko olursa onunla evlenmemeye karar verir.

Kahramanlar

Bu öyküdeki Zeynep, Kemal Bey, Handan Hanım dışında şu kahramanlar yer almaktadır.

Safinaz Hanım: Kemal Bey'in kuyumcu dükkânına alışverişe gelen aile dostlarıdır. *"Özendiğim, küçümsediğim, çaktırmadan alay ettiğim onlarca insandan hiçbiri Safinaz Hanım gibi aklımı başımdan almadı... 'Safinaz Abla!' Aynı anda yerinden fırlayan babam, kadının kolları arasında kayboluverdi. Safinaz Hanım'ın 'rahmetli kocası'nın büyükbabamın arkadaşı olduğunu öğrendim. Şimdi de 'oğulcuğunu' evlendiriyormuş."*(s.31)

Metin: Safinaz Hanım'ın evlendireceği oğludur. “ *‘Bu da benim oğlan!’ Safinaz Hanım kapının önünde dikilen topacı gösteriyordu. Gözlüklü, koca burunlu, dişlek adam bize sırtarak başını salladı.*”(s.31).

Osman Ağabey: Zeynep'in komşusunun oğludur. Onu koruyup gözetten bir gençtir. “ *Bitişik komşumuz Osman Ağabey'in yüzü belirdi önümde. Sık sık kavga etsek de, onu çok severdim. Minicik bir bebekken, o da benim beşiğimi sallamıştı. Onu bir gün görmesem gözümü uyku tutmazdı.*”(s.32). Zeynep onu çok sever, çocuk gözüyle onunla evlenmek ister.

Yer ve zaman

Bu öyküde de olayların geçtiği yer, önceki öyküde özellikleri belirtilen Kapalıçarşı'daki kuyumcu dükkânı ve Kemal Bey'in evidir. Bu yerlerin dışında bir diğer önemli mekân ise Osman Ağabey'in evidir. “*Osman Ağabey'in bahçesine daldım. O yıllarda, bugünkü gibi dokununca çalan ziller yoktu. Kapının üstündeki kelebek biçimli anahtar çevrildikçe çığırırdı: Çırrr çırrrr çırrrrr...*”(s.33).

Öykü Zeynep'in Kapalıçarşı'da çalıştığı günlerdeki zamanı içermektedir. “*Kapalıçarşı'daki dükkânda patroniçelik oynadığım o günlerde, gelen müşterilere çay kahve söylemek benim görevimdi.*”(s.30).

Anlatıcı ve bakış açısı

“Benimle Evlenir misin?” isimli öyküde anlatım, kahraman bakış açısıyla birinci ağızdan yapılmıştır. Bu özellik çocuk kitaplarında bulunması gereken niteliklere uygundur. “*Gözlerimi kapadım. Bitişik komşumuz Osman Ağabey'in yüzü belirdi önümde. Sık sık kavga etsek de, onu çok severdim. Minicik bir bebekken, o da benim beşiğimi sallamıştı.*”(s.32).

Öyküdeki iletiler

Öyküdeki ileti, çocuklara yaşlarının üstünde bir konu anlatılırken güzel, makul bir dille kullanılması gerektiğidir. “*Baban askıdaki havluyu alırken gülümsüyordu. ‘A kızım, üzüldüğün şeye bak,’ dedi yüzümü kurularken. ‘Onlar birlikte yaşamak için evlenmek zorundalar. Oysa, Osman’la sizin evleriniz bitişik, bahçeleriniz bir. Siz hiç ayrılmayacaksınız ki.’ ‘Ama bana*

salak dedi! ‘ Der tabii. Gelinlik giyecek yaşa gelmedin ki. O yaşa gelince, bir daha sorarsın. Bence şimdi sus, sesini çıkarma.’”(s.34).

3.8.3. Dil ve Anlatım

Atasözleri

Öyküde atasözü bulunmamaktadır.

Deyimler

Çocuklara dil sevgisi kazandırmak, onların anlatım gücünü geliştirmek için deyimlerin kavratılması önemlidir. Bu kavratmanın metin içerisinde yapılması çocuğun deyimlerin kullanım şekli görmesi bakımından gereklidir. Böylelikle çocuk hangi deyim hangi durumda kullanacağını kavrar. Öyküde, birleşik fiil halinde olan deyimler yer almaktadır.

Dudak bükmek

“Hoşlanmadıklarına dudak bükerdim.”(s.30).

Aklını başından almak

“Çaktırmadan alay ettiğim onlarca insandan hiçbiri Safinaz Hanım gibi aklımı başımdan almadı.”(s.30).

Ciğeri yanmak

“Benimse ciğerim yanıyordu.”(s.32).

Başından savmak

“‘Neyin var, Zeynep?’ diye soranları sessiz yanıtlarla başımdan savdım.”(s.32).

Dili çözülmek

“Babamın eli yüzümde gezinmeye başlayınca dilim çözüldü.”(s.33).

İkilemeler

İkilemeler çocuğun öğrenme gücüne yardımcı olan tekrarlar olmakla birlikte çocuğun estetik duygusunun gelişmesi için de bir yol açıdır.

Öyküde aynı ve yakın anlamlı kelimelerle kurulan ikilemelere yer verilmiştir. İkilemeler cümlede özne ve zarf görevinde kullanılmıştır.

Sık sık

“Sık sık kavga etsek de, onu çok severdim.”(s.32).

Al al

“Osman Ağabey’in yeşil gözleri kasıldı, yüzü al al oldu.”(s.33).

Salya sümük

“Ne oldu kızım sana? Salya sümük birbirine karışmış yine.”(s.33).

Benzetmeler

Öyküde yer alan tek benzetme “gibi” edatıyla yapılmış ve zarf görevinde kullanılmıştır.

Safnaz Hanım gibi

“Çaktırmadan alay ettiğim onlarca insandan hiçbiri Safnaz Hanım gibi aklımı başımdan almadı.”(s.30).

Işığıma Gel Oyunu

Zeynep’in çocukluk oyununun anlatıldığı yedi sayfalık bir öyküdür.

Konu

Çocuk kitaplarının konuları çocuğun güncel hayatıyla doğrudan ilgili olmalı ve gerçeğe uygun düşmelidir. Kemal Bey’in Zeynep’in dikkatini ölçmek için onunla Kapalıçarşı’da oynadığı bir oyun anlatılmaktadır. Öykünün konusu çocukların seviyesine uygundur.

Ana fikir

Çocuk edebiyatında seçilen temalar, evrensel ahlaki doğruları kazandıracak, çocuğun kişiliğini ve kimliğini geliştirecek özelliğe sahip olmalıdır. Yazar bu öyküde

oyunun çocuk hayatında önemini vurgulamıştır. Öykünün ana fikri çocukların oyunlarla geleceğe hazırlanmaları gerektiğidir.

Olay

Islığıma Gel Oyunu öyküsünde olaylar birbirini takip eder. Öyküde olaylar şöyle gelişir.

Zeynep'le babası Kemal Bey Kapalıçarşı'ya giderken Kemal Bey'in eli sürekli Zeynep'in ensesindedir. Babası parmaklarıyla yaptığı hareketlerle yolda kızını yönlendirir. Kemal Bey, bunun dışında değişik ezgilerle çaldığı ıslığıyla da kızına değişik komutlar verir. Zeynep, ıslıkla verilen komutları sevse de babasının elinin sürekli ensesinde olmasından sıkılmıştır. Bir gün baba kız yine Kapalıçarşı'ya giderlerken Nuruosmaniye Camii'nin avlusunda Kemal Bey, kızına elinin ensesinde olmasından rahatsız olup olmadığını sorar. Zeynep rahatsız olduğunu söyleyince, babası ona bir teklifte bulunur. Zeynep'e, şimdi bir ıslığıma gel oyunu oynayacaklarını, kazanırsa bir daha ensesinden tutmayacağını söyler. Zeynep'in yapması gereken şey, ıslığın ezgilerinden dükkâna bilmediği yollardan tek başına gitmektir. Oyun başlayınca, Zeynep ıslık sesiyle çarşının yakınlarındaki farklı yollara sapar. Birçok tanıdığı rastlasa da ıslığı kaçırmamak için onları geçiştirir. Bir süre sonra dükkândan uzaklaştığını düşünüp paniğe kapılır. Tanımadığı kimselere yanlışlıkla çarpıp onlardan söz işitince morali iyice bozulur. O sırada karşılaştığı Komiser Raşit, babasının Kuyumcu Nimet'in yanında olduğunu söyler. O tarafa yönelen Zeynep ıslık sesleriyle dükkânlarına gelir. Babasının kendinden önce geldiğini görünce üzülür. Babası üzülmemesini, verdiği komutları uyguladığını söyler. Zeynep böbürlenmeye başlayınca bu sefer de çok sevinmemesini, yolda tek başına kalınca paniklediğini, sinirlendiğini hatırlatır. Zeynep'e ensesini tutmasının nedenini de ileride kardeşi Gül'ün de onu yönlendirecek bir ablaya ihtiyacı olacağını, o zaman bu öğrendiklerinin faydalı olacağı şeklinde açıklar.

Kahramanlar

Yine bu öyküde Zeynep ve babası Kemal Bey'in yanında birçok ikinci ve üçüncü dereceden kahraman vardır. Bu kahramanların geneli Kapalıçarşı'daki esnaflardır. Kahramanlar gerçeğe uygun, abartılmadan verilmiştir.

Sarraı Fevzi: Kapalıçarşı'daki esnaflardan biridir. *“Ama yaklaşık on metre ötede Sarraı Fevzi'nin dükkânı vardı. Babam bu tarafa her gelişinde onun bir bardak çayını içmeden dükkânına geri dönmezdi.”*(s.38).

Süslü Cevriye: Kapalıçarşı'nın müdavimlerindedir. *“Sokağın köşesini dönerken, Süslü Cevriye'yi gördüm. Az ilerdeki bir vitrinin önündeydi. Açık yakalı, siyah puanlı beyaz elbisesini beline kalın kırmızı bir kemer takmıştı.”*(s.39).

Gümüşçü Hayri: Çarşının esnaflarındandır. *“Gümüşçü Hayri dükkânından çıktı. Geldiğim yöne bakınarak sordu. ‘ Hayırdır, sarışın! Baban yok mu?’*(s.39).

Kuyumcu Nimet: Kemal Bey'in arkadaşıdır. *“Ses, gerçekten de Kuyumcu Nimet'in oradan gelmişti. Aynı anda da babamın kalabalığın arasına karıştığını gördüm.”*(s.40).

Yer ve zaman

Öykünün ana mekânı yine Kapalıçarşı'dır. Öyküdeki olaylar Kapalıçarşı içindeki çeşitli yerlerde geçmiştir. Öykünün açık mekânı Nuruosmaniye Camisi'nin avlusudur. *“İyi bildiğimi sandığım cami avlusunda bu kadar çok ses olduğunu fark etmemiştim. Avludan Kapalıçarşı'ya girilen kapı insan kaynıyordu. Kulağımı gözümü dört açmış, güvercinler arasında ilerlerken, bir yandan da düşünüyordum.”*(s.37).

Çarşıdaki bir diğer yer, Sarraı Fevzi'nin dükkânıdır. *“Ama yaklaşık on metre ötede Sarraı Fevzi'nin dükkânı vardı. Babam bu tarafa her gelişinde, onun bir bardak çayını içmeden dükkânına geri dönmezdi.”*(s.38).

Gümüşçü Hayri'nin dükkânı bir diğer kapalı mekândır. *“Gümüşçü Hayri dükkânından çıktı. Geldiğim yöne bakınarak sordu. ‘ Hayırdır, sarışın! Baban yok mu?’*(s.39).

Öyküdeki olaylar bir sabah vakti başlamıştır. *“Yine bir sabah Kapalıçarşı'ya giderken, Nuruosmaniye Camisi'nin güvercinlerle dolu avlusunda ilerliyorduk. Babam, ‘ Şimdi seninle bir oyun oynayacağız. ’ dedi.”*(s.36).

Anlatıcı ve bakış açısı

Yapılan araştırmalar sonucu birinci ağızdan yapılan anlatımın daha samimi olduğu, okurla sohbet içtenliği oluşturduğu görülmüştür.

Islığıma Gel Oyunu öyküsü kahraman bakış açısıyla birinci ağızdan yazılmıştır. *“Mis gibi temiz havanın ardından, çarşının serin, loş, nemli havasını soluyarak sağıma soluma baktım. Vitrinlerde parlayan binlerce spotu ilk kez görüyordum sanki. Bir an, üstüme üstüme gelen kalabalıktan, cüce boyumdan yüreğim daralır gibi oldu.”*(s.37).

Öyküdeki iletiler

Öyküdeki ileti, çocukların eğitilmesinde oyunların önemli bir yeri olduğudur. Çocukların cesareti, dikkati, çok yönlü düşünmeyi oyunlarla edinebileceği vurgulanmıştır. *“Islığıma gel, oyununu oynadığımız o günlerin birinde babamın söyledikleri hâlâ kulağımda: ‘Aslında sana yapışmama gerek yok. Ama bu oyunu iyi bellemelisin. Kardeşinin, onu sevecek, koruyacak ve eğitecek güçlü bir ablanın eline ihtiyacı olacak.’”*(s.41).

3.8.3. Dil ve Anlatım

Atasözleri

Öyküde atasözü bulunmamaktadır.

Deyimler

Islığıma Gel Oyunu adlı öyküde anlamca kaynaşmış birleşik fiil olan deyimlere yer verilmiştir. Deyimler genellikle ana kahraman Zeynep’in duygu ve davranışlarını yansıtır.

Avucun içi gibi bilmek

“Avucumun içi gibi bilirdim Kapalıçarşı’yı.”(s.36).

Gözünü dört açmak

“Kulağımı gözümü dört açmış, güvercinlerin arasında ilerlerken, bir yandan da düşünüyordum.”(s.37).

Dili damağına yapışmak

“Dilimi damağıma yapıştırıp, ‘Cık’ diye yanıt verdim Gümüşçü Hayri’ye.”(s.39).

İkilemeler

İkilemeler cümlede vurgulanmak istenen duygu ve düşünceyi daha etkili ifade eder. Öyküde, aynı kelimelerin tekrarıyla ve yansıma kelimelerle yapılan ikilemelere yer verilmiştir. İkilemeler cümlede zarf ve sıfat görevinde kullanılmıştır.

Pıt pıt

“Parmaklarının hafifçe kasılması, ‘dur’; pıt pıt seğirmesi, ‘yürü’ sıkılması; ‘dikkat’ demektir.”(s.35).

Şaşkın şaşkın

“Aşağıdan yukarıya doğru şaşkın şaşkın baktığı görüncü, ‘Elim böyle ensende...’ dedi”(s.36).

Taze taze

“... koşturan insanlar; ‘Taze taze çıtırlar!’ diye bağırın simitçi...”(s.37).

Aval aval

“Aval aval yüzüme baktı Yorgo.”(s.38).

Seke seke

“Seke seke, saçlarımı savura savura Sarraf Fevzi’nin dükkânına gittim.”(s.38).

Savura savura

“... saçlarımı savura savura Sarraf Fevzi’nin dükkânına gittim.”(s.38).

Benzetmeler

Öyküde çok sayıda benzetme kullanılmıştır. Öyküdeki benzetmeler, “gibi ve sanki” edatlarıyla yapılmıştır. Benzetmeler, kahramanların duygularını, tavırlarını daha canlı daha etkili anlatmak için kullanılmıştır. Öyküde orijinal benzetmeler yer almaktadır.

Kedi eniğı gibi

“Ancak, babamın elinin enseme yapışmasıyla kedi eniğı gibi başımı önüme eğdim.”(s.35).

Mis gibi

“Mis gibi temiz havanın ardından, çarşının serin, loş havasını soluyarak etrafa baktım.”(s.37).

Yüreği daralır gibi

“Bir an üstüme gelen kalabalıktan, cüce boyumdan yüreğim daralır gibi oldu.”(s.37).

Ok gibi

“Ok gibi yerimden fırladım.”(s.40).

İpten kazıktan kopmuş gibi

“Teyze, ‘Ne özrü be!’ diye bağırdı. ‘ İpten kazıktan kopmuş gibi!.. Bir de kız olacaksın!’(s.41).

Kulağımın zarı delindi sanki

“Aynı anda duyduğum ıslıkla kulağımın zarı delindi sanki.”(s.41)

Hindi gibi

“Oh be! Hindi gibi kabarmaya başladım.”(s.41).

Şıkır Şıkır Bileziğim

Çocuklar için sevdiğinden gelen armağanların önemini anlatan dokuz sayfalık bir öyküdür.

Konu

Babasının hediye ettiği bileziği annesinin ihtarına rağmen oyun oynarken takan Zeynep’in onu kaybetmesi anlatılmaktadır. Öyküde seçilen konuyla aile sevgisi, söz tutma, dikkat gibi değerler aktarılmaya çalışılmıştır. Öykünün konusu çocuk okurlar için uygundur.

Ana fikir

Öykünün ana fikri, çocukların anne babalarının sözlerini dinlemesi gerektiğidir. Aksi takdirde onları üzecek olaylarla karşılaşabilecekleri vurgulanmıştır.

Olay

Öyküde Zeynep'in ilkokula başladığı yıl, başından geçen olaylar anlatılmıştır. Öyküdeki olaylar birbirini takip eder.

Zeynep ilkokul birinci sınıfa başladığı yıl okuldaki bit salgını yüzünden, bir gün başında bitlerle eve gelir. Ağlayarak annesine bir daha okula gidemeyeceğini, arkadaşlarına yaklaşamayacağını söyler. Bunun üzerine annesi hemen onu banyoya sokar. Gaz yağını uzun saçlarının diplerine sürer, başını güzelce sarar, biraz beklettikten sonra yıkar. Zeynep, moralini altüst eden bitlerden kurtulur. Ertesi gün, okula giderken arkadaşı Semine'nin ve diğer çocukların da bit salgınına yakalandığını öğrenir, tek olmadığı için şükreder. O akşam Zeynep babasında bazı değişiklikler olduğunu sezer. Merakla ne olup bittiğini öğrenmek isterken bir müddet sonra babası bir taşlı bilezik çıkarıp Zeynep'in koluna takar. Zeynep, o gece bileziğin sevinciyle uyuyamaz. Ertesi sabah, annesi okula giderken bileziği çıkarmasını söyleyince istemeyerek de olsa bileziği çıkarır, okulda saatleri zor geçirir. Eve gelince yemeğini yiyip hemen bileziğini takar ve arkadaşlarıyla oynamak için dışarı çıkar. Akşam hava karardıktan sonra eve gelip banyoda yüzünü yıkarken, bileziğinin olmadığını fark eder. Ağlayarak annesine bileziğinin kaybolduğunu söyler. Annesi sözünü dinlemeyip bileziği taktığı için bunu hak ettiğini anlatır. Bileziği kaybettiği için babasına görünmek istemeyen Zeynep, odasında yorganın altına girer ve çıkmaz. Babası başına gelince ağlayarak olanları anlatır. Babası olgunlukla üzülmemesini, yerine yenisini yapacağını söyler. Bileziği kaybetmekten ziyade anne sözü dinlememenin üzülecek bir durum olduğunu anlatır.

Kahramanlar

Öykü kahramanlar yönünden zengindir. Öyküde Zeynep, Kemal Bey, Handan Hanım, Gül ve Osman Ağabey dışında yer alan kahramanlar şunlardır:

Semine: Zeynep'in okul arkadaşıdır. *“Tam elimde çantam, beş karış suratla evden çıkıyordum ki, okul arkadaşım Semine bahçe kapısından içeri girdi. Onun da suratı asıktı. Üstelik, ağzı burnu uçuk içindeydi.”*(s.44).

Kocakulak Rıza: Zeynep'le aynı sokakta oturan, ağzı bozuk olduğu için sevilmeyen bir çocuktur. *“Kocakulak Rıza hışım la yanımızdan geçti. Saçları kazınmıştı.*

Kocakulak Rıza alıştıığımız sövgülerinden birini savurarak, diğer çocuklarından arasından geçip gitti. Onun hâli kıkır kıkır güldürdü bizi.”(s.45).

Bostancı Sermet: Kemal Bey’in evinin yan tarafında oturan bostancıdır. “*Uzun boylu, kır saçlı, al yanaklı bostancı, ‘Yesin be, bre!’ diyerek gevrek gevrek güldü.”(s.55).*

Yer ve zaman

Öykünün geçtiği ana mekân Kemal Bey’in evidir. “*Annem saçlarımdaki bit kalabalığını görünce, hemen banyonun kazanını yaktı ve suyu bir güzel kaynattı. Küçük tabureyi kurnanın önüne çektı ve beni üstüne oturttu. Elindeki pamuğu, bir kâseye doldurduğu gaza batırıp batırıp saç diplerimi ovalamaya başladı.”(s.42).*

Öykünün diğer bir önemli yeri ise, Zeynep’in gittiği ilkokuldur. “*Arkadaşlarımla okula doğru kakara kikiri yürürken, birden şafak attı ben de. Okulda üçüncü derste öğretmenim, ‘Neyin var?’ diye sordu. Ona omuzumu silkerek ‘Hiiiç!’ yanıtını verdim. Derslerin bittiğini duyuran zil çalar çalmaz, sıranın üstünde neyim var neyim yoksa hepsini çantama tıktığım gibi sınıftan fırladım.”(s.46).*

Zeynep’in oturduğu sokak da öykünün dış mekânıdır. “*O sabah Semine’yle sessiz sedasız sokağın köşesine doğru yürürken, Kocakulak Rıza hışımla yanımızdan geçti. Saçları kazınmıştı.*

Öykünün zamanı Zeynep’in birinci sınıfa başladığı yıldır. “*O minik, sevimsiz şeyler başıma üşüştüğünde, ilkokulun birinci sınıfına gidiyordum. Ne olup bittiğini öğrendiğimde yer yerinden oynadı. Bir daha okula gidemeyeceğimi, adımın ‘ Bitli Zeynep’e çıkacağı sanmıştım.”(s.42).*

Anlatıcı ve bakış açısı

Şıkır Şıkır Bileziğim öyküsünde, anlatım kahraman bakış açısıyla birinci ağızdan yapılmıştır. “*Bizim bahçenin önüne geldiğimde, penceredeki küçük kardeşim Gül ilişti gözüme. Belli ki, pencerenin önündeki koltukta dikilmiş beni bekliyordu. Bahçeyi geçerken zihnimde, Gül’ün koca poposunun devirerek koltuktan inişi ve dört ayak kapıya koşması canlandı.”(s.47).*

Öyküdeki iletiler

Öyküde, anne babanın sözlerinin dinlenilmesi gerektiği vurgulanmıştır. İleti, çocuk okura hissettirilmeden olaylar içinde aktarılmaya çalışılmıştır. *“Parmağının ucuyla yanağımdan süzülen gözyaşını sildi. ‘Alt tarafı bir bilezik, kızım; yenisini yaparız,’ dedikten sonra devam etti. ‘ Bunun için ağlıyorsan, değmez... Ama, annenin uyarılarını kulak arkası ettiğin için ağlıyorsan, bunun için bir şey diyemem. İnan bana, bizim için gözünden akan bir damla yaş bile çok değerli.’”(s.50).*

3.8.3. Dil ve Anlatım

Atasözleri

Öyküde atasözü bulunmamaktadır.

Deyimler

Şıkır Şıkır Bileziğim öyküsünde anlamca kaynaşmış birleşik fiil, sıfat ve cümle halinde olan deyimlere yer verilmiştir. Deyimlerin sayısı oldukça fazladır. Yazarın kullandığı deyimler, anlatımı güçlendirmekle beraber öykünün dokusunu da yansıtır. Öyküde kültürümüzü yansıtan farklı birçok deyim kullanılarak dilimizin incelikleri çocuk okura kavratılmaya çalışılmıştır.

Yüreği yanmak

“Yüreğim yandı, yaşlar gözlerimden lav gibi aktı.”(s.42).

Cinleri tepeye toplanmak

“Bütün cinler tepemde toplandı. ‘ İyi, ama ben yiğit değilim! Küçük bir hanımefendiyim!”(s.43).

Beş karış surat

“Tam elimde çantam, beş karış suratla evden çıkıyordum ki, okul arkadaşım Semine, bahçe kapısından içeri girdi.”(s.44).

Elle gelen düğün bayram

“Hiç kimse söz etmese de, gaz banyosu yapmayan yok gibiydi. Ne de olsa, elle gelen düğün bayram.”(s.45).

Kulaklarına inanmamamak

“Kulaklarıma inanmadım. Yani... benim mi bu?”(s.45).

Ayıkla pirincin taşını

“Ne oldu, neden, niçin? O zaman ayıkla pirincin taşını!”(s.47).

Gözüne ilişmek

“Bizim bahçenin önüne geldiğimde, penceredeki küçük kardeşim Gül, gözüme ilişti.”(s.47).

Tüyleri diken diken olmak

“Saçlarıma dolaşan o davetsiz misafirler yüzünden bir kez daha tüylerim diken diken olurken, bileğimdene baktım.”(s.47).

Başından aşağı kaynar sular boşalmak

“Başımdan aşağı kaynar sular boşaldı. Midemden ağzıma doğru ekşimsi bir sıvının yükseldiğini hissettim.”(s.48).

Taş kesilmek

“Babam geldiğinde, yorganı tepeme çekmiş, taş kesilmiş bir halde yatağında yatıyordum.”(s.49).

İkilemeler

Çocuğun temel dil becerilerinden olan konuşma becerisi ikileme ve deyimlerin kullanılmasıyla zenginleşmektedir. Bu bağlamda öyküde bolca ikileme kullanılması olumlu bir özelliktir. Şıkır Şıkır Bileziğim öyküsünde aynı ve yakın anlamlı kelimelerle kurulan ikilemelerle birlikte ses taklidi kelimelerle yapılan ikilemelere yer verilmiştir.

Zırıl zırıl

“ ‘ Öldüm, yok oldum!’ diye zırıl zırıl ağlayan kızını üstüne oturttu.”(s.42).

Sokak sokak

“ ... sokak soka dolaşan çingeneler gibi olmuştum tıpkı.”(s.43).

Foşur foşur

“Sıcak suyu foşur foşur döküp, saçlarımı sabunladı.”(s.43).

İstemeye istemeye

“İstemeye istemeye giyindim.”(s.44).

Sessiz sedasız

“O sabah Semine’yle birlikte sessiz sedasız sokağın köşesine doğru yürürken, Kocakulak Rıza hışımıyla yanımızdan geçti.”(s.45).

Kıkır kıkır

“Onun hali kıkır kıkır güldürdü bizi.”(s.45).

Kakara kikiri

“Arkadaşlarımla okula doğru kakara kikiri yürürkeni birden şafak attı bende.”(s.46).

Benzetmeler

Öyküdeki benzetmeler “gibi ve tıpkı” kelimeleriyle yapılmıştır. Benzetmeler cümlede sıfat, zarf ve yüklem görevinde kullanılmıştır. Öyküde deyimle kullanılan benzetmelere de yer verilmesi çocuğun dilin inceliklerini çok yönlü öğrenmesi bakımından önemlidir.

Lav gibi

“Yüreğim yandı, yaşlar gözlerimden lav gibi aktı.”(s.42).

Çingeneler gibi

“‘ Fal bakarım, maşa satarım,’ diye bağırarak dolaşan çingeneler gibi olmuştum tıpkı.”(s.43).

Mis gibi

“Gaz kokusunun yerini mis gibi leylak kokusu aldı.”(s.43).

Hiçbir şey olmamış gibi

“Başucumda hiçbir şey olmamış gibi gülümsedi bana.”(s.43).

Alay eder gibi

“Gülmeyi sürdürdü, alay eder gibiydi.”(s.43).

Yok gibi

“Aramızda gaz banyosu yapmayan yok gibiydi.”(s.45).

Soluğu kesilir gibi

“Soluğum kesilir gibi oldu.”(s.45).

Süngüsü düşmüş asker gibi

“Süngüsü düşmüş asker gibi eve döndüğümde, annem ocağın başında sos hazırlıyordu.”(s.49).

Altınla Beslenen Kaz

Kemal Bey’in dalgınlığının anlatıldığı sekiz sayfalık bir öyküdür.

Konu

Altınla Beslenen Kaz öyküsünde, Kemal Bey’in hurda altınlarının dalgınlıkla kazın önüne atılıp zorlukla geri toplanması anlatılmaktadır.

Ana fikir

Öykünün ana fikri, insanların bazı dalgınlıklarının güç durumlara yol açabileceğidir. Öyküde Kemal Bey’in küçük bir dalgınlığı bütün aileyi güç durumda bırakmıştır. Öyküde çocuk okurlara her durumda dikkatli olunması gerektiği anlatılmaya çalışılmıştır. Öykünün ana fikri çocuk okurların seviyesine uygundur.

Olay

Öykünün olay örgüsü klasik öykü planına uygundur. Olaylar birbirini takip eder.

Zeynep’in babası Kemal Bey oldukça unutkan ve dağınık biri olduğu için her gün bir eşyasını evin bir köşesine bırakır, onun unuttuklarını toplamak da annesi Handan Hanım’a düşer. Bir öğlen Handan Hanım, Zeynep, teyzesi ve kız kardeşi Gül, evde otururken telefon çalar. Arayan Zeynep’in Kemal Bey’dir. Dün akşam müşteriden aldığı hurda altınları evde bir yere bıraktığını, onların lazım olduğunu, arayıp bulmalarını söyler. Annesi küpe, yüzük ve bükülmüş bilezikten oluşan parçaları her yerde arar bulamaz. Zeynep ve teyzesi de aramaya katılır. Babası bir müddet sonra tekrar arar.

Altınları bir kâğıda sarıp mutfak masasına bıraktığını hatırladığını, oraya bakmalarını söyler. Ancak Zeynep, o kâğıdı annesinin biraz önce ayıkladığı semiz otu artıklarıyla beraber çöpe atmıştır. Zeynep koşarak çöpe giderken teyzesi, çöpün içindeki artıkları bahçedeki kazın önüne boşalttığını söyleyince herkesi bir telaş kaplar, koşarak kazın yanına varınca, kazın bütün önündeki yiyecekleri temizlediğini görürler. Altınlar semiz otuyla beraber kazın midesindedir. Handan Hanım ve Zeynep ne yapacaklarını düşünürken bahçeye Osman Ağabey, Bostancı Sermet gelir. Herkes heyecanla kazın dışkısını yapmasını bekler. Kaz bir müddet sonra ürküp evin yakınındaki derenin üzerinden uçmaya başlar. O sırada da dışkısını derenin üzerine boşaltır. Mahallenin çocukları kazın önünü keserken Zeynep'in teyzesi dışkının içinde altınları görür. Teyze, tam ayıklayıp altınları çıkaracakken Osman Ağabey araya girer. Zeynep'in altınlar bizim, sözünü hatırlatıp altınları onun çıkarmasını ister. Böylelikle Zeynep içinden herkese söylene söylene altınları ayıklar.

Kahramanlar

Öykünün şahıs kadrosu geniştir. Kahramanların büyük bir çoğunluğu diğer öykülerde de yer alan kişilerdir. Öyküde Zeynep, Kemal Bey, Handan Hanım, Gül, Semine, Osman Ağabey, Bostancı Sermet dışında, Zeynep'in teyzesi yer almaktadır.

Zeynep'in Teyzesi: Ablası ve yeğenlerini çok sever, onları sık sık ziyarete gelir. *“Teyzemle radyoya yapışıp, Arkası Yarın programını dinlerdik.”(s.52).*

Yer ve zaman

Öykünün geçtiği yer, kapalı bir mekân olan Kemal Bey'in evi ve bahçesidir. *“Teyzemle radyoya yapışmış, Arkası Yarın programını dinliyorduk. Kardeşim Gül, sedirde oturmuş, anneannemin bir zamanlar bana getirdiği bebeklerden birini ayağında sallıyordu. Telefonun çaldığını duyunca sustu.”(s.52).* *“Annem önde biz arkada bahçeye koştuk. Ceviz ağacının altında keyifle oturan kaz, üstüne koşturan her yaştan onca insanı görünce ürktü. Kanatlarını açtığı gibi uçtu.”(s.54).*

Öyküdeki olaylar, bir yaz günü geçmektedir. *“ O gün yaz mevsiminin en sıcak günlerinden biriydi. Evde kapı pencere ne varsa ardına kadar açıktı. Öğle vakti tepemize çıkan güneş, bahçemizdeki paytak kazı bile neredeyse bayıltacaktı.”(s.52).*

Anlatıcı ve bakış açısı

Altınla Beslenen Kaz öyküsünde, olaylar kahraman bakış açısıyla birinci ağızdan aktarılmıştır. Bir çeşit duygu, düşünce ve sırların paylaşıldığı izlenimi veren bu anlatım şeklinin çocuklar tarafından beğenildiği ve benimsendiği görülmektedir. *“Büyük adamdı babam. Kaybettiğim hiçbir şey için bana kızmazdı. Bugün bile ne zaman bunu söylesem, annem hemen hırçınlaşır. Gözlerini hemen açarak, ‘Kızmazdı tabii; çünkü, savruğun önde gideni oydu!’ (s.51).*

Öyküdeki iletiler

Altınla Beslenen Kaz öyküsünde verilmek istenen en önemli ileti, savruk olmamak gerektiğidir. *“Gerçekten de annem, babamın savrukluğundan çok çekmişti. İçini mavi bir pazen parçasıyla döşediği teneke kutu vardı. Evimizin ‘kayıp eşya kutusu’ydu bu. Annem her sabah elinde kutusu, babam evin neresinde ne unutmuş, aranmaya başlardı.”(s.51).*

3.8.3. Dil ve Anlatım

Atasözleri

Öyküde atasözü bulunmamaktadır.

Deyimler

Öyküde, anlamca kaynaşmış birleşik fiil olan iki deyim yer almıştır. Yazarın kullandığı deyimler anlatımı güçlendirmekle beraber olaylar karşısında kahramanların tavırlarını da yansıtmaktadır.

Dört koldan dört kol çengi olmak

“... günlük yoklamasına gelen Osman Ağabey de bize katıldı. Dört koldan dört kol çengi olmuş, aranıyorduk!”(s.53).

Ödü patlamak

“Salıverin hayvancağızı! Ödü patlayacak garibin.”(s.57).

İkilemeler

Altınla Beslenen Kaz öyküsünde aynen tekrar eden, yakın anlamlı ve yansıma sözcüklerle kurulan ikilemeler bulunmaktadır. İkilemeler cümlede zarf ve sıfat görevinde kullanılmıştır. İkilemeler varlıkların özellikleri anlatılırken, kahramanların duyguları aktarılırken sıkça kullanılmış bu sayede olaylar daha canlı ve etkili aktarılmıştır.

Ezik büzük

“Bu arada, annemin mutfak masasında bıraktığı semizotu artıklarıyla birlikte, kardeşim için samankâğıdından yaptığım ezik büzük olmuş kayıkları da attı.”(s.53).

Salya sümük

“Teyzemle Gül birbirilerine sarılıp ‘ Kesemezsin!’ diye bağırarak, salya sümük zırlamaya başladılar.”(s.55).

Gevrek gevrek

“Uzun boylu, kır saçlı, al yanaklı bostancı, ‘ Yesin be, bre!’ diyerek gevrek gevrek güldü.”(s.55).

Sakin sakın

“Bostancı Sermet, ‘ Bekleyeceğiz, sakın sakın izleyeceğiz,’ diye fısıldadı.”(s.55).

Yan yan

“Zavallı hayvancağız bostanla bahçeleri ayıran çitin arasına sinmiş, yan yan bize bakıyordu.”(s.56).

Paytak paytak

“Dereye doğru paytak paytak yürüdüğünü görünce, ‘Suya girecek!’ diye bağırdım.”(s.57).

Pata pata

“Hangi yana yöneleceğini bilmeden kanatlarını açtı ve pata pata döktürdü!”(s.57).

Benzetmeler

Öyküde yer alan tek benzetme örneği, “gibi” edatıyla kurulmuş ve zarf görevinde kullanılmıştır.

Suçluymuşuz gibi

“Telefonu kapatan annem, kayıp şey her neyse, suçluymuşuz gibi bu kez de bize çıktı.”(s.52).

Araba Hırsızı

Zeynep’in amcasının muzipliğini anlatan altı sayfalık bir öyküdür.

Konu

Araba Hırsızı öyküsünün konusu, Kemal Bey’in aldığı yeni kamyoneti, küçük erkek kardeşinin muzipçe kaçırmasıdır.

Ana fikir

Çocuk edebiyatı eserlerinin konu ve ana fikir bakımından çocuk okurların ilgi ve seviyesine uygun olması gerekir. Bir toplumu oluşturan çocukların yetişmesinde önemli rol oynayan çocuk romanları ve öyküleri çocuklara iyi ve güzel değerleri kazandırmayı hedeflemelidir. Öykünün ana fikri, insanları korkutacak telaşa düşürecek şakalardan uzak durmak gerektiğidir. Ağır şakaların inşaları üzebileceği konusu üzerinde durulmuştur.

Olay

Öykü birbirini takip eden olaylarla kurgulanmış, klasik öykü tekniğiyle yazılmıştır. Ailenin bütün fertleri hafta sonları Kemal Bey’in evinde bir araya gelir. Amca, hala, büyükbaba, anneanne ve diğer aile bireyleri sabahtan akşama sohbet ederler. Yine böyle bir hafta sonu Kemal ve küçük erkek kardeşi sessizce evden çıkarlar, akşama doğru mavi bir kamyonetle eve dönerler. Kemal Bey’in sürpriz şekilde aldığı kamyonet herkesi şaşırtır. Herkes iyi dileklerini söylerken büyükbaba oğlanlarının kendinden habersiz böyle işe kalkışmalarına kızar. Kamyonetin alındığı sıralar Zeynep ve diğer çocuklar onunla sürekli gezmek isteseler de bir süre sonra

hevesleri geçer. Aradan bir zaman geçtikten sonra Kemal Bey ve Handan Hanım'ın baş başa yemeğe çıktıkları bir akşam, Zeynep ve Gül halalarıyla birlikte evde kalırlar. Birlikte uyuyan Zeynep ve halası sabaha karşı Handan Hanım'ın çığılığıyla uyanırlar. Kamyonet bahçede yoktur. Kemal Bey, telaşla dışarı çıkınca bütün komşular başına toplanır. Hala, babasına ve büyük ağabeyine haber verir. Polisi aramayı düşünürken eve bir telefon gelir. Kemal Bey, telefonu açınca ilk önce yabancı bir kadın sesi sonra da küçük erkek kardeşinin sesi gelir. İşin aslı anlaşılmıştır. O gece Zeynep'in muzip küçük amcası eve gelip kimseye görünmeden elindeki yedek anahtarla kamyoneti almıştır. Alır almaz da Yunanistan'a yola çıkmıştır. Ağabeyine de oradan haber vermektedir. Ailenin en çılgını olan küçük amcanın yaptığı Zeynep'in ailesinde hep anlatılır.

Kahramanlar

Çocuklar bütün yaş gruplarında okuduğu kitapların kahramanlarıyla özdeşim kurarlar. Yazar bu özelliği göz önünde bulundurarak kahramanları seçerken titiz davranmalıdır. Çocuk kitaplarında gereğinden fazla kahraman bulundurulmamalı, diğer kahramanlar ana kahramanla ilişki kurularak anlatılmalıdır.

Öykünün kahramanları Cemali ailesinin fertleridir. Öyküde Zeynep, Kemal Bey, Handan Hanım, Gül, annecanne ile birlikte ailedeki diğer kişiler yer almaktadır.

Büyükbaba: Otoriter, tedbirli, fazla para harcamaktan hoşlanmayan bir insandır. *“Büyükbabam –rahmetli biraz cimriydi!- ‘ Dört tekere kaç kayme saydın?’ diye bas bas bağıırıyordu.”(s.60).*

Hala: Konuşmayı seven, çocuklarla iyi anlaşılan biridir. *“Biz çocuklarsa ceviz ağacının altında oturmuş, halamın anlattığı filmi ağzımız bir karış açık dinliyorduk.”(s.60).*

Necim: Zeynep'in büyük amcasıdır. Kemal Bey'le mesafelidir.

Küçük Amca: Ailenin muzip, hareketli, neşeli üyesidir. *“Küçük amcamı çok severdim. Ailemizin en yakışıklı, en sevecen, en muzip, en üçkağıtçı üyesiydi. Şu dünyadan öyle erken ayrıldı ki...”(s.64).*

Yer ve zaman

Öykünün ana mekânı, önceki öykülerde de yer alan Kemal Bey'in evidir. *“Her hafta sonu amcalarım, halam, çoluk çocuk bizim evde toplanılırdı. Bu toplantılara bayılan anneannem baş köşeye kurulur, bir yandan büyükbabamla söyleşir, bir yandan da babamdan yakınırdı.”*(s.58).

Öyküde olayların geçtiği bir diğer yer, Yanya'dır. *“Küçük amcam direksiyona geçip, gaza basmış ve kendini sınır kapısında bulmuş. Böylece günün ilk ışıklarıyla Yunanistan'a geçmiş. Yanya'ya varır varmaz telefona sarılmış ve ağabeyi panikleyip, polisi aramaya kalkmasın diye...”*(s.64).

Öyküdeki olaylar bir hafta sonu geçmiştir. *“Yine bir hafta sonu ailece toplanmıştık. Gül iki üç yaşlarındaydı. Yengemle annem mutfakta yemek hazırlıyorlardı. Küçük amcamla babam, işimiz var diyerek sabah çıkmışlar, henüz dönmemişlerdi.”*(s.59).

Anlatıcı ve bakış açısı

Araba Hırsız öyküsünde anlatım kahraman bakış açısıyla birinci ağızdan yapılmıştır. *“Yine bir hafta sonu ailecek toplanmıştık. Gül iki üç yaşlarındaydı. Yengemle annem mutfakta yemek hazırlıyordu. Küçük amcamla babam, işimiz var diyerek sabah çıkmışlar, henüz dönmemişlerdi.”*(s.59).

Öyküdeki iletiler

Öyküde ele alınan ileti, şakaların dozunda yapılması gerektiğidir. Zeynep'in küçük amcasının, ağabeyi Kemal Bey'e yaptığı araba kaçırma şakası bütün aileyi telaşa düşürmüştür. *“Meğer gece biz halamla oyunlar oynarken, küçük amcam da bahçede pusuya yatmış. Kamyonetin babamın almayı unuttuğu yedek anahtarı cebindeymiş. Ortalıktan el ayak çekilince kamyoneti iterek bahçeden çıkarmış. (Eminim, küçük amcam bunu yaparken sinsininsin gülmüştür!) Böylece günün ilk ışıklarıyla Yunanistan'a geçmiş. Yanya'ya varır varmaz telefona sarılmış ve ağabeyi panikleyip polisi aramaya kalkmasın diye... Öyküyü dinledikçe, bir yandan büyükbabam, öte yandan amcam sövüp saymaya başlamıştı.”*(s.64).

3.8.3. Dil ve Anlatım

Atasözleri

Öyküde atasözü bulunmamaktadır.

Deyimler

Araba Hırsızları öyküsünde, anlamca kaynaşmış birleşik fiil olan ve benzetme edatlarıyla yapılan deyimlere yer verilmiştir. Çocuğun soyut düşünme yeteneğini geliştirmesi, anlatımı güçlendirmesi bakımından deyimlere yer verilmesi olumlu bir özelliktir.

Ağız bir karış açık dinlemek

“Halamın anlattığı filmi ağızımız bir karış açık dinliyorduk.”(s.60).

Bas bas bağırarak

“Büyükbabam, ‘Dört tekere kaç kayme saydın?’ diye bas bas bağırıyor.”(s.60).

Tereyağından kıl çeker gibi

“Tereyağından kıl çeker gibi almış gitmiş arabayı.”(s.63).

Ser verip sır vermemek

“Ama ağız mühürlüydü; ser verip sır vermezdi.”(s.63).

Burnundan solumak

“Büyük amcam burnundan soluyordu.”(s.64).

Kafasında şimşekler çakmak

“Dört kardeşten üçü buradaydı. Birden kafamda şimşekler çaktı.”(s.64).

İkilemeler

Yazar anlatımı güçlendirmek, anlatıma akıcılık kazandırmak için ikilemelere çokça yer vermiştir.

Öyküde, aynen tekrar eden, yakın anlamlı ve yansıma sözcüklerle kurulan ikilemeler bulunmaktadır. İkilemeler cümlede zarf ve sıfat görevinde kullanılmıştır.

Çın çın

“O günlerde çın çın çınlayarak her durakta duran tramvaylar vardı.”(s.59).

Renk renk

“Renk renk taksiler, siyah beyaz damalı şeritleriyle diğer arabalardan ayrılırdı.”(s.59).

Çoluk çocuk

“Her hafta sonu amcalarım, halam çoluk çocuk bizim evde toplanırdı.”(s.59).

Tık tık

“Büyükbabam elinden hiç bırakmadığı gümüş saplı bastonunu tık tık yere vururdu.”(s.59).

Gıcır gıcır

“Bu da neyin nesi diye düşünürken, gıcır gıcır mavi kamyonetin motoru sustu.”(s.60).

Işıl ışıl

“Babamın ela gözleri ışıl ışıldı.

Feryat figan

“Ancak annem, ‘ Kemal Beeey!’ diye feryat figan haykırdığında gün ışığıyordu.”(s.61).

Konu komşu

“Bir anda oluşan sessizlikte konu komşu birbirine baktı.

Sinsi sinsi

“Gözlerini kısmış, sinsi sinsi babamı izliyordu.”(s.64).

Kazasız belasız

“Kazasız belasız gitsin gelsin.”(s.64).

Benzetmeler

Öyküdeki benzetmeler, “gibi, sanki” edatlarıyla yapılmıştır. Benzetmeler sıfat, zarf ve yüklem görevinde kullanılmıştır. Yazar orijinal benzetmeler kurarak anlatımı daha etkili hale getirmiştir.

Radyo gibi

“Radyo gibi, sağ olsun; anında yayına geçer.

Lök gibi

“Lök gibi midemize oturan yemeğin ardından radyodaki ‘11 Soru Bilgi Yarışması’nu dinliyorduk.”(s.61).

Sanki suçlu babammış gibi

“Sanki suçlu babammış gibi, ‘ Sen polise de haber vermemişsindir!’ diye gürlledi.”(s.62).

Yabancı değil sanki

“Ama bu ‘usta’, benim yabancım değil sanki...”(s.63).

Ok gibi

“Ok gibi fırlayan babam açık pencereden içeri atladı.”(s.63).

Basın toplantısı yapar gibi

“Komşulara basın toplantısı yapar gibi bir hali vardı.”(s.64).

Altın Diş

Duyarlılığın önemini anlatan altı sayfalık bir öyküdür.

Konu

Çocuk edebiyatı eserlerinde konu, çocukların ilgilerine, hayat tecrübelerine ve kavrayış güçlerine uygun olmalıdır. Çocuk kitaplarında konuların işlenişi, onların güvenlerini arttırıcı, geleceğe güvenle bakmalarını sağlayıcı olmalıdır.

Altın Diş öyküsünün konusu, Zeynep’in babası Kemal Bey’in zor durumdaki bir müşterisinden etkilenerek kuyumculuğu bırakmasıdır. Öykünün konusu çocuk okurların seviyesine uygundur.

Ana Fikir

Çocuk edebiyatının asıl amaçlarından biri olan eğiticiğin işlenen temaya bağlı olduğu düşünülecek olursa, ana fikrin önemi daha iyi anlaşılacaktır. Bu yüzden seçilen temalar evrensel doğruları kazandıracak, çocuğun kişiliğini geliştirecek özelliğe sahip olmalıdır.

Öykünün ana fikri duyarlılık ve yardımseverlik değerleri etrafında şekillenir. Tanımadığımız kimse olsa bile zor durumdaki insanlara yardım etmek gerektiği öyküde anlatılmıştır.

Olay

Altın Diş öyküsünde olaylar sade bir plan dâhilinde işlenmiştir. Olaylar birbirini takip eder.

Zeynep, dokuz yaşına geldiğinde makyaj yapmaya merak sarar. Her gün, yatak odasına gidip annesinin makyaj malzemeleriyle süslenir ve babasının tepkisinden çekindiği için onun geleceği saatlerde yüzünü güzelce temizler. Ailede her şey yolunda giderken bir akşam Kemal Bey, Kapalıçarşı'daki kuyumculuk işinden ayrılacağını açıklar. Ağabeyi ne kadar yalvarsa da kardeşini fikrinden döndüremez. Kemal Bey, ertesi gün tezgâhını toplayıp eve getirir. Bu duruma en çok Zeynep üzülür, günlerce patroniçelik yaptığı dükkâna artık gidemeyecek, Kapalıçarşı'daki esnaf arkadaşlarını göremeyecektir. Kemal Bey, eşyaları kamyonetten indirirken Zeynep'le göz göze gelir. Zeynep ağlamaklı koşarak odasına çıkar. Annesinin makyaj kutusunu alıp kendini süslemeye başlar. Bu sırada babası, elinde kahve ile onu izlemektedir. Zeynep onu fark edince, babası yanına gelir. Zeynep, babasının makyaj yaptığı için kızmasını beklerken babası hiçbir tepki göstermez. Zeynep babasına dükkândan neden ayrıldığını sorar. O da dükkânda yaşadığı acıklı olayı anlatmak zorunda kalır. Bir akşam dükkâna giyimi bozuk bir adam gelmiştir. Adam, mendilini açarak içindeki altın dişleri satmak istediğini söylemiştir. Kemal Bey, neden satmak istediğini sorunca, kızının çok hasta olduğunu, paraya ihtiyacı olduğunu anlatır. Adamın durumu Kemal Bey'i çok etkiler, fazla fazla para ödeyerek dişleri alır. Ancak aynı durumla bir daha karşılaşmamak için kuyumculuğu bırakmaya karar verir. Zeynep yine de babasının işten ayrılma nedenini tam anlayamaz. Onu anlamak için biraz daha büyümek gerektiğini düşünür.

Kahramanlar

Çocuk edebiyatı eserlerinde kahramanların dikkatli seçilmesi gerekir. Çocuk roman ve öykülerinde özellikleri iyi anlatan, gerçekliğe uygunluğu bakımından kuşkuya yer vermeyen kişiler bulunmalıdır. Öyküde, Zeynep, Kemal Bey, Handan Hanım, Necim Bey ile beraber bulunan kişiler şunlardır:

Kuyumcuya Gelen Adam: Altın dişlerini satmak için kuyumcuya gelen ve Kemal Bey’i çok etkileyen kişidir. Kemal Bey, böyle durumdaki kişilerle karşılaşmamak için kuyumculuğu bırakmaya karar vermiştir. “*Üstünde doğru dürüst bir şey yoktu. Zayıf bedenini ısıtacak tek şey, boynuna doladığı yün atkıydı. Cebinden çıkardığı mendili tezgâhın üstüne bıraktı. ‘Kaç para ederse,’ diyordu. Mendilin içinde yeni çekilmiş iki diş vardı. ‘Kızım hasta! İlaç alacağım,’ dedi. Yüreğim sızladı, içim ezildi. Kasayı açtım elime gelen bütün parayı adamcağıza uzattım.*”(s.69).

Neşet: Kemal Bey’in nişanlanan yeğenidir.

Yer ve zaman

Öyküde kapalı mekânlar tercih edilmiştir. Öyküdeki olayların mekânlarından biri Kemal Bey’in evidir. Zeynep’in odası olayın geçtiği yerlerdendir. “*Pencerenin önündeki iskemleyi dolabın önüne çektim. Kutuyu üstüne koydum ve büyük değişim işine giriştim. Kremden başlayarak allık, pudra, ne varsa sürdüm sürüştürdüm. İşimi bitirip makyaj kutusunu kapatırken gördüm babamı.*”(s.67).

Kemal Bey’in kuyumcu dükkânı bir diğer mekândır. “*İşte o gün, diye anlatmaya başladı. ‘Amcan erken çıkmıştı. Ben de işimi bitirip çıkacaktım. O sırada dükkâna bir adam geldi. Üstünde doğru dürüst bir şey yoktu.*”(s.69).

Öykü, Zeynep’in dokuz yaşındaki yaşadığı bir olayı anlatmaktadır. “*En sevgili oyun arkadaşım ‘ayna’yla birlikte annemin makyaj kutusunu kullanmaya başladığımda dokuz yaşındaydım.*”(s.65).

Anlatıcı ve bakış açısı

Çocuk kitaplarında çocuğun günlük hayatında kullandığı kelimeler yer almalıdır. Gereksiz ve bayağı kelimeler yer almamalı, duruluk ve açıklık gibi unsurlar göz önünde bulundurulmalıdır.

Altın Diş öyküsünde olaylar kahraman bakış açısıyla birinci ağızdan aktarılmıştır. Birinci ağızdan yapılan anlatım daha samimi olduğu için çocuklara daha çok hitap etmektedir. “*Tam, aynanın karşısında beğeniyle boyumu posumu süzerken, odaya*

annem giriverdi. Kıyameti koparır sanmıştım. Oysa, hafifçe gülümsedi. ‘Şebeğe dönmüşsün,’ diyerek geldiği gibi sessizce arkasını dönüp gitti.”(s.65).

Öyküdeki iletiler

Çocuk edebiyatı eserlerinde, çocuğu iyiye, doğruya ve güzele yönlendirecek iletilere yer verilmelidir. Bu iletiler, olaylar içinde çocuğa sezdirilmeli, doğrudan söylenmemelidir.

Altın Diş öyküsündeki ileti, zor durumda kalmış insanlara yardım edilmesi gerektiğidir. *“O sırada dükkâna bir adam geldi. Homurtuyu andıran bir şeyler söyledi ve ceketinin cebinden çıkardığı mendili tezgâhın üstüne bıraktı. Mendilin içinde yeni çekilmiş iki altın diş vardı. ‘Lütfen, bayım; biraz çabuk!’ diye sabırsızlandı. ‘Kızım hasta! İlaç alacağım,’ dedi. Yüreğim sızladı, içim ezildi. Kasayı açtım, elime gelen bütün parayı adamcağıza uzattım. ‘Bu çok değil mi, beyim?’ diye sordu. ‘Ödeşiriz,’ deyip yolladım adamı. Tezgâha mihlanmışım sanki. Kimse zorda kalmadıkça altın satmaz.”(s.69).*

3.8.3. Dil ve Anlatım

Atasözleri

Öyküde atasözü bulunmamaktadır.

Deyimler

Kısa ve özlü anlatımlar olan deyimler, anlatımın güçlenmesini sağladığı gibi yazılı eserler aracılığıyla kültürün özelliklerinin gelecek nesillere aktarılması bakımından da oldukça önemlidir. Altın Diş, anlamca kaynaşmış birleşik fiil halindeki deyimlere yer verilmiştir. Yazarın kullandığı deyimler, kahramanların duygularını, olaylar karşısında tutumlarını yansıtmaktadır.

Kıyameti koparmak

“Kıyameti koparır sanmıştım.”(s.64).

Göz göze gelmek

“İşin arasında bir an babamla göz göze geldik.”(s.67).

Yüreği acımak

“Oysa, o an yüreğim acıyordu.”(s.68).

Yüreği sızlamak

“İlaç alacağım, dedi. Yüreğim sızladı.”(s.69).

İçi ezilmek

“İlaç alacağım, dedi. Yüreğim sızladı, içim ezildi.”(s.69).

İkilemeler

İkilemeler yapılan işe, içinde bulunulan duruma dikkat çekmek için kullanıldığı gibi, eylemin yapılış şekline dair de bilgiler verir.

Öyküde, yakın anlamlı sözcüklerle kurulan ikilemeler kullanılmıştır. İkilemeler sıfat ve zarf görevinde kullanılmıştır.

Arada sırada

“Annem arada sırada, ‘ Sonunda makyaj kutumu bana kilitleteceksin,’ diye yakınırdı.”(s.66).

Doğru dürüst

“Üstünde doğru dürüst bir şey yoktu.”(s.69).

Benzetmeler

Öyküdeki benzetmeler, “gibi, sanki” edatlarıyla yapılmıştır. Benzetmeler sıfat ve yüklem görevinde kullanılmıştır. Yazar öyküde, anlatımı güçlendirmek için orijinal benzetmeler kullanmış, bu sayede anlatımı daha güçlü ve akıcı hale getirmiştir.

Kötü kalpli kraliçenin aynası gibi

“Kuşkusuz, odamdaki ayna, kötü kalpli kraliçenin aynası gibi dile gelmişti.”(s.65).

Paskalya yumurtası gibi

“... paskalya yumurtası gibi boyanmamdan anneannem pek memnundu.”(s.66).

Meyveler gibi

“Onlar aynı ağacın ayrı dallarındaki meyveler gibiydi.”(s.66).

Tezgâha mihlanmış kalmıştım sanki

“Tezgâha mihlanmış kalmıştım sanki. Kimse zorda kalmayınca altınını satmaz.”(s.69).

Siyah Bisiklet

Zeynep’in ilk bisiklet deneyimini anlatan sekiz sayfalık bir öyküdür.

Konu

Siyah Bisiklet öyküsünün konusu, kendine yeni bisiklet alınan Zeynep’in ona biner binmez yaşadığı kazadır. Yazarın seçtiği konu çocuk okurların seviyesine uygundur.

Ana fikir

Öykünün ana fikri, çocuklara yaşları ve gelişimlerine göre hediyeler alınması gerektiğidir. Öyküde Kemal Bey kızına büyük bir bisiklet alınca Zeynep kaza yapmaktan kurtulamamıştır. Öykünün ana fikri çocuklara iyi ve doğru değerler benimsetme düşüncesini desteklemektedir.

Olay

Öyküdeki olaylar basit plan etrafında gelişmiştir.

Zeynep’in en çok sevdiği mevsim kıştır. Kışın bembeyaz karlar içinde okuluna gitmek kadar onun için büyük zevk yoktur. Kemal Bey’in tezgâhını eve taşıdığı o kış, diğer kışlardan daha zevkli geçer. Bütün mahalleli o sabah Kemal Bey’in evinin önünde kardan adam yapmaya koyulur. Herkes evinden bir şeyler getirerek Bay Erimez’i tamamlar. Kardan adam uzun bir süre evin önünde kaldıktan sonra, baharın güneşine dayanamaz ve erir. Nisanın gelmesiyle bisikletini çıkaran Kemal Bey, Zeynep’i de bindirip arkadaşı Selim’in kahvesine gider. Orada yakın arkadaşları Dişçi Mahmut,

Mobilyacı Fıtrat ve Zeynep'in dayısı Süreyya Duru ile saatlerce sohbet eder. Zeynep de onların sohbetlerini bıkmadan dinler. Bir gün yine sohbet arasında Bahçıvan Zeynel'in oğlunun evliliğinden konu açılır. Kahvedeki herkes bu fakir genci evlendirmek yardımında bulunur. Dişçi Mahmut, sen ne zaman evleneceksin diye sorunca Zeynep bozulur. Bunun üzerine dayısı Süreyya Bey, Zeynep'i artist yapacağını söyler. Zeynep bu artist olma fikrinden çok hoşlanır. Ama babasının izin vermeyeceğinden emindir. Sıcak bir günde arkadaşlarıyla oyun oynayan Zeynep, babasının elinde bir kız bisikletiyle geldiğini görünce çok sevinir. Ancak bu bisiklet Zeynep'e göre çok büyüktür. Zeynep arkadaşlarının da desteğiyle bisiklete biner ancak az gittikten sonra komşunun duvarına çarpar. Babası ve bütün arkadaşları başında toplanır. Babasının, bisiklete binmeyi beceremediğini söylemesi onu çok üzer. Koşarak eve gelip odasına çıkar. Alnı yarılmış, dizleri kanamıştır. Annesi koşarak Zeynep'in yanına gelir, yarasını temizlerken üzülmemesini, bütün suçun büyük bisiklet alan babasında olduğunu söyler. Zeynep annesini tam onaylayacakken babasının ağladığını görünce susar.

Kahramanlar

Öyküde Zeynep, Kemal Bey, Handan Hanım gibi ana kahramanların dışında ikinci dereceden kahramanlar da yer almaktadır.

Selim Amca: Kemal Bey'in yakın arkadaşlarından biridir. Kahvehane işletmektedir. *“Selim'in Kahvesi'ne gitmekten hoşlanırdım. Orada gerçekten de renkli tipler bir araya gelirdi. Selim Amca futbol hastasıydı; lafı döndürür dolaştırır, mutlaka Galatasaray'a getirirdi.”(s.73).*

Dişçi Mahmut: Selim'in Kahvehanesi'ne takılan Kemal Bey'in arkadaşlarından biridir. *“Dişçi Mahmut satranç meraklısıydı.”(s.73).*

Mobilyacı Fıtrat: *“Mobilyacı Fıtrat'sa günümüziün paparazzilerine benzerdi. İstanbul'da ne var ne yok bilir, üstelik bununla pek övünürdü.”(s.73).*

Süreyya Duru: Zeynep'in yönetmen dayısıdır. *“Dayım Süreyya Duru da, Yeşilçam'ın başarılı genç yönetmenlerindendi. Ünlü yıldızların imzalı fotoğraflarını getirirdi bana.”(s.73).*

Bahçıvan Zeynel'in oğlu: Kahvehanedeki kişilerin evlendirmek için yardım topladıkları, askerden yeni gelmiş gençtir.

Meral Abla ve Şaban: Zeynep'le aynı sokakta oturan komşulardır.

Yer ve zaman

Öyküde yer alan açık mekân Kemal Bey'in evinin olduğu sokaktır. *“Bahar kokusunun sokağı sardığı, nisan güneşinin sıcacık ısıttığı bir gündü. Oğlanlar ellerinde bir futbol topu lak lak ediyor, biz kızlar da Semine'lerin evinin önünde seksek oynuyorduk. Babamın ıslığını, bir kareden diğerine zıplarken duydum... Yukarıda duran sağ pedala basmamla bisiklet hareketlendi. Kendimi havadayım sandım! Uçuyorum, uçtum derken, karşı komşumuzun evinin duvarına toslayıverdim.”*(s.76).

Öyküde olayların geçtiği kapalı mekân ise Selim'in Kahvesi'dir. *“Selim'in Kahvesi'ne gitmekten hoşlanırdım. Onların arasında kendimi yetişkin gibi görür, acayip kurumlanırdım. Selim'in Kahvesi'nde gerçekten renkli tipler bir araya gelirdi. Ben diyeyim on, siz deyin on beş koca adamın şakaları, sövgüleri, şen kahkahaları birbirine karışırdı orada. Ben arkadaşlığın sonsuzluğunu o kahvede öğrenmiştim.”*(s.73).

Öyküdeki olaylar bir bahar günü yaşanmıştır. *“Bahar kokusunun sokağı sardığı, nisan güneşinin sıcacık ısıttığı bir gündü. Oğlanlar ellerinde bir futbol topu lak lak ediyor, biz kızlar da Semine'lerin evinin önünde seksek oynuyorduk.”*(s.76).

Anlatıcı ve bakış açısı

Öykü, kahraman bakış açısıyla birinci ağızdan anlatılmıştır. Bu bakış açısı çocuk kitaplarında olması istenen anlatım tekniğidir. *“Kış geldi mi, karın yağmasını dört gözle beklerdik. Kar, sokaklarımıza bembeyaz bulutlar gibi iner, evlerimizin önüne puf gibi yığılır, bastığımızda dizlerimize yükselirdi.”*(s.71).

Öyküdeki iletiler

Siyah Bisiklet öyküsünde, çocuklara yaş ve gelişimlerine uygun oyuncaklar alınması gerektiği vurgulanmıştır. *“ ‘Tam istediğin gibi, ‘kız’ bisikleti!’ Babamın gözleri ıslı ıslıldı. Yukarıda duran sağ pedala basmamla bisikleti hareketlendi.*

Uçuyorum, uçtum derken, karşı komşumuzun evine toslayıverdim... Bu kez hayıflanmaya başladım. 'Bisiklete binmeyi beceremedim! Anneee...' ' A kızım, tabii beceremezsin. Koskoca şey!' İlkyardım malzemelerini toplarken ekledi: ' Onu sana alanda kabahat!'"(s.77).

3.8.3. Dil ve Anlatım

Atasözleri

Öyküde atasözü bulunmamaktadır.

Deyimler

Siyah Bisiklet öyküsünde, cümle halinde ve anlamca kaynaşmış birleşik fiil olan deyimlere yer verilmiştir. Öyküde kullanılan deyimler, kahramanların duygularını, içinde buldukları durumları ifade etmektedir. Edebi eserlerde deyimlere yer verilmesi eserin anlatım gücünü arttırır.

Dört gözle beklemek

"Kış geldi mi, karın yağmasını dört gözle beklerdik."(s.71).

Havalara uçmak

"Gül'le ben havalara uçtuk."(s.72).

Kafa tutmak

"Pedala basmasıyla saçlarım havalanır, yüzüme vuran yele kafa tutardım."(s.73).

Cep delik, cepken delik

"Aslında gelin de hazırды; ama bahçivanda cep delik, cepken delikti."(s.74).

Eli ekmek tutmak

"Önce okulu bitsin, eli ekmek tutsun."(s.74).

Göz göze gelmek

"Aynı anda babamla göz göze geldik."(s.74).

Yer yarılp içine girmek

"Gözlerimi kapadım. Yer yarılsa da içine girseydim..."(s.76).

İKilemeler

Öyküde, aynen tekrarlayan, zıt anlamlı, yakın anlamlı, her ikisi de anlamsız ve yansıma sözcüklerle kurulan ikilemeler kullanılmıştır. İkilemeler sıfat, yüklem ve zarf görevinde kullanılmıştır. Eylemlerin ve isimlerin özelliklerini vurgulayan ikilemeler anlatıma akıcılık ve canlılık kazandırır.

Bata çıka

“Bir buluttan diğerine bata çıka giderdik okula.”(s.71)

Yatıla kakıla

“Yatıla kakıla, ezile sıkışa pufluğu kalmayan kar, en az bir hafta yerden kalkmazdı.”(s.71).

Ezile sıkışa

“...ezile sıkışa pufluğu kalmayan kar, en az bir hafta yerden kalkmazdı.”(s.71).

Güldür güldür

“Sınıflarda boyumuz kadar sobalar güldür güldür yanardı.”(s.71).

Konu komşu

“O kış, konu komşu bizim evin önünde toplanmış, bölgenin en büyük kardan adamını yapmaya başladık.”(s.71).

Öbek öbek

“Bahçelerde toplanan öbek öbek kar evin önüne yığıldıkça sevinç çığlıkları attık.”(s.74).

Poz poz

“Küçük amcam, Bay Erimez’le boy boy fotoğraflarımızı çekti.”(s.74).

Abuk sabuk

“Böyle abuk sabuk şakalardan nefret ediyordum.”(s.74).

İçten içe

“Ona laf söylerken, içten içe gülüyordum.”(s.75).

Pırıl pırıl

“Babam, simsiyah, pırıl pırıl bir bisikletin üstünde yaklaşıyordu.”(s.75).

Işıl ışıl

“Babamın gözleri ışıl ışıldı.”(s.75).

Püf püf

“... pamuk berelerimin üstüne değdikçe püf püf diyerek üflüyordu.”(s.77).

Benzetmeler

Yazar öyküde kahramanların duygularını, varlıkların özelliklerini anlatan çok sayıda benzetmeye yer vermiştir. Benzetmeler “gibi ve sanki” edatlarıyla yapılmıştır. Öyküde kullanılan benzetmeler anlatıma güç ve canlılık kazandırmıştır.

Bembeyaz bulutlar gibi

“Kar sokaklarımıza bembeyaz bulutlar gibi iner...”(s.71).

Puf gibi

“Kar, evlerimizin önüne puf gibi yığılır, bastığımızda dizlerimize yükselirdi.

Boyumuz kadar

“Sınıflarda boyumuz kadar sobalar güldür güldür yanardı.”(s.71).

Karada kürek çekmek gibi

“Benim için bisiklete binmek, karada kürek çekmek gibiydi.”(s.73).

Kalbim durdu sanki

“Bu sefer soluğum kesildi, kalbim durdu sanki.”(s.74).

İstedğim gibi

“Hem de tam benim istediğim gibi, önü açık bir bisiklet almıştı.”(s.75).

Pişmiş kelle gibi

“Babamsa dev bisikleti göstererek pişmiş kelle gibi sırtıyor.”(s.75).

Sele yok olmuştu sanki

“Sağa, sonra sola yalpaladım. Sele yok olmuştu sanki.”(s.75).

Küçük bir çocuk gibi

“Babam küçük bir çocuk gibi boynu bükü, sessizce ağlıyordu.”(s.77)

Kocakulak Rıza

Mahallede yaşayan çocukların davranışlarını anlatan dört sayfalık öyküdür.

Konu

Öykünün konusu, Kemal Bey'in kızı Zeynep'e edilen küfürden sonra tepki vermesi ve kendine atılan iftiradan sonra karakolluk olmasıdır.

Ana fikir

Kocakulak Rıza öyküsünün ana fikri, kötü huylu insanlar, her zaman kendilerine zarar vereceğidir. Hiçbir zaman insanları kıracak sözler sarf edilmemesi de öyküde vurgulanmıştır. Öyküde işlenen konu ve ana fikir çocuk okurlara olumlu değer kazandıracak niteliktedir.

Olay

Öyküdeki olaylar şöyle gelişir: Zeynep ve mahalleden arkadaşları civciv yavruları gibi birbirinden hiç ayrılmazlar. Güzel oyunlar oynayarak günlerini geçirirler. Sadece Kocakulak Rıza'nın iki lafindan biri sövgü olması onları rahatsız eder. Rıza'nın annesi Meloş Teyze ise çenesiyle annelerin korkulu rüyası olan lafazan bir kadındır.

Zeynep'in geçirdiği bisiklet kazasından sonra, Kocakulak Rıza, sürekli dalga geçer. Onun laflarını bir gün duyan Yetkin Ağabey, Zeynep'in elinden tutarak ona hemen bisiklete binmeyi öğreteceğini söyler. Zeynep gözlerinde korkuyla babasına bakarak bisiklete biner. Zeynep bisikleti sürmeye başlayınca, onunla dalga geçen Kocakulak Rıza'ya laf atar. Rıza, Yetkin Ağabey'e küfürlerinden birini savurunca onları izleyen Kemal Bey dayanamaz, çocukların yanına gelerek Rıza'dan lafını geri almasını ister. Rıza korkuyla gözlerini açarak annesine bağırır. Bunun üzerine Meloş koşarak evinden gelerek Kemal Bey'le tartışmaya başlar. Rıza, Kemal Bey'in kendine tokat vurduğu yalanını söyleyince Meloş soluğu karakolda alır. Bekçi Sırrı, bir akşamüstü Kemal Bey'i karakola davet eder. Özür dileyip bu işi halletmelerini söyler. Kemal Bey, kimseye vurmadığını onun için de özür dilemeyeceği cevabını verince Meloş mahkemeye başvuracağını söyler. O akşam bütün mahalle Kemal Bey'in karakoldan dönmesini bekler. Sokağın ucunda ilk Rıza ile Meloş, bir süre sonra da

Kemal Bey görünür. Herkes Kemal Bey’i teselli etmeye çalışır. Mahalleli Meloş’un mahkemeye gideceğini öğrenince, kendilerinin de Rıza’dan şikayetçi olacaklarını söylerler. O akşamın ertesi günü Zeynep ve ailesi kahvaltı yaparken Meloş’un kılıbık kocası utanarak yanlarına gelir. Karısı ve çocuğunun yaptıklarından dolayı özür diler. Kemal Bey, özrü kabul eder. Akşamüstü Kemal Bey’le kocasını beraber kahve içerken gören Meloş sinirden çatlayarak onları izler. Artık bu yaşananlardan sonra Rıza, sövgülerini hayvan adlarıyla sınırlamayı öğrenir. Bütün çocuklar da onu susturmayı...

Kahramanlar

Öyküde Zeynep, Kemal Bey, Handan Hanım ve Kocakulak Rıza ile birlikte yer alan diğer kahramanlar şunlardır.

Meloş Teyze: Kocakulak Rıza’nın annesidir. Çok konuşan, kavgacı biridir. *“Ne yazık ki, biz annelerimizden, annelerimiz de Rıza’nın annesinden korkardı. Meloş Teyze (adı Meliha’ydı) çenesini açtı mı karşısındakini bayıltmadan susmazdı.”*(s.79).

Yetkin Ağabey: Zeynep’le aynı mahallede oturan gençtir. Zeynep’e bisiklet sürmeyi öğretmiştir. *“Bisikletiyle turlayan Yetkin Ağabey geldi ve karşıma dikildi. ‘Kalk bakalım! Bu bisikleti süreceksin, hem de bugün!’ Sert, ama güven veren sesi beni yüreklendirdi. ‘Biliyorum, sen bu mereti süreceksin, hem de bugün!’”*(s.79).

Bekçi Sırrı: Kemal Bey’in oturduğu mahallenin bekçisidir. *“Bekçi Sırrı, sokağın köşesinden döndüğünde Yetkin Ağabey’in bisikletinin tepesinde ustalık kazanmaya çalışıyordum. Bekçinin vakitli vakitsiz sokaktan geçmesine alıştık. Ama deli gibi kendi kendine konuşarak bizim eve yöneldiğini gördüğümüzde iş değişti.”*(s.80).

Dede Celal: Kemal Bey’in yaşlı komşularıdır.

Meloş Teyze’nin Kocas: Eşine söz geçiremediği için mahallede adı kılıbığa çıkmış kişidir. *“Kapıda, Kocakulak Rıza’nın kılıbık babası vardı. ‘ Özür dilerim Kemal Bey,’ dedi adamcağız başı önünde. ‘ Mahkeme falan yok . O bizim hanımın densizliği...’”*(s.82).

Yer ve zaman

Öyküde olayların geçtiği yer yine Kemal Bey'in oturduğu sokaktır. *“Gece gündüz çocuk sesinden inleyen sokağımızda çıt çıkmıyordu. Komşular, babaannem, Osman Ağabey'in annesi, annemi yatıştırmaya çalışıyorlardı. Biz çocuklarsa kaldırıma sıralanmıştık.”*(s.81).

Öykünün kapalı mekânlarından biri, Meloş'un evidir. *“Yalancı Rıza, ateş saçan gözlerimizi fark edince kıpkırmızı oldu. Ama annesi aslan kesilmişti. Oğlunu kolundan çektiği gibi evden içeri soktu. Kapıyı öyle bir çarptı ki, menteşelerin yerinden oynarken çıkardığı ses bütün sokağı tuttu.”*(s.81).

Bir diğer kapalı mekân ise daha önceki öykülerde özellikleri tanıtılan Kemal Bey'in evidir.

Öyküdeki olaylar bir bahar günü içinde gerçekleşmiştir. *“Bir gün Semine'yle kaldırımda oturmuş, sırayla sokağı bir boydan bir boya turlayan çocuklara bakıyordum. Kendi bisikletiyle Yetkin Ağabey geldi ve karşıma dikildi.”*(s.79).

Anlatıcı ve bakış açısı

Kocakulak Rıza öyküsünde anlatım, kahraman bakış açısıyla birinci ağızdan sağlanmıştır. *“Geçirdiğim kazadan sonra Kocakulak Rıza'nın diline düşmüştüm. ‘Senin bisikletinin bir tekeri eksik,’ derken parmaklarıyla gösteriyordu. Üç olması gerekir üç!’”*(s.78). Öyküde kahraman bakış açısının kullanılması okurların olayları içselleştirmesi bakımından önemlidir.

Öyküdeki iletiler

Öyküdeki iletilerden biri, kaba konuşulmaması gereğidir. *“Ben ve sokak arkadaşlarım aynı kümeste yaşayan civcivler gibiydik. Aramızda bir iki tane çirkin ördek yavrusu olsa da hiçbiri Kocakulak Rıza kadar bela olmazdı. Bu oğlanın ağzından çıkan üç sözcükten ikisi mutlaka sövgüydü. Onu köşeye sıkıştırıp yüzünü Çarşamba pazarına çevirmeyi istemeyen yoktu aramızda.”*(s.78).

Öyküdeki bir diğer ileti ise, kabahatlerden dolayı özür dilemeyi bilmek gerektiğidir. “*Ertesi sabah henüz kahvaltı sofrasına oturmadan kapı çaldı. Babam önde, kardeşimle ben peşinde kapıya koştuk. Kapıda Kocakulak Rıza'nın babası vardı. ' Özür dilerim, Kemal Bey,' dedi adamcağız başı önünde. 'Mahkeme falan yok. O bizim hanımın densizliği...'*”(s.82).

3.8.3. Dil ve Anlatım

Atasözleri

Öyküde atasözü bulunmamaktadır.

Deyimler

Kocakulak Rıza öyküsünde anlamca kaynaşmış birleşik fiil halindeki deyimler yer almaktadır. Yazarın kullandığı deyimler zaman zaman olaylar karşısında sergilenen tutumu anlatırken, kimi zaman da kahramanların iç dünyalarından geçenleri yansıtmaktadır.

Yüzünü çarşamba pazarına çevirmek

“*Onu köşeye sıkıştırıp yüzüne çarşamba pazarına çevirmeyi istemeyen yoktu aramızda.*”(s.78).

Diline düşmek

“*Geçirdiğim kazadan sonra Kocakulak Rıza'nın diline düşmüştüm.*”(s.78).

Kıyamet kopmak

“*Yetkin Ağabey, ' Yeter be!' diye bağırınca kıyamet koptu.*”(s.79).

Yel yepelek yelken kürek gelmek

“*Yel yepelek yelken kürek gelen Meloş Teyze ciyaktadı.*”(s.79).

Dili tutulmak

“*Yavrumun korkudan dili tutuldu.*”(s.80).

İçi içini yemek

“*Herkesin babamı destekleyen sesi sokakta yankılanırken, benim içim içimi yiyordu.*”(s.82).

İkilemeler

Öyküde aynı kelime, yakın anlamlı ve yansıma kelimelerle kurulan ikilemlere yer verilmiştir. Öyküde kullanılan ikilemeler zarf görevinde kullanılmıştır. İkilemeler anlatıma derinlik kazandırdığı gibi yazarın vurgulamak istediği düşünceleri yansıtmaları bakımından önem taşır. Çocukların anlatım becerilerinin gelişmesinde ikilemeler önemli rol oynar.

Yüzsüz yüzsüz

“Gıcır iki tekeri size kaldı, diyordu yüzsüz yüzsüz.”(s.78).

Gümbür gümbür

“Kocakulak başını evet anlamında sallarken Meloş gümbür gümbür gümbürdedi.”(s.80).

Çoluk çocuk

“Bırakın ya, Çoluk çocuk oyunu...”(s.81).

Benzetmeler

Öyküdeki benzetmeler “gibi” edatıyla kurulmuş olup cümlede yüklem ve zarf görevinde kullanılmıştır. Benzetmeler kahramanların durumlarını ve duygularını aktarmaktadır.

Aynı kümeste yaşayan civcivler gibi

“Ben ve sokak arkadaşlarım aynı kümeste yaşayan civcivler gibiydik.”(s.78).

Kurulmuş bebek gibi

“Kurulmuş bebek gibi ayağa kalktım.”(s.79).

Deli gibi

“Ama deli gibi kendi kendine konuşarak bizim eve yöneldiğini gördüğümüzde iş değişti.”(s.80).

Büyük Oyun

Kemal Bey’in kızı Zeynep’e oynadığı oyunu anlatan on dört sayfalık öyküdür.

Konu

Çocuk edebiyatı eserlerinde çocuğun ruh ve beden gelişimine uygun konulara yer verilmelidir. Çocukların ilgi, hayat tecrübelerine ve kavrayış güçlerine uygun konu seçilmelidir.

Öykünün konusu, Zeynep'i artist olma fikrinden vazgeçirmek için babası Kemal Bey'in ve onun artist arkadaşlarının oynadığı oyundur.

Ana fikir

Öyküde eğitimin gereği ve önemi üzerinde durulmuştur. Öykünün ana fikri, bütün mesleklerde başarılı olmak için iyi bir eğitim almak gereğidir.

Olay

Öykü klasik bir kurguyla kompoze edilmiştir. Öyküde olaylar şöyle gelişir:

1960 yılının ilkbaharında Zeynep'in babası Kemal Bey, hediyelik eşya ticareti işine girmeye karar verir. Küçük kardeşi de onunla birlikte yurt dışından sinema filmleri, film kameraları alıp bu işe destek vereceğini açıklar. Ancak, babaları ve büyük kardeşleri bilmedikleri işe girdikleri için iki kardeşe karşı çıkarlar. Zeynep bu tartışmalar arasında artist olma hayalleriyle günlerini geçirir. Bu sırada küçük amcası film kameralarını araştırmak için Fransa'ya gider. Avrupa'daki turundan haziran ayında döner. O gelene kadar da Kemal Bey, bütün Anadolu'yu dolaşır ve bir sürü eski eşya getirir. Hazirandan sonra iki kardeş Beyoğlu'nda bir büro açarlar. Zeynep sürekli babasının kendini büroya çağırmasını bekler ama isteğine ulaşamaz. Nihayet 30 Ağustos Zafer Bayramı'ndan sonra babası Zeynep'i kendine yardım etmesi için ofise çağırır. Sabah baba kız vapurda giderken Zeynep, babasına büyüyünce artist olmak istediğini çekinerek söyler. Babasının kızmasını beklerken Kemal Bey, anlayışla karşılır. Sanatçılığın zor bir iş olduğunu, iyi bir eğitim görmesi gerektiğini anlatır. Büroya vardıklarında Zeynep, ofisin büyüklüğü ve ferahlığı karşısında şaşırır. Az sonra iş yerinin sahibi Madam Hayganoş elinde bir kek ile gelir. Kemal Bey, ona Zeynep'in artistlik hayalinden bahseder. O da aynı babası gibi, artistliğin zorluğundan,

konservatuvarın zor kazanılan bir okul olduğundan bahsedince Zeynep sinirlenir, ama belli etmez. Ertesi sabah

Zeynep büroya geldiğinde Kemal Bey, ona daktiloyla malları listeleme görevini verir ve bir süreliğine dışarı çıkar. Kapıyı kimseye açmamasını tembih eder. Babası dışarı çıktıktan az bir süre sonra merdivenden büyük gürültüler gelir. Adının Gülsüm olduğunu işittiği kadın avazı çıktığı kadar bağırılmaktadır. Arkasından bir erkeğin tehditleri duyulur. Zeynep korkuyla ne yapacağını bilemez, kapıyı da açamaz. Pencereden kavga eden adamla kadını görmeyi beklerken dışarıya kimse çıkmaz. Kemal Bey geldiğinde, Zeynep babasına sarılır ve korkuyla olanları anlatır. Babası da Beyoğlu'nda bunlara sıkça rastlandığını, artist olmak istiyorsa bunlara alışması gerektiğini söyler. O gün Madam Hayganoş arkadaşlarının geleceğini söyleyip Zeynep' evine davet eder. Süslenip giden Zeynep'le Madam Hayganoş misafirler gelmeden bir süre sohbet ederler. Madam, yine Yeşilçam'ın vefasızlığından bahsederken içeriye yaşlı, kambur bir kadın gelir. Gülsüm ismindeki kadın dünkü bağışmalar için özür diler. Oynadığı filmde parasını alamadığı için yapımcıyla kavga ettiğini söyler. Az sonra Gülsüm Hanım'ın erkek kardeşi olduğunu söylediği Gürbüz Bey de odaya girer. Zeynep, filmlerde Sarı Hüsrev rolünde görüp korktuğu iri yarı adamı karşısında görünce çok şaşırır. Gürbüz Bey, sinemada yaşadığı zorluklardan, insanların kendine tepkisinden bahseder. Gülsüm Hanım da söze girip yıllarca filmlerde figüranlık yaptığını, bir türlü başrol oynayamadığını anlatır. Zeynep'in anlatılanlardan dolayı artistlik hayalleri suya düşmeye başlar. Çayını içip zor babasının yanına iner. Artık, artist olmak istemediğini söyler.

Aradan yıllar geçip Zeynep liseye başlayınca, babası Kemal Bey, onu artistlikten vazgeçirmek için oynadığı oyunu açıklar. Meğer Gülsüm Hanım, Gürbüz Bey'in ablası değil annesidir. Yapımcı diye bağırıldığı kişi de Gürbüz Bey'in ta kendisidir. Bu oyun başarılı olmuş, Zeynep artistlikten soğumuştur. Kemal Bey, Zeynep'e yine de artist olmakta ısrar etseydin, tek koşulum iyi bir eğitim almandı, der.

Kahramanlar

Çocuklar sanatçının kurguladığı olayların kahramanlarıyla özdeşim kurarak iyiye, doğruya, güzele yönelirler. Öykü kahraman yönünden oldukça zengindir.

Öyküde Zeynep, Kemal Bey, Handan Hanım, Gül, Küçük Amca, Süreyya Dayı ile birlikte yer alan diğer kahramanlar şunlardır.

Madam Hayganoş: Kemal Bey'in Beyoğlu'nda kiraladığı dükkânın sahibidir. *"Babamın kapıyı açmasıyla neye bakacağımı şaşırdım. Esmer güzeli Madam Hayganoş'a mı bakmalıydım, yoksa elindeki tepsiye mi?.. Sürmeli gözlü, kırmızı dudaklı, al yanaklı, uzun boylu madam şakadı. ' Bunlar Zeynep için Kemal Bey.'"*(s.87).

Gülsüm Hanım: Yeşilçam'da oyunculuk yapmış yaşlı bir hanımdır. *"Gülsüm Hanım içini çekerek anlatmayı sürdürdü. ' Aah ah! Senin kadardım buraya geldiğimde. Herkes, Türkiye'nin Rita'sı derdi bana. Koskoca otuz beş yıl geçti... Bak, bu işte rol beğenmemek yoktur. Ne derlerse yapacaksın. Önce küçük roller... Sürerler boyları, oyna derler... İsteddiğin kadar yıka yüzünü, çıkmaz. Tenin pul olur dökülür. İsteddiğin gibi bir rol çıktığında da, senden tazesi önüne geçiverir.'"*(s.94).

Gürbüz Solmazgil: Yeşilçam'da kötü karakterleri canlandırmış bir oyuncudur. Gülsüm Hanım'ın oğludur. *"İçeri giren dev gibi adamı görmemle gözlerim yuvalarından fırlayacakmış sandım. Korkudan az daha bayılacaktım. Sarı Hüsrev!!! Kiralık katil, uyuşturucu satıcısı, eli kanlı zalim! O iğren çarpık gülümsemesiyle üstüme doğru geliyordu. 'Topla kendini, Zeynep!' dedim içimden. ' O bir artist! Bir oyuncu!'"* (s.94).

Yer ve zaman

Öyküde olayların geçtiği kapalı mekânlardan biri, Kemal Bey'in Beyoğlu'nda kiraladığı ofisidir. *"Büromuz, İstiklâl Caddesi'ni Tarlabası'na bağlayan sokaklardan birinde, dört katlı apartmanın giriş katındaydı. Ardına kadar açık demir kapıdan içeri girdik. Babamın ofis dediği büyük salon, Kapalıçarşı'daki küçük dükkânımızın en az üç katıydı. İçerisi loştu. Soldaki çalışma masasının önüne aralarında sehpa olan karşılıklı iki koltuk yerleştirilmişti. Büyük bir abanoz dolap neredeyse bütün duvarı kaplamıştı."*(s.87).

Bir diğer mekân Madam Hayganoş'un evidir. *"O gün öğleden sonra Madam Hayganoş telefon etti ve konukları olduğunu, beni de çaya beklediğini söyledi. Madam Hayganoş'un konukları gelmeden salonun cumbasına yerleştirdiği koltuklarda karşılıklı oturduk. Kendinin de bir zamanlar konservatuvarın piyano bölümüne gittiğini söyleyerek, sözü Yeşilçam'a getirdi."*(s.92).

Öyküdeki olaylar 1960 yılının ilkbaharında başlamıştır. “1960 yılının ilk baharında babam, ‘ Yurtdışına hediyelik eşya, halı, kilim satacağım,’ diye ayaklandı. Küçük amcam, ‘ Sinema filmleri, film kameraları da alalım,’ diyerek ona katıldı.”(s.83).

Anlatıcı ve bakış açısı

Çocuklar için yazılmış eserler otoriter yaklaşımdan arınmış olmalı ve okura geniş algılama olanakları sunabilmeli, yazar okuruyla birlikte düşünen bir konumda olmalıdır.

Büyük Oyun öyküsünde olaylar kahraman bakış açısıyla birinci kişi ağzından yapılmıştır. Bu özellik çocuk edebiyatı olması gereken niteliklere uygundur. “ Ben de az uyanık değildim. Bana yandaş olması için annemi tavlama gerektiğini biliyordum. Hemen o gün ‘sokak kızlığı’ndan vazgeçip akıllı uslu kız olmaya karar verdim.”(s.84).

Öyküdeki iletiler

Öyküdeki ileti, insanın başlayacağı her işte, eğitim alması gerektiğidir. “Yine de içim biraz buruk, babama sordum. ‘Ya vazgeçmeseydim, ille de artist olacağım diye dayatsaydım?’

‘ Tek koşulum olurdu: Konservatuvara gitmen.’ Babam bir an duraksadıktan sonra eklemişti. ‘İnsan ne kadar yetenekli, deneyimli olursa olsun, eğitimi yoksa, bir yanı eksik kalır kızım.’” (s.96).

3.8.3. Dil ve Anlatım

Atasözleri

Öyküde atasözü bulunmamaktadır.

Deyimler

Büyük Oyun öyküsünde, birleşik fiil şeklinde oluşturulmuş deyimler bulunmaktadır. Öyküde anlatılmak istenen duygular, düşünceler deyimlerle daha etkili bir söyleyiş özelliği kazanırlar.

Hop oturup hop kalmak

“Bilmediğiniz işlere giriyorsunuz, diyerek hop oturup hop kalktı.”(s.83).

Dudakları uçuklamak

“Anneme müjdesini verdiğinde, sevinçten dudaklarım uçukladı.”(s.84).

Saman altından su yürütmek

“‘Yürekli ol, Zeynep,’ dedim kendi kendime. ‘Saman altından su yürütme.’”(s.85).

Aklı karışmak

“Aslından babam anlattıkça kafam karışıyordu.”(s.89).

Aklına takılmak

“... iki kardeşin arasında yemek odasına yürürken birden aklıma takıldı.”(s.94).

İkilemeler

Öyküde, aynen tekrar eden, yakın, zıt anlamlı ve yansıma sözcüklerle kurulan birçok ikilemeye yer verilmiştir. İkilemeler zarf, sıfat ve dolaylı tümleç görevinde kullanılmıştır.

Birer birer

“Nerde bir papatya görsem koparıyor, beyaz yapraklarını birer birer yolmaya başlıyordum.”(s.83).

Vara vara

“Babam her seferinde uzattığım fincanı alıyor, tadına vara vara kahvesini yudumluyordu.”(s.85).

Kendi kendine

“‘Yürekli ol, Zeynep,’ dedim kendi kendime.”(s.85).

İri iri

“Gözlerimi iri iri açıp, başımı sallayarak ekledim.”(s.86).

Cıvı cıvı

“Geniş holün zeminine renleri cıvı cıvı bir kilim seriliydi.”(s.86).

Dik dik

“Dik dik yüzüne bakarak ekledim.”(s.88).

Sakin sakın

“Sizi tanıştırayım, dedi sakin sakin.”(s.89).

Patır patır

“Yine patır patır aşağı inen ayak sesleri!”(s.91).

Sağa sola

“Duvar dibinden süzülerek gitmiş olmalı diyerek, sağa sola bakındım.”(s.91).

Tanıdık bildik

“Bakındığım yerlerde tanıdık bildik tek bir yüz yoktu.”(s.91).

Söve saya

“Söve saya merdivenleri çıktı.”(s.92).

Havalı havalı

“Gül kurusu ipek elbisesinin kıvrımları havalı havalı hışırdıyordu.”(s.93).

Pul pul

“Tenin pul pul olur dökülür.”(s.94).

Üçer beşer

“Üçer beşer indim basamakları.”(s.95).

Benzetmeler

Öyküdeki benzetmeler “ gibi, sanki” edatlarıyla yapılmış ve bu benzetmeler cümlede sıfat ve zarf görevinde kullanılmıştır. Benzetmeler kahramanların duygu ve tavırlarını aktarmada anlatımda canlılığı sağlamıştır.

Beşlik simit gibi

“... broşürü anneme gösterip beşlik simit gibi sırtıyor.”(s.84).

Bal gibi

“Babam, bütün bu ‘değişme’ çabamın nedenini bal gibi biliyordu.”(s.85).

Sanki babam beni onaylamış gibi

“Sanki babam beni onaylamış gibi memnun bir ifadeyle sarılıp, başımı ona yasladım.”(s.86).

Araba farı gibi

“Gözlerim araba farı gibi açıldı.”(s.90).

Tavşan kulağı gibi

“Kulaklarım tavşan kulağı gibi dikilmiş dinliyordum.”(s.94).

Dev gibi

“İçeri giren dev gibi adamı görmemle gözlerim yuvalarından fırlayacak sandım.”(s.94).

Köprüden Sonrası Ateş Hattı!

Zeynep ve arkadaşının mahallede yaşadığı macerayı anlatan altı sayfalık bir öyküdür.

Konu

Öykünün konusu, Zeynep’in misafiri Gönül’ü gezdirmek için izinsiz evden uzaklaşması ve geç kalınca da zor durumda kalmasıdır. Öyküde ele alınan konu yalan söylemek, dürüst olmak değerleri etrafında şekillenir. Ele alınan konu çocuk okurların seviyesine uygundur.

Ana fikir

Öykünün ana fikri, çocuklar ailelerinden habersiz bir iş yapmamaları ve onlara yalan söylemeleri gerektiğidir. Yazar seçtiği konu ve tema ile çocuk okurlara belli değerleri benimsetmeye çalışır.

Olay

Öykü Zeynep’in oturduğu mahalle ve sokağın tanıtımıyla başlar.

Zeynep’in çocukluğu Fenerbahçe Şükrü Saraçoğlu Stadı yakınlarındaki bir sokakta geçer. Çocukluğunda en büyük zevki milli bayramlarda staddaki törenleri izlemektir. Ancak stadın önündeki duvarları aşp içeri giremez. Bu stadın duvarı gibi Zeynep’in yaşadığı sokağın da bir duvarı vardır. Çocuklara Sermet Efendi’nin bostanını geçmek yasaktır. Mahallenin ağabeyleri küçüklerin oradan öteye geçmelerine asla izin vermezler. Bir pazar sabahı Kemal Bey’in askerlik arkadaşı eve ziyarete gelir.

Zeynep'in yaşında Gönül adında bir kızı vardır. Kemal Bey, Zeynep'ten Gönül'e sokağı gezdirmesini ister. Zeynep sokakta eski evlerden başka bir şey olmadığını düşünüp onu Kurbağalıdere'ye götürmeye karar verir. Ancak babasının izin vermeyeceğini düşünüp ona söylemez. İki kız Fenerbahçe Stadı'nı geride bırakıp köprüye doğru ilerlerken karşılarına Osman Ağabey çıkar. Osman Ağabey, sert bir tavırla Zeynep'e nereye gittiğini sorar. Zeynep, Tokat'tan gelen arkadaşını gezdirdiğini söyler. Osman Ağabey, babasının haberi olup olmadığını sorunca Zeynep, elbette var, diyerek yalan söyler. Osman Ağabey, Kemal Bey'e soracağını söyleyip kızgınlıkla yanlarından ayrılır. İki kız köprüden biraz uzaklaşırlar ama içlerini de bir korku kaplar. Bu yüzden pek zevk almadan geziden dönerler. Eve geldiklerinde Kemal Bey, onları kapıda karşılar. Nerede olduklarını sorunca Zeynep, Osman Ağabey'in kendilerini ispiyonladığını düşünüp, Osman Ağabey söylemedi mi, der. Babası Osman'ın gelip hiçbir şey anlatmadığını, kendinin izinsiz evden uzaklaşarak güvenini sarstığını, hemen Osman Ağabey'den özür dilemesi gerektiğini söyler. Zeynep utana utana Osman Ağabey'in kapısını çalar ve ondan özür diler. Zeynep eve dönerken büyüyünceye kadar Osman Ağabey'in ağıllıklarına katlanmak zorunda olduğunu düşünür.

Kahramanlar

Öyküdeki olaylar çocuk kahramanlar olan Zeynep ve Gönül çevresinde şekillenmiştir.

Öyküde Zeynep, Kemal Bey, Handan Hanım, Gül, Osman Ağabey ile birlikte yer alan diğer kahramanlar şunlardır.

Gönül: Kemal Bey'in askerlik arkadaşının kızıdır. *“Kızları Gönül benim yaşıtımdı; ikimiz de dördüncü sınıfa gidiyorduk. Kara gözlü, kara kaşlı, çıtı pıtı, sessiz bir şeydi.”(s.99).*

Niko: Mahallenin pastanecisidir.

Yer ve zaman

Öykünün geniş mekânı İstanbul'dur.

Öyküdeki açık mekânlardan biri, mahalledeki top sahasıdır. *Kızıltoprak'ta bugün Fenerbahçe- Şükrü Saraçoğlu Stadi'nin bulunduğu yer benim çocukluğumda, karşılıklı iki tribünün arasında uzanan top sahasıydı. Kadıköy'deki bayram kutlamaları orada yapılırdı... Ne şenlik olurdu o bayram günlerinde! Eşikteki, beşikteki hep sokağa dökülürdü.*”(s.97).

Bir diğer mekân ise Zeynep'lerin oturduğu sokaktaki Kurbağalıdere Köprüsü'dür. *“Kurbağalıdere Köprüsü'ne vardığımızda, Sarı Hüsrev- Gürbüz Bey'in annesi olduğunu öğrendiğim figüran Gülsüm Hanım'dan söz ediyordum. Daha ne olduğunu anlayamadan Osman Ağabey'i pat diye önümüze atladığını gördüm.”*(s.99).

Öyküdeki olaylar bir pazar sabahı başlamıştır. *“Bir pazar sabahı babamın askerlik arkadaşı, eşi ve kızıyla birlikte çıkageldi. Amasya'da oturan aile eve dönmeden önce, İstanbul'daki son günlerini bizimle geçirmek istemişti.”*(s.99)

Anlatıcı ve bakış açısı

Öyküde anlatım, kahraman bakış açısıyla birinci kişi ağzından yapılmıştır. *“Babam onu gezdirmemi istediğinde şaşırırım kaldım. Bizim sokakta gezdirilecek ne vardı ki? Birkaç küçük apartman, birkaç ahşap ev, birbirinin benzeri bahçeler ve gerimizdeki koca bostan...”*(s.99).

Öyküdeki iletiler

Öyküdeki ileti, çocukların anne babalarına hiçbir durumda yalan söylememesi gerektiğidir. *“Osman Ağabey'in istediği olmuştu. Utkuyla gülümseyerek, ‘ Sana bir şey soracağım ama, doğruyu söyleyeceksin,’ dedi. Başımı sallayınca ekledi. ‘ Kemal Amca parka gitmene gerçekten izin vermiş miydi?’*

Yanıt basitti. ‘ Vermedi.’

‘ Biliyordum, biliyordum...’ Osman Ağabey, benimle hiç ilgilenmeden içeri girip kapıyı kapattı.”(s.102).

3.8.3. Dil ve Anlatım

Atasözleri

Öyküde atasözü bulunmamaktadır.

Deyimler

Dilimizi geliştirmek ve anlatım gücünü arttırmak için çocuklara deyimlerin kavratılması oldukça önemlidir. Bu kavratmayı edebi eser içinde yapmak, çocukların deyimlerin kullanım yerini görmesi bakımından gereklidir.

Köprüden Sonrası Ateş Hattı, öyküsünde tamlama ve anlamca kaynaşmış birleşik fiil şeklindeki deyimlere yer verilmiştir. Deyimler genellikle yüklem ve zarf görevinde kullanılmıştır.

Can atmak

“Biz çocuklarsa gösteri yapan gençlerin arasına karışmak için can atardık.”(s.98).

Ağzı kulaklarında

“Ağzım kulaklarımda, masadan al kırmızı iki elmayı kaptım.”(s.99).

Gözlerinde şimşekler çakmak

“Şimşekler çakan gözlerini yüzüme dikerek gürlledi.”(s.99).

Dış kapının mandalı

“Kim olacak? Dış kapının mandalı.”(s.100).

Üç buçuk atmak

“Arkadaşımı parka doğru sürüklerken, yüreğim üç buçuk atıyordu.”(s.100).

İkilemeler

Öyküde, aynen tekrar eden, yakın anlamlı, yansıma ve ikisi de anlamsız sözcüklerle kurulan ikilemlere yer verilmiştir. Bu ikilemeler sıfat ve zarf görevinde kullanılmıştır. İkilemeler kahramanların olaylar karşısında tutumlarını ve duygularını yansıtmaktadır.

Salya sümük

“Annem salya sümük ağlarken, ‘ Allah birinizi bin etsin, çocuklar!’ diyerek hıçkırđı.”(s.97).

Çın çın

“O sırada geriden gelen tramvayın çın çın sesini duyduk.”(s.99).

Tane tane

“Sözcükler ağzımdan tane tane dökülüyordu.”(s.101).

Tırıs tırıs

“Komşu evin kapısına tırıs tırıs yürüdüm.”(s.101).

Kös kös

“Başım önümde kös kös eve dönerken, onun bu ağalıklarına kaç yıl katlanacağımı düşünüyordum.”(s.102).

Benzetmeler

Öyküdeki benzetmeler, “gibi ve kadar” edatıyla yapılmıştır. Benzetmeler cümlelerde, sıfat ve zarf görevinde kullanılmıştır.

Mangal kadar yürek

“Köprüyü aşmak için, insanda kesinlikle mangal kadar yürek olması gerekirdi.”(s.98).

Cam gibi

“Gözleri cam gibi parlar.”(s.101).

Yağ gibi

“Haksız olduğunda kendini savunamaz, yağ gibi suyun üstüne çıkar.”(s.101).

Karda Ayak İzleri

İki kız kardeşin cesaretini anlatan on bir sayfalık öyküdür.

Konu

Erkek kardeşlerinin doğumunda, evde tek kalan Zeynep ve Gül'ün gösterdikleri cesaret öykünün konusudur. Konu etrafında aile sevgisi, güven ve cesaret gibi değerler işlenmiştir.

Ana fikir

Öykünün ana fikri çocukların, büyüdüklerini ispat etmek için gereksiz cesurluklardan uzak durması gereğidir. Zeynep ailesine büyüdüğünü ispat etmek için bir gece evde kardeşiyle kalmayı istemiş, ancak geceyi korku içinde geçirmiştir. Öykünün teması çocuk edebiyatı eserlerinde işlenmesi istenen temalara uygun niteliktedir.

Olay

Öyküde olaylar kronolojik sıraya uygun olarak işlenmiştir.

1961 yılının ocak ayında Zeynep ve ailesi heyecan içinde doğacak bebeklerini beklerler. En çok Zeynep ve kız kardeşi Gül heyecanlıdır. Zeynep babasına büyüdüğünü ispat etmek için, annesini hastaneye doğum yapmaya götürdüğünde tek başına kardeşi Gül'e bakabileceğini söyler. Anneanesi ya da yengesinin kendilerini bakmaya gelmesini istemez. Aradan birkaç gün geçtikten sonra, bir gece yarısı Kemal Bey, sancılanan eşini hastaneye götürür. Giderken de kızlarına ne yapmaları gerektiğiyle ilgili tembihlerde bulunur. Zeynep, anne ve babasını yolcu ettikten sonra kız kardeşiyle oturma odasına geçer. İki kardeş pencereden lapa lapa yağın karı izlerler. Çok geçmeden karanlıkta, Zeynep'in içini ürperti kaplamaya başlar. Ne kadar güçlü görünmek istese de korkmaktadır. Kardeşi Gül de uyumamak için direktip türlü isteklerde bulunur. Zeynep Gül'e süt ısıtmak için mutfığa geçerken mutfak penceresinin önünden gölge geçtiğini görür gibi olur. Sütü ısıtıp apar topar odaya geçince Gül, dışarıda bir asker gördüğünü söyler. Zeynep, kardeşinin hayal gördüğünü düşünmek ister ve evin bütün ışıklarını açar. Kardeşinin karnını doyurduktan sonra sobanın dibindeki koltukta iki kardeş uyurlar. Gece yarısı babasından gelen telefonda kardeşinin birkaç saate doğacağını öğrenen Zeynep çok sevinir. Sabah günün ilk ışıklarıyla uyanan Zeynep, Osman Ağabey'in annesinin Bekçi Sırrı'ya seslendiğini duyar. Zeynep kapıyı açınca, kadın hemen annesini sorar. Bu sırada çalan telefona koşan Zeynep, bir erkek

kardeşi olduğunun müjdesini verir. Bunun üzerine Bekçi Sırrı Zeynep'in yanına gelerek, inşallah onu gece korkutmadığını söyler. Anne babasının hastaneye giderken gördüğünü, kızlara göz kulak olacağına söz verdiğini anlatır. Zeynep de Gül'ün gördüğü askerin Bekçi Sırrı olduğunu anlar. O günden sonra Bekçi Sırrı emekli oluncaya kadar, Zeynep'in erkek kardeşi Mahmut'a ablaları gibi cesur olmasını söyler. Zeynep de kendi kendine o gece duyduğu korkuyu, cesur olmak için verdiği mücadeleyi düşünür.

Kahramanlar

Bu öyküde Zeynep, Kemal Bey, Handan Hanım, Gül, Bekçi Sırrı ile birlikte yer alan diğer kahramanlar şunlardır.

Mahmut: Zeynep'in yeni doğan küçük kardeşidir. *“Dışarıda bekleyenlere seslendim. ‘ Bir erkek kardeşim oldu. Bekçi Sırrı emekli olup, köyüne yerleştiği güne dek erkek kardeşimi ne zaman görse ‘ Ablaların gibi yürekli olasin. Çıtları çıkmadı beklerken.’”(s.113).*

Osman Ağabey'in Annesi: Zeynep'i çok seven, onunla ilgilenen bir kadındır. *“O sırada yanımızdaki evin kapısı açıldı ve Osman Ağabey elindeki tepsiyle bahçeye çıktı. Annesi de pencereden seslendi. ‘ Zeynep! Haber var mı?’”(s.112).*

Yer ve zaman

Öyküdeki olaylar Zeynep'lerin evinde yaşanmıştır. *“İki kardeş, evde yalnız kaldığımız zamanlar çoktu. Ama bu, tek başımıza sabahlayacağımız ilk geceydi. Üstelik, böyle bir havada! Pencereden çekilince, salonun ışığını kapatıp, oturma odasına geçtim. Sobanın kapağından odaya sızan ateş rengi ışınların eşyanın ve duvarların üstünde yarattığı dans, okuduğum korku öykülerini getirdi aklıma.”(s.106).*

Öyküdeki olaylar 1961 yılının ocak ayında gerçekleşmiştir. *“Bir tarihler vardır ki, asla unutulmaz. Benim de 1961 yılının ocak ayını unutmam olanaksız. On bir yaşındaydım ve üçüncü kardeşimiz doğmak üzereydi. O günlerde karnı burnunda annem, ancak sağa sola yalpalayarak yürüyebiliyordu. Gül, ‘Abla oluyorum,’ diye sevinçten uçuyordu.”(s.103).*

Anlatıcı ve bakış açısı

Karda Ayak İzleri öyküsünde, anlatım kahraman bakış açısıyla yapılmış, olaylar birinci kişi ağzından yapılmıştır. *“Bazı sivri dilliler çoktan beridir, ‘ Bu çocuk Zeynep’e benzemiyor, kardeşini kıskanmayacak,’ demeye başlamıştı. Lafa bak!.. Kardeşimin yanına yaklaşmama izin vermeyen, benim varlığımı bütünüyle unutan sanki onlar değildi!”(s.102).*

Öyküdeki iletiler

Öyküde, çocukların kendini cesur göstermek için tehlikeli davranışlardan kaçınmaları gerektiği vurgulanmıştır. *“‘Az sonra gün doğacak,’ diyordum kendi kendime. ‘Ödlek kuzinlerin, amcaların ve özellikle anneannen ne kadar yürekli olduğunu görecekler. Aydınlıkta bir bakacaksın ki, ne ayak izi ne de başka bir şey var.’” (s.111).* *“Bekçi Sırrı emekli olup, köyüne yerleştiği güne dek erkek kardeşimi ne zaman görse ‘Ablaların gibi yürekli olasın. Çıtları çıkmadı beklerken.’ Çıtımızın çıkmadığı doğruydu da, ne kadar yürekli olduğumuz tartışılırdı.”(s.113).*

3.8.3. Dil ve Anlatım

Atasözleri

Öyküde atasözü bulunmamaktadır.

Deyimler

Karda Ayak İzleri öyküsünde, anlamca kaynaşmış birleşik fiil halindeki deyimlere yer verilmiştir. Yazarın kullandığı deyimler kahramanların olaylar karşısında takındıkları tavırları göstermektedir. Kahramanların duyguları, davranışları deyimlerle daha etkili şekilde anlatılmıştır.

Can evinden vurmak

“Acizlerle cahillerin, korkak olduğunu söyledin, diyerek can evinden vurduğum onu.”(s.104).

Yüreği pır pır etmek

“Ben korkmam diye esip savursam da, yüreğim pır pır ediyordu.”(s.106).

Dil dökmek

“*‘Yat haydi! Bak ben de yatacağım,’ diye dil döktüm.*”(s.107).

Suratını ekşitmek

“*Tamam, tamam! Suratını ekşitme...*”(s.107).

Damarına basmak

“*İpek gibidir kardeşim, damarına basmazsan hiç sesini çıkarmaz.*”(s.107).

İn cin top oynamak

“*Bu saatte dışarıda in cin top oynuyor.*”(s.108).

Dili damağına yapışmak

“*Tedirginlik duygusundan dilim damağıma yapışmıştı.*”(s.111).

Dili tutulmak

“*Dilim tutuldu. Güleyim mi, ağlayayım mı, şaşırmış kalmıştım.*”(s.112).

İkilemeler

Öyküde aynen tekrar eden ve zıt anlamlı sözcüklerle kurulan deyimlere yer verilmiştir. İkilemeler, zarf görevinde kullanılmıştır. İkilemelerle anlatıma güç ve etkileycilik katılması hedeflenmiştir.

Sağa sola

“*Annem, sağa sola yalpalayarak yürüyebiliyordu.*”(s.103).

Yan yana

“*Yatağın kenarında yan yana oturduk.*”(s.104).

Tatlı tatlı

“*Tatlı tatlı gülümseyerek yatağıma yattım.*”(s.105).

Oynaya oynaya

“*... okuldan kartopu oynaya oynaya döndük.*”(s.105).

Söylene söylene

“*Söylene söylene yerinden kalkarken, ‘Peşimden gelme ama,’ diye ihtar ettim.*”(s.107).

Uykulu uykulu

“Uykulu uykulu gülümsemeye çalışıyordum.”(s.111).

Benzetmeler

Öyküdeki benzetmeler, “gibi ve sanki” edatıyla yapılmıştır. Benzetmeler cümlelerde, sıfat, zarf ve yüklem işleviyle kullanılmıştır. Benzetmelerle kahramanların yaşadığı duygular, karşılaştıkları durumlar daha etkili anlatılmıştır.

Her zamanki gibi

“Babam her zamanki gibi anlayışlıydı.”(s.103).

Sanki kanım dondu

“Bir anda yüreğime yağan karla birlikte sanki kanım dondu.”(s.104).

Bir gıcırta duymuştum sanki

“Ocağı yakmak için kibrite uzandığımda irkildim. Bir gıcırta duymuştum sanki.”(s.108).

Elektrik çarpmış gibi

“Tüm bedenim elektrik çarpmış gibi titredim.”(s.108).

Bacak kadar

“Bacak kadar şey korkmuyor da, sen yaprak gibi titriyorsun.”(s.109).

Yaprak gibi

“...sen yaprak gibi titriyorsun.”(s.109).

Zifir gibi

“Gerçi arka taraf zifir gibi karanlıktı.”(s.109).

Düğün evi gibi

“Evimizin ön cephesi düğün evi gibi aydınlandı.”(s.109).

Fal taşı gibi

“Gel gelelim, benim gözler fal taşı gibi...”(s.111).

Ablaların gibi

“Ablaların gibi yürekli olasın.”(s.113).

İncir Ağacı Salkım Saçak

Zeynep'in yazlık sinemada çalıştığı sırada başından geçen bir maceranın anlatıldığı on bir sayfalık öyküdür.

Konu

Çocuk romanı ve öykülerinde çocukların ruh ve beden gelişimlerine uygun olmayan konulara yer verilmemelidir. Bu, çağın getirdiği ahlak ölçülerine göre değişebilen değerlerle, değişmeyen değerler olmak üzere ikiye ayrılmalıdır. Çocukların ilgi, tecrübeleri ve kavrayış güçlerine uygun konular seçilmelidir.

Öykünün konusu, yaz tatilinde babasına yazlık sinemada yardım eden Zeynep'in incir ağacında sinemayı izlemeye çalışan çocuklarla yaşadıklarıdır. Seçilen konu çocuk okurların seviyesine uygundur. Öyküdeki konuyla alçak gönüllülük, yardımseverlik, dostluk değerleri üzerinde durulmuştur.

Ana fikir

Edebi eserlerin iletisi, yazarın kafasındaki düşünceyi açıkça ortaya koyacak nitelikte olmalıdır.

Öyküde işlenen ana fikir, arkadaşlık ve dostluğun paradan önce geldiğidir. Öyküde çıkar düşünülmeden insanlarla iyi ilişkiler kurulması gerektiği vurgulanmıştır.

Olay

Öykü klasik bir kurguyla kompozite edilmiştir. Öyküde olaylar şöyle gelişir:

Zeynep beşinci sınıfa giderken kendin yaşça çok büyük tıp öğrencisi Şükran Ablâyla arkadaş olur. Her gününü onunla geçirmeye başlar. İlkokuldan sonra okumak istemeyen Zeynep'in aklına okuma fikrini de sokmuştur. Anneannesi Zeynep'in akranı olmayan bir arkadaş edinmesini doğru bulmasa da annesi ses çıkarmadığı için bu arkadaşlık devam eder. Zeynep bu sayede beşinci sınıfta derslerine asılır, hatta başarı belgesi bile alır. Törene gelen annesi onunla gurur duyar. Kemal Beyi akşam kızını tebrik ettikten sonra bir yazlık sinema kiraladığını söyleyip Zeynep'ten yaz tatili boyunca kendine yardım etmesini ister. Zeynep sevinçten dört köşe olur. Artık sabahları

Şükran Abla'yla kitaplarını okuyup akşam da babasıyla sinemanın yolunu tutar. Bu sebeple Zeynep mahalledeki arkadaşlarıyla oynamaz olmuştur. Bir gün babasıyla sinemaya giderken arkadaşları onu görmezden gelir. Kemal Bey, sebebini sorunca Zeynep, artık onlarla oynamıyorum, günlerimi kitap okuyarak geçiriyorum, der. Ertesi gün Zeynep, Şükran Abla'ya arkadaşlarıyla durumunu anlatır. Ondan kitabını arkadaşlarının yanında okuma tavsiyesini alır. Zeynep bir gün eline kitabını alıp sokağa iner, kaldırımdaki arkadaşlarının yanına oturup okumaya başlar. Bir süre sonra yanına Kocakulak Rıza gelir. Okuduklarını merak edip Zeynep'ten kitabını isteyip okumaya başlar. Zeynep bu duruma çok şaşırır. Daha sonraki günlerde Zeynep, sinemaya iyice alışmaya başlar. Orada çalışan Erdoğan Ağabey', Topaç Nuri'yi çok sevmektedir. Sinemada tek sevmediği şey, sinemanın içine doğru uzanan incir ağacıdır. Çünkü, beleşi çocuklar her akşam onun üzerine çıkıp sinema izlemektedir. Kemal Bey, Zeynep'e sürekli çocukları içeri almasını söylese de o, sinir olduğu çocukları içeri almaz. Bir akşam sabrı taşan Kemal Bey, sinirle derhal çocukları sinemaya almasını emreder. Zeynep, babasının sert tavrına üzülerek incir ağacındaki çocukların yanına gider. Ağaçtan inip sinemayı içeride izleyebileceklerini söyler. Çocuklar buna başta inanmasalar da sonunda daldaki kumral oğlan ve kız kardeşi içeri girerler. Çocuk sandalyeye oturup kardeşini kucağına alır. Zeynep, salonun dolu olmadığını, kardeşini yandaki sandalyeye oturtabileceğini söyleyince çocuk, başka biri oturur belki, cevabını verir. Zeynep'in çocukların çekingenlikleri karşısında içi burkulur. O güne kadar çocukları çağırmadığı için pişman olur. Kendi kendine kızar. Akşam eve dönerken suçluluktan bir süre babasıyla konuşamaz. Babası arkadan gelen Zeynep'in yanına gelip paranın hiçbir zaman arkadaşlıktan, dostluktan değerli olmadığını söyler.

Kahramanlar

Çocuklar okuduğu kitaplardaki kahramanlarla özdeşim kurarak iyiye, doğruya, güzele yönelirler. Öykü, kahramanlar yönünden zengindir, kahramanlar çocuklara olumlu davranışlar kazandırabilecek niteliktedir.

Bu öyküde Zeynep, Kemal Bey, Handan Hanım, Gül, Mahmut, anneanne ile birlikte yer alan diğer kahramanlar şunlardır.

Şükran Abla: Zeynep'in kendinden yaşça büyük arkadaşıdır. Zeynep'e okuma fikrini o aşılamıştır. *“Şükran Abla'yı beşinci sınıfa gittiğim yıl tanıdım. Diğer komşu ablalara benzemezdi o. Usta bir bisiklet sürücüsüydü. Kasırga da, bora da onun hızı karşısında pırsardı. Yüzücülüğünün de üstüne yoktu. Çok güzel ve sessiz biriydi. Ayrıca, tıp fakültesinde okuyordu. O olmasaydı, ilkokuldan sonrasını okumayacaktım belki...”*(s.114).

Erdoğan Ağabey: Kemal Bey'in işlettiği sinemanın makinistidir. *“Sinemanın kapısında bizi Erdoğan Ağabey karşıladı. Erdoğan Ağabey'le babamın nasıl bir araya geldiklerini bilmiyorum; ama onun patronuna karşı acayip bir sevgisi vardı. Hani babam öl dese, ölecekti! Erdoğan Ağabey çalışkan, işinin ehli bir makinistti. Biz gelmeden sinemanın her köşesini, yolu yolağı temizlerdi.”*(s.120).

Topaç Nuri: Sinemanın büfesisidir. *“Sinemamızın büfesine Topaç Nuri bakardı. Her gece gazoz kasalarını istifler, leblebileri kâğıttan yaptığı külahlara doldurur, hazır ederdi.”*(s.121).

Haydar Bey: Zeynep'in matematik öğretmenidir.

Nazlı: Zeynep'in yüzü hiç gülmeyen arkadaşıdır. *“Babam başını çevirip dikkatle bana baktı bir an. ‘Somurtkan Nazlı'dan farkın kalmadı.’ Dedi. Babamın bana, beş yıl aynı sınıfta okuduğumuz nemrut ve sevimsiz arkadaşımı anımsatması hiç hoşuma gitmemişti.”*(s.119).

Yer ve zaman

İncir Ağacı Salkım Saçak, öyküsündeki olayların geçtiği yerlerden biri Bostancı Kadınlar Plajı'dır. *“Tramvaya binip, soluğu Bostancı Kadınlar Plajı'nda alırdık. Adalar'a yüzdüğümüzü düşleyerek açılır da açılırdık. Bir gün Bostancı açıklarında, Şükran Abla'yla sırtüstü yatmış, ayaklarımızla mavi suyu köpürtüyorduk. Ona babamla aramızda geçen konuşmayı anlattım.”*(s.119).

Öyküdeki diğer bir mekân Kemal Bey'in işlettiği yazlık sinemadır. *“Babamın bir sezonluğuna kiraladığı yazlık sinema Acıbadem semtindeydi. Sinemamızın adı Saray'dı. Kapıda bizi Erdoğan Ağabey karşıladı. Gişeyi ben açardım. Babam, filmin başlamasına on beş yirmi dakika gelirdi. O gelince ben gişeden çıkar, beyaz badanalı yüksek bir duvarın çevrelediği bahçeye geçerdim.”*(s.121).

Öyküdeki olaylar, Zeynep'in beşinci sınıfa gittiği yılı kapsamaktadır. “*Şükran Abla'yı beşinci sınıfa gittiğim yıl tanıdım. Diğer komşu ablalara benzemezdi o. O olmasaydı, ilkokuldan sonrasını okumayacaktım bile.*”(s.114).

“*On bir yaşındaydım. Sayısız sevinç, korku ve düş kırıklığı yaşamıştım; ama yüreğim hiç o günkü kadar pır pır etmemişti. Adım okunduğunda bir an dönüp, velilerin arasında oturan anneme baktım. Müdürümüz bana diplomamla birlikte bir de başarı belgesi verdi.*”(s.115).

Anlatıcı ve bakış açısı

İncir Ağacı Salkım Saçak öyküsü, kahraman bakış açısıyla birinci ağızdan aktarılmıştır. “*Yine bir akşamüstü babamla işe gitmek üzere evden çıktık. Babam, sokağın köşesini döner dönmez sordu. ‘ Arkadaşlarınla aranda bir sorun mu var? Dikkatimi çekti...’*” (s.118).

Öyküdeki iletiler

İncir Ağacı Salkım Saçak öyküsünde verilmek istenen ileti, arkadaşlığın dostluğun maddiyattan daha önemli olduğudur. “*Gözlerini yine uzayıp giden yola dikti. ‘ Para, düş gibidir. Bolluğu güzel, azlığı karabesandır. Ama, hayat düş değildir, kızım.’ Bir an duraksadıktan sonra devam etti. ‘Uyandığında, güzelliği de kâbusu da paylaşacak dostların, arkadaşların olmalı.’*” (s.124).

3.8.3. Dil ve Anlatım

Atasözleri

Öyküde atasözü bulunmamaktadır.

Deyimler

İncir Ağacı Salkım Saçak öyküsündeki deyimler, anlamca kaynaşmış birleşik fiillerden oluşmaktadır. Kullanılan deyimler kahramanların duygularını, yaşadıkları olaylar karşısında tepkilerini, tavırlarını etkili bir biçimde aktarmak için kullanılmıştır.

Ödü patlamak

“*Ödüm patladı. ‘ Ne yani on beşimde kocaya mı verecekler?’*”(s.115).

Yalayıp yutmak

“Tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisi, ne varsa yalayıp yuttum.”(s.115).

Dibine darı ekmek

“Sevincimin dibine darı ekmişti babam.”(s.116).

Maymun iştahlı olmak

“Benim babam, maymun iştahlıydı.”(s.116).

Ağzını bıçak açmamak

“Yemek süresince ağzımı bıçak açmadı.”(s.116).

Bıyık altından gülmek

“Gözlerim babama kaydı. Bıyık altından gülüyordu.”(s.117).

İçi yanmak

“Yaşıt olsalar içim yanmaz.”(s.117).

Yüreği ağzına gelmek

“Yüreğim ağzıma geldi.”(s.123).

İkilemeler

Öyküde, aynı tekrar eden, yakın, karşıt anlamlı ve yansıma sözcüklerle kurulan ikilemelere yer verilmiştir. İkilemeler cümlelerde sıfat ve zarf görevinde kullanılmıştır.

Agulaya gugulaya

“Mahmut’sa agulaya gugulaya ellerini kollarını oynatıyor...”(s.116).

Selamsız sabahsız

“Sokakta oynayan arkadaşlarımın arasından selamsız sabahsız geçtik.”(s.118).

Diz dize

“Az sonra, Kocakulak Rıza ’yla diz dize, kendimizden geçmiş kitap okuyorduk.”(s.118).

Bilmiş bilmiş

“Sen bunu kıvırır, ezer büzersin şimdi, dedim bilmiş bilmiş.”(s.120).

Sağlı sollu

“Sağlı sollu bostanların arasında yol alırdık.”(s.120).

Yol yolak

“Biz gelmeden sinemanın her köşesini, yolu yolağı temizlerdi.”(s.120).

Vır vır

“Diğer dallarda onlarca çocuk çoktan yerini almış, vır vır sohbet edip gülüşüyorlardı.”(s.123).

Benzetmeler

Öyküdeki benzetmeler, “gibi ve tıpkı” edatlarıyla yapılmıştır. Benzetmeler cümlelerde zarf ve yüklem görevinde kullanılmıştır.

Boğazıma bir şey kaçmış gibi

“Ben boğazıma bir şey kaçmış gibi yutkunurken, o devam etti.”(s.117).

Aç kurtlar gibi

“Aç kurtlar gibi eve döndüğümüzde anacığımı, hazırladığı sofrada bizi beklerken bulduk.”(s.118).

Dün gibi

“Küçük amcamın araba hırsızlığı dün gibi aklımdaydı.”(s.121).

Tıpkı, bir zamanlar benim babamın kollarına atladığım gibi

“Bir an sonra ağabeyinin kollarında bana gülümsüyordu. Tıpkı, bir zamanlar benim babamın kollarına atladığım gibi...”(s.123).

Düş gibi

“Para, düş gibidir.”(s.124).

Annem Katil Oldu

Zeynep ile annesi Handan Hanım’ın arasında geçen küçük bir tartışmayı anlatan yedi sayfalık öyküdür.

Konu

Öyküde çocuklarla yaşlı kişiler arası ilişkilerin nasıl olması gerektiği anlatılmıştır. Öyküde Zeynep, ailenin en yaşlısı Nevzat Nine'yle hiç geçinemez. Annesinin tüm uyarılarına rağmen ona laf yetiştirmeye devam eder. Ancak annesi bir gün dayanamaz ve ona salça şişesini fırlatır. Zeynep de bunun üzerine bayılma numarası yapınca Handan Hanım korkudan ne yapacağını şaşırır. Konu çocukların seviyesine uygundur.

Ana fikir

Öyküde büyüklere saygı teması işlenmiştir. Çocukların yaşlı kimselerle tartışmaya girmemeli onlara saygı duymaları gerektiği üzerinde durulmuştur. Öykünün teması çocuk edebiyatı eserlerinde işlenmesi istenen temalara uygun niteliktedir. Yazar seçtiği konu ve tema ile çocuklara bazı değerleri benimsetmeye çalışır.

Olay

Öykü ailenin en yaşlı üyesi Nevzat Nine'nin tanıtımıyla başlar. Zeynep'in ailesinin en yaşlısı doksan yaşlarındaki Nevzat Nine'dir. Nevzat Nine, her yıl bir kere Kemal Bey'in evine gelir ve birkaç ay kalır. Ailede herkes Nevzat Nine'ye annebüyük der. Annebüyük'ün yaşlılıktan dolayı akli ara sıra gelip gider. Bir anda rahmetli kocası Ethem Bey'in zamanında döner. Kemal Bey'i eşi Ethem Bey, Handan Hanım'ı Şaziment ve Zeynep'i de hizmetçi kız olarak görür. Zeynep'in ortaokula başladığı yılın ramazan ayında annebüyük bir ay onlarda kalır. Bu sırada Kemal Bey, yazlık sinemadaki baş yardımcısı Erdoğan Ağabey'i ramazanı yalnız geçirmemesi için eve getirir. Ailenin büyükleri de gelince Handan Hanım işten güçten başını kaldıramaz olur. Bir yandan çocuklar bir yandan da misafirlerle uğraştığı için siniri tepesindedir. Annebüyük'ün akli gittiği vakit ilk Zeynep'le uğraşır. Onun bir besleme olduğunu, hemen kovulması gerektiğini söyler. Zeynep de ona karşılık verince tartışma başlar. Handan Hanım uyarsa da Zeynep laf söylemeden duramaz. Handan Hanım, mutfakta yemek yaptığı saatte Zeynep okuldan gelir. Bir şeyler yemek için mutfağa geçince Annebüyük'ün orada olduğunu görür. Zeynep'i görünce hemen ona bağırmağa başlar. Zeynep de dayanamayıp, yeter be, deyince Handan Hanım'ın sabrı taşar. Zeynep bir anda salça kavanozunun kendine doğru geldiğini görür. Zeynep'in bütün kıyafeti salça

olur. Zeynep koşarak banyoya temizlemek için gittiğinde sabuna basıp ayağı kayar ve yere kapaklanır. Onun iniltilerini ilk evi boyayan Erdoğan Ağabey, sonra da Handan Hanım duyar. Handan Hanım, kızını yarı baygın yerde görünce, kızımı öldürdüm, katil oldum, diyerek feryadı basar. Erdoğan Ağabey, Zeynep'i kollarına alınca bayılma numarası yaptığını anlar ve Handan Hanım'ı bir şeyi olmadığını söyleyerek rahatlatır. Handan Hanım, pişmanlıkla kızından özür diler. Annebüyük'le bir daha uğraşmamasını tembih eder. O günden sonra Zeynep'in yaptığı bayılma numarası Erdoğan Ağabey tarafından uzun süre tehdit malzemesi olarak kullanılır.

Kahramanlar

Bu öyküde Zeynep, Kemal Bey, Handan Hanım, Gül, Mahmut, Erdoğan Ağabey ile birlikte yer alan diğer kahramanlar şunlardır.

Nevzat Nine: Kemal Bey'in ailesinin en yaşlı ferdidir. *“Her ailenin bir ‘en büyüğü’ vardır. Bizim ailenin en büyüğü de Nevzat Nine’ydi. Kim bilir kaçınıcı kuşaktan torunları ona ‘ Annebüyük’ adını takmışlardı. Ben diyeyim seksen, siz deyin doksan yaşındaydı. Bir deri bir kemik, hafif kambur, ama dipdiri, son derece canlı bir kadındı. Akli bir gelip bir gitmese, ailenin bütün gelinlerini, kızlarını susta durdururdu.”*(s.125).

Ethem Efendi: Nevzat Nine'nin yıllar önce vefat etmiş eşidir. *“Nevzat Nine tatlı tatlı sohbet ederken birden sapıtır, babamı yıllar önce ölen kocası sanıverirdi. Babama ‘ Bir emriniz var mı, Ethem Efendi?’ diye sorar, sonra da başlardı şikâyete.”*(s.125).

Yer ve zaman

Öyküdeki olayların mekânı, kapalı bir mekân olan Kemal Bey'in evidir. *“Okuldan yeni gelmişim. Öğrendiğim İngilizce cümleleri bir ezgiye uydurarak sırlamaya başladım yine. İngilizce şarkımı icra ederken, Annebüyük'ün önünden geçip, bahçeye açılan kapıya yaslanmışım. Elinde bıçakla havuç soyup duran annem sonunda susturdu beni. Ben inadına sesimi yükseltince annem gürlledi. ‘ Anne değil, hanımefendi diyeceksin!’ diye buyurdu Annebüyük. Tam, ‘ Kapa çeneni!’ diye bağırdığım sırada gördüm havada uçan salça kavanozunu. Elbette kaçamaya fırsat bulamadım, ama feryadı da bastım. Salça süzülen formamı temizlemek üzere banyoya koştum”*(s.129).

Öyküdeki olaylar, Zeynep'in altıncı sınıfta olduğu yılın kışında yaşanmıştır. *“O kış Annebüyük, Ramazan ayını geçirmek üzere bize gelmişti. Ortaokulun birinci sınıfında, yani altıncı sınıftaydım. İngilizce sevdiğim derslerin başında geliyordu.”*(s.127).

Anlatıcı ve bakış açısı

Öyküde olaylar kahraman bakış açısı kullanılarak birinci ağızdan anlatılmıştır. *“Annebüyük, O Şeker Bayramı'nı da bizde geçirdi. Daha Kurban Bayramı gelmeden, ardında bir sürü anı bırakarak, Ethem Efendi'sinin, yani gerçek kocasının yanına gitti.”*(s.131).

Öyküdeki iletiler

“Annem Katil Oldu!” öyküsünde bir anlık sinirle pişman olunacak davranışlar sergilenmemesi gerektiği vurgulanmıştır. *“Tam, ‘ Kapa çeneni!’ diye ona bağırdığım sırada gördüm havada uçan salça kavanozunu. Elbette, kaçamaya fırsat bulamadım, ama feryadı da bastım. Derken annemin ayak seslerini duydum. Beni öyle boylu boyunca yatarken görünce, ilkten ‘ Aman Allah'ım’ diye inledi. Ardından çılgılığı bastı; ‘Kızımı öldürdüm!!!’ Zavallı annem, sonunda aklı uçmuştu işte! Bana salça kavanozu yerine, elindeki bıçağı fırlattığını sanmıştı.”*(s.129).

Yaşlılara saygılı, sabırlı davranmak da diğer vurgulanan iletidir.

3.8.3. Dil ve Anlatım

Atasözleri

Öyküde atasözü bulunmamaktadır.

Deyimler

Çocukların dil becerilerini geliştirmek, anlatım gücünü arttırmak için deyimlerin kavratılması oldukça önemlidir. Bu kavratmayı metin içinde yapmak, çocukların deyimlerin kullanılış yerlerini görmesi için gereklidir. Annem Katil Oldu öyküsünde, birleşik fiil halindeki deyimlere yer verilmiştir.

Gözleri velfecir okumak

“Bu kızın gözleri velfecir okuyor.”(s.126).

Kafayı yemek

“Annem gerçekten kafayı yemek üzereydi.”(s.127).

Aklı uçmak

“Zavallı annem, sonunda onun da aklı uçmuştu işte!”(s.129).

Kan beynine sıçramak

“Kan beynime sıçradı. Banyonun taşına saldım kendimi.”(s.130).

Ağızla kuş tutmak

“Artık ağızla kuş tutsam bana inanmazlardı.”(s.130).

İkilemeler

Öyküde aynen tekrar eden ve yansıma sözcüklerle oluşan ikilemeler kullanılmıştır. İkilemeler cümlelerde sıfat ve zarf görevinde kullanılmıştır. Bu ikilemeler anlatıma akıcılık, zenginlik kazandırmakla birlikte okuru, vurgulanmak istenen noktaya yönlendirmektedir.

Tatlı tatlı

“Tatlı tatlı sohbet ederken birden sapıttırdı.”(s.125).

Lapa lapa

“İsterse dışarıda lapa lapa kar yağsın, fark etmezdi.”(s.126).

Bağırış çağırış

“Onu bağırış çağırış kaç kez eve getirdiğimizi hatırlamıyorum.”(s.126).

Sık sık

“Anneme sık sık, ‘Bu kızın gözleri velfecir okuyor.’ derdi.”(s.126).

Fır fır

“Başında Annebüyük, çevresinde fır fır Gül, annem gerçekten kafayı yemek üzereydi.”(s.127).

Hıçkıra hıçkıra

“Annem hıçkıra hıçkıra ağlıyordu.”(s.129).

Benzetmeler

Öyküde “gibi” edatıyla kurulan benzetmeler, sıfat ve zarf göreviyle kullanılmıştır. Benzetmeler aracılığıyla anlatılmak istenen duygu ve düşünce daha canlı, daha etkili aktarılmıştır.

Küçük bir çocukmuş gibi

“Küçük bir çocukmuş gibi, ona elbiselerini giydirir, iki tel saçını tarardı.”(s.126).

Sular seller gibi

“Sular seller gibi İngilizce konuştuğumu sanıp kasılıyordum.”(s.127).

Ölü gibi

“Gözlerim sımsıkı kapalı, ölü gibi yatıyordum.”(s.130).

Buz gibi

“Yüzüme serpilen buz gibi su...”(s.130).

Turp gibi

“Bak turp gibi, sapasağlam..”(s.131).

Uyanık Turizmci

Kemal Bey’in ve çok güvendiği çocukluk arkadaşı tarafından dolandırılmasını anlatan yedi sayfalık öyküdür.

Konu

Öyküde insan hayatında kimi zaman umulmadık yerden bir olumsuzluk gelebileceği anlatılmıştır. Zeynep’in babası Kemal Bey’in birlikte iş yaptığı çocukluk arkadaşı tarafından dolandırılması öykünün konusudur. Ancak Kemal Bey güçlü aile bağları ve dostlukları sayesinde bu olumsuzlukları da atlattır.

Ana fikir

Öykünün ana fikri, güven ve dostluktur. Kemal Bey, güvendiği en yakın arkadaşı tarafından dolandırılmasına rağmen, geçmiş günler hatırına onun hakkında tek bir kötü

söz etmemiştir. Aile bağlarının güçlülüğü sayesinde tüm olumsuzlukları yenmiştir. Yazar seçtiği konu ve temayla belli değerleri benimsetmeye çalışmıştır.

Olay

Öyküde olaylar klasik bir kurguyla işlenmiştir. Zeynep, yedinci sınıfa başladığı yıl okulu karma eğitime başlar. Sınıfın çoğunluğu erkek olduğu, kızlar da kafa dengi olmadığı için Zeynep sınıfına bir türlü ısınamaz. Sadece yaz tatilinde babasıyla çıkacağı Anadolu gezilerini hayal ederek derslerine çalışır. Ancak, bu geziye annesinin izin vermeyeceğini duyunca sessiz bir protestoya girer. Kimsenin sözlerine kulak asmaz, kimseyle ilgilenmez. Bu böyle devam ederken bir gün, evlerine babasının çocukluk arkadaşı Tarık Bey gelir. Tarık Bey, Almanya’da turizmle uğraşmaktadır. Kemal Bey’le de bir ortaklık kurmak ister. Kemal Bey, bu işe sıcak baksa da ağabeyi ve babası temkinli yaklaşmasını isterler. Sonunda Tarık Bey, arkadaşını ikna eder. Datça’da babadan kalma portakal bahçesindeki evi otele çevirip Almanya’dan turist getireceğini, Kemal Bey’in de Anadolu’dan topladığı antika eşyaları da orada satabileceğini anlatır. Nisan ayında otel açılacağı için Kemal Bey, topladığı mallarıyla apar topar Datça’ya gider. 22 nisanda geri dönüp Zeynep’i bir günlüğüne Datça’ya götürür. Zeynep, oteli, portakal bahçesini çok beğenir. Tarık Bey, Zeynep’e yaz tatilinde otelde çalışabileceğini söyleyince dünyalar onun olur. Bir gün sonra uçakla İstanbul’a dönerlerken Zeynep, babasının içten içe kaygılandığını görür. Kemal Bey, ağabeyinin gönlünü almadan bu işe girdiği için endişelidir.

Dört gözle yaz tatilini bekleyen Zeynep’in hayalleri okulun son günlerinde suya düşer. Hastalıklar yüzünden ailenin tadı tuzu kalmamıştır. Kemal Bey, hâlâ kaygılıdır. Tatil sezonu bittiği hâlde Tarık’ın mal istemesini anlayamaz. Tarık daha önce gönderdiği malların da parasını ödememiştir. Zeynep ve babası olan biteni anlamak için malları yükleyip Datça’ya varırlar. Ancak otele yaklaştıkça içlerini bir korku kaplar. Cıvı cıvı olması gereken bahçeden kimse yoktur. Otelin kapısı da kilitlidir. Bir anda karşlarına bahçenin emektarı Ali Efendi karşlarına çıkar. Tarık Bey’in bir gün önce bütün eşyaları satıp alelacele gittiğini söyler. Kemal Bey, dolandırıldığını anlar. Zeynep, babasına polise haber verip malları İzmir’den götürmeden kurtarmasını teklif etse de Kemal Bey, çocukluk arkadaşını ihbar etmeyeceğini söyler. Girdiği zarara rağmen bu

konuyu kapatır. O günden sonra da arkadaşının adını bir daha anmaz. Ancak, Zeynep dolandırıcı Tarık Bey'i asla unutmaz.

Kahramanlar

Bu öyküde Zeynep, Kemal Bey, Handan Hanım, Gül, Mahmut, Semine ile birlikte yer alan diğer kahramanlar şunlardır.

Tarık Bey: Kemal Bey'in liseden okul arkadaşıdır. *“Tarık Bey – böyle dememi kendi istemişti- uzun yıllar Almanya’da yaşamış bir turizmciydi. Tasarıları vardı ve bunları güvendiği, sevdiği ‘ delikanlılık arkadaşı’ babamla gerçekleştirmek istiyordu.”*(s.135). Kemal Bey'i ortak yaptıkları işte dolandırmıştır. *“Babam dikkatle yüzüme baktı. ‘ Hiç rahat değilim. Zarar ettim, belimi zor doğrultacağım... Tarık beni uyuttu, ben de uyudum. Evet, aptal gibi uyudum, biliyorum.”*(s.144).

Helga: Tarık Bey'in Alman eşidir. *“Babam, başına taktığı yöresel tepeliği, sırma işli cepkeni, bordo şalvarına karşın Türk olmadığı daha uzaktan anlaşılan sarışın kadını, elini göğsüne koyarak selamlarken, ‘ Helga’ diye yanıtladı beni. ‘ Tarık’ın eşi.”*(s.138).

Hasan: Tarık Bey'in oğludur.

Ali Efendi: Datça'daki otele bakan kişidir..

Satı Hanım: Otelin aşçısıdır.

Hatice: Zeynep'in ortaokul arkadaşıdır. *“Aralarında kafa dengim Hatice vardı. O da pek nazenin bir şeydi. İki günde bir hastalanır, üç gün okula gelmezdi.”*(s.132).

Yer ve zaman

Öykünün geniş mekânları İstanbul ve Datça'dır.

Öykünün geçtiği kapalı mekânlardan biri, Zeynep'in okuduğu ortaokuldur. *“Kızıltoprak'ta okuduğum ortaokulun binalarından biri, bugün Kenan Evren Lisesi'ne ait. O zamanlar, eski taş binaların birinde kızlar, diğerinde erkekler okurdu. Tuhaf ve bir o kadar komik bu düzen, yedinci sınıfa başladığım yıl değişti. Artık kız ve erkek öğrenciler aynı sınıfta okuyorduk. Sayıca fazla olan erkekler, kızlara küçümseyerek*

bakıyorlar ya da çapkınca süzüyorlardı. Hepsine sinir oluyordum. Kızlarsa oğlanlardan beterdi. Aralarında kafa dengim yalnız Hatice vardı.”(s.132).

Bir diğer önemli yer ise, Datça’daki oteldir. *“Datça o günlerde elden ayaktan uzak, küçücük bir kıyı köyüydü. Dışarı çıktığım ilk anda bembeyaz portakal çiçeklerinin mis gibi kokusu ciğerlerime doluverdi. Tam o sırada, otelin konuklarını ve bir zamanlar bağ evi olarak kullanılmış, şimdiyse pırıl pırıl verniklenmiş ahşap binayı gördüm. Çoğu yaşlıca otuz beş kişilik grup ağaçların altında yemek yiyordu. Yüzünde gülücüklerle aralarında dolaşan bir genç kadın, bizim geldiğimizi fark edince elini salladı.”(s.138).*

Öyküdeki olaylar, Zeynep’in yedinci sınıfa gittiği yılın nisan ayında yaşanmıştır. *“Babamın ne çılğın olduğunu unutmşum. 22 Nisan sabahı gün ısrken uyandığımdaya, odamın kapısında duruyordu. ‘ Seni almak için geldim.’ dedi bana. ‘ Bir günlüğüne... Yarın tatil ya, sabah uçağıyla gidip, akşam uçağıyla döneceğiz.’”(s.137).*

Anlatıcı ve Bakış Açısı

Uyanık Turizmci öyküsünde olaylar, kahraman bakış açısıyla birinci ağızdan aktarılmıştır. *“İnek gibi ders çalışırdım o günlerde. İkmale kalırsam ya da çakarsam, babamın yazın yapacağı uçuk kaçık iş gezilerine katılamayacağımı düşünüp çok korkardım.”(s.133).* birinci ağızdan anlatım daha samimi olduğu için çocuk edebiyatı eserlerinde önerilen anlatım tekniğidir.

Öyküdeki İletiler

Öyküde, her durumda dürüst ve güvenilir olunması gerektiği iletisi verilmiştir. *“Arabayı sağa çekerek durdurdu. ‘ Hiç rahat değilim. Zarar ettim, belimi zor doğrultacağım... Tarık beni uyuttu, ben de uyudum. Ama, arkadaşımı şikayet etmemi bekleme benden!’ Gözümden akan yaşları parmağının ucuyla sildi babam. ‘ Zehri öldürücü değil. Ticarete önemli olan saygınlıktır. Toparlarız. Tarık’ı da unuturuz. Özgüvenimizi yitirmeyelim yeter. Onu yitirirsek, gerçekten batarız, kızım.’”(s.144).*

3.8.3. Dil ve Anlatım

Atasözleri

Öyküde atasözü bulunmamaktadır.

Deyimler

Uyanık Turizmcî öyküsünde, cümle halinde ve birleşik fiil halinde olan deyimlere yer verilmiştir. Yazarın kullandığı deyimler kahramanların olaylar karşısında tavırlarını yansıtmaktadır.

Suratını asmak

“Nedendir bilmem, bir tek annem suratını asardı.”(s.133).

Ateş saçmak

“Annemin gözleri ateş saçıyordu.”(s.134).

Ağız birliği etmek

“Anlaşılan, sonunda babam da ‘hatun’uyla ağız birliği etmişti.”(s.134).

El mi yaman, bey mi yaman

“El mi yaman, bey mi yaman derler ya, ben de öyle yaptım.”(s.134).

Çileden çıkmak

“Elbette, annem çileden çıkana dek!”(s.134).

Ağzının içine düşmek

“Babama hâlâ kızgın olmasam, eminim Tarık Ağabey’in ağzının içine düşerdim.”(s.135).

İçine kor düşmek

“Yemekleri biten konuklar masalarından kalkarken, içime bir kor düştü.”(s.139).

Yüreğine su serpmek

“Ben kuruntular içinde kıvrılırken, Helga yüreğime su serpti.”(s.139).

Yüzünü gören cennetlik

“Kemal Bey’i koy ki, bulasın; yüzünü gören cennetlik!”(s.140).

Ayağı yerden kesilmek

“Sevinçten ayağım yerden kesildi, başım tavana vurdu.”(s.140).

Kül yutmamak

“Benim bildiğim amcam, kül yutmazdı.”(s.141).

Göz göze gelmek

“Elinde koca asma kilitle dışarı çıkan Ali Efendi ’yle göz göze geldik.”(s.142).

Üstüne ölü toprağı serpilmek

“Sanki onu uyutan, üstüne ölü toprağı serpen bendim.”(s.143).

İkilemeler

Öyküde, aynen tekrar eden, yakın anlamlı, yansıma, biri anlamlı biri anlamsız ve ikisi de anlamsız kelimelerle kurulan ikilemelere yer verilmiştir. İkilemeler sıfat, zarf işlevinde kullanılmıştır.

Karman çorman

“Ne yazık ki, karman çorman şubeler yüzünden o karşı binada kalmıştı.”(s.132).

Uçuk kaçık

“... babamın yazı yapacağı uçuk kaçık iş gezilerine katılamayacağımı düşünüp çok korkardım.”(s.133).

Tozlu topraklı

“Anadolu köylerinin, kasabalarının tozlu topraklı yolları, yüzdüğü dereler, göller...”(s.133).

Ballandıra ballandıra

“Her fırsatta, gelecekte katılacağım o gezilerden ballandıra ballandıra söz ederdim.”(s.133).

Çöl çorak

“Ben on üç yaşındaki kızımı, çöl çorak yerlere yollamam.”(s.133).

Cahil cühela

“... cahil cühela insanların arasına yollamam ”(s.133).

Güm güm

“... ama bu kez de odama giderken, bütün kapıları güm güm çarpıyordum.”(s.135).

Kös kös

“... keşke Tarık Bey’i kös kös dinlemeseydim diye hayıflanmaya başladım.”(s.135).

Tangur tungur

“... Marmaris’e, Bodrum’a her yerinden tangur tungur sesler fişkıran külüstür otobüslerle gidilirdi.”(s.137).

Sıkı sıkı

“Gözlerimiz otelin sıkı sıkı kapalı kapısına takılı yutkunduk.”(s.142).

Benzetmeler

Uyanık Turizmcı öyküsünde, “sanki ve gibi” edatıyla yapılan benzetmeler, zarf, sıfat ve yüklem görevinde kullanılmıştır. Kimi benzetmeler deyim içerisinde yer alarak mecazlı bir anlatım sağlamıştır. Kullanılan benzetmelerle çocuk okurların dilin inceliklerini öğrenmeleri, mecazlı ifadeleri anlamaları bakımından oldukça önemlidir.

İnek gibi

“İnek gibi ders çalışırdım o günlerde.”(s.133).

Gezgin tüccarlar gibi

“Gezgin tüccarlar gibi, bakırlar, halılar ve kilimler doldurduğumuz arabamız...”(s.133).

İki iri zümrüt gibi

“Gözleri de ‘centilmen beyefendi’ gidene kadar, iki iri zümrüt gibi ışıldadı durdu.”(s.135).

Mantar gibi

“Mantar gibi birden ortaya çıktı.”(s.136).

Mis gibi

“... bembeyaz portakal çiçeklerinin mis gibi kokusu ciğerlerime doluverdi.”(s.137).

Kabus gibi

“Ama Datça’ya gideceğim derken, kendimi kabus gibi bir tatilin ortasında buluverdim.”(s.140).

İstanbul şubesi sanki

“Ev desen, Tarık Bey’in otelinin İstanbul şubesiydi sanki.”(s.140).

Arpacı kumrusu gibi

“Arpacı kumrusu gibi ne düşünüyorsun?”(s.140).

Pıtrak gibi

“Uyandığımda, pıtrak gibi portakalların turuncuya boyadığı bahçeye varmıştık.”(s.141).

Sanki birer portakal gibi

“Sanki birer portakalmış gibi kızarıyordu suratlarımız.”(s.141).

İnler gibi

“Sesi inler gibi çıkmıştı.”(s.142).

Fal taşı gibi

“Ali Efendi’ini gözleri fal taşı gibi açılmıştı.”(s.142).

Ürkek kedi yavrusu gibi

“Ürkek kedi yavrusu gibi bir anda pıştım.”(s.143).

Aptal gibi

“Evet, aptal gibi uyudum, biliyorum.”(s.144).

Canip Dede

Dostluğun önemini anlatan on dört sayfalık öyküdür.

Konu

Öyküde, Kemal Bey’in Zeynep’i, zor durumdaki insanların kurtarıcısı Canip Dede ile tanışırması anlatılmaktadır.

Ana fikir

Öykünün ana fikri dostluk, yardımseverlik, alçakgönüllülük etrafında şekillenir. İnsanların zor durumlarında birbirilerine yardım etmeleri gerektiği öyküde vurgulanmıştır. Yazarın seçtiği konu ve tema ile çocuk okurlara belli değerler benimsetilmeye çalışılmıştır. Öykünün konusu ve teması birbiriyle bağlantılıdır.

Olay

Öyküdeki olaylar bir önceki öykü olan Uyanık Turizmcî'yle bağlantılıdır. Yaşanılan kötü olaydan sonra yaşanacak iyi gelişmeler anlatılmaktadır. Olaylar kronolojik sıraya uygun işlenmiştir.

Kemal Bey'in arkadaşı tarafından kündeğe getirilmesi aileyi çok etkiler. Zeynep, sekizinci sınıftaki arkadaşlarına durumunu belli etmemek için yalan bile söyler. O yıl elindeki tüm malı kaybeden babasına en büyük desteği hiç umulmadık şekilde büyük amcası verir. Giden üç beş takının sözünü bile etmez. Kardeşini tekrar kuyumcu dükkânındaki işine çağırır. Kemal Bey'in küçük kardeşi de onu uluslararası eşya fuarına katılması için teşvik eder. Kemal Bey'in Anadolu'daki kilimci, bakırcı, dostları yeni mallar göndererek onun toparlanmasına yardım ederler. Uzun süre sonra Kemal Bey'in yüzü gülmeye başlar. Eskişehir'deki Lüleci Galip ise lüle taşından eşyalar gönderir, parasını almayacağına yemin eder. Zeynep, babasının böyle arkadaşları olduğunu görünce, üzüntüsü biraz geçer. Kemal Bey, Lüleci Galip'in almadığı paraları Bursa'daki Canip Dede'ye götüreceğini söyler. Bütün aile bu kişiyi merak etseler de Kemal Bey, kim olduğunu söylemez. Hep beraber gidip onunla tanışmayı teklif eder. Ancak Handan Hanım işleri yüzünden gidemez. Zeynep'le babası otobüse binip Bursa'ya giderler. Yol boyunca Canip Dede hakkında sorular soran Zeynep, babasının ağzından laf alamaz. Bursa'ya vardıklarında çarşı meydanında bir caminin avlusunda dinlenirler. Babası az ileride, içinde reçeller, meyveler olan kavanozları satan ihtiyarı gösterir. Zeynep uzaktan bir süre adamı izler. Ona yaklaşmaya çalışırken ihtiyar, gülümseyerek onu çağırır. Zeynep'in ismini söyleyince, Zeynep tanımadığı bu kişinin ismini bilmesine çok şaşırır. Canip Dede gülerek Kemal Bey'in kızı olduğunu bildiğini söyler. Bir süre sonra Kemal Bey de gelince sohbet koyulaşır. İhtiyar satışını bitirdikten sonra birlikte onun evinin yolunu tutarlar. Yokuştaki evin bahçesinde onları Canip Dede'nin yol boyunca

bahsettiği köpeği karşılar. İçeri girdiklerinde Zeynep mutfağa girip çayı koyar. Canip Dede onlara tarhana çorbası ve turşu ikram eder. Zeynep'in dikkatini pencere pervazındaki üstü örtülü sepet çeker. İçine baktığında altın, para ve çeşitli takıları görür. Merakla bu sepetin ne işe yaradığını sorunca Canip Dede, bu sepetin ihtiyacı olanların para aldığı, durumu düzelenlerin tekrar para koyduğu bir yardım aracı olduğunu öğrenir. Zeynep, babasının neden paraları Canip Dede'ye getirmek istediğini artık anlamıştır. Canip Dede, kendini yoksulluk içinde büyüten annesinin vasiyetine uyarak bu sepeti zor durumda kalan insanlara sunar. O yıldan sonra Zeynep Canip Dede'yi her yıl ziyaret eder. Canip Dede vefat ettikten sonra o eve üç çocuklu bir aile yerleşir. Örtülü sepetin hâlâ pencere pervazında durduğu söylenmektedir.

Kahramanlar

Öyküde Zeynep, Kemal Bey, Handan Hanım, Gül, Necim Bey ile beraber yer alan kahramanlar şunlardır:

Canip Dede: Kemal Bey'in Bursa'daki arkadaşıdır. Pazarda reçel, meyve satarak geçimini sağlayan dost canlısı birisidir. *“Uzun boylu, geniş omuzlu, uzun ince yüzlü biriydi Canip Dede. Ona doğru yürürken, bir yandan ona neden ‘dede’ dendiğini merak etmeye başladım. O kadar da yaşlı görünmüyordu.”*(s.137). Zor durumdaki insanlara yardım etmeyi görev bilmiş, bunun için evinin penceresine ihtiyaç sahiplerinin içinden para alması için bir sepet koymuştur. *“Annesi Canip Dede'ye, ‘Bak oğlum, aç açık kalma, kimseyi de aç açık bırakma. Elinin verdiğini gözün görmesin.’ Bir aya varmadan anası göçüp gitmiş. Dede düşünmüş taşınmış; dünyada en zor şey borç istemek, demiş kendi kendine. Annesinin verdiği altını da, haftalığından artanı da sepete atmış. Eve gelip sepeti soran eşine dostuna da, ‘ O benim değil, annemin ,’ demiş. ‘ Darda olan elini atsın, alsın; ferahlayınca da yerine koysun, diye bıraktı annem.’ Sepet o günden beri kâh dolar, kâh boşalır; ama ne zaman gerekse, derde deva olacak bir şeyler bulunur içinde.”*(s.157).

Lüleci Galip: Kemal Bey'in iş yaptığı Eskişehirli lüle taşı ustasıdır. *“Yalnız yaşar, kimi kimsesi yoktur. Demlenmeye sabah başlar, akşama kadar... O şarabı çektikçe, elindeki lüle taşları da biçim değiştirir, can bulur sanki. Onun oyduğu pipoların, ağızlıkların, şamdanların üstüne yoktur. müşterisini de seçer haa!”*(s.148).

Sivash Halıcı Mustafa, Bakırcı Hüseyin: Kemal Bey'e dolandırıldığı zaman, toparlanması için yardım eden Anadolu zanaatkârlardır.

Yer ve zaman

Öyküdeki olaylar Bursa'da geçmektedir. *“Bursa denince aklıma üç şey gelirdi. Karın erkenden düştüğü Uludağ, sonsuz yeşillik ve camiler. O zamanlar kentin küçüklüğünden mi, yoksa camilerin görkeminden mi, bilmem; Bursa'da evden çok cami var sanırdım. Kentin içinde bir süre dolaştıktan sonra küçük bir cami avlusunda durduk.”*(s.149).

Bursa'daki Canip Dede'nin evi de öykünün kapalı mekânıdır. *“Önde Canip Dede, arkasında ben, en arkada da babam, arabayı bırakıp yürümeye başladık. Ay ışığının aydınlattığı beyaz badanalı küçük kulübeye ulaştığımızda, bacaklarımda hiç derman kalmamıştı. Babam, mavi boyalı kapının üstündeki minik delikten sarkan ipi çekerek kapıyı itti. Kulübenin karşı duvarına bitişik büyük çekmeceli dolabın üstü silme tükenmez kavanozuydu. Kavanozların altında kırmızı beyaz damalı bir muşamba örtülüydü. Hemen solda küçücük bir mutfak göze çarpıyordu. Yanındaki odanın kapısı aralıktı.”*(s.155).

Öykü, Zeynep'in sekizinci sınıfa başladığı yıl gerçekleşen olayları anlatmaktadır. *Sekizinci sınıfa başlayana dek ufak tefek yalanlar attım bazen. Ancak sekizinci sınıfa başladığım o yıl, özellikle okulun açıldığı ilk günlerde attığım kıtırların hepsi de kocaman bir balondu.”*(s.145).

Anlatıcı ve bakış açısı

Canip Dede öyküsünde anlatım, kahraman bakış açısıyla birinci kişi ağzından sağlanmıştır. *“Sekizinci sınıfa başladığım o yıl, özellikle okulun açıldığı ilk günlerde attığım kıtırların hepsi de kocaman bir balondu. Dinleyen arkadaşlarımdan ağzı bir karış açık kalıyordu.”*(s.145).

Öyküdeki iletiler

Canip Dede öyküsündeki birinci ileti, sosyal yardımlaşmanın önemi ve gereğidir. *“Canip Dede dört beş yaşındayken, babası Çanakkale Savaşı'nda şehit düşmüş. Ana*

oğul, yoksulluk içinde, çok zor günler yaşamışlar. Günlerden bir gün, annesi bahçedeki ağaçları göstererek, ' Bak oğlum, seni şu meyve ağaçları besledi büyüttü. Sana bir tane altın bırakıyorum. Aç kalma, kimseyi de aç açık bırakma. Elinin verdiğini, gözün görmesin.' Bir aya varmadan anacığı göçüp gitmiş. Dede, düşünmüş taşınmış, dünyada en zor şey borç istemek demiş. Annesinin verdiği altını da, haftalığından artanı da sepete atmış. Eve gelen eşi dostu sepeti sorunca, 'Darda olan elini atsın, alsın; ferahlayınca da getirsin, yerine koysun diye bıraktı annem.' Sepet o günden bu yana pencerenin önünde duruyormuş. Kâh dolar, kâh boşalır; ama ne zaman gerekse, derde deva olacak bir şeyler bulunur içinde.'”(s.157).

Diğer bir iletisi ise, aile içi dayanışmanın gerekliliğidir. *“Beni en çok şaşırtan büyük amcamdı. Giden takıları yüzünden babamı paspas niyetine çiğnemesini beklerken, 'Bak birader, ben çok iyi satıcıyım. Ama sen ustasın. Geçtin mi kuyum tezgâhının başına, bir aya varmaz zararımızı çıkarırsın. Öyle üç beş takıyla yıkılacak adamlardan değiliz biz!’”(s.145).*

3.8.3. Dil ve Anlatım

Atasözleri

Öyküde atasözü bulunmamaktadır.

Deyimler

Canip Dede öyküsünde anlamca kaynaşmış birleşik fiil olan deyimler yer almaktadır. Değişmeceli anlam taşıyan deyimlere öyküde yer verilmesi, çocukların soyut zekâlarının gelişmesi, onların çok yönlü düşünmelerine katkı sağlayacaktır.

Kündeye getirmek

“Yenilmezliğine inandığım babam, arkadaşı tarafından kündeye getirildi diyemezdim ya!”(s.145).

Nuh deyip, peygamber dememek

“Babam, Nuh dedi, peygamber demedi ve Canip Dede hakkında tek bir söz etmedi.”(s.149).

Gözünü dört açmak

“Anlaşılan gözümü dört açmam gerekiyordu.”(s.149).

Göz göze gelmek

“Küçük kız başını kaldırınca göz göze geldik.”(s.151).

Cin çarpmışa dönmek

“Suratın cin çarpmışa döndü, dedi bana kıkır kıkır gülerek.”(s.151).

Gözden kaybolmak

“...arkasını döndü ve yolun karşısına geçip kayboldu.”(s.154).

Kıyameti koparmak

“Annem şu yaptığını görse, kıyameti koparır!”(s.155).

İkilemeler

Yazar anlatımı güçlendirmek, anlatıma zenginlik ve akıcılık kazandırmak için ikilemelere çokça yer vermiştir. Öyküde, aynen tekrar eden, yakın anlamlı, yansıma ve ikisi de anlamsız kelimelerle kurulan ikilemelere yer verilmiştir. İkilemeler sıfat, zarf ve yüklem göreviyle kullanılmıştır.

Ufak tefek

“Sekizinci sınıfa başlayana dek elbette ben de ufak tefek yalanlar attım bazen.”(s.145).

Üç beş

“Öyle üç beş takıyla yıkılacak adamlardan değiliz biz!”(s.145).

Zıp zıp

“Mahmut zıp zıp zıplayarak ellerini çırptı.”(s.148).

Kıkır kıkır

“Suratın cin çarpmışa döndü, dedi bana kıkır kıkır gülerek.”(s.151).

Allak bullak

“Babam geldiğinde kafam allak bullaktı.”(s.152).

Şıkır şıkır

“Yüz mumluk ampul geniş odayı şıkır şıkır aydınlattı.”(s.155).

Allı güllü

“Allı güllü perdelerin sarktığı pencerelere yaklaştım.”(s.155).

Şaşkın şaşkın

“Şaşkın şaşkın sayıklıyordum.”(s.157).

Gevrek gevrek

“Dede gevrek gevrek gülüyordu.”(s.157).

Benzetmeler

Öyküdeki benzetmeler, “gibi ve” sanki edatlarıyla yapılmıştır. Benzetmeler, sıfat, zarf ve yüklem göreviyle cümlelerde kullanılmıştır. Öyküde günlük yaşamda çok kullanılan benzetmeler yanında az kullanılan benzetmelere de yer verilerek çocuk okurların dilin inceliklerini öğrenmelerine katkı sağlanmıştır.

Ağlayacakmış gibi

“Kızım, bazen ağlayacakmış gibi bakıyorsun yüzüme.”(s.147).

Can bulur sanki

“O şarabı çektikçe, elindeki lületaşları da biçim değiştirir, can bulur sanki.”(s.148).

Ateş almaya gider gibi

“Aman! Ateş almaya gider gibi, ne o öyle, bir günlüğüne?”(s.149).

Tıslar gibi

Sesim tıslar gibi çıkmıştı.”(s.150).

Büyülenmiş gibi

“Büyülenmiş gibi seyrediyordum.”(s.151).

Dev gibi

“... dev gibi bir kurt sivri dişlerini göstererek Dede'nin üstüne atıldı.”(s.154).

İp gibi

“Çaydanlık ip gibi akan suyun tıngırdatmasıyla dolarken, gözlerim çevrede gezindi.”(s.155)

Buzdolabı gibi

“Buzdolabı gibi kullanılan büyük teldolabın üstü de boş kavanozlarla doluydu.”(s.156).

SONUÇ VE ÖNERİLER

SONUÇ

Zeynep Cemali'nin dört çocuk romanı ve dört öykü kitabının biçim, içerik, iletiler ve dil anlatım açısından taşıdığı önem üzerinde durulan bu çalışmada şu sonuçlara ulaşılmıştır.

Biçim Yönünden

- Yazarın eserleri biçim olarak değerlendirildiğinde, roman ve öykülerinin kapakları renkli görsel öğeler içermektedir. Kapak kullanımında baskı kalitesine ve kapağın dikkat çekici olmasına önem verilmiştir. Kitap kapaklarının arka yüzünde, roman ve öykülerin kısa bir özetine ve eserle ilgili yorumlara yer verilmesi okurun kitapla ilgili fikir sahibi olmasını sağlamıştır.

- Romanların kapak görselliği düzenlenirken, romanın başkahramanı ve ana mekânının kullanılmasına özen gösterilmiştir. Bu kullanım, eserin kahramanının ve mekânının çocuk okurun zihninde canlanmasına katkı sağlamıştır. Romanın adıyla kapaktaki görsellerin uyum içinde olması okura eser hakkında ipucu vermektedir.

- Yazarın öykü kitaplarının kapak görselliğinde ise, kitaba ismini veren öykünün kahramanları kullanılmıştır. Bunun yanında eserin içinde yer alan diğer öykülerinin kahramanları da kapağın bir köşesinde yer almıştır. Bu kullanım da okurun kitabın içindeki öyküler hakkında görüş sahibi olması açısından olumlu bir özelliktir.

- Yazar roman ve öykülerinin isimlerini belirlerken kimi zaman eserlerin kahramanlarını, (Patenli Kız, Ankaralı, Çılgın Babam, Öykü Öykü Gezen Kedi) kimi zaman eserin mekân adlarını, (Gül Sokağı'nın Dikenleri) kimi zaman da esere gizem katan başlıkları (Ben, Çınar Ağacı ve Puf Böreği) kullanmıştır. Yazarın kullandığı başlıklar dikkat çekici, merak uyandırıcı niteliktedir ve içerikle uyumludur.

- Zeynep Cemali'nin on iki yaş üstü çocuklara hitap eden çocuk romanları yazı biçimi ve sayfa düzeni olarak aynı özelliklere sahiptir. Eserlerde on iki punto harfler tercih edilmiş, satır aralıkları normal ya da normalden çok kullanılmış ve sayfalar tek sütun olarak düzenlenmiştir. Yazarın dokuz- on iki yaş arası çocuklara yönelik öykü kitaplarında ise on dört puntoluk harfler kullanılmıştır. Öykülerin sayfa düzeni ve satır aralıkları romanlarla aynı özelliktedir. Roman öykülerinin biçim ve sayfa düzenlerinin çocuk kitaplarında olması gereken niteliklere uygundur.

- Zeynep Cemali'nin romanlarının yalnız kapaklarında resim kullanılmıştır. Patenli Kız, Gözde Bitir Sındırgı ve Güzelce'de Bir Kaçak Memo romanları, Bahadır Barış tarafından resimlendirilmiştir. Ballı Çörek Kafeteryası ve Ankaralı romanlarının kapak resimleriyle ilgili bilgiler eserlerde verilmemiştir. Romanlarda iç resimler kullanılmamıştır. Yazarın romanlarının on iki yaş üstü çocuklara yönelik olduğu düşünülürse bu eserlerin resimden arındırılmış olması olumludur. Böylelikle çocuk okurların soyut düşüncelerine katkı sağlanmış olur. Kapak resimlerinde renklerin canlı olmasına dikkat edilmiştir. Ancak yazarın dokuz - on iki yaş arası öykü kitaplarının iç resimlemeler yönünden yetersiz olduğu görülmektedir. İç resimler öykülerinin başlıklarıyla bazı sayfalarda kullanılmıştır. Bu resimler öykünün konusuyla ilgili olmakla beraber oldukça küçük ve renksizdir. Çocuk okurların ilgisini canlı tutabilecek nitelikte değildir. Kapakta kullanılan görsel öğeler ise canlı, kitabın içeriğiyle uyumludur.

İçerik Yönünden

- Yazarın romanlarında bölümlenmeler yapılırken kimi zaman olaylar kimi zamanda olayların gerçekleştiği zaman dilimleri ölçü olarak alınmıştır. Bunun yanında yazar, kahramanların başından geçen dönüm noktası niteliğindeki olayları bölümleri ayırmak için kullanır. Eserlerin tümünde bölümlenme yapılırken olayların akış sırası gözetilmiştir. Olaylar arasında kopukluklara meydan verilmemiştir. Romanlarda yer alan bütün bölümlere dikkat çekici ve içerikle uyumlu başlıklar verilmiştir.

- Zeynep Cemali, çocuklar için yazmış olduğu romanlarda günlük hayatla ilişkili konulara yer vermiştir. Bu konular aracılığıyla çocuklara birtakım değerler kazandırılmak istenmiştir. Yazarın seçtiği bu konularda özellikle üzerinde durduğu

nokta iyi aile ve çevre ilişkisidir. Romanlarda yer alan çocuk kahramanlar güçlü aile ve insan ilişkileri sayesinde karşılımlarına çıkan birtakım olumsuzlukları yenmiştir. Yazarın romanında işlediği konulardan biri doğa sevgisi ve onun korunmasıdır. Çevre kirliliği, küresel ısınma, organik tarım gibi birçok önemli noktaya eserlerde temas edilmiştir. Yazar romanlarında toplumumuzun yaralarından biri olan kan davasına da değinmiştir. Toplumla zarar veren törelerden uzak durulması gerektiğini vurgulamıştır.

- Zeynep Cemali'nin çocuk öykülerinde de romanlara benzer konulara yer verilmiştir. Ailenin önemi, kardeş sevgisi, arkadaşlık, dayanışma, iyi komşuluk ilişkileri, sosyal yardımlaşma, hayvan sevgisi, çevrenin korunması, yaşlı insanların bakımı, doğruluk ve dürüstlük bu öykülerde işlenen konulardır.

- Yazar, eserlerinde eğitim üzerinde oldukça fazla durmuştur. Romanlarındaki çocuk kahramanların çoğu iyi bir eğitim almıştır. Yazar iyi bir eğitimle bütün engellerin aşılabileceğini vurgulamıştır. Engellilere destek olunması, eğitimleri için gerekli ortamın sağlanması, okullarının çoğaltılması konuları üzerinde durmuştur. Kız çocuklarının okutulması gerektiği yazarın öykülerinde vurgulanmıştır.

- Yazarın üzerinde durduğu önemli konuda sosyal yardımlaşmadır. İnsanların dayanışma içinde olmalarını eserlerinde vurgulanmıştır.

- Zeynep Cemali, romanlarında unutulmaya yüz tutmuş gelenek ve göreneklerin tanıtımını da yapmıştır. Yazar roman ve öykülerinde bu tür kültürel değerlere yer vermesi onların gelecek nesillere aktarımı açısından önemlidir.

- Yazar çocuk romanlarını klasik bir kurguyla yazmamıştır. Olaylar merak uyandıracak şekilde sondan başa doğru aktarılmıştır. Yazarın romanlarında dikkat çeken bir diğer özellik ise öykü içinde öykü anlatmasıdır. Yazarın çocuk öyküleri ise birbirini takip eden olaylardan oluşan basit bir planla kurgulanmıştır.

- Yazar romanlarını kurgularken genellikle bir aile ve bu ailenin etrafında birçok kişi seçer. Aile bireyleri içerisinde en çok çocuk kahramanı ön plana çıkarır. Romanlarda yer alan aileler birbirine bağlı, sosyal hayatla uyumludur. Romanların çocuk kahramanlarının en önemli özelliği ise çevreleriyle uyumlu, insan ve yaşam sevgisiyle dolu olmalarıdır. Bu kahramanlar aileleri ve dostları için fedakârlıktan

çekinmezler. Çevrelerinin mutluluğu onları da mutlu eder. Romanlarda iyi ve doğru insanların yaşamlarında her zaman mutlu olacağı fikri verilir.

- Romanların hitap ettiği yaş grubunun özellikleri göz önünde bulundurulursa, romanların bu yaş grubundaki özellikle kız çocuklarına hitap ettiği söylenebilir. Yazarın romanlarındaki çocuk kahramanların çoğu kızdır. Kahramanların göze çarpan bir diğer özelliği ise, isimleriyle hayat tarzları ve karakterlerinin örtüşmesidir. Yazar kahramanlarını seçerken bu özelliğe dikkat etmiştir.

- Çocuk öykülerinde kahraman olarak kız ve erkek çocukları birlikte yer almaktadır. Bu kahramanlar çoğu zaman ya kardeş ya da arkadaşır. Kahramanların cinsiyetleri farklı olmasına rağmen ortak özellikleri çok fazladır. Çalışkan, başarılı, özverili, yetenekli, duyarlı, hayat dolu olmaları onların ortak yönleridir.

- Zeynep Cemali'nin çocuk romanlarında olaylar farklı zaman dilimleri kullanılarak işlenir. Zamanı belirten ifadeler genellikle gün, ay, mevsim kavramları ile verilir. Romanlarda olaylar geniş zaman dilimini kapsar. Kimi zaman bu romanlarda olaylar aktarılırken zaman atlama yapılır. Olayların geçmişle bağlantısı geriye dönüş tekniğiyle okura verilir. Kahramanların başından geçen önemli olayların şimdiye etkisi geçmiş anımsanarak verilir. Yazarın çocuk öykülerinde ise zaman daha sınırlıdır. Olaylar genellikle bir ya da birkaç gün veya birkaç haftalık zaman dilimini kapsar.

- Yazarın çocuk roman ve öykülerinde genellikle geniş mekân olarak İstanbul kullanılmıştır. Olaylar çoğunlukla İstanbul'un bir semtinde, mahallesinde veya köyünde geçmiştir. Romanlarda İstanbul'un yanında Anadolu'daki bazı şehir, köy ve kasabalar da mekân olarak kullanılmıştır Romanların mekân olarak dikkat çeken özelliği birden fazla geniş mekân kullanılmasıdır. Yazar mekânları tasvir ederken oldukça canlı bir üslup kullanılmıştır. Olayların geçtiği mekânlar kişilerin yaşamlarını ve karakterlerini büyük ölçüde etkiler.

- Zeynep Cemali, romanlarında kahraman ve hâkim bakış açısıyla anlatma tekniğini bir arada kullanmıştır. Ana olaylar kahraman bakış açısıyla anlatılırken bazı geri dönüşlerde hâkim bakış açısı kullanılmıştır. Böylelikle romanların anlatımında canlılık sağlanmıştır. Öykülerde ise yazar, genellikle hâkim bakış açısını kullanmıştır.

Kahraman bakış açısıyla yapılan anlatımın daha içten olduğu düşünüldüğünde 9-12 yaş arası çocuklara hitap eden hikâyelerde kahraman bakış açısının kullanılması daha etkileyici olacaktır.

- Yazar eserlerinde okurun düşüncelerini etkilemeye çalışmaz. İyi ve güzel değerleri olaylar ve kahramanlar aracılığıyla okura sezdirmeye çalışır. Bunu yaparken okuyucuyu yönlendirmez. Başarı, insan sevgisi, doğa sevgisi, doğruluk gibi değerler kahramanlar aracılığıyla okura aktarılır. Yazarın anlatımı sade, açık ve samimidir.

Dil ve Anlatım Yönünden

Yazar roman ve öykülerinde birçok atasözü, deyim, ikileme ve benzetmelere yer vermiştir. Bu kullanım hem öykü ve romanların anlatım gücünü zenginleştirmekte hem de okurun dil gelişimine katkı sağlamaktadır.

- Zeynep Cemali atasözlerini çocuk romanlarında kullanmıştır. Çocuk öykülerinde atasözlerine rastlanmamıştır. Yazarın kullandığı atasözleri bazı tutum, değer ve geleneklerimizi yansıtması bakımından önemlidir.

- Zeynep Cemali'nin roman ve öykülerinin dikkat çeken yönlerinden biri anlatımda oldukça fazla deyim kullanılmasıdır. Yazar kahramanların duygularını, tavırlarını, olaylar karşısında tutumlarını, yaşam koşullarını genellikle deyimler kullanarak aktarmıştır. Böylece hem anlatım zenginleşmiş hem de verilmek istenen duygu en iyi şekilde aktarılmıştır. Yazarın kullandığı deyimler eserin konusuna göre dokusunu da yansıtır. Yazar anlamca kaynaşmış birleşik fiil olan deyimlerin yanında cümle ve söz öbeği halindeki deyimlere de yer vermiştir.

- Yazar kullandığı ikilemelerle normal ve sıradan söyleyişlere edebî bir bakış açısı ve anlam getirir. Bu ikilemeler eylemin veya nesnelerin anlatımında vurgulanan noktayı okura sezdirmekle birlikte anlatıma canlılık ve etkililik kazandırmaktadır. Yazar eserlerinde en çok aynen tekrar eden ya da yakın anlamlı sözcüklerin tekrarıyla oluşan ikilemeleri tercih etmiştir. Bu ikilemelerin yanında ses taklidi ve anlamsız sözcüklerle kurulan ikilemeler de oldukça fazladır.

•Zeynep Cemali'nin öykü ve romanlarının anlatımında benzetmelerde oldukça önemli bir yere sahiptir. Benzetmeler genellikle gibi, kadar ve tıpkı edatlarıyla yapılmıştır. Yazar eserlerinde alışılmış benzetmelerin yanında birçok farklı benzetmelerde kullanmıştır. Deyimleşmiş benzetmeler de yazarın öykü ve romanlarında oldukça sık kullanılmıştır.

ÖNERİLER

Zeynep Cemali edebiyat yaşamı boyunca çocuk edebiyatıyla ilgilenmiştir. Çocuk romanı ve öykülerinden başka türde eserler vermemiştir. Yazarın incelemeye çalıştığımız çocuk roman ve öyküleri günümüz çocuk ve insan ilişkilerini yansıtması bakımından önemlidir. Gittikçe küreselleşen dünyada evrensel ve geleneksel değerleri benimsemiş, bu değerlerden aldığı güçle kendisini geliştirmiş nesillerin yetişmesi bu tür öykü ve romanlara ilk ve ortaokullarda daha sık yer verilebilir.

Zeynep Cemali'nin çocuk roman ve öykülerinden elde edilen bu sonuçları Türkçe Dersi Öğretim Programı çerçevesinde belirtmek gerekirse Türkçe Öğretim Programı'nda "*öğrencilerin kazanımlar ve etkinlikler yoluyla dinleme/izleme, okuma, yazma, konuşma becerilerini geliştirmeleri, dilimizin imkân ve zenginliklerinin farkına vararak Türkçeyi doğru, güzel, etkili kullanmaları hedeflenmektedir. Böylece öğrenciler, dil sevgisi ve bilinci kazanarak öğrenme sürecinde daha verimli olacak, kendilerini hayata ve geleceğe hazırlayacak birikimi elde edeceklerdir.*" olarak ifade edilen temel kazanımlarla ilgili bu roman ve öykülerden istifade edilebileceği görülmektedir.

Yine bu öykü ve romanların Türkçe Öğretim Programı'ndaki "Okuma" materyalleri ile ilgili belirtilen;

"Metinlerde öğrencilerin sosyal, zihinsel, psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek şiddet, karamsarlık, cinsellik vb. öğeler yer almamalıdır.

Metinler, öğrencilerin ilgi alanlarına ve seviyelerine uygun olmalıdır.

Metinler, öğrencilerin dil zevkini ve bilincini geliştirecek, hayal dünyalarını zenginleştirecek nitelikte olmalıdır. Metinler öğrenciye eleştirel bir bakış açısı kazandıracak özellikler taşımalıdır.

Metinler, öğrencilerin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır.” gibi özellikler açısından uygun olduğu söylenebilir.

Zeynep Cemali'nin çocuk öykülerine Türkçe ders kitaplarında yer verilebilir. Türkçe Öğretim Programı'nda belirtilen; *insan sevgisi, aile sevgisi, dil sevgisi, medeniyet, birey ve toplum, komşuluk ilişkileri, dayanışma, dostluk, okuma sevgisi, insanlarla iletişim, aile iletişimi, insan hakları, eğitim hakları, sosyal gelişim, olumlu düşünme, çevrenin korunması* gibi tema ve alt temaların Zeynep Cemali'nin eserlerinde yer aldığı görülmektedir.

Cemali, yazmış olduğu dört çocuk romanı ve dört çocuk öyküsünde görülebileceği gibi sorumluluk almayı, insana ve çevreye saygıyı, imkânsızlıklar içinde dahi çalışmayı, hayata küsmemeyi vurgulamıştır. Yazarın bu anlayışı konferanslar, sunumlar, ilgili kitaplar vb. kaynaklar yoluyla ilköğretim okullarında anlatılabilir.

Zeynep Cemali Öykü Yarışması MEB aracılığıyla tüm ilk ve ortaokullara duyurulabilir.

KAYNAKÇA

İncelenen Çocuk Romanları ve Hikâyeleri

CEMALİ, Zeynep (2004), Çılgın Babam, İstanbul: Günışığı Yayınları.

CEMALİ, Zeynep (2005), Ballı Çörek Kafeteryası, İstanbul: Günışığı Yayınları.

CEMALİ, Zeynep (2007), Gül Sokağı'nın Dikenleri, İstanbul: Günışığı Yayınları.

CEMALİ, Zeynep (2007), Güzelce'de Bir Kaçak Memo, İstanbul: Günışığı Yayınları.

CEMALİ, Zeynep (2007), Öykü Öykü Gezen Kedi, İstanbul: Günışığı Yayınları.

CEMALİ, Zeynep (2008), Ben Çınar Ağacı ve Puf Böreği, İstanbul: Günışığı Yayınları.

CEMALİ, Zeynep (2008), Patenli Kız, İstanbul: Günışığı Yayınları.

CEMALİ, Zeynep (2010), Ankaralı, İstanbul: Günışığı Yayınları.

Yararlanılan Kaynaklar:

ADALI, Oya (2003), Anlamak ve Anlatmak, İstanbul: Pan Yayıncılık.

AKSAN, Doğan (1997), Türkçenin Gücü, Ankara: Bilgi Yayınevi.

AKSAN, Doğan (2002), Anadilimizin Söz Denizinde, Ankara: Bilgi Yayınevi.

AKSAN, Doğan (2004), Türkçenin Söz Varlığı, Ankara: Engin Yayınevi.

AKSAN, Doğan (2005), Türkçenin Zenginlikleri ve İncelikleri Ankara: Engin Yayınevi.

AKSOY, Ömer Asım (1988), Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, İstanbul: İnkılap Yayınevi.

- AKSUN, Zübeyde (2010), Çocuk Edebiyatı Kapsamında Ever Naci Gökşen'in Hikâyeleri ve Bunların Eğitim Değeri (Yüksek Lisans Tezi), Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.
- ALĞAN, Altun (2009), Cahit Uçuk'un Çocuk Romaları Üzerine Bir İnceleme (Yüksek Lisans Tezi), İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- AYDOĞAN, Berna (2010), II. Kademe Türkçe Öğretiminde Ömer Seyfettin Öykülerinin İşlenmesi (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- CEMİLOĞLU, Mustafa (2004), İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi, İstanbul: Aktüel Yayınları.
- CİRAVOĞLU, Öner (1999), Çocuk Edebiyatı, İstanbul: Esin Yayınları.
- ÇAKIR, H.(2002), Öykü Sanatı, Konya: Çizgi Yayınevi.
- ÇETİŞLİ, İsmail (2004), Metin Tahlillerine Giriş, Ankara: Akçağ Yayınları.
- ÇILGIN, Alev Sınar (2006), Çocuk Edebiyatı, İstanbul; Morpa Kültür Yayınları.
- DELLAL, Mehmet (2010), Çocuk Edebiyatında Öykü Türünün Çocuğun Kavram Gelişimine Etkileri Üzerine Bir Araştırma (Gülten Dayıoğlu Örneği) (Yüksek Lisans Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- DEMİREL, Özcan, ŞAHİNEL, Melek (2006), Türkçe ve Sınıf Öğretmenleri İçin Türkçe Öğretimi, Ankara: Pegema Yayıncılık.
- DİLİDÜZGÜN, Selahattin (2005), Çağdaş Çocuk Yazını, İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- DİLİDÜZGÜN, Selahattin (2003), İletişim Odaklı Türkçe Derslerinde Türkçe Kitapları, İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

- GÖĞÜŞ, Beşir vd.(1998), Yazın Terimleri Sözlüğü, Ankara: Dil Derneği Yayınları.
- GÜLERYÜZ, Hasan (2003), Yaratıcı Çocuk Edebiyatı, Ankara: Pegema Yayınları.
- GÜNIŞIĞI KİTAPLIĞI (2009), Zeynep Cemali, İstanbul: Günışığı Kitaplığı Yayınları.
- İNCE, A. Özgül (2008), 100 Temel Eserin Çocuk Edebiyatının Temel İlkeleri Bağlamında İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Ankara.
- KAVCAR, Cahit (1999), Edebiyat ve Eğitim, Ankara: Engin Yayınevi.
- KIBRIS, İbrahim (2000), Uygulamalı Çocuk Edebiyatı, İstanbul: Eylül Yayınları.
- NAS, Recep (2002), Örneklerle Çocuk Edebiyatı, Bursa: Ezgi Kitabevi.
- OĞUZKAN A. Ferhan (1987), “Dünya Çocuk Edebiyatının Ana Çizgileri”, Çocuk Edebiyatı Yıllığı, İstanbul: Gökyüzü Yayınları.
- OĞUZKAN A. Ferhan (2001), Çocuk Edebiyatı, Ankara: Anı Yayıncılık.
- ÖZBAY, Murat (2006), Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri I-II, Ankara: Öncü Kitap Yayınları.
- ÖZDEMİR, Emin (1994), Yazınsal Türler, Ankara: Ümit Yayıncılık.
- PEHLİVAN, Gülinaz (1993), 1860-1928 Yılları Arasında Yayınlanan Çocuk Kitapları (Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi), Kayseri.
- SEVER, Sedat (2003), Çocuk ve Edebiyat, İzmir: Tudem Yayınları.
- ŞİMŞEK, Tacettin (2002), Çocuk Edebiyatı, Ankara: Pegema Yayınları.
- ŞİRİN, Mustafa Ruhi (2000), 99 Soruda Çocuk Edebiyatı, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

- TEKİN, Mehmet(1989), Roman Sanatı ve Romanın Unsurları, Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları.
- TOK, Mehmet (2007), Mevlâna'nın Mesnevisindeki Hikâyelerim Çocuk Edebiyatı Açısından Değerlendirilmesi (Yüksek Lisans Tezi),Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Çanakkale.
- YALÇIN, Alemdar, AYTAŞ, Gıyaseddin (2002), Çocuk Edebiyatı, Ankara: Akçağ Yayınları.
- YARDIMCI, Mehmet, TUNCER, Hüseyin (2000), Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı, Ankara: Ürün Yayınları.
- YAZICI OKUYAN, Hülya (2006), Türkçenin Söz Varlığı Açısından Fakir Baykurt'un Romanları (Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- YILDIRIM , Ali, ŞİMŞEK, Hasan (2005), Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Ankara: Seçkin Yayınları

EKLER

EK 1: Zeynep Cemali'nin çocukluk resmi

EK 2: Zeynep Cemali'nin gençlik resmi

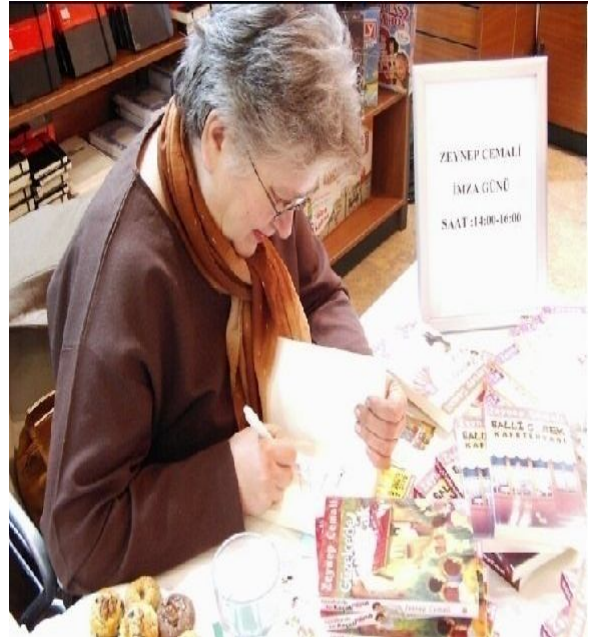

EK 3: Zeynep Cemali'nin imza günlerinden resimler

3.1.

3.2.

EK 4: Zeynep Cemali'nin okurlarıyla buluşmalarından resimler

4.1.

4.2.

4.3.

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı:	Arife ERDOĞAN HORASAN	İmza:	
Doğum Yeri:	Seydişehir		
Doğum Tarihi:	01/08/1984		
Medeni Durumu:	Evli		

Öğrenim Durumu

Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlköğretim	Merkez İÖÖ.		Seydişehir	1990-1995
Ortaöğretim	İmam- Hatip Ortaokulu		Seydişehir	1995-1998
Lise	Enis Şanlıoğlu Lisesi		Seydişehir	1998-2002
Lisans	Selçuk Üniversitesi	Türkçe Eğitimi	Konya	2002-2006
Yüksek Lisans	Selçuk Üniversitesi	Türkçe Eğitimi	Konya	2006-2009
Becerileri:	Türkçe Eğitimi			
İlgi Alanları:	Çocuk Edebiyatı, Çocuk Hikâyeleri			
İş Deneyimi:	Türkçe Öğretmeni			
Aldığı Ödüller:				
Hakkımda bilgi almak için önerebileceğim şahıslar:	Doç Dr. Zehra GÖRE			
Tel:	05059448960			
Adres	Alaylar 1 Mah. 122.Sok. 31/7 Seydişehir/KONYA			